

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 1er SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8888 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4689

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԵԼՈՒ ՀԱՐՑ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Պոլսոյ կուսակալ Ռեֆիք Թուլկա մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարութիւններ ըրաւ զանազան խնդիրներու մասին: Կուսակալը ի մէջ այլոց յայտարարեց.

— Հակառակ որ 37 տարի անցաւ Հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր, մեր կիներուն մէկ մասը չարշաֆ կը հագնի տակաւին: Չարշաֆ չհագնող կիներն ալ միայնակ են անկասկած: Արդէն չարշաֆը եկեղեցիէն մնացած բան մըն է եւ կապ չունի մահմետականութեան հետ:

Կ'ուզենք որ օտար լեզու խօսողները յարգեն կարգ մը կէտերը եւ իրենց խօսակցութիւնով անհանգիստ չընեն իրենց շրջապատը: Աշխարհի ոչ մէկ կողմը կարելի չէ հանդիպիլ մարդոց որոնք ուրիշ լեզու կը խօսին պոռալով: Պէտք է ազգայնութիւն ուղղել ատոնց ու պահանջել որ Թրքերէն խօսին»:

Կուսակալի օգնական Հազարապետ Թուրան Եաւշան ալ շօշափեց բամբասանքներու խնդիրը ու յայտարարեց.

— Ծիծաղելի են այն գրոյցները որոնց համաձայն ներգաղթող Թուրքերը երկրէն դուրս պիտի նետուէին: Կ'ըսուի եղեր թէ Աստուած չէ ուզած որ Ճեմալ փաշան Պոլիս գայ, անոր համար փոթորիկ պայթեր է Կիւրսէլի ժամանած օրը: Կ'ըսուի եղեր թէ Մենտերէս ամէն իրիկուն Եասըատայէն կ'ելլէ, Էյուպ կ'երթայ եղեր նամազի, թէ Մենտերէս եւ կարգ մը անձնաւորներ չեն կրնար եղեր կախուիլ··· Ատոնք յոռի քարոզչութիւններ են: Բոլորն ալ անհիմն: Օրէնքը ցոյց պիտի տայ թէ ինչ պիտի ըլլան նախորդները: Անմիջապէս ըսեմ թէ Ազգ. Միութեան եւ յեղափոխութեան դէմ քարոզչութիւն ընողներուն երթալիք տեղը կախաղանն է:

Լրագրողներու հետ ասուլիսի մը ընթացքին, Թուրհան Եաւշըն հետեւեալը յայտարարեց.

— Մեր ականջը հասած են կարգ մը բամբասանքներ, որոնց համաձայն վարչապետական խորհրդական Ալփասլան Թիւրքէշի եւ Իսմէթ Ինէօնիւի միջեւ կարգ մը վէճեր գոյութիւն ունին: Այս առթիւ բերնէ բերան կ'ըսուի թէ, երբ Կիւրսէլ Ինէօնիւի այցելած է Հէյպելիատայի մէջ, Թիւրքէշ ձեռք չէ երկարած Ինէօնիւի եւ ըսած է. «Քեզի տալիք ձեռք չունիմ ես»: Մինչդեռ, այդ այցելութեան միջոցին Թիւրքէշ ոչ թէ Իսթանպուլ, այլ Անգարա կը գտնուէր: Ա. Թիւրքէշ, որ անձնապէս իմ աշակերտս է, ինծի պարտականութիւն յանձնեց հանրային կարծիքին յայտնելու թէ անհիմն են այս գրոյցները եւ թէ ոչ մէկ վէճ գոյութիւն ունի իր եւ Ինէօնիւի միջեւ: Կ'ուզեմ աւելցնել նաեւ թէ գնդապետ Թիւրքէշ խոր յարգանք կը տածէ հանդէպ Ինէօնիւի որ երկրին իսկական մէկ մեծն է:

×

Ստուգուած է թէ Իսթանպուլի ոստիկանական կազմին հարիւրին 40ը հիւանդ է: Գլխաւոր հիւանդութիւնը ջղայնութիւն է, ինչ որ կը բացատրէ վերջերս յաճախակի դարձած ոճիրները ոստիկաններու կողմէ:

×

«Վաթան» յայտնելէ վերջ որ Արեւելեան նահանգներու հայրենակիցներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը Թուրքերէն չի գիտեր եւ հարաւային նահանգներու մէջ ալ ժողովուրդը մեծ մասամբ արաբերէն կը խօսի, կը գրէ.— «Գալով մեծ քաղաքներուն, բաց Թուրքերէն գիտնալով հանդերձ մասնաւորապէս հանրային վայրերը յունարէն, հայերէն եւայլն լեզուներով խօսող փոքրամասնութեան այս գործելակերպին մէջ յամառութիւն մը աչքի կը զարնէ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔՈՆԿՕՅԻ ՄԷՋ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԻՒՍԷՅԻՆ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՑԱՂԹԵԼ

Լէոփոլտվիլի ժողովը վերջացաւ հինգ կէտերէ բաղկացած բանաձեւով մը: Այս բանաձեւով Ափրիկեան Պետութիւնները.— 1) Կը հաստատեն ափրիկեան պետութեանց համախոհութիւնը եւ գործակցութիւնը Քոնկոյի հետ: 2) Թեքնիք եւ այլ օժանդակութիւն մը կ'առաջարկեն Քոնկոյի, ՄԱԿի միջոցով: 3) Կ'ընդգծեն «Վերին ժողովի» մը անհրաժեշտութիւնը ափրիկեան պետութեանց միջեւ, ի մօտոյ: 4) Կ'առաջարկեն Լումումպայի որ վստահութիւն ցոյց տայ Համըրշըլտի հանդէպ: 5) Կը դատապարտեն Քաթանկայի անջատումը բայց դէմ են միակողմանի եւ ուղղակի գործողութեան մը:

Ֆիկարոյի Քոնկոյի թղթակիցը՝ Մաքս Քլօ կը շեշտէ թէ այս որոշումները «բաւական տարտամ եւ անորոշ են»: Թղթակցին ունեցած անհատական եւ գաղտնի տեսակցութիւններէն կը պարզուի թէ մասնակցող բոլոր պետութիւններն ալ վերահաստատած են ՄԱԿի հանդէպ իրենց վստահութիւնը. այս առթիւ գնահատած են Համըրշըլտի եւ ՄԱԿի դերն ու գործունէութիւնը, Քոնկոյի մէջ: Այս տեսակէտը ունեցած են մինչեւ իսկ, խորհրդաժողովին մասնակցող «կարծրերը», այլ խօսքով Կինէ եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն:

Լումումպա հիասթափ եղած է Քաթանկայի մասին տրուած որոշումէն եւ պատգամաւորներու բռնած ընթացքէն:

Պելժ ոչ մէկ զինուոր մնաց Քաթանկայի մէջ: Վերջին զինուորները մեկնեցան առջի օր: Չոմպէ սպառնաց «անգործածելի» դարձնել Պելժերուն պարպած Քամինայի կայանը — որ ի դէպ, Ֆրանսական փոքրիկ գաւառի մը տարածութիւնը ունի եւ 2 միլիառ ու կէս պելժիքական ֆրանք արժած է Պրիւքսէլի կառավարութեան — եթէ իրաւունք չունենան կայանէն ներս իրենց բոլոր իրաւունքները գործադրելու: Միայն ՄԱԿը իրաւունք ունի օգտագործելու Քամինայի կայանը, աւելցուցած է Չոմպէ: Քոնկոյի բանակը յարձակումի չէ անցած դեռ եւ կ'ըսուի թէ քանի մը օրէն կացութիւնը կը դժուարանայ մօտալուտ անձրեւներու պատճառաւ:

Քալոնճի, «Քասայի հանքային պետութեան» նախագահը յուշագիր մը ղրկած է դօրավար տը Կոլի: Ի մէջ այլոց կ'ըսէ.— «Քոնկոյի զինուորները չեխ սպաներու հրամանատարութեան տակ կը գործեն, խորհրդային առողջապահական խումբը, որ Քասայ եկած է, իրենց պայուսակներուն մէջ զրած են ձայնասփիւռ գործիքներ եւ հաւանաբար զէնքեր»: Քալոնճի կը գրէ տը Կոլի խնդրելով որ միջամտէ այն բոլոր պետութեանց հետ միասին «որոնք ինչպէս Ֆրանսայի Նախագահը, արդարութեան եւ ազատութեան մեծ գաղափարներ ունին»:

Ուաշինկթըն մտահոգ է: Պաշտօնական շրջանները կը հաստատեն, թէ յիսունի մօտ խորհրդային մասնագէտներ ժամանած են Քոնկօ: Համոզուած են, որ Խ. Միութիւն յանդուգն եւ մեծ ծրագիր մը կը հետապնդէ, այն է Ափրիկէի սրտին մէջ խորհրդային արբանեակ երկիր մը ստեղծել:

×

Յորդանանի մէջ կացութիւնը հանդարտ է: Թագաւորը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է: Հոս ու հոն ձերբակալութիւններ տեղի կ'ունենան: Նոր դահլիճի անդամները վստահելի անձնաւորութիւններ են: Միւս կողմէ Հիւսէյին յայտարարեց, թէ պիտի շարունակէ հետեւիլ «նոյն քաղաքականութեան»:

Արտաքին նախարարութեան մէջ աշխատող երկու Յորդանանցիներ, Սուրիա փախած են: Կը կարծուի թէ կապ ունին մահափորձի կազմակերպութեան հետ: Հիւսէյին անոնց յանձնումը պահանջեց մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, այլապէս բողոք պիտի ներկայացնէ Արաբական Լիկային, եթէ արդիւնք չտայ՝ Ապահովութեան Խորհուրդին: Թագաւորը 24 ժամ ազգային սուգ նշանակեց երկրին մէջ, վարչապետին մահուան առթիւ: Խիստ դատապարտական մը խօսեցաւ յուղարկաւորութեան պահուն «ապստամբ ոճրագործներու եւ Սատանայի անէծքներուն յանձնեց Ամմանի ոճրագործները»:

Բոլոր սահմաններուն վրայ զօրքերը կը համախմբուին: Իսրայէլ մտահոգ է:

Օրէ Օրին

ՏԱՐԻՆ ՄԷԿ, ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ

— Նկատած եմ որ արմատական սե - սակէտներու տէր մէկն ես··· Աջ ու ձախ չես նայիր ու «կը զարնես»···

— Նպատակս «զարնել» չէ, այլ քանի մը մանր-մունր սխալներ ու թերութիւններ հրապարակէն քշել, որպէսզի մեծ սխալներուն եւ թերութեանց համար տեղ բացուի:

— Ատ ըսածներդ իրար չըանեցին, բարեկամ — մանր-մունր սխալներու չես հանդուրժեր, մեծ սխալներու կը հանդուրժե՞ս···

— Հանդուրժելու խնդիր չկայ: Մանրուք սխալները կրնան սրբագրուիլ, իսկ մեծ սխալները մեզի հետ ծներ են, մեզի հետ ալ գերեզման պիտի մտնեն···

— Բայց անոնց համար տեղ բանալով, թոյլ տուած կ'ըլլանք որ աւելի մեծնան··

— Այո՛, թող մեծնան··· Վզակոթիդ վրայ ելած պալարն ալ կը մեծնայ, կը մեծնայ, օր մըն ալ կը պայթի ու կ'ազատիս···

— Ուրեմն, մեր համազգային սխալները պիտի մեծնան, պիտի մեծնան ու օր մըն ալ մեր գլխուն պիտի պայթին···

— Կամ մեր գլուխը պիտի պայթեցնեն ··· Բայց մեր նիւթէն բաւական կը հեռանանք···

— Այո, հեռացանք··· Ինչպէս ըսի, դուն քիչ մը շատ յառաջ գացեր ես եւ արմատական բարենորոգումներ կ'առաջարկես, երբեմն, առանց ազգէն հրաման առած ըլլալու··· Դուն մեր ազգէն վե՞ր ես···

— Ընդհակառակն, վար եմ··· Եւ վար ըլլալուս համար է որ վերը գտնուողներուն չտեսած սխալները կը տեսնեմ··· Երբ գլուխը ամպերուն մէջ է, ազգին քթին վրայ թառած ճանճերը չես տեսներ··· Ամպերէն վար իջնելէդ ետքն է որ կը տեսնես··· Բայց մեր ազգը վար իջած չէ, վերն է:

— Ազգերնիս կենդ սկսար··· Ինչ որ է, անցնինք··· Սա ըսէ նայիմ ինչո՞ւ մեր կղերականներուն եռուէն ինկեր ես···

— Ո՞վ, ե՞ս···

— Այո՛, դո՛ւն··· Անցածները ելեր գրեր ես եղեր որ սա «Վեհափառ»ները, «Ամենապատիւ»ները, «Բարձրաշնորհ» - ները «Գերաշնորհ»ները, «Հոգեշնորհ»ները, «Գերապատիւ»ները եւ «Արժանապատիւ»ները կարճ կապելու ենք··· Ասանկ բան ըսա՞ծ ես···

— Այո՛···

— Եղբայր, ինչո՞ւ ատանկ խնդիրներ կը հանես եւ մեր կղերականներուն փափուկ սիրտը կը վիրաւորես···

— Պատուական բարեկամ, քեզի սխալ բան պատմեր են··· Իմ ըսածս հետեւեալն է. — ամէն նիւթի, ամէն պատմութեան, ամէն լուրի մէջ վերոյիշեալ տիտղոսները գործածելու պէտք չկայ··· Կ'ամչնանք ··· Պէտք չկայ՝ ամէն առեն, ամէն օր, տարին տասներկու ամիս եւ միեւնոյն նիւթին, միեւնոյն յօդուածին մէջ տասն անգամ, քսան անգամ գրելու — Նորին Սուրբ Օծութիւն Վեհափառ Կաթողիկոսը··· Պէտք չկայ՝ խորագրին մէջ այս տիտղոսներէն մէկը կամ միւսը գործածելու···

— Բայց, եղբայր, մեր Կաթողիկոսներն ալ մեր Թագաւորներն են, մեր Նախագահներն են···

— Աղէկ որ միտքս բան ձգեցիր: Ես կը ճանչնամ միապետական երկիր մը, ուրկէ վեհապետին անունը կը գործածեն առանց «Նորին Վեհափառութիւն» տիտղոսին, երբ սովորական եւ ո՛չ-պաշտօնական լուր մըն է որ կը տրուի··· Թող Պաքստանդական Թայմզն անգամ չի գրեր — ո՛չ իր խմբագրականներուն, ո՛չ իր յօդուածներուն, ո՛չ ալ իր լուրերուն մէջ «Նորին Վեհափառութիւն Էլիզապէթ թագուհի», ու կը գրէ «Թագուհին երէկ առտու եկեղեցի գնաց»: Երբ Անգլիացիին նման աւանդապաշտ ու ձեւապաշտ ժողովուրդ մը իր վեհապետին շռնդալից տիտղոսը խնայողութեամբ կը գործածէ, ալ մե՞նք ուր կը մնանք: Տարին քանի՞ անգամ Ամերիկացին կամ Ֆրանսացին իր Նախագահին անունին կը կպցնէ «Բարձրապատիւ»ը կամ «Նորին Գերազանցութիւն»ը ··· Կա՛րճ — տարին մէկ, երկու անգամ բերան առնենք մեր «շռնդալից»ները, կը բաւէ ամառուան ալ, ձմեռուան ալ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին փաստաբան Օննիկ Մաճառեան եւ քենակինը Գահիրէէն որոնք շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա:

Գ. Մաճառեանի Փարիզի հասցէն է՝

Օբէլ Պելմոն, Tél. : KLE. 88-15

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը հրամանագրով մը կ'արգիլէ Արեւմտեան Գերմանացիներուն Արեւելեան Պերլին անցնիլ Օգոստոս 31էն Սեպտեմբեր 4ի ընթացքին: Պատճառը Արեւմտեան Պերլինի մէջ գումարուող «զինապաշտ եւ վրէժխնդիր ցոյցերն են» կ'ըսէ Փանքովի կառավարութիւնը:

ՍՈՒՏԱՆԻ վարչապետը՝ Մօտիպօ Քայթա Սուտանի խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց.— Մալիի անջատումը եւ քայքայումը խնդրոյ առարկայ չի կրնար դառնալ: «Կեցցէ՛ յաւիտենական Մալին»:

ՄԵՍԱԼԻ ՀԱՃ, ղեկավարը Ալժերիոյ Ազգային Շարժումին, Էֆ. Էլ. Էն.ի վերջին առաջարկին առթիւ յայտարարեց.— «Ինծի համար Ալժերիոյ հարցին լուծումը Փարիզ է»: Այլ խօսքով դէմ է Ալժերիոյ հարցի միջազգայնացման: Այս առթիւ կ'առաջարկէ բանակցութիւններ շահագրգռուող բոլոր հոսանքներուն միջեւ որպէսզի կրակը դադրեցնելու եւ ինքնորոշումի հանրաքուէն երաշխաւորելու միջոցները գտնուին:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ իր օրրային յուշերը գրած է զոր ամերիկեան Նիւզ-օֆ-թը Ուորլտը պիտի սկսի հրատարակել Սեպտեմբերին: Ընդհանուր խորագիր՝ Երեք թագուհիներ եւ ես:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

«Լը Մօնտ»ի գլխաւոր աշխատակիցնե– րէն Անտրէ Ֆոնթէն յօդուածաշարք մը նուիրած է Ռուսերն ու Չինացիները իրարու կապող եւ իրարմէ բաժնող հարցե– րուն: Նկատի ունենալով խնդրին այժ– մէականութիւնը, կուտանք գրութեան գլխաւոր մասերը:

Ա. ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային հարցերու բոլոր մասնագէտները, ի՛նչ ազգութեան եւ ի՛նչ ուղղութեան ալ պատկանին, կ'աշխատին պարզել Ռուսերն ու Չինացիները իրարմէ բաժնող խնդիրներուն էութիւնն ու տարողութիւնը: Ամէն ոք համաձայն է, թէ «բան մը կայ» երկու երկիրներուն միջեւ, բայց տեսակէտները կը տարբերին խնդրին բացատրութեանց շուրջ: Ոմանք համոզուած են, թէ տարաձայնութիւնը շատ լուրջ է «ընկերվարական» երկու հրականերու միջեւ եւ առանց վարանելու կացութիւնը կը նմանցնեն Ստալինի ու Թըրոցքիի, Ստալինի եւ Թիթոյի խզմանց նախորդող շրջանին:

Ուրիշներ, զոր. տը Կոյի եւ Աարնաուըրի հետեւողութեամբ, կը կարծեն թէ «ամէն տեսակի հարստութիւններով օժտուած» Ռուսիան օրէ օր աւելի կը հեռանայ ու պիտի շարունակէ հեռանալ Չինաստանը կազմող «դեղին բազմութենէն»՝ ազգային հանգամանք կրող անհամաձայնութեանց պատճառով: Արդէն իսկ կը նախատեսեն, թէ հեռու չէ այն օրը երբ Խրուշչեւ կամ իր յաջորդը պիտի միանան Եւրոպայի՝ «սպիտակ» ուրիշ ժողովուրդներու հետ դէմ դնելու համար Ասիոյ ու դեղին ցեղին ճնշումներուն:

Ու վերջապէս, երրորդ խումբ մը այս բոլորը կը նկատէ վառ երեւակայութեան արդիւնք եւ կը պնդէ որ ռուսեւչին տարաձայնութիւնները լուրջ հիմք չունին եւ յառաջ կուգան պարզապէս՝ համայնավարութեան սկզբունքներու այլազան բացատրութենէն, կամ զուտ վարդապետական վէճերէ:

Մինչեւ վերջերս, դէպքերը կարծէք իրաւունք կուտային լաւատեսներուն: Վերջին քանի մը շաբաթներուն, սակայն, կը թուի թէ նորութիւն կայ, որ լըջօրէն կ'ազդէ կամ ազդած է համայնավարութեան երկու Մեքքէներուն յարաբերութեանց վրայ: Այս պարագան անգամ մը եւս կուգայ փաստել, որ ներքին անհամաձայնութիւնները միայն արեւմըտեան պետութեանց մենաշնորհը չեն:

Եւրոպայի արբանեակ երկիրներուն, Մոնկոլիոյ եւ Քորէայի մէջ համայնավար վարչաձեւը ներածուեցաւ կարմիր բանակին կառախումբերուն մէջ: Երկու բացառութիւն՝ Եուկոսլաւիան (ուր տեսանք թէ ինչեր պատահեցան յետոյ) եւ Չեխոսլովաքիան ուր, բայց եւ այնպէս, խորհրդային զրահներ բանակին շնորհիւ համայնավարները նախապէս ձեռք ձգած էին երկրին գլխաւոր պաշտօնները: Ցամենայն դէպս, խորհրդային միջամտութեան մը սպառնալիքն էր, որ Չեխոսլովաքիոյ նախագահ Պէնէշը մղեց տեղի տալու՝ 1948ին:

Բայց Չինաստանի մէջ, բոլորովին տարբեր պայմաններու տակ է որ համայնավարները իշխանութեան տիրացան: Ճիշդ է, որ Չինաստանի քաղաքացիական կռիւներուն ընթացքին Քոմինթէրնի ռուս գործակալները բաւական մեծ գործունէութիւն ունեցան, սակայն Ստալին ի վերջոյ նախընտրեց ի'ր կայսրութիւնը ամրապնդել՝ Չինաստանէն ձեռք քաշելով: Ստալինի սկզբունքն էր՝ «միայն մէկ երկրի մէջ համայնավարութիւն»: Այս պատճառով ալ ձայն չհանեց երբ Չանկ Քայ Չէք 1927ին Շանկհայի մէջ ջարդեց չին համայնավար ղեկավարները, որոնց օգնութեամբ է մասամբ, որ իշխանութեան տիրացած էր: Ցիշենք, միջանկեալ, որ Խրուշչեւ ալ կը հետեւի իր նախորդին օրինակին. ոչ մէկ օգնութիւն կը հասցնէ եգիպտական բանտերուն մէջ հեծող համայնավարներուն: Նոյն Խրուշչեւն էր, որ Քանատայի նախկին արտաքին նախարարին կ'ըսէր. «Ձեր համայնավարները կը նեղացնե՞ն ձեզ. բանտերը լեցուցէք զանոնք»: Իսկ այսօր, կը համարձակի զոր. տը Կոլէն ներում խնդրել ալժերիացի մարդասպաններու համար՝ «յանուն մարդասիրութեան»:

Շատ մը չին համայնավարներու մըտքին մէջ դեռ վառ է 1927ի ռուսական «դաւաճանութիւնը», բայց ուրիշներ ալ կան, որոնք դատապարտելով հանդերձ Ռուսերու սխալները, հաւատարիմ կը մնան այս վերջիններուն: Մաօ Ցէ–Թունկ, Չու Էն–Լայ, Չու Թէ եւ 1921էն ի վեր չին համայնավարութեան ղեկավարներէն շատերը գրեթէ կոյր հաւատարմութիւն ունին Մոսկուայի հանդէպ: 1927էն ի վեր քանիցս փաստած են այս հաւատարմութիւնը, նոյնիսկ այն պարագաներուն, երբ խորհրդային քաղաքականութիւնը կը վնասէր չին համայնավարներու գործունէութեան եւ ծաւալման:

Ըստ մահաշալ Թիթոյի կենսագիր Վլատիմիր Տէտիճէրի, Ստալին եւ Մաօ Ցէ-Թունկ վէճի մէջ էին 1945ին. Ստալին չէր հաւատար, որ համայնավարութիւնը կըրնայ յաջողիլ Չինաստանի մէջ. մինչ Մաօ, անշուշտ հակառակ համոզումը ունէր: Ըստ նոյն կենսագրին, Ստալին 1948ին հետեւեալը ըսած է Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարար Քարտէլժի (Եուկոսլաւիոյ Քոմինթէրնէն հեռացուելէն առաջ). «Իրենց (չին համայնավարներուն) բացէ ի բաց ըսինք, որ ըստ մեզի, Չինաստանի մէջ համայնավարական յեղափոխութիւնը ձախողութեան դատապարտուած է: Լաւագոյն բանը որ կրնան ընել՝ Չանկ Քայ Չէքի հետ համաձայնութեան եզր մը գտնելով, հետը եօլա երթալն ու իր կառավարութեան մէջ մըտնելն է: Չինացի ընկերները յայտնեցին թէ խորհրդային ընկերներուն տեսակէտին համաձայն են, բայց Չինաստան վերադարձին՝ ճիշդ հակառակը ըրին: ... Չինաստանի պարագային՝ սխալեցանք եւ կ'ընդունինք մեր սխալը»:

Իրողութիւն է, որ Բ. աշխարհամարտէն անմիջապէս ետքը Ստալին առիթ չէր փախցներ չին համայնավարներուն դէմ դէշ արտայայտուելու կամ Ամերիկացիները չվտահոգելու համար, եւ կամ որովհետեւ կը վախնար թէ առանց կարմիր բանակի ճնշող օժանդակութեան հաստատուած համայնավար վարչաձեւ մը կրնայ հերձուածի մը ծնունդ տալ ու զերծ մնալ իր հսկողութենէն: Ինչ ալ ըլլային Ստալինի յետին նպատակները, փաստը այն է, որ այդ ժամանակ Չանկ Քայ Չէքի հետ գործակցեցաւ այնպէս՝ իբր թէ չէր հաւատար չին համայնավարներու յաջողութեան, կամ չէր մաղթեր այդ յաղթանակը:

Բայց դէպքերը այնպէս բերին, որ չին համայնավարները յաջողեցան իրականացնել իրենց յեղափոխութիւնը:

Ստալինի մահէն յետոյ, Խրուշչեւ, Մալենկովը չէզոքացնելէ ետք, Բուլկանինի հետ գնաց Փէքին եւ համաձայնեցաւ Չու Էն Լայի հետ: Այդ օրերուն պաշտօնապէս կը յայտարարուէր, թէ «ընկերվարական պլոքի առաջնորդներն են Խ. Միութիւնը եւ Չինաստան»:

Բայց Սպուտնիկի յաջողութենէն յետոյ յանկարծ յայտարարուեցաւ, որ «բազմաթիւ քոյր-կուսակցութեանց նախաձեռնութեամբ եւ պնդումներուն վրայ՝ ընկերվարական պետութիւններու անխորտակելի խումբին առաջնորդն է՝ Խ. Միութիւնը» (բառ առ բառ):

(1 — Շար.)

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

Դ.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ղրիմի ջենովական գաղութներում բընակութիւն հաստատած Հայերից շատերն ընդունեցին կաթոլիկութիւնը: Կային նաեւ քարոզիչ ունիտոռները, որոնք հայկական ծագումով դոմինիկեաններ էին: Նրանք 1333 թուականին իրենց վանքը հիմնեցին Կաֆայում: Կաթոլիկ Հայեր կային նաեւ Ղրիմի Սուդակ քաղաքում:

Դժուար է ստոյգ որոշել, թէ ինչ ծագում ունեն Լեհաստանում գտնուող հին սրբապատկերները, որովհետեւ նրանց շուրջը գոյութիւն ունեն բազմաթիւ աւանդութիւններ, որոնք մթագնում են սրբապատկերների արուեստի ծագումը: Բայց ընդհանրապէս ընդունուած է, որ Արեւելքից ամէնից առաջ Լեհաստան հասել են Մարիամ Աստուածածնի նկարները Յիսուս Մանկան հետ: Արեւելեան ծագում ունեցող ամենահին Աստուածածնայ նկարներից հրաշագործութեան համբաւ է վայելում Չենստոխով քաղաքի Աստուածամօր նկարը: Պատմական աղբիւրների ուսումնասիրութիւնները ապացուցում են, որ 1430 թուականին Աստուածածնի այդ նկարը ենթարկուել է հիմնական վերանորոգման Կրակովցի մի նկարչի ձեռքով եւ ներկայացնում է նըկարի այսօրուայ վիճակը: Այս նկարը բիւզանդական էր իր ծագումով եւ Կոստանդնուպոլսից բերուած էր Լեհաստան հաւանաբար ԺԷ. դարի երկրորդ կէսից:

Նման ոճի նկար էր Աստուածամօր այն նկարը, որը կախուած էր Լվովի Հայկական տաճարում 1534 թուականին եւ վերանորոգուած 1586 եւ 1671 թուականներին: Սակայն 1630 թուականին, երբ Լվովի Հայերն ընդունում են կաթոլիկութիւնը, այդ պատկերը աներեւութացել էր տաճարից: Այդ նկարի ընդհանուր կառուցուածքը արեւելեան է, յունական տառերով նկարի վերեւ գրուած են Մարիամի եւ Յիսուսի անունները: Տիրամօր եւ Մանկան զգեստները արեւմտեան են, իսկ դիմագծերը՝ հայկական: Հայերի կողմից կաթոլիկութեան ընդունումից անմիջապէս յետոյ, այդ նկարը նորից երեւում է հայկական տաճարում, որտեղ ըստ երեւոյթին թաքցուել էր ժամանակաւորապէս: 1534 թուականի այդ նկարը ցոյց է տալիս, որ ԺԶ. դարի առաջին կէսին արեւելեան նկարչութիւնը Լվովում ուժեղ ազդեցութիւն էր կրում Արեւմուտքից:

Նկարչական ոճի այլ շրջան է ներկայացնում Կամենից քաղաքի Աստուածամօր նկարը, որը Լվովի տաճարումն էր: Սա նոյնպէս բիւզանդական ոճի նկար էր, բայց աւելի ուժեղ շեղումներով: Քրիստոսը ձախ ձեռքում պահում է ոչ թէ, ինչպէս առաջ, կլոր ոլորած թուղթ, այլ Ս. Գիրքը, իսկ աջը գգուանքով մեկնել է դէպի Մօր դէմքը, գլխի թեթեւ շրջումով: Այդ պատկերը բիւզանդական ոճին է մօտենում մանաւանդ իր ոսկէ փոնով մի հանգամանք, որը չունէր 1534 թուականի Աստուածամօր նկարը: Կամենից քաղաքի Աստուածամօր նկարի փոնը զարդարուած էր ԺԶ. դարի խոյակներ նախշերով: Տիրամօր դէմքի կանացի քնքշութիւնը իտալական է:

Գաղթելով իրենց հայրենիքից կամ փախչելով թրքական լծից, Հայերը վերցնում էին իրենց հետ ինչ որ ունէին ամէնէն արժէքաւոր: Այսպէս, Հայերը Լեհաստան բերին նաեւ հայկական պատարագի հին զգեստները, որոնք տարբերւում էին կաթոլիկականից, ինչպէս նաեւ եկեղեցական սպասներ՝ սկիհներ, խաչեր, եկեղեցական գրքեր, որոնք զարդարուած էին հայկական մանրանկարչութեամբ եւ փունաւոր էին: Վերջիններից թւին է պատկանում Սկեւռա վանքի (Հայկական Կիլիկիայում) նշանաւոր Աւետարանը 1197 թուականից, մի ձեռագիր, որը Լվովի ենթագրական հիմնադրութեան թուականից կէս դարով աւելի հին է: ԺԲ. դարի հայկական արուեստի նմոյշ է այդ Աւետարանը, որը բերուեց Լվով հայ հոգեւ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

— Մենք, Ստեփան, անով–անզով լաւ, սաղ–սալամաթ ենք, արխային կաց: Վարդուշն ու Բալլուն շատ բարեւ են անում քեզ, նմանապէս էլ եղբայրներդ ու քոյրերդ՝ Գէոլին, Անուշը, Աշխէնը, Աւետիսը, Պայրամը: Քու առողջութիւնն են ուզում, բալա, մէկ էլ քու յաջողութիւնը:

Ցետոյ վեր կացաւ, խուրջինները դրեց սեղանին ու բացեց:

— Էս հալվա է, Ստեփան, — ասաց մի կապոց հանելով: — Բալլու բաջիդ է իրա ձեռքով եփել, տատւոտը չային կեր ընկերներիդ հետ: Էս էլ մեղր է, էս սարի քթոցները լաւ էին բանել, սատանի ականջը խուլ: Էս մոթալ պանիր է, էս պալիկի միջինն էլ՝ դաւուրմա: Պուլիկը ծածկած կը պահես, որ փչանայ ոչ:

Ստեփանն ուզում էր ասել, թէ իրենք անեղի պակաս չեն զգում, եւ ի զուր է ամին այդքան բաներ հաւաքել բերել, բայց գիտակցելով, որ դրանով կը վիրաւորի ծերունուն, լռում էր ու իր «մասխարա» ընկերոջն ակնարկ անում, որ յանկարծ մի անզգոյշ բան չասի: Ուտելիքներից յետոյ Շամխալ ամին խուրջինից մի կապոց գրքեր հանեց:

— Սրանք էլ մեր կօօպերատիւից առայ, բերի, որ կարդաք:

«Մասխարա» տղան չհամբերեց:

— Ինչի՞ ես բերել այդ գրքերը, ամի, դրանք երեխաների համար են: Դրանք Ստեփանին պէտք չեն:

— Ո՞նց թէ, — զարմացաւ ծերունին: — Գիրք կա՞յ, որ պէտքական չլինի: Էդ մէկը մի սաս, տղայ ջան: Վերցրէք, կարդացէք: Գիրք է, էլի մի օգտակար բան կը լինի մէջը:

Այդ գիշեր երկար զրուցեցին: Ամէնից շատ խօսում էին Դովութլիի այգիների մասին: Շամխալ ամին պատմում էր, թէ որ ծառն ինչպիսի բերք տուեց, որին «չախկա» կպաւ, որ պատուաստ է տանջին պտուղը տուել: Եւ ամէն անգամ խօսքը վերջացնում էր Ստեփանի ընկերներին դիմելով:

— Մեր Դովութլիում որ հիմա միրգ ու մրգաստան կայ, էս մեր Ստեփանի, մէկ էլ նրա հօր՝ իմ եղբայր Ներսէսի ձեռքերի բանն է, այ բալամ, հերը ոսկէ ձեռքեր ունէր, ինքն էլ նմանապէս:

Միւս օրը Շամխալ ամին վերադարձաւ գիւղ: Որքան էլ Ստեփանը փորձեց նրան մի երկու օր պահել քաղաքում, կրկէս ու թատրոն տանել, չեղաւ:

— Նեղարան էի, եկայ, օրդ–հալդ տեսայ, հերիք է, — ասաց ծերունին: — Հիմա գնամ, մի լաւ խաբար տանեմ մերոնց, աչքերը ճանապարհին է: Ամառը կը գաս սար, երեւիդ գոյնը մի տեսակ թռած է, սարում տեղը կը գայ:

Ու գնաց:

×

Ամառը եկաւ սարերը, բայց Ստեփանը՝ ոչ:

Պատերազմ սկսուեց: Ստեփանը Երեւանից մեկնեց ռազմաճակատ: Շամխալ ամին տխրեց, հազար ու մի դառն մտքեր եկան գլուխը, հազար անգամ նախատեց իրեն դրա համար եւ ուտելիքներ լեցուցած խուրջինն ուսին՝ գնաց Քարաքունջ:

— Այ վարդանոյշ բաջի, սկի չնեղուիս: Կռիւ է, էօր–էգուց կը պրծնի, մեր Ստեփանը կը գայ. կանաչ–կարմիր կը կապենք:

Ասում էր Շամխալ ամին, սակայն սիրտը դողում էր: Գիտէր ինչ ասել է կռիւ: Մեծ ճիգով պսպղում էր վիշտը: Մի շաբաթ մնաց Քարաքունջում: Հողեց Ստեփանենց բանջարանոցի կարտոֆիլը: Կովի համար սարում խոտ ճարեց, չորացրեց, բերեց դէզ դրեց ու նոր միայն վերադարձաւ Դովութլի:

Եւ այդ օրից Դովութլիից Քարաքունջ տանող հին արահետը Շամխալ ամու համար ջրի ճանապարհ դարձաւ: Ամէն շաբաթ մի օր, մինչեւ իրիկնամուտն, ծերունին երեւում էր Քարաքունջի կամարներով աղբիւրի մօտ՝ առուր աչքերով խուրջինն ուսին: Թէկուզ ծարաւ էլ չէր լինում, բայց աչքը կախ էր գցում, աղբիւրից ջուր ուզում եւ, նայելով նրանց դէմքերին, աշխատում կռահել, թէ վատ բան չի՞ պատահել իր քիրվայենց տանը: Եւ Ստեփանի մասին առաջին լուրն իմանում էր այդտեղ:

— Երէկ Վարդանոյշ մայրիկը Ստեփանից երեք նամակ է ստացել, — ասում էին աղջիկները:

— Ստեփանը պարգեւատրուել է շքանշանով:

Շամխալ ամին մտքում փառք էր տալիս Աստուծուն, որ Ստեփանը ողջ եւ առողջ է: Իսկ քիրվայի տանը մեծ ուրախութեամբ բաց էր անում խուրջինը, ապա Աւետիսին խնդրում, որ կարդայ Ստեփանի նամակները: Ցետոյ ինքն Ստեփանին էլ առանձին նամակ էր գրում, մօտն ու բերանին: Աղջկան նստեցնում էր մօտն ու թելադրում.

«Մեր որդին Ստեփան, որ խիմաս սաղ–ուրախ ենք, քու կարօտն ենք քաշում մինակ: Դու քեզ լաւ պահի, ճամփիդ կարօտ աչքեր կան: Որ խիմաս...»:

Իսկ իրենց գիւղի փոստում, նամակը փակելուց առաջ մի թղթադրամ էր դընում ծրարի մէջ: «Ով իմանայ, գուցէ կարիք կ'ունենայ Ստեփանը»:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(3 — Շար.)

...րականներ կամ հայ գաղթականների ձեռքով։ Հայկական մանրանկարչութեան նշանաւոր յուշարձանն է այդ Աւետարանը։ Լվովի հայկական տաճարում կար ԺԳ–ԺԴ․ դարերի գործ մի ուրիշ Աւետարան եւս, որն այժմ պահւում է Վիէննայի Մխիթարեանների մօտ։

Հայկական նկարչութեան փայլուն ժամանակաշրջանը անցաւ Հայաստանի քաղաքական անկախութեան կորստի հետ միասին։ Յետագայում Հայերն այլեւս ունեցան փայլուն տաղանդներ մանրանկարչութեան մէջ։ Նորերը կրկնում էին իրենց նախորդներին կամ ընդօրինակում նրանց։ Հայ մանրանկարչութիւնը աւելի երկար պահուեց Աստուածաշնչի նկարազարդումների մէջ։ Մանրանկարչութեան հին արուեստի աւանդութիւնը, ոնը, թէեւ ժամանակի ընթացքում, հայ գաղութներում եւս ենթարկուեց օտար ազդեցութիւնների։ Լեհահայերի մէջ մանրանկարիչներ եւ գրիչներ շատ էին։ Երկար ժամանակ Լվովի հայ եկեղեցիներում գործ էին ածում միայն ձեռագիր գրքեր․ աւելի ուշ թոյլատրուեցին նաեւ տպագիր գրքերը։

1489 թուականի ձեռագիր է «Վաստակաշահ» կոչուած ձեռագիրը, որի հեղինակն է մի ոմն Եան՝ Կամենից–Պոդոլսկ քաղաքից։ 1518 թուականին այդ ձեռագիրը ընդօրինակել է Աւետիք քահանան, որի արտագրածը այժմ պահւում է Փարիզի գրադարանում։ Հետաքրքիր է, որ այդ ձեռագրում գործածուող նկարչութեան վերաբերեալ բառերն ու բացատրութիւնները վերցուած են արաբերէնից եւ պարսկերէնից, հետեւաբար հայկական նկարչութեան ակունքը պէտք է որոնել նաեւ այդ երկրներում։ Լեհահայերի մէջ զարգացած էր երկու տեսակ նկարչութիւն՝ մոնումենտալ որմանկարչութիւն եւ ձեռագրերի մանրանկարչութիւն։ Լվովի հայկական տաճարի արխիւներից յայտնի է, որ տաճարի ներքին պատերը ամբողջովին ծածկուած են եղել որմնապատկերներով, որոնք պահպանուել են մինչեւ ԺԸ․ դարի կէսերը։ Նրանցից այժմ մնացել են խեղճուկ բեկորներ միայն։ Ներկերին խառնում էին հարուած ձու, օճառ եւ ջուր, որոնք նկարին տալիս էին տոկունութիւն։

(4 — Շար․)

Շատ մը մարդիկ երբեք չեն յաջողիր կեանքին մէջ, որովհետեւ, երբեք չեն փորձեր բան մը ընել։

×

Աւելի լաւ է հարուստ ապրիլ՝ քան թէ հարուստ մեռնիլ։

×

Ինչ որ բարկութեամբ կը սկսի, ամօթով կը վերջանայ։

×

Ով որ սուտեր կը հնարէ, իր դէմ սուտեր կը գտնէ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԳՐԱԲԱՐ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԽՕՍ ԱԶԳԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ (*)

Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան նախարարներէն՝ Տոքթ․ Հանզ Կլոպքէ Վիէննայի վանքը այցելած է քանի մը տարիներ առաջ։ Վանքը պտըտելու առթիւ, իրեն կ՚ընկերանայ նախարարին մօտէն ծանօթ Հայր Ղ․ Մովսէսեան։ Այս պտոյտի ընթացքին հայասէր նախարարը բաղձանք կը յայտնէ հայերէն սորվելու գիրք մը ունենալ — իր մասնագիտութեան՝ հայկական դրամներու ուսումնասիրութեան նուիրուելու, որմէ գեղեցիկ հաւաքածոյ մը ժառանգած է իր նախնիքներէն։ Հայր Մովսէսեան կը յայտնէ նախարարին, որ իր ձեռքին տակ հայերէն քերականութիւն մը պատրաստ ունէր ժամանակէ մը ի վեր եւ ցաւ կը յայտնէ, որ միայն նիւթական պակասի պատճառաւ չէր կրցած տպագրել տալ եւ հրապարակ հանել։

Տոքթ․ Կլոպքէն կը խոստանայ իր կաբինէն ընել գերմանական կառավարութեան քով բարեխօսելու՝ հրատարակութիւնը հնարաւոր դարձնելու։ Ստուգիւ ալ, կարճ ժամանակի մէջ կը յաջողի 4000 (չորս հազար) տոլարի նպաստ մը ապահովել հրատարակութեան համար, գերմանական կառավարութեան կողմէ։

Հ․ Մովսէսեանի այս քերականութիւնը, աւելի չափահասներ, գիտնականներ աչքի առջեւ ունի։ Ինքնուսուցման համար չէ խմբագրուած որեւէ ջանք։ Այբուբենը յստակ մեկնուած է․ մէն մի գրի արտասանութիւնը, տառադարձութիւնը, ձեռագիրը, հնչումը կարդալու ու հնչելու հրահանգով։

Արեւմտեան հայերէնը ընդարձակ բացատրուած եւ մեկնուած է։ Կարելի եղածին չափ յառաջ բերուած են քերականական հին ու նոր ձեւեր, չեշտուած է թէ ո՛րն է լաւն ու ընդունելին։ Քերականութեան օրէնքներուն ընդելուզուած են բառամթերք, հրահանգ ու շարադրութիւն մէջ ընդ մէջ նաեւ ընթերցումներ Հայաստանի աշխարհագրութեան, պատմութեան, լեզուի, մատենագրութեան եւ քաղաքակրթութեան մասին, նաեւ գերմաներէն թարգմանութիւնը։ Ուսանողներուն ոչ միայն հայ լեզուն այլ նաեւ հայ ազգը ծանօթացնելու նպատակով։ Բացի ասոր, իւրաքանչիւր բաժնի ետեւ կցուած են ընտիր ընթերցուածի կտորներ, նաեւ գերմաներէն թարգմանութեամբ։ Գիրքը կը վերջանայ հայերէն–գերմաներէն բառարանով մը։

Արեւելեան հայերէնի եւ գրաբարի մասերը այնպէս ընդարձակ չեն․ չեշտուած են միայն կական կէտերը, առանց մանրամասնութիւններու իջնելու․ այս վերջին հատուածներուն մէջ զանց առնուած են նաեւ բառամթերք, հրահանգ եւ շարադրութիւն՝ գործը չափազանց չծանրաբեռնելու համար։

Տոքթ․ Արեգեանի աշխատութիւնը թէեւ ընդարձակ է, սակայն արեւելեան ու արեւմտեան բարբառները միաժամանակ ներկայացնել ուզելով, ուսանողներուն դժուարութեան, շփոթումի պատճառ եղած է․ մեծ պակաս մըն է նաեւ բառամթերքի եւ հրահանգներու բացակայութիւնը։

Հ․ Մովսէսեանի գործը լաւագոյններէն է հայերէն քերականութիւններու մէջ, օտար ազգերու համար։

ՓՐՈՖ․ Մ․ Կ․ ՍԵՒԱԿ

(*) Հեղինակ Հ․ Ղ․ Մովսէսեան, Վիէննայի Մխիթարեան տպագրութիւն, 423 էջեր, 1959։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԻՒԼԷԱԲԱՆ ՄԸ

Գ․ Ռոժէ Գալեան, որուն ուսանողական յաջողութիւնները իր ատենին յիշատակած է «Յառաջ», բազմարուեստից վարժարանը եւ հանքաբանական ազգային վարժարանը աւարտելէ վերջ՝ հիւլէաբանական հետազօտութեանց նուիրուեցաւ Սաքլէի հիւլէական կեդրոնին մէջ։ Մասնագիտական իր յօդուածները լայն ուշադրութեան առարկայ եղած են, իր անունը ծանօթացնելով հիւլէական միջազգային շրջանակներու մէջ։

Հիւլէաբանական ծանօթութիւններու փոխանակութեանց շրջանակին մէջ, Գ․ Ռոժէ Գալեան, ուրբաթ օր ուրիշ պաշտօնակցի մը հետ Ամերիկա մեկնեցաւ, որպէս ֆրանսական պատուիրակ, ձեռք բերուած արդիւնքները փոխանակելու եւ շարք մը դասախօսութիւններ տալու համար։

Նախապէս արդէն, Գ․ Ռոժէ Գալեան Ամսթերտամ եւ Նափոլի գացած էր մասնակցելու միջազգային հաւաքոյթներու մէջ դասախօսելու համար։ Ֆրանսահայ հիւլէաբանը նման հաւաքոյթներու մէջ իր դասախօսութիւնները անգլերէն լեզուով կը կատարէ։

Յիշենք որ մեր երիտասարդ հայրենակիցը ներկայիս 27 տարեկան է։

Մարդիկէն շատեր միջակութիւններ են, որովհետեւ, հարթ եղած է իրենց կեանքի ուղին։

×

Ուրիշներուն վրայ լաւ տպաւորութիւն գործելու համար, նախ ձգէ որ, ուրիշները լաւ տպաւորութիւն գործեն քու վրայ։

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԲԱՐԵՐԱՐԸ

Երբոր մինչեւ վերջին վայրկեանը լաւ մը կշտացաւ ու յղփացաւ այս հարստութեամբը ու ինքնիրենը համոզեց թէ որեւէ վայելք չէր մնացած իր ծեր անառակի կեանքին մէջ, այս անթիւ ոսկիները ինչ ընելիքին վրայ խորհեցաւ։

Անհաւատարիմ կնոջ մը պէս, որ իր չսիրած էրկանը մահամերձին՝ տօնի, ցնծութեան պատրաստութիւններ կը տեսնէ, կը զգար որ իր դեղին ոսկիներն ալ կը խլրտէին, կը շարժէին, անսովոր ձայներ կը հանէին սնտուկին մէջէն։ Իր մահուան անկողնէն որոշ կերպով կը լսէր անոնց ըմբոստ մետաղի խշրտուքը։

Ու ճիգ մը ըրաւ, հնազանդութեան գերագոյն փորձ մը ուղելու համար անոնցմէ, եւ իր պլպլացող մտքին տարտամ լոյսովը՝ փնտռեց հաճելի բանը, վերջինը, զոր կրնար ակնկալել դեռ այս հարստութեան օգնութենէն, հրաժեշտի անոյշ խօսքը զոր պաշտեցեալ կնոջ մը շրթունքէն կը պահանջես։

Այն ատեն տարօրինակը, անհաւատալին պատահեցաւ․ աս հնարամիտ ու կենցաղասէր մարդը, որ ամէն բանէ օգուտ մը հանելու մէջ իր նմանը չէր ունեցած այսքան տարի, շուարած մնաց, ապիկար ու անկարող գտաւ ինքզինքը հաճոյք մը ձեռք ձգելու՝ իր ձեռքին տակ եղած ահագին դրամներէն։

Իր հինցած, փճացած ստամոքսը որեւէ համադամ չէր կրնար մարսել․ իր ջրոտած, թունաւորուած արիւնը որեւէ բորբոքումի անընդունակ էր ալ․ իր պարտասուն եւ թուլցած ջիղերը հիմա օրհասական ժամին պրկումովը կը դալարուէին, նուագարանի մը մաշած թելին պէս, որուն կտրիլը՝ բութակին անգամ մըն ալ դառնալուն կը նայի։

Այս անկարողութեան խոստովանութիւնը խելքը գլխէն տարաւ․ քովի սենեակին պատէն նախ փսփսուք մը, յետոյ աղմուկ մը կը թափանցէր, կուգար ներս եւ վերահաս մահուան երկիւղէն սթափած լռութիւնը՝ այդ աղմուկին մէջ իր ժառանգորդներուն ձայնը ճանչցաւ։

Ու յանկարծ լոյս մը ծագեցաւ մահուան արհաւիրքով գրաւուած այս մտքին խորը․ իր չար մարդու բնազդը մէկէն արթնցաւ․ վերջին աւազակութեան, կողոպուտի մը խորհուրդը իր նեխած ու ողորմելի մարմինը գզրգեց ոտքէն մինչեւ գլուխը․ ուրախութեան սարսուռ մը վազեց իր մորթին վրայ, խորշակին պէս որ գորշ ու անշարժ լիճի մը պէս մակերեւոյթին վրայ կը թռչի։

Եպիսկոպոս, քահանայ ու թաղական ուղեց իր քովը, որոնք փութացին եկան․ ան ատեն հանդիսաւոր ու սրտառուչ ձայնով մը, զոր Սրբազանը վերջէն իր դամբանականին մէջ յիշեցուց, կտակ մը ըրաւ ու բոլոր հարստութիւնը, որ ալ իրը չէր, եկեղեցիին ձգեց։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Թէ ի՞նչ էր խորհում՝ ոչ ոք չէր կարող իմանալ, վասնզի իշխանը սովորութիւն չունէր իր խոհերը հաղորդել հարազատներին՝ եղբայրներին, որդիներին, կնոջը։ Սակայն, մի քանի օր առաջ, երբ նրանք իշխանի մի սուրհանդակից իմացան, որ նա հրաւէրներ է ուղարկել հարեւան նախարարներին, կռահեցին, որ ուրեմն լուրջ հոգսեր են զբաղեցնում Նար իշխանին։ Իսկ թէ ինչ հոգսեր՝ դարձեալ չիմացան, որովհետեւ սուրհանդակն ինքը չգիտէր։ Ուստի եւ, երբ նախարարներն սկսեցին գալ, իշխանուհին ուզեց իմանալ նրանց գալու նպատակը։

— Ինչո՞ւ կը գան, իշխան։

Նար իշխանը պատասխանեց միայն․

— Գալիս են իմ հրաւէրով։

Ու պատասխանը եղաւ այնպիսի եղանակով, որ իշխանուհին հրաժարուեց նոր հարցումից եւ միայն փութաց կարգադրութիւններ անելու։

Հրաւիրուած նախարարներից առայժմ եկել էին չորս–հինգը՝ ոմանք իրենց որդիներով, ոմանք թիկնապահներով, ինչպէս Գառնակ Գալուճին, ինչպէս Վարձայ Ապահունին, ինչպէս Անդեղ տան հանգուցեալ նահապետի որդին՝ Սուրակ իշխանիկը, որ հազիւ 22–23 տարեկան պատանի էր, բայց հօր մահից յետոյ նա էր մնացել երկրի միակ տէրը։ Սրանք բոլորն այժմ, ճանապարհի յոգնութիւնից յետոյ, հանգստանում էին ապարանքի հիւրասրահներում։

Չնայած եկել էր այդքան մարդ, բայց Նար իշխանը անհանգիստ էր դարձել․ նա անհամբեր սպասում էր միւս հրաւիրեալներին․ կը ժամանե՞ն արդեօք, թէ ոչ… Այս էր պատճառը, որ սրահում երթեւեկելով, շուտ–շուտ նայում էր դէպի պարսպապատ աշտարակը, թէ պահակը ճերմակ լաթ չի՞ ճօճում արդեօք, մի բան, որ վաղուց ընդունուած կարգ էր։ Աշտարակի պահակը, եկող նկատելով, կամ սուլէր պիտի յատուկ սուլիչով եւ կամ, բակի կողմը ճերմակ կտաւ ճօճելով իմացնէր, թէ ամրոցը մարդ է գալիս (հիւր կամ օտար), եւ տան սպասաւորների մի խումբ անմիջապէս նետւում էր դէպի պարսպադուռը՝ եկողին դիմաւորելու կամ նրա ո՛վ լինելը պարզելու։ Եթէ եկողը լինում էր սպասուող հիւր՝ դիմաւորելու էին գնում իշխանի եղբայրները կամ ինք եւ նրանց որդիները, նայած եկողի կարգին ու աստիճանին։

Բայց կէսօրն անցել էր արդէն՝ նոր եկողներ չէին երեւում․ մի՞թէ այլեւս չեն գալու, — սրտնեղում էր Նար իշխանը եւ, վերջապէս, երրորդ անգամ պատշգամ դուրս գալով, նա նկատեց ճերմակ քաթանի ճօճում, որի վրայ բակում գտնուող սպասաւորները եւ զինախաղով զբաղուած պատանիներից մի քանիսը գնացին դէպի պարսպադուռը։ Իշխանը պատշգամում լարուած հետեւեց տեսնելու, թէ ո՞վ է լինելու… Ու ոչ թէ վայրկեաններ, այլ բաւական ժամանակ անցաւ մինչեւ որ պարսպամուտքից սեւ նժոյգի վրայ ներս մտաւ եկուորը՝ աջ եւ ձախ կողմը հեծեալ երիտասարդներ ու թիկնապահներ, որոնց շրջապատել էին իշխանի սպասաւորներն ու որդիները։

— Վահեւունեա՛ց տէրը, — բացականչեց Նար իշխանը եւ պատշգամից արագ, ներքին քարէ աստիճաններով իջնելով, դուրս եկաւ բակը։ Միւսների համար նա չէր իջել, բայց այժմ ոչ միայն իջաւ, այլ եւ ձեռքերը տարածելով, գնաց հիւրին ընդառաջ։

— Վահէ՛ իշխա՛ն, — Կամսարականը գրկելով–ողջագուրեց ձիուց իջնող տարեց հիւրին, որ կէս քիթ ունէր, դուրս ընկած աչքեր եւ բարակ վիզ, որոնցով յիշեցնում էր պառաւ անգղի։ — Ուրախ եմ անչափ, որ ժամանեցիր… եւ զաւակներով հանդերձ…

Նար իշխանը գրկեց եւ հերթով համբուրեց նաեւ Վահեւունի սեպուհներին, որ տարիքն առած երիտասարդներ էին՝ զարմանալի նման իրար եւ իրենց հօրը՝ կէս քթեր, դուրս ընկած գորտային աչքեր եւ բարակ վզեր։ Ինչպէս հօր, այնպէս էլ նրանց դէմքերը թեթեւակի այրուել էին արեւից ու քամուց։

— Ուրախ եմ, այո, որ ժամանեցիր, — կրկնեց Նար իշխանը՝ նորից Վահեւունեաց նահապետին մօտենալով։

— Եթէ հրաւէրդ չլինէր անգամ, իշխան, — խօսեց ծեր Վահեւունին մի ձայնով, որ լիովին համապատասխանում էր նրա արտաքինին՝ ինքս պիտի գայի։

— Կը լինէր, իշխան, տեսնել հաճելի։

— Պիտի գայի թագաւորի նոր հրովարտակի մասին իմ վիշտը եւ դժգոհութիւնը յայտնելու։ Մեր բողոքը, մեր նամակը հաւանաբար համարել է առ ոչինչ եւ շարունակում է իրենը։

— Կը խօսենք, տէր Վահեւունի, կը խորհենք։

— Կարո՞ղ ենք սակայն զսպել նրան եւ նրա միտումները չար, — տնքաց Վահեւունին։ — Վերջին այս հրովարտակից նորից քանիսը իմ ծառաներից փախան այդ անիծեալ ուանը…

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար․)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Հայկ Գալէնտէրէ 20 Ն.Ֆ. Տիկին Վերժին Յովհաննէսեանի տխուր մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը իր կրթական ֆոնտին համար շնորհակալութեամբ ստացած է 20 Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեանէ (Մէօտոնէն), Տիկ. Ատրինէ Նուբեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Արշէն Յարութիւնի Յովսէփեան, Թուրքիայէն, Ախլաթի շրջանի Նաղիկ գիւղէն, կը փնտռէ իր մեծ եղբայրը Հաարաթ: Մօրը անունը Ղալալ, հօրեղբօր անունը Մկրտիչ: Բաժնուած են 1918ին՝ էջմիածին, կը գտնուի Մարսէյլ: Լուր ունեցողները տեղեկացնեն Արշէն Յարութիւնի Յովսէփեան, գիւղ Սովետական, Հոկտեմբերեան շրջան, Խորհ. Հայաստան:

× Մանուշակ Զուլհակեան կը փնտռէ իր զաւակը Սուրիկ (Վազգէն) Ներսէսի Զալհակեան, ծնած 1922ին Կիրովական (Ղարաքիլիսա): Ունի քոյր մը Ֆլօրա: Լենինկրատի ճակատը եղած է: Լուր չկայ 1942 Օգոստ. 6էն ի վեր: Փնտռողին հասցէն՝ Կիրովական 26ի փողոց թիւ 23 (հին թիւ 26), Խորհ. Հայաստան:

× Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղէն՝ Մուշեղ Կարապետի Սանփանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հմայեակ, ծնած 1908ին նոյն գիւղը: Կորսուած է 1941ին, Բ. աշխարհամարտի օրերուն:

× Գաղտասար Աստուրի Գաղտասարեան, Երեւանի Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղէն, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աղատ Աստուրի Գաղտասարեանը որ 1942ին կորսուած է Բ. աշխարհամարտի առեն:

× Կիրովականէն, Կոմինտերնի պողոտայէն, Յոյս Բաչարեան կը փնտռէ Ֆրանսա բնակող Սամիկոն Յարութիւնեանը (կամ Սվաճեան):

× Լենինականի շրջանէն, Սարեադ գիւղէն, Արտուշ Գասպարեան կը փնտռէ իր հայրը Արմենակ Գասպարեան:

× Կիրովական քաղաքէն Աղամ Գառուակնի Սահակեան կը փնտռէ Ալեքսան Մովսէսի Խաչատուրեան եւ իր եղբայրը Արրօ:

× Երեւանէն (41 Զայկենա՝ Նոր Կիլիկիա) Սաղար Համբարձումի Մկրտիչեան կը փնտռէ հետեւեալները.—

Ա) Անդրանիկ Արմենակի Տօնոյեան՝ ծնած 1920ին Զեվա գիւղը, մօրը անունը Իւղիկ:

Բ) Անդրանիկ Միհրանի Ղուկասեան՝ ծնած Աշնակ գիւղը, մօրը անունը Աշխէն:

Գ) Ղուկաս Միհրանի Ղուկասեան՝ ծընած 1925ին Աշնակ գիւղը, մօրը անունը Աշխէն (նախորդին եղբայրը):

Դ) Մուշեղ Գեղամի Աւետիսեան՝ ծնած 1921ին Թալին գիւղը, մօրը անունը Շահար:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ուղղակի տեղեկացնել վերեւի հասցէներուն:

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կը փոխանակեմ յարկաբաժինս, 2 սենեակ, բուալէթ, խոհանոց, տեպառա, Ալֆորվիլի մէջ նման յարկաբաժինի մը հետ Քլամար կամ Իսի լէ Մուլինօ:
Դիմել Տիկին Անուշեանի՝

17, Rue du 14 Juillet ALFORTVILLE

ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քամբրուն հաստատուած, կը փնտռէ գործակալներ — 25էն 35 տարեկան:
Լաւ վճարում: Գրել՝

Boite Postale 161
NKONGSAMBA (CAMEROUN)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը Կառ տը Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6,30ին: Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին:

Մարսէյլի խումբը Սէն Շարլ կայարանը կը հասնի Սեպտ. 5ին, ժամը 14,14ին:

MARBEUF - AUBERT PALACE
GAUMONT THEATRE
ET
PALAIS ROCHECHOUART

ՕԳՈՍՏՈՍ 24էՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՌՈԺԷ ՀԱՆԷՆ, ԷՍԹԵԼԼԱ ԲԼԷՆ,
ԲԵՐՆԱՐ ԲԼԻԷ

« ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻ ՄԷՋ »

L'ENNEMI DANS L'OMBRE

un film de
CHARLES GÉRARD
(ԱՃԷՄԵԱՆ)
ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Կը մասնակցին նաեւ.—
Ժօզէ Լուիս տը Վիլալոնկա,
Միշէլ Վիթոլտ,
Լիզ Տըլամար
(Անգամ Քոմէտի Ֆրանսէզի)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ ներողութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

•

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:
Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMÉNIENNES
73, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S&O)
Tel. : N° 179 à Gonesse

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ
Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ
եւ
Վարժարանին վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:
Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի *գործողութիւնները* ձրի, *կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:*
Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

★

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ արտակարգ ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 6 Սեպտեմբեր երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Ընկերակցութեան գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Այս հրաւէրը երկրորդ եւ վերջինը ըլլալով, ներկաներու թիւը այս նիստին մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Օրակարգ.— *«Հաւանում Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր Ընկերակցութեան փոխանցումին որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին, Ընկերակցութեան Գործունէութեան Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ-Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:*

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:
Եթէ մեկնելէ առաջ հանգիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՃԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամխա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիմա», «վապէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սալըրը», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա)*, համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս»,* լահարիա, սումագ, թարամա, լաբենդա, բաքլավա, քատայիֆ, *եւ. բեւ. եւայլն:*
Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՃԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հաստրակապետ․ տար․ 40 Ն․ Ֆր․, վեց․ 22Ն․ Ֆր․
Արտասահման՝ տար․ 50 Ն․ Ֆր․ Հատը 0,20 Ն․ Ֆր․

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 2 SEPTEMBRE 1960

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8889 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4690

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏ․ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՏԱՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՓԱԿՄԱՆ ՇՐՈՅՑԸ

Աքշամի մէջ Այտեմիր Գալքան կը խորհրդածէ՝ յեղափոխութենէն առաջ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան շուրջ ու կ՚ըսէ ի մէջ այլոց․

«Մեր շուրջը չէր մնացած միակ վստահելի բարեկամ պետութիւն մը։ Բոլորն ալ մեզի թշնամի եւ ոսոխ դարձուցած էինք։ Մեր սահմանները գրեթէ ամէն կողմէ շրջապատուած էին ոսոխներու օղակով մը։ Պալքաններէն մինչեւ Միջին Արեւելք, մինչեւ Ափրիկէ, բոլոր ազգերը թշնամիի վերածած էինք մեզի։ Խեղակէ դժուար է այս տեսակ օրինակ մը գտնել ժողովրդային պատմութեան եւ աշխարհագրութեան մէջ։ Այս դաշնակիցներու կմախքները ամենազէշ ազգային ժառանգն է որ մեզի մնացած է դեմոկրատ իշխանութեան մարդոցմէն։

«Գաղտնիկի խորհրդաժողովին՝ բացէ ի բաց Արեւմուտքի կայսերապաշտութեան բանբերութիւնն ու պաշտպանութիւնը ստանձնեցինք, եւ մեզի ՄԱԿի մէջ ոչ մէկ ափրիկէ-ասիական խմբակ թիկունք կեցաւ, նոյնիսկ երբ իրաւացի էր մեր դատը։ Անոնք որ Անգլիոյ պոչին կառչելով դաշինք կնքեցին Նուրի Սայիտի հետ, աշխատած եղան ընդդէմ Թուրքիոյ շահերուն։ Նոյն հաշուեյարդարին մէջ կը մտնէ Պալքանեան ուխտի արկածախնդրութիւնը, զոր Թիթօ դեռ տարին չբոլորած, մեր երեսին նետեց աղտակի մը պէս։ Կարելի չէ բացատրել նաեւ անհաշիւ եւ անհեռատես քաղաքականութիւնը զոր վարեցինք հիւսիս-ափրիկեան երկիրներուն դէմ։

«Կը խորհինք թէ մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մը ցոյց կուտան նաեւ Կիպրոսի տեսակէտները ձգտումի եւ զինաթափութեան նիւթին մասին։ Քէօփրիւլիւէն մինչեւ Զորլու, Դեմոկրատ կուսակցութեան բոլոր արտաքին նախարարները պաղ պատերազմի ախոյեանութիւնը բրած, իրենց ժխտական դիրքը չէին փոխած, այս պատճառով մեր զինակիցները անգամ նեղած էին։

«Ամերիկներու միջեւ ձգտումին գոյատեւումը անշուշտ անդանցառելի մէկ պայմանն էր Դեմոկրատ կուսակցութեան կառավարութիւններուն ներքին ճնշումի քաղաքականութեան համար։ Անոնց չարիքը մեծ եղաւ թէ՛ երկրին եւ թէ աշխարհի խաղաղութեան»։

×

Թուրքերէն այլ թերթեր կը շարունակեն մեկնաբանութիւններ ընել դահլիճի վերջին փոփոխութեան շուրջ։ Բայց ընդհանուր առմամբ վերապահ են յայտնուած կարծիքները, ու սպասողական դիրք մը կը նկատուի։

×

Ազգ․ Միութեան Կոմիտէի անդամներէն մէկուն վերագրուած էր յայտարարութիւն մը՝ որուն համաձայն կը ծրագրուի փակել օտար վարժարանները Թուրքիոյ մէջ։ Այս լուրին մասին Նատիր Նատի կը գրէ Ճումհուրիյէթի մէջ․

«Ազատութեան գաղափարն ալ, ազգի գաղափարն ալ՝ Արեւմուտքէն եկած են մեզի։ Արեւմուտքի հետ մշակութային կապեր հաստատելէ առաջ, ցեղախումբի խաւարներուն մէջ կ՚ապրէինք։ Ձիյա Կէօքալփ Տիւրքհայմի ընկերաբանութենէն քաղեց իր թրքապաշտութեան տեսութիւնները։ Այսօր մեր երկրին մէջ գտնուող օտար մասնաւոր վարժարաններու դէմ դիրք դրաւել եւ զանոնք փակելու խօսք ընել ամէն պարագայի մէջ պէտք է նկատուի, եթէ ոչ ազգայնամոլութիւն, գէթ արտայայտութիւնը քիչ թէ շատ ժամանակավրէպ մտայնութեան մը որ անհաշտ է մեր պատմութեան դէպքերուն»։

×

Ճումհուրիյէթի մէջ Տողան Նատի կը գրէ․

«Երբ երկու օր առաջուան Դատական նախարարը լրագրողները վախցնել ուզեց «Նախկին մամուլի օրէնքը ի զօրու է, ետքը չեմ խառնուիր հա՛» ըսելով, մամուլի դատերը վերսկսան։ Կարծեմ այդ օրէն ի վեր 4րդ դատը բացին դատախազները։ Զարմանալի բան։ Արդեօք յարգելի դատախազները, մինչեւ որ նախարարը խօսեցաւ, չէի՞ն գիտեր թէ հանրածանօթ օրէնքը ի զօրու էր։ Արդեօք նորէն — ինչպէս առաջ — հեռաձայնով հրահա՞նգ կը տրուի նախարարներուն կողմէ՝ «Օրէնքը ինչո՞ւ չէք գործադրեր» ըսելով։ Երկրորդ վարկածը աւելի տրամաբանական է կարծեմ։ Հապա՛, բառ նախկին օրէնքին՝ նախկին գրութիւնն ալ ի զօրու պէտք է մնացած ըլլայ հարկաւ։ Աւա՜ղ»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ՊԵՐԼԻՆ — ԱՄՄԱՆ — ՔԱԶԱՑ

Փանքովի կառավարութեան վերջին որոշումը մեծ յուզում յառաջ բերած է Արեւմտեան շրջանակներուն մէջ։ Պերլինի արեւմտեան երեք հրամանատարութիւնները — Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ․ Նահանգներ — բողոքագիր մը ներկայացուցած են։ Դիտել կուտան որ Փանքովի կառավարութիւնը իր այդ կարգադրութեամբ կը բռնաբարէ Փարիզի 1949 Յունիս 29ի համաձայնութիւնը որ կը նախատեսէ ազատ երթեւեկ Պերլինի մէջ։ Արեւմտեան Պերլինի քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, Փանքով իր որոշումը տուած է խորհրդային իշխանութեանց թելադրանքով։ Յատկանշական է այն պարագան, որ Արեւելեան Գերմանիոյ երկու պետերը՝ վարչապետ Կրօթվոլ եւ Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Ուլպրիխթ արձակուրդի մեկնած են։ Անկարելի է, դիտել կուտան միջազգային դէտերը, որ Փանքովի մէջ նստած երկրորդական մարդիկ այսքան ծանրակշիռ որոշում տուած ըլլան, առանց Մոսկուայի համաձայնութեան։ Այսուհանդերձ, կը կարծուի թէ Խ․ Միութիւնը «փորձ» մը կ՚ուզէ ընել եւ որոշած է մինչեւ ծայրը չերթալ։

Պոն եւ Լոնտոն զգոյշ են։ Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը զեկոյցով մը կ՚ամբաստանէ Փանքովի կառավարութիւնը որ «ապօրինի միջոցներ» ձեռք առած է, իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան բանբերը դիտել տուաւ, թէ Արեւելեան Պերլին Փանքովի իշխանութեան ներքեւ չի գտնուիր։

Շաբաթ օր, «Հայրենիքի օրը» պիտի տօնուի Արեւմտեան Պերլինի մէջ։

Ամմանի մահափորձին առթիւ ձեռք առնուած բացառիկ միջոցները վերջ գտած են։ Օդակայանը եւ ճամբաները վերաբացուած, եւ երթեւեկը ու կեանքը բնականոն դարձած են։ Բանակը որ փողոց իջած էր ապահովութեան համար, զօրանոց վերադարձած է, այսուհանդերձ մթնոլորտը ծանր եւ մտահոգիչ է, Ամմանի եւ Յորդանանի մէջ։ Աղզամ էլ-Մաճալիի (վարչապետ) սպանութիւնը պատճառ դարձած է, որ հակամարտութիւն ստեղծուի երկրի բնիկներուն (պետուիններ) եւ եկուորներուն (Պաղեստինցի գաղթականներ) միջեւ։ Արդարեւ, ա—

(Շար․ը կարդալ 4րդ էջ)

Օրէ Օրին

«ԵՍ Ը ԳԼԽԱԳԻՐ

— Ինչո՞ւ համար Անգլերէնի մէջ, Անձնական Դերանուն «Ես»ը գլխագիր կը գրուի, իսկ «դուն»ը, «ան»ը, «մենք»ը, «դուք»ը եւ «անոնք»ը գլխագիր չեն գրուիր…

— Բուն պատճառը չեմ գիտեր, բայց, կարծեմ այդ կանոնը հաստատած է ինքզինքին հաւնած բանգէտ մը, *սմարթալէք* մարդուն մէկը…

— Ուրիշ կարծիք չունի՞ս…

— Ո՛չ, դուն ունի՞ս…

— Ես ունիմ… Ինծի անանկ կը թուի որ այդ կանոնը հաստատած է ծագումով հայ մարդ մը…

— Ինչո՞ւ առանձ կ՚ըսես…

— Որովհետեւ, միայն Հայը ընդունակ է — քանի մը փոքր բան մը գիտնալէ ետք — իր անձը Մասիսի կատարը տանելու եւ բոլոր «դուն»երը, «ան»երը եւ մնացեալները դաշտին մէջ ձգելու… Ուրիշ բան մըն ալ մտքէս կ՚անցնի…

— Ի՞նչ…

— Ինծի անանկ կուգայ որ այդ կանոնին հայ հեղինակին սերունդին կը պատկանին հրապարակի վրայ ծանօթ քանի մը մարդիկ, որոնք իրենց «ես»ով շատ կը զբաղին — ե՛ս ըսի, ե՛ս ըրի, ե՛ս յաջողցուցի, ե՛ս կարգադրեցի, ե՛ս գրեցի, ե՛ս կռուեցայ, ե՛ս յաղթեցի, ե՛ս որոշեցի, ե՛ս, ե՛ս, ե՛ս։

— Եթէ այդ ենթադրութիւնդ ճիշդ է, ինչո՞ւ այդ բանգէտը հայերէնի մէջ ալ չէ մտցուցեր «Ես»ը գլխագիր գրելու կանոնը…

— Որովհետեւ հայերէն չի գիտեր եղեր…

— Կը կարծե՞ս որ, օր մը, մեր բանգէտներն ալ կրնան մեր լեզուին մէջ ալ «Ես»ը գլխագիր գրել տալ…

— Այո՛… Եւ այդ օրը շատ ալ հեռու չէ…

— Բաւական յոռետես մէկն ես։

— Ո՛չ… Միայն թէ ես երեւոյթները վերլուծելու եւ հետեւութիւններ հանելու տաղանդով օժտուած եմ… Հիմա, նայէ, ինչ է որ կը պատահի, այսօր… Ինքզինքին հաւնած մէկը, երբ կտորիկ մըն ալ գրել գիտէ, իր «ես»երը կը գրէ մանր գիրերով… Ատիկա սխալ բան է… Երբ «ես»երդ մանր գիրերով գրես, ուշադրութիւն չես գրաւեր… «Ես»երդ կը կորսուին, կ՚երթան՝ քու գրիչովդ անձիդ շայլուած գովասանքներուն եւ անձիդ վերագրուած առաքինութեանց եւ կարողութեանց ծովուն մէջ… Ատիկա չըլլալիք բան է… «Ես»դ խեղդուեցաւ գնաց՝ ծովուն աղի ջուրերուն տակ։ Ի՞նչ պէտք է ընես, «ես»դ աղի ջուրէն հանելու համար… Անանկ մը գրելու ես «ես» դերանունը որ կարդացողին աչքերը դուրս իյնան… Կարդացողին աչքերը ե՞րբ դուրս կ՚իյնան… Երբ տասը փունթո շարուած նիւթի մը մէջ, «ես»ը շարել տաս 24 կամ 36 փունթո տառերով… Այն ատեն աչքի կը զարնես եւ ճամբան քեզ տեսնողը կ՚ըսէ — Աս մարդը կը ճանչնա՞ք։ Պարոն Եսն է, շատ մեծ մարդ է, շա՜տ…

— Լա՛ւ կը կարծե՞ս որ «ես»ը գլխագիր գրելու այդ սովորութիւնը կ՚ընդունուի ազգին կողմէ։

— Ա՞զգը ինչ է, եղբայր… Ազգ ըսածդ ազգ է իր բանգէտներով… Միա՛յն անոնք իրենց «ես»ը գլխագիր գրելու են… Այս «եսապաշտ»ները թոյլ պիտի չտան որ ամեն ու չամեն ալ իրենց «ես»ը գլխագիր գրեն… Եթէ գրեն, իրենց ծրագիրը տակնուվրայ կ՚ըլլայ…

— Ուրեմն, անգլերէնի կանոնը պիտի չընդհանրանայ… Այլ միայն մեր Մեծերը իրենց «Ես»երը գլխագիր պիտի գրեն, իսկ պզտիկները, առաջուան պէս, պիտի գոհանան իրենց պզտիկ «ես»երով… Հաստա՛տ որ Անգլիացիները աւելի խիղճ ունին եղեր…

— Եւ աւելի խելք… Այսօր, Չըրչիլն ալ «Ես»ը գլխագիր կը գրէ, անոր սպասաւորն ալ… Եթէ մեր «Ես»ը գլխագիր գրելու սովորութիւնը ընդունուի, այդ պատիւէն պիտի օգտուին միայն մեր Մեծերը…։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ, Մոսկուայի Հունգարական ցուցահանդէսի բացումին յայտարարեց․— «Ոչ Նիքսընի եւ ոչ ալ Քենըտիի դէմ եմ, երկուքն ալ իրար կ՚արժեն»։ Այս առթիւ բաղձանք յայտնեց որ Ամերիկացիները «յառաջդիմական, համայնավար նախագահ մը ընտրեն»։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նորընտիր վարչապետը՝ Շէրիֆ Էմամի, Շահին ներկայացուց իր նոր դահլիճը։ Նորակազմ դահլիճը ամբողջական չէ, քանի որ արտաքին նախարարութեան պաշտօնին կոչուած Մոսկուայի դեսպանը՝ Մ․ Անսարի, Մոսկուա կը գտնուի։ Այս նոր նշանակումը յատկանշական կը նկատուի։ Արդարեւ, կարծողներ կան, թէ Պարսկաստանի եւ Խ․ Միութեան յարաբերութիւնները պիտի բարելաւուին։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ Սեպտեմբերի նիստը հաւանաբար «միջազգային վերին ժողովի» մը կերպարանքը ըստանայ։ Խորհրդային եւ արբանեակ երկիրներու պատուիրակութիւնները պիտի գլխաւորուին իրենց երկրի ղեկավարներով։ Խորհրդային պատուիրակութիւնը հաւանաբար գլխաւորուի Խրուշչեւի կողմէ, որ կ՚ուզէ Նիւ-Եորք երթալ, գործադրելու համար «համակեցութեան» իր քաղաքականութիւնը։

ՀՌՈՄԻ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Բացումէն ի վեր՝ հինգ օրերու մըրցումներուն մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ հանդիսացող եւ համապատասխան ոսկի, արծաթ եւ պղինձէ մետալները շահող մարզիկներուն ազգութեամբ, մինչեւ հիմա յաղթական երկիրներուն դասաւորումը հետեւեալն է՝ իրենց շահած մետալներուն ընդհանուր թիւին նըւազող կարգով․—

	Ոսկի	Արծաթ	Պղինձ
Գերմանիա	2	8	3
Խորհ․ Միութիւն	6	1	4
Միաց․ Նահանգներ	2	6	2
Իտալիա	5	1	1
Հունգարիա	2	3	2
Աւստրալիա	4	0	1
Անգլիա	1	0	2
Դանիա	1	0	1
Լեհաստան	0	0	2
Ռումանիա	1	0	1
Շուէտ	1	0	1
Պելժիա	0	1	0
Ֆրանսա	0	0	1
Պրազիլ	0	0	1
Մեքսիկա	0	0	1

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Բ.

ՏԱՐԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ ԿԱ՞Ն

Վերջերս լուրեր տարածուեցան, թէ տարաձայնութիւններ կան Ռուսիոյ եւ Չինաստանի միջեւ։ Խորհրդային մամուլին մէջ հետզհետէ կը նուազին Չինաստանի արձանագրած յաջողութիւններուն մասին հրատարակուած գրութիւնները։ Չինեւխորհրդային բարեկամութեան պաշտօնաթերթը՝ «Տրուժպա» Յունիսին դադրեցաւ հրատարակուելէ Մոսկուայի մէջ։ Խորհրդային մասնագէտները դունդ առ դունդ ետ կը կանչուին Չինաստանէն։

Կարգ մը դիտողներ, մասնաւորաբար՝ Եուկոսլաւները, շատ աւելի հեռուն կ'երթան. կը պնդեն, որ Մոսկուա եւ Փեքին խզած են կուսակցական կապերը եւ միայն կը պահեն պետութենէ պետութիւն գոյութիւն ունեցող կապերը, ճիշդ Եուկոսլաւիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ մնացած կապերուն նման։ Այն կարեւոր տարբերութեամբ սակայն, որ հակառակ իրենց անհամաձայնութիւններուն, Ռուսերն ու Չինացիները դաշնակից են իրարու, եթէ ոչ փոխադարձ սիրոյ հետեւանքով, այլ գոնէ՝ պարտադրաբար։

Այժմ քննենք, թէ ի՞նչ պատճառներով կրնան անհամաձայնութիւններ ծագած ըլլալ Չինաստանի եւ Խ. Միութեան միջեւ։

1) Հողային հարց՝ չի կրնար ըլլալ. Փեքին վերջնականապէս հրաժարած ըլլալ կը թուի Ծայրագոյն Մոնկոլիայէն, որ 30 տարիէ ի վեր խորհրդային խնամատարութեան տակ է։ Ռուսերն ալ, Սթալինի մահէն ի վեր, հրաժարած են Փոռ Արթիւր ռազմական արժէք ունեցող նաւահանգիստէն։

2) Տնտեսական մարզին մէջ, Խ. Միութիւնը 1954էն ի վեր հրաժարած է չինեւխորհրդային խառն ընկերութիւններու, մասնաւորաբար երկաթուղիներու մէջ ունեցած իր բաժիններէն։

1950էն ի վեր Խ. Միութիւն Չինաստանի տուած է 600 միլիառ Ֆրանքի օժանդակութիւն մը. տնտեսական այս համաձայնութիւնը ի զօրու է մինչեւ 1967։ Բացի ասկէ, արդիւնաբերական 250է աւելի հիմնարկութիւններ ստեղծած է Չինաստանի մէջ։ Եւ վերջապէս, խորհրդային արտածութիւններուն 40 առ հարիւրը կ'ուղարկուի Չինաստան։

Այս բոլորը նուէր չի տրուիր անշուշտ։ Չինացիները մեծ դժուարութիւն կը քաշեն Ռուսիայէն ներածուած ապրանքներուն փոխարէն արտածում կատարելու համար. մեծ դժուարութիւն կը քաշեն նաեւ իրենց փոխառութիւններուն տոկոսները վճարելու համար։ Միւս կողմէ, Մոսկուա խօսքի իր բաժինը ունի իր տրամադրած դումարներուն գործածութեան ձեւին մէջ։ Այս՝ մեծապէս ջղայնացնելու է չին ղեկավարները, սակայն ասիկա բաւարար պատճառ չէ երկու երկիրներուն միջեւ խնդիր հանելու համար։ Չինաստանի արդիւականացումը որեւէ մէկ առնէ աւելի կախուած է Խ. Միութենէն. եւ տակաւին բաւական առեն այդպէս պիտի մնայ կացութիւնը։

3) Կը մնայ՝ հիւլէական ռումբին հարցը։ Չինացիները որոշած են ունենալ իրենց ռումբը։ Անշուշտ գիտեն, թէ ինչպէս կը շինուի հիւլէական ռումբը. «շինելու ձեւի գաղտնիք» այլեւս չկայ. բայց հաւանաբար տնտեսական միջոցները եւ մասնագէտ աշխատողները չունին դեռ՝ իրենց միջոցներով շինելու համար զայն։ Չինացիները այնքան հետամուտ են իրենց հիւլէական ռումբը շինելու, որ մտածել կուտան թէ Խ. Միութիւնը չուզեր հիւլէական ռումբ հայթայթել Չինաստանի։ Բայց արդեօք պիտի օգնէ՞ չինական հիւլէական ռումբին շինութեան։ Չինացիները այդ օգնութիւնը խնդրած ու մերժուա՞ծ են, թէ՝ չեն խնդրած. չենք գիտեր։

4) «Վարդապետական վէճեր»ը ամէնէն աւելի կը հրահրեն երեւակայութիւնները։ Շատեր կը պնդեն թէ գաղափարաբանական լուրջ տարաձայնութիւններ կան Ռուսիոյ եւ Չինաստանի միջեւ։ Իրականութիւնն այն է, որ հիմնական հարցերու շուրջ տարաձայնութիւն չկայ։ Մոսկուայի ու Փեքինի մէջ, նոյն ձեւով կը խորհին, թէ աշխարհը բաժնուած է երկու խումբերու թէ ուշ կամ կանուխ դրամատիրութիւնը տեղի պիտի տայ ընկերվարութեան առջեւ, ու այդպէսով ալ վերջ պիտի դտնեն մարդկութեան «դժբախտութիւններ»ը։ «Դատաճան Թիթոյի» կարծիքին հակառակ, ընկերվարական այս խումբէն դուրս փրկութիւն չկայ։

Անշուշտ, Չինացիները տարբեր ձեւերով կը փորձեն կազմակերպել գիւղացիութիւնը. այս՝ կրնայ վէճերու տեղի տուած ըլլալ Ռուսերուն հետ. բայց այդ վէճերը գոյութիւն ունին նաեւ չին համայնավարներուն միջեւ։

Համայնավարները միշտ ալ նախատեսած են, որ իրենց վերջնական յաղթանակը կարելի պիտի ըլլայ իրագործել միայն՝ դրամատիրութեան եւ ընկերվարութեան միջեւ «վերջին պայքարով» մը։ Սթալին, առաջինը եղաւ, որ այս հաւատամքը կասկածի ենթարկեց երբ, իր մահէն քանի մը ամիս առաջ յայտարարեց, թէ շնորհիւ ընկերվարական պլոքի ուժերուն մեծցման՝ աշխարհի երկու պլոքներուն միջեւ պատերազմը շատ աւելի նուազ հաւանական կը դառնայ, քան դրամատիրական երկիրներու իսկ միջեւ տեղի ունենալիք պատերազմները։ Սթալինի օրէն ի վեր այս գաղափարը շատ աւելի ընդարձակուելով ի վերջոյ վերածուեցաւ անցեալ Յունիսին Պուքրէշի մէջ Խրուշչեւի կատարած կարեւոր յայտարարութեան, ըստ որուն՝ «Այսօր կարելի չէ կրկնել այն ինչ որ Լենին ըսած է տասնեակ տարիներ առաջ կայսերապաշտութեան մասին, եւ կարելի չէ պնդել, որ կայսերապաշտական պատերազմները անխուսափելի են այնքան ատեն, որ ընկերվարութիւնը յաղթանակած չէ ամբողջ աշխարհի մէջ»։

Ցարդ, ընկերվարական աշխարհին մէջ ոչ ոք համարձակած էր յայտարարել, թէ Լենինի գաղափարները այլեւս հինցած են։ Երբ որ նեղը մնային՝ Լենինին կը վերագրէին «խաղաղ համակեցութեան» կամ նման այլ նորութիւններու «հայրութիւնը»։

Արդ, Փեքինի ղեկավարները միշտ ալ իրենք զիրենք նկատած են լենինեան ուղղափառութեան պաշտպանները, եւ ոչ աւելի ուշ քան անցեալ Ապրիլին, իրենց «Կարմիր Դրօշ» պաշտօնաթերթին մէջ կ'ըսէին «Այնքան ատեն, որ կայսերապաշտական դրութիւնն ու շահագործող դասակարգերը գոյութիւն ունին, միշտ ալ պատերազմներ պիտի ծագին, ինչ ձեւի պատերազմներ ալ ըլլան անոնք»։

Այս երկու տեսակէտներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող հակասութիւնը աչքառու է։ Ցաւականչական է դիտել, որ Խրուշչեւ խօսած է «Կարմիր Դրօշ»ի գրութենէն յետոյ։ Շատ աւելի յատկանշական պիտի ըլլար երեւոյթը, անշուշտ, եթէ յօդուածը լոյս տեսած ըլլար Խրուշչեւի՝ յայտարարութենէն յետոյ։

Աւելցնենք անմիջապէս, որ երկու ամիս ետքը, նոյն թերթը կը գրէր՝ «համաշխարհային պատերազմի մը առաջքն առնելու կարելիութիւնը այսօր գոյութիւն ունի՝ խաղաղութեան կողմնակից ուժերուն ձեռք ձգած աննախընթաց զօրութեան շնորհիւ»։ Իսկ տիկին Սուն Եաթ Սէն, Յունիս 25ին կը գրէր՝ «Չինաստան կը փափաքի խաղաղ համակեցութիւն՝ ամէն մարդու հետ»։

Անկէ ի վեր Զու Էն Լայ, Փեքինի զինուորական դեսպանատան մէջ «խաղաղ համակեցութեան» կենացը բաժակ պարպեց, եւ չինական մամուլն ալ որոշապէս սանձ դրած է «կայսերապաշտներուն դէմ կատարած իր յարձակումներուն» Քոնկոյի վերջին դէպքերուն առթիւ շատ զուսպ էր։

(2 — Շար.)

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Տաճարի ներքին մոնումենտալ նկարչութիւնից պահպանուել են մի լուսամուտի որմախորշի վրայ արուած երկու նկարներ, որոնք ներկայացնում են Ս. Յովհաննէս աւետարանիչն ու Ս. Յակոբ առաքեալը, իսկ նրանց վերեւում Քրիստոսն է (մինչեւ գօտին)։ Բացի դրանցից պատկերուած է նաեւ Պրոխորոսը, որին Ս. Յովհաննէսը թելադրում է Աւետարանի խօսքերը, իսկ նրա կողքին՝ նկարչի կամ տաճարի շինարարութեան համար նիւթական միջոցներ տուողի ծնրադիր փոքր նկարն է, հայ հոգեւորականի սքեմով։ Միայն այդ մէկ նկարից դժուար է եզրակացնել, թէ Լվովի Հայոց տաճարը արդեօք ամբողջութեամբ նոյն ոճի նկարներո՞վ էր զարդարուած։ Սրբապատկերների նկարչութեան արուեստի տեսակէտից վերոյիշեալ նկարը տարբերւում է բիւզանդական նկարչութիւնից եւ համապատասխանում է հայկական մանրանկարչութեան։ Այդ պատկերը նկարուած է ամենայն հաւանականութեամբ ԺԷ. կամ ԺԶ. դարերի միջեւ։

Այդ նկարը հին Լեհաստանում եղած հայկական որմանկարչութեան միակ նմոյշն է։ Նկարչութեան նոյն գծերին հանդիպում ենք նաեւ Լեհաստանի աւելի մեծ հայկական գաղութների հայկական մանրանկարչութեան մէջ, որոնց մնացորդները այժմ պահւում են Վիեննայի Մխիթարեաններին, Փարիզի Ազգային, Հռոմի Վատիկանեան եւ Վենետիկի Ս. Ղազարի Մխիթարեանների գրադարաններում։

Դիտելով Լեհաստանում ծագած հայկական այդ նկարչութեան նմոյշները, զգում ես, որ դրանք ուշ ժամանակի ստեղծագործութիւններ են կարծես եւ ժամանակակից եւրոպական եւ արեւելեան արուեստներին։ Գեղարուեստական ուժեղ անհատականութեան ժամանակաշրջանը հայ նկարչութեան մէջ անցաւ միջնադարի հետ միասին, բայց Լեհաստանում, Լվովում հանդիպում ենք այդ հին գծերի պահպանութեանը։

Այդ նկարչութիւնն ունի երկու երես։ Առաջինը դիմանկարների կառուցուածքն է, վերցուած Ս. Գրքից, սրբերի, աւետարանիչների պատկերներից։ Այստեղ զգացւում են բիւզանդական արուեստի ոճը եւ նրա ձեւերը, որոնք ընդլայնուել են հայ նկարիչներից այն ժամանակ, երբ բիւզանդական արուեստը կրում էր պարսկական ազդեցութիւններ։ Սելջուկեան տիրապետութեան տակ գտնուող Հայաստանը իր հայեացքը դարձնում էր դէպի Բիւզանդիոնը եւ Կոստանդնուպոլսից էին վերցնում նաեւ օրինակներ, թէեւ միշտ պահպանելով թեմայի եւ ոճի հայկական ազգային իւրայատկութիւնները։

Հայկական արուեստի միւս երեսն է ստեղծագործութիւնը՝ վառ երեւակայութեամբ եւ պայծառ ձեւերի մէջ, որոնք արտայայտւում են Հիւսիսային Միջագետքի եւ Սիրիայի հին, սիմբոլիկ կրօնական-ծիսական պատկերացումներով։

Այստեղ կարելի է գտնել նաեւ պարսկական զարդարուեստի աւանդական ձեւերը եւ նրանց մէջ բուսական եւ կենդանական

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱՋԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

Այսպէս գլորուեցին օրեր, ամիսներ... Կովի առաջին տարուայ ձմրանը ծնած հորթը կով դարձաւ, եւ երբ դա էլ ծընեց, Շամխալ ամուն լուր տուին, թէ Ստեփանը եկել է։

Եւ միւս օրուայ առաւօտեան ծերունի ամուսինները բռնեցին Քարաքունջ տանող արահետը։

Գարուն էր, գարնան բուրմունք, գարնան խայտող պերճանքները։ Տեղ հասան երիկնամուտին։ Քիլվայենց պառաւ շունն ընկաւ ծերունու ոտքերը, ծմկտած ուրախ։ Գաւշղամբուն երեւացին Ստեփանը, նրա մայրը, քոյրերը։

— Մեր աչքերը լո՜յս — գոչեց տարիների բեռից թեթեւացած ծերունին ու գնաց դէպի իրեն ընդառաջ եկող Ստեփանը։ Շամխալ ամին փաթաթուեց Ստեփանին, գրկեց պինդ, սրտի դողով, անհուն կարօտով։

— Վերջապէ՜ս, որդի ջան, եկար էլի՛։ Աչքներիս լոյսը գնաց...

— Դէ, վնաս չունի, Շամխալ ամի, ահա արդէն տանն եմ, — մի տեսակ քաշուելով, նեղուելով ասաց Ստեփանը՝ ծերունու հայրական գուրգուրանքից լըցուած։

Բայց յանկարծ Շամխալ ամու աչքերը չռուեցին, եւ նա ահով շօշափեց Ստեփանի կողերը։ Ստեփանի պլուզի երկու թեւն էլ դատարկ էր։

— Վա՛յ, վա՛յ... — գոռաց ծերունին։ — Բա ձեռքերդ ո՞ւր են, Ստեփան, դուրպանդ եմ։ Ձեռքերդ...

— Դէ, բան չկայ, ամի, մնացին այնտեղ։

— Վա՛խ, վա՛խ... — փչրուեց ծերունին ու անզօր փլուեց ճօճուող թախտին։ — Ձեռքերդ, Ստեփան, ձեռքերդ... — Ահեղ ցաւից նա լաց եղաւ։ Լաց էին լինում Բալլուն, Վարդանոյշը, Ստեփանի քոյրերը։ Միայն Ստեփանն էր դառը ժպտում։

— Դէ բան չկայ, ամի, — ասում էր։ — Բա որ դու էլ ես լաց լինում, միւսներն ի՞նչ անեն։ Բաւական է, հանգստացիր, կ'ապրիմ առանց ձեռքերի։

Բոլորեցին մեծ սեղանի շուրջը։ Շամխալ ամին հազիւ էր կարողանում բաց անել խուրջինի աչքերը։ «Ես կրկնի գաթա՞ ա։ Հա, գաթա ա, — կապոցից հոտ քաշելով՝ համոզւում էր նա։ — Բայց Ստեփանը ո՞նց պիտի ուտի։ Էս էլ քամած մածուն։ Գդալ կարո՞ղ է բռնել Ստեփանը»։

Տնեցիները զբաղւում էին քաշուած, ընկճուած, իսկ Շամխալ ամին մորմոքւում էր, ինքն իրեն կարդում։ «Բա Ստեփանի ձեռքերի նման ձեռքերն էլ կը կորչե՞ն։ Բա առանց ձեռքի Ստեփանը ո՞նց կ'ապրի»։ Կրկնի գաթայից մի կտոր կտրելով նա ամաչ-ամաչ դէմ արեց Ստեփանին։ Սա գաթան կերաւ ամու օգնութեամբ, յետոյ էլ Բալլուի օգնութեամբ քամած մածուն կերաւ։ Այդ տեսնելով՝ Շամխալ ամու սիրտը մի փոքր տեղն եկաւ. «այսպէս կը պահենք»։ Եւ միայն այդ ժամանակ նկատեց Ստեփանի սպայական ուսադիրները, կրծքի բազմաթիւ շքանշանները։

— Վերջը կռիւը պրծնում ա, էլի, Ստեփան, — խօսեց նա՝ միշտը յաղթահարելով։

— Հա, ամի, մեր զօրքերը հիմա Բեռլինից հեռու չեն, կռուի վերջը մօտենում է։

— Ձլինէր, է՜... Ինչո՞ւ եղաւ։ Ո՞վ բերեց։ Բերողն անձեռք ու անպլուխ մնայ, չէյթանի բաժին դառնայ։ Քանի՜ տուն քանդեց, քանի՜ ձեռք ու ոտք տարաւ։ Ա՛խ, վա՛խ...

Իրիկնահացից յետոյ ամին ու Ստեփանը գնացին Քարաքունջի կոլտնտեսութեան դրասենեակ։ Այնտեղ հաւաքուած մարդիկ խորին յարգանքով շրջապատեցին Ստեփանին, ջերմութեամբ տասն Շամխալ ամու բարեւը, եւ սկսուեց մի անմեղ, սովորական զրոյց։ Ամին նկատում էր, որ քարաքունջցիները հարազատ ափսոսանքով են նայում Ստեփանի կտրուած ձեռքերին, իւրաքանչիւրն ասում է, թէ Ստեփանն ինչ կը կամենայ, ինչի կարիք կ'ունենայ, որ օգնեն խիկայն եւ եթ։ Մէկը նրան աթոռ մատուցեց, որ նստի, նախագահը մի գլանակ վառեց, դրեց Ստեփանի շրթունքներին, մի ուրիշը ջուր խմեցրեց։ Իսկ երբ փոստատարը բերեց Ստեփանի թոշակի դրամը, գիւղացիներից մէկը ստորագրեց նրա փոխարէն, եւ դրերը ծուռումուռ ստացուեցին։ «Վա՛խ, վա՛խ, — սրտաքամ էր լինում ամին, — բա Ստեփանի ձեռքերն էլ կը կորչե՞ն»։

Եւ նորից էր յիշում այդ կորած Ստեփանի ձեռքերը, յիշում, թէ ինչպիսի՜ հմտութեամբ էին նրանք պատուաստ անում, թիզ առ թիզ այգի դարձնում իրենց ցաքուտը, կենդանացնում ձորի լերկ լանջերը...

×

Մի շաբաթ Շամխալ ամին մնաց Ստեփանենց տանը։ Բանջարանոցը բահով փորեց, մարգեր կապեց, կարտոֆիլ արկեց ու մի օր էլ, թէ՝

— Ստեփան, քո ամազը մեր գիւղում շատ է, էնտեղ էլ լսել են, որ դու եկել ես։ Արի քեզ դոնաց տանեմ մեր գիւղը։ Մի երկու շաբաթ կը մնաս ու էլի ես կը դամ։ Հը՞։ «Չէ» չասես, կը նեղանամ։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(4 — Շար.)

…ները նշանակալից դեր են խաղում, օրինակ, կանացի գլուխներով հեքիաթային թռչուններ, որոնք կոչւում են «հարպիա», սիրամարգներ, կռունկներ, կաքաւներ, ձկնատառեր եւ թռչնատառեր, որոնք զարդարում են ձեռագրերի լուսանցքները. պատահում են նաեւ ֆանտաստիկ մարդկային կերպարանքներ՝ մի քիչ կոմիկական, կարծես հէքեաթային աշխարհից եկած:

Այդ զարդանկարների, սրբանախշերի եւ գրատառերի միջոցով արտայայտւում էր Հայերի առխական հայրենիքի զարդանկարների ոգին, չնայած որ նրանք ստեղծւել էին լեհական երկնքի տակ: Այդ զարդերը ընդհանուր էին բոլոր հայկական ձեռագրերի համար, որոնք գրւել են Լեհաստանում: Բացի դրանից, հանդիպում ենք նման ձեւերի թափանցման՝ Լեհաստանի լատինական եկեղեցական սուրբ գրքերի մէջ, օրինակ «Անափոնաժ»ի մէջ, Դոմինիկեան մի հայի ձեռքով, 1569 թուականին:

Տարբեր թեմայով հայկական մանրանկարչութիւնները միմեանցից տարբերւում էին իրենց երանգների զանազանութեամբ. կրօնականին յատուկ են աւելի մուգ, լուրջ գոյներ, իսկ ֆանտաստիկ նկարչութեան՝ աւելի պայծառ, բաց գոյներ:

Մեզ յայտնի ամենահին մանրանկարիչներից են Լեհաստանում Մկրտիչը, 1522 թուականի մի ձեռագրի ընդօրինակող եւ Գրիգոր Լվովցին՝ 1525 թուականի Սաղմոսագրքի նկարիչը: ԺԶ. դարի ծանօթ մի դէմք էր Լվովի հայկական դատարանի գրագիր, քանաստեղծ եւ ձեռագրի մանրանկարիչ Մինաս Թոխաթեցին, որի գործունէութեանը կարելի է հետեւել 1584ից մինչեւ 1618 թուականը:

Աւելի լայն էր մի ուրիշ մանրանկարչի՝ Ղազար Թոխաթեցու գեղարւեստական ստեղծագործութեան շրջանակը, որը հանդէս էր գալիս նաեւ գրական ասպարէզում: Նրա գործերը հեշտ չէ տարբերել Ղազար անունով ուրիշ երեք մանրանկարիչների՝ Ղազար Սուչովացու, Ղազար Բարբերցու եւ Ղազար Իվաշկեւիչի գործերից: Դժուար է խօսել հայ-լեհական մանրանկարչական մասնաւոր ուղղութեան մասին, քանի որ նկարիչները գալով Լեհաստան, բերել են արւեստի հին աւանդութիւնները, ոճի զգացողութիւնը, ըմբռնումը: Նրանցից շատերը ծագումով Արեւմտեան Հայաստանի Թոխաթ քաղաքից են եւ հայկական մշակոյթի այլ կենտրոններից: Լեհաստանում հայ նկարիչները չստեղծեցին յատուկ դպրոց. մինչեւ ԺԷ. դարի կէսերը այդ նկարչութիւնը ձգտում էր պահպանել միջնադարեան ոճը, բայց այդ փոխւեց 1630 թուականին, երբ Լվովի Հայերի մեծամասնութիւնը ընդունեց կաթոլիկութիւնը: Այնուհետեւ ուժեղացաւ Արեւմուտքի ազդեցութիւնը հայկական արւեստի վրայ: Կաթոլիկ Եկեղեցուն յարելով, հայ նկարիչները մտան տեղական արհեստակցական կազմակերպութիւնների մէջ: Այդ երեւոյթը խրախուսւում էր Թագաւոր Եան Կազիմիրի կողմից 1651 թուականին սահմանած արտօնութեամբ, որի համաձայն, Լվովի իւրաքանչիւր արհեստանոց պէտք է ունենար երկու հայ վարպետ: Փոխւեց եւ հայ նկարչի տիպը. առաջ նա հոգեւորական էր, իսկ այժմ՝ աշխարհիկ, որն աշխատում էր նաեւ աշխարհիկ թեմաների վրայ:

Այսպիսով վերջանում են հայկական արւեստի առանձնայատկութիւնները, ձուլւելով տեղական արհեստակցական արւեստի մէջ: Լեհաստանում հայ արւեստը դադարում է գոյութիւն ունենալուց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ «ԼԻՃ» ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Գորիսի Տեղ սարահարթի ընդերքին յայտնաբերուած է ստորերկրեայ ջուրերու մեծ պաշար մը: Գիտնականները եւ երկրաբանները կ'ենթադրեն, որ մօտ 300 քառակուսի քիլոմեթր մակերեսով ստորերկրեայ «լիճ» մըն է, որուն ջուրը անուշահամ է եւ կարելի է օգտագործել ոռոգումի եւ կենցաղային պէտքերու համար:

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի արտադրողական ուժերու ուսումնասիրութեան խորհուրդի աւագ գիտնական՝ Ա. Նազարեան այս «լիճ»ի մասին հետեւեալը կ'ըսէ.— «Հրաբխային ապարները, որոնցմով ծածկուած է Հայաստանի մէկ երրորդէն աւելին, ունին ձիւնի եւ անձրեւի ջուրերը ներծծելու, օդին մէջ գտնուող ջրոտ գոլորշիները խտացնելու եւ այդ ձեւով, երկրին ընդերքին մէջ մեծ քանակութեամբ ջուր կուտակելու լաւ առանձնայատկութիւն: Հայաստանի ընդերքին՝ իւրաքանչիւր մէկ վայրկեանին 150 հազար լիթր ջուր կը գոյանայ Հաշիւ եղած է, որ միայն Արարատեան դաշտի ընդերքին ստորերկրեայ հոսանքներուն կուտակած ջուրի ծաւալը հաւասար է Սեւանայ լիճին:

Գորիսի մէջ յայտնաբերուած արտեզեան խոշոր աւազանին ջուրերը կը գտնուին կրազիւացած անթափանց աւազաքարերու հաստ շերտի տակ, կրաքարի խոշոր բացուածքներու մէջ, որոնք տեւապէս կը սնանին Իշխանասարի եւ Հրաբխային ծագում ունեցող մօտակայ լեռներու ընդերքէն: Այս ջրաւազանը յատկանշական է իր բարձր դիրքով: Որոտանի ապագայ ամբարտակը, որ պիտի բարձրանայ Տաթեւի ելեկտրակայանի շինութեան ընթացքին, հնարաւորութիւն պիտի տայ ոռոգելու ծովի մակերեսէն մինչեւ 1300 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուող հողերը, մնացած մասը՝ մինչեւ 1600 մեթր բարձրութիւն ունեցող 1000 հեկտար տարածութիւնը, կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել ստորերկրեայ «լիճին» ջուրերով»:

Հայաստանի Երկրաբանութեան եւ ընդերքի պահպանութեան վարչութիւնը, արդէն իսկ սկսած է հետազօտութեան նախնական աշխատանքներուն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԵՀ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ բարեկամութեան երեկոյ մը տեղի ունեցած է Օգոստոս 19ին, Երեւանի մէջ: Աւելի քան 20 լեհ ճարտարագէտներ, բժիշկներ եւ մշակոյթի ծառայողներ ներկայ գտնուած են: Հիւրերէն շատեր խօսք առած եւ շնորհաւորած ու գովաբանած են հայ ժողովուրդը՝ իր ստեղծագործ եւ աշխատունակ ձիրքերուն համար:

ԵՐԵՒԱՆԸ ձայնասփիւռով եւ հեռատեսիլով Թիֆլիսի կապող գիծեր հաստատուելու վրայ են: Այս առթիւ պիտի շինուին 180 մեթր բարձրութիւն ունեցող փոխանցող եւ հեռափոխող կայաններ: Առնցմէ մէկը Սեւանի լեռնանցքին՝ ծովու մակերեսէն աւելի քան 2000 մեթր բարձրութեան վրայ: Երկրորդը, Պուշկինի լեռնանցքին վրայ: Առաջինով պիտի ապահովուի Սեւանի աւազանի եւ Դիլիջանի շրջաններու ձայնասփիւռ-հեռատեսիլի հաղորդումները, երկրորդով՝ հաղորդումներ պիտի ստանան Ալավերդի, Կիրովական, Ստեփանաւան, Կալինինո եւ մօտակայ շրջանները:

Հայաստանի հիւսիսը, ծովի մակերեսէն 2600 մեթր բարձրութեան վրայ շինուելու վրայ են հեռատեսիլի փոքր կայաններ: Այս բոլորը պիտի աւարտին 1962ին: Ծրագիր կայ նաեւ Զանգեզուրի շրջանն ալ օժտելու հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի հաղորդումներով:

ՂԱՓԱՆԻ շրջանի մէկ քանի գիւղեր, ինչպէս Սեւաքար, Ագարակ, Եղվարդ եւ Ուժանիս ելեկտրականութիւն ստացած են, վերջին շաբաթներուն: Մինչեւ վերջերս զրկուած էին ելեկտրականութենէ:

ԵՐԳԱՀԱՆ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ չորս մասէ բաղկացած համանուագ մը վերջացուցած է: Համանուագի նիւթը քաղած է Յովհ. Շիրազի «Հրազդան» քերթուածէն:

ԼՈՌԻԻ շրջանին մէջ անտառային բնաշխարհ մը ստեղծելու մօտ, հինգ անտառադաշտեր հիմնուած են, Կիրովականի շրջանին մէջ: Մեծ աշխատանք կը տարուի անկարանները ընդարձակելու եւ նոր ծիլերը պաշտպանելու ուղղութեամբ:

Միւս կողմէ Հայաստանի Բնութեան պահպանութեան ընկերութիւնը, նոր միջոցներ ձեռք առած է բնութեան պահպանումին տարնչութեամբ աշխատանքները կանոնաւորելու նպատակով: Մշակուած նոր օրէնքին համաձայն, Հայաստանի բոլոր շրջաններու եւ քաղաքներու բաժանմունքներուն կից պիտի գործեն, բնական հարստութիւններու պահպանման ձգտող հասարակական տեսչութիւններ:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէ հրատարակուած վիճակագրութիւն մը, կարգ մը նորութիւններ կը յիշատակէ, ներկայ ազգագրութեան մասին:

× Ներկայիս, աշխարհ կը հաշուէ շուրջ 3 միլիառ բնակչութիւն: (Ճիշդ ու ճիշդ 2 միլիառ 900 միլիոն):

× Ամէնէն բազմամարդ երկիրը Համայնավար Չինաստանն է (669 միլիոն): Յաջորդաբար եւ կարգով կուգան՝ Հնդկաստան (403 միլիոն), Խորհրդային Միութիւն (209 միլիոն), Մ. Նահանգներ (178 միլիոն Ալասքայի եւ Հաւայիի հետ) եւ Ճափոն (92 միլիոն):

× 1958ի ընթացքին (վերջին տարին, որուն շուրջ վերջնական վիճակագրութիւն կատարուած է) աշխարհի բնակչութեան աճման տոկոսը եղած է 1,7 առ հարիւր (նախորդող վերջին եօթը տարիներու համապատասխան տոկոս մը): Այս հաշուով 1958ի ընթացքին 48 միլիոն մարդ աւելցած է, աշխարհի բնակչութեան վրայ:

× Միջին հաշուով ծնունդներու տոկոսը 35 առ հարիւր է, իսկ մեռնողներունը 18 առ հարիւր: Աշխարհի բնակչութեան աւելի քան 50 առ հարիւրը Ասիոյ մէջ կ'ապրի, 14 առ հարիւրը միայն Եւրոպայի մէջ: 2000 թուականին Ասիա պիտի ունենայ աշխարհի բնակչութեան 60 առ հարիւրը, իսկ Եւրոպա 10 առ հարիւրը միայն:

× Այսուհանդերձ, Եւրոպա առ այժմ կը պահէ խտութեան մրցանիշը (85 բնակիչ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի համար): Ասիա երկրորդ տեղը կը գրաւէ:

× Բացարձակ խտութեան մրցանիշները կը պահեն «քաղաք-պետութիւններ»ը (Մաքաօ, Մոնաքօ, Ճապրալթար, Սէութա, Մելիլլա, Հոնկ-Քոնկ, եւայլն) ուր կը բնակին 2000էն մինչեւ 14.000 անձ՝ մէկ քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ:

Այս տեսչութիւններուն պաշտօնը պիտի ըլլայ պայքարիլ որսի գողերուն, անտառները փճացողներուն եւ ընդհանրապէս բոլոր անոնց դէմ, որոնք թուփ, ծառ եւ ծաղիկ կը փճացնեն:

ՕԳՈՍՏՈՍ 19ին Երեւան ժամանած են ամերիկացի, Ֆրանսացի, ճափոնացի, գերմանացի եւ անգլիացի բազմաթիւ գիտնականներ, որոնք արեւելագէտներու 25րդ միջազգային խորհրդաժողովին կը մասնակցին, Մոսկուայի մէջ: Օտար հիւրերը ծանօթացած են պատմական յուշարձաններու: Այցելած են Մատենադարանը, թանգարաններ եւ հանդիպումներ ունեցած են հայ գիտնականներու հետ:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Կը խորհենք, տէր Վահեւունի, կը խորհենք, — կրկնեց Կամսարականը գրեթէ ուրախ, որ ծերունին զայրացած է Բագրատի դէմ:

Հագիւ էին նրա տարել Վահեւունի իշխանին իր որդիների հետ, երբ Կամսարականի սպասաւորներն ու որդիները նորից նետուեցին դէպի պարսպադուռը. դուրսը կրկին հնչում էր ձերմակ լաթը:

Այս անգամ պարսպադռնից տէգաւոր թիկնապահներով բակը մտան երկու անձնաւոր հեծեալներ՝ զօրշ թիկնոցներով: Դրանք համունի եղբայրներն էին՝ մէկն ալեհատ, միւսը թուխ մօրուքով. մեծը Կամսարականի քեռայրն էր՝ քրոջ ամուսինը: Սա, նժոյգից իջնելով, մտերմաբար, իբրեւ իւրայինի, բարեւեց Նար իշխանին, ապա նրա եղբայրներին ու նրանց երիտասարդներին:

— Ցուամ քաջառո՞ղջ են ամէնքը, — հարցրեց նա մի ձայնով, որի մէջ կար մտերմական եւ ընտանեկան շեշտ:

— Փոհութի՛ւն, — ասաց Նար իշխանը եւ հարցրեց իր հերթին: — Ի՞նչպէս են զաւակներդ, քոյրս: — Այո, քեռայրի պատասխանը տակաւին չլսած, մօտեցաւ փեսայի եղբօրը եւ բարեւեց նրան: — Շնորհ արա, իշխան: Դու մեր տանը կարծեօք առաջին անգամ ես լինում:

— Հրամանքդ, իշխան, — խոնարհելով ասաց երիտասարդ Համունին: — Սակայն վաանդաւոր գէտ ունէք, իշխան: Կատաղի՛... Կամուրջը խախտել է արդէն:

Նա խօսում էր Ախուրեանի մասին, որ որընթաց գալիս էր վերեւից, թափով զարնւում փայտէ կամուրջին եւ գնում թրի պէս մխրճւում Արաքսի կուրծքը:

Երրորդ եկողը եղաւ Բասենի իշխան Մանեճը՝ մի կորովի տղամարդ, որ արծաթ գօտուց կախել էր արծաթապատեան թուր: Նրա թիկնապահները նոյնպէս զինուած էին միայն թրերով եւ ունէին միատեսակ թուխ անհանգիստ նժոյգներ, որոնց աչքերից ատողեր էին թափւում ասես:

Նոր էին տեղաւորել դրանց, երբ եկան վերջին հիւրերը՝ Գարեղենից տէր Սահակը եւ Վանանդայ տէր Զաքարէն... Եկողները բոլորն էլ թիկնապահներով էին կամ մէկ-երկու հարազատի հետ, ինչպէս ընդունուած էր հեռու տեղ հիւր գնալիս: Եւ որովհետեւ ամէնքն էլ յոգնած էին երկար ճանապարհ կտրելուց, ուստի, նրանց ընդունելով, առաջնորդում էին իւրաքանչիւրին իրեն յատկացուած հիւրասրահը, որ լուացուեն, հագուստ փոխեն եւ հանգիստ առնեն:

Չնայած տասի չափ նախարարներ էին ժամանել արդէն, բայց եւ այնպէս Նար իշխանը տակաւին սպասում էր, եւ աւելի անհամբեր, քան մինչեւ այժմ. թւում էր այդ մէկը նրա համար աւելի էր, քան բոլորը միասին: Նորից, նոյն մեծ սրահում երթեւեկելով, նա անվերջ նայում էր դէպի պարսպադուռը եւ, ոչ մի նշան չտեսնելով այնտեղ, գլուխը տարուբերում էր մռայլ եւ շշնջում.

— Մի՞թէ չի ստացել հրաւէրս, թէ ստացել է... զուցէ եւ չգիտէ, որ պիտի գար այսօր... Նա այր է ճշգապահ, սակայն... ուշացումը անշուշտ կ'ունենայ մի պատճառ...

Մինչեւ երեկոյեան, մինչեւ մութն ընկնելը Կամսարականն սպասում էր նրան՝ այն մէկին եւ ամէն վայրկեան նրան թւում էր, թէ ահա աշտարակից նրշան կը տեսնի կամ սուլոց կը լսի... Բայց երբ մութն ընկաւ՝ նա կարծես յուսահատուեց. անխօս նստեց իր գորգապատ ընդարձակ գահաւորակին՝ պատին ամրացուած դէնքերի եւ եղջերուի գլխի ներքոյ: Աւժամ նստելով այդպէս անխօս՝ նա մէկէն ծափ զարկեց: Կից սենեակից ներս մտաւ նրա սենեկապետը՝ ձեռքերը կրծքին դրած մի երիտասարդ:

— Հրամանիդ պատրաստ եմ, տէր:

— Ցայտնիր հիւրերին, — ասաց Կամսարականը, առանց դիրքը փոխելու, — որ սպասում եմ իրենց. թող շնորհ բերեն:

Երիտասարդը խոնարհումով դուրս գնաց եւ... շատ չանցած, իրար յետեւից ներս մտան հիւրերը՝ արդէն ճանապարհի վերնազգեստները փոխած, լուացուած ու սանրուած, բայց անզէն. բութ մատերին ունէ խոշոր մատանիներ, որոնք կոչւում էին կնքամատանիներ, որովհետեւ դրանց վրայ փորագրուած էին նրանց նախարարական տոհմանիշները, որով եւ կնքում էին կարեւոր գրութիւններ:

Հիւրերի մուտքը տեսնելով՝ Կամսարականը ելաւ տեղից եւ գլուխ իջեցրեց ընդհանուր:

— Կրկին բարի գալուստ, տէր նախարարներ, — ասաց նա հիւրընկալի պատշաճ եղանակով: — Իմ յարկը համարեցէք ձերը եւ հաճեցէք նստել:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

նպատի Արաբին համար՝ «արիւնը արիւնով պէտք է մաքրուի» այլ խօսքով՝ վրէժ պէտք է լուծեն իրենց պետին սպանութեան համար։ Պաղեստինցիները կը խոստանին իրենց տուներէն եւ կայաններէն դուրս ելլելու։

Կառավարութեան մէկ բանբերը յայտարարեց, թէ մահափորձին կազմակերպիչը ձերբակալուած է։ Մերժած է վերջինոյն ինքնութիւնը հաստատել։ Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ կատարուած են։

Գահիրէ կը մերժէ ընդունիլ Յորդանանի թագաւորին ամբաստանութիւնը։ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէկ պաշտօնեան Գահիրէի ձայնասփիւռէն յայտարարեց.— «Հիւսէյին թագաւորը ամբաստանելով Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը, սիոնիստներու եւ գաղթատէրերու օրինակին կը հետեւի»։

×

Քոնկոյի մայրաքաղաքը՝ Պաքվանկա եւ վեց կարեւոր քաղաքներ վերագրուած են Պալիւպաներու կողմէ։ Այս վերջինները Քոնկոյի անկախութեան կողմնակիցներ են եւ համախոհ Զոմպէի քաղաքականութեան։ Լումումպայի զինուորները, որոնք չէին ապաներու հրամանին տակ են փախած են։

Միւս կողմէ ըմբոստութիւն մը ծագած է, Ինկոնկօ զանուող Լումումպայի զինուորներուն մէջ։ Քալոնձի, «Քոնկոյի հանքային պետութեան» նախագահը բանակ մը կազմելու վրայ է։ Պալիւպա ցեղին պատերազմիկները, մէջն ըլլալով նաեւ կիները, զինուորագրուելու վրայ են։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ազգային հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի մահուան առթիւ, Տէսինի Կոմիտէի միջոցաւ հանգանակութիւն մը կատարուեցաւ ընկերներու եւ համակիրներու միջեւ, փոխան ծաղկեպսակի գումար մը յատկացնելու համար Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեանի յիշատակը յաւերժացնող սրահին շինութեան։

Ստորեւ ցանկը.—

Արտաշէս Խորանեան 10 Ն. Ֆ., Մովսէս Կարապետեան 5, Սարգիս Առաքելեան 50, Գրիգոր Գալուստեան 10, Հայկ Զաքարեան, Յովհաննէս Ղազարեան, Յովսէփ Մալոյեան, Սարգիս Կարապետեան 5ական, Վարդգէս Պօյաճեան 10, Լեւոն Աստուրեան 5, Գուրգէն Պօյաճեան 10, Ոմն 30, Խորէն Գարակէօզեան 10, Պօղոս Տէր-Պօղոսեան 15, Նուպար Պօտուրեան 30, Վահան Յակոբեան 15, Կարօ Ժամկոչեան 10, Յակոբ Վարժապետեան 20, Տիգրան Տէյիրմէնճեան 10, Արամ Օհանեան 20 Ն. Ֆրանք։ (Ընդհանուր գումար՝ 280 Ն. Ֆրանք։

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւատու անդամները ներկայ գտնուիլ 47րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 19 Նոյեմբեր 1960, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթհ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.։

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 3 եւ 4 Դեկտեմբեր 1960, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Օթէլ Ռուզվելթի մէջ, Մեդիսըն Էվընիւ եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն.Ե.։

Բոլոր իրաւատու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն։

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ընդհանուր Տեղեկագիր 1959 Տարեշրջանի։
2. Ընդհանուր Հաշուետուութիւն 1959 Տարեշրջանի։
3. Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ։
4. Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ։
5. Ուղերձներ։

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
(Ատենադպիր) (Ատենապետ)

Նիւ Եորք, 25 Օգոստ. 1960

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան։ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալ Դաւիթ Թաշճեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Արսէն Յարութիւնի Յովսէփեան, Թուրքիայէն, Ախլաթի շրջանի Նազիկ գիւղէն, կը փնտռէ իր մեծ եղբայրը Հասրաթ։ Մօրը անունը Ղազալ, հօրեղբօր անունը Մկրտիչ։ Բաժնուած են 1918ին՝ էջմիածին, կը գտնուի Մարսէյլ։ Լուր ունեցողները տեղեկացնեն Արսէն Յարութիւնի Յովսէփեան, գիւղ Սովետական, Հոկտեմբերեան շրջան, Խորհ. Հայաստան։

× Մանուշակ Ջուլհակեան կը փնտռէ իր զաւակը Սուրիկ (Վազգէն) Ներսէսի Ջուլհակեան, ծնած 1922ին Կիրովական (Ղարաքիլիսա)։ Ունի քոյր մը Ֆլօրա։ Լենինկրատի ճակատը եղած է։ Լուր չկայ 1942 Օգոստ. 6էն ի վեր։ Փնտռողին հասցէն՝ Կիրովական 26ի փողոց թիւ 23 (հին թիւ 26), Խորհ. Հայաստան։

× Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղէն՝ Մուշեղ Կարապետի Ստեփանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հմայեակ, ծնած 1908ին նոյն գիւղը։ Կորսուած է 1941ին, Բ. աշխարհամարտի օրերուն։

× Պաղտասար Աստուրի Պաղտասարեան, Երեւանի Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղէն, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աղատ Աստուրի Պաղտասարեանը որ 1942ին կորսուած է Բ. աշխարհամարտի ատեն։

× Կիրովականէն, Կոոփերաթիվի պաշտօնեայ, Ցոլա Քաչարեան կը փնտռէ Ֆրանսա բնակող Մամիկոն Յարութիւնեանը (կամ Սվաճեան)։

× Լենինականի շրջանէն, Սարեաղ գիւղէն, Արտուշ Գասպարեան կը փնտռէ իր հայրը Արմենակ Գասպարեան։

× Կիրովական քաղաքէն Աղամ Պասուականի Սահակեան կը փնտռէ Ալեքսան Մովսէսի Խաչատուրեան եւ իր եղբայրը Արբօ։

× Երեւանէն (41 Զայկենա՝ Նոր Կիլիկիա) Սազար Համբարձումի Մկրտիչեան կը փնտռէ հետեւեալները.—

Ա) Անդրանիկ Արմենակի Տօնոյեան՝ ծնած 1920ին Ջեվա գիւղը, մօրը անունը Իւղիկ։

Բ) Անդրանիկ Միհրանի Ղուկասեան՝ ծնած Աշնակ գիւղը, մօրը անունը Աշխէն։

Գ) Ղուկաս Միհրանի Ղուկասեան՝ ծընած 1925ին Աշնակ գիւղը, մօրը անունը Աշխէն (նախորդին եղբայրը)։

Դ) Մուշեղ Գեղամի Աւետիսեան՝ ծնած 1921ին Թալին գիւղը, մօրը անունը Շահար։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ուղղակի տեղեկացնել վերեւի հասցէներուն։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ։ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տինուաղի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետոյ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր Հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին նախկին փաստակաւոր դպրապետ ողբացեալ Յակոբ Մալաքեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ անոր բնատեղէն Բիրազեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներու։ Հանդիսաւոր պատարագին երգչախումբը կը մասնակցի բազմաձայն երգեցողութեամբ։ Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Բիրազեան ընտանիքներուն, ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ։

× Եկեղեցին ստացած է 1961 տարուան Մայր Աթոռի Օրացոյցը եւ Էջմիածին պաշտօնաթերթին Յունիսի թիւը, վաճառումի յատկացուած։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած։ Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է։ Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին։ Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ — Տարեկան 15 նոր Ֆրանք (1500 Ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր Ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողի համար 37,5 նոր Ֆրանք (3750 Ֆր.)։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը կաւ որ Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6,30ին։ Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին։

Մարսէյլի խումբը Սէն Շարլ կայարանը կը հասնի Սեպտ. 5ին, ժամը 14,14ին։

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 3 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8890 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4691

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԱԳ ԿՌՈՒՈՒՆԵՐ ՔԱԶԱՅԻ ՄԷՋ

ԳԱՒԻԹԱՆԵՐ, ԿՏՐՈՒԱԾ ՁԵՌՔԵՐ ԻՐԵՆՑ ՄԷՋՔԻՆ ԿԸ ԳՏՆԵՆ...

...կատաղի եւ աննախընթաց վայրագու– թեամբ կռիւներ տեղի կ'ունենան Լու– մումպայի զինուորներուն եւ Գալիւպա ցեղախումբի պատերազմիկներուն միջեւ: Վերջին լուրերուն համաձայն, քոնկոցի զինուորները յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտան Գաքվանկայի (Քազայի մայրա – քաղաքը) զանազան կեդրոններուն եւ այլ վայրերու մէջ: Այս վերջիններուն թիւը 1200ի կը հասնի եւ լաւ զինուած են: Գա– լիւպացի պատերազմիկները, թիւով գե– րազանց, աղեղներով եւ նիզակներով Լու– մումպայի զինուորներուն վրայ յարձա – կումներ կը գործեն, առանց իրենց կար– գին գնդացիրի եւ թնդանօթի կը բռնեն: Գալիւպացիները հազարէ աւելի սպանեալ ունին:

Ներկայիս նոր ռազմավարութեան կը դիմեն: Գիշերային եւ յանկարծակի յար– ձակումներ կը գործեն: Երկու կողմերն ալ աննկարագրելի վայրագութիւն ցոյց կուտան: Գալիւպացիները իրենց ձեռքը ինկած քոնկոցի զինուորները կը յօշոտեն: Հպարտութեամբ ցոյց կուտան իրենց գօ– տիներէն կախուած Քոնկոցիներու ձեռ– քեր, գլուխներ եւ ականջներ: Լումում– պայի զինուորներն ալ անոնցմէ վար չեն մնար: Ծծկեր երախաներէն մինչեւ ծե– րերը սուրէ կ'անցընեն, չխնայելով բռնա– բարել մանկամարդ կիները:

Քազայ սովի կրնայ ենթարկուիլ, եթէ ՄԱԿը ուտեստեղէն չհասցնէ: Քաթանկա– յի կամաւորներ մեկնած են Քազայ, Լու– մումպայի զինուորներուն դէմ կռուելու համար:

Ձոմպէ Քամինա մեկնած է: Խորհրդ – դակցած է պելժ սպաներու հետ, զինուո– րական կացութեան շուրջ: Բազմաթիւ պելժ կամաւորներ արձանագրուած են Քաթանկայի զօրամասերուն մէջ: Համբը– շոլս յայտարարեց թէ կէս զուամարտակի համող պելժ զինուորներ կը մնան դեռ, Քաթանկա:

Ա. Միութիւն բողոքեց Համբըշոլտի վերջին կարգադրութեան դէմ: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը համաձայն գտնուած է պելժ մասնագէտներ ձգել Քամինայի եւ Քիթոնայի կայաններուն մէջ: Այս եր– կու կայաններն ալ ՄԱԿի հակակշռին տակ պիտի մնան: Կուղնեցով, ՄԱԿի խորհրդ– դային պատուիրակը պահանջած է որ այս երկու կայաններն ալ Քոնկոյի կառավա– րութեան յանձնուին:

Միւս կողմէ խորհրդային եօթը «Իլիու– շին» օդանաւեր հասած են Լէոփոլտվիլ: Բոլորն ալ «պաշար» կը փոխադրեն: Նո– թր օդանաւերը եւ 40 փոխադրակառքեր Լումումպայի յանձնուած են:

×

ՀԻՒՍԷՑՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ

Յորդանանի թագաւորը՝ Հիւսէյն մա– հացի առուլխի մը ընթացքին, սպառնաց փոխ վրէժի դիմել Արաբ Միացեալ Հան– րապետութեան դէմ, եթէ չյանձնեն մա– հափորձին պատասխանատու երկու Յոր– դանանցիները, որոնք Դամասկոս փա – խած են:

«Նպատակ չունիմ պատերազմ յայտա– րարելու, դիտել տուած է թագաւորը, սակայն եթէ հարկադրուինք կռուելու ա– բար աշխարհի ազատութեան համար, թող ձեզի պատասխանատու չնկատեն»: Այս առթիւ չէշտեց թէ նպատակ ունի բոլելու իր դիւանագիտական յարաբերութիւննե – րը Արաբ Մ. Հանրապետութեան հետ: Թագաւորը տեսակցած է Համբըշոլտի ներկայացուցիչին հետ: Այս վերջինին

յայտարարած է, թէ «շօշափելի փաս – տեր» ցոյց կուտան Արաբ Միացեալ Հան– րապետութեան մեղսակցութիւնը մահա – փորձի կազմակերպման մէջ: Գահիրէ մերժ կը հերքէ:

Շթօրայի (Լիբանան) մէջ բացուեցաւ Արաբական Լիկայի հերթական համաժողո– վը: Մթնոլորտը ծանր է: Հիւսէյն իր անձնական ներկայացուցիչը ղրկած է: Կ'ենթադրուի թէ օրակարգի հարց պիտի դառնան Պաղեստինի հարցը եւ Ամմանի մահափորձը:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼԻԶՊՈՆԱ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՄԲՈՎ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Սան Փաւլօ մնացած է մինչեւ Օգոստ. 27 ուր– կէ Պուէնոս–Այրէս վերադարձած է, ան– ցնելով Մոնթեվիտոյէն:

Արժանթինի մէջ, Կաթողիկոսը Օգոստ. 18ին այցելած է Հանրապետութեան Նա– խագահին՝ Ֆրոնտիզիի: Հայրապետին կ'ընկերանային Կոմիտաս եպս. Սահիան– եան, Մայր Աթոռի դիւանապետ, Հայկ Առաքելեան, վարչութեան ատենապետ, Պ. Արմէն Պերկամալի ինչպէս նաեւ վար– չութեան կարգ մը ուրիշ անդամներ: Պա– տասխանելով Ամենայն Հայոց Կաթողի – կոսին շնորհակալական խօսքերուն, Նա– խագահ Ֆրոնտիզի յայտնած է թէ այս տեսակցութիւնը բարեկամութեան նոր օ– ղակ մըն է ընդմէջ իր գարաւոր պատմու– թիւնը կերտած հայ ժողովուրդին եւ իր նոր պատմութիւնը կերտող Արժանթինի:

Այս այցելութիւնը ամբողջութեամբ շարժանկարի առնուած է հեռատեսիլի զոյգ կայաններու աշխատակիցներու կող– մէ եւ նոյն օրը սփռուած է:

Կաթողիկոսը, Սեպտեմբեր 2ին այցե – լած է Քորտոպա, իսկ Սեպտ. 6ին կը վերջացնէ Հարաւային Ամերիկայի իր այ– ցելութիւնները:

Հայրապետը Էջմիածին կը վերադառ – նայ Լիզպոնա–Փարիզ ճամբով: Փարիզ պիտի հասնի Սեպտեմբեր 12–13ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ արտաքսուեցան Ալժէէն առջի օր: Այս որոշումը տրուած է համաձայն Սահմանադրութեան այն յօդուածին որ նման «փոխադրութիւններ» կը նախատեսէ երբ որոշ անձերու ներ – կայութիւնը ալժերական հողի վրայ կրնայ վտանգել երկրին անդորրութիւնը: Մայր երկիր փոխադրուած 9 հոգիներուն անունները ծանօթ չեն: Կը յիշուի որ գրաքննութիւնը խստացած է Ալժերիոյ մէջ: Այս միջոցները ձեռք կ'առնուին մը կոլի ճառէն (ժամուլի առուլիս Սեպտեմ– բեր 5ին) քանի մը օր առաջ, ինչ որ կը հաստատէ այն կարծիքը թէ Նախագահը նոր զիջումներ պիտի ընէ երկուշաբթի երբ խօսի «Ալժերական Ալժերիոյ» մա– սին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԷ վերադարձի առթիւ Ֆը– րանսայի ճամբաներուն վրայ 1700 ար– կածներ տեղի ունեցած են, 163 մեռեալ– ներ կան եւ 2000 վիրաւորներ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ, յատկապէս Պէքքայի շրջանին մէջ, ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են կան– խելու համար, հակամարտ Չէյթէր եւ Համատէ տոհմերու ընդհարումները: Վերջերս խորհրդարանի նախագահ՝ Հա– մատէի եղբօրորդին սպաննուած էր եւ Չէյթէրներէն երեք հոգի ձերբակալուե – ցան այն ամբաստանութեամբ թէ իրենք են ոճրագործները: Համատէի ընտրու – թիւնը սաստկացուցած էր երկու կողմե– րու մրցակցութիւնը:

Օրը Օրին

ՊԱՏԻՒ ՈՒՆԻ՞ ՈՐ...

— կարդացի՞ր... Պոլսոյ *Տիւնեա* թեր– թին խմբագիրը կը պահանջէ եղեր որ Սեպտեմբեր 6–7ի ոճիրին պատասխանա – տուները պատժուին...

— Ուրախ եմ... Բայց, ես մոռցեր եմ, բան նայիմ, ի՞նչ ոճիր գործուեցաւ այդ օրը...

— Ամօ՛թ քեզի... 1955ին, Սեպտեմբեր 6էն 7 լուսնալիք գիշերը, Արեւմտեան մեծ ազգերուն վստահելի՛ եւ պատուաւո՞ր դաշնակիցը, այսինքն Թուրքը, վայրագ զազանի մը նման յարձակեցաւ Պոլսոյ Յոյներուն վրայ եւ քարուքանդ բրաւ ա– նոնց եկեղեցիները...

— Մեզի ալ վնաս հասցո՞ւց...

— Ի հարկէ... Մենք ե՞րբ այդ տեսակ բաներէ հեռու մնացած ենք որ... Հայե– րուն խանութներն ալ կողոպտեց... Մէկ գիշերուան մէջ, քաղաքակրթուա՛ծ եւ դեմոկրա՜տ թուրք ամբոխը հասուտանց որ ինք տակաւին շա՜տ հացուպանիր ու– տելու էր՝ մարդ ըլլալու համար...

— Լա՛ւ... Յետո՞յ ինչ պատահեցաւ...

— Ի՞նչ պիտի պատահի որ... կառա – վարութիւնը Պիզատտին պէս ձեռքերը լուաց եւ մէկ կողմ քաշուեցաւ... «Ես բանէ մը լուր չունէի, իմ մեղքս մի՛ առ– նէք» բսաւ... Եւ խնդիրը գոցուեցաւ, մոռցուեցաւ...

— Ուրեմն ոչ ոք պատժուեցաւ:

— Ոչ ոք... Բայց, հիմա, յանցաւոր – ներուն օձիքէն բռնած են...

— Օ՛, բսել է որ յանցաւորներ կան ե– ղեր եւ ամբոխը ինքն իր գլխուն չէ որ գործեր է այդ ոճիրը:

— Անշուշտ կան եղեր, բայց «վրան գոցեր են»...

— Որո՞նք են եղեր այդ յանցաւորները:

— Այդ օրուան կառավարութեան ան – դամները — Մենտերէսը, Պայարը, Զոր– լուն եւ մնացեալները...

— *Տիւնեա*յի խմբագրին ուզա՞ծը ինչ է...

— խմբագիրը, վեր–վար հետեւեալը կ'ըսէ — «Մենք Սեպտեմբերի այդ գիշե– րը, բովանդակ մարդկութեան առջեւ ա– մօթով մնացինք, խայտառակ եղանք, պատիւնիս մէկ փարայի իջաւ, գետնէ գետին անցանք... *Ձանըմ*, կողոպո՞ւտ ինչ բսել է, մեր երկրին մէջ ատանկ բան պատահած չէր ուրիշ ատեն... Այս Մեն– տերէսը չկա՛յ... Ան էր որ ստախօսները գրգռեց, կազմակերպեց եւ Յոյներուն վրայ քշեց... Մեր փողոցները, քանի մը ժամուան մէջ, Միջին Դարու վայրագու– թիւնները յիշեցնող դէպքերու թատերա – վայր եղան... Օտար հիւրեր ունէինք այդ օրերուն... Մեր վրայ խնդացին տուինք ... Երկան խօսքին կարճը — նորէ՛ն մեր ազգը վնասով ելաւ, Յոյնին ու Հայուն բան մը չեղաւ...»:

— Ուրեմն, խմբագրին ուզածը ան է որ Մենտերէսները պատժուին...

— Այո՛... Գիտե՞ս անոնց գործած ա– մենէն մեծ մեղքը ի՛նչ է եղեր...

— Ի՞նչ...

— Թուրք ազգը աշխարհի առջեւ պըզ– տիկ ձգելն է եղեր... խմբագիրը ատանկ կ'ըսէ...

— Ես քու տեղդ ըլլամ, կը նստիմ նա– մակ մը կը գրեմ այդ ցաւագարին եւ կ'ը– սեմ իրեն որ 1955ի Սեպտեմբերի այդ գի– շերը չէր որ Թուրքին անունը, պատիւը մէկ փարայի իջան, որովհետեւ շատո՜նց իջած էին... Յետոյ, իրեն կը հարցնեմ թէ «պզո՛ւշ արարած, առաջին անգա՞մն էր որ ձեր *վաթան*ին նամբաները Միջնա– դարեան բարբարոսութեանց թատերաբեմ կ'ըլլային»... Հինգ հարիւր տարի է որ– տեղ են Վոսփորի ափերուն վրայ եւ իրենց սահմանները ալ երկնցեր են մինչեւ Կով– կաս, ատեն մըն ալ մինչեւ Պարսից Ծոց ու Միջերկրական ու Նեղոս... Այդ սահ– մաններուն մէջ քանի՜ հազար ոճիր գոր– ծեցին, քանի՞ միլիոն մարդ կոտորեցին, քանի՞ միլիոններ կողոպտեցին եւ քանի՞ անգամ ամօթով մնացին՝ մարդկութեան առջեւ եւ իրենց Ալլահին առջեւ... Հար– ցո՛ւր այս բաները այդ յիմարին, որուն պապն ալ, վստահ եմ, քանի մը Հայու գլուխ կերած է... Թուրքը պատիւ ունի՞ որ եղեր է անոր կորուստին մասին կը մտածէ...:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Հարցաքննիչ մարմինները որոնք կ'աշ– խատին Եասսըատայի մէջ, ձերբակալման երեք առանձին հրամանագիրներ հանեցին Պայարի, Մենտերէսի եւ Քորալթանի դէմ:

Ձերբակալման առաջին հրամանագիրը պատրաստուած է Սեպտեմբեր 6–7ի դէպ– քերուն համար, երկրորդը՝ Ուշաքէն Թոփ գարու սադրանքներուն համար, իսկ եր– րորդը երիտասարդներուն վրայ կրակ բացուած ըլլալուն համար: Հաւանական կը նկատուի որ գեղծումներու համար ալ առանձին հրամանագիր հանուի:

× Ազգ. Միութեան Կոմիտէն ընդունած է օրէնք մը որ կը նախատեսէ բարձրա – ցնել վարչապետութեան զաղանի վարկե– րը: Նախկին իշխանութեան օրով, վար– կերը չորսուկէս միլիոն ոսկի էին, այժմ՝ հինգուկէս միլիոն պիտի ըլլայ այդ գու– մարը:

797 ՀՈԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷ ՀԵՌԱՑՈՒԵՑԱՆ ՀԱՅԵՐ ԱԼ ԿԱՆ ԱՆՈՆՑ ՄԷՋ

Գործավարներու Խորհուրդը 797 հոգի հեռացուց Թուրք հայրենակցութենէ: Ա– սոնցմէ 181ը իրենց բաղձանքով օտարա – հպատակ դարձած են: Հայրենակցութենէ հեռացուողներուն մէջ կը գտնուին հե – տեւեալ Հայերը — Արշալոյս Եաքա Զօր– պաճեան, Մելինէ Ղազարոսեան, Բուլ – ճուեան, Պերճուհի Թէրզեան, Աննա Հեր– մինէ Նազարեան, Բարունակ Հայկ, Ա– բաքսի Պասիմ, Գրիգոր Սաքայեան, Ա– ղաւնի Վերժին, Գրիգոր, Սարգիս Հէքիմ– եան, Աշոտ Արամ, Աննիկ Տէօքմէճեան, Արշամ Մինասեան, Պետրոս Մայիսեան, Գրիգոր Ջօհրապ, Աղնիւ Ճոժէլ, Ժիրայր Գէորգ:

«ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԷ»Ի ՊԱՅՔԱՐԸ Կ'ԸՆԴԼԱՅՆԻ

Թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութեան կողմէ բացուած «Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ»ի պայքարին մասին ընդհ. նախա– գահ Եաշար Էօզտէմիր յայտարարեց.

— Այս խնդիրը երեք ճակատով պէտք է նկատի առնել: Ա) Փոքրամասնութիւննե– րուն մեծամասնութիւնը Թրքահպատակ է. Բ) Արեւել. Անատոլուի մէջ Թուրքե– րէն չսորվելու հետեւանքով խօսակցու – թեան եղանակը. Գ) Հարաւի մէջ արաբե– րէնի հանդէպ շահագրգռութիւնը:

«Թուրք ըլլալու առաջին պայմանը Թրքութիւնը սիրել եւ բարձրացնել է: Նուիրական հայրենիքի հողերուն վրայ ապրող բոլորէն մեր խնդրանքն է սպա – սել յարգանք ցոյց տալ մեր հարազատ լեզուին հանդէպ: Մենք իբրեւ երիտա – սարդութիւն փոխադարձ հասկացողու – թեան սահմանին ներքեւ, կը բաղձանք որ հայրենակիցները պարտականութիւն նը– կատեն Թուրքերէն խօսիլ:

«Մեր բացած պայքարին մէջ ներողա – միտ պիտի չըլլանք: Չեմ կարծեր որ դըժ– ուարութեան մը բախինք: Կէտ մըն ալ կայ: Իբրեւ առեւտրական հաստատու –

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

"Ի ՍԷՐ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉԻՆ"

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Երուսաղէմի Պատրիարքական վերջին դէպքերուն առիթով՝ անճոռնի բառ մը ծնաւ սփիւռքի մեր օրաթերթերուն մէջ, վերանայում. *«խնդրին կամ հարցին վե-*րանայումը»:

Հայերէնի մէջ նայում *բառ չկայ՝ որ անկէ ալ կազմուի* վերանայում. *նոյնիսկ* տեսում *չկա՛յ, ոչ ալ* վերատեսում:

Ունինք տեսութիւն, քննութիւն, *որոնցմէ՝* վերատեսութիւն, վերաքննութիւն:

Հայերէնի մէջ չ'ըլլար հարցը վերանայիլ, *այլ՝* հարցը վերաքննել:

Ուրեմն, դէպքերը այնքան յուզած էին անձերը՝ որ սոսկ հայերէնն ալ սկսեր են մոռնալ, եւ այդպիսի տարօրինակ բառերով հաղորդագրութիւններ են տուեր արտասահմանի թերթերուն: Եւ մեր խմբագիրներն ալ կլլեր են: Երբեմն փոքրիկ շիւղերու համար՝ այնքան խնդիրներ կը յուզեն. երբեմն ալ գերաններ համով հոտով կուլ կուտան...:

Ում *ածանցը յաճախ բայարմատին վրայ կը թառի ու կուտայ վերացական իմաստով գոյականներ. ինչպէս՝* անկում, պրպտում, կերտում, շեղում:

Երբեմն ալ ումին *տեղ կուգայ անոր եղբայրը՝* ութիւն. *ինչպէս՝* քննութիւն, տեսութիւն:

Չ'ըլլար քննում, շինում, տեսում. *ինչպէս չ'ըլլար* անկութիւն, պրպտութիւն, կերտութիւն:

Լեզուն իր պահանջներն ունի. եւ մենք պէտք է յարմարինք անոր:

Տեսնենք քանի մը հետաքրքրական օրինակներ. ունինք յարութիւն *բառը. կայ նաեւ* յարում: Յարութիւն *կը ծագի* յառնեմ – յարեայ *բայէն (արմատը* յառ): Յարում *կը ծագի* յարիմ – յարեցայ *բայէն (արմատը՝ դարձեալ* յար):

Ուրիշ օրինակ մըն ալ կ'ուզէ՞ք. առնենք մեկնում *եւ* մեկնութիւն *բառերը:*

Մեկնում *կը նշանակէ տեղէ մը հեռանալ.* մեկնութիւն՝ *կը նշանակէ բացատրել: Երկուքն ալ կը ծագին, ըստ Աճառեանի,* մի *արմատէն (որ կը նշանակէ* մէկ), *որուն վրայ աւելցած է* կին *ածանցը (համեմատէ՝* կր-կին, երեք-կին *եւայլն) ուրեմն,* մեկին, *որմէ* մեկն, *հետզհետէ առած է նորագոյն նշանակութիւններ, ինչպէս՝* առանձին, միակ, պարզ, անխառն, անզարդ:

Նայիմ *բայը ոչ* ումին *հետ բարեկամ է, ոչ ալ* ութիւնին: *Անոր դրացին է որ կուգայ օգնելու.* տես *արմատէն կը շինենք* տեսութիւն. *առէք՝* վերատեսութիւն, վերատեսուչ, *կամ* վերաքննութիւն, վերաքննիչ:

ԲԱՐԻԶ – ՓԱՐԻԶ

Շատեր կը գրեն Բարիզ. *եւ ասոր նման, այսինքն՝ նոյն պատճառաբանութեամբ կը գրեն նաեւ* Արժէնդինա, Հանրի Դրուայա, Դոլստոյ, Դորինոյ, Բատովայ, Գոլումպիա *եւայլն...*

Անշուշտ Երկար է հարցը. տառադարձութեան առեղծուածային խնդիրն է որ դարձեալ կը շօշափուի:

Մեր սկզբունքն է հետեւեալը. երբ դասական տառադարձութիւն չէ որ պիտի կատարենք (բ, գ, դ, տ, պ գրելով՝ պէ, ծէ, տէ, թէ, փէ *լատին գրերուն փոխարէն), այլ լոկ ձայնադրութիւն է ձեր կատարելիքը, այն ատեն՝ հարկ է գործածել միայն թաւ գրերը (թ, ք, փ) եւ ոչ թէ միջակները (դ, գ, բ). ու գրել* Փարիզ, Փառոլա, Հանրի Թրուայա, Թորինոյ, Քոլումպիա, Արժէնթինա *եւ-այլն...:*

Այս պարագային՝ ունինք երկու առաւելութիւն. նախ ձայնադարձութիւն. երկրորդ յար եւ նման հնչում թէ՝ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան հայերէնով. երբ կը գրենք Բարիզ, *արեւելահայերէն հնչումը պիտի հեռանայ եւրոպականէն. ոչ ալ իր տառադարձութիւնն է լատին* փէ *գրին: Երբ կը գրենք* Պարիս *(հինցած ձեւով) արեւմտահայերէն հնչումը կը հեռանայ եւրոպականէն: Մինչ* Փարիզ *գրութիւնը, որ լոկ ձայնադարձութիւն է, համապատասխան կը հնչուի արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն, ու մօտիկ է եւրոպականին:*

Բոլորովին անտրամաբան կը գտնենք գրել Արժէնդինա, Դորինոյ, դոլ. *եթէ ուզէ տառադարձութիւն է՝ հարկ է գրել* տոլ. *եթէ նպատակ կայ ձայնադարձութիւն կատարել, լաւագոյնն է գրել* թոլ: *Պիտի առարկուի որ* թն թէւշի *կը համապատասխանէ: Այսպէս առարկողը, սակայն, չի կրնար* թէին *տեղ* դ *դնել. այլ պէտք է* տ *դնէ:*

Յետոյ եթէ թ *գիրը վերապահենք* թէւշին, *այն ատեն* փէւշին *տեղ* փ *պէտք է գրենք, եւ ոչ թէ* փ:

Ո՞վ ներկայիս քուրք *եւ* քաքար *բառերը* դով *կը գրէ. ինչո՞ւ* Արժէնթինան *դով պիտի գրենք:*

Կ'եզրակացնենք. օտար արդի անունները հայերէն գրերով ներկայացնելու պարագային՝ հրաժարիլ միջակներէն (բ, գ, դ, ջ, ձ), *ու գործածել միմիայն թաւ գրերը* (փ, ք, թ, չ, ց):

Հետեւաբար գրեցէք Քանատա, Քանզաս, Փորթուկալ, Փարակուայ, Թանկանիքա, Քամչաթքա, Ջուիցերիա:

«Յառաջ» *օրաթերթը եւ ուրիշ շատեր գովելիօրէն կը հետեւին այս սկզբունքին. բայց անդին* Մասիս *շաբաթաթերթը ծայրայեղօրէն կը հակառակի:*

Եթէ մէկը գրէ Տորինոյ, Պարիս, *ըսելիք չունինք. պարզապէս կ'ըսենք թէ հին օրէնքին կը հետեւի. իսկ երբ գրէ* Դորինոյ, Բարիզ, *չենք գիտեր՝ ինչ օրէնքով պատասխանել. կը յորդորենք որ գրեն* Թորինոյ, Փարիզ, *եւայլն...:*

ԳՐՈՖԵՍՈՐ

Անցեալները Մասիս *շաբաթաթերթի ուղղագրական սիւնակին մէջ կարդացինք հետեւեալը* (1960, *Յունիս* 23, *էջ* 3). «*Մի՛ գրէք* փրոֆէսէօր, տոքթէօր, *գրեցէ՛ք* պրոֆեսոր, դոկտոր *(հին բառերը պէտք է տառադարձուին հին օրէնքով)*»:

Տեսա՞ք այս վերջին պատճառաբանութիւնը. հին բառերը պէտք է տառադարձուին հին օրէնքով: *Հարցնենք.* փրոֆէսէօրը *հի՞ն բառ է. իսկ եթէ հին օրէնքով պէտք է տառադարձուի, անշուշտ այդ* ֆին *տեղ ալ* Փ *պէտք է դնել, որովհետեւ հայ լեզուի հին օրէնքը* Ֆ *գիր չի ճանչնար:*

Պրոֆեսոր *ձեւը արեւելահայերու յատուկ է. կրնայ որդեգրուիլ նաեւ արեւմտահայերէնի մէջ. առանց, սակայն, տառադարձութեան հին կամ նոր օրէնքի մասին խօսելու. վերածում մըն է պարզապէս, այդ բառը հայացնելու դիտաւորութեամբ կատարուած:*

Չենք գիտեր թէ ո՛վ է այդ սիւնակին հեղինակը. սակայն կը թելադրենք որ փոխէ սիւնակին վերեւ դրած խորագիրը «Ի պէտս անգիտաց», *եւ յարմարագոյնը դնէ:*

Դոկտորին մասին ալ ուրիշ անգամ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Գ.

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՂԱՂ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ռուս-չինական փոխյարաբերութեանց մէջ առեղծուած պայքարը բացատրող լուրջ պատճառ մը չկար մինչեւ հիմա կատարած մեր ցուցմունքներուն մէջ: Այս տեսակէտէն, թերեւս շատ աւելի կարեւոր է այն պարագան, որ Ռուսերն ու Չինացիները բոլորովին նոյն տեսակէտները չունին «խաղաղ համակեցութեան» հարցին շուրջ: Եւ զարմանալի ոչինչ կայ այստեղ: Արդարեւ, Խ. Միութիւնը աշխարհի երկու մեծագոյն ուժերէն մին է եւ կը յուսայ շուտով առաջին ուժը դառնալ. գիտական մարզին մէջ արձանագրած իր յաջողութիւնները մեծապէս աւելցուցին իր հմայքը. ռազմական ուժը այնքան կարեւոր է, որ ոչ ոք լրջօրէն կը խորհի յարձակիլ իր վրայ. բացի Վաշինկտոնէն, աշխարհի բոլոր երկիրներուն հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունի. ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին որպէս մնայուն անդամ, վէթոյի իրաւունք ունի:

Տարիներ տեւող զրկումներէ ու դժուարութիւններէ յետոյ, այժմ սկսած է բարելաւել իր ժողովուրդին կեանքի պայմանները, մանաւանդ բաժին հանելով նաեւ նորաստեղծ կարգ մը երկիրներու: Հանքագործ դարձած նախկին հովիւը, Խրուշչեւ, հաւատարիմ հաւասար կ'ընդունուի Անգլիոյ Թագուհիին, Այզընհաուրի եւ զօր. տը Կոլի կողմէ: Անշուշտ, հրաժարած չէ Լենինի այն գաղափարէն, ըստ որուն «համաշխարհային պայքարին ելքը ոչ մէկ կասկածի տեղի կուտայ, ընկերվարութեան յաղթանակը բացարձակապէս եւ բոլորովին ապահովուած է»: Բայց, մինչ այդ, իրերու ներկայ վիճակը կը գոհացնէ զինքը:

Ասոր դիմաց ի՞նչ կը տեսնենք. համայնավար Չինաստանը, որ ճիշդ է, ամերիկեան որեւէ երկրէ շատ աւելի արագ կը բարգաւաճի, սակայն ո՛չ այնքան արագ, որ արդարացուին նմանը չտեսնուած իր զրկանքներն ու զոհողութիւնները: Տնտեսական գետնի վրայ՝ մինչեւ վիզը մխրճուած է Խ. Միութենէն առած պարտքին մէջ: Դիւանագիտական մարզին մէջ՝ աշխարհի կէսը դեռ չէ ճանչցած զինքը եւ իր ղեկավարները կը յորջորջէ աւազակ: Ռազմական գետնի վրայ, իր սահմաններէն քանի մը տասնեակ մղոն անդին, Չանկ Քայ Շէք, շնորհիւ ամերիկեան օգնութեան, տակաւին դէմ կը պահէ Ազգայնական Չինաստանը: Փեքինի ակնոցով դիտուած, Մոսկուայի ու Ուաշինկթընի միջեւ կատարուած որեւէ մերձեցում՝ ի վնաս Համայնավար Չինաստանի պիտի ըլլայ, տրամաբանօրէն: Այնքան ատեն որ իրերու կացութիւնը անփոփոխ մնայ, սակայն Չինացիներուն համար կը նշանակէ՝ դիւանագիտական մեկուսացում եւ ամերիկեան ներկայութիւն՝ Ֆորմոզայի մէջ:

Ամէն անգամ որ առիթ ներկայացած է մեծերու ժողով կատարելով, համաձայնութեան եզր մը գտնել աշխարհը բաժնող հարցերուն շուրջ, չինական մամուլը հաւասարի կանչ արձակելով, զգուշացուցած է խորհրդային ղեկավարները, առանց սակայն կարենալ արգիլելու Խրուշչեւի ճամբորդութիւնները դէպի Ուաշինկթըն եւ Փարիզ:

Չինեւռուս հակառակութեան ուրիշ աղբիւր մըն ալ՝ յետամնաց երկիրներու վերաբերմամբ բռնելիք դիրքն է: Մինչ երէկ, Խորհրդային Համայնավարութիւնը նոյն ձեւով կը լսէր գաղութարար պետութիւններն ու ոչ-համայնավար երկիրները, որոնց ղեկավարներէն Գանտին, Նեհրուն ու Նասըրը «կայսերապաշտութեան ստրուկներ» յորջորջող նշանաւոր էջեր կան, այսօր, ընդհակառակն, Կրեմլին, առանց մտահոգուելու թէ ինչ վիճակուած է համայնավար շարքայիններուն, անխտիր կը քաջալերէ Քուպայէն մինչեւ Քոնկօ այն բոլոր երկիրները, որոնք կը ջանան ձերբազատուիլ Արեւմուտքի տնտեսական ու քաղաքական ազդեցութենէն:

Ատեն մը Համայնավար Չինաստան ալ կը հետեւէր նոյն ուղիին: 1954ի Ժընեւի ասիական խորհրդաժողովէն յետոյ, Չու Էն Լայ յաղթական շրջագայութիւն մը կատարեց ասիական երկիրներուն մէջ եւ անթիւ յայտարարութիւններ հրատարակել տուաւ «Փանչէն Շիլա»յի (այսինքն հաշտ համակեցութեան հինգ սկզբունքներուն) մասին: Քանի մը ամիս աւելի ուշ, Պանտունկի ափրիկեան-ասիական մեծ համաժողովին ալ նոյն սկզբունքներէն կը ներշնչուէր:

Բայց այս զանազան երկիրներու «չէզոքական» ղեկավարները, իրենց ընդհանուր բարոյական օժանդակութիւնը մեծ մասամբ օգտագործելով իրենց երկիրներուն մէջ գոյութիւն ունեցող համայնավարներուն գործունէութիւնը սանձելու: Գարազան այս եղաւ Հնդկաստանի, Իրաքի եւ մանաւանդ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան համար: Այս վերջին երկրին մէջ, Նասըր ոչ միայն հրապարակաւ իր ճառերուն մէջ խիստ յարձակողականներ ըրաւ համայնավարներու դէմ, այլ նաեւ բանտերը լեցուց ղեկավար համայնավարները, որոնցմէ շատեր այնտեղ կորսնցուցին իրենց կեանքը: Հետզհետէ Փեքինն սկսաւ կորովով պաշտպան հանդիսանալ արաբ ընկերներուն: Այսպէս, Սուրիոյ համայնավարներու ղեկավարը՝ Խալէտ Պէքտաշ, Փեքինի մէջ այնքան խիստ արտայայտութիւններ ունեցաւ Նասըրի դէմ, որ այս վերջինը իր դեսպանը ետ կանչեց: Եւ շատեր կը կարծեն, որ Քերքուքի (Իրաք) համայնավար ապստամբութիւնը (որ արեան մէջ խեղդուեցաւ) ուղղակի կերպով ներշնչուած էր Մաօ Ցէ Թունկի կողմէ:

Շատ հաւանական է որ Չինացիները խստիւ կը դատապարտեն Խրուշչեւը, թէ երկիրներու արաբական ու հարաւ-ասիական երկիրներու մէջ համայնավարութեան ապագան կը զոհէ իր անձնական քաղաքականութեան:

Կարելի՞ է նոյն ձեւով բացատրել այս

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

Եւ Ստեփանը «չէ» չասաց: Գնացին Դովութլի: Աւելորդ է պատմել այն սրտառուչ հանդիպումը, որ եղաւ այնտեղ: Ստեփանին տնից տուն էին տանում, հիւրասիրում, յիշում անցած օրերը: Իսկ տարեց Դովութլեցին երեխաներին ասում էր.

— Մեր ձորի բաղերը որ կան, էս մարդու ձեռքերի հունարն է: Իմացէք, հա՜...

Մի առաւօտ էլ Շամխալ ամին ու Ստեփանը մտան ձորի այգիները: Թէեւ շատ տարիներ էին անցել այն օրից, երբ Ստեփանը հօր հետ այստեղ պատուաստեց խնձորենու վայրի շիւը, բայց նա յիշեց գրեթէ բոլոր ծառերը, թէ ո՛րն է ինքը պատուաստել, որն իր հայրը, կամ ո՛րը առանց հօր է տնկել, եւ որոշ ուրախութիւնը չէր կարողանում պահել:

— Տես է՜, Շամխալ ամի, էս էն ծառն է, որը պատուաստելիս մատս կարեցի: — Եւ կամենում էր ցոյց տալ կտրուած մատը, բայց...

— Հա, որդի, ամէն ծառի քու ձեռքը կպել է, — հառաչում էր ամին:

Մարտի վերջերին էին, այգու հողն ուռել էր, կանաչը ելել, առուի եզրերին բուրում էր զաղձը: Հոնիներն ու սալորենիները ծաղկել էին, դեղձենիները բողբոջել: Ձորն ի վար, ձորն ի վեր տարածուել էին Դովութլիի կոլտնտեսութեան այգիները: Օդը թեթեւ էր, փոքր-ինչ խոնաւահամ:

— Այգիները մշակելու օրերն են, — ասաց Ստեփանը: — Ծառերի չորը պիտի տալ, վայրի խնձորենիները պատուաստել:

— Հա՛, — համաձայնուեց ծերունին: — Դէ, կ'անենք: Իրիկունը մեր նախագահին կ'ասեմ՝ քոմակ կը տայ, էգուց կը սկսենք:

Ստեփանը կանգնեց մի մատղաշ դեղձենու մօտ, բողբոջից հոտ քաշեց ու նկատեց, որ երկու ճիւղ չորացել են, նստել դալարների վրայ, նրանց սեղմում են ցած:

— Կտրելու է, — ասաց Ստեփանը: — Հապա մի էտիչ մկրատ բեր, ամի:

Շամխալ ամին տնեցիներին ձայն տուեց, նրանք էտիչ մկրատը բերին: Ծերունին մկրատը մեկնեց Ստեփանին եւ յանկարծ ձեռքը ետ քաշեց...

— Ի՞նչ ես ուզում, Ստեփան, ղուրպանդ եմ, — հարցրեց տարօրինակ ձայնով:

— Այս չոր ճիւղը կտրիր, — գլխի շարժումով դեղձենու չոր ճիւղը ցոյց տուեց Ստեփանը:

Ամին մկրատը դրեց չոր ճիւղին:

— Մի քիչ ցածրից բռնիր: Այ, այդ տեղից: Դէ կտրիր:

Նրանք չնկատեցին, թէ ինչպէս ծառից ծառ անցնելով՝ կտրատում էին չոր ճիւղերը, ծառերը նորոգում, թեթեւացնում: Այդպէս նրանք խորացան այգու մէջ: Մի տարօրինակ խանդավառութիւն էր պատել Ստեփանին: Մանկուց այգիներում մեծացած, ծառերի ցաւն ու լեզուն իմացող, վայրին ազնուացնող այդ երիտասարդ դէմքի մռայլն սկսեց տեղի տալ բերկրանքի հաճելի արտայայտութեան: Չէ՞ որ ինքը մի բանի պէտք է. թէեւ ձեռքեր չունի, բայց այգին մաքրում է, ծառերը նորոգւում են, գեղեցկանում, եւ սրա հետ ամէն ինչ գեղեցկանում է նաեւ Ստեփանի աչքին:

Զորաբաշից Բալլու պաջին ամուսնուն ու Ստեփանին հացի կանչեց: Երկուսն էլ նայեցին իրար, ժպտացին իւրովի: Այս ի՞նչ շուտ անցաւ օրը, ինչպէս նրանք մի բանի պէտք եղան, մէկը վաղուց գործից ընկած ալեւոր, միւսը ջահէլ, բայց առանց ձեռքերի:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(5 — Շար.)

...ութիւնը, որ գոյութիւն ունի Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին հանդէպ Խորհրդային Միութեան ու Չինաստանի բռնած դիրքերուն մէջ։ Մոսկուա ու Եւրոպայի արբանեակ երկիրները ճանչցած չեն Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատի ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որուն ներկայացուցիչները՝ Խ. Միութիւն կատարած իրենց այցելութեանց ընթացքին ընդունուած են միայն երկրորդական պաշտօնատարներու կողմէ։ Մամուլն ալ լուռ մնացած է իրենց այցելութեան մասին։ Բայց ընդհակառակն, ամէն անգամ որ այցելած են Ասիոյ համայնավար երկիրները, ընդունուած են կառավարութեան անդամներու վերապահուած պատիւներով, իսկ Փեքին Խրիմ Պէլքասըմի առաջարկած է Չինաստանի անվերապահ օժանդակութիւնը, այն աստիճան, որ կասկածի կարելի է ենթարկել Չինաստանի անշահախնդրութիւնը։

Այս հարցին մէջ Խ. Միութեան բռնած վերապահ դիրքը հասկնալի է. զօր. դը Կոլ առանց այլեւայլի սպառնացած է դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները խզել Խ. Միութեան հետ, եթէ այս վերջինը ճանչնայ Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատի ժամանակաւոր կառավարութիւնը։

Սակայն պէտք է աւելցնենք, որ վերջերս Խ. Միութիւնը Ալժերիոյ հարցով մօտէն շահագրգռուելու նշաններ ցոյց կու տայ. Այս՝ կրնայ պարզապէս շանթաժի հետեւանք ըլլալ, սանձելու համար Ֆրանսայի ու Արեւմտ. Գերմանիոյ մերձեցումը։ Կրնայ նաեւ Փեքինի հետ ախոյեանքի բաժանման մը հետեւանքն ալ ըլլալ։

Վերջին հարց մըն ալ, որուն մասին Ռուսերն ու Չինացիները համաձայն չեն, այդ՝ ապազինման հարցն է։ Մինչ Ռուսերը մինչեւ վերջերս նորանոր առաջարկներ կը ներկայացնէին (որոնցմէ ոմանք՝ բաւական լուրջ) ապազինման համար, Չինաստան բնաւ չի քաշուիր յայտարարելէ թէ յոռետես է այս խնդրին մէջ. կը համարձակի ըսել; որ Ռուսերուն կողմէ առիթ պարզապէս փրոփականտ է, իսկ Արեւմուտքը այնքան ալ խենթ չէ, որ ապազինուի։

Ահա Չինացիներն ու Ռուսերը իրարմէ բաժնող հարցերը։ Այժմ տեսնենք թէ ինչ ենթադրութիւններ կարելի է ընել ու ինչ հետեւութիւններ կարելի է հանել այս հակասութիւններէն։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Տուն մը ամէնէն գեղեցիկ կարասին բարի կինն է։

×

Երբեմն մեծը չէ որ մեծ գործ կը տեսնէ։

×

Ծաղիկներուն բոյրը անոնց աղօթքն է եւ խունկը, զորս անոնք կ'ընծայեն երկինքին։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ԱՆՏԱՌԸ
Le Bois des Amants

Քլօտ Օթան Լարայի այս ժապաւէնը իրաւունք կու տայ բոլոր անոնց որ կը ցանկան տեսնել ֆրանսական շարժանկարը ձերբազատուած՝ տենչագուրկ մտաւորականներու մականէն։

«Լը Տիապլը Օ Քօր» եւ «Լա Թրավերսէ Տը Փարի» ժապաւէններու հեղինակին համբաւը ոչ միայն չի շահիր այլ խորապէս կը տուժէ իր այս նոր գործով։

Նիւթը ինքնին հետաքրքրական է եւ կարելի էր խորունկ գործ մը դուրս հանել եթէ բեմադիրը վառ երեւակայութեամբ եւ ստեղծագործողի ոգիով մօտեցած ըլլար անոր։ Աւա՜ղ, ո՛չ մէկը եւ ո՛չ միւսը։ Զուրկ այս երկու հիմնական տուեալներէն, Քլօտ Օթան Լարա, բառերու մարզանքներու լծուելով, անճարարութեան բեմի վերածած է այս գեղեցիկ արուեստին պաստառը։

Ահա ինչպէս վայելք հրամցուած ժապաւէնը — «Հիւսիսային Ֆրանսա, ծովեզերեայ քաղաքի մը մէջ ենք, ուր գերման գրաւման բանակներու կայան մը կայ։ Սպայակոյտը, տագնապալի օրերու նախազգացումով, խիստ ուշադրութեամբ կը հետեւի թշնամիին ձեռնարկներուն։ Հակառակ ասոր, Անգլիացիք կը յաջողին ֆրանսացի երիտասարդ մը անկարգելով այդ քաղաքը հասցնել։ Իբրեւ տեղացի, այս վերջինին պարտականութիւնն է, անթել հեռագիրներով տեղեակ պահել Անգլիացիները, գերման բանակներու շարժումներէն։ Ծննդեան գիշերով տղան տեղը կը հասնի եւ կը փութայ իր տունը, ուր իր մօրը փոխարէն կը հանդիպի երիտասարդ տիկնոջ մը։ Կը պարզուի որ ան գերման սպայի մը կողակիցն է եւ հեռաւոր Գերմանիայէն եկած է իր ամուսնոյն հետ անցընելու տօնական օրերը։ Բայց սպան իր պաշտօնին բերումով չի կրնար հեռանալ սպայակոյտէն եւ խեղճ կինը առանձին մնալու հարկադրանքին տակ, այրի Ֆրանսուհիի մը բնակարանին մէջ կը տեղաւորուի սպասելով որ ամուսինը գայ... երբ անակնկալօրէն իր դէմը կը գտնէ այս երիտասարդը, որ բառին թէ՛ բուն եւ թէ՛ յարաբերական իմաստով երկինքէն ինկած էր։ Մէկ յարկի տակ ապրելու դատապարտուած այս երկու թշնամիներուն մէջ սէր մը կը ծնի, սէր մը, որուն դէմ են ոչ միայն երիտասարդին հայրենասէր մայրը, այլ նաեւ շատ մը հասկնալի նախապաշարումներ»։

Այս է իր ընդհանուր գիծերուն մէջ նիւթը ուրկէ, ըստ իս, կարելի էր խորիմաստ ժապաւէն մը քաղել, եթէ Օթան Լարա քիչ մը Քորնէյեան ոգիով մօտեցած ըլլար հարցին։ Օթան Լարա յայտնապէս այդ ոգիին անհաղորդ մնացած է։

Աժան իրապաշտական ակնոցով մօտեցած է հարցի մը, որ աւելի կը կարօտէր գերազանցապէս նուրբ եւ մտամբ խորհրդապաշտական մերձեցումի մը։ Օթան Լարայի համար այդ Գերմանուհին կին մըն է որ պէտք ունի ամուսնի մը ներկայութեան, իսկ Ֆրանսացի երիտասարդը դիպուածով մը հայրենասէր դարձած մէկը։

— Տէօնքէրք էի, երբ նաւ մը եկաւ ու գիս մէջը դրին։ Ահա՛ ինչպէս կ'արտայայտուի այս երիտասարդը երբ իրեն հարց կը տրուի թէ ինչո՞ւ կը ծառայէ հայրենիքին։

Արկածախնդրի մը կերպարանքը տալով իր հերոսին, Օթան Լարա կ'անարգէ բոլոր հայրենասէրները որոնք գրաւման շրջանին իրենց ծառայութիւնը մատուցանեցին դիմադրական ճակատին մէջ։

Իբրեւ ստեղծագործ, Օթան Լարա իրաւունք ունի ուզած ձեւովը մեկնաբանելու իր տիպարները, բայց այս պարագային մէջ, երբ իր բուն նպատակը եղած է ցոյց տալ որ սէրը ամէն բանէ վեր է, պէտք էր որ իր տիպարները, իրենց հակոտնեայ մարզերուն մէջ, գերազանցապէս հայրենասէր երեւային, որպէսզի անոնց մէջ ծագած անկարելի սէրը խորհուրդի մը զօրութիւնը ունենար։ Հոն, ուր կարելի էր գեղեցիկ սիրոյ պատմութիւն մը շինել, Օթան Լարա ձախողած է. բայց բոլոր անոնք որ այս բեմադիրին «Ան Քա տը Մալէօր»ը տեսած են, լաւ գիտեն որ գլխագիրով Սէրը իր մարդը չէ մանաւանդ երբ ան գօտիէն վեր անդրադարձումներ կ'ունենայ։

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ

Մեծերու խորհրդաժողովի ձախողման պատասխանատուութիւնները որքան ալ բաժնուած ըլլան, այսպէս բռնուած «երկնային» լրտեսներու գործածութեան մասին Ն. Խրուշչեւի զայրանքը անկեղծ չէ։ Լրտեսութեան մէջ, Ռուսերը յառաջացած են այնքան, որքան ուրիշ ոչ մէկ ազգ յառաջացած է։ Կայ աւելին։ Անոնք բազմիցս ձերբակալուած են յանցանքի վրայ, ինչ որ լրտեսութեան խաղին մէջ թէ՛ մեղք է, թէ սխալ։

«Ու. 2» սաւառնակի միջադէպին առթիւ ռուսական զայրոյթը հասկնալի էր։ Հասկնալի էր նաեւ ռուսի վրայ բռնուած Ամերիկացիներու շուարումը, ինչպէս նաեւ անկէ ետք եղած նախագահի անդիտութեան խոստովանութիւնը։ Բայց, այս միջադէպին մէջ այնքան նորութիւն եղող ոչ մէկ բան կար, որ արդարացնէր մեծերու խորհրդաժողովին ցրուումը։ Այս բանը գիտէ Ն. Խրուշչեւ, բայց, իրեն կրնան յիշեցնել նաեւ կարմիր լրտեսութեան միջազգային տարեգրութիւններէն կատարուած յետագայ քաղուածքները։ Եւ հաւանական է որ, Ն. Նիքիթա Խրուշչեւ ալ փափաք զգայ ինք եւս ներողութիւն խնդրելու այս քաղուածքին համար։

1) ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՓԵԹՐՈՎ — Ռուսական գաղտնի ոստիկանութեան նախկին գործակալ, որ խոստովանեցաւ թէ տարիներէ ի վեր լրտեսութիւն կ'ընէր։ Վեց տարի առաջ, երրորդ քարտուղարն էր Աւստրալիոյ Քամպերրա քաղաքի խորհրդային դեսպանատան եւ լրտեսութիւն կ'ընէր ի հաշիւ Կրեմլինի։ Սակայն յանկարծ, էմ. Վէ. Տէ.-ի (ռուսական գաղտնի ոստիկանութեան) դէմ դարձաւ եւ Աւստրալիոյ մէջ քաղաքական ապաստան խնդրեց, որ տրուեցաւ իրեն։ Համայնավարները փորձեցին դէպի Ռուսիա մեկնող սաւառնակի մը մէջ առեւանգել անոր կինը, բայց, ան ալ յաջողեցաւ ապաստիլ եւ քաղաքական ապաստան խնդրել։ Ասոր փոխարէն, Փեթրով տեղեկութիւններ տուաւ ռուսական լրտեսութեան ամբողջ դրութեան մասին։ Անոր կողմէ եղած յայտնութիւնները, բաղդատուեցան արդէն ծանօթ դէպքերու հետ եւ առաջնորդեցին այն հաստատումին թէ խորհրդային լրտեսական ցանցը աշխարհի մէջ ամէնէն մեծ ցանցն է։

2) ՃԷՔ ՍՈԲԼԼ — Ծնած է Լիթուանիա եւ յետագային ամերիկեան հպատակ դարձած։ 1957ին Նիւ–Եորքի մէջ բանտարկուեցաւ, խոստովանելէ յետոյ թէ՝ Ռուսերու լրտես էր։ Իր դէմ եղած ամբաստանութեան մէջ կ'ըսուէր թէ «բազմաթիւ բարձրաստիճան խորհրդային պաշտօնատարներու հետ դաւեր լարած է», Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութեան համար կենսական եւ մեծ նշանակութիւն ունեցող վաւերաթուղթեր եւ լուսանկարներ փոխանցելով։ Սոպըլ աժան «ազատեցաւ» 7 տարուան բանտարկութեամբ, յայտնելէ յետոյ անունները այն Ռուսերուն՝ որոնց հետ շփում ունէր։ Անոնց մէջ էին՝ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանատան անդամներէն Վասիլի Մոլիէվ եւ Վասիլի Ժուպելին։ Սոպըլ դեռ բանտը կը գտնուի։

3) ԱԼԼԱՆ ՆԱՆ ՄԷՅ — Ռուսերու հաշւոյն գործած Անգլիացի, երեւան հանուած առաջին կարեւոր հիւլէական լրտեսը։ 1943ին Քանատա գնաց իբրեւ կորիզային հետազօտութեանց անգլիական խմբակի ամէնէն անուանի անդամներէն մէկը։ 200 տոլարի եւ շիշ մը ուիսկիի փոխարէն Ռուսերուն հաղորդեց իր բոլոր գիտցածները։ Աշխատանոցներէն գողցուած ուրանիումի իզոթոփներու մէկ քանի նմոյշներու համար ստացաւ 500 տոլար։ Յետագային գնաց Լոնտոն, ուր ձերբակալուեցաւ ցուցմունքովը Արեւմուտք փախած ռուս պաշտօնեայ Իկոր Կուզէնկոյի։ Մէյ դատուեցաւ եւ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

4) ՌՈՒԴՈԼՖ ԻՎԱՆՈՎԻՉ ԱԲԷԼ — Ամերիկայի մէջ գործող ռուս մեծագոյն լրտեսը։ Երեւան հանուեցաւ 1957ի սկիզբները. Դատապարտուեցաւ երեսուն տարուան բանտարկութեան, իբրեւ համայնավարական լրտեսական ցանցի ինը տարուան պետը։ Ուրիշ չորս գործակիցներու հետ, տեղեկութիւններ կը հաւաքէր Միացեալ Նահանգներու կորիզային զէնքերուն, հեռաւոր ռումբերուն եւ օդաճուղ սաւառնակներուն մասին։ Իր ցանցը լուծուեցաւ, երբ իր ընկերը՝ գնդապետ Ռայնօ Հայհանէն դարձաւ Արեւմտեաններուն կողմը։

5) ՔԼԱՈՒՍ ՖՈՒՔՍ — Հիւլէական դարաշրջանի ամենամեծ լրտեսը։ Հիթլերեան Գերմանիայէն Անգլիա ապաստանեցաւ եւ 1942ին անգլիական հպատակութիւն ստացաւ։ Մեկնեցաւ Ամերիկա իբրեւ անդամ անգլիացի գիտնականներու խմբակին, որ օգնեց հիւլէական ռումբի շինութեան։ 1950ին դատապարտուեցաւ 14 տարի բանտարկութեան, խոստովանելէ յետոյ, թէ ռումբին մասին բոլոր գիտցածները Ռուսերուն հաղորդած էր եօթը տարի շարունակ։ Իր լրտեսութեան շնորհիւ է որ Ռուսիան նախատեսուածէն 18 ամիս աւելի կանուխ շինեց իր ռումբը։

ՆԵՎԻԼ ՌԵՆՏԸԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Երկու հիւրերը տեղ բռնեցին գահաւորակների ու բարձերի վրայ, երիտասարդները՝ Լուսատինների. մեծերն սկսեցին հետաքրքրուել միմեանց առողջութեամբ. երիտասարդները, պատշաճը պահած, թէ՛ լռում էին նրանց եւ թէ դիտում մերթ իրար, մերթ տանտիրոջը, մերթ նրա սրահի կահերն ու զարդերը։ Եւ երբ թեթեւակի դիտել էին ամէն ինչ, սկսեցին հետեւել աւագների զրոյցին, որը դառնում էր առայժմ ճանապարհի տպաւորութիւնների շուրջը։

Փոխադարձ հարց ու պատասխանը եւ թեթեւ զրոյցը շարունակւում էր, երբ իրար յետեւից ներս եկան, նախ, աղջիկը, ապարանքի տիրուհին՝ Կամսարականց տիկինը՝ ապա Կամսարական եղբայրների կանայք եւ դուստրերը՝ հիւրերին, ընդունուած կարգով, բարի գալուստ ասելու։ Հիւրերի գալու առթիւ նրանք հագել էին գոյնզգոյն մետաքս ու կերպաս հագուստներ՝ արծաթ, ոսկի կոճակներով, ճարմանդներով, իսկ ճակատներն ու պարանոցները զարդարել էին մարգարտեայ եւ ոսկեայ շարերով։ Այդ բոլորից զատ տիրուհին իր մուգ կապոյտ մետաքս հագուստի վրայ, մէջք ունէր կրում էր բիւզանդական վառ գոյնի ծոպաւոր մի շալ, մատներին մեծաքար մատանիներ։ Աւելի վառ հագնուած էին նրա հարսները եւ ամուսնացած աղջիկները՝ Մարիամը, Մարթան եւ Մագթաղինէն։ Ներս մտնելով՝ նրանք հերթով մօտեցան իւրաքանչիւր հիւրի եւ, խոնարհւում անելով, բարեւեցին անխօս... Դա մի մունջ արարողութիւն էր եւ թւում էր հնօրեայ մի ծէս։ Իսկ երբ այդ ամէնը վերջացաւ՝ տանտիրուհին, սրահի մէջտեղը կանգնելով, ձեռք պարզեց դէպի դուռը.

— Յարգոյ հիւրերիս խնդրում եմ՝ ճաշակել մեր սեղանից։

— Սիրով, իշխանուհի. քո խնդրանքը հրաման է մեզ համար, — տուաց աւագ Համուռնին՝ Կամսարականի քեռայրը, որ զուրկ չէր զուարճախօսելու շնորհից։

— Հաճոյ է հրաւէրդ, մեծ տիրուհի, — հաճոյախօսեց նաեւ ծեր Վահեւունին իր կանչուն ձայնով։

Եւ բոլորը ելան ու հերթով, աւագութեան կարգ պահելով, անցան կից սրահը, ուր յատակին փռուած գորգի վրայ նրանից կէս կանգուն բարձր երկար սեղան էր բացուած, երկու կողմը բարձեր շարած։ Սեղանը ծածկուած էր առատ ուտելիքներով, որոնց մէջ նախ երեւում էին խորոված ամբողջ գառներ։ Նար իշխանը, որպէս տանտէր, բազմեց սեղանի գլխին՝ կապան հագած ու գլուխը բաց, իսկ հիւրերը տեղաւորուեցին դարձեալ աւագութեան կարգով։ Հազիւ նստել էին՝ ներս մտաւ խալան մօրուքով մի քահանայ եւ, առանց խօսքի, սկսեց սեղանն օրհնել՝ շուրթերը միայն շարժելով եւ ձեռքով ուտելիքները խաչակնքելով ։ Վերջացնելով՝ ինքն եւս նստեց մի ազատ բարձի, եւ հացկերոյթն սկսուեց։

Մինչ հիւրերը, կարճ խօսքեր փոխանակելով, ուտում էին եւ ըմպում, Կամսարականը պահպանում էր արտաքին պատշաճից կարգը՝ հիւրընկալ–տանտիրոջ բարեհամբոյր դէմք, բայց ներքուստ նա տխուր էր դարձեալ եւ դժգոհ։ Բանն այն էր, որ նա հրաւիրել էր նաեւ Վասպուրականի տէր Մերուժան Արծրունի իշխանին, բայց նա չկար... չեկաւ։ Այնինչ Կամսարականը նրան սպասում էր բոլորից շատ, ինչպէս եւ պայմանաւորուել էին։

Այս մասին նա տակաւին չէր յայտնել ոչ ոքի եւ տակաւին յոյս ունէր, թէ կը գայ, եթէ ոչ հիմա, գէթ գիշերը կամ առաւօտեան, եւ այնժամ կը սկսէն իշխանաժողովը։ Բայց օրը մթնեց՝ նա դարձեալ չեկաւ... Ի՞նչը կարող էր խանգարել Մերուժանին գալու.... Դժբախտ մի պատահա՞ր, թէ... Եթէ ի վիճակի չէր գալու, յամենայն դէպս կարող էր լուր յղել այդ մասին։ Մի երկու օրուայ ճանապարհ է ընդամէնը... Այս մտքերով տարուած՝ Կամսարականը գրեթէ չէր մասնակցում հացկերոյթին, այլ միայն կրկնում էր մեքենաբար.

— Ճաշակեցէք, խնդրում եմ, եւ զգացէք, ինչպէս ձեր յարկի տակ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

թիւն օտար անուն գործածող հաստատութիւնները աչքառու ըլլալու ատրճան աւելցած են։ Այսօրինակ հաստատութեանց վարիչներուն պիտի ազդարարենք Թուրքերէն համարժէքները գործածել»։

« ԱՌՆԵԼԻՔ ՉՈՒՆԻՆՔ »

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Խորհրդային Թաս գործակալութիւնը հրապարակեց, Ցունիս եւ Ցուլիս ամիսներուն՝ Խրուշչեւի եւ զօրավար Կիւրսէլի միջեւ փոխանակուած նամակներու ամփոփումը։ Խրուշչեւ կը պահանջէ որ Թուրքիա «չէզոքութեան տանող ճամբան բռնէ», բայց Ճ'աւելցնէ թէ այդ պայման չէ որպէսզի չբարելաւուին Թուրք-խորհըրդային յարաբերութիւնները։ «Մեր նպատակը չէ վատթարացնել Թուրքիոյ եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութիւնները»։

Յիշելով Աթաթիւրքի օրինակը Խրուշչեւ կը գրէ.— «Կը գնահատենք այն արժէքը զոր Աթաթիւրք կու տար Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան։ Այս վերջինը կենսական կարեւորութիւն ունի աշխարհի խաղաղութեան եւ ապագային համար։ Խորհրդային կառավարութիւնը կ'ուզէ կրկին հաստատել 1953 Մայիս 30ի յայտարարութիւնը, որ կը ճանչնայ թրքական հողամասին ամբողջականութիւնը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ անկախութիւնը եւ ինքնիշխանութիւնը։ (Յառաջ.— Ընդգծումը մեր կողմէ)։

Կիւրսէլ իր պատասխանին մէջ բսած է.— «Թուրքիա հաւատարիմ պիտի մնայ իր ստանձնած միջազգային պարտաւորութիւններուն եւ յատկապէս Ատլանտեան Ուխտին»։ Այս առթիւ Թուրքիոյ նոր ղեկավարը դիտել տուած է թէ չէզոքութիւն ընտրելով չէ որ Թուրքիա իր անտեսութիւնը պիտի բարելաւէ։ Օրինակ բերած է Շուէտը, Հնդկաստանը եւ Զուիցերիան որոնք չէզոք երկիրներ ըլլալով հանդերձ, ստիպուած են զինուորական մեծ ծախքերու տակ մտնել։ Այսուհանդերձ չեշտած է թէ կ'ուզեն բարելաւուած տեսնել Թուրք-խորհրդային յարաբերութիւնները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւաղեան։ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալ Դաւիթ Թաշճեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

	Ն. Ֆ.
Նախորդ գումար	9751
Նիկողոս Թարայեան (Լոնտոն)	136,20
Արեւմտ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէ	250
Տիկին Զաքարեան	10
Աբրահամ Սարաֆեան	20
Միքայէլ Քոչարեան	35
Արման Սարեան	50
Տէր եւ Տիկին Թ. Մեսրոպեան	100
Ընդհ. գումար	10.352,20

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է տեղւոյն նորակազմ Հ. Բ. Հայուհեաց մասնախումբէն 240 Ն. Ֆ. օղափոխութեան կայանին մէջ կարօտ փոքրիկի մը ծախքերուն համար Պ.Ս.Փողհարեանէ 20 Ն.Ֆ.։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Մանուկ Գասպարեան իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ, Համախաբերդցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւղին կը նուիրէ 50 Ն. Ֆ.։ Այս առթիւ մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ։ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուառի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետոյ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր Հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին նախկին վարատակաւոր դպրապետ ողբացեալ Յակոբ Մալաքեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ անոր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներու։ Հանդիսաւոր պատարագին երգչախումբը կը մասնակցի բազմաձայն երգեցողութեամբ։ Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներուն ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ։

× Եկեղեցին ստացած է 1961 տարուան Մայր Աթոռի Օրացոյցը եւ Էջմիածին պաշտօնաթերթին Յունիսի թիւը, վաճառումի յատկացուած։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221-222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած։ Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է։ Սպասել որ ձամակ գրուի՛ եւ բաժնեգինը պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին։ Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.)։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը կառ մը Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6.30ին։ Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին։

Մարսէյլի խումբը Սէն Շարլ կայարանը կը հասնի Սեպտ. 5ին, ժամը 14,11ին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 4 SEPTEMBRE 1960

ՅԼԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8891 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4692

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ Կ'ԵՐԹԱՅ

Խրուշչեւի որոշումը՝ գլխաւորելու ՄԱԿի խորհրդային պատուիրակութիւնը, որոշ մտահոգութիւն ստեղծած է Արեւմուտեան երկիրներու մէջ։ Բայց ծանօթ է որ անակնկալներու մարդ է խորհրդային վարչապետը։

Միջազգային շրջաններու կարծիքով, լուրջ եւ դրական բանակցութիւններ չեն կրնար տեղի ունենալ Արեւմուտքի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, քանի որ Փարիզի վերին ժողովի ձախողութենէն ի վեր, Խրուշչեւ բազմիցս յայտարարեց, թէ պիտի չբանակցի Այզընհաուըրի կառավարութեան հետ։ Լոնտոնի պաշտօնական շրջաններու կարծիքով, Խրուշչեւ Նիւ-Եորք երթալով կ'ուզէ — 1) Խորհրդային գինաթափութեան ծրագրով խանդավառել Ասիոյ եւ Ափրիկէի ներկայացուցիչները։ 2. Անուղղակի ճնշում բանեցնել Ամերիկայի նախագահական ընտրութիւններուն վրայ։ 3) Մաօ Ցէ Թունկի դէմ իր մղած ներքին պայքարին՝ յաղթական դուրս ելլել։ Իր Նիւ-Եորք երթալը ցոյց կուտայ, թէ համայնավար «վերին ժողով» մը գումարել կ'ուզէ ոչ-խորհրդային երկրի մը մէջ։ Արդարեւ, եթէ Արեւմուտքի մեծերը որոշեն մասնակցիլ եւ կարելի ըլլայ խաղաղ համակեցութեան մթնոլորտ մը ստեղծել, Խրուշչեւի համար նշանակալից յաղթանակ մը պիտի ըլլայ՝ «վարդապետական» եւ «ձախակողմեան» տարրերու, ու առաջին առթիւ Չինաստանի դէմ։ Անգլիոյ վարչապետը Մեքմիլըն կը գըտնուի ու կը թուի թէ չի փափաքիր Նիւ-Եորք երթալ։ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները դիտել տուած են, թէ վարչապետը կը մեկնի այն ատեն միայն երբ համոզուի թէ Խրուշչեւ տրամադիր է բանակցելու։ Փարիզի համար Խրուշչեւի որոշումը անակնկալ մը չէ եղած։ Տը Կոլ դէմ է Նիւ-Եորք երթալու ծրագրին։ Սպիտակ Տան բանբերը՝ Հէկըրթի յայտարարեց. — «Ի վիճակի չեմ ըսելու թէ Այզընհաուըր Նիւ-Եորք պիտի երթայ թէ ոչ»։ Այս առթիւ աւելցուց, թէ «հարցը քննուելու վրայ է»։

Դժուար է ընդունիլ որ Խրուշչեւ յաջողեցաւ անգամ մը եւս նեղ կացութեան մատնել Միացեալ Նահանգներու նախագահը։ Այզընհաուըր քունը փախցուցած է։ Ի՞նչ պիտի ընէ։ Եթէ Նիւ-Եորք երթայ եւ հոն Խրուշչեւ բանէ այն ամբարտաւան դիրքը զոր բռնեց Փարիզի մէջ, Այզընհաուըր պիտի խայտառակուի եւ վնասէ Հանրապետականներուն, ընտրութեանց նախօրեակին։ Եթէ չերթայ նկատի առնելով որ վիրաւորուած է Խրուշչեւի խօսքերէն, պիտի ըսուի թէ Այզընհաուըր խաղաղութենէն վեր կը դասէ իր արժանապատուութիւնը։

Ֆրանսական մամուլը եւ մանաւանդ Փարի-Փրէս գիտել կուտան թէ կարելի չէ չհիանալ Խրուշչեւի ատաղձաւորութեան վրայ որ մինչեւ ծայրը կ'օգտագործէ Ամերիկայի տկարութիւնը եւ կ'օգտուի ամերիկեան քաղաքական պարապէն, տիրապետելու համար աշխարհի թատերաբեմին վրայ։

Հաւանաբար Նիւ-Եորք երթան նաեւ Ֆիտել Քասթրօ եւ իր ոխերիմ թշնամին՝ Թրուխիյօ։ Ընդհանուր ձեւով բացառիկ ներկայացում մը կը պատրաստուի Նիւ-Եորքի մէջ։

Մինչ այդ, խորհրդային վարչապետը Հելսինքի կը գտնուի։ Ինչպէս գրած էինք Նախագահ Քեքքոնէնի ծննդեան 60 ամեակը պիտի տօնուի, ու Խրուշչեւ փափաք յայտնած էր ներկայ գտնուիլ ու շնորհաւորել։ Կայարանը զինքը դիմաւորելու գացած են Նախագահը, Վարչապետը, պետական անձնաւորութիւններ եւ 8000 հոգի։ Ֆինլանտիոյ մէջ Խրուշչեւ կրկնեց Նիւ-Եորք երթալու իր որոշումը եւ շեշտեց թէ իր այս այցելութիւնը միայն բարեկամական բնոյթ ունի։ Կ'ենթադրուի թէ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ պետական անձնաւորութեանց հետ։ Հաւանաբար խօսակցութեան նիւթ դառնան տնտեսական եւ առեւտրական խնդիրներ. Խրուշչեւ յայտնեց թէ Ֆինլանտա պիտի նուիրէն հիւանդատար թռչան մը։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ալ պիր Թիւրք,
Ալ պիր բուրփ,
Վուր պիրիպիրինէ,
Ջիյանը բուրփէ։

Միլլիյէթի մէջ Չէթին Ալթան կը գրէ.

— «Աթ»ի վերջին թիւին մէջ ծաղրանկար մը կար,՛ շատ յանդուգն։ Եթէ մեր խաւարամիտները տեսնեն զայն, անպայման կ'ըսեն. «Այլասերած կեավուրի գործ է»։ Զանոնք այլասերած կը կոչենք, բայց մենք ենք որ կաթին ջուր կը խառնենք։ Անոնք կեավուր են, այո, այս տեսակ ծաղրանկար կը գծեն, կը զուարթանան, բայց մե՛նք ենք որ կը պղծե՛նք արդիւը։ Անոնք կեավուր են, բայց «ապրանք մի գրկէք ըսելով հեռագիր քաշող» քապը-մաները պարկե՛շտ են չիտակը։ Մարդ կը ձանձրանայ այս աղտոտ կեղծաւորութիւններէն։ Հարիւր տարիէ աւելի է որ հնարուած է վայրաշարժը. հնարելը մէկ կողմ՝ վայրաշարժ մը չենք կրնար շինել դեռ։ Հեռաձայն կրնա՞նք շինել։ Բանեցնել անգամ չենք յաջողիր։ Մեր հոգը էզանին արաբերէն կարդացուիլն է։ Զի-նարէն կարդանք՝ եթէ կ'ուզէք։ Բայց մինչ մայրենի լեզուով աղօթելը այսքան ջիղերուդ կը դպի, ինչո՞ւ արժանապատուութեանդ չի դպիր այն իրականութիւնը թէ 30 հազարնոց Եւրոպայի Համայնագիտարանին 10 գիրքն չենք կրցած նուիրել։ Մարդ կրնայ խելքը կորսնցնել այս ընկերութեան մէջ։ Անբարոյութիւնը մերն է, կեղծիքը մերն է, աղտոտութեան մէջ ապրիլը մերն է, ծուրճացիութիւնը, ստային անօթութիւնը մերն են, խաւարամտութիւնը նորէն մերն է։ Սիրտ չունիմ եւրոպական թերթերուն նայելու։ Նախանձ կը զգամ անոնց հանդէպ։

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Անգարայի Նախագահ Ատեանի որոշումով, Ատնան Մենտերէսի ղեկավարած Դեմոկրատ կուսակցութիւնը լուծուած է, գոյքերը գրաւուած են, ինչպէս նաեւ գիւղանները։ Դատարանին որոշումը հիմնուած է երկու պատճառաբանութիւններու վրայ.— Ա) Դեմոկրատ կուսակցութիւնը չէ յարգած իր իսկ ծրագիր կանոնագիրը, քանի որ ընդհ. ժողով չէ ըրած տարիէ մը ի վեր։ Բ) Այս կուսակցութիւնը բռնաբարած ըլլալով Սահմանադրութիւնը, պէտք է ապօրինի նկատուի։

Ներկայիս Թուրքիոյ մէջ կը մնան երկու կուսակցութիւններ.— Հալք (Իսմէթ Ինէօնիւ) եւ Հիւրիյէթ (Պէլիւքպաշի)

×

Պոլսոյ մէջ 11 հոգի որոնք Նախշիպէնտ աղանդին կը պատկանէին, ձերբակալուած են որովհետեւ բռնաբարած են աղանդներու գործունէութիւնը արգիլող օրէնքը։ Նախշիպէնտներու աղանդին ծագումը 14րդ դարէն է։ Յեղափոխութեան սկիզբները ասոնք ընդդիմացան Աթաթիւրքի շարժումին եւ իրենց գործունէութիւնը արգիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ։ Ըստ ժամուլին Նախշիպէնտներու կրօնական պարտականութեան կը յաջորդէն խայտառակութիւններ։

×

Պոլսոյ Նուատկալը Թուկա Մ. Փրկիչ հիւանդանոցը այցելած է եւ շատ գոհ մնացած հոն տիրող մաքրութենէն եւ կարգապահութենէն։

ՍԻՐՏ ՍԻՐՏԻ

ԱՂԷ՛Կ, ԲԱՅՑ Ե՞ՐԲ

— Գրեցի՞ր…

— Ի՞նչ պիտի գրէի որ…

— Գոհար մամային մահուան եւ յուզարկաւորութեան մասին թղթակցութիւն պիտի գրէիր եւ «Ժառագայթ» թերթին պիտի ղրկէիր։

— Աղէ՛կ միտքս ձգեցիր… Բոլորովին մոռցեր էր… Եղբայր, այս ազգին գործերն ալ մարդուն գլուխը խե՞լք կը ձգեն որ… Լաւ, լաւ, կը գրեմ…

— Ե՞րբ… Ուշ ես մնացեր…

— Ինչո՞ւ… Ե՞րբ մեռաւ որ… Անցած Մարտին չէ՞ր… Ա՛լ ո՞ւշս որն է… Այս օրերս կը գրեմ…

— Բարեկա՛մ, Գոհար մամամ մեռաւ Փետրուար 9ին… Այսօր քանի՞ն ենք — Յուլիս 9… Ուրեմն, հինգ ամիս անցեր է, նո՞ր պիտի գրես…

— Եղբայր, դուն ալ անանկ կ'ընես որ կարծես թէ վեց ամիս անցեր է… Եղածը չեղածը հինգ ամիս… Ի՞նչ կ'ըլլայ, թող ուշ մնացած ըլլայ… Քեզի կ'ըսեմ՝ այս օրերս կը գրեմ…

— Այս շաբթո՞ւ…

— Չէ՛, այս շաբթու չըլլար… Օդափոխութեան պիտի երթանք։ Վերադարձիս…

— Այսի՞նքն…

— Օգոստոսի կէսերուն… Կը գրեմ, կը գրեմ, մի՛ վախնար…

×

— Եղբայր, գիմացս ելլողը երեսիս կու տայ եւ կը բողոքէ… Յանցաւորը դո՛ւն ես… Ինչո՞ւ չես ղրկեր…

— Ի՞նչը չեմ ղրկեր…

— Դերասանութեան շսկսինք… Թաղական խորհուրդին սարքած պարահանդէսին և շքեղաշուք խրախճանքին նկարագրութիւնը ինչո՞ւ «Վերջալոյս» թերթին չես ղրկեր…

— Ե՞ս պիտի ղրկէի որ… Այդ գործը իր վրան առաւ մեր Ատենապետին եղբայրը… «Դուք հոգ մի՛ ընէք, ես կը գրեմ» ըսաւ… Հոն էիր, ժողովին ներկայ էիր, չիմացա՞ր… Նախ եղածը տուէք,՝ վերջը դիմացինդ յանցաւոր բռնէ…

— Ես իմ ըսածս աղէկ գիտեմ… Ատենապետին եղբայրը, մեր Գանձապահին ազգական պատկառելութեան հանդէսին մասին պիտի գրէր «Արշալոյս» թերթին… Իսկ դուն մեր «շքեղաշուք»ին մասին պիտի գրէիր «Վերջալոյս»ին։ Ժողովը ատանկ որոշեց, խելքդ ո՞ւր էր…

— Իրա՞ւ ատանկ եղաւ… Ըսել կ'ուզես որ յանցաւորը ե՞ս եմ…

— Հապա ո՞վ պիտի ըլլայ… Նստէ՛, գրէ՛, շո՛ւտ… Արդէն ուշ մնացեր ենք… Զար բերաններ մեզ կը բամբասեն… Երէկ եկող տարի ալ Թաղական մնալ կ'ուզես, անապարէ՛…

— Կեցիր նայինք… Անապարելը աղէկ, բայց այդ խրախճանքին ե՞րբ տուինք։

— Ե րբ — Մարտին…

— Ատիկա բան մը չէ եղեր… Դուն ալ ամէն առեն, ամէն բանի մէջ, վէվէվէն կը փրցնես… Կարծես թէ տարի մըն է անցեր։ Մարտ ըսածդ, տակաւին երէկ չէ՞ր… Բայց, կը գրեմ, կը գրեմ…

— Ե՞րբ… Այս տարի՞…

— Է՛, նայէ, ատիկա մտածելիք խնդիր է… Եկող շաբթու, ես հոս պիտի չըլլամ… Միւս շաբթուն, ես հոս պիտի ըլլամ, բայց խելքս ուրիշ տեղ պիտի ըլլայ… Յուլիսի վերջը, տունս պիտի նորոգեմ։ Օգոստոսի սկիզբը, խոտերը պիտի կտրեմ… Ամսուն կէսերուն, զոքանչս պիտի գայ… Ան պիտի երթայ, քենիս պիտի գայ… Է՛, հարկաւ ես ալ մարդ եմ, քիչ մը շունչ առնելու իրաւունք ունիմ։ Անանկ որ ատ քու ըսած Սեպտեմբերէն առաջ չի գրուիր…

×

— Կիկոյին դասախօսութեան մասին բան մը պիտի գրէիր «Ծիծեռնակ» թերթին… Գրեցի՞ր…

— Ե՞րբ էր որ…

— Այս տարի, Յունուարին…

— Ա՞տ էր եղածը… Բարեկամ, ես, տակաւին, մեր անցած տարուան հանդէսներուն եւ խարսնիքներուն մասին ալ մեր լրագրին բան մը գրած չեմ… Գլուխ քերելու ժամանա՞կ ունիմ որ… Բայց, քանի որ եռեւէն ինկեր ես, կը գրեմ…

— Աղէ՛կ, բայց ե՞րբ… Երբ Նելսընի միւս աչքը ե՞տ գայ, ինչպէս կ'ըսէ Լոնտոնցին…

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԶԱՐԻԱ ՏՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

Խորհրդահայ ծանօթ երգչուհի Զ. Տոլուխանովա որ քանի մը տարի առաջ բացառիկ խանդավառութիւն ստեղծեց Փարիզի եւրոպական եւ հայկական շրջանակներու մէջ իր արտակարգ ձայնով, քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի։ Շաբաթ օր (Սեպտ. 3) մասնակցած է Քուրնէօվի Իւմանիթէ թերթին տարեկան տօնին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱԶԱՅԻ եւ մանաւանդ Պաքվանկայի մէջ, բուռն կռիւները կը շարունակուին։ ՄԱԿի շրջանակներուն համաձայն 280էն 300 սպաննուածներ կան, երկուստեք։ Լէոփոլտվիլի մէջ ձերբակալուած է, Լումումպայի համախոհ եւ Ազգային Միութեան կուսակցութեան նախագահը՝ Գոլիքանկօ։ Կեդրոնական կառավարութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ, թէ դաւադրութեան մը ծալքերը երեւան հանուած են։ Ուրիշ քաղաքական դէմքեր ալ ձերբակալուած են։

ՇԱՀԻՆ կոչին ընթացք տալով՝ Պարսկաստանի Խորհրդարանին նորընտիր 154 երեսփոխաններն ալ, անխտիր, ներկայացուցին իրենց հաւաքական հրաժարականը։ Իր կոչին առթիւ, Շահը յայտարարեց, թէ օրէնսդիրներու յանձնախումբ մը պիտի բարեկարգէ ընտրական օրէնքները։ Հաւանաբար նոր ընտրութիւնները տեղի ունենան մէկ տարիէն։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ ի զօրու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, Թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին։

ԱՅԳԵՍՏԱՆ

Երբ կեռասները կը կարմրէին, մեր քաղաքին դպրոցները կը սկսէին տարուան առաջին արձակուրդը: Իմ դասընկերներէս շատերը Ճղճղի կ'երթային: Իսկ մենք՝ Տէր Եփրեմենց հետ Տերվէնտի այգիները: Առաւօտ կանուխ Յարութիւնի ձայնը կը կանչէր զիս վարէն, երբ արդէն շատոնց մայրիկս արթնցած եւ նախաճաշի ապուրը պատրաստած կ'ըլլար:

Արեւը դեռ չկախած լերան ծաղէն իր ոսկի կանթեղը՝ մենք ճամբայ կ'իյնայինք եւ Սբ. Յովհաննէսի առջեւ չհասած՝ արդէն լուսցած կ'ըլլար: Ուխտի երթալու պէս բան մըն էր մեր այգեգնացութիւնը:

Այդ հի՜ն՝ օրհնուած օրերը յիշելով միտս կը զգամ թէ կախարդաշող հորիզոնի մը տակ ապրած եմ մանկութեան տարիները: Բայց որքան հմայիչ եւ գեղեցկավառ էր կեանքը այն ատեն, այնքան մռայլ եւ դառն է ներկան իր մահաբոյր յուշերով:

Հիմա որ չեն ծաղկիր ինծի համար Ճղճղի եւ Տերվէնտի կեռասենիները, եւ Սբ. Յովհաննէսի ճամբուն վրայ այգի գացող Հայու մը կարելի չէ հանդիպիլ, հրաշքի մը չափ սրտայոյզ էր փոքրիկ այգեստանը՝ ուր գացած էի ընկերոջ մը հետ: Հո՜ն ժամադրուած էինք, ինչպէս ութ տարի առաջ, Կաննի մէջ: Երկինքը ծածկուած էր ամպերով՝ որոնք սպիտակ վիշապներու պէս կը բարձրանային հորիզոնէն:

Փոքրիկ այգեստանին մէջ, խնձորենիներուն տակ նստած էինք եւ մեր դպրոցական տարիները կ'ողեկոչէինք, երբ սկսաւ անձրեւել: Դիմացը սրճարան մը կար: Հո՜ն ապաստանեցանք եւ շարունակեցինք անցեալը կապել ներկային գորշ ու վարդագոյն թելերով:

Կը դիտէի ծառերը անձրեւին տակ եւ ինծի կը թուէր թէ միայն երազ էր ապրուած կեանքը: Կաննի մէջ չէր որ կը գտնուէի այդ պահուն, այլ Տերվէնտի կեռասենիներուն տակ՝ ուր ձայները կը հնչէին ոսկի բամբիռներու պէս:

Օտար այս հողին վրայ հայրենաբոյր քաղցրութիւն մը կը զգար հոգիս: Այգեստանը՝ որուն վրայ անձրեւը կը շարունակէր տեղալ, այլակերպուած պատկեր մը կը պարզէր աչքերուս: Անոր ցանկապատէն դուրս ձեռքեր կ'երկարէին դէպի ճամբէն անցնող տղայ մը՝ որ ես ինքս էի: Ձեռքեր լուսաշող՝ որոնք ծառերէն քաղած էին մեղրահամ պտուղներ, եւ որոնք երբ միացած կ'ըլլային, աղօթքներուն ամէնէն գեղեցիկը, ամէնէն յուզիչը կ'ընային հիւսել: Ձեռքեր օրհնաբեր, համբուրելի եւ խնկաւէտ՝ որոնց ջերմաբոյր հպումին տակ պահ մը աչքերս գոցուեցան:

Այգեստանին վերեւ երկինքը ծիածան կապեց եւ ամպերը երագասոյր շարժեցան դէպի արեւմուտք: Ծառերուն տակ էինք դարձեալ: Տերեւները կը պսպղային բիւրաւոր մարգրիտներով: Խնձորներով լեցուցինք կողովները եւ բռնեցինք վերադարձի ճամբան: Անխօսուն կը քալէինք երկուքս ալ: Ի՞նչ էր մնացած մեր անցեալէն: Բուրվառները մխացեր եւ շիջեր էին պաշտամունքի աւերակ խորաններուն առջեւ: Բաժակները լեցուեր եւ պարպուեր՝ ուրախութեան շրջուած սեղաններուն վրայ: Բայց կոտտացեր էին նաեւ մեր սիրտերուն երբեք չբուժուած վէրքերը՝ վշտին երկաթեայ մատներուն տակ: Եւ մենք իրարմէ գաղտնի լացեր էինք ոստախիտ ծառերուն ետեւ եւ մեզմէ ամէն մէկը կարծեր էր թէ անձրեւի կաթիլներով էին թրջուած միւսին աչքերը:

Հոն, Կաննի մէջ, փոքրիկ այգեստանը անմոռանալի պիտի մնայ ինծի համար: Անոր ծառերը իրենց արմատները կը հիւսեն ոչ թէ միայն հողին ծոցը, այլ նաեւ ընկերոջ մը սրտին մէջ: Անոր պտուղները քաղցրահամ են՝ հասունցած ըլլալով հայրենի կարօտով տոչորուն հոգիի մը հրեղէն շունչով:

Ուխտաւորի պէս գացի հոն: Եթէ չէին բարախեր հոգիիս մէջ բացարձակ ուրախութեան թելերը, ինչպէս այն ատեն երբ մանուկ էի, կար սակայն ինծի համար անփոխարինելի պատրանքը հայրենի այգիներուն տեսիլքը գտած ըլլալու:

Այս քաղցր զգացումը կը պարտիմ դըպրոցական ընկերոջ մը՝ որ ինծի հետ ժամադրուեցաւ ոչ թէ Փարիզի կեդրոնը սրճարանի մը մէջ, այլ քաղաքէն հեռու գիւղ մը՝ Կաննի:

Ինծի համար այգեստան մըն է անիկա ծաղկազարդ պարտէզով մը գեղեցկացած:

Ոչ մէկ բան այնքան փոթորկոտ զարթում մը չտայ անցեալի յուշերուն՝ որքան անձրեւը:

Սրտակից ընկերոջ մը ներկայութիւնը եւ անձրեւը փոքրիկ այգեստանին մէջ, արեւային շողքերով ինծի շնորհեցին կորսուած կեանքի մը յարուցեալ կախարդանքը:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԻՊՍԷՆԻ, ՇՈՓԵՆՀԱՈՒԷՐԻ ԵՒ ՆԻՑՇԷԻ
ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏԸ
ԲԺԻՇԿ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

Բացառիկ կարողութիւններով օժտուած եւ գերմաներէն լեզուով գրական-քննադատական կարեւոր գործերու հեղինակ, բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի մահը տեղի ունեցած էր 19 Հոկտ. 1923ին, որ դժբախտաբար աննշմար անցած էր: Այդ թուականէն ի վեր իր անուան եւ գործին մասին որեւէ յիշատակութեան չէի հանդիպած, երբ Դերենիկ Ճիզմէճեանի կողմէն լոյս ընծայուած յուշերուն մէջ (*), քանի մը ակիրճ տողեր ալ կը գտնէի բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի անձին շուրջ:

Բժիշկին գրական-քննադատական երկասիրութիւններուն ծանօթանալէ առաջ, կ'արժէ յիշատակել Դերենիկ Ճիզմէճեանի այդ տողերը: Հոն կը յիշուի նաեւ 1906 Յունուարի «Անահիտ»ին մէջ, բժիշկ Ռ. Պազարճեանին ձօնուած «Հայ բժիշկ» խորագրով Դ. Վարուժանի քերթուածը, որ բանաստեղծին ոչ մէկ հատորին մէջ կայ: Նոյնիսկ ամբողջական «Բանաստեղծութիւններ»ուն մէջ, Երեւան 1955, զոր կազմած է Սողոմոն Տարօնցի, ծանօթագրութիւններով:

«Դանիէլի առաջին նամակը, որ 30 Դեկտ. 1905 թուականը կը կրէ, Վենետիկի մէջ տրուած: Այս նամակով կը յիշէ իր «Հայ Բժիշկ» քերթուածին հրատարակութիւնը Չօպանեանի «Անահիտ»ին մէջ: Այս բանաստեղծութիւնը գրած է Երզնկացի Տոքթ. Ռափայէլ Պազարճեանի հետ ծանօթանալէ ետք: Ես ներկայացուցի Դանիէլին այս Երզնկացի տարօրինակ հայորդին: Տոքթ. Պազարճեան, մեծ զարգացումի տէր, մոլեռանդօրէն Հայ, միշտ թափառական, տուն մը չունեցաւ եւ ոչ իսկ մնայուն հասցէ մը: Կ'անցնէր գիւղէ գիւղ բժիշկի պաշտօնով: 1915ին եկած էր զիս գտնելու Միլանոյի մէջ: Շատ ստիպեցի որ մնայ Իտալիոյ այս մեծ եւ վաճառաշահ քաղաքին մէջ, հոն բանայ դարմանատուն մը: Առիթը յարմար էր, պատերազմի պատճառով կը պակսէին բժիշկները: — Կը մտածենք, ըսաւ ու մեկնեցաւ եւ շարունակեց իր թափառական կեանքը: Այդ ատեն արդէն գրած էր Շոփէնհաուէրի մասին իր մեծ գործը, գերմաներէն լեզուով: — Հոս տեղը չէ աւելի խօսելու Տոքթ. Պազարճեանի մասին: 1922ին, արդէն թոքախտէ վարակուած, քաշուած էր Ճենովայի մօտ Ներվի, տեղ մը որ ծանօթ է թոքախտաւորներուն իբրեւ բուժավայր: Գացի զինքը հոն տեսնելու, շատ ընկճուած գտայ: Մեր խօսակցութեան ընթացքին ցոյց տըւաւ պզտիկ շիշ մը. «Կը տեսնե՞ս այս շիշը, եթէ այսպէս տեւէ, վերջ կուտամ կեանքիս»: Սթրիքնին էր, ամենազօրաւոր թոյներէն մին: — Լեռ կ'ուզէր երթալ, իրեն տուի մուշտակս, շատ գոհ մնաց: Բայց քիչ ետք իմացանք իր մահուան տխուր լուրը: Ծնած էր Երզնկայի շատ մօտը, Եփրատի ափերուն մօտ Սրպիհան գիւղին մէջ: Թէեւ քիչ մը պարծենկոտ, խօսած ատեն մեծ տպաւորութիւն կը ձըգէր ունկնդրողին: Այս էր պատճառը, որ մղեց Վարուժանը գրելու «Հայ Բժիշկ» քերթուածը: Տոքթ. Պազարճեան իր գրադարանը կտակած էր Հայաստանի Հանրապետութեան: 1926ին յանձնեցինք այդ գիրքերը Պօղոս Մակինցեանին, որ Միլանո կը գտնուէր, Կովկասի երեք խորհըրդային Հանրապետութիւններուն իբրեւ առեւտրական ներկայացուցիչ»:

Իբրեւ ծանօթը բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի, Դ. Ճիզմէճեանին տուած հակիրճ տեղեկութիւնները վաւերական են եւ առաջին անգամն է որ կը տրուին յուշերու ձեւին տակ: Մեծ զարգացումի տէր մէկը եղած է ոչ միայն իր մասնագիտութեանը մէջ իբրեւ բժիշկ, այլ եւ իմաստասիրական եւ թատերական գրականութեան շուրջ իր հետաքրքրութիւններով, որոնց ապացոյցն են իր ուշագրաւ գործերը, եւ որոնք մինչեւ այսօր հայ ընթերցողներուն համար անծանօթ մնացած են գերմաներէն լեզուով ըլլալուն պատճառով:

Չեմ զարմանար երբ կ'ըսուի թէ «տարօրինակ Հայորդի մըն էր, մոլեռանդօրէն Հայ»: Բժշկական գիտութեան եւ առհասարակ փիլիսոփայական գրականութեան հետեւող մը, երբ Եւրոպայէն վերադարձին հայրենիք մը եւ հասարակութիւն մը չի գտներ, երբ անորոշութիւնը եւ անստոյգ վիճակը զինքը կը պաշարեն, ու կը դառնայ թափառական, տուն ու տեղ եւ նոյնիսկ հասցէ մը չունեցող, ո՞ր Հայորդին, ո՞ր անհատն է որ պիտի կըրնար հաշտուիլ կեանքի այդ պայմաններուն հետ, եւ լաւատեսութեամբ պիտի դիմաւորէր իր վիճակը: «Կը տեսնե՞ս այս շիշը, կ'ըսէր, եթէ այսպէս տեւէ վերջ կուտամ կեանքիս»: Սթրիքնին էր, ամենազօրաւոր թոյներէն մէկը»: Այդ արտայայտութեան մէջ իսկ չէ՞ք գտներ զօրաւոր անհատականութեան մը ապացոյցը, առանց այլեւայլութեան, իբրեւ եզրակացութիւնը Շոփէնհաուէրներու եւ Նիցշէներու փիլիսոփայութեան եւ աշխարհայեցողութեան հետեւողի մը, որոնց երկար ատեն նուիրեց ինքզինք:

Բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի լոյս ընծայած գերմաներէն գործերը մէկէ աւելի են, գրական, քննադատական, իմաստասիրական եւ դեղաբուժական բովանդակութեամբ: Այդ գործերը հետեւեալներն են:

Ա) Քննադատութիւն Իպսէնի թատերգութիւններուն, *ուր գլուխ մը նուիրուած է նաեւ Սոփոկլէսի, Շոփէնհաուէրի եւ Իպսէնի, տալով այս աշխարհահռչակ երեք խորհողներուն զուգակշիռը: Այս աշխատութեան կցուած է նաեւ Տոքթ. Յօժէն Հայնէ Շմիտի՝ «Իպսէն իբրեւ մարգարէ» յօդուածին քննադատութիւնը. Այս գործը լոյս տեսած է 1910ին Լայփցիկի մէջ:*

Բ) Շոփենհաուէր լաւատեսութեան փիլիսոփան, *լոյս տեսած 1909ին, Լայփցիկ*

Գ) Ֆրիտրիխ Նիցշէ, *լոյս տեսած 1911ին:*

Դ) Շոփենհաուէր եւ ժամանակակից միտքը:

Ե) Բարոյականը, *բաղկացած երեք գըլուխներէ,* ա. *Դրապաշտ բարոյականութիւնը,* բ. *պուտտայական բարոյականութիւնը, եւ* գ. *Քրիստոնէական բարոյականութիւնը:*

Զ) Առաջին սէր, *վէպ մը: Ինչպէս նաեւ իտալերէն լեզուով քանի մը գործեր.*

Այս յօդուածաշարքը պիտի նուիրուի մանաւորաբար առաջին երեք երկասիրութիւններուն, տրուած ըլլալով որ վերջին երեք հատորները անկարելի եղած է գտնել:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 — Շար.)

(*) ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, Հեղինակ՝ Դերենիկ Ճիզմէճեան (*դպրոցական կեանքը, Անտիպ նամակները, Գրականութիւնը*) տպ. «Յուսաբեր», մատենաշար թիւ 67, Գահիրէ, 1955:

×

Հեռու երկրի լուսէ խորքում
Օրերն ուրիշ երգ են հիւսում.
Կեանքից յոգնած սիրտս տխուր
Այն երկիրն է միշտ երազում...
Խաղաղութիւն այն հեռուներում,
Ուր մի ուրիշ արեւի փայլ
Ծաւալում է անոնց հանգիստ.
Եւ խնդութիւն մի անայլայլ.
Մի խնդութիւն մաքուր եւ լոյս,
Եւ անեզերք եւ անվախճան,
Ուր քո սիրտը որբ ու մոլոր
Գրկում է մի ոսկէ շրջան...:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՋՈՒՐԵՐ

Յաջորդ օրը Ստեփանն ու ամին սկսեցին պատուաստել վայրի խնձորուտը: Ստեփանը ծերունու համբերութեամբ բացատրում էր, թէ ինչպէս կտրի մայր ճիւղը, ինչպէս դնի ազնիւ կտրոնը, ինչպէս կապի: Ծերունին ամէն կերպ աշխատում էր Ստեփանի ասածը կատարել անսխալ ու ավրէկ:

Այսպէս աշխատեցին մէկ շաբաթ: Եւ մի օր երեկոյեան, երբ գնացել էին վարչութեան գրասենեակ, Դովութլիի կոլտնտեսութեան նախագահը ժողովրդի ներկայութեամբ ասաց.

— Անչափ շնորհակալ ենք, Ստեփան, որ նորից մշակում ես մեր այգիները, պատուաստ անում: Արի քեզ նշանակենք մեր կոլտնտեսութեան այգեգործ-գիտատնտես:

— Ի՞նձ, — զարմացաւ Ստեփանն ու դառը ժպտաց: — Իսկ չէ՞ որ ես ձեռքեր չունեմ...

Եւ կատարուեց շատ սրտայոյզ մի բան: Շամխալ ամին թափահարեց գլուխը:

— Այդ տեսակ բան մի՛ ասա, Ստեփան, զուրպանդ եմ: Բա սրանք ի՞նչ են, — նա Ստեփանին պարզեց իր տակաւին ամուր, կոշտուկներով պատած ձեռքերը: — սըրանք քո հարազատ ձեռքերը չե՞ն:

Ստեփանի աչքերը լցուեցին: Սրտում բարձրացաւ հաճելի յուզմունք:

×

Հիմա էլ ապրում է Շամխալ ամին:

Հիմա էլ Ստեփանի հետ նա աշխատում է այգիներում: Նոր այգիներ են գցում լեռնալանջերին, նոր ծառեր տնկում, առուներ հանում:

Լուսաբացին Ստեփանը երեւում է Քարաքունջից Դովութլի բերող հին արահետի վրայ եւ միշտ այնտեղ գտնում ծերունուն: Բարեւում են, ծխում, ապա քայլում ծառերի տակով, նայում ծառերին, դալար շիւերին, որ մի տարի առաջ են պատուաստել, ականջ դնում ջրերի երգին: Ամին սպասում է Ստեփանի ակնարկին, որ բանեցնի ձեռքը, մկրատը, սղոցը, բահը:

Ապա պատանիներ են ճեղքում նրանց շուրջը, Ստեփանի ցուցումներով էր անում, պատուաստ դնում, ծառատնկի համար փոս փորում:

Երեկոյեան աւանի Ջրվէժի գլխից Շամխալ ամին ճանապարհ է դնում Ստեփանին: Մնում է քարափին, մինչեւ Ստեփանը ձուլւում է Քարաքունջի այգիներին, մինչեւ Քարաքունջում վառւում է չոպան Առաքելի տան էլեկտրական լոյսը.

Ստեփանն ամուսնացել է, երեխաներ ունի, որոնք ուրախ թաւալւում են ծառերի տակ, Շամխալ ամու թոռների հետ, քրքջում՝ վազող ջրերի պէս:

Հիմա Ստեփանն ամէն առաւօտ Դովութլիի այգիներն է գալիս իր հինգ տարեկան տղայի՝ փոքրիկ Ներսէսի հետ. Ներսէսը բարձրանում է Շամխալ ամու ուսերին եւ հրճուանքից քրքջում: Ամին էլ մի տեսակ ջահելացել է, նոր ուժ ու եռանդի եկել:

«Ապրեմ մինչեւ փոքրիկ Ներսէսը ջրի թափուի, Ստեփանի համար ձեռքեր դառնայ, նոր հանգիստ սրտով գերեզման մտնեմ», ամէն անգամ փոքրիկ Ներսէսին գրկելիս մտածում է նա եւ ապրում, աշխատում Ստեփանի հետ, մէկը միւսին ձեռք, մէկը միւսին ապաւէն:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(6 եւ վերջ)

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

(Գ. Եւ վերջին մաս)

ԱՆՁՆԱԿԱՆ

ԵՒ ԲԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԵՒԻ ՊԱՑՔԱՐ

Խուսեւչէնեւկան անհամաձայնութեան միակ ակներեւ լուրջ պատճառը, ուրեմն, վերջնական ճակատագրական պարագաին անհրաժեշտութիւնն ու ոչ-անհրաժեշտութիւնն է։ Այս ալ բաւական անհրաժեշտութիւն պայքարելու համար ծայր տուած սուր է բացատրելու համար ծայր տուած սուր պայքարը։ Ուրեմն կարելի է ենթադրել թէ սուր ետին պահուած է անձնական եւ ղեկավարութեան ձեւի հակամարտութիւն մը։

1 Անձնական հակամարտութիւն։ Արդար ըլլալու համար պէտք է ընդունիլ, թէ Խրուշչեւ, հակառակ ակներեւ իր պարտութեան, ոչ մէկ առեն չփորձեց զբաղեցնել իր անձին պաշտամունքը։ Նոյնիսկ իր ամէնէն ջերմ պաշտպանները չեն արնկերվարութեան հանճարեղ հօր» Սթալինի վերագրուած աւելորդաբանու-թիւններուն մէկ հարիւրերորդը։ Խրուշչեւ ոչ մէկ առեն չփորձեց խաղալ գեր-մարդու կամ մեծ փիլիսոփայի դերը։

Ընդհակառակն, իր փիլիսոփայութիւնն ու տեսութիւնը պարզօրէն կը հիմնէ ժողովրդական առածներու վրայ, փոխանակ օր ու գիշեր Մարքս-Էնկելս հոլովելու։

Կարելի չէ նոյնը ըսել Մաօ Ցէ Թունկի մասին, որուն հսկայ պատկերը լուսանկարները կը ցցուին Չինաստանի ամէն կողմ, եւ որուն մասին չինական մամուլը մինչեւ յաւիտենականութիւն մարդկութիւնը լուսաւորող ճառագայթ» վերագրումին նման ածականներ կը շռայլէ։ Չինաստանի տէրը, վերերան՝ համաշխարհային համայնավարութեան, անգամ՝ Քոմինթէրնին (երբ Խրուշչեւ՝ պարզ «պարտաւորիչ» մըն էր), հեղինակ՝ բազմաթիւ փարդապետական գրքերու, մասնաւորապէս՝ գեղարուեստական եւ բանաստեղծութեան, շատ հաւանաբար արհամարհանք միայն ունի ընկերվարական ամբողջ ալրջին նախապահող, կուլիտ դիւանագիտական, ու վարմունքով Խրուշչեւի հանդէպ։

Կարելի՞ է հետեւցնել ապէ, որ Մաօ Ցէ Թունկ փորձած է Խրուշչեւը տապալել, կամ այս վերջինին դէմ կազմակերպուած բազմաթիւ մեքենայութեանց մէջ դեր ունեցած ըլլայ։ Կարելի՞ է հետեւցնել նմանապէս, որ Խրուշչեւ նախ իր բարձրացման արդելք հանդիսացողները եւ ապա այդ բարձրացման ժամանակակիցները չէզոքացնելէ վերջ, այժմ կը փորձէ օճառ քսել նաեւ շատ ուժեղ անհատականութիւն ունեցող Մաօ Ցէ Թունկի ոտքին տակ. Թերեւս։ Բայց անկեղծ խօսելով, որոշ ոչինչ գիտենք այս մասին։ Կրնանք միայն ըսել, որ գաղափարաբանական պայքարի պիտակին ետին թաքնուած, հակառակորդ մը պարտութեան մատնելու փորձը աւելի քան դասական է։

2) Ղեկավարութեան ձեւի պայքար։

Երկու տարիէ ի վեր Խրուշչեւի ըսած խօսքերէն (եւ ամէն մարդ վկայ է թէ որքան շատախօս է) ամէնէն աւելի ուշագրութիւն գրաւածը այն նախադասութիւնն է, զոր ըսաւ 1959 Սեպտ. 30ին Փեքինի մէջ՝ ամերիկեան շրջապտոյտէն վերադարձին. «Իրապաշտ պէտք է ըլլանք եւ լաւ ըմբռնենք ներկայ կացութիւնը։

Եթէ այսքան ուժով ենք, այդ չի նշանակեր թէ զէնքի ուժով պէտք է փորձենք դրամատիրական, վարչաձեւի կայունութիւնը։ Այդ՝ արդար պիտի չըլլար. ժողովուրդները պիտի չըմբռնէին այդպիսի վերաբերմունք մը եւ երբեք պիտի չարդարացնէին այդ ձեւով վարուիլ ուղողները։ Մենք միշտ ալ դէմ եղած ենք յարձակողական պատերազմներու։ Մարքսիստները միշտ ալ ճանչցած են ու պիտի շարունակեն ճանչնալ միայն՝ ազատագրական եւ արդար պատերազմները։ Միշտ դատապարտած են ու պիտի շարունակեն դատապարտել յարձակողական եւ կայսերապաշտական պատերազմները։ Այս՝ մարքս-լենինեան վարդապետութեան յատկանշական գիծերէն մին է»։

Շատ չծանրանանք այս «յատկանշական գիծին վրայ որուն հետաքրքրական մէկ օրինակը տեսանք 1939ին՝ Ֆինլանտիոյ վրայ Ռուսերու կատարած յարձակման առեն։ Կարեւոր է նշել, բայց եւ այնպէս, որ Խրուշչեւի բռնած այս լեզուն պարզ պատահմունքի արդիւնք չէր, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք թէ ո՞ւր եւ որո՞նց դիմաց կը կատարուէր վերոյիշեալ յայտարարութիւնը։ Կրակին հետ խաղալ ուզողները կարգի հրաւիրելու փորձ մը չէ՞ր այս։ Խրուշչեւ հետզհետէ մտածութեան կը մատնէ այն կարգախօսը, թէ համաշխարհային պատերազմի մը պարագային, համայնավարութեան յաղթանակը սկիզբէն իսկ ապահովուած է։ Այսօր, անդադար կը կրկնէ թէ նոր պատերազմ մը այնպիսի աւերներ պիտի գործէ, որ չարժեր կրակը բոնկեցնել։

Մինչդեռ Մաօ Ցէ Թունկ աւելի պաղարիւնով կը մօտենայ հարցին. Ինչպէս կ'երեւի նոր ռումբերը վախ չեն ազդեր իրեն։ Կ'ըսուի, որ իրեն այցելութիւն տուող եւրոպացի ղեկավարի մը յայտարարած է՝ «Պատերազմի ընթացքին նոյնիսկ եթէ 300 միլիոն Չինացիներ սպանուին, ինչ ալ ըլլայ նոյնքան մըն ալ ողջ կը մնան՝ ընկերվարութիւն կերտելու համար»։

Չինացիները առանձինն չեն կրնար շահիլ պատերազմը, եւ կը գիտակցին այս իրողութեան։ Սակայն կը առօրագնահատեն ամերիկեան զինագործական ուժը, Սպուտնիկէն ի վեր կը գերագնահատեն Ռուսերուն կարելիութիւնները եւ վտանգը այն է, որ այս վերջինները իրենց կամքին հակառակ մղեն արկածախնդրութեան։ Տակաւին վերջերս, Խրուշչեւ «Փրաւտա»յի թղթակցին կը յայտարարէր, որ ապագինման չնորհիւ պէտք է այժմէն իսկ առաջքը առնուի խենթի մը մէջտեղ գալուն, որ ժողովուրդները անգամ մը եւս չմղէ համաշխարհային պատերազմի։ Ակնարկութիւնը Մաօ Ցէ Թունկի՞ն կ'երթար։ Եթէ այո՝ դիւրաւ կը բացատրուի Ռուսիոյ հակաչին ներկայ դիրքը, եւ Չինացիները հիւլէական ռումբով չօժտելու որոշումը։

Շատեր կը խորհին որ ռուսեւչին ներկայ հակամարտութիւնը պարզապէս կատակերգութիւն է, որուն իւրաքանչիւր մանրամասնութիւնը առաջուց որոշուած է Մոսկուայի ու Փեքինի կողմէ։ Նպատա՞կը։ Արեւմտեան երկիրներէն զիջումներ խլել ապազինման հարցին մէջ, եւ բարոյապէս պարտադրել որ ճանչնան համայնավար Չինաստանը, որպէսզի, երբ թէ, այս վերջինը «յիմարութիւններ գործելու» պատրուակներ չունենայ այլեւս։

Ուրիշներ, վերջապէս, համոզուած են, որ այս բոլորը միայն չինացի հասարակ ժողովուրդին համար սահմանուած խաղեր են. համայնական ճիգն ու զոհողութիւնները միշտ նոյն աստիճանին վրայ պահելու համար, անհրաժեշտ է որ ժողովուրդը զօրակոչի մթնոլորտի մը մէջ շարունակէ ապրիլ։

Վերջացնելու համար, եզրակացնենք, որ տակաւին բաւական առեն Չինաստան առանց Խ. Միութեան, ոչինչ է, հետեւաբար, ըստ օրինի, Չինաստան շատ սահմանափակ կերպով պէտք է կարենայ իր կամքը պարտադրել Խ. Միութեան։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԶՐՈՅՑ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Սով. Արուեստ»ի աշխատակիցներէն մին, Վահան Յարութիւնեան, կը հրատարակէ պատկերազարդ երկար զրոյց մը Արամ Խաչատուրեանի հետ Յուլիսի թիւով, երբ մեծ երաժիշտը Երեւան կը հասնի վերջին անգամ Մայիս 26ին։ Կը քաղենք կարեւոր մասերը.—

— Երբ խօսքը մօտիկ ժամանակների մասին է, պատահում է որ շատ մեծերը փոքր են դառնում, իսկ փոքրերը՝ մեծ։ Դէ եկ ու ցորենը գարուց ջոկիր։

Բայց Կոմիտասն իսկապէս մեծ էր։ Նա մի ամբողջ սերնդի գործ արեց։ Ես նրա մեծութիւնը նախ եւ առաջ տեսնում եմ ոճի յստակութեան մէջ, հայ ազգային երաժշտութեան ոճի յստակութեան, որով եւ ճանապարհ հարթեց գալիք սերունդների համար։

Կենսունակ չէ այն արուեստը, որ իր անցեալի վարպետների դրած հարկին նոր հարկեր չի աւելացնում։ Սովետահայ երաժշտութիւնը, բնականաբար, շատ բանով արդէն գերազանցել է իր դասական վարպետներին։ Ահա թէ ինչո՛ւ այսօր արդէն Կոմիտասը մեր երաժշտութեան զարգացման միակ ճանապարհը չէ։ Մեր երաժշտութիւնն արդէն այնքան է հարստացել նոր բովանդակութեամբ, գեղարուեստական ձեւի նորանոր հնարաւորութիւններով, Կոմիտասի ժամանակին ոչ յստակ այնպիսի նպատակներ է դրել իր առաջ, որ, ի հարկէ, պէտք է որոնի զարգացման նաեւ նոր ճանապարհներ։ Այդ ճանապարհներն իրենց վաղ, բայց արդէն խոստմնալից եւ իրարից տարբեր ուղեւորներն են գտել մեր այսօրուայ առաջատար երաժիշտների երկերում։

Ներկայիս սովետահայ երաժշտութեան ամենայրդխատար խնդիրներից մէկն է մեր ձեռք բերած նոյն ու բազմապիսին, ինչպէս նաեւ աւանդութեան ուժով պահպանուածը համադրել, հասցնել ազգային ոճի այնպիսի յստակութեան, ինչպիսին Կոմիտասն է արել։

Ինչպիսի որոշ ձեւերի կը յանգի այդ համադրութիւնը, վաղօրոք չեմ կարող ասել։ Տարբեր երաժիշտներ տարբեր փորձեր են անում։ Ժամանակը ցոյց կը տայ թէ ո՛ւմ ընտրած ուղին է տանել արդիւնաւէտ։

Մեր շատ սիրած ու գովերգած կեանքը որոշ հարցերում «դաժան» է, նա չի սիրում կեղծիքը։ Երբ մեր գործերը կը կուտակուեն, կը ստուարանան, կեանքը նրանցից կ'ընտրի ճշմարիտ լաւը, իսկ կեղծ ու անհետանկար գործերն ու փորձերը մոռացութեան կը մատնի, ինչքան էլ դրանք այսօր մեզանից ոմանց գեղեցիկ ու խոստմնալից թուան։

×

— Պատկերացնո՞ւմ էք, ծրագրային ինչպիսի սիմֆոնի կարելի է ստեղծել Թումանեանի «Մի կաթիլ մեղրի» թեմայով։

— Դուք գրելո՞ւ էք։

— Չգիտեմ, երեւի ոչ։ Այնքան շատ ծրագրեր ունեմ եւ այնքան քիչ ժամանակ։

×

Երբ Սիբելիուսի այցելութեան գնացի, պատկառելի ծերունին ինձ ընդառաջ եկաւ եւ դողդղացող ձեռքերը ողջագուրանքով ուսերիս դրեց։ Նկատելով որ հայեացքս չեմ կարող հեռացնել անդուգական երկեր գրի առած այդ դողդղացող ձեռքերից, նա կատակով ասաց. «Ձեռքերը կարեւոր չեն, երաժշտութիւն գրում են ոմանք ոտքով, ոմանք գլխով, ոմանք էլ սրտով»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Սովորաբար հրաւէրքի ճաշերը Կամսարականի տանը լինում էին նուագով, բայց այս անգամ, երբ տան տիրուհին յիշեց նուագի մասին՝ իշխանը ձեռքը թափ տուեց միայն. «Ուրախ հրաւէր չէ»... Բայց հիւրերը, առանց նուագի ու երգի էլ, ճաշակում էին, քանի որ երկար ճանապարհը բացել էր բոլորի ախորժակը, մսի պատառների վրայ խմում էին գաւաթներով գինի եւ շարունակում ուտել կրկնապատկուած ախորժակով։

Սակայն, որքան էլ այդ զբաղումով տարուած, նրանց իւրաքանչիւրի գլխում մի հարց էր դառնում շարունակ, թէ արդեօք ինչո՞ւ է հրաւիրել իրենց Կամսարականաց տէրը։ Այս մասին էր մտածում շարունակ զօնէ Գարեգինից Սահակ իշխանը եւ, երբեմնակի նայելով Կամսարականի մտահոգ ճակատին, ցանկանում էր առեն կռահել այդ։

Բայց Կամսարականի ճակատի մռայլից գժուար էր հասկանալ մի բան, որովհետեւ զգացւում էր պարզ, որ նա ոչ միայն մտահոգ էր, այլեւ յուզուած, թւում էր ուշքը այլ տեղ էր, ականջը դրսի ձայներին էր, կամ՝ խորհում էր ինքն իր մէջ։ Ուրի այդպէս էլ մնաց մինչեւ հացկերոյթի վերջը, երբ գլուշաւոր քայլերով ներս մտաւ նրա երիտասարդ սենեկապետը եւ կռացաւ նրա ականջին.

— Վաղարշականից սուրհանդակ, տէր — շշնջաց նա։

— Սուրհանդա՛կ... Եւ ի՞նչ է բերել. բարի լո՞ւր, թէ գոյժ։

— Նամակ՝ Վաղարշականի իշխանից...

— Կանչիր սուրհանդակին, — ասաց Կամսարականը եւ, թափով ելնելով, անցաւ իր առանձնարանը։ Քոքր անց ներս մտաւ կարճ մօրուքով, գլխարաց մի երիտասարդ՝ ուսերին երկար մազեր։ Ներս մտնելով՝ նա գոտեպնդած բաճկոնի գրպանից հանեց գլանած մի նամակ եւ խոնարհումով մեկնեց իշխանին։

Կամսարականը, նամակը բացելով, կարդաց մտովի։ Ընթերցելով մինչեւ վերջը՝ նա գոհունակ ոլորեց դայն եւ, սենեկապետին պատուիրելով «կերակրել» սուրհանդակին, ինքը դարձաւ դէպի նոյն մասնակցելու հացկերոյթին, որ տակաւին շարունակւում էր գինիներով ու զուարթ զրոյցով։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Երբ հացկերոյթն աւարտուեց եւ մասնակի զրոյցներ սկսուեցին սեղանի շուրջը, Գարեգինից Սահակ իշխանը, նայելով Կամսարականին, շարունակ մտածում էր, թէ ինչո՞ւ նա չի յայտնում իր հրաւէրի նպատակը, ինչի՞ է սպասում արդեօք։

— Սեպուհները կարող են գնալ զբօսնել կամ զուարճանալ, իսկ մենք երէցներս կը մնանք զրուցելու, — խօսեց վերջապէս նար իշխանը, երբ նկատեց, որ հիւրերից շատերը իրեն են նայում սպասողական։

Երիտասարդները հասկացան իշխանի միտքը եւ անմիջապէս վեր կացան աչխոյժ խմբերով դուրս գնալու եւ միմեանց աւելի ծանօթանալու։ Անդեղայ իշխանիկը նոյնպէս ելաւ գնալու, բայց Կամսարականը, այդ նկատելով, ձեռք բարձրացրեց.

— Դու մնացիր, իշխանիկ, խնդրեմ... Անդեղայ տէր։

Երիտասարդ իշխանը, որ թուխ դանդուր մազեր ունէր եւ սեւ թուխի նման փոքրիկ փափուկ մօրուք, համակերպեց եւ նորից գրաւեց իր տեղը։ Երբ երիտասարդները բոլորովին դուրս եկան ճաշասրահից, մնացող իշխանները, տանտիրոջ հրաւէրով, անցան նրա առանձնարանը, որ նոյնպէս զարդարուած էր զորգերով, զէնքի տեսակներով ու որսի կենդանիների գլուխներով։ Դրանց կենտրոնում իշխում էր եղջերուի մի խոշոր գլուխ, որի տարածուն եղջիւրների ճիւղերից կախուած էին երկու լայնալիճ աղեղ, պատեանով մի սուր, իսկ ներքեւում լի փայտէ փորագիր կապարճները շարուած էին դրանց տակ զամերի հագցրած։

Երբ նախարար հիւրերը, թուով իննսուն հոգի, եկան նստեցին այդ սրահի գահաւորակների ու բարձերի վրայ՝ Կամսարականը ձեռքը, ընդունուած կարգով, ճակատին մօտեցնելով՝ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց, որ չմերժեցին իր հրաւէրը եւ ժամանեցին փութով, ապա աւելացրեց, որ ինքը նրանց կանչել է յոյժ կարեւոր մի խնդրի վրայ միաբանաբար խորհելու։

— Սակայն, տեարք, — շարունակեց նա, ընդհանուր մի հայեացք գցելով հիւրերի վրայ, — զգուշացնելու եմ նախապէս, որ մեր զրոյցը պիտի մնայ գաղտնածածուկ։ — Նա նորից յապաղեց մի վայրկեան, թաւ յօնքերի տակից նայելով. — Ամէնքդ կռահում էք անշուշտ, հրաւէրիս նպատակը. Արշակ թագաւորի հրովարտակը անտարակոյս ծանօթ է բոլորիդ եւ զուշակում էք հաւանաբար, թէ ինչ նոր աղէտ է բերելու մեզ, ուստի եւ կամեցայ, որ խորհենք մեր անելիքը...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Բացումէն ի վեր՝ եօթը օրերու մըրցումներուն մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ հանդիսացող՝ եւ համապատասխան ոսկի, արծաթ եւ պղինձէ մետալները շահող մարզիկներուն ազգութեամբ, մինչեւ հիմա յաղթական երկիրներուն դասաւորումը հետեւեալն է՝ իրենց շահած մետալներուն ընդհանուր թիւին նըւազող կարգով.—

	Ոսկի	Արծաթ	Պղինձ
Մ. Նահանգներ	13	11	8
Խ. Միութիւն	14	5	10
Գերմանիա	5	12	4
Իտալիա	5	2	2
Հունգարիա	3	5	2
Աւստրալիա	4	4	3
Նոր – Զելանտա	2	0	0
Թուրքիա	3	0	0
Ռումանիա	1	1	3
Պուլկարիա	1	1	1
Անգլիա	1	2	5
Արաբ. Մ. Հանր.	0	1	0
Ֆրանսա	0	0	1

×

Ուրբաթ օր երկարութեան մրցումին երրորդ հանդիսացաւ՝ Իկոր Տէր-Յովհաննէսեան: *Առաջին երկու տեղերը Ամերիկացիք շահած են: Հայ մարզիկը 8 մեթրը 4 ցատկած է: Ամերիկացիք 8 մեթր 12 եւ 8 մեթր 11:*

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏՆՕՐԷՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Հայրիկեան կը նուիրէ 10 Ն. Ֆ. Խաչիկ Թելեանի մահուան առթիւ՝ Շաւարշ Միսաքեան սրահին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ. Տիկին Անահիտ Ուզունեանէ Օր. Խաչատուրեանի ամուսնութեան առթիւ, իր զաւակներուն ի նպաստ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի ոգեհանգիստը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուառի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները չուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Փորթ Տ-ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական կտորներ [illegible] նուիրուած

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ [illegible] գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, [illegible] նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը

Բաժանորդագրութեան պայմաններ — Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկէ կանխիկ վճարողի համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.)

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 6 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 8892 36ÈME ANNEE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4693

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՏԱԿ ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ

Երբ վերջերը ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար կը նշանակուէր Տակ Համըրշոլտ, որովհետեւ իր նախորդը՝ Թրիկվը Լի այլեւս անընդունելի դարձած էր Մոսկուայի համար. Համըրշոլտի թեկնածութիւնը դրած էին Անգլիա եւ Ֆրանսա, ամէն ոք կը հարցնէր թէ ո՞վ է այս մարդը։ Վերջապէս ոմանք յիշեցին թէ այս մարդը մաս կազմած էր շուէտական պատուիրակութեան։ Փնտռուած անձն էր Տակ Համըրշոլտ, որովհետեւ այդ պաշտօնին համար՝ անյայտ եւ պարտաճանաչ մէկը պէտք էր, որ, տարեկան 25 հազար տոլարով, պարկեշտ պաշտօնեայի մը քարտուղարական գործերը կատարէր։

Շուէտացի այս ազնուականը ծնած է 1905ին, փղական պալատի մը մէջ, լիճի մը եզերքը։ Իր անունը, Համըրշոլտ, որ «սաղաւարտի վահան» կը նշանակէ, 1610ին կը սկսի։ Թագաւորին կողմէ տրուած էր իր մէկ նախահօր, ռազմադաշտին վրայ։

Անոր հայրը՝ 1914ին Շուէտի վարչապետ, յաջողած էր իր երկիրը պատերազմէն հեռու պահել եւ ուժերը ընդգծուած էր անոր անդամակցութեան «Ազգերու Դաշնակցութեան»։ Ժամանակի մէջ փոխ-վերջ-ով, 25 տարի ետքը, իր տղան՝ Խորհրդարանի համաձայնութիւնը կ՚առնէր ՄԱԿի անդամ ըլլալու համար Շուէտը։

Համալսարանին տնտեսութեան մեկնելով, Համըրշոլտ դարձած էր Արտաքին նախարարի կցորդ։ Իր ասպարէզը, որ կը հասնի Ֆրանսայի Ելմտական նախարար Պոմպիտուի ասպարէզին, զինք, 36 տարեկանին, կ՚առաջնորդէր Շուէտի Դրամատան Վարչական Խորհուրդի Նախագահութեան։ Ցեռագային իր երկիրը պիտի ներկայացնէր, Փարիզի մէջ, «Գող-Մենոն» տնտեսական հաւաքականութեան։

Ան, մեծ աէր մը ցոյց տուաւ Բուսոյի եւ Դրաքի պատառուածներուն հանդէպ, ... Պոլտոյի գինիները, փաղեց ... տարիներու վաճառականներէ ... կ՚եղաւ գինեճք արդէն։ Ֆրանսական ... ակութեան լիսանս մը անցուցած էր ... Բուսոյի դիւանները թարգմանած էր Քամիւի ... Իր մայրենի լեզուէն զատ կը ... քաջ անգլերէն եւ գերմաներէն եւ ... ուրիշ լեզուներ կը կարդար։

Ժամանակ անցած է այն օրէն ի վեր՝ ... Գեժարք կ՚ըսէր թէ լեզուագիտութիւնը լաւ բան է սրճարանի սպասեակի ... համար։ Համըրշոլտ քիչ մը գեղադէտ ... Ցուցադրած էր, Ստոքհոլմի մէջ, ... Էլյոտ անունով, կարգ մը պատատ... քիչ մը խորանարդապաշտ։ Լեռնադաշտութեան սիրահար, հեծելանիւով ... երկրին շրջանը ըրած էր, բայց ոչ ոք ... նշանակութեան այս բոլորէն։

Արեւմտեաններուն համար, հարկ եղածէն չափ անզոյն էր։ Ստոքհոլմի մէջ, ... համար կ՚ըսէին «աշխարհի ամէնէն ... ազոյն աղջիկն է»։

Զարմացաւ երբ ՄԱԿի քարտուղար նշանակուեցաւ։ Կը պատրաստուէր տեղը մեկնիլ։ Երբ Նիւ-Եորք հասաւ, իր նախորդը Թրիկվը Լի պաղ ջուր լեցուց ... երբ ըսաւ. «Աշխարհի ամէնէն չըլլալիք գործը ընդունեցաք»։ Համըրշոլտ ... անսակէտը ունէր այդ մասին։ Թրիկվը Լի ձախողած էր, որովհետեւ կռթնած մեծ պետութեանց վրայ եւ ի վերջոյ ... մէկը մնացած էր։ Ինք պիտի խուսափէր «մեծերու» գրոհը կրելէ։ Պիտի ... փոքր ազգերու վրայ. «Ապաքաղաքական», բոլոր պլոքերու միջեւ կամար ... չէզոք պիտի ըլլար։ «Հայրս կ՚ըսէր ... Շուէտացիները իրենց արիւնին մէջ ... չէզոքութիւնը» ըսաւ երբ 42րդ ... ՄԱԿի ապակեայ շէնքին առաջին սանդուխին վրայ դրաւ իր ոտքը։ Բայց մոռցած էր թէ հայրը ուրիշ բան մըն ալ ըսած էր.— «Չէզոքութիւնը այո ըսել չի նշանակեր, այլ՝ ոչ երկու կողմին ալ»։

Եօթը տարի շարունակ, Համըրշոլտ հանճարով վարուեցաւ «փոքրերուն» եւ «չէզոքներուն» հետ, գիտնալով որ օր մը անոնք մեծամասնութիւն պիտի կազմեն։

Առաջին ակնարկով, կը թուէր թէ Մոսկուայի

Միութեան եւ Ամերիկայի հակամարտութիւնը եւ անոնց վեթոյի իրաւունքը պիտի անդամալուծէր իր բոլոր նախաձեռնութիւնները։ Իրականին մէջ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի այդ ընթացքը իր ձեռքերը ազատ ձգեց. — Ոչ Ամերիկացիք, ոչ Ռուսերը իրեն կ՚ընդդիմանան՝ երբ ան կը ներկայանայ իբրեւ թարգմանը ափրոասիական մեծամասնութեան մը։ Եօթը տարուան ընթացքին, կարելի չէ յիշել պարագայ մը ուր Համըրշոլտ նախապէս ապահոված չըլլայ նման մեծամասնութիւն մը։ Լաւատեղեակները գիտեն թէ իր չորս լաւագոյն գինակիցները, ՄԱԿի մէջ, 4 վարպետ եւ ազդեցիկ մարդիկ են, որոնք մաս չեն կազմեր համաշխարհային քաղաքականութեան թեքնորներուն։ Անոնք են.— Քանատացի Լեսթըր Փիրսըն, Հընդիկ Լոլ, Նորվեկացի Հանս Էնկըն եւ Թունուզցի Մոնժի Սլիմ։ Վերջերս յայտնի եղաւ թէ ի՛նչ կարեւորութիւն ունէին նման օժանդակութիւններ։ Հինգ օրուան մէջ, Լէոփոլտվիլէն վերադարձին, Համըրշոլտ, հազուադէպ 3 ժամ քնացած չէր մէկ գիշերուան մէջ։ 48 ժամուան մէջ, անձամբ հեռաձայնած էր ափրիկեան բոլոր ղեկավարներուն։ Այս ձեւով, հողը պատրաստած էր։ Ճաշի հրաւէրներ, 38րդ յարկը գտնուող իր յարկաբաժինին մէջ, ՄԱԿի ափրիկեան պատուիրակութիւնները։ Եկան քիչ մը վերապահ։ Համըրշոլտ չէր որ զիրենք ընդունեցաւ, այլ Մոնժի Սլիմը, որ ստանձնած էր զիրենք համոզելու աշխատանքը։ Եւ պիտի բացատրէր նաեւ անոնց թէ Լումումպա կը մնասէր ափրիկեան պետութեանց դատին։

Պէտք էր համբերութեամբ սպասել, տառանց խուճապ առեղծելու, որ անհետանայ Քոնկոյի քաղաքական թատերաբեմէն եւ տեղը տայ աւելի հաւասարակշռուած խօսակիցի մը։ Ճաշին վերջաւորութեան, «տանձին ու պանիրին միջանկեալ», Տակ Համըրշոլտ, միայն աւելցուց.— «Փաթրիս Լումումպա պետական օգտակար գործնելիք մարդ մը չէ»։

Բայց ձայնը լսուած էր արդէն, եւ ապահով էր յաջողութիւնը։ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, Մոնժի Սլիմ ընդհ. քարտուղարին քաղաքականութեան բերաւ ափրիկեան պլոքին համաձայնութիւնը եւ Մոսկ. Միութիւնը ստիպուեցաւ նահանջել։ Ցառաջիկայ ամիսներուն երբեք հարկ եղածէն չափ պիտի չյիշատակուի երախտագիտութեան այն տուրքը, զոր Համըրշոլտ ունի այլեւս Թունուզի հանդէպ, որ դէպքերու բերմամբ, ափրիկեան աշխարհի միակ ծանրերը եղաւ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ։ Նախագահ Պուրկիպայի խորհուրդները, որուն քաջ դիւանագիտական խորաթափանց դեր կատարած էր, ծանր պիտի կշռեն ՄԱԿի մէջ, Ալժերիոյ յառաջիկայ վիճաբանութեանց ժամուն։ Հարկ է գիտնալ թէ Համըրշոլտ իր պայքարներուն ծայրը չէ հասած։ Պայքարները, զորս կարելի պիտի չըլլար հասկնալ՝ եթէ նախ չհասկնայինք որ Համըրշոլտ ՄԱԿի շահերը կը պաշտպանէ, ինչպէս կը պաշտպանեն հայրենիքի մը շահերը։ ՄԱԿի մասին իր կարծիքը յայտնեց, իրիկուն մը, Փարք Էվընիւի գետնայարկ մէկ յարկաբաժինին մէջ, քանի մը մտերիմներու, Քազալս, Սթէյնպէք, Լէոնարտ Պերնսթայն. «ՄԱԿը, ըսաւ, ժողովուրդներու հաշտութեան փորձ մըն է, զուտ վաղահաս։ Ցաջողած կ՚ըլլայ՝ երբ մարդիկ զաղքին զայն նկատել ինչպէս Փեքասոյի մէկ վերացական գործը»։

Եթէ ՄԱԿը 15 տարուան համար Քոնկօ տեղաւորուի, պիտի դառնայ միջակային խնամակալ մը, ինչպէս Համըրշոլտ կ՚առաջարկէ այն տեղեկագրին մէջ՝ զոր պատրաստեց վերադարձի ճամբուն վրայ, ուրկէ կը յիշեցնէ թէ.— «1956էն ի վեր ՄԱԿի մէջ կ՚ուզէ ստեղծել ո՛չ թէ բանակ մը, այլ արհեստաւորներու եւ թեքնիսիէններու կազմ մը, որ տրամադրութեան տակը դրուի, անկախութեան հասած այն պետութիւններուն, որոնք պէտք ունին»։ Այդ ժամանակ, Համըրշոլտի համար, ՄԱԿը իրականութիւն դարձած կ՚ըլլայ։ Հակառակ պարագային, Համըրշոլտն ալ ձախողած կ՚ըլլայ։ Ապերախտ ՄԱԿը զինք կը վերադարձնէ Դրաքի պատառուածներուն, սալերու հաւաքածոյին, Գախին եւ Վիվալտիին։ Երբ Քոնկոյի խնդիրը պայթեցաւ, կ՚աշխատէր ամերիկեան թատերգութեան մը թարգմանութեան։ Կրկին կրնայ մտնել իր սիրած հեղինակներուն՝ Փրուստ, Րիլքէ, Վիրճինիա Ուուլֆ, Ճոյս Էլիըթ, չոր լեզուներ կը զարմանան, սակայն թէ ասոնց կարգին չկայ Ժիտը, որ ՄԱԿի քարտուղարին նման յայտնութիւնն ունեցաւ արաբական աշխարհին։ Բայց, իրաւացի կերպով, Համըրշոլտ կը մտածէ թէ իր անհատական կեանքը ուրիշին հետաքրքրութեան նիւթ չէ, այդ պատճառով չի սիրեր լրագրողները։ «Այն երկու ամէնէն գէշ սխալները, զորս գործած եմ, ՄԱԿի քարտուղար ըլլալէս ի վեր, ասոնք են.— Ընդունիլ որ լեռնադնացութիւնը եւ բանաստեղծութիւնը կը սիրեմ»։

Այս մարդը գտրած է ամէնէն լաւ վճարուած պաշտօնեան ըլլալէ, դառնալու համար ամէնէն ազդեցիկ քաղաքագէտը։ Կը մնայ մաղթել որ այդ սխալներէն աւելի մեծ սխալներ չգործէ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ Կ՚ԵՐԹԱՅ

ԲԱՑԻ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽՆԵՐԷՆ

Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները գիտել կուտան թէ, Խրուշչեւ «պաղ եւ լուռ» ընդունելութեան մը պիտի արժանանայ ու ամերիկեան կառավարութեան համար պարզ պատուիրակ մը պիտի նկատուի։ Խորհրդային բոլոր պատուիրակներուն համար սահմանուած սեղմումները պիտի գործադրուին։ Օրինակ, Նիւ-Եորքի կեդրոնի շրջագծէն 40 քիլմ. հեռանալու պարագային, պէտք է, 24 ժամ առաջ արտօնութիւն ուզէ ամերիկեան իշխանութիւններէն։ Նոյն շրջանակներուն համաձայն, Խրուշչեւ Ուաշինկթոն հրաւիրելու խօսք չկայ։

Խրուշչեւի Նիւ-Եորք հասնելու թուականը յայտնի չէ։ Միւս կողմէ Սպիտակ Տան շրջանակները կը քննեն Այզընհաուըրի մասնակցութեան պարագան ՄԱԿի ընդհ. ժողովին։

Խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը յայտարարեց, թէ Խրուշչեւ Նիւ-Եորք կ՚երթայ, յատկապէս զինաթափութեան մասին խօսելու համար։ «Թաս»ի Նիւ-Եորքի թղթակիցը կը գրէ.— «Խրուշչեւ Նիւ-Եորք կ՚երթայ հարթելու համար ՄԱԿի օրակարգին կարեւոր հարցերը ու յատկապէս ապազինման խնդիրը»։

Խրուշչեւի որոշումը՝ գլխաւորելու ՄԱԿի խորհրդային պատուիրակութիւնը, ոչ մէկ խանդավառութիւն առեղծած է Համայնավար Չինաստանի մէջ։ Փեքինի երկու կարեւոր թերթերը Թա Քունկ Փաօ եւ Ուէն ուէյ Փաօ գոհացած են լուրը

(Շար.ը կարգալ Դ. էջ)

ՈՍԿԻ ՁԱՅՆԸ

Իմանիթէ այս խորագրին տակ կը գրէ Զարեհ Տօլուխանեանի մասին.— «Երախտապարտ ենք Խորհ. Միութեան որ առիթը տուաւ լսելու ձեր ոսկի ձայնը։ Փօլ Ռոպսըն որուն աչքերը արցունքով լեցուած էին, ձեզի լսելէ ետք, կ՚ըսէր «չէի կարծեր որ կարելի է։ Երբեք այսքան գեղեցիկ ձայն մը չեմ լսած։ Ի՞նչպէս կրնայ թէ Մեծծօ ըլլալ, թէ սօփրանօ, թէ քոնթրալթօ նոյն դիւրութեամբ։ Հոյակապ է»։ Տօլուխանովան արժանի է ամէնէն բարձր գնահատանքներուն։ Երաժշտութիւնն իսկ է»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ Քէրուանի (Թունուզ) մէջ ճառ մը խօսեցաւ ու յաջորդաբար անդրադարձաւ անկախութեան, մահմետականութեան եւ Գահիրէի յարձակումներուն, որ իր ըսելով «կը ըխին խումբ մը մարդոցմէ միայն որոնք կ՚ուզեն իրենց կամքը պարտադրել արաբ աշխարհը միացնելու պատրուակին տակ»։ Ալժերիոյ հարցին առնչութեամբ յայտարարեց.— «Պատմութեան վճիռը խիստ եւ անողոք պիտի ըլլայ Ֆրանսայի դէմ։ Ֆրանսա պիտի կորսնցնէ Ալժերիոյ մէջ այն, ինչ որ չէր կորսնցուցած Ափրիկէի միւս շրջաններուն մէջ»։ Այս առթիւ ըսաւ նաեւ. «Թունուզ պիտի շարունակէ օգնել Ալժերիոյ»։

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց, թէ Քուպա իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց ազգայնական Չինաստանի հետ։ Միւս կողմէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի հաստատէ համայնավար Չինաստանի եւ բոլոր համայնավար երկիրներուն հետ։ Այս առթիւ չեղեալ նկատեց Քուպայի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ կնքուած զինուորական դաշնագիրը։ Ուաշինկթընի համար անակնկալ մը չէր։

ՏԸ ԿՈԼ - ՖԱՆՖԱՆԻ խօսակցութիւնները վերջ գտան Ռամպուլյէի մէջ, առջի օր։ Իտալիոյ վարչապետը Հռոմ վերադարձաւ ուր յայտարարեց.— «Շատ գոհ մնացինք Փարիզ մեր ճամբորդութենէն»։ Տեսակցութեանց առթիւ ոչ մէկ զեկոյց հրատարակուեցաւ։ Կ՚ենթադրուի սակայն թէ խօսակցութեանց նիւթը՝ Եւրոպական երկիրներու տնտեսական եւ քաղաքական միութիւնը եղած է։

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ կեանքը բնականոն կ՚ընթանայ։ Դրանտ, Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը խօսք առած է գաղթականներու համագումարին ուր ի մէջ այլոց յայտարարած է.— «Արեւմտեան երկիրները անհրաժեշտ վճռականութիւնը ցոյց չեն տար համայնավարներուն հանդէպ»։ Միւս կողմէ Ուլպրիխթ, Արեւելեան Գերմանիոյ փոխ-վարչապետը ձայնասփիւռէն արտասանուած ճառով մը գիտել տուաւ թէ «Արեւմտեան Պերլին Արեւելեան Գերմանիոյ մաս կը կազմէ»։ Այս ճառերը ենթադրել կուտան թէ փոթորիկ մը կը պատրաստուի Պերլինի շուրջ։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ախոյեաններու աշխարհի բաժակը շահեցաւ Ռէալ տը Մատրիտը 1ի դէմ 5 կէտով, Մոնթեվիտէոյի Փենարոլին դէմ։ Առաջին 3 վայրկեաններուն Մատրիտի խումբին մէջ, Փուսքաս 3 կէտ նշանակեց։

ՔԱՋԱՑԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին։ Վերջին լուրերուն համաձայն 260 կամաւորներէ կազմուած «ազատագրութեան բանակ» մը Քազայ մտած է կռուելու համար Լումումպայի զինուորներուն դէմ։ Կռիւներու ընթացքին երկու կողմերն ալ արտակարգ վայրագութիւններ կ՚ընեն։

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

“ՅՈԲԵԼԵԱՆ” ԲԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, «Պաշտելի գրաբարին» նուիրուած յօդուածի մը մէջ, զոր հրատարակեց «Բազմավէպ» (Յուն.-Փետր.), կը գրէր. «Ո՛մանք եղած կը պաշտպանեն *յոբելենական* ձեւը, փոխանակ ուղիղ *յոբելինական* ձեւին, որու մասին տարիներ առաջ *գրադարան մը վէճ* եղած է, սակայն ցաւալին այն է որ կը համարձակին պաշտպանել այդ եւ առանց նման սխալ ձեւերը, ուզելով լեզուական դասեր տալ նաեւ գրաբարագէտներուն»:

«*Յառաջ*»ի խմբագրութիւնը, արտատպելով այդ յօդուածը ամբողջութեամբ (Յունիս 19, 21, 22), հարկ համարեցաւ խնդրել Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանէն, որ ցոյց տայ թէ ո՛ւր կատարուած է «գրադարան մը վէճը» յոբելեան բառին ածանցումի ուղիղ կամ սխալ ձեւերուն մասին, եւ հայ լեզուի ո՞ր օրէնքներուն եւ ո՞ր օրինակներուն համաձայն « յոբելեան » բառը կը ստանայ «յոբելինական» ձեւը, բայց ոչ երբեք յոբելենական ձեւը:

Պատասխանը, քիչ մը ուշ, հրատարակուեցաւ «*Բազմավէպ*»ի Մայիս-Յունիս թիւով: Կ'արտատպենք, նախ ըսելու համար թէ գրադարան մը չի լեցներ ինչ որ կը ներկայացուի մեզի, բայց եւ այնպէս բաւական է՝ հաստատելու համար թէ *յոբելենական* ձեւն է ուղիղը, ինչպէս ընթերցողն ալ պիտի դատէ՝ հակառակ Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի սպասումին: Այստեղ պիտի հրատարակենք նաեւ ուրիշ յօդուած մը, ներկայացնելու համար *յոբելենական* ուղիղ ձեւին... զաղթը վանքերէ եւ այլ հնամենի հաստատութիւններէ դուրս, այնտեղ թողլով «քննական կամ լեզուաբանական հոտառութիւնը»՝ բայց ոչ գիտութիւնը, ոչ ալ գրաբարագիտութիւնը կամ վերաքննութեան ոգին:

ՅՈԲԵԼԵԱՆ – ՅՈԲԵԼԻՆԻ–ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ

«Յառաջ» օրաթերթին մէջ դարձեալ կը հոլովուի յոբելեան *բառը, եւ երբ թէ նոր ու վճռական լուսաբանութիւններ կը տրուին՝ մեր գրական հրապարակէն վերջնականապէս վտարելու համար* յոբելինական *ածանցումը եւ անոր տեղ ընդհանրացնելու* յոբելենական *ձեւը:*

Յօդուածին հեղինակը Մ. Մ. «Յուսաբեր»ի աշխատակիցն է, որ Թիւրն ու թերին *խորագրին տակ՝ յաճախ լեզուական ճշգումներ կը կատարէ, դժբախտաբար երբեմն ալ թերացումներ, որոնց ժամանակին պատասխանած ենք, բայց մեր ճիգերը ապարդիւն մնացած են:*

«Յառաջ» ամբողջապէս արտատպած էր յոբելեան – յոբելենական *բառին նուիրուած այդ յօդուածը (1960, Մարտ 23, էջ 3):*

Ուղղակի չպատասխանեցինք. միայն «Պաշտելի գրաբարը» *մեր խմբագրականին մէջ, (*Բազմավէպ*, 1960, թ. 1-2), քանի մը տողով քննադատած էինք* յոբելենական *ձեւին պաշտպանները: «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ազնուօրէն արտատպած էր այդ խմբագրականը, իր Յունիս 19, 21 եւ 22ի թիւերուն մէջ, եւ փոքրիկ ծանօթութեամբ մըն ալ անդրադարձն լուսաբանութիւններ խնդրած էր այդ* յոբելինական *բառի մասին (22 Յունիս, էջ 2):*

Ահա մեր պատասխանը:

×

Չիք ինչ նոր ընդ արեգակամբ: Արեւուն տակ՝ նորութիւն չկայ:

Ինչ որ 1960ին «Յուսաբեր» եւ «Յառաջ» օրաթերթերը կը գրեն յոբելենական *բառի մասին, նոյնը գրած է Շաւարշ Նարդունի 1937ին, «Զուարթնոց» գրական ամսաթերթին մէջ (թ. 1, Սեպտ. 15, էջ 4) ըսելով.*

«... շատեր կը գրեն յոբելինական*: Արիւնս գլուխս կը ցատկէ: Ե՞րբ է տեսնուեր Հայոց մեծաքանչ լեզուին մէջ որ* եա *երկբարբառը* ի *տառին փոխակերպուի: ... Զըլալի՛ք բան է: Պիտի կըրնա՞նք հասկցնել մեր դրոց-բրոցներուն, թէ հայերէն լեզուի մէջ,* եա *վերջաւորութեամբ բառերը, ածանցումի կամ բարդութեան առեն՝ կը կորսնցնեն իրենց վերջին* ա *տառը եւ վերջացա՛ւ: Այսպէս,* մատեան՝ *բարդումով կ'ըլլայ* մատենախօս, մատենադարան*: Առէք* ատեան *բառը, բարդումով կ'ըլլայ* ատենակալ*: Տեսե՞ր էք որ գրուած ըլլայ մատինախօս կամ ատինակալ: Վերջապէս* մատեանը *ածանցելով կ'ունենանք* մատենիկ, ատեանը՝ ատենական*:

«Ուրեմն յոբելեանն *ալ կ'ըլլայ* յոբելենական, *ինչպէս* ախոյեանը՝ ախոյենական*:

«Երբ յոբելեան մը կը տօնենք, սորվեցէք վարուիլ յոբելեան *բառին հետ այնպէս՝ ինչպէս կը հրահանգէ աստուածաշունչ հայերէն լեզուն»:*

Այսպէս կը պատգամէ Շ. Նարդունի: Իսկ Մ. Մ. 23 տարի վերջ, իր ձեւով, կը գրէ.

«Շատ անգամ կը կարդանք թերթերու կամ գիրքերու մէջ. Յոբելինական, յոբելինական հանդէս, յոբելինական տարի, յոբելինական տօնակատարութիւն, *եւայլն...*

«Քերականօրէն սխալ է այս բառը գրել իով՝ յոբելինական. *պէտք է գրել եով՝* յոբելենական:

«Ինչո՞ւ — պիտի հարցնեն թերահաւատները:

*«*Յոբելենական *բառին արմատն է* յոբելեան:

«Բարդութեան կամ ածանցումի առեն՝ Ա գիրը կը կորսուի, ըստ փոփոխման եւ կորուստման, եւ կը մնայ ԵՆԸ:

«Ո՞ւր տեսնուած է որ ԵԱՆ վերածուի Ին: Կրնա՞նք ըսել ու գրել մատինադարան, մատինագիտութիւն*: Ո՛չ, անշուշտ: Կրնա՞նք ըսել ու գրել* ատինաբան, ատինագիտութիւն, ատինակալ*: Դա՛րձեալ ոչ: Ինչո՞ւ, ուրեմն, պիտի ըսենք ու գրենք* յոբելինական *իով»:*

Ահա գրուածը՝ իրենց փաստերու մանրամասնութեամբ:

Բայց այդ երկու յօդուածներուն մէջտեղէն շատ ջուր է անցած:

×

1938ին, Բազմավէպի *Յունուար-Մարտ թիւերուն մէջ (էջ 38-42), Հ. Եղիա Փէչիկեան պատասխանած է Շ. Նարդունիի, մատնանշելով որ* յոբելեան *բառը՝ գրաբարի մէջ սեռականի առանձին ձեւ մը ունի* յոբելինի, *գործիական՝* յոբելինիւ, *Աստուածաշունչի ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ գործածուած (Գիրք Յեսուայ, Զ. 3) միանգամ միայն, եւ դժբախտաբար անտեսուած Հայկազեան Բառարանէն եւ Սաղէմեան Համաբարբառէն:*

Եւ որովհետեւ հայերէնի մէջ բարդութիւնները կը կազմուին սեռականի արմատէն (այս մասին երկար խօսած եւ բացատրած ենք՝ նաեւ հին լեզուներու հետ բաղդատական օրինակներով, մեր «Յաղագս սղման» յօդուածաշարքին մէջ, Բազմավէպ*ի նախորդ թիւով, էջ 79-84), Հ. Եղիա Փէչիկեան կ'եզրակացնէր թէ ուղիղ ձեւն է* յոբելինական, *հարազատ եւ ոսկեդարեան. թէեւ բացառիկ ձեւ, որ սակայն արժանի է յատուկ ուշադրութեան եւ յարգանքի:*

×

Շ. Նարդունի կրկին անգամ կը գրէ յոբելեան *բառի մասին, եւ ճիշդն ըսելով՝ աւելի կը խորացնէ հարցը, թէեւ քիչ մըն ալ կը խառնակէ (*Յառաջ, 1938, *Ապրիլ 14, էջ 2):*

1.— Նախ տարակոյսով ու քմծիծաղով կը մօտենայ այդ «սեռականի արմատ» կոչուած խնդրին. ասիկա, սակայն, լեզուաբանօրէն շատ ստոյգ իրականութիւն մըն է, «երկու երկուք ալ չորս կ'ընէ»*ի նման պարզ երեւոյթ մը. կը բաւէ քիչ մը տեղեակ ըլլալ յունարէն քերականութեան:*

2.— Ապա Նարդունի կ'անցնի բնագրական պրպտումի եւ կ'անդրադառնայ որ խնդրոյ առարկայ յոբելինաւ *բառը (Գիրք Յեսուայ, Զ. 3) իր յարակից քանի մը խօսքերով՝ գոյութիւն չունի Աստուածաշունչի եբրայական բնագրին եւ անոր արդի քննական թարգմանութեանց մէջ:*

Ասով կ'եզրակացնէ թէ յոբելինաւը *ոսկեդարեան չէ, գրչագիրներու մեղք մըն է, աստուածաշունչ հայերէնի անհարազատ է, խորթ է եւ սխալ. իսկ անոր ոսկեդարեան ձեւն է* փող յոբելի *կամ* փող յոբելայ *(եբրայեցերէն նոյն բառն, որ կը նշանակէ* եղջերեայ*):*

Նարդունի կը դիմէ նաեւ Բագրատունիի «Զարգացելոց»ին եւ Պաղտասարեանի Աստուածաշունչին՝ փաստելու համար յոբելինի *ձեւին առաւելութիւնն ու հարազատութիւնը:*

3.— Ըստ Նարդունիի՝ յոբելեան *բառը ոսկեդարուն կրնար գործածուիլ իբր ... ծական փող բառին (= եղջերափող) իսկ իբր գոյական՝ կը նշանակէր ...* յոբելեան, *սեռական յոբելենի: Բայց ... վերջին իմաստով չի կրնար մտնել Յեսուայ Գրքին Զ. գլուխին 3րդ համարին մէջ: Ուրեմն, դարձեալ ոսկեդարու ... հարազատ են այդ* յոբելինի – յոբելենի *ձեւերը:*

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(1 — Շար.)

ԻՊՍԷՆԻ, ՇՈՓԷՆՀԱՈՒԷՐԻ ԵՒ ՆԻՑՇԷԻ ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԻՏԸ

ԲԺԻՇԿ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

Ա.) ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ԻՊՍԷՆԻ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Միջազգային հանճարեղ դէմքերու ընտրողութիւնը բազմաթիւ մեկնութիւններու տեղի տուած եւ վերլուծական-քննադատական գրականութիւն մը երեւան բերած է: Այդ տեսակէտով Հենրիք Իպսէն առաջին կարգի վրայ կուգայ: Անոր թատերական գրականութիւնը, ընկերային բարքերու եւ խնդիրներու քննութեան ու վերլուծման նուիրուած ըլլալով հանդերձ, մինչեւ այսօր ալ ... ու դէմ մեկնութիւններու տեղի տուած է: Ամէն մէկ հատոր նոր լոյս մը սփռած է անոր գործին շուրջ:

Բժիշկ Ռ. Պազարճեան մէկն է այն մօտի աշխատաւորներէն, որոնք մօտեցեր են լոյսի եւ խորհուրդի այդ հնոցին, եւ քննած են անոր բովանդակ գործը. Իպսէնի գործին մօտեցեր է վերլուծումի եւ ըմբռնումի տարբեր եղանակով մը, ընթերցողի եւ քննադատի կրկնակ տպաւորութիւններով:

Այս գրքին մէջ Ռ. Պազարճեան մանրամասնօրէն կը խօսի Իպսէնի հետեւեալ թատերգութիւններուն մասին. Սիրոյ Կատակերգութիւնը, Երիտասարդութեան Միութիւնը, Ընկերութեան Նեցուկները, Նորա, Ուրուականները, Ժողովրդի Թշնամին, Վայրի Բադը, Ռոսմերսօլ, Ծովու Հարսը, Հէտտա Կապլէր, Սոլնես ճարտարապետը, Ժօն Կապրիէլ Պօրքման, Երբ Մեռեալներս Արթննանք եւ Փոքրիկ Էյօլֆ:

Չեմ կրցած բացատրել թէ Իպսէնի հանրածանօթ Պրանտի յիշատակութիւնը ինչո՞ւ չկայ այս շարքին մէջ: Թերեւս հեղինակը առանձին ուսումնասիրութեան նիւթ ըրած է Իպսէնի այս գլուխ գործոցն ալ, եւ զոր դժբախտաբար հրատարակութեան տուած չէ: Առանձին գլուխ մը նուիրած է նաեւ Իպսէնի խորհրդապաշտութեան:

Յայտնի է որ Իպսէնի նուիրուած այս աշխատութեան առթիւ, Բժիշկ Պազար-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Ա.

Ջէնկէլքէօյի *նաւամատոյցին քովէն ասիական եզերքը դէպի հիւսիս հետզհետէ ծովուն մէջ կը մխուի ու փոքրիկ հրուանդան մը կը ձեւացնէ հոն.* Քուլէլին *է որ այդ բարձանց վրայ գտնուող աշտարակէն առած է իր անունը:*

*Վօսփորի ծովեզերքին վրայ ծանօթ գիւղերէն չէ, այլ քանի մը աղքատիկ տնակներէ բաղկացեալ զառիվեր օղակէտ թաղ մ'է, որուն մօտ կը տարածուի Քու*լէլի *հիւանդանոցն իր զինուորական ուղղագիծ ճարտարապետութեամբ:*

Աղքատ ձկնորսներ եւ օրով սպասաւորութեան գացող խեղճ կիներ կը բնակին հոն:

Ահա այդ ողորմելի տնակներէն միոյն մէջ կը նստէր հայ նաւավարի մը այրին իր մէկ զաւակով:

Տասը տարի առաջ Գում Գաբուի հըրդեհէն փախստական՝ հոս եկեր մնացեր էին. էրիկը՝ ծովուն վրայ վարած իր տաժանելի կեանքին բոլոր խնայողութիւն՝ իր տունն ու գոյքը, այս կրակին տալով, աղքատացեր էր, առանց կարենալ վարժուելու այս անհաւատալի ձախորդութեան: Աղջի անվախ ու յանդուգն նաւավարը չէր մնացեր. կարծես թէ զինքը կործանող հրդեհին թանձր մուխն իր հոգին եւ իմացականութիւնն ալ մթագներ, եւ տրտում, շփոթած ու մելամաղձոտ մարդ մը ըրեր էր զինա:

Նաւավարը 4 տարի միայն ապրեր էր անոր վրայ, եւ իր կինը ծառայութեամբ աշխատելով կը մեծցնէր Ներսէսը, իր մէկ զաւակը:

Աշխարհիս վրայ մանկութիւնը թշուառութիւնը կը հեգնէ. շատ օր ուտելու հացի կարօտ, շատ հեղ ցուրտ քամիին դէմ անպաշտպան մնացեր էր Ներսէս խնդալէ մարելով իր անօթութեան կամ իր ցնցոտի ու պատառուն հագուստներուն վրայ:

Ապաքէն իր հասակին յարմար զգեստ մը ունեցած չէր երբեք. բարեսիրտ Թուրքի մը գթութեանը կը պարտէր իր բաճկոն, որուն մէջ կ'աներեւութանար եւ յոյն տիկին մը իր ամուսնոյն անգործածելի ու ահագին կօշիկները տուած էր իրեն, որուն միոյն մէջ Ներսէսին երկու ոտքը դիւրութեամբ կը պարտկուէին:

Բնաւ նախանձ կամ ատելութիւն ունեցած չէր՝ տեսնելով հարուստ մարդոց զաւակները, երբ հագուած օծուած կ'անցնէին իր քովէն:

Հայրը ծովու մարդ, ինք ծովու մօտ ծնած, այն անփոյթ առահակներէն էր, որոնց համար ծովեզերքը բոլոր տիեզերքը կը կազմէ, իբրեւ տեսակ մը մարդկային խեցի, որուն ծովուն աղի ջուրը միայն կեանք կուտայ:

Եօթը տարուէն քաջավարժ ու անվախ լողորդ էր եւ մայրը՝ դողդոջուն սրտիւ ի զուր պատուհանէն կը պոռար ու իր անզուսպ որդւոյն վտանգաւոր խաղերն արգիլել կ'ուզէր:

Տարի մը վերջը Ներսէս ձեռք անցուցած էր հին, փտած ու խոշոր նաւակ մը, որուն թիակներն հազիւ շարժելու կարող էր եւ որուն վրայ թիավարելէ ետ չէր կենար:

Օրն ի բուն այդ հնօրեայ նաւակին մէջ քրանաթոր կ'երգէր, կը խաղար, ձուկ կ'որսար: Այդ նաւակն իր տունը, իր ընտանութիւնն էր, եւ անոր կուպրով ծեփուած կարծր տախտակամածն իր աղքատիկ անկողինէն շատ աւելի սիրելի էր իրեն:

Մայրը՝ զուր տեղը սիրտ հատցնելէ յուսահատ, ալ բան չէր ըսեր ու թող կուտար որ ուզածն ընէ: Որքա՜ն տարբեր էր այս տղան ուրիշ տղաքներէ. մինչդեռ ոմանք պէպէքի *հետամուտ՝ իրենց ընտանեկան բարքը, ոմանք* ժամ օյինի *խաղալով, իրենց գրական կամ կրօնական կոչումը կը յայտնեն, Ներսէս՝ այժմ փոքրիկ բայց կատարեալ նաւակ մը դարձած՝ շատ գիշեր չէր դառնար տուն ու անդորրացի լորտի մը պէս իր ... մէջ կ'անցընէր գիշերները:*

Ներսէս տասը տարեկան եղած ատեն արեւէն ու հովէն սեւցած, ձեռքը թի քաշել կարծրացած; առողջ, անվախ ու ... տղայ մ'էր, որուն հայհոյանքի ... սակցութիւնը կ'ահաբեկէր ու կ'ապշեցնէր ... հէք մայրը. ուսկի՞ց սորվեր էր այդ ... ու խայտառակ բացատրութիւնները, ... անլուր հայհոյութիւնները:

Խեղճ կինն իր որդւոյն ապագային վրայ սարսափեցաւ. իր էրիկը ... տէն դժգոհ էր որդիէն եւ որդին՝ ... եւ ուսումնական անձ մը տեսնելու ... մեծ բաղձանք մ'ունեցած էր միշտ, եւ ... հա հիմակուց այդ տասը տարու ... չափահաս սրիկայի մը ձեւեր կ'առնէր. Մօտերը դպրոց չկար, ու նաւավարի կինը Ներսէսը իր աչքին ... նելէն ուրիշ միջոց մը չգտաւ:

Կիրակի օր մ'էր որ ... նելու պատրուակաւ Սկիւտարի ... կան Խորհրդոյն յանձնեց զինք, ... Հիւանդանոցի վարժարանը դրուելու համար: Այս զաւակն ունէր միայն բովանդակ աշխարհիս վրայ ու անոր ապագայ երջանկութեանը մտահոգութեամբ, այս ողորմելի մայրը չէր վարաներ անկէ զուրկ եւ հեռու մնալու:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(1 — Շար.)

ձեռն հետեւած է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու, որոնք գրուած են Իպսէնի գրականութիւնով եւ արուեստով:

Սերնդներու համար Իպսէն փիլիսոփայ, մտածող, հոգեբան, բանաստեղծ եւ դիտող մըն է: Անիկա արդի տառմին վարպետն է, գաղափարի հսկայ մը, բանաստեղծութեան տիտանը, գեր-մարդ մը: Ազատօրէն մարդիկ զայն կը ներկայացնեն ամբողջ Եւրոպայի հետ կռուի բռնուած: Չկայ հանճար մը, որուն հետ չբաղդատուի ան: Զայն նմանցնելու համար չկայ այլեւս ածական մը: Իպսէն ամէն ինչ իր մէջ կը միացնէ: Մարդիկ զայն կը բաղդատեն Տանթէի, Շիլլէրի եւ Կէօթէի հետ: Զայն կ'անուանեն Հիւսիսի Շէյքսփիրը, ու կը դնեն զայն յունական ողբերգակներու դէմ յանդիման...:

Բայց այս բոլորին հանդէպ Իպսէնի հայ քննադատը կը գոչէ. «Ես կ'ապրիմ այս այլանդակ պաշտամունքին անդէպ: Ինչ կը փափաքի, փոխանակ անմիտ ու չափազանցուած փաղաքշանքներով Իպսէնը ծիծաղելի դարձնելու, ցուցնել այն տեղը, որ իրեն կը պատշաճի եւ այս տեղը, եթէ նոյնիսկ երկնային գահին չի հասնիր, սակայն եւ այնպէս երկրէն կը բարձրանայ» (էջ 14):

Անիկա յանդուգն է այսպէս իր քննադատութեան մէջ:

Մինչեւ Ռ. Գաղարճեանի գրքին եզրակացութիւնը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով: Իպսէնի գրական արժէքը կը կայանայ այն բանին մէջ որ՝ շնորհիւ թատրոնին, փիլիսոփայական հարցեր ու տեսութիւններ տարածեց ամէն կողմ: ժողովուրդին համար նոր տեսութեան մը քարոզիչն եղաւ: Իպսէնի հետեւողները պատճառ մը չունին փառաբանելու հեղինակ մը, որուն դերն եղաւ արդէն գոյութիւն ունեցող գաղափարներուն տարածումը: Այդպիսի սաւթիւններն աշխարհի բանակնին ունեցած է արդէն: Հետեւինք սակայն հայ քննադատին տեսութիւններուն: Իպսէնի գլուխ գործոցը Ճօն Կաբրիէլ Պօրքման, գեղարուեստի արտադրութիւն մը, դրական տխեղերական յղատախտարան մըն է, որ մեզի Միքէլ-Անճելօն կը յիշեցնէ. Անիկա միայն սիրտի բաւէր զինքը անմահացնելու: Այս տեղծագործութիւնը արտայայտութեան, թելադրութեան եւ ոգեւորութեան մաքուր աղբիւր մըն է, մեր անդադար եւ թափառական կեանքին մէջ: Մարդկութիւնը իր գմբոխոտ ճակատագրին մէջ պէտք ունի այսպիսի բանաստեղծական գործերու, որոնց մէջ ան կը գտնէ արուեստի փայլերը եւ անխառն ուրախութիւն մը.

Բնութիւնը զայն ծնած էր իբրեւ հանճարեղ արուեստագէտ մը: Ան ունէր բանաստեղծի բոլոր յատկութիւնները: Սակայն, հանճարի եւ արուեստագէտի այս կրկնակ ու նուիրական կոչումը թողուց, դառնալու համար զինուոր, մարտիկ: Ան ճշմարտութեան եւ ընկերութեան հետ կռուի կը բռնուի: Ոչ թէ ժամանակակից գաղափարներուն եւ նախապաշարումներուն դէմ է անոր պայքարը, այլ՝ իր միջավայրին եւ նորվեկիական ընկերութեան դէմ: Իպսէնի գրական ստեղծագործութեան ընկերային արժէքը խիստ չափազանցուած է: Ան խտէալիսթ յեղափոխական մը, վերանորոգչական մըն է, որ արտադրած է ժողովուրդին եւ ոչ թէ մտաւորականներուն համար: Որովհետեւ արուեստի պահանջներուն հաւատարիմ չի մնար միշտ, անոր գործերը համեմատական կարեւորութիւն մը ունին մտաւորականութեան համար: Մենք պարտաւոր պիտի ըլլանք տակաւին երկար ատեն սպասել յայտնութեանը փիլիսոփայական նոր հանճարի մը, որ մեր մտահոգութիւններուն եւ բազմաթիւ կնճիռներուն ուղղութիւն տայ: Իպսէնի գործը որոշ ժամանակի մը համար միայն պիտի ապրի, եւ եթէ անոր պայքարը՝ ժամանակակից հարցերու լուծման համար անարժէք չէ, սակայն իրաւունք չի տար զինքը դասելու մեծ արուեստագէտներու շարքին մէջ: Հակառակ երբեմն հակասական եւ զիրար հերքող տեսակէտներուն, կը վստահինք որ հեղինակը ամէն բանէ առաջ արուեստագէտը փնտռելով, հետեւեալ առաւելութիւնները գտնել կը կարծէ Իպսէնի գործին մէջ. ա) Անոր մաքուր եւ ազնիւ գաղափարապաշտութիւնը. բ) Ներկայի եւ ապագայի ընկերութեան մէջ կնոջ վերապահուած դերին խոր համոզումը: Կնոջ ազատագրական հարցին նուիրուեցաւ ան կատարեալ եռանդով, համոզուած ըլլալով անոր ընկերային մեծ կարեւորութեան: Մասնաւորաբար կնոջ ազդեցութիւնը ընկերութեան եւ անհատին վրայ:

Այս գաղափարները բովանդակ ուժով արտայայտեց Իպսէն իր թատերգութիւններուն մէջ: Անցեալի թէ ներկայի մէջ, կինը գրաւած է տեղ մը, որմէ միայն կրնայ ստուեր տարածել այլ մարդու կեանքին վրայ: Այս տկար եւ սակայն զօրաւոր, տարկուհի եւ սակայն թագուհի էակը, անարգուած եւ սակայն այրերուն կողմէ պաշտամունքի առարկայ դարձած կինը, Իպսէն կը փորձէ բարձրացնել գիրքի մը, որպէսզի ան կարենայ, ստուերի տեղ, լոյս սփռել մեր կեանքի վրայ: Կինը բանաստեղծութեան եւ գեղեցկութեան մէկ հիմնական աղբիւրն է մարդուն համար: Իպսէն կը բաղձայ որ այս աղբիւրը մաքուր եւ կենդանի մնայ միշտ: Այս գաղափարներով Իպսէն կ'արդիականացնէ կնոջ ազատագրութեան հարցը եւ կը փոթորկէ հոգիները: Առաքեալի մը հաւատաւոր խանդովը կը փարի այս խնդրին լուծման, ու կը պայքարի այրերու եւ ընկերութեան բռնութեան դէմ: Իպսէնի համար կինը երջանկութեան, գեղեցկութեան եւ հրապոյրի անսպառ էակ մըն է: Եւ քանի որ մեր պաշտամունքին առարկան է ան, պէտք է զայն նուիրականացնել, որովհետեւ ա՛ն է դարձեալ յառաջդիմութեան ամէնէն զօրաւոր ազդակը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 — Շար.)

ՀԵՆՐԻ ՔԱՊՈԹ ԼՈՃ

(ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ)

Հանրապետական կուսակցութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովը նախագահական յառաջիկայ ընտրութեանց համար կուսակցութեան փոխ-նախագահական թեկնածու նշանակեց ՄԱԿի մէջ ամերիկեան պատուիրակութեան մնայուն պատուիրակ Հենրի Քապոթ Լոճ կրտսերը:

Հենրի Քապոթ Լոճ ՄԱԿի մէջ Միացեալ Նահանգներու պատուիրակի պաշտօնին կոչուեցաւ գեսպանի տիտղոսով՝ նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ 1953 Թուականին: Լոճ ամերիկեան պատուիրակութեան բանբերն ու ղեկավարն է, բացի երբ արտաքին գործոց նախարարը անձամբ կը մասնակցի ՄԱԿի նիստերուն:

Լոճի գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկն է ներկայ գտնուիլ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն եւ ներկայացնել Մ. Նահանգները: ՄԱԿի պատուիրակութեան անդամ նշանակուած օրէն, Լոճ տեւապէս պայքարած եւ պաշտպանած է Ամերիկան՝ համայնավար խմբակցութեան անդամ երկիրներուն կատարած յարձակումներուն դէմ:

Լոճ կը սերի քաղաքական մեծ անցեալի տէր ընտանիքէ: Մեծ հայրը, Հենրի Քապոթ Լոճ, իր պաշտօնավարութեան հինգ շրջաններուն (1893–1921), եղաւ Մասաչուսէց նահանգի ծերակուտական, իսկ ծերակուտական ըլլալէ առաջ, եղաւ Ներկայացուցչական Տան անդամ: Եղբայրը՝ Ճօն Տ. Լոճ չորս տարի Քէննէքթիքէթ նահանգին կառավարիչ եղած է, իսկ այսօր Սպանիոյ մէջ Միացեալ Նահանգներու դեսպանն է ՄԱԿի պատուիրակութեան անդամ ընտրուելէ առաջ, Լոճ Ծերակոյտին անդամակցեցաւ 13 տարի:

1936ին, երբ տակաւին 34 տարեկան էր, ծերակուտական ընտրուեցաւ: 1942ին վերընտրուեցաւ: Ափրիկէ գնաց, իբրեւ բանակի հազարապետ, ծառայեց ամերիկեան հրասայլերու առաջին զօրաբաժնին մէջ եւ կռուեցաւ՝ մաս կազմելով Լիբիոյ անգլիական ութերորդ բանակին:

Երբ կառավարական օրէնք մը արգիլեց ամերիկեան քաղաքացիներուն թէ' զինուորական եւ թէ ծերակուտական ըլլալ, Լոճ հրաժարեցաւ ծերակուտականի իր պաշտօնէն եւ գործնապէս կռիւներու մասնակցեցաւ Իտալիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ ճակատներուն վրայ: Առաջին ծերակուտականն էր (քաղաքացիական պատերազմէն ի վեր) որ բանակին ծառայելու սիրոյն կը հրաժարէր ծերակուտականի իր պաշտօնէն: Բանակին մէջ ծառայեց երկրէ երկիր, մինչեւ յաղթանակի օրը: Լոճ կը պատկանէր Պահեստիներու գործօն զօրաբաժնին, 1925էն ի վեր: Ան պարգեւատրուած է պատերազմական վեց աստղերով: Գրոնզէ աստղով, Արժանեաց չքանշանի Լեգէոնականի պարգեւով, Ֆրանսական Պատուոյ Լեգէոնի չքանշանով եւ Պատերազմական Խաչով: 1946ի ընտրութիւններուն, Լոճ ծերակուտական վերընտրուեցաւ եւ եղաւ Արտաքին Յարաբերութեանց հզօրագոյն Յանձնաժողովին անդամ: Միշտ պաշտպանեց արտաքին առեւտուրի սկզբունքն ու Մարշալի ծրագիրը եւ թիկունք կանգնեցաւ ՄԱԿին: Լոճի համաձայն, աշխարհի բարօրութեան բանալին ազգերու միջեւ սերտ գործակցութիւնն է: 1950ին նախագահ Թրումըն զինք նշանակեց ՄԱԿի մէջ Մ. Նահանգներու պատուիրակութեան անդամ: 1951ին եղաւ Այզընհաուըրի նախագահութեան թեկնածութեան պայքարը ղեկավարողը:

Հենրի Քապոթ Լոճ կրտսեր ծնած է 1902ին, Մասաչուսէց նահանգի Նեհենէթ քաղաքը: Զաւակն է Ճորճ Քապոթի եւ Մաթիլտա Ֆրելինկհիւզէն Լոճի: Երեք տարուան մէջ պատուով աւարտեց Հարուըրտի համալսարանի չորս տարուան դասընթացքը, ստանալով պսակաւորի տիտղոսը 1924ին:

1932ին, տունէ տուն շրջելով, ընտրապայքարի մասնակցեցաւ եւ ընտրուեցաւ Մասաչուսէց նահանգին Օրէնսդիր Ժողովին անդամ, վերընտրուեցաւ 1934ին:

Երկու տարի ետք, թեկնածու ներկայացաւ ծերակուտական պաշտօնին եւ ընտրուեցաւ, իր հակառակորդէն 130.000 աւելի քուէ ստանալով:

Լոճ ամուսնացաւ օրիորդ Էմիլի Սիըրզի հետ, որ դուստրն է Պոսթընցի անուանի բժշկապետին: Ամուսնացան 1926ին: Ունին երկու զաւակ՝ Ճորճ Քապոթ եւ Հենրի Սիըր Լոճ:

Լոճ կարող բեմբասաց մըն է եւ պատրաստաբան: Բառերը անոր բերնէն կ'ելլեն գլգլացող ջուրի պէս: Ունի ճկուն լեզու եւ սուր միտք: Խորհրդային բազմաթիւ դիւանագէտներ յարգանք ունեցած են հանդէպ Լոճի տրամաբանութեան եւ պատրաստաբանութեան: Հանգուցեալ Վիշինսկի, խօսելով Լոճի մասին, օր մը ըսաւ. «Այս մարդը շատ պերճախօս է, համոզիչ են իր բառերը, մեծ ապագայ ունի»:

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն իրենց մէկ հին ծանօթին մասին:

— Անբախտ մարդ է վերջապէս, կ'ըսէ առաջինը: **Ամուսնանալէն ետք** — բուն մեծնալէն ի վեր, ամէն բան ձախող կ'ընթանայ:

— Այսի՞նքն, կը հարցնէ երկրորդը:

— Տղա՛ն՝ թատերական գործեր կը գրէ, զորս ոչ մէկ թատերախումբ կ'ընդունի խաղալ, աղջիկը՝ պատմուածքներ կը գրէ, զորս ոչ մէկ հրատարակիչ կ'ուզէ հրատարակել, կինը՝ վէպեր կը գրէ՝ զորս ոչ ոք կը կարդայ: Իսկ մեր բարեկամն ալ, կը ստորագրէ չէքեր, զորս ոչ մէկ դրամատուն կը վճարէ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Հիւրերը լռուեցին. ոմանք նշանակալից նայեցին իրար, ապա Կամսարականին, իսկ ծեր Վահեւունին կանչեց բարձրաձայն.

— Պէտք խորհել, այո... Իր գահակալութեան առաջին իսկ օրից Արշակը արքայ չեղաւ մեզ, այլ պատուհաս:

— Այո, պատուհա՛ս, — կրկնեց Կամսարականը եւ, շարունակելով իր խօսքը՝ յիշեցրեց, թէ ինչպէս Արշակը իր թագաւորութեան առաջին տարում մարդ պահանջեց արքունի զօրքի համար՝ Հայոց նախարարները համաձայնեցին, որ չվիրաւորեն նոր թագաւորին: Այնուհետեւ նա պահանջեց, որ իւրաքանչիւր նախարար ներկայացնի իր մարդոց եւ անասունների քանակը... Թէեւ այդպիսի բան չէր արել եւ ոչ մի արքայ, սակայն նախարարները Հայոց այդ եւս կատարեցին անտրտունջ:

— Ապա, — Կամսարականի ձայնը դողաց եւ խստացաւ, — Արշակ թագաւորը, խախտելով աւանդական ամէն կարգ ու օրէնք, պահանջեց, որ ես իմ Արտագերս եւ Կապոյտ բերդերը յանձնեմ իրեն... Ես այդ չկատարեցի հարկաւ: Այդ գիտէք ամէնքդ: Զլանձնեցի, վասնզի չէի կարող մերկանալ իմ զէնքերից... Չէի կարող զրկել ինձ ինքզինքս պաշտպանելու միջոցներից:

Կամսարականը թէեւ յուզուած, բայց գիտմամբ խօսում էր ձայնն իջեցնելով, որպէսզի իրեն լսեն ուշադիր: Խօսում էր եւ միաժամանակ աչքի տակով նայում, թէ ի՞նչ տպաւորութիւն է թողնում իր խօսքը: Նկատելով լսում են կլանուած՝ նա յիշեցրեց թագաւորի նոր հրովարտակը, որ արձակել էր մի ամիս առաջ՝ իր հիմնած քաղաքի համար մարդաժողով անելու... Զնայած իրենք զգուշացրին Արշակին յատուկ մի նամակով՝ ետ վերցնել իր հրովարտակը, բայց նա թողեց ա՛ւ ուշադիր:

— Այդ ամէնը հաւանաբար քիչ համարելով՝ իր վերջին հրովարտակով կատարում է աւելի վրդովիչ գործ, — Կամսարականը թափով շրջուեց իր բարձի վրայ: — Նա սուտ արտօնութիւններով մեր ծառաներին հրապուրում է իր քաղաքը... Արդ, տէր նախարարներ, թողնե՞նք, որ նա գայթակղէ մեր ծառաներին, թէ դիմենք արգելող միջոցների... Ես բնաւ չեմ կարծում, թէ Արշակը կամենում է վրէժխնդիր լինել միայն ինձնից՝ բերդերս իրեն չյանձնելու համար: Ո՛չ, ես այնպէս եմ կարծում, որ նա ցանկանում է խլել մեզնից, ամէնքիցս, մեր ունեցուածքը եւ դարձնել իր սեփականութիւնը:

— Այո, հնոց խօսք է. իշխանութիւնը արփեցնում է, — չհամբերեց ծեր Վահեւունին՝ անզգայն աչքերը շողացնելով: — Արշակը ջանում է ոչ միայն տկարացնել մեզ, այլեւ՝ կործանել իսպառ...

— Այլ ինչ կարելի է սպասել մի թագաւորից, որ կոյր հօրը վտարեց Կաւաշ եւ դատապարտեց ճգնակեցութեան, — միջամտեց Բասենի նախարար Մանէճը:

— Այո, տէր նախարարներ, — յօնքերը կիտեց Կամսարականը, որ հիւրերից ոմանք ընդմիջելով, թոյլ չեն տալիս շարունակելու: — Արշակը կամենում է լինել միահեծան: Ես իրազեկ եմ, որ նա յար եւ հանապազ մի միտք է կրկնում, թէ պէտք է «ամրացնել Աշխարհը Հայոց»... Ամրացնե՛լ... սակայն ինչո՞ւ մեր բերդերով, մեր ծառաներով... Թո՛ղ ամրացնի իր մարդերով... Ու կրկնում է անվերջ, թէ «Շապուհը թշնամի է»... Այո, նա թշնամի է իրեն՝ Արշակունիներին: Շապուհը մեզ չի անի ոչինչ, եթէ հնազանդենք... Իսկ Արշա՞կը... Թէեւ հնազանդ ենք առաջին օրից, բայց շարունակ ջանում է վնասել մեզ, ստորացնել մեզ...

— Հարկաւ, առաւել լաւ է Շապուհը. Նա չի խլի մեզնից ոչ մեր ծառաները եւ ոչ իրաւունքները, — բացականչեց Կամսարականի քեռայր Համունի Դաւիթ իշխանը:

— Վասնզի մեր արքայի գլխով մեծութիւններ են անցնում, — չարախնդաց դարձեալ Վահեւունեաց նահապետը: — Տակաւին ոչինչ չարած երկրի համար՝ խորհում է անմահութիւն: Կամենում է քաղաք շինել մեր ծառաների ձեռքով եւ իր անունը դրոշմել վրան:

Կամսարականը թէեւ դժգոհ էր, որ ընդմիջում են իրեն, բայց իբրեւ հիւրընկալ տանտէր, յարմար չհամարեց որեւէ ձեւով ընդհատել նրանց, այլ միայն ուզեց իմանալ, թէ շա՞տ ծառաներ են հեռացել նրանց տիրոյթներից, եւ առաջինը դիմեց Վահեւունուն.

— Այո, տէր Կամսարական, — գլուխը շարժեց ծերունին դառնացած: — Իւրաքանչիւր օր լուր եմ առնում, թէ այս եւ այն շէնից, թագաւորի հրովարտակից գայթակղուած, փախել է հինգ մարդ, տասը մարդ, չնայած տարաձայնել եմ, թէ փախուստի փորձ կատարողը կը պատժուի խարէ՝ ծեծով, բանտարկութեամբ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

հաղորդելով հակիրճ բառերով եւ առանց մեկնաբանութեան: Միակ թերթը որ մեկնաբանութիւն ըրած է՝ «Երեկոյեան նոր Թերթ»ն է որ գրած է.— «Խրուշչեւի Նիւ-Եորք երթալը ժամավաճառութիւն է, որովհետեւ գրական ոչ մէկ արդիւնք կարելի է սպասել Արեւմուտքի ղեկավարներու հետ տեսակցութենէ մը»:

Խրուշչեւի օրինակին հետեւելով, արբանեակ պետութիւններն ալ իրենց ղեկավարները պիտի ղրկեն Նիւ-Եորք: Կոմուլքա պիտի գլխաւորէ Լեհաստանի պատուիրակութիւնը, Քատար՝ Հունգարիոյ: Մեհմէտ Շեհու՝ Ալպանիոյ, Ժիվքով՝ Պուլկարիոյ: Նովոթնի՝ Չեխոսլովաքիոյ եւայլն:

Խրուշչեւ, Ֆինլանտիոյ նախագահին ի պատիւ կազմակերպուած հանդիսութեան խօսք առած է, Հելսինքիի մէջ եւ ցաւ յայտնած է որ Նորվեկիա եւ Դանիա «օրէ օր աւելի կ'օժանդակեն Ատլանտեան Ուխտի զինուորական պատրաստութիւններուն»: Գոհ է Ֆինլանտիոյ վարած քաղաքականութենէն: Այս առթիւ յայտարարեց թէ խորհրդային գիտնականները 60 թոն կշռող «իսկական շոգեկառք» մը պիտի արձակեն, ի մօտոյ:

Զեկոյցով մը, Ֆինլանտա եւ Խ. Միութիւն ի մէջ այլոց կ'ըսեն.— «Հիւսիսային Եւրոպայի երկիրները պէտք է չէզոք մնան»: Խրուշչեւ անգամ մը եւս շեշտեց թէ Եւրոպայի տնտեսական եւ առեւտրական խմբակցութիւնները քաղաքական միտումներով կազմուած են:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ ի զօրու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192: Այլապէս, այցելուն առէջ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԶԴ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարսէյլի մէջ տեղի պիտի ունենայ կիրակի Հոկտեմբեր 16ին, տարեկան փառատօնը Հայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան, Կիլիկիոյ դրաւման 42րդ տարեդարձին առթիւ: Բոլոր ողջ մնացած լեգէոնական կամաւորները որ Ֆրանսա կը բնակին, հրաւիրուած են ներկայ գտնուելու սոյն հաւաքոյթին, բոլորուած ի շուրջ Միութեան Պատուակալ Նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի, որ հայասէր հրամանատար Փրնուա տ'Ազիի հետ հիմնեց Հայկական Լեգէոնը 1916ին եւ անկէ ի վեր շարունակեց անձնուիրաբար ծառայել բոլոր մեր ընկերներուն: 65 տարեկանէն վեր ղուրսէն եկող հին կամաւորները ձրի պիտի մասնակցին մեր մեծ եղբայրական կէսօրուան հացկերոյթին:

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբերին հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'AVACAF
chez M. Tékéian
142, Rue Paradis MARSEILLE

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ատրինէ Նուրեանի մահուան առթիւ Սերճանեան – Արապեան ընտանիքները 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին եւ 50 Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, այս անգամ ալ, ինչպէս միշտ, բարեհաճեցաւ իր դրական համակրանքը արտայայտել մեր կազմակերպութեան հանդէպ եւ յատկացուց 392.000 Հ. Ֆ.: Այդ գումարով գնեցինք փրիժիտեր մը մեր օդափոխութեան կայանին համար եւ նոյնպէս հնարաւորութիւն ունեցանք 10 փոքրիկներ ընդունելու մեր կայանէն ներս:

Այս առթիւ հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատենք հրապարակով յայտնել մեր շնորհակալութիւնները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97–01–72:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221-222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 Նոր Ֆրանք (1500 Ֆրանք): Արտասահման 20 Նոր Ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 Նոր Ֆրանք (3750 Ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Թիւ Ցինուաւի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 7 SEPTEMBRE 1960

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8893 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4694

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԱԼԺԵՐԻԱՆ ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԱԾ Է

Կ'ԸՍԷ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ

Իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր զօր. Տը Կոլ, երկուշաբթի օր տուաւ իր չորրորդ մամլոյ ասուլիսը: Նախագահը խօսեցաւ տասը վայրկեան, ապա մէկուկէս ժամ պատասխանեց լրագրողներուն հարցումներուն:

Իր կարճ յայտարարութեան մէջ, տը Կոլ յիշեց որ խառնակ կացութիւն մը կը տիրէ ամէն կողմ, բայց Ֆրանսա հարկ եղածին չափ հաւասարակշռուած եւ հաստատուն է որպէսզի չազդուի այդ ընդհանուր խառնակ մթնոլորտէն: Տը Կոլ արդարացուց նաեւ նոր անկախ դարձած պետութեանց ղեկավարները.— «Քաղաքական նոր ղեկավարներուն կարգին, կան որոնք հարկ եղած պատրաստութիւնն ունին, որպէսզի նուիրուին իրենց պետութեան եւ ժողովուրդին իսկական յառաջդիմութեան: Անոնք պետական մարդիկ են: Կան սակայն միւսներու կարգին, շատեր որոնք չեն կրնար խուսափիլ ամկալից յայտարարութենէ: Եթէ Ֆրանսա, իր յառաջատուութեան եւ անդորրութեան մէջ, թոյլ չի տար որ ազդուի այդ բոլոր աղմուկներէն եւ խորտակումներէն, իրողութիւն է սակայն որ այժմ յանդիման կը գտնուի ծանրակշիռ խնդիրներու հետ որոնք, հոս, պատըրաստութեան կամ առիթներ են: Այս բոլոր խնդիրներուն առջեւ, Ֆրանսա ունի եւ կը շարունակէ իր ճամբան, այլ խօսքով՝ իր քաղաքականութիւնը»: Այս խօսքերէն ետք, տը Կոլ պատասխանեց շարք մը հարցումներու: Ինչպէս կը նախատեսուէր, առաջին հարցումը Ալժերիոյ կը վերաբերէր: Այս հարցումին առթիւ, տը Կոլ նախ ծանրացաւ ընդհանուր ձեւով ժողովուրդներու չափահասութեան վրայ, որ ըստ Զօրավարին «համապատասխան է Ֆրանսայի հանճարին»: Բոլոր ժողովուրդները իրաւունք ունին վճռելու իրենց ճակատագիրը: Տը Կոլի համար, սակայն, գաղթատիրութեան վերջ տալու այդ շարժումը պէտք է կատարուէր առանց վտանգաւոր բախումներու: «Եւ որպէսզի այդպէս ըլլար, կ'ըսէ տը Կոլ, պէտք չէ որ այդ շարժումը առանձնական մրցակցութեան մը վերածուէր, այլ տարբեր ճամբայ մը ընտրէր: Խորհրդային կողմը, այնպէս կարգադրուած է որ տարբեր ցեղէ մարդիկը հարցումներ չեն տար: Եւ այդ գործին մէջ Չինացիք հօգնեն Ռուսերուն»:

Նոյն ձեւով, տը Կոլ կը կարծէ թէ Արեւմտեանները համախոհ չէին եւ պէտք եղածին չափ չխորհրդակցեցան: Այս առթիւ, տը Կոլ քանիցս առաջարկած է, 1944էն սկսեալ Ռուզվելթի, ապա Թրումընի, Այզընհաուըրի եւ Մաքմիլընի, որ համաձայնութեան գան, բայց ականջ կախող չէ եղած: Այս սխալ եւ անհաշտ քաղաքականութեան լաւագոյն ապացոյցն է այսօր՝ Քոնկօն: «Որովհետեւ, եթէ Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա հաշտեցուցած ըլլային իրենց դիրքը, առնուազն պէտքըն խոկ, եթէ այս երեք պետութիւններ միջոցներ ձեռք առած ըլլային որպէսզի օգնէին Քոնկոյի երիտասարդ պետութեան ճամբայ ելլելուն, եթէ այս երեք պետութիւնները քաջալերած ըլլային Պելժիքը եւ Քոնկոցիները որ բնականոն եւ գործնական յարաբերութիւններ սահմանէին, եւ վերջապէս, եթէ համաձայնած ըլլային ըսելու համար որ Քոնկոյի շահագործութիւնը ապահովուած եւ երաշխաւորուած է Արեւմուտքի կողմէ, այն ատեն առաջին ոչ մէկ միջամտութիւն ընդունուած կ'ըլլար: Արդիւնքն ալ, կարծեմ, աւելի լաւ կ'ըլլար»:

Ապա, տը Կոլ կը խօսի Ալժերիոյ մասին.— «Ալժերական էականութիւն մը կայ: Ալժերական անձնաւորութիւն մը կայ: Ալժերացիներուն կ'իյնայ իրենց ճակատագիրը որոշել: Մինչ այդ մահմետական Ալժերացիներու յառաջացումը կը կատարուի: Անոնք են որ, հետզհետէ կը ստանձնեն պատասխանատուութիւնները»:

Տը Կոլ յիշեց որ այսօր 3700 մահմետականներ կան վարչական պաշտօնէութեանց մէջ: Երեք տարի առաջ 198 մահմետական սպաներ կային, այսօր անոնց թիւը 386ի հասած է: Պահեստի 25 սպաներ կային, այսօր 244 է անոնց թիւը: 1959ին եւ 1960ին 300 գործատուներ հաստատուած են Ալժերիոյ մէջ եւ Ֆրանսա վեց միլիառ նոր ֆրանք դրամագլուխ դրած է: Տը Կոլ տրամաբանական կը գտնէ որ Ալժերիա Ֆրանսայի կողքին մնայ, իր իսկ ազատ որոշումով: Ալժերիոյ շահն իսկ կը պահանջէ որ Ֆրանսայի կապուած մնայ.— «400.000 Ալժերացիներ, այսինքն Ալժերիոյ գործօն այրերուն մէկ հինգերորդը կ'աշխատին Մայր Երկրին մէջ: Հոն կը շահին իրենց ապրուստը եւ կ'ապրեցնեն իրենց ընտանիքները որոնք յաճախ ծովին միւս կողմը կը գտնուին: Անջատման կամ խզման պարագային, ո՞ւր պիտի երթան անոնք: Գահիրէ՞, Թունո՞զ, Ռապա՞թ, Փեքի՞ն, Մոսկուա՞, Նիւ-Եո՞րք: Եւ վերջապէս, այո կամ ոչ, պէտք չէ՞ որ Ալժերիան բարգաւաճ եւ արդի երկիր մը վերածուի: Եթէ այո, ո՞ր պետութիւնն է որ այդ դերը կը խաղայ այս պայմաններուն մէջ: Մէկ հատ.— Ֆրանսան»:

Այն անհաւատալի պարագային, երբ խզում որոշուէր, Ալժերիան չարքերու, թշուառութեան, եւ անկարգութեան մէջ կ'իյնայ.— «Ալժերական Ալժերիան ճամբայ ելած է: Եւ այդ կը նշանակէ Ալժերիա մը որուն ճակատագիրը կախում ունի իր բնակիչներէն: Ոչ այնքան կոյր եմ, ոչ ալ այնքան անարդար, որպէսզի ուրանամ յուսախաբ յոյսերու եւ վիրաւորուած հոգիներու շարժումին կարեւորութիւնը որ ապստամբութեան կը մղէ Ալժերացիները»: Տը Կոլ կը հաւատայ որ մահափորձերէն ետք այն շունչը որ պիտի բարձրանայ վիրաւոր Ալժերիայէն, եղբայրութեան, գործակցութեան, ազատութեան եւ խաղաղութեան շունչն է: Ամէն վայրկեան կարելի է վերջ տալ կռիւներուն: Ամէն վայրկեան կարելի է պատուաւոր վերջ մը գտնել, բայց ատոր համար Ֆրանսան չի կրնար ընդունիլ որ առաջին միակ կազմակերպութիւն մը կարենայ որոշել Ալժերիոյ քաղաքական ապագան. «Ցորչափ խօսքը դանակինն է, կարելի չէ քաղաքականութեան մասին խօսիլ»: Տը Կոլ կ'ըսէ նաեւ թէ Ֆրանսան գիտէ ի՛նչ կ'ուզէ եւ եթէ այդ նոյն առաջին կազմակերպութիւնը, կը կարծէ թէ «Միացեալ Ընուած Ազգերու Կազմակերպութեան քուէարկած մէկ բանաձեւը կրնայ պարտադրել Ֆրանսայի՝ որ ղեկը իրենց յանձնէ, այդ ալ բացարձակ պատրանք մըն է: Որովհետեւ, նախ ՄԱԿը իր իսկ Ուխտին համաձայն ոչ մէկ իրաւունք ունի միջամտելու ըլլալու հարցերու որոնք միայն Ֆրանսայի ձեռնհասութեան կը պատկանին: Ապա, որովհետեւ այդ ժողովին մեծամասնութիւնը կը կազմեն մենատէր, անտեղեակ եւ խառնակ պետութիւններ: Եւ Ֆրանսան ոչ մէկ իրաւունք կը ճանչնայ այդ մեծամասնութեան»:

Տը Կոլ, միւս հարցումներու պատասխանելով, խօսեցաւ նաեւ Մալիի մասին եւ ճանչցաւ Սենեկալի ինքնորոշման իրաւունքը: Եւրոպայի համար, հանրաքուէ մը առաջարկեց եւ ազգային խորհրդարաններու պատուիրակներէ մնայուն ժողով մը: Այլ խօսքով, տը Կոլ բաւարար չի գտներ եւրոպական երկիրներու գործակցութեան կազմակերպութիւնները եւ կ'ուզէ իրականութիւն դարձնել զօրաւոր եւ համախոհ Եւրոպա մը: Կ'ուզէ նաեւ վերաքննել Ատլանտեան Ուխտը:

Նախագահը դասն չեշտով մը վերջացուց իր ասուլիսը. «Մենք կ'ըսեն.— այո, հոս էք, բայց ձեզմէ ետք խառնակութիւն պիտի ըլլայ: Այն ատեն մէկը կը թելադրէ որ անմիջապէս խառնակութիւն ըլլայ որպէսզի իմ յաջորդութիւնս ապահովէ: Է՜հ, ձգեցէք որ մտածեմ»:

Նախագահին ճառը մեծ արձագանգներ չէ գտած տակաւին: Հաւանական չի նկատուիր Ատլանտեան Ուխտի վերաքննութիւնը, ինչպէս կ'առաջարկէ տը Կոլ: Կարգ մը ֆրանսական շրջանակները կը նկատեն թէ Նախագահին ճառը, ինչ կը վերաբերի Ալժերիոյ, հակասութիւններով լեցուն է:

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՏԱՒ

Ինչպէս կը նախատեսուէր («Յառաջ», Օգոստ. 28) Շարլ Ազնաւուր բացառիկ յաջողութիւն գտած է երկուշաբթի իրիկուն Վէնետիկի մէջ, «Հռենոսի անցքը» ֆայաթի ժապաւէնին մէջ: Ֆրանսական յովանդակ մամուլը կ'ըսէ որ այդ ժապաւէնը շատ մեծ տպաւորութիւն գործեց մանաւանդ շնորհիւ իր մեկնարկուին՝ Շարլ Ազնաւուր, որ «Շարլի Շափլէնը կը յիշեցնէ, անոր լռապատ ստեղծագործութեանց մէջ եւ նաեւ Ռեմիւն իր ողբերգակ դերասանի խառնուածքով: Ազնաւուր Շարժարուեստի մեծագոյն դէմքերէն մէկը պիտի ըլլայ, ի մօտոյ»: (Օռոռ):

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

ՔԱԶԱՎՈՒՊՈՒ ԵՒ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԶԻՐԱՐ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ Կ'ԸՆԵՆ

Ժամը 18,05ին (20,05 Ֆրանսական ժամով) Նախագահ Քազավուպու կը յայտարարէր Լէօփոլտվիլի ձայնասփիւռէն.— «Պաշտօնանկ ըրի Լումումպան որ չահագործեց մեր վստահութիւնը եւ մեզի խաբեց: Բանակը իմ հրամանատարութեանս տակ է այլեւս: Նոր վարչապետ կը նշանակեմ՝ Ծերակոյտի նախագահ Ժոզէֆ Իլէօ»: Այս վերջինին պաշտօնը սակայն երկու ժամ տեւեց: Մինչ ամէն ոք կը մտածէր, ո՞ւր է Լումումպա եւ ոմանք նոյնիսկ կ'ըսէին թէ փախած է, փաթրիս Լումումպա առօք-փառօք ձայնասփիւռի կայանը կը ներկայանար եւ կարեւոր «ճշդում» մը կ'ընէր: Ինք կը մնար Քոնկոյի վարչապետը եւ պաշտօնանկ կ'ընէր նախագահ Քազավուպուն, որ այլեւս ի վիճակի չէր իր պաշտօնը կատարելու: Ցարդ յայտնի չէ թէ ի՞նչ է կացութիւնը: Կը թուի թէ Լումումպա տէրն է Լէօփոլտվիլի, բայց ուրիշ ոչ մէկ յստակ լուր կայ:

✕ Քազայի կռիւները կը շարունակուին նոյն վայրագութեամբ, ամերիկացի լրագրող մը սպաննուեցաւ առջի օր:

Քալոնճի, Քազայի «հանքային պետութեան» վարչապետը եւ Չոմպէ, Քաթանկայի վարչապետը կոչ մը ըրին աշխարհի: Երկուքն ալ միջազգային կարծիքին ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն ջարդերուն վրայ եւ Լումումպայի բարբարոսութեանց: Քալոնճի կը շեշտէ թէ Ազատութեան անօրէնը՝ Օմոնոմպէ որոշած է մաքրել ամբողջ ցեղ մը (Պալիւպաները), սկսելով մասւորականներէն եւ ֆրանսախօս Ափրիկեցիներէն: Չոմպէ իր կարգին կը բողոքէ համայնավար միջամտութեան դէմ: Քոնկոյի իրական ղեկավարները, ըսաւ Չոմպէ, Լումումպայի կիներն են, անոնց անուններն են՝ Սեքու Թուրէ, Նասր, Ֆերհաթ Ապպաս:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ

Հելսինքի (1952), Մելպուրն (1956) եւ Հռոմ (1960), Ողիմպիականէ Ողիմպիական, զանազան ազգերու խումբերուն անդամ հայ մարզիկներու քանակը կ'աճի եւ որակը կը բարձրանայ: Այս տարուան խաղերուն մասնակցողներն են.—

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Իկոր Տէր-Յովհաննէսեան՝ պարզ հեռացատք: Ալպէր Ազարեան եւ Ալպէր Ազնաւուրեան՝ մարմնամարզ: Վարդան Ճաշիպարեան՝ կռփամարտ: Վարդան Յավսէփեան՝ գունդի արձակում: Իկոր Նովիկեան՝ արդիական հնգամրցում: Օր. Էրա Ոսկանեան՝ պարզ հեռացատք եւ 100 մեթր վազք: Նորայր Մուշեղեան՝ ըմբշամարտ: Վալէնթին Զերնիկով եւ Մ. Զախուկեան՝ սուսերամարտ: Արմենակ Ալաճաճեան՝ «պասքէթպոլ»: Նուրի Աբովեան՝ լուղարշաւ: Ռաֆայէլ Չըմշկեան՝ կշռաբարձում: Տիկ. Գարագաշեանց՝ սուզում:

ՖՐԱՆՍԱ

Հայկ Պօղոսեան՝ նաւարշաւ: Փօլ Ծըգնաւորեան՝ 3000 մեթր ցանկարշաւ: Տիրան Մանուկեան՝ մարմանդի վրայ «հոքէյ»:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Հենրիկ Թամրազեան՝ կշռաբարձում: Վազիկ Ղազարեան՝ կռփամարտ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Կէրի Թօպեան՝ սուզում:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Աւետիս Քավլաքեան՝ առաագնդակ:

Իրենց երկիրներուն մէջ ախոյեանի կարգ գրաւող այս հայ մարզիկները, միջազգային հանդիպումներու ընթացքին ալ պատուաբեր յաղթանակներ տարած են արդէն: Հռոմի Ողիմպիական խաղերու վերջնական մրցումներուն մէջ, ամերիկահայ Թօպեան՝ երկրորդ եւ խորհրդահայ Տէր-Յովհաննէսեան երրորդ տեղերը գրաւեցին իրենց մարզերուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՆԵԿԱԼԻ նախագահ ընտրուեցաւ Լ. Սետար Սենկոր: Ղեկավարն է Սենեկալի Յառաջդիմական Միութեան: Ընտրուեցաւ խորհրդարանի միաձայնութեամբ (118 անդամ): Ֆրանսական խորհրդարանին մէջ երեսփոխան եղած էր ու միեւնոյն ատեն բանաստեղծութիւններու եւ քաղաքական յօդուածներու հեղինակ է: Մաւրիտանիոյ ընտրութիւններուն՝ Զիբանանա եւ իր կուսակցութիւնը (ընկերվար-դեմոկրատ) ձայներու 77 առ հարիւրըստացած են:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Սըթէյթ Թայմզը կը գրէ թէ Պելժիոյ Պօտուէն թագաւորը որոշած է հրաժարիլ եւ Դիւրեան միաբան դառնալ: Պրիւսէլի շրջանակները կը հերքեն այս լուրը, մինչ թագաւորին եղբայրը՝ իշխան Ալպեր Հռոմ կը գտնուի եւ կը տեսակցի Վատիկանի կրօնական դէմքերու հետ, որոնց կարգին Կարդինալ Թառտինի:

«ԹԱՍ» գործակալութեան համաձայն, Խ. Միութիւնը համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը պիտի առաջարկէ ՄԱԿի յառաջիկայ ընդհ. ժողովին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մոսկուա վերադարձաւ: Հելսինքիէն մեկնած պահուն խօսք ուղղելով Ֆինլանտիոյ նախագահ Քեքքոնէնին յայտարարած է.— «Ուրեմն բարի գալուստ կը մաղթեմ: Յառաջիկայ Նոյեմբերին Մոսկուա կը սպասենք»: Ֆինլանտիոյ նախագահը ընդունեցաւ հրաւէրը:

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

"ՅՈԲԵԼԵԱՆ" ԲԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

Յոբելեան բառին մասին, նոյնպէս 1938ին, երբ վերջնական տեսութիւն մը կուգար տալ բազմահմուտ Հ. Ներսէս Ակինեան, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի էջերուն մէջ (ԾԲ, Թ. 4–8, էջ 259–264):

Իրաւունք կուտար Շ. Նարդունիի ընդունելով որ հայ բնագիրը խանգարուած է. բայց մինչ Նարդունի իբր «թլնածոյ մաս» կը համարէր Ցեսուայ Գրքին Զ. 3ի սա խօսքերը, «... յոբելինաւն, ի լսել ձեզ զձայն եղջեւր փողոյ. եւ եղիցի իբրեւ հարկանիցէք զփողն», Ակինեան՝ բաղդատութեամբ Ռոդինէսի չորեքիջեանին եւ Վիէննայի Մխիթարեան Մատենադարանին լաւագոյն ձեռագիրներուն (Թ. 55 եւ Թ. 71), կ'եզրակացնէ թէ պարզապէս եռեւատաջութիւն մը կայ համարներու. վերոյիշեալ խօսքը՝ երրորդէն անցնելու է հինգերորդ համարին մէջ, զոր պէտք է կարդալ այսպէս «Եւ եղիցի իբրեւ հարկանիցէք զփողն յոբելեան, ի լսել ձեզ զձայն եղջեր փողոյ»:

Նարդունին իր ուսումնասիրութիւնը կեդրոնացուցեր էր մէկ համարի վրայ. Ակինեան քայլ մը առաջ է տարեր. բայց եզրակացութիւնը նոյն է. չկայ յոբելինի – յոբելինաւ ձեւ:

Կայ սակայն յոբելեան բառը, որ իբր ածական՝ կը նշանակէ եղջերեայ. ուրիշ առումով՝ կը նշանակէ նաեւ շրջան 50 տարիներու: Հրեաներու քով յոբելեան կը կոչուէր այդ տարին (ամ թողութեան), որովհետեւ սաստիկ չռնչող եղջերափողերով կը հռչակուէր:

Ըստ Ակինեանի, այս երկրորդ իմաստով գործածուած յոբելեան բառը ածական հոլովով ալ յայտնուած է ոսկեդարու գրականութեան մէջ, եւ այդ է յոբելինի, որ գործածուած է Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ:

Յաջորդ դարերուն, Հայոց քով, յոբելեան բառը գործածուած է նաեւ իբր «50 ական շրջան աւուրց», իբրեւ յիսնօրեայ շրջան:

Ըստ Ակինեանի, յոբելենի ոսկեդարեան ձեւը՝ յաջորդ դարերուն է որ փոխուեր ու եղեր է յոբելինի կամ յոբեղինի (կը թուէ օրինակներ՝ Անանուն Ժամանակագրութենէն, Օձնեցիէն, Յովհան Վարդապետէն, Գրիգոր Նարեկացիէն):

Կ'եզրակացնէ թէ «Յոբելեանի սեռական՝ Յոբելինի ձեւէն ծագած է աշխարհաբարի մէջ այժմ գործածական յոբելինական, յոբելինաւոր... որոնք դասական լեզուի օրէնքով պիտի ըլլային յոբելենի, յոբելենական, յոբելենաւոր»:

×

Ինչպէս կը նկատէք, Հ. Ակինեան աւելի տրամաբանօրէն կը չարժի՝ քան իր նախորդը. չի դատապարտեր այժմեան յոբելինական ձեւը. կը բացատրէ միայն թէ ինչպէս իր կարծած ոսկեդարեան յոբե-լենի սեռականը, դարերու ընթացքին, եւ արդէն իսկ Ը. դարէն՝ վերածուած է յոբելինի. ասիկա հետզհետէ ընդհանրացած է եւ հասած մեզի:

Արդարեւ լեզուներն ունին իրենց յաջորդական յեղաշրջումները. լեզուն՝ ժողովուրդին հետ կը քալէ, կ'արդիանայ, կը փոխակերպուի, կը կատարելագործուի. ու դարերն իրենց կնիքը կը դնեն լեզուին վրայ, զոր քերականագէտ մըն չի կրնար մէկ օրէն միւսը քանդել եւ հինին վերածել. Ներածութիւն, Նախերգանք, արտածութիւն, տրամաբանութիւն, մակբայ եւայլն... այս բառերը բոլորն ալ խորթ են ոսկեդարու. բայց արդէն իսկ գրաւած են իրենց աթոռները եւ մեր լեզուին մէջ նուիրագործուած՝ հաղորդմեայ աւանդութեամբ:

Նոյնը կրնանք ու պէտք ենք ըսել նաեւ յոբելինական ձեւին համար:

Բայց աւելին կայ:

Լեզուաբան քերականագէտը պէտք է խորհի նաեւ այս փոփոխութեան կարեւորութեան մասին. ի՞նչպէս առաջ եկած է այս յոբելինական ձեւը. լոկ քննական պրպտումը մեզ կը մղէ ընդունելու՝ որ հարազատ ձեւն ըլլայ յոբելինի սեռականը: Արդարեւ նախնական յոբելենի ձեւը (ենթադրութիւն է ասիկա) դարերու ընթացքին չի կրնար փոխուիլ. ասիկա լեզուին երկաթեայ օրէնքներէն մէկն է. մեհեան–մեհենի, ցորեան – ցորենոյ, ո՛չ երբեք մեհինի, ցորինի: Մինչ հակառակը կրնայ պատահիլ. յոբելինի հարազատը կրնայ՝ աւելի ուշ շրջանի մէջ՝ անհմուտ դրիչներու կողմէ, ձեռագրի ընդօրինակութեան պարագային, վերածուիլ յոբելենի ձեւին, որ աւելի տրամաբանական կը կարծուի: Ասիկա բնագրի հրատարակութեան քննադատութեան մաս կազմող օրէնք մըն է, որու համաձայն՝ բացառիկ ձեւը աւելի եւս հնութեան իրաւունք կը ստանայ, մանաւանդ երբ հարցը ընտիր ձեռագրի մը մէջ ընթերցուածին մասին է: Այս եւ ասոր նման հազարումէկ մանրամասնութիւններով է արդէն որ կրնանք ձեռագրական ընտանիքներ բաժնել եւ անոնց մէջէն լաւագոյն օրինակները զըտնել: Ժողովրդական լեզուով՝ ասիկա քննական կամ լեզուաբանական հոտառութիւն կը կոչենք, որ մեծ հմտութիւն եւ միանգամայն ողջմտութիւն կը պահանջէ. ինչ որ դժբախտաբար երբեմն կը պակսի նոյնիսկ ուղղագրական կամ քերականական սրբագրութիւններու նուիրուած սիւնակներուն մէջ:

Բայց յոբելինական ձեւի ծագումը այս ենթադրութիւններով չի լուծուիր միայն: Ունինք աւելի զօրաւոր ու դրական փաստեր:

×

Հ. Ներսէս Ակինեան, իր վերոյիշեալ յօդուածին մէջ կը թուէ Եւսեբիոսի Քրոնիկոնէն հատուած մը, ուր գործածուած է յոբելենական. դժբախտաբար, ու չենք գիտեր ինչո՞ւ, հակառակ իր սովորութեան, այս անգամ չի տար տեղիքը, չի նշանակեր թէ ուրկէ՞, ո՞ր էջէն առած է այդ նախադասութիւնը: Բայց մեզի դըժուարին չեղաւ գտնել ասիկա (Տե՛ս Եւսեբիոսի Քրոնիկոն, տպ. Վենետիկ Ս. Ղազար, 1818, Բ. Մաս, էջ 66). «Սկիզբն ԽԱ յոբելինի ըստ Եբրայեցւոց. իսկ յոբելեան ասի առ եբրայեցիս ամն յիսնեւորդ»:

Եւսեբիոսի Քրոնիկոնը ոսկեդարեան թարգմանութիւն է. ձեռագիրը՝ որմէ կատարուած է տպագրութիւնը, մագաղաթեայ պատկառելի հատոր մըն է, առնուազն ԺԲ. դարու գրչութիւն, ըստ հրատարակիչ Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի պրպտումներուն:

Հ. Ակինեանի յիշած վկայութեան վըրայ՝ մենք կրնանք աւելցնել չորս հատ եւս.

Սկիզբն ԽԳ. յոբելենի (էջ 74)
Սկիզբն ԽԴ. յոբելենի (էջ 78)
Սկիզբն ԽԵ. յոբելենի (էջ 84)
Սկիզբն ԽԶ. յոբելենի (էջ 88)

Ասոնց հակառակ՝ անգամ մըն ալ կայ յոբելինի. «սկիզբն քառասներորդի երկրորդի յոբելինի առ հրեայս» (էջ 72):

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(2 — Շար.)

ԻՊՍԷՆԻ, ՇՈՓԷՆՀԱՈՒԷՐԻ ԵՒ ՆԻՑՇԷԻ ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏԸ

ԲԺԻՇԿ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՋԱՐՃԵԱՆ

Բ. ՇՈՓԷՆՀԱՈՒԷՐ ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՆ

Այս գիրքը կարդալէ առաջ ի՞նչ գիտէինք առհասարակ գերմանացի այս համբաւաւոր իմաստասէրին մասին: Փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ անոր տեղը շատ որոշ էր եւ յստակ կերպով սահմանուած: Անիկա տասնեւիններորդ դարու այն միակ խորհողն էր, որուն իմաստասիրական վարդապետութիւնները կը հակասէին Ֆիխտէի, Շէլլինկի եւ Հէկէլի տեսութիւններուն: Ան կանուխէն տուած էր իրեն հետեւեալ հարցումը.— Ի՞նչ է կեանքը: Ուսումնասիրելով, քննելով, պրպտելով և խորունկ մտահայեցողութիւններու նուիրուելով՝ գտած էր, թէ կեանքը վիշտի եւ արցունքի ծով է, տառապանքի եւ տանջանքի աշխարհ մը: Թէ ան դանդաղ մահ է եւ ոչնչացում, մեր ծնած օրէն իսկ սահմանուած անոր. թէ կեանքը տանջանքի եւ ձանձրոյթի անսահման օղակներէ բաղկացած է: Ուրեմն ինչո՞ւ համար, որո՞ւ համար եւ ի՞նչ յոյսով ապրիլ: Եւ այս բոլորին իբրեւ բնական հետեւանք, Շոփէնհաուէր կը հիմնէր իր յոռետեսութեան փիլիսոփայութիւնը:

Եւ սակայն բժիշկ Ռ. Պազարճեան հոս ալ յանդուգն է: Յորապէս թափանցած ըլլալով Շոփէնհաուէրի փիլիսոփայական գրականութեան, հոն՝ ուր ուրիշները յոռետեսութիւն կը տեսնեն, Պազարճեան լաւատեսութիւն կը գտնէ: Անոր նուիրուած գիրքն ուրեմն պրպտումի եւ բընութեան այն միակ մեթոտով կազմուած է, որ յստակ է, ինչպէս ան ալ կ'ուզէ դիտել տուինք, Ռ. Պազարճեանի

«Երբ ես քիչ մը մտերմացայ, կը գրէ իր գրքին մէջ, Շոփէնհաուէրի գործերուն, ես ինծի ցաւագին հարցում մը տուի թէ ի՞նչպէս փիլիսոփայ մը, իր այնքան գեղեցիկ ու մեծ գաղափարներով, ... ձեռքին մէջ կրնայ այնքան անդրդուելի յոռետես մը ըլլալ, ... բութեան, մարդկային սիրոյ, ներողութեան, գեղարուեստի եւ բարոյականի փիլիսոփայութիւն մը ի՞նչպէս կարելի է յոռետեսութեամբ պսակել»:

Շոփէնհաուէր կարդալով՝ Պազարճեան կ'ազդուի անկէ. «Շոփէնհաուէրով պիտի հոգեկան վերածնութիւն մը, նոր, ներզօր ու մաքուր կեանքի մը համար: Անոր փիլիսոփայութիւնը մէջս արթնցուց նոր բաղձանքներ, կեանքի համար ան ներշնչեց ինծի կուռի եւ յաղթութեան քաջութիւն մը: Ո՛րքան ողբալի, սոսկ, փոքր, կեղծ ու հակասական թուեցաւ ինծի գրապաշտ անունով զարգացումը, զոր երիտասարդութիւնը կեանքէն եւ դպրոցէն ձեռք կը բերէ, բաղդատելով այն ազնիւ, բարձր, մեծ ու բեղուն խոհերուն հետ, զոր Շոփէնհաուէր կեանքին շնորհեց: Այս հոգեկան վերածնունդը զոր անոր փիլիսոփայութիւնը ներշնչեց ինծի, ամէնէն մեծ երջանկութիւնը կը նկատեմ ես, որ վիճակուած ըլլայ ինծի: Անոր դաղափարներուն ինքնատիպութիւնը, դատողութեան յստակութիւնը եւ հրապուրիչ ոճը գերեցին զիս»:

Շոփէնհաուէր ոչ միայն յոռետես, այլ նոյնիսկ «հիւանդագին հեղինակ մը» դաւանողները խիստ բազմաթիւ են: Պազարճեան կը փորձէ ուրեմն եւրոպական մտաւորական դասուն համար նոր եւ ինքնատիպ փորձ մը: Ըստ իրեն Շոփէնհաուէրի քննադատները սխալ ուղիով առաջնորդուած են: Ան մտադրութիւն չէ ունեցած փիլիսոփային այս կամ այն վարդապետութեան ճիշդ կամ սխալ ըլլալը հաստատել: Ան կը ներկայացնէ մեզի Շոփէնհաուէրը այնպէս ինչպէս ան կը յայտնուի իր գործին մէջ, իրեն հիմնական նպատակ ընտրելով այն միտքը թէ անոր վարդապետութիւնը ոչ թէ յոռետես՝ այլ լաւատես է, քանի որ Շոփէնհաուէրի փիլիսոփայական վարդապետութեան հիմնաքարը կը կազմէ բարոյագիտութիւնը եւ բարոյագիտական – գեղարուեստական սկզբունքը: Ուր որ բարոյագիտութիւն չկայ, հոն չկայ նաեւ լաւատեսութիւն

Պէտք է դիտել տալ թէ միտքը եւ ուսումնասիրելու եղանակը հոս ալ նորութիւն էին, եւ հետեւաբար ընդունակ՝ հակասութիւններու եւ թիւրիմացութիւններու, որոնցմէ ազատ չէր անտարակոյս Պազարճեանի գործը: Մեզ շատ հետաքրքրեր պիտի տանէր, եթէ փորձել ուզէինք, նոյնիսկ փոքր չափով, տալ ամփոփումը Շոփէնհաուէրի իմաստասիրութեան որ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Ա.

Մայրութիւնը՝ զաւկի համար մարտիրոսութիւն մը եղած է յաճախ:

Սրտէն արիւն կ'երթար երբ իր այրի կնոջ չղին ուսին, — վասնզի իր ամուսնոյն մահուանէն վերջը սեւերը հանած չէր, — զաւկին ձեռքէն բռնած, ուրախ դէմք մը կեղծելով, հետիոտն կ'երթար Սկիւտար: Եւ ո՜րքան աղաչեր ու պաղատեր էր աղաներուն իր զաւակը որբանոց ընդունիլ տալու համար:

Որբանո՞ց. եւ ո՞վ միթէ այս հէք ու անտէրունջ որբէն աւելի այդ դժբախտ յարկը մտնելու իրաւունք ունէր:

Ներսէսը հիւանդանոցի վարժարանը դրին գիշերօթիկ, ու մայրը բոլորովին միայնակ ու անօգնիկ մնաց իր ամայի խրճիթին մէջ. բայց դեռ իր ապրուստին կարելով, շատ օր ցամաք հաց ուտելով, կը յաջողէր փոքրիկ գումար մը տանելու իր զաւկին՝ երբ ամիսը անգամ մը կ'երթար Եդի–Գուլէ անոր մօտ, սուրբի մը ... ուխտի գացող բարեպաշտուհւոյ մը պէս ջերմեռանդ ու ճշդապահ:

Բ.

Մարդկային տեսակէտով՝ որբանոցը հիւանդանոցէն շատ աւելի բարձր ու շատ աւելի սրբազան հաստատութիւն մ'է. վասնզի որբութիւնը դժբախտութեանց ամէնէն վերագոյնը ու ամէնէն նուիրականն է:

Այն անհաւասար մարտին՝ զոր զօրաւորը յախտան կը մղէ տկարին դէմ, որբութիւնն սկիզբն է:

Եդի–Գուլէի մէջ ազգն հիւանդանոց եւ որբանոց մ'ունի. մահը՝ այս երկու հաստատութեանց մէջտեղը մնացած է միշտ. իրմէ առաջ կուգայ հիւանդութիւնը ու որբութիւնը իրմէ վերջը. մահը՝ տարօրինակ ու անխուսափելի միութեան գիծ մ'եղած է այս երկու աղէտներուն մէջ:

Վարժարանի մէջ Ներսէսի աշակերտութեան տարիներն անցան ամէն աղայութեան տարիներուն պէս դիւրաւ:

Դպրոցին մէջ քիչ շատ աղէկ անառակն էր, միշտ աւելի խաղի քան դասերու հետամուտ. ի բնէ բարի ու ընկերասէր, բայց անիրաւութեանց դէմ ըմբոստ ու խռովարար:

Ո՛րքան դառն փորձերու ենթարկուեցաւ Ներսէսի այս բնաւորութիւնը որբանոցին մէջ. իր ուղիղ ու վայրենի դատողութիւնը երբեք չհամակերպեցաւ հոն տեսած անիրաւութիւններուն. զարմա՞նք, որ այդ գրկեալներու վայրին մէջ ալ զըրկանքներ տեղի կ'ունենային: Շատ հեղ պատահեցաւ որ Ներսէս ծեծ ուտէր իր ընկերոջ յանիրաւի պատժուելուն դէմ բողոքելուն համար: Դաստիարակը՝ որուն այս տղոց հսկողութեան հոգն յանձնուած էր, Աստուծմէ ու մարդոցմէ զըրկուած, խստասիրտ ու անտանելի ծերունի մ'էր, որ իր բախտէն կրած ձախորդութիւններուն վրէժը իր խնամոց յանձնուած անմեղ տղաքներէն կը լուծէր:

Կառավարիչներու, հին վարժապետներու այն հաղուագիւտ տիպարներէն մին էր, որոնց այսօր հետաքրքրաշարժ հրէշի մը նայելու պէս կը նայինք:

Դանիէլ պատուելին՝ կարճահասակ ու բարբարոս ծերուկ մ'էր, որ ինքզինքը պզտիկ թագաւոր մը կը նկատէր իր սրահին մէջ. դիւրաթեք՝ բայց անբեկանելի գաւազան մը, իր արքայական անհարկու մականն էր անշուշտ. իր գաղափարը, իր աւանդութիւններն ունէր այս մարդը ուսուցչական ասպարէզին վրայ:

Հիմակուան վիճակը, նախատել ու արհամարհել, կը վերագրէր նախկին վարժապետաց ու տիրացուներու պակսելուն: Ինքը դեռ յոխորտ յամառութեամբ, մը անոնց սովորութիւններն ըստ կարի կը պահպանէր, իր բթացած ուղեղովը կը մտածէր թէ վարժապետի մը համար նեբելի չէ երբեք ժպտիլ աշակերտաց առջեւ: Դժնեայ ու անողոք մարդ մ'էր որուն սրտէն ծերութիւնը ամէն մարդկային ու գորովոյ զգացում ջնջած էր:

Աշակերտները կը գողային իրմէ. ու հիւանդանոցին հոգաբարձութիւնն ինքն իրեն կը կարծէր թէ լաւագոյն դաստիարակն ունէր իր դպրոցին մէջ:

Ամէն աշակերտ ըստ կարի չկրցաւնելու կը ջանար այս կառավարչէ դէմքով մարմնաւորեալ կատաղութիւնը. մին ... մէնէն երջանիկն աշակերտաց մէջ, վարժապետին ծառայութեանը յատկացուած էր. անոր մաքուր ջուր, սիկառին կրակ տալ, տեսես սիպարը կանչել, ասոնք էին իր առանձնաշնորհումները, որ պատժական խստութիւններէն զերծ կը կացուցանէին զինքը. ուրիշ մի քանիներ, սովորաբար էն գեղեցիկներն այս տարբեր մանկանց մէջէն, կառավարչին նախամեծար ու սիրելի աշակերտներն էին:

Վարժապետին աչքը մտնալ այս էր մինչ հէք տղեկներուն միակ փափաքը, մանաւանդ դեռ իրենց մանկական ու գաղափարական սիրտը խուլ զայրոյթով կը լեցուէր այս մարդուն դէմ:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(2 — Շար.)

... այնքան աղմուկ հանեց իր ժամանակին:
Բայց հետեւինք Ռ. Գազարճեանի քա-
նի մը հիմնական մտքերուն, որոնցմով
... յատկանշուած է փիլիսոփային գործին ու
... պատկառութեան:
... ռեալութիւնը չի կրնար փիլիսոփա-
յութեան առարկայ դառնալ, կ'ըսէ Գա-
զարճեան: Հետեւաբար՝ փիլիսոփայ, մը-
տածող, բարոյագէտ, բարեչրջական ու
... փիլիսոփայ մը, որպիսին
է Շոփենհաուէր, չի կրնար յոռետես
... ութիւններ քարոզող մը դառ-
նալ. Շոփենհաուէրն է, որ փիլիսոփա-
յութեան միակ առարկան կ'ընդունի «Իր-
... ութիւնը փնտռել»:

Գազարճեան կ'ուսումնասիրէ յոռետե-
սութեան ծագումը կամ աղբիւրը, եւ ա-
նոր արտայայտութեան զանազան ձեւերը:
Կը յատկանշէ Պայրընի, Կէօթէի, Լէօ-
պարտիի եւ Շոփենհաուէրի երգած տա-
ռապանքի երգը, եւ կը գտնէ որ յոռետես
երգը երեք ձեւով կը յայտնուի, անհա-
տական, հաւաքական եւ տիեզերական:

Անհատական յոռետեսութիւնը ամենա-
պարզ արտայայտութիւն մը ունի, երգել
եւ ողբալ անձնական վիշտը, անձնական
դժբախտութիւնը, մինչդեռ հաւաքականը
աւելի բարձրագոյն ձեւն է յոռետես
արտայայտութեան, ինչպէս օրինակ ժո-
ղովուրդի մը կամ ազգի մը ճակատագրին
ողբը. Վերջապէս տիեզերականը, ուր
... , ինչպէս Պայրըն, Կէօթէ
(Ֆաուստ) եւ Լէօփարտի կ'երգեն ու
կ'ողբան տիեզերական անսահման վիշտը:
... փիլիսոփաներու յոռետեսութիւնը,
... մարդկութեան տխուր ճակատա-
գիրը երգելուն մէջ կը կայանայ:

Կեանքի դրապաշտ վարդապետութիւնը
եւ Շոփենհաուէրի ըմբռնումը կը զուգա-
կշռէ Գազարճեան եւ այսպէս կ'ամփոփէ
կեանքի ժամանակակից դրապաշտ վար-
դապետութիւնը.— Կեանքը այն միակ
բարիքն է, զոր մարդ կը ստանայ: Ո՛չ
մէկ բարոյականութիւն գոյութիւն ունի
կեանքին մէջ: Ամէն միջոց թոյլ տրուած
է հաճոյք ձեռք բերելու համար, կեանքը
պաշտպանելու եւ երկարացնելու համար:
Կրօնք ստութիւն մըն է, բարոյականը ա-
ռասպել մը: Դրապաշտութիւնը կը փա-
ռաբանէ ուժն ու պայքարը, առանց ...
... համար կեանքին հրամայական ի-
... ները...:

Ռ. Գազարճեան զայրոյթով կը հար-
ցնէ «ի՞նչ կը մնայ մարդուն, երբ իր մէ-
ջէն կրօնն ու բարոյականը վերցուին»:
Դրապաշտ գիտութիւնը փոխանակ մար-
դուն երջանկութիւն բերելու, իր յառաջ-
դիմող ու յաղթանակող ճամբուն վրայ,
կեանքէն ու գոյութենէն յափրացողնե-
րուն գիտութիւնը կը զարգացնէ: Այս
վարդապետութեան Գազարճեան կը հա-
կադրէ Շոփենհաուէրի վարդապետու-
թեան կեանքի իտէալը, որ մարդկային
... ութիւնը կ'առաջնորդէ նոր եւ
... կրօնի մը, որ կը պարունակէ
բոլոր առաքինութիւններն ու մխիթարու-
թիւնները: Ան կը հաստատէ կեանքի
անմահութիւնը, ան կը խոստանար Յա-
ւիտենական Նիրվանայի գերագոյն եր-
ջանկութիւնը, որուն համաձայն դժբախտ
մարդկութիւնը, որ անցած դարերուն եւ
ներկայիս մէջ ողբով ու վիշտով հիւսած
էր իր ճակատագիրը, պիտի գտնէ երա-
նութիւն մը, որ ամէնուն՝ հարուստին ու
աղքատին, գիտունին ու տգէտին, քրիս-
տոնեային ու մահմետականին, առանց
ցեղի, դասակարգի ու կրօնի խտրու-
թեան, հաւասարապէս պիտի բաժնուի,
ինչպէս ներկայի այնպէս ալ ապագայի
մէջ:

Շոփենհաուէր մեզի ցոյց կուտայ բա-
րոյականութեան իբրեւ հիմնական խա-
րիսխ, ամենաբովանդակ սէրը: Ահաւա-
սիկ քրիստոնէական այն վարդապետու-
թիւնը, զոր կը գտնենք նաեւ Շոփեն-
հաուէրի մէջ: Սէրը, բարոյականն ու
հաւատքը, զոր դրապաշտութիւնը մար-
դուն սիրտէն վանեց, իր բոլոր յոյսերով
ու փափաքներով, կրկին անգամ մար-
դուն վերադարձնողն եղաւ Շոփենհաուէր
(էջ 88): Անոր վարդապետութեան մէջ կը
գտնենք նաեւ հերոսին, սուրբին եւ հան-
ճարին փառաբանութիւնը:

Հոս կը վերջանայ Շոփենհաուէրին նը-
ւիրուած գիրքը, որ կը պարունակէ ա՛յն-
քան շահեկան խորհրդածութիւններ, ար-
ժանի լուրջ ընթերցանութեան եւ վեր-
լուծումի:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲՈՅՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Բազմաթիւ դպրոցներու մէջ արուեստ սորվեցնողներ տղոց աչքը կը կրթեն, եւ երաժշտութեան ճամբով ալ ականջը կը կրթեն:

Սակայն տակաւին չէ եղած դպրոց մը, որ տղոց քիթը դաստիարակէր:

Եւ սակայն քիթը այնպիսի հարուստ ներաշխարհ մը կրնայ բանալ մարդուս առջեւ, որուն նմանը չե՛ն կարող բանալ մնացեալ զգայարանքները:

Տեսութիւնը, լսողութիւնը, ճաշակը եւ հպումը չեն կրնար արթնցնել այնքան վառ յիշողութիւններ, որքան հոտոտե-լիքը:

Նոր հնձուած խոտի, աշնան այրող տերեւներու, ախոռի, զանազան կերա-կուրներու, նոյնիսկ կաշիի հոտերը մե-զի յանկարծօրէն կրնան բերել տարինե-րով թաղուած յիշատակներ, մեր մէջ արթնցնելով հոյակապ վայրկեաններու վերապրումը:

Հելէն Քելլր, կոյր եւ խուլ հեղինակը ըսած է. «Հոտոտելիքը այնպիսի հրա-շալի կախարդ մըն է, որ մեզ հազա-րաւոր մղոններով տեղեր կը պտըտցնէ եւ մեր կեանքի բոլոր տարիները կը բռնէ մեր մտի պաստառին վրայ: Հոտերը դիս իրենց յիշատակներով կ'երջանկացնեն աննկարագրելի կերպով եւ կը տխրեցնեն՝ վիշտերս վերստին բերելով ինծի»:

Գարնանային օրով կատարուած պտոյ-տէ մը վերադարձին, ի՞նչպէս կրնաս բացատրել ռունգերուդ մէջ յամեցող ար-բշռանքը: Ծաղիկները կրնաս նկարագրել ըստ պատշաճի, սակայն ի՞նչ բառերով նկարագրել կարելի է՝ բոյրի հրաշքը:

Տեսողութիւնը անզօրութեան կը դա-տապարտուի խաւարի մէջ:

Լսողութիւնը կրնայ լարել իր մեքենա-կանութիւնը, եւ մնալ՝ ոչինչ լսելու գե-րին մէջ:

Սակայն ցերեկ ըլլայ թէ գիշեր, զգա-յուն քթին համար անհոտ տեղ գոյութիւն չունի:

Նորածին հորթը, իր տկար սրունքնե-րուն վրայ զողդողալով, բաց այլ անտես աչքերով, մօրը ստինքը կը գտնէ՝ հոտո-տելիքի՛ն շնորհիւ:

Կովերը, խոզերը, մայր այծերն ու ոչ-խարները, եղնիկները, մատակ ձիերը իրենց պզտիկները կը գտնեն եւ կը զատո-րոշեն հոտոտելիքի՛ն շնորհիւ:

Մարդկային դէմքին վրայ արտաքին քիթը տեսանելի է անշուշտ: Սակայն կայ նաեւ «ներքին քիթ» մը որ ռունգերու վերնամասին (ներքին) մէջ կը գտնուի, կազմելով բուն քիթը, որ աներեւակայե-լի նրբութեամբ հրաշակերտ մըն է:

Վերին ռունգերու իւրաքանչիւր կող-մին վրայ մասնայատուկ ջղարջիջներ կան: Հոտի մասնիկներ, որ կազային վի-ճակով կը թեւածեն օդին մէջ, երբ կը հասնին այդ բջիջներուն, կը յառաջացնեն քիմիական հակազդեցութիւններ:

Աչքին ու ականջին հիմնովին հակա-դրուելով, (քանի որ այս երկուքը թրթռ-ռացման որոշ սահմանաչափէ մը անդին չեն կրնար անցնիլ), այդ ներքին քթի սար-ուածքը կարող է հոտերու անսահման թիւի մը հակազդել:

Ամէն քայլիդ նորանոր բոյրերով կը դի-մաւորուիս գարնան օր մը կատարած մէկ պտոյտիդ ընթացքին: Նկատուած բան է թէ ծաղիկը ծղօտին վրայ, կամ թուփին մէջ, աւելի է հոտաւէտ քան երբ կը քա-ղես զայն ու կը տանիս քթիդ: Հովերուն թեւով եկած բոյրը աւելի գգլիչ է, քան մօտէն հոտոտուելով ստացուած բոյրը:

Ծաղիկները բոյրերու կապակցուած շատ խաղեր ունին:

«Մարզուած քիթ» ունեցողներ կրնան անձերու գրագրութիւնը կանխագուշակել՝ անոնցմէ հասած հոտը «կշռադատելով»:

Թերեւս օր մը, երբ մարդիկ լրիւ հաս-կընան հոտին, բոյրին իմաստը, քիթը դաստիարակելու մասին առնեն հիմնական քայլեր, եւ ըստ այնմ ալ բանան մասնա-ւոր դասընթացքներ, ճիշդ ինչպէս գոյու-թիւն ունին դասընթացքներ՝ աչքին ու ականջին դաստիարակութեան համար:

Եթէ մէկ օր երջանիկ ըլլալ կ'ուզես՝ գինովցիր: Եթէ երեք օր երջանիկ ըլլալ կ'ուզես՝ ամուսնացիր: Եթէ ամբողջ կեանքիդ ընթացքին երջանիկ ըլլալ կ'ու-զես՝ տէրտէր եղիր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Ո՞Վ Է ԶՈՄՊԻ

Քոնկոյի ղեկավարներուն առթիւ, Լումումպայէն վերջ իր վրայ ամէնէն շատ խօ-սեցնող մարդն է Մոյիզ Չոմպէ, Քաթան-կայի պետը:

Ծնած է Քաթանկայի Մուսումպա քա-ղաքը 1919ին: Հարուստ ընտանիքի զա-ւակ, վայելած է երկրորդ աշխարհամար-տէն առաջ Քոնկոցիներու շնորհուած կա-րելիութիւնները: Իր երկրին մէջ, բա-ցառիկ զարգացում ստանալէ ետք, ղըր-կուած է Եւրոպա: Բազմաթիւ մայրա-քաղաքներ այցելելէ վերջ, մեծ փորձա-ռութիւններով եւ դրամով վերադարձած է իր ծննդավայրը: Ամուսնացած է զօ-րաւոր ցեղախումբերէ մէկուն պետին աղջկան հետ: Այսօր տէր եւ տիկին Չոմ-պէ ...ինն տասը զաւակ:

1951ին Քաթանկայի գաւառական խոր-հուրդի անդամ նշանակուած է, յետոյ՝ կառավարական խորհուրդի: Ձեռք առ-ցուցած է Լոնտոնի մէկ ընկերակցութեան նախագահի պաշտօնը: Սոյն ընկերակ-ցութիւնը հիմնուած է 16րդ դարուն եւ մեծ ազդեցութիւն կը վայելէ այսօր ոչ միայն Քաթանկայի, այլ նաեւ Քազայ եւ Ան-կոլա նահանգներուն մէջ:

Չոմպէ հիմնած է կուսակցութիւն մը, որ տարւոյս սկիզբը ներկայացուեցաւ Պրիւքսէլի «կլոր սեղանի» խորհրդաժողո-վին, այդ կուսակցութիւնը կը պահան-ջէր որ դէթ դաշնակցային ձեւով գոյա-վիճակ մը շնորհուի Քոնկոյի պետէքին երկու երրորդը ապահովող Քաթանկա նահանգին: Լումումպայի կողմէ նշա-նակուած կեդրոնական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Քոնկոյի անկախութեան առաջին օրերուն իսկ հրաժարեցաւ եւ Չոմ-պէ ու Քանաքաթ Էլիզապէթվիլի կառա-վարութիւնը իրենց հակակշռին տակ ա-ռին:

Չոմպէ շատ զուարթ բնաւորութեան տէր մարդ մըն է, բայց անսահման հա-մակրութիւն ունի Լումումպայի հանդէպ: Այս վերջինն ալ «ոճրագործ» կ'որակէ Չոմպէն:

Չոմպէ կ'ուզէ պահել բարեկամական յարաբերութիւնները Պելճիոյ հետ:

Չոմպէ մեծ վայելչութեամբ կը հագ-ուի, ճարտար բեմբասաց մըն է ճարպիկ բանակցող մը: Զօրաւոր անհատականու-թեան տէր մարդ մըն է եւ լայն ժողովըր-դականութիւն ունի:

Երկու ճամբորդներ կը զրուցեն իրենց այցելած զանազան քաղաքներուն մասին:
— Անկասկած՝ Լոնտոն աշխարհի ամէ-նէն մշուշոտ քաղաքն է, կ'ըսէ անոնցմէ մէկը:
— Սխալ ես, կը պատասխանէ երկրոր-դը: Ես Լոնտոնէն աւելի մառախլապատ քաղաք մը տեսայ:
— Ո՞ր քաղաքն էր այդ, կը հարցնէ ա-ռաջինը հետաքրքիր:
— Ի՞նչ գիտնամ: Այնքան մշուշ կար որ չկրցայ հասկնալ, կը յարէ երկրորդը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Նոյնն արել եմ ես, տէր Վահեւունի, — խօսեց Բասենի Մանէճ իշխանը մի թանձրաթաւ ձայնով, որ միանգամայն ... պատասխանում էր նրա լեցուն մը-... կազմուածքին: — Արել եմ. սակայն ... փախչում են գիշերանց, անյայտ ճանա-պարհներով, անտառներով... Իսկ երբ պատահաբար կալանում են դրանց եւ բե-րում ինձ՝ անիծեալներն իսպառ ուրանում են, թէ փախչելու ցանկութիւն են ունե-ցել: Սակայն երբ դոցա չօշափում են դա-... նոր միայն խոստովանում են, ... խաբուել են արքայի հրամանից եւ... Կամսարականը գլուխը տարուբերեց ... ժպտալով:
— Ահաւասիկ, տէր նախարարներ, ինչս ... որքան հասու եմ լինում, Ար-... Թագաւորն ինքն է խախտում կարգը Հայոց Աշխարհի...

— Ճշմարիտ է, իշխան, ճշմարիտ է, Թագաւորն ինքը, ի՛նքը, — կրկնեցին մի քանի ձայներ միասին: — Թագաւորն ան-տեսում է մեզ եւ խախտում աւանդական օրէնքները սուրբ:

— Մեր նախահայրերը չէ՞ որ Արտաշէսի եւ Տրդատի օրօք եղել են, պատա, չեն նեղուել երբեք...

— Եւ մեր ծառաներին նոքա չեն խլել մեզնից: Իսկ սա՞ ... իր հրովարտակով...

— Դա հրովարտակ չէ, — նորից խօ-սեց Կամսարականի քեռայր Համունի Դաւիթ իշխանը, — դա չարութեան յայ-տարար է: Արշակը դրանով խռովեց, դայլթակղեց մարդերը: Թւում է ինձ, թէ բոլոր իմ ծառաներս պատրաստւում են հեռանալ, փախչել ծածուկ: Ես ամէնքին կասկածում եմ:

— Իսկ ես, տեարք, — նորից միջա-մտեց Բասենի Մանէճը, — ես մինչեւ իսկ երկիւղ ունեմ, որ իմ մարդերը սպանենեն ինձ, որպէսզի իրենց փախուստն արգե-լող չլինի:

Կամսարականը նորից դառնացած շար-ժեց գլուխը.

— Ահաւասիկ՝ վիճակ, որ ստեղծել է Թագաւորը Հայոց, — բացականչեց նա հեգնոտ: — Եւ պիտի թո՞յլ տանք, որ շարունակուի այս...

Լռութիւն իջաւ մի վայրկեան. Թւում էր՝ իւրաքանչիւրը որոնում է մի ելք, մի միջոց... Եւ այդ լռութիւնը խզեց զար-ձեալ ծեր Վահեւունին.

— Ի՞նչ կարելի է անել սակայն, Տէր Կամսարական:

— Ահա այդ իսկ նպատակով հրաւիրել եմ ձեզ, տէր նախարարներ, որպէսզի խորհենք միաբանաբար մեր անելիքը: Խօ-սէք համարձակ եւ վստահ:

Վանանդի իշխան Զաքարէն կոկորդը մաքրեց խօսելու համար:

— Ես խորհել եմ, իշխան, — ասաց նա: — Առաւել բնական եւ օրինական կը լինէր, եթէ ինքներս հսկէինք մեր մար-դոց եւ չթողնէինք...

— Իսկ ի՞նչպէս չթողնենք, — թաւա-ձայնեց Բասենի տէրը: — Ի՞նչպէս հրս-կենք, երբ նոքա գնում են գիշերները, ծածուկ ուղիներով. եւ ոչ թէ իրենց կա-ցարաններից, այլ պարզապէս դաշտից, սարից, աշխատանքի վայրից: Ես, ահա-ւասիկ, կարգել էի պահակներ, որ հե-տապնդին կալանեն եւ բերեն ինձ: Եւ սա-կայն... — ու Մանէճը կանգ առաւ գը-լուխը տխրօրէն շարժելով:

— Եւ սակա՞յն, — հարցրեց Վանանդի տէր Զաքարէն:

— Սակայն պահակներն իրենք հեռա-ցել էին հետները, — պատասխանեց Մա-նէճը հին զայրոյթից հեւալով:

— Ուրեմն պահակները պիտի լինեն վստահելի, — վրայ բերաւ նոյն Զաքա-րէն: — Եւ կամ՝ փախչել փորձողին պէտք է պատժել այնպէս, որ լինի խրատ այլոց, որպէսզի չհամարձակուեն այսու-հետ... Պատժել խստիւ:

— Ես այդպէս էլ անում եմ, իշխան, — անքաց Մանէճը: — Չի օգնում սա-կայն: Շարունակում են փախչել:

— Եթէ դա եւս չի օգնում, հարկ է ու-րեմն դիմել խստագոյն միջոցի, — ձեռքը բռունցք շինած խօսեց Դաւիթ Համունի իշխանը:

Մինչ ամէնքը, խօսելով եւ խօսակցու-թեանը միջամտելով, յուզւում էին, տա-քանում, Գաբեղէնից իշխան Սահակը մը-տածում էր. «Ինչո՞ւ են բորբոքւում, տէր Աստուած... Մի՞թէ արժէ այդքան յուզ-ուել մի քանի ծառայի, մի քանի շինա-կանի համար եւ գժտուել Թագաւորի հետ»: Նկատելով, որ յուզումը կարող է ծաւալուել, նա խօսելու իրաւունք խնդ-րեց եւ ասաց.

— Տէր Կամսարական, թերեւս գրենք մի նոր նամակ եւ կրկին խնդրենք, որ արքան խաչար հանէ արքունի շիներից. չէ՞ որ շիները աւելի մեծաթիւ են, քան մերը: — Այստեղ Սահակ իշխանը շուրջը նայեց՝ տեսնելու եւ ստուգելու, թէ ինչ-պէս է ընդունւում իր առաջարկը, որ ըստ այնմ շարունակի կամ ընդհատի: Բայց նա ասելիքը չէր աւարտել տակաւին, երբ աւագ Համունին չոկուեց բարձի վրայ եւ ձեռքը բարձրացրեց:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Նազիկ Վարդանեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Վարդան Վարդանեան (Օհաննէսի Գրիգորի որդի), բնիկ Պրուսացի (Աճօլէկ գիւղէն)։ Պատերազմին կորսուած է Գերմանիոյ ճակատը։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել. — Երեւան, Սարը Թաղ, 6րդ շարք, 41րդ տուն, Հայաստան, կամ՝ Փիլիպպոս Եասյեանի՝

167, Rue de l'Egalite, ISSY-LES-MOULINEAUX

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել.

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Տօն Խաչվերացի եւ ժողովրդապետական Եկեղեցիին։

Զայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։
Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Վերժին Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա. Խանտանեանէ 30.00 Ն. Ֆ., Պ. Զարեհ Զուհաճեանէ՝ 20.00 Ն. Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. — Տէր եւ Տիկին Միրան Պարոնեան (Շաւիլ) 100 Ն. Ֆ., իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ, Տիկին Նաւասրեան (Նիս) 20 Ն. Ֆրանք։

ՎԵՆԵՏԻԿ (ԻՏԱԼԻԱ)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին։
2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8։
3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան։
4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ ի զօրու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— *Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ -* կական Գրասենեակը, *Թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն սոյնպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։*

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Թիւ Տիննուարի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետոյ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք։

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար։ Դիմել հասցէին՝ 1 Գուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի։
Հեռաձայն՝ 97–01–72։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան։ Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան։
Հեռախօս՝ OBS. 18-28

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ։ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ։

1918 1958

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ
Հ.Մ.Ը.Մ.ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Միութեան քառասնամեակին՝ (1918 – 1958)։

Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վարչութեան։

500 գեղատիպ էջ ճոխօրէն պատկերազարդուած, լաթակազմ։

Բովանդակութիւն՝

Ա. Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 – 1915։

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տարածումը Պոլիս եւ գաւառները։

Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնը Հայաստան։

Դ.— Հ. Մ. Ը. Մ. արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մերձաւոր Արեւելք, Աֆրիկա եւ Եգիպտոս։

Ե.— Հ. Մ. Ը. Մ. Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ։

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOUM
BEYROUTH LIBAN.

ԳԻՆ՝ 15 Ն. Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 8 SEPTEMBRE

1960

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8894 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4695

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ

Զօր. տը Կոլի մամուլի ասուլիսը եւ … մը յայտարարութիւնները ազգային … միջազգային հարցերու շուրջ, ընդհա… մնաց յուսախաբ եւ վերապահ ձգե… ցանոր եթէ ոչ բոլորը :

Ֆրանսական շրջանակները մանաւանդ, … ծածկեր որ Նախագահը տեղքայլ կ'ը… եւ անմիջական լուծում մը չի տեսներ … ալժերիայ խնդրին որ կը մնայ Ֆրանսա… մեծագոյն վէրքը : Աջէն ձախ, բոլոր … քաղաքական գէմքերը յուսախաբ են : Ե… թէ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակից, … Պիտօ յայտարարեց պարզապէս. — … Այն մարդ գիտէ թէ ինչ կը մտածեմ : … մտաւոր նորութիւն մը չունիմ քաղելիք» … ընկերվարական Տէփրէօ շեշտեց թէ … տը Կոլի յայտարարութիւնը հիմնական … թիւն մը ունի, Ալժերիոյ մասին : … հոգեբանական հետ միայն մէկ կէտի … նախագահին ոճը փոխած է :

Աֆրիկեան շրջանակները ընդունելով … որ տը Կոլ միակ մարդն է որ … լուծել ալժերական հարցը (Մա… կը գտնեն սակայն թէ այլեւս կա… չէ պատրանքներ ունենալ տը Կոլի … (Թունուզ) : Ալժերիոյ եւրոպական … համար, տը Կոլ կ'ուրա… Սեպտեմբեր 18ի յայտնած սկզբ… (Ֆրանսականացում – ընկե… րակցութիւն – անկախութիւն) քանի որ … չի խօսիր ֆրանսականացման մա… Զինուորականներու համար, մէկ ի… կայ՝ նախ յաղթել, ապա կը … մնացեալին մասին :

… աւելի խիստ են.— « Քարոզ … է անապատին մէջ», կը գրէ պահպա… թայմզը, մասնաւոր վերապա… արժանացած են նախագահին … Ատլանտեան Ուխտի եւ Եւ… մասին : Թուղթերուն համար տը … ոճը պարզ պատերազմի լեզուն է :

… Կազէթ տը Լօզան կը գրէ.— … 70 տարեկան այս մարդը զոր պա… երկու անգամ իշխանութեան … բերաւ, կը խաղայ այն իշխանա… հեղինակով զոր խաղացողը ունի երբ … ցոյց տալ իր կիրքը : Իր պայծա… եւ իր հանդարտութեան … — մենոլոգ մը զոր երկրին կը վե… — տը Կոլ միայն յոյսին կը ձգէ իր … տաղնապեցնելու պաշտօնը : Գալով … — իր նախարարները եւ լրա… որոնք մօտիկ կ'ըլլան իրեն, գա… կը ձգէ իրենց ներկայ մտահոգու… թիւններուն» : Կեներալ Անզայկեր (ան… Պոն) կը գրէ թէ տը Կոլ ջրեց այն … որոնք նուիրական ենԱտլան… համար : Արհամարհեց եւրոպա… բոլոր կազմակերպութիւնները, տը … հայրենիքներու Եւրոպան կ'ուզէ ; եւ … «Նախագահը Ֆրանսայի … անցեալին մէջ կ'ապրի : Ընդ… Արեւմուտքի խմբաւորում սաղ… կը կրկնեն Սթալինի հին … « Պատը քանի՞ զօրաբաժին … Եւրոպայի մէջ» :

… Մոնտի մէջ Սիրիուս շատ խմբա… խմբագրական մը կը գրէ եւ կ'եզ… — «Ֆրանսացիները ի մօտոյ … գիտնան թէ այն միապետը, որուն … վայրկեանի մը յանձնեցին, … ճակատագիրը, կրցաւ խափանել … պատմութեան ընթացքը, թէ ոչ, … այն ուժերուն որոնց չկրցաւ տի… չատ մը ուրիշներու պէս, բայց … փաեմութեամբ կրցաւ միայն յե… որէ օր աւելի ծանր վճարագի… » :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

■

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Սեպտ. 3, 4, 5) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Յասսըջիկայ հակտեմբերին գտնուելիք ամբաստանեալներու թիւը 450ի հասած է : Ասոնց բոլորին ալ գլխաւոր յանցանքն է սահմանադրութիւնը բռնաբարած ըլլալ : Ազգ. Միութեան կոմիտէի բանբերը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին տուած է նաեւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Դատավարութեան սրահը պիտի կրնայ վեց հարիւր հոգի պարունակել, բացի ամբաստանեալներէն : Այս վեց հարիւր աթոռէն երկու հարիւրը տեղացի եւ օտար լրագրողներուն, քանի համալսարանին, յիսունը ամբաստանեալներու մօտիկներուն, 220ը նահանգներուն, 150ը պետութեան եւ կառավարութեան ասպարէզին ու դիւանագիտական մարմնին պիտի յատկացուին : Նահանգներու յատուկ 220 աթոռներէն 40ը Պոլսոյ կը պատկանին ու ժողովուրդին պիտի յատկացուին մէկ հոգի մէկ նիստի պիտի կրնայ ներկայ գտնուիլ :

Իւրաքանչիւր թերթէ կամ հանդէսէ ամէնէն շատ երկու թղթակից պիտի կըրնան հետեւիլ դատավարութիւններուն, իւրաքանչիւր անուանացանկ մէկ ամսուան համար ի զօրու պիտի ըլլայ երկրորդ ամիսը պիտի վերանորոգուի : Լուսանկարիչ – թղթակից պիտի չընդունուի Եասը Ատա . մամուլին լուսանկարները պիտի հայթայթուին բանակին՝ լուսանկարչական կեդրոնին կողմէ :

Դատավարութիւնները սկսելէն ետք, ձայնասփիւռը 15էն 30 վայրկեան տեւող Եասը Ատայի լուրեր պիտի հաղորդէ, ամէն օրուան նիստերուն ամփոփումը կամ ձայնագրուած կարեւոր դատավարութիւնները հանրութեան պիտի հաղորդուին :

Բանակին շարժանկարի եւ լուսանկարի կեդրոնը պիտի շարժանկարէ ամբողջ դատավարութիւնը եւ յարմար գտած մասերը պիտի ցոյց տայ ժողովուրդին : Արգիլուած է լուսանկարչական գործիքով ատք կոխել կղզի :

Եասը Ատայի եւ Տոլմապահչէի միջեւ պահիչէ թիւով շոգենաւ մը պիտի երթեւեկէ :

Եթէ օդը թոյլատու չըլլայ, այն անձերը —օրինակ՝ վկաները— որոնք անհրաժեշտ են դատավարութեան համար, թռչանով պիտի փոխադրուին կղզի : Այս պարագային լրագրողները պիտի չկրնան կղզի երթալ : Եթէ օդերեւութաբանական պայմանները փաթարանան մինչ լրագրողները եւ ունկնդիրները կղզի կը գտնուին, իրենց բնակութիւն պիտի հայթայթուի Եասը Ատայի մէջ : Լիման ճաշարանը պիւֆէ մը պիտի հաստատէ կըղզիին մէջ : Երբ բոլոր պատրաստութիւնները լրանան, կղզին եւ քաղաքին միջեւ գոյութիւն պիտի ունենան 24 հեռաձայնի գիծ, 12 թելեֆսի. գիծ եւ երկու ռատիօ-փոքրյի գիծ, զորս լրագրողները փոխն ի փոխ պիտի օգտագործեն : Պիտի չթոյլատրուի որ մասնաւոր կերպով գիծ վարձուի :

Բանբերը ըսաւ թէ անհիմն է այն լուրը՝ որուն համաձայն դատավարութիւնները Նիւրընպերկի օրինակին վրայ տեղի պիտի ունենան, թէ յայտնի չէ դեռ պատիժներու գործադրութեան վայրը, եւ թէ ամբաստանեալները դատավարութեան ընթացքին պիտի չկրնան շփում ունենալ իրենց ընտանիքներուն հետ : Փշաթելերով եւ ականներով անջատուած են դատարանը եւ այն վայրը ուր ներկայիս կը գըտնուին ամբաստանեալները : Կղզիին մէջ այժմ 496 հոգի կը գտնուին :

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ նոր կառավարութիւնը ընկերվարական հակում պիտի ունենայ : Ազգ. Միութեան կոմիտէն կը գտնէ որ երկրին կարիքները այդ կը պահանջեն : Առաջին առթիւ պիտի կարգադրուին հետեւեալ հարցերը.— Բժշկութեան պետականացում, հակամենաշնորհային օրէնքներու հաշուեյարդար եւ կրթական զօրաշարժ :

× Անկեալները զանազան քաղաքներու փաստաբաններուն կը դիմեն իրենց պաշտպանութեան համար : Հանրապետութեան նախկին նախագահ Ճէլալ Պայար յայտարարեց թէ փաստաբան չուզեր եւ դատարան պիտի չներկայանայ : Մենտերէս կնոջը նամակ գրած է եւ փափաք յայտնած է որ Իզմիրէն, Պոլսէն եւ Անգարայէն մէկական փաստաբան բռնէ : Անգարայէն երեք փաստաբաններ մերժած են սակայն Մենտերէսը պաշտպանելու պաշտօնը :

× Համալսարանէ եւ լիսէէ վկայուած մանկավարժուհիները պարտաւորիչ ծառայութիւն պիտի ընեն : Այրերու զինուորական ծառայութեան փոխարէն, անոնք ալ ուսուցչութիւն պիտի ընեն, իրենց բնակած քաղաքներուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ կացութիւնը միշտ խառնակ է : ՄԱԿը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ եւ գրաւեց Լէոփոլտվիլի օդակայանը եւ ձայնասփիւռի կայանը : ՄԱԿի ուժեր պահակ կեցած են նաեւ Քազավուպուի բնակարանին առջեւ : Լումումպա միշտ կացութեան տէրն է կոթնելով Խորհ. Միութեան : Իր տրամադրութեան տակ ունի 11 Իլիուշին օդանաւեր : Զոմպէ եւ Քալոնճի մամուլի ասուլիս մը տուին յայտնելով թէ Լումումպա պէտք է բարձրագոյն ատեանի առջեւ քաշուի եւ դատուի իբրեւ դաւաճան : Քազայի վայրագ կռիւները կը շարունակուին :

ԵՐԿՈՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ, Միչըլ եւ Մարթին որոնք մաս կը կազմէին Մ. Նահանգներու գաղտնի սպասարկութեան, իբրեւ ծածկագիր գրութիւններու մասնագէտ, Խ. Միութիւն ապաստանեցան : Անմիջապէս Խ. Միութեան քաղաքացիութիւնը ստացան : Յունիս 24ին, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ փախուստ տուած էին, Մ. Նահանգներէն :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորին ընտանիքը Եւրոպա մեկնեցաւ, ապահովութեան համար : Թագաւորը Ամման կը մնայ : Այս առթիւ յայտարարած է.— «Ի՞նչ արժէք ունի թէ ուր կը մեռնիմ » :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը վերահաստատեց մահապատիժը, նկատի առնելով որ վերջին ամիսներու ընթացքին մահափորձերու թիւը շատցած է :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.—

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս եւ Ծայր. Պատրիարք Ամենայն Հայոց, Փարիզ պիտի ժամանէ Սեպտեմբեր 12ին, Երկուշաբթի օր :

Իրեն կ'ընկերանան Գերաշնորհ Տէր Կոմիտաս Եպիսկոպոս Տէր Ստեփանեան՝ Առաջնորդ Վրաստանի, Տէր Եղիշէ վրդ. Սարգիսեան՝ գաւազանակիր եւ Պ. Հայկ Առաքելեան՝ քարտուղար :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Յակոբ Տէր-Յակոբեան յանկարծամահ եղած է Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, իր բնակարանին մէջ, Փարիզ :

77 տարեկան էր :

Բնիկ Կեսարացի, փոքր տարիքէն Պոլիս փոխադրուած, իր կրթութիւնը առած է Պոլսոյ մէջ, կարճ ժամանակ մը յաճախած Վիեննայի Մխիթարեանց վարժարանը :

Ցետոյ նուիրուած է հրապարակագրութեան, — իր կուռ եւ սեղմ ոճով կը ներկայացնէր գրական երիտասարդ սերունդը որ սրոշ յեղափոխութիւն կատարեց հայ մամուլին ասանդութեանց մէջ : « Նոր սերունդներու բարեկամ», յառաջապահ գրողներու խումբ մը կը կազմէր Մեծարենցի, Շ. Միսաքեանի, Գեղամ Բարսեղեանի, Վահրամ Թաթուլի, Ահարոնի հետ :

Իբրեւ գրական ծածկանուն՝ կը գործածէր Ց. Խարտեաշ :

Աշխատակցած է «Սուրհանդակ», «Արեւելք», «Հայրենիք» թերթերուն, Թէոդիկի « Ամէնուն Տարեցոյց»ներուն : Անդամ էր «Մանզումէի Էֆքեար»՝ եւ «Վերջին Լուր» թերթերու խմբագրութեան :

Փարիզի մէջ՝ կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի, «Ազատամարտ»ի եւ «Զուարթնոց»ի :

Կեանքի մէջ պահպանողական, գրականութեան մէջ յեղափոխական, ինքնատիպ գրագէտ մըն էր, որ իր աւելը սպառեց առաւելապէս մամուլին մէջ՝ քիչ բան տալով գրականութեան, — Ուր խեցիներ ժողվեցի հատորը, զոր կրնար ճոխացնել թերթերու մէջ կորսուած այլ կտորներով, այսօր ալ կը կարդացուի տակաւին : Վերջերս տպագրութեան յանձնած էր Պարտիզակի նուիրուած հատոր մը :

Եղած է Պարտիզակի միտիր՝ թրքական Հուրիէթի շրջանին : Մասնակցած է կաթողիկոսական ընտրութեանց՝ պատգամաւոր երթալով Էջմիածին, երկու անգամ, Պոլսէն եւ Փարիզէն : Անդամ էր Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան : Պատուոյ նախագահ՝ Հայ Գրողներու Միութեան :

Փարիզի մէջ հիմնած էր տպարան մը, ուր կը տպուէր Յառաջը երկար տարիներ : Իր տպարանէն լոյս տեսած են նաեւ բազմաթիւ արժէքաւոր գործեր :

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Զարուհի, Տորք եւ Մեսրոպ Տէր-Յակոբեաններուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

1.— Ընկ. Մ. Իշխան, փոխ-տնօրէն Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանին, ընկեր Գարամարտեան, տնօրէն Հալէպի Քարէն-Եփփէ ճեմարանին : Ընկ. Մ. Իշխան յայտնեց թէ Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ Փարիզ հրաւիրուած են հայ վարժարաններու ութ տնօրէններ, արեւելքի այլ ժողովուրդներու վարժարաններու տնօրէններու կարգին, ծանօթանալու համար ֆրանսական տիպար վարժարաններու (էնսթէթիւ փետակոժիք «փիլօթ») կազմակերպութեան : Հայկ. խումբին երթեւեկի ճանապարհածախքը բռնանձնած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը :

2.— Մեր բարեկամը Պ. Վահէ Սէթեան (Պէյրութէն) իր ընտանիքով :

3.— Լաթաքիայէն ընկեր Գէորգ Թոփճեան եւ իր ընտանիքը, շրջապտոյտ մը կատարելու համար Եւրոպայի մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

"ՅՈԲԵԼԵԱՆ" ԲԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

(Գ· եւ վերջին մաս)

Բայց առնցմէ բան չի հետեւիր· որովհետեւ այս բոլոր վկայութիւնները, Հ. Ակինեանի յիշատակածն ալ, առնուած են Քրոնիկոնի այն էջերէն, որոնք հայերէն թարգմանութեան մագաղաթեայ օրինակին մէջ կը պակսին, եւ Հ. Մկրտիչ Աւգերեան իր կողմէ լրացուցած է այդ էջերը, ուրիշ հեղինակներէ՝ գլխաւորապէս Սամուէլ Անեցիէն հաւաքելով, կամ լատիներէն հատուկտորներէ թարգմանելով:

Աւգերեան ինք կը գրէ 37րդ էջին վրայ· «զպակասորդն բանի մի յաջորդ կայսերաց՝ դիւրաւ լցցեսց յայլոց մատենագրաց, այսպէս»·

Քանի մը էջ վերջ՝ կը գրէ· «զյառաջաբան կանոնին զառ մեզ պակասեալն լը – նումք կրկին թարգմանելով ի Լատինա – կանէն Հերոնիմոսի, և ի Յունական հատուածոց··· համեմատութեամբ ընդ Սամուէլի Երիցու» (էջ 39):

Հուսկ, 90րդ էջին տակը կը յայտարարէ· «Ցայս վայր ի Սամուէլէ եւ յայլոց լրացուցաք զկանոնն, որ յայսմ եհտէ չարունակի յօրինակն մերում»:

Անտարակոյս, Հ. Ակինեանի ուշադրութենէն վրիպած է այս պարագան, եւ իր տեսութիւնը հաստատած է խախուտ հիմերու վրայ:

×

Մեր ուշադրութիւնը կ'ուզենք այժմ կեդրոնացնել նոյն Քրոնիկոնին մէկ ուրիշ էջին վրայ, (Բ. Մաս, էջ 110), ուր կը կարդանք յայտնապէս·

«Սկիզբն յիսներորդի եւ առաջնորդի ՅՈԲԵՂԻՆԻՆ՝ ըստ եբրայեցւոց թուոյ»:

Այս անգամ տարակոյս չկայ· յոբեղինին ղով, ցոյց կուտայ մագաղաթեայ հին օրինակին նկարագիրը: Նոյնը նոյն ձեւով յատկապէս ստուգեցինք ձեռագրին մէջ (Ս. Ղազարու Թիւ 931, էջ 165): Ծանօթ է որ Ս. Ղազարու այս նօտրագիր ձեռագիրը, օրինակուած Գէորգ դպիր Տէր-Յովհաննէսեանէ, «մինչեւ ի ծշանախեցան եւ ի խեցլեղեփս նորին» հաւատարիմ է վերոյիշեալ մագաղաթեայ օրինակին, ըստ գրչին վկայութեան (Յիշատակարան, էջ 231)։ Ապա ինք Հ. Մկրտիչ Աւգերեան, 1802ին Պոլիս երթալով, կրկին համեմատած է զայն՝ մագաղաթեայ օրինակին հետ, եւ վերահաստատած է «ամենայնիւ ճշգութիւն սորայ օրինակիս» (Անդ, յիշատակարան, էջ 231):

Ուրեմն, կ'եզրակացնենք, թէ հակառակ Շ. Նարդունիի եւ Հ. Ներսէս Ակինեանի հաւաստումներուն եւ սայթաքումներուն, յոբելեան բառի ոսկեդարեան ձեւով սեռականն է յոբելինի, գրուած յոբեղինի· ապացոյցը՝ դարձեալ Քրոնիկոնէն է (Բ. Մաս, էջ 110):

×

Հ. Ակինեան 1938ին յայտարարած է թէ ոսկեդարեան ձեւ է յոբելենի, յոբելենական:

Բայց ո՞վ զարմանք· այդ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ բազմահմուտ Հ. Յակոբոս Տաշեան, իր Ձեռագրաց Ցուցակի ճակատին, 1895ին կը դրոշմէ· «Ի մեծահանդէս տաւնի յիսնամեան ՅՈԲԵԼԻՆԻ քահանայութեան··· Հ. Արսէն Վ.ի Այտընեան»:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ 1911ին լոյս տեսած «Յուշարձան, գրական ժողովածոյ»ի ճակատին, նոյն ինքն Հ. Ամսօրեայի խմբագիր՝ Հ. Ներսէս Ակինեան. կը դրոշմէ «առթիւ հարիւրամեայ ՅՈԲԵԼԻՆԻ հաստատման Մխիթարեան Միաբանութեան ի Վիէննա»· եւ առանձին էջի մը վրայ ես· «Ամենապատիւ Տեառն Տ· Գրիգորի Վ.ի Գովրիկեանց, ··· առթիւ 50 ամեայ ՅՈԲԵԼԻՆԻ քահանայական ձեռնադրութեան»:

Այդ թուականներուն առկաւին Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին գիւտը եւ տպագրութիւնը կատարուած չէ՞ր միթէ···

×

Այստեղ կ'ուզենք տալ նաեւ մէկ քանի ուրիշ վկայութիւններ, քաղուած յետ ոսկեդարեան հեղինակներէ, որոնք կուգան ծանրացնել յոբելինի բառին կշիռքը:

Քանի մը վկայութիւն տուած է Հայկազեան՝ յոբելեան բառին տակ· անոնց վրայ աւելցուցած է օրինակ մը՝ Հ. Եղիա Վրդ· Փէչիկեան, իր վերոյիշեալ յօդուածին մէջ: Նմանապէս Հ. Ակինեան, իր կարգին, կուգար աւելցնել վկայութիւններու թիւը, ի նպաստ յետ-ոսկեդարեան յոբեղինին:

Ահա երկու վկայութիւն եւս, զորս ազնուօրէն մեզի տուաւ Հ. Եղիա Վրդ· Փէչիկեան, առ ի հրատարակութիւն:

— «Եւ ապա յետ այսր ՅՈԲԵՂԻՆԻ» (Գրիգոր Արշարունի, Մեկնութիւն Ընթերցուածոց, Է. դար, Ձեռագիր Ս. Ղազարու Թիւ 475, ԺԱ. դարէն, էջ մխզ, տող 9):

2·— «ՅՈԲԵՂԻՆԻՆ, յորում վաճառիկ ստացուածոցն եւ արծաթագին ծառայիցըն ազատութիւն լինէր» (Յովհաննէս Տրդ· Ը. դար, տես ի ՆՀԲ, «վաճառիկ» բառին տակ, էջ 775, օրինակ դ)։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Շ. Նարդունիի եւ Հ. Ակինեանի հետ կ'ընդունինք թէ յոբելեան բառին սեռականը (յոբելինի) կամ գործիականը (յոբելինաւ) գործածուած չէ Աստուածաշունչին ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ: Թէեւ յոբելինաւին ի նպաստ շատ ձեռագիրներ կ'աղաղակեն տակաւին, բակրտեալ ԺԳ. դարէն:

Ընդդէմ Հ. Ակինեանի՝ կ'ընդունինք (եւ փաստեցինք դրապէս) որ ոսկեդարուն գործածուած է յոբեղինի ձեւը, Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին մէջ (Բ. Մաս, էջ 110):

Անշուշտ այս պարագան շատ լաւ ծանօթ էր Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի, Քրոնիկոնի վաստակաւոր հրատարակիչին, որ 18 տարի վերջ, Հայկազեանի տպագրութեան առեն, գիտակցաբար յոբելեան բառին սեռական կը նշանակէր յոբելինի:

Յաջորդ դարերուն, եւ այն Ը. դարէն յայտնուած յոբելինի ձեւը, ըստ մեզի՝ ծնունդ չէր կրնար առնել, եթէ գոյութիւն չունենար ոսկեդարուն:

Հետեւաբար, այս միակ բացառութիւնը, յոբելեան – յոբելինի, որուն երդուեալ պաշտպանն եղած է ժամանակին Հ. Եղիա Վրդ· Փէչիկեան, պէտք է դառնալ տարակոյս դառնալ յարգանքի՝ մեր բոլոր քերականագէտներուն կողմէ:

Եւ այդ յոբելինի ձեւէն կազմելով ածանցումը՝ կ'ունենանք յոբելինական· ուղիղ, հարազատ, ոսկեդարեան ու նաեւ յետ-ոսկեդարեան:

Ուստի, մի՛ գրէք յոբելենական, այլ գրեցէք յոբելինական:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ԻՊՍԷՆԻ, ՇՈՓԵՆՀԱՈՒԷՐԻ ԵՒ ՆԻՑՇԷԻ ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏԸ

ԲԺԻՇԿ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

(Դ· եւ վերջին մաս)

Գ.— ՆԻՑՇԷԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս գիրքը համեմատաբար փոքրածաւալ եւ նուազ ընդարձակ է:

Այն ինչ որ կուտայ մեզի Ռ. Պազարճեան Նիցշէի մասին, քաղած է անոր քանի մը գործերէն, որովհետեւ հանոյք չի զգար հեղինակին միւս գործերն ալ թերթատելու, որոնք, ըստ իրեն, որեւէ շահեկանութիւն չեն ներկայացներ եւ ընթերցանութեան արժանի չեն նոյնիսկ: Եւ Նիցշէի պէս հեղինակ մը, որ տասնեւիններորդ դարու երկրորդ կիսուն ազդած է միջազգային գրականութեան վրայ, հազիւ «Արգահատանքի» կ'արժանանայ հայ քննադատին կողմէ···: Եւ սակայն, որքան որ ալ խիստ եղած ըլլան միջազգային քննադատները անոր վարդապետութեան միակողմանի բնոյթին համեմատ, եւ դադրած չըլլան իր ոգին հալածելէ գերեզմանէն անդին, ան մէկն եղաւ ու է՛ միջազգային այն իմացականութիւններէն, որոնց հանճարը դժուար է խաւարեցնել հակադրութիւններու միջոցով:

Թերեւս Նիցշէ ալ ունեցաւ իր չափազանցութիւնները, ինչպէս այդ յատուկ է առհասարակ բոլոր հանճարեղ մտածողներուն, սակայն խորհելու այն ինքնատպութիւնը, դատելու եւ տրամաբանելու այն ուժը, որ անորն էին, բաւական եղան զինքը դասելու մեծ մտածողներու եւ փիլիսոփաներու կարգին: Նիցշէի Զրադաշտրայի քանի մը երգերն իսկ կը բաւեն, որ մենք անոնց տանք արժանի արժէքը: Թերեւս փափաքէինք որ փոխանակ փիլիսոփայական մարգանքներու, Նիցշէ աւելի մեծ եռանդով հետեւէր իր բանաստեղծական հակումներուն, որոնց լաւագոյն ապացոյցներն են անշուշտ Գիշերային Երգը, Գիշերային Երգը եւ Պարերգը:

Եթէ մէկ կողմէն հակա-Տարվինեան մը կը ներկայանայ Նիցշէ, միւս կողմէ Շոփենհաուէրի գործէն մեծապէս ազդուած է: Հոն ուր ներդաշնակ կը բաղխի վարպետին հետ, իր սխալները եւ սխալներն աւելի ուղիղ, տրամաբանական ու բնական զարգացում մը կը մտնեն իսկ հոն ուր կը հեռանայ անկէ, սխալ ու կեղծ փաստաբանութիւն մըն է ըրածը.

Նիցշէի փիլիսոփայութեան հիմնական խնդիրներէն մէկը Գերմարդուն փաստաբանութիւնն է եղած: Երբեմն գերմարդերներն են եղած մարդկային գործառնութիւններուն օրէնսդիրները: Պայմաններ ու պարագաներ փոխած են այս փոխյարաբերութիւնը:

Զրսելու համար անբաղդական, անհաւատ եւ անաստուած, որուն համար կը պարծենար միշտ Զարադուստրայի ոգինակը, անոր ըմբռնումները եւ գնահատումները բարոյականութեան, հաւատքի եւ Աստուծոյ մասին այն չէին, ինչ որ սովորական խորհողներունն եւ ժամանակակից փիլիսոփաներունը: Ռ. Պազարճեան անողոք է Նիցշէի գրականութեան հանդէպ: Զի կրնար զատել իր պարոյթը անոնց նկատմամբ, որոնք զայն կը նկատէին յայտնութիւն մը: Իրեն պարտականութիւն կը նկատէ դդուշացնել երիտասարդ սերունդը Նիցշէի հիւանդագին գրականութենէն, որ վարակիչ հանգամանք մը ունի: Մտաւորական եւ ծեբացած Եւրոպայի մէջ միայն գրական յայտնութիւն մը եւ առաջնակարգ մտածող մը կրնար նկատուիլ Նիցշէ: Պազարճեան խորունկ վիշտով համակուած է տեսնելով, որ բազմաթիւ տաղանդաւոր գրագէտներ Նիցշէի բացած արահետէն կը քալեն, մասնաւորաբար խօսելով հոգեւորիւտ վեդեկիկայէն վրայ Տ'Աննունցիօն, որուն «Պրակը» վէպը Նիցշէի զօրեղ ազդեցութեան տակ գրի առնուած է

Իբրեւ եզրակացութիւն, աւասիկ այն քանի մը բառերը, որոնցմով հայ քննադատը կը փակէ իր գրքին ներածութիւնը «Նիցշէի բոլոր գրուածքներուն ընդհանուր եւ գլխաւոր գիծերը հակասութիւններ անմտութիւններ ու այլանդակութիւններ են: Անիկա լուրջ մտածող մը չէ, եւ ոչ ալ հակառակորդ մը, որ դժուար ըլլայ յաղթահարել կամ հերքել զայն»:

×

Փակելէ առաջ այս էջերը, ընթերցողներս թոյլ պիտի տան կրկնելու անգամ մըն ալ, որ ողբացեալ Բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի աշխատութիւնները, գնահատելու եւ քննադատելու իրեն յատուկ ձեւովը, երբեմն նոյնիսկ յանդուգն բայց միակողմանի արտայայտութիւններով միասին, կը մնան խիստ գնահատելի գործեր եւ կը բերեն արեւելքցիի մը դատաստանները եւ նուիրուած են գրական եւ փիլիսոփայական այնպիսի դէմքերու եւ անոնց երկասիրութեան, որոնք գարաշրջանի մտածող մարդկութեան եւ գալիք սերունդներուն անսպառ նիւթ պիտի մատակարարեն պրպտումի, քննելու եւ վերլուծումներու:

Հակառակ անոր որ իմաստասիրական վերլուծման եւ քննութեան յատուկ բովանդակութիւն մը ունին այս աշխատութիւնները, անոնք գրուած են յատուկ գեղմաներէնով մը, որ եթէ հարազատ լեզուն չէ, որով գրեցին ու երգեցին կէօթէները, Շիլլէրները, Հայնէները, Հաուփթմաններն ու Զիւտերմաններն ու ա՛յնքան նոր սերունդին ներկայացուցիչները, — գրուած է լեզուով մը, որ թէեւ չունի անհասկնալի, խրթին ու մութ, որ յատուկ է առհասարակ հիւսիսի այդ լեզուին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Ց. Գ.— Վերջին պահուն տեղեկացանք որ Դ. Վարուժանի Ա. Պազարճեանին ձօնած նշանաւոր «Հայ Բժիշկը» խորագրով քերթուածը առաջին անգամ լոյս տեսած է «Ցեղին Սիրտը»ին մէջ, զոր լոյս ընծայեց Արծիւ գրավաճառանոցը, Պոլիս, 1909ին:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Բ·

Ինքը ամէնէն լաւ տեղեակ էր իր շուրջը տիրող առեւլութեան հոսանքին· իր ծանօթ ու յայտնի հակառակորդները, թշնամիները ունէր պատանեաց մէջ, եւ Ներսէս այդ հակառակորդներուն հոչակեալ պարագլուխն էր միշտ:

Հետզհետէ մթին ու ահարկու բան մը կ'ըլլար այս աղուն ու այս ծերունւոյն մէջի առեւլութիւնը· վարժապետը պարգեւ կը խոստանար Ներսէսի յանցանքն իմացնողներուն, իբրեւ թէ մարդասպանի մը գլուխ մը փափաքէր ձեռք անցընելու· եւ խեղճ մանուկները, վարժապետին շնորհաց արժանանալու յաւիտենական տենչէն փորձուած, կ'երթային պատանւոյն բոլոր շարժումներն հաղորդել իրենց վարժապետին· այսօր դրասեղանը տաշած էր գմելիով, միւս օրը դասագրքէն էջ մը թուղթ պատռած· այն առեն այս քրէական յանցանքներէն բորբոքեալ վարժապետին կատաղութիւնը չափ չունէր: Ի՞նչ ապերախտ սիրտ՝ որ հիւանդանոցին հողը կը փճացնէր· ո՛չ, զաւազանի ստորական հարուածներն անզօր էին Ներսէսին դէմ ու խստագոյն բան մը կը փընտռէր անոր դէմ առանց գտնելու:

Ներսէս իր կողմանէ պարապ չէր կենար: Դանիէլ պատուելիին փոքր ու մեծ ամէն ձեւով ու չափով ծաղրանկարները վարժարանին բոլոր պատերուն, գրասեղաններուն, դասագրքերուն վրայ կային· վարժապետը տեղ մը չէր կրնար երթալ առանց ածուխի կամ կապարի կտորով նկարուած իր դէմքը տեսնելու· ի զուր մաքրել ու սրբել կուտար այս ծաղրաշարժ պատկերները· ժամ մը վերջը Դանիէլ պատուելիին ամէն դիրքով նկարները, կոնակի վրայ պառկած, աչակերտաց առջեւ ծնրադրած, կամ դագաղի մէջ գրուած, նորէն պատերը կը ծածկէին:

Այն առեն վարժապետին Ներսէսի որսած բոլոր անտեղի պատիժները, փոքրիկ զրկանքները, շատ չնչին մնացին այս անլուր ընդդիմութեան դէմ: Վարժապետը այս անհաւասար մարտին մէջ պարտեալն էր միշտ եւ կը գանգատէր որ ծեծելու արտօնութիւն միայն ունէր դպրոցին մէջ· իր կարծեօք կախաղան հանելու իրաւունքն ալ իրեն պէտք էր տրուէր, Ներսէսի դէմ ի գործ դնելու համար:

Օր մը կախաղանէն լաւագոյն բան մը հնարեց ան զազան-դահճի խորամանկութեամբ, զոր տղայոց տկար ու զօրաւոր կողմերը ճանչնալով սորված էր:

Ուրբաթ օր մը կատաղի հիւանդ մը բերեր էին հիւանդանոց· հուժկու ամէնի մարդ մը, զոր իր հաստ չուանի կապանքներուն մէջ դեռ վեց հոգի հազիւ կը զսպէին: Ներսէս յիմարներէն կը վախնար ու սարսափահար կը նայէր այս ահեղ մարդուն, որուն արիւնալից աչքը կարծես թէ իրեն կը սպառնար:

Դանիէլ պատուելիի սիրտը առջի անգամ ըլլալով թերեւս ուրախութենէ զուարճացաւ Ներսէսի սարսափը տեսնելով· անոր անզգամ ու անուղղայ անունը շատո՜նց հանած էր, եւ այս անառակն ի զղաստութիւն կոչելու համար երեք օր չոր հաց եւ երեք օր բանտարկութիւն անօրինեց:

Ներսէս իր կրած պատժոց վրայ խորհրդածող չէր· բայց երեք օր բանտարկութիւնը պատժոց խստագոյնը երեւցաւ իր աչքին: Զգիջաւ սակայն ներում կամ պատժոյ թեթեւցում խնդրելու պատուելիէն, ու հպարտ ու բարձրագլուխ տնտես ախպօր հետեւեցաւ հաստատ ու ամուր քայլերով:

Վարժարանին բանտը վարի յարկին մէջ բաւական կոկիկ սենեակ մ'էր: Տնտես ախպարը, պատուելիէն ստացած հրահանգին համեմատ, հոն չառաջնորդեց Ներսէսը, այլ դէպի յիմարանոցն ուղղուեցաւ· պատանին շփոթած եւ տամուկ կը հետեւէր երբ յիմարապետին որոտընդոստ ձայնը զինքը կասեցուց:

Տնտես ախպարը, կոշտ ու կոպիտ Վանեցի բեռնակիր, յառաջ ժպտելով զինքը զայն· Ներսէս ընդդիմացաւ, մինչեւ տնտեսն իր բանտապահի իշխանութիւնն անարգուած տեսնելէն զայրացած՝ իր բոլոր ուժովը պատանին յիմարանոցը քաշկռտէր:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(3 — Շար·)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻՆ ՄԷՋ (L'Ennemi dans L'Ombre)

Բեմադիր՝ ՇԱՐԼ ԺԵՌԱՐ (ԱՃԷՄԵԱՆ)

Ամէն անգամ որ Հայու մը անունը կը փայլի արուեստի միջազգային բեմերուն վրայ, անկեղծ գոհունակութեամբ կը խանդավառինք այդ այս սիւնակներուն մէջ։ Ժամանակին Մամուլեանի եւ աւելի վերջը Սարոյեանի, Խաչատուրեանի, Մալաքեանի (Հանրի Վերնէօյ), Շարլ Ազնաւուրի, վաչէ Քաչայի անունները լայն արձագանգ գտան հոս։ Արդար հպարտութեամբ գնահատեցինք այդ յաջողութիւնները, քանի անծանօթ չէն մեզի այն դժուարութիւնները որոնց յաղթահարեցին անոնք հասնելու համար իրենց տաղանդին յատկացուած պատուանդաններուն։ Ճանչուած դափնիները եթէ կ՚ուրախացնեն Անթակաները, նոյնքան եւ աւելի խորապէս կը յուզեն եւ կը հպարտացնեն Հայերս։ Բնական անդրադարձում մը, որուն մէջ աւելորդ եւ անտեղի, նուաստացուցիչ Դէպք Յանցանաց փնտռողներ եղան։

Հա՛ս աւիթ մը եւս հպարտանալու Հայու մը յաջողութեամբ։ Շարլ Ժեռար՝ մինչ այս անծանօթ, հրապարակ կուգայ իրբեւ բեմադիր այս նոր ժապաւէնին։ Շարժանկարի շրջանակներուն մէջ իր անունը արդէն ծանօթ էր շնորհիւ իր բեմադրած կարգ մը կարճ ժապաւէններուն։ Իր այս նոր գործով ան մուտք կը գործէ խոշորներուն լեցուն ասպարէզի մը մէջ. Իր ժապաւէնը մեզ կը փոխադրէ արհամարհնդիրներու, լրտեսներու աշխարհը, ուր մարդկային էակը նուազ արժէք կը ներկայացնէ քան այս կամ այն գաղտնի փաստաթուղթը։ Ապահովութեան սպասարկութեանց եւ միջազգային լրտեսներու միջեւ կատարուած անողոք պայքարներու ալպոմ մըն է այս ժապաւէնը, որ հետաքրքրութեամբ կը տեսնուի Մեծ ժապաւէն մը ընելու յաւակնութիւնը չէ ունեցած բեմադիրը, այսուհանդերձ, շնորհիւ իր մասնագիտական վարպետութեան, պարկեշտ գործ մը գրլուխ հանած է։ Ծանօթ արուեստագէտներ՝ Պիեռար Պլիէ, Բոժէ Հանէ, Էոթելլա Պլէն, ինչպէս նաեւ սպանացի վիպասան Վիլլայօնկա իրենց մասնակցութիւնը բերած են հայ արուեստագէտին այս անդրանիկ եւ յուսադրիչ արտադրութեան։

Ա. Փ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՍՈՒՐԲ ՄԸ

Ֆրանսահայ գաղութը եւ մասնաւորապէս հարաւային նահանգներու մէջ հաստատուած Հայեր ու նաեւ Ֆրանսացիներ, այլեւս ծանօթ են Գրիգոր անուն հայ եպիսկոպոսի մը աւանդութեան։ Դ. դարուն Մեծ Հայքէն ելած ու քրիստոնէութիւնը քարոզելով եկած է Ֆրանսա, ուր վախճանած է Կափի շրջանի՝ Թալար անուն գիւղաքաղաքին մէջ, 21 Սեպտեմբեր 404 թուին։

Գրիգոր ծնած է Գ. դարու վերջերը Մեծ Հայքի Ամնիս քաղաքը, ձեռնադրուած է եպիսկոպոս, յետոյ հեռացած է իր ծննդավայրէն՝ քրիստոնէութիւնը քարոզելու տենչանքով։ Իր առաքելութիւնը կը սկսի Հնդկաստանէն, ուրկէ կ՚անցնի Երուսաղէմ եւ յետոյ Հռոմ։ Այդ ժամանակները Գաղղիոյ Թուր քաղաքին մէջ կ՚ապրէր հրաշագործ Ս. Մարթէն։ Գրիգոր յափշտակուած անոր համբաւէն, անցած է Գաղղիա 402 թուականին. հասնելով Ալպեան շրջանները, հիւր եղած է Կափի եպիսկոպոսին, որ գնահատելով Գրիգորի բարձր արժանիքը խնդրած է որ ստանձնէ Կափէն ոչ հեռու Թալար աւանին հովուապետութիւնը։ Գրիգոր ընդունած եւ ամբողջովին նուիրուած է ժողովուրդը քրիստոնէական լոյսին առաջնորդելու աշխատանքին. վախճանած է նոյն աւանին մէջ՝ պատարագ մատուցած պահուն։ Կափի եպիսկոպոսը իմանալով անոր մահը, եկած է բազմաթիւ հոգեւորականներով կատարելու յուղարկաւորութիւնը։

Սուրբին մասունքները դեռ կը մնան պահպանուած տեղւոյն Պատմական հին եկեղեցւոյն մէջ։

Այս աւանդութիւնը անշուշտ թէ մեզի անծանօթ պիտի մնար՝ եթէ չորս դար առաջ գրուած փաստաթուղթեր եւ պապական հին կոնդակներ չհաստատէին թէ Թալարի պաշտպան Սէն Կրէկուար Հայ մըն էր։

Թալար կը գտնուի Մարսէյլէն մօտ 180 քիլմ. դէպի հիւսիս։ Ունի 700ի մօտ բնակչութիւն։ Ս. Գրիգոր անունը կրող միակ եկեղեցին եւ նաեւ նոյնքան հին կիսաւեր դղեակը դասուած են ազգային յուշարձաններ։

Թալար 14 քիլմ. հեռու է Կափէն, որ նահանգին կեդրոնն է եւ ուր հաստատուած են շուրջ 25 հայ ընտանիքներ։ Ազգային միութիւն մը վառ կը պահէ գաղութին հայրենասիրական զգացումները։ Տիկ. Աննիկ Կիւլեան կը նախագահէ այս բարեկեցիկ գաղութին։

Միութեան արդիւնաւոր գործերէն մին եղած է աւելի հայացնել ու ճանչցնել Թալարի Ս. Գրիգորը։ Շնորհիւ իր նախաձեռնութեան, 1954էն ի վեր ամէն տարի անոր մահուան տարեդարձին օրը հայկական ծէսով պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի եւ Վառ նահանգի հայ կաթողիկէ համայնքին հովուոր հօր Հ. Զուհաճեան վարդապետի ձեռամբ։ Պատարագի հանդիսաւոր արարողութեան հետեւելու համար հեռաւոր վայրերէ եկող հաւատացեալներու բազմութեան կողքին ուշագրաւ է տեսնել նահանգապետական ներկայացուցիչներ, կրօնաւորներ, մատւորականներ ու տեղական թերթերու թղթակիցներ։

Այս տարի եւս նախատեսուած է մեծ շուքով տօնել անոր յիշատակը՝ Սեպտեմբեր 25ին։ Հոգեւոր արարողութիւններէն ետք, հաւաքական հացկերոյթ ու տօնախմբութիւն։

Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն երթեւեկի միջոցներ կը Թոյլատրեն կատարել երթուդարձի ճամբորդութիւնը նոյն օրուան մէջ. երկաթուղիի կամ հանրակառքի բազմապատկութիւններ կը հասնին Կափ, ուրկէ կը բաժնուին զանազան գիւղ ու քաղաքներ եւ ի մէջ այլոց Թալար կը տանին։

Կ. Ա.

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

Հռոմ, Սեպտ...— Ծիշդ շաբաթ մը կ՚ըլլայ որ խաղերը սկսած են ու բոլորն ալ դաշտի հոլովոյթին մէջ, տակաւին իրենց վերջնական հանգրուանին ու ճշգրիտ յաղթականի դիրքին չեն հասած, բացի հեծելանիւէն, ուր Իտալացիները 5 ոսկի մետալներէն 4ը շահեցան, ու վերջինը գնաց Ռուսերուն։

Եթէ խոշոր գլուխներու բաժնենք, քիչ մը շատ ստորաբաժիններու ենթարկուած այս խաղերը, իրենց հետաքրքրութեան կարգով ու առաւելապէս մարզական դիմացին ունեցողի հանգամանքով, կ՚ունենանք հետեւեալ հինգ խաղերը.—

1. Աթլէթիսմ։
2. Լողորդութիւն։
3. Պասքէթ-պոլ։
4. Ֆութպոլ։
5. Ուժի ու ըմբշումի խաղեր։

Յարմար կը նկատենք այս առթիւ, համառօտ կերպով արդիւնքները տալ ցարդ արձանագրուած արդիւնքներուն ու աշխատինք հաւանական յաղթականներուն անունները յիշել որոնք կրնան տակաւին տհաճ անակնկալներու զոհ երթալ, ինչ որ եղաւ երէկ Ամերիկացիներու նկատմամբ։

1. Աթլէթիսմ.— Համաշխարհային համողումով, եւ այդ՝ մարզական կեանքի ամէնէն հեղինակաւոր մասնագէտներու հաստատումով, աթլէթիք խաղերու վաւերական ներկայացուցիչները Ամերիկացիներն են, բնական է ուրեմն որ ինչպէս նախորդ ողիմպիականներուն, նոյնպէս եւ այս անգամ, առաւելագոյն մետալները իրենք շահին։ Այսուհանդերձ քաջալերական եւ յուսադրիչ սկզբնաւորութիւն մը չունեցան։ Եթէ աթլէթիք խաղերու առաջին օրը անոնց երեք մարզիկները յաջորդաբար առաջին երեք տեղերը գրաւեցին գունտ նետելու մէջ, Գ. Նետէր 19,68, երկրորդ՝ Օ. Պրայն ու երրորդ՝ Լոկ, յաջորդ օրը՝ յեղաշրջուեցաւ պատկերը։

Գերմանացի Ա. Հարի սքանչելի արշաւով մը 100 մեթր վազքի առաջնութիւնը շահեցաւ 10" 2ով, որմէ անմիջապէս վերջ կուգար Ամերիկացի Սիմը նոյն ժամանակով, իսկ երրորդութեան պատիւը կ՚երթար Անգլիացի Փ. Փատֆորթի, մինչ ոսկէ մետալի ամէնէն հաւանական թեկնածու Փ. Նորթըն հազիւ վերջինը կը հասնէր։ Ողիմպիականի ամէնէն հետաքրքրական այս մրցումին արդիւնքով որուն առաջին երեքը սպիտակամորթ մարզիկներ էին, մինչեւ յաջորդ Ողիմպիականը գոնէ վերջ կը տրուէր սեւամորթներու ունեցած մենաշնորհին։

Նոյն դժխեմ ճակատագիրը ունեցան Ամերիկացիք բարձրութիւն ցատկելու մէջ, ուր իրենց ներկայացուցիչը՝ Ճոն Թոմաս անպերազանցելի կը նկատուէր 2,22 իր աշխարհի չափանիշով, հազիւ երրորդ տեղը կրցաւ գրաւել երկու ռուս փայլուն ցատկողներէ ետք։

Կը շարունակուի՞ ամերիկեան անկումը յաջորդ օրերուն, որքան ալ լաւատեսութեան բոլոր տուեալները ունինք, կանխահաս է արագ եզրակացութիւններ ընել։

2. Լողորդութիւն.— Ցարդ արձանագրուած արդիւնքներէն դատելով այս մարզին մէջ ոչ մէկ ազգ կրնայ հաւասարիլ Աւստրալացի եւ Ամերիկացի մարզիկներուն, եւ այդ դրեթէ լողորդութեան բոլոր ստորաբաժիններուն մէջ։ Գրեթէ հաւասար մետալներ ունին եւ նոյն վիճակով կարող են լրացնել մնացած մրցումները։

3. Պասքէթ պոլ.— Ամերիկեան մենաշնորհ դարձած այս խաղը սկսած է աւելի չահագրգռութիւն ստեղծել աշխարհի բոլոր երկիրներու մէջ։ Հինգ աշխարհամասերն ալ ունէին իրենց ներկայացուցիչները, որոնց դաշտի մրցումները ընթացան մեծ խանդավառութեան մէջ։ Ցարդ նախավերջին մրցումներուն հասած են 8 խումբեր՝ Ամերիկա, Ռուսիա, Պրազիլ, Չեխոսլովաքիա, Ուրուկուէյ, Եուկոսլաւիա, Լեհաստան եւ Իտալիա։ Անկասկած որ ասոնց մէջ ամէնէն հաւանական ախոյեաններ կը մնան առաջին երկուքը։ Կը կարծենք որ 25-30 տարբերութեամբ Ամերիկացիք կրնան յաղթել Ռուսերուն եւ հասնիլ վերջին խաղին ու շահիլ նաեւ ախոյեանութիւնը։

4. Ֆութպոլ.— Սիրողներէ (ամաթէօր) կազմուած խումբեր են բոլորը, թէեւ հետեւեալ երկիրներու մէջ գոյութիւն չունի արհեստավ ֆութպոլիստներու բաժանումը, որով անոնք կը ներկայանան իրենց ազգային խումբի լրիւ կազմով։ Այս ակնոցով դիտուած ու նկատի ունեցած դաշտի մրցումներու արդիւնքները Հունգարիա, Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա կը մնան ամէնէն հաւանական յաղթականները։

5. Ուժի եւ ըմբշումի խաղեր.— Կոփամարտը, ըմբշամարտն ու ծանրութիւն վերցնելու այս երեք խաղերը դարձեալ սիրող կռուողներու սահմանին մէջ կը մնան, ուր իւրաքանչիւր խաղը տասնեակ մը ստորաբաժանումներ ունի։ Այս մարզին մէջ ու եթէ աւելցնենք ժիմնասթիքը իր անհատական թէ խմբական փորձերով, Ռուսիա կը մնայ գագաթին վրայ ու դժուար թէ ուրիշ ազգ մը կարենայ գերազանցել անոր։ Հոս է նաեւ դաղտնիքը այն կէտերու առաւելութեան որոնցմով առաջին տեղը հասնելու ապահովութիւնը ունին Ռուսերը։ Թիավարութիւն, սուսերամարտութիւն, նշանառութիւն, ու արգելքներու վրայ ձիարշաւ կը լրացնեն Ողիմպիականի ծանրաբեռնուած յայտագիրը, որ, մեր կարծիքով, այդքան ալ ազնիւ չունի մարզախաղերու ամէնէն ինքնատիպ եւ բուն պահանջներուն։

Յ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՁԵՌԱՏԵՏՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Դու ասում ես, իշխան, — դարձաւ նա Գարեղէնից Սահակին, — «Թերեւս գրենք նոր նամակ»։ Ապարդի՜ւն ջանք։ Պարզ չէ՞ մի՞թէ, որ նամակը չունի զօրութիւն։ Քանզի Արշակը արհամարհեց մեր վերջին նամակը, արձակելով իր վերջին հրովարտակը գայթակղիչ, ուստի եւ նոր նամակ գրելու կարիքը չեմ տեսնում... Դիմե՛լ պէտք է առաւել զօրաւոր միջոցի, որպէսզի սանձահարենք Արշակին։

Նրա կրքոտ խօսքը հաճելի եղաւ ոմանց, նաեւ Կամսարականին, որ սակայն հարցրեց աչքերը կծկելով.

— Իսկ ո՞րն է քո զօրաւոր միջոցը, տէր Համունի։

— Այն, — վրայ բերաւ Համունին անմիջապէս, կարծես այդ հարցին սպասելով, — ա՛յն, որ մեզ հարկ է միաբանել եւ ցոյց տալ Արշակին ու աշխարհին, որ մեր նախնիների արիւնը չի սառել մեր սրտում, որ մենք կարող ենք պաշտպանել մեր իրաւունքները զինու զօրութեամբ։ Հասել է, այո, արիութեան ժամը, տէր նախարարներ... Մեր ծառաներին թագաւորին զիջելու փոխարէն՝ ինքներս կազմենք մեր զօրքը, եւ դա կը լինի մեր փրկութիւնը։ Եթէ իւրաքանչիւրս ունենանք երեք-չորս հազիւր այրուձի՝ այն ժամ, վստահ եմ, համարձակ կը պաշտպանենք մեր իրաւունքը, մեր պատիւը նախարարական եւ մեր ինչքը...

Հաւաքուածները, բացառութեամբ մէկերկուսի, թէեւ ինքնավստահ էին, յանդուգն, բայց միաժամանակ եւ մտայլ, որովհետեւ նրանց գոռոզութեան տակ թաքնուած էին ծածուկ երկիւղներ։ Եւ ահա, երբ Համունու խօսքից յետոյ լռութիւն իջաւ՝ ոմանք թերահաւատ, ոմանք կասկածով հարցրին, թէ կարո՞ղ են արդեօք յաջողել այդպէս. չէ՞ որ թագաւորը բանակ ունի, նախարարների մեծ մասը տակաւին համակիր է նրան. իսկ իրենք սակաւ են, ուստի եւ չեն կարող ելնել թագաւորի դէմ։

— Մենք սակաւ չենք բնաւ, — բարձի վրայ վեր թռաւ Համունին, որ ինչպէս երեւում է, սովոր չէր տարակուսութեան։ — Ոչ, սակաւ չենք։ Նախարարաց մեծ մասը յոյժ դժգոհ է Արշակից։ Եթէ ամէնքս, Հայոց Աշխարհի բոլոր նախարարներս, լինենք համախոհ ու համախորհուրդ, այն ժամ թագաւորը կը լինի անզօր...

Գարեղէնից Սահակ իշխանը, որ սկզբից ձանձրանում էր սկսուած զրոյցից, սասուած ծանր խօսքերից, համարելով դրանք մարդու հանգիստը խռովող պարապայ, մանաւանդ ճաշից յետոյ, այժմ տհաճութիւն էր զգում Համունու խօսքերից։ Նա այն կարծիքին էր, որ իշխանութիւնը հոգս է, ընդհարումը գլխացաւանք ու անհանգստութիւն։ Ի՞նչ կարիք յուզուելու։ Թող փախչէին եւս մի քանի ծառայ. արժէ՞ դրա համար գժտուել թագաւորի հետ։ Թող Արշակ թագաւորը հոգայ երկրի համար, իսկ իրենք ապրեն ուրախութեան, զուարճութեան մէջ. երկրորդ անգամ աշխարհ չե՞ն գալու... Այս իսկ պատճառով Համունու առաջարկը թուաց անհեթեթ, եւ նա նորից միջամտեց տարակոյսով.

— Որքան էլ, տէր Համունի, նախարարները կամենան զօրք կազմել, միեւնոյն է, այդ զինեալ ուժը չի գերազանցի արքունի բանակին։ Բախտի դէպքում՝ մենք չենք յաղթի, եթէ մեզ օգնութեան չգան ուրիշ նախարարներ, զօրեղ նախարարներ։ Կա՞յ այդպիսի յոյս։

Այս ասելով՝ Սահակ իշխանը կարծում էր կը զգաստացնի բորբոքուած նախարարներին. կը զգան, որ ամէնը, ինչ ասում են, ապարդիւն է եւ աւելորդ, ուստի եւ կը հրաժարուեն զօրք կազմելու մտքից։ Բայց որքան անսպասելի էր նրա հարցը, նոյնքան անսպասելի եղաւ պատասխանը։

— Կա՛յ, տէր Բագեղէնից, կա՛յ, — ասաց Կամսարականը ընդհանուր վարանքը տեսնելով։

Վարանած դէմքերը մէկէն աշխուժացան հետաքրքրութիւնից, ու միաժամանակ լսուեցին մի քանի ձայներ։

— Եւ ո՞րն է այդ յոյսը...

— Ո՞վ է այդ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Բացումէն ի վեր՝ 10 օրերու մրցումներուն մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ հանդիսացող եւ համապատասխան ոսկի, արծաթ եւ պղինձէ մետալները շահող մարզիկներուն ազգութեամբ, մինչեւ հիմա յաղթական երկիրներուն դասաւորումը հետեւեալն է՝ իրենց շահած մետալներուն ընդհանուր թիւին նուազող կարգով.—

	Ոսկի	Արծաթ	Պղինձ
Խորհ. Միութիւն	22	15	20
Մ. Նահանգներ	23	12	11
Գերմանիա	9	14	7
Իտալիա	11	7	5
Աւստրալիա	6	6	5
Ֆրանսա	0	2	2

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժակլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (Մոնլուց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Արաքսի Խաչէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Վ. Հայրապետեան փոխան ծաղկեպսակի քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Տիկին Աստղինէ Նուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԺԱՄԸ 8էն 18

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ ի զօրու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— *Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ*կական Գրասենեակը, *Թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն առէպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։*

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուառի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետոյ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք։

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար։ Դիմել Հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նօռ, Լը Ռէնսի։

Հեռաձայն՝ 97-01-72։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Տօն Խաչվերացի եւ ժողովրդապետական Եկեղեցիին։

Ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Նազիկ Վարդանեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Վարդան Վարդանեան (Օվակենց Գրիգորի որդի), բնիկ Պրուսացի (Սէօլէզ գիւղէն)։ Պատերազմին կորսուած է Գերմանիոյ ճակատը։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.— Երեւան, Սարը Թաղ, 6րդ շարք, 41րդ տուն, Հայաստան, կամ՝ Փիլիպպոս Եսայեանի՝

167, Rue de l'Egalite, ISSY-LES-MOULINEAUX

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Խաչատրեան Գալուստը, որ 1914ին Մուշէն բաժնուած է իր հարազատներէն եւ որ մինչեւ 1946 Թուականը կը նամակցէր անոնց հետ։ Իր եղբօր անունը Եղիազար է

× Հայաստանէն Տիկին Շարոյեան Անահիտ, 72 տարեկան կը փնտռէ իր որդին որ 1941 Թուականէն սկսեալ իբրեւ զինուոր մեկնած է։ Ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն ան Փարիզ կը գտնուի եւ ամուսնացած ունի զաւակներ։ Իր անունն է Շարոյեան Նիկոլ։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունը.— 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ։ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան։ Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան։

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

 Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. , վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 9 SEPTEMBRE 1960

Դ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8893 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4696

ՄԵՐԻԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՀՈՂ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԷ

«ՄԻ ՄԻՋԱՄՏԷՔ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ» Կ'ԸՍԷ ԱՑՋԸՆՀԱՈՒԸՐ

Քազավիւպիւ եւ Լումումպա հաստատ ...ման իրենց դիրքերուն վրայ : Պրա... ...յիլ նախկին Ֆրանս. Քոնկօ) դրկած ...ր յայտարարութեամբ մը, Քոնկոյի ...նախագահը կը կրկնէ Լումումպայի պաշ... ...տօնազրկումը : Այս առթիւ կը յայտա... ...րէ նաեւ.— «Պանթուները (Քազավիւ... ...պիի ցեղը) միջազգային համայնավա... ...րներ չեն ուզեր» : Միջազգային դէ... ...պք որոնք Քոնկօ կը դտնուին դիտել ...տուած որ Քազավիւպիւ տարակարծիք է ...ալպակսին ձախակողմեան քաղաքա... ...կանութեան հետ : Իր որոշումը տուաւ ...յր նկատեց որ Լումումպա գործիք դար... ...ձած է Մոսկուայի նպատակներուն : Ար... ...դարեւ , բայց 15 «Իլիուշին» օդանաւե... ...րը Քոնկօ հասած են խորհրդային եւ ...փոփոխ անձնակ բազմաթիւ «մասնագէտներ» : Միւս կողմէ Մոսկուա Լումումպայի ...խոստացած է հողար փոխադրակառքեր ...բէՖնիՖ ամէն օժանդակութիւն :

Վարչապետը կանոնաւոր խորհրդակ... ...ցութիւններ կ'ունենայ՝ Չեխոսլովաքիոյ ...դեսպանին եւ Խորհրդային «մշակութա... ...յին յարցերու» նախագահին հետ : Քա... ...ղաքական անձնաւորութիւններուն հա... ...մաձայն , Լումումպա իր հրամանները եւ ...որոշումները այս վերջիններէն կը ...ստանայ :

Վարչապետ Լումումպայի հրաւէրով ...Ծերակոյտը արտակարգ նիստ դու... ...մարած էր . Խառնակ մթնոլորտ տիրած է ...նիստի ընթացքին : Երեսփոխաններուն ...մէկ Քազավիւպիւի կողմնակիցներ են , ...միւս կէսը՝ Լումումպայի : Քազավիւ... ...պիի կողմնակիցները շարունակ կրկնած ...են «Լումումպայի կառավարութիւնը ...պաշտօնանկ եղած է» : Միւս կողմէ սա... ...կայն Լումումպա հաստատ կը մնայ իր ա... ...թոռին վրայ : Ինք չէ , այլ նախագահն ...որ պաշտօնանկ եղած է : Խորհրդարան ...պահանջած է յետաձգել աւելի զինեալ թիկնա... ...պահներով :

Խորհրդարանը տարօրինակ որոշում մը ...առաջարկած է : Քազավիւպիւի եւ Լու... ...մումպայի որոշումները , (զիրար հրա... ...ժարեցնելու մասին) չեղեալ կը նկատ... ...ուին Որոշումը տուած են 19ի դէմ 60 ...քուէով : Հոս կ'արժէ յիշել որ միայն 79 ...երեսփոխաններ պատասխանած էին Լու... ...մումպայի հրաւէրին , մինչ իրենց թիւը ...է Այս արդէն պարտութիւն մըն է ...Լումումպայի համար եւ փաստ մը որ ...ան շատ մարդ չունի եւ միայն սարսա... ...փով է որ կրնայ կացութեան տէր մնալ : ...Անգլիական ձայնասփիւռը հաղորդեց ...որ Լումումպա Ափրիկեան երկիրներու ...զինուորական օժանդակութիւնը խնդրած ...է զինուոր , զէնք եւ մինչեւ իսկ օդա... ...նաւ , դրկեցէք ըսած է : Ինչպէս գրած է ...Ղանա եւ Արաբ. Մ. Հանրապետու... ...թիւն իրենց անվերապահ օժանդակութիւ... ...նը խոստացած էին , նախապէս : ՄԱԿը ...արգիլած է բոլոր օդակայաններն ու ...Լէոփոլվիլի ձայնասփիւռի կայանը իր ...զինուորներուն ներքեւ պահել : Այս կար... ...գադրութիւնը անուղղակի ձեւով կը վնա... ...սէ Լումումպայի ծրագիրներուն , քանի ...որ իր զինուորները կ'օգտագործէին ...խորհրդային օդանաւերը եւ Քոնկոյի օ... ...դակայանները : Միւս կողմէ ձայնասփիւ... ...ռի կայանը , որ մինչեւ վերջերս իր հա... ...կակշիռին տակ կը գտնուէր , քարոզչու... ...թիւն ընելու ազդու միջոց մըն է : ՄԱԿի ...պաշտօնեաները դիտել տուած է .— « Ցեղ... ...ային օրէնքներու քննութեան , Հան... ...րապետութեան նախագահի հրամանագի... ...րով Լումումպայի պաշտօնանկ ընելը ...օրինական է» : Այլ խօս...

ՏԸ ԿՈԼԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

«ԱԳԱԳԱՆ ՄԵՐՆ Է Կ'ԸՍԷ» ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Զօր. տը Կոլ Զորեքշաբթի օր սկսաւ իր հրջապտոյտը Պրըթանիի կարեւոր քաղաքներուն մէջ : Նախագահը չորս օրուան մէջ քսան ճառ պիտի խօսի , առոնց առաջինը արտասանեց Պրէսթի մէջ .— « Ոմանք կը զարմանան որ Ֆրանսան ուզէ արտաքին ճակատի վրայ ալ Ֆրանսա մընալ , որ չի հրաժարիր Ֆրանսան ըլլալէ նոյնիսկ Եւրոպայի մէջ : Մի անգամ ընդ միշտ Ֆրանսան որոշած է Ֆրանսան ըլլալ կը թելադրեմ բոլորին որ հաշտուին այս գաղափարին հետ » :

Գալով Ալժերիոյ հարցին տը Կոլ շեշտեց .— «Ֆրանսան կ'ըսէ Ալժերացինե րուն .— Ալժերիան ձերն է : Խօսինք միասին : Ուզածն ան է որ խօսելէ առաջ դանակը վար դրուի » :

Սէն կզզիին մէջ , տը Կոլ ըսաւ «Ազատ Ֆրանսայի» յուշարձանին առջեւ .— « Ահա ծովը , միշտ շարժուն , ահա երկինքը միշտ փոփոխող , եւ ահա յուշարձանը Պրըթանիի գրանիտէ որ երբեք չի փոխուիր : Քիչ առաջ ձեր երդած «Լիպերա մէ»ով հասկցայ 1940ի ձեր զոհողութիւնը : Ֆրանսան շատ դժբախտութիւններ ունեցաւ » :

Տուարնընէի մէջ , տը Կոլ ըսաւ . «Ֆրանսան երկիր մըն է որ կը բարձրանայ : Ապագան մերն է» :

Քէմփէրի մէջ .— « Երբ Ֆրանսան կը խօսի , չեմ ըսեր թէ ամէն մարդհամաձայն է իրեն , բայց երբ Ֆրանսա կը խօսի , իրեն մտիկ կ'ընեն եւ նկատի կ'առնեն զինքը» :

Նախագահը կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը եւ ճառերը :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր Անտրէ Քայաթի «Հռենոսի անցքը» որ մեծ յաջողութիւն գտած էր գլխաւորաբար Շարլ Ազնաւուրի մեկնաբանութեան շնորհիւ արժանացաւ փառատօնին առաջին մրցանակ՝ Ս. Մարկոսի առիւծին ոսկի նմանակին :

քով ՄԱԿը ի նպաստ Քազավիւպիւի դիրք պիտի բռնէ : Արդէն այս վերջինը կը պաշտպանուի «կապոյտ սաղաւարտներով» :

Այզընհաուըր եւ Խրուշչեւ դիրք ճշդեցին Քոնկոյի շուրջ : Մոսկուայի մէջ Սեքու Թուրէի (Կինէի նախագահը) ի պատիւ տրուած ճաշի ընթացքին , Խրուշչեւ յայտարարեց .— «Քոնկոյի դէմ կատարուած դաւադրութիւնը , Ափրիկէի ժողովուրդներուն դէմ է : Մ. Նահանգներու նախագահը մամուլիասուլիսի մը ընթացքին ի մէջ այլոց յայտարարեց , «Կը թելադրեմ որ Խ. Միութիւնը ձեռք քաշէ միակողմանի գործունէութենէ եւ իր մասնակցութիւնը բերէ ՄԱԿի միջոցով» : Միջազգային դէպքերու կարծիքով կարեւոր ազդարարութիւն մըն է Խ. Միութեան :

Քազայի մէջ արիւնալի կռիւները կը շարունակուին : Քալոնճի , Քազայի վարչապետը իր նահանգը մեկնած է անձամբ վարելու եւ ղեկավարելու համար կռիւները : Քաթանկացի բանբեր մը յայտարարած է , թէ կարեւոր քանակութեամբ ռազմամթերք առաքած են Պելժերէն : Միայն առջի օր ինը թոն ռազմամթերք դրկած են : Էլիզապէթվիլի օդակայանը Քաթանկացիներուն ձեռքը կը մնայ : Զոմպէ յայտարարութեամբ մը դիտել տուաւ , թէ «որոշ պայմաններով» Քաթանկա զօրավիգ պիտի կենայ Քազավիւպիւի համադաշնակցութեան գաղափարին : Կ'ըսուի թէ այս երկուքը տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Լէոփոլվիլի մէջ :

Սրբ Սրբն

ՑԱՅՍԿՈՅՍ ԵՒ ՑԱՅՆԿՈՅՍ

— Ուոշինկթըն նահանգին մէջ կայ շատ բարձր լեռ մը... Ես շատ կը սիրեմ լեռները... Կը սիրեմ որսորդութիւնն ալ ... Բայց ձեր հասկցած որսորդութիւնը չէ՛ իմ սիրածս... Ես որսորդ կ'ըսեմ այն մարդուն որ հին դարերու մարդոց պէս , նետը կամ նիզակը կ'առնէ ու կը յարձակի գազանին վրայ... Քանի մը ծարտաշէն... Անանկ մղոն մը ետեւէն երացան պարպելով որսորդութիւն ըրած չես ըլլար ... Քա՞ջ ես , Էրիկ - մա՞րդ ես , նիզակովդ մօտեցիր ... Ես անանկ որսորդութիւն կը սիրեմ... Ո՞ւր էինք ...

— Լեռ ելած էինք ...

— Հա , ինտոր քի ըսի , ես լեռները մագլցիլ շատ կը սիրեմ... Երբ այդ իմ ըսած լեռնէս վար իջայ — հին հրաբուխ մըն է , 14.000 ոտք բարձր — ինծի ըսին քի «գիտե՞ս , այդ լեռը բնաւ Հայ ելած չէ , դուն առաջին Հայն ես որ բարձրացեր ես...» Ատիկա որ լսեցի , գիտե՞ս ինչ ըրի ...

— Գիտե՛մ... Գլխուդ խումբ մը Հայեր ժողվեցիր եւ կիրակի մը անոնց հետ միասին նորէն լեռնէն վեր ելար ...

— Չէ՛ , աղբար չէ... Դուն , կ'երեւայ քի Ուոշինկթըն նահանգը տեսած չես ... Այնտեղ Հայ չկայ : Հայը ձգէ՛ , Ամերիկացի ալ չկայ : Միայն Կարմրամորթներ կան ...

— Լա՛ւ , ըսէ տեսնենք ի՞նչ ըրիր ...

— Կիրակի օր մը , նորէն լեռը բարձրացայ... Երբ գագաթը հասայ , ձայնս ձըգեցի ու...

— «Աս ի՜նչ հրաշալի տեսարան է » ըսիր ...

— Ոչ... Տեսարա՞նը ինչու պէտք ... Ուրիշ բան մը ըրի ...

— Ի՞նչ ...

— Ձայնս ձգեցի ու պոռացի — «Կեցցես Անդրանիկ փաշաս.... Կեցցես Հայաստան... Կեցցես Եռագոյն ...» :

— Շատ լաւ բան մը ըրեր ես... Հիմա , այդ հրաբուխին բերանին մօտեցողները պիտի լսեն քու բառերուդ արձագանգը... Առանց գիտնալու , մեր ժողովուրդին համար ըէքլամ ըրեր ես , գիտե՞ս ...

— Հա , գիտեմ , ամա խելք բրած ըլլայի նէ ուրիշ բան մըն ալ կ'ընէի... Հէյ վախ , ինտոր մոռցայ պէ... Ես իրա՛ւ սերսերի եմ եղեր... Ամա միւս անգամ պիտի ընեմ , միտքս դրած եմ , ուխտ ըրած եմ ...

— Ի՞նչ պիտի ընես ...

— Մեր ազգին դրօշակը կարել պիտի տամ — Կարմիր , Կապոյտ , Նարինջ... Միւս անգամ , այդ դրօշակը պիտի տանիմ հաստատեմ այդ լերան վրայ... Արարատի գլուխը մեր դրօշակը չկայ նէ , պարի թող Ռէյնիըր լերան վրայ ըլլայ որ հոն ելլողները տեսնեն քի Հայն ալ դրօշակ ունի ...

— Աղէ՛կ , բայց կ'երթան վար կ'առնեն ...

— Վա՞ր կ'առնեն... Ո՞վ վար պիտի առնէ , Ծօ՛ , մեր ազգին դրօշակին ո՞վ ձեռք կրնայ դպցնել... Աստուած վկայ , հո՛ւմ հո՛ւմ կ'ուտեմ ...

×

Ո՞վ է այս պատմութեան հերոսը :

Ամերիկա ծնած , մեծցած , կրթուած , դաստիարակուած հայ երիտասարդ մը : Դասաւանդ ամերիկեան համալսարանի մը մէջ : Գիտուն , մաթեմատիկոս : Ամէն երեւոյթ կը դատէ , կը վերլուծէ Այնըշթայնի տեսութիւններով : Նոյնիսկ մեր ազգին գործերը : Տասն անգամ , հարիւր անգամ աւելի Հայ ու հայրենասէր քան լուսացնցուղ դահլիճներու մէջ ազգասիրութիւն հոլովող «երկիր»էն եկածները :

Հայերէնը սորված է տունը : Հայրենասիրութիւնը՝ իր հօրմէն եւ իր մօրմէն : Կը խօսի մաքուր հայերէն : Երբեմն , սակայն , բերնէն կը փախցնէ թուրքերէն բառեր ալ՝ հայրիկէն ժառանգ մնացած— ամա , քի , պէ , պօշ , չիւնքի :

Քանի՞ հատ այս տղուն պէս մոլեռանդներ ունինք այս ափերուն վրայ : Հազիւ քանի մը տասնեակ , քանի մը հարիւր : Կրնա՞նք այս համրանքը բարձրացնել :

Այո՛ .. Եթէ հեռագրով ետ կանչենք ազգին խելքը , որ կը թափառի յայսկոյս եւ յայնկոյս ...

ԵՒ. ՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻ ՄՈԼԷ յօդուած մը գրած է Տեմոքրասի 60ի մէջ , ուր կը յայտնէ թէ համաձայն չէ տը Կոլի ճառին : Ընկերվարական պարագլուխը տարակարծիք է Եւրոպայի , Ատլանտեան Ուխտի եւ Ալժերիոյ մասին յայտնուած տեսակէտներուն :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը յայտարարեց թէ Նասր կը փորձէ մոռցնել տալ սուրիական իր դժուարութիւնները ուրիշ մարդոց հարցերով զբաղելով : Հիւսէյն կը շեշտէ թէ Սուրիոյ մէջ դժգոհութիւնը ընդհանուր է :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Նախագահը՝ Վիլհելմ Փիք յանկարծամահ եղաւ , առջի օր : 84 տարեկան էր , կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ : Ծնած էր Կուպէն 1876ին : Երիտասարդ տարիքին քաղաքականութեամբ զբաղած էր : 1945ին Պերլին վերադարձաւ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ նախագահ ընտրուեցաւ :

ՍՈՒՏԱՆԻ վարչապետը՝ Մոտիպօ Քայթա Աքրա մեկնած ու Ղանայի վարչապետին հետ տեսակցած է : Սենեկալի վարչապետը՝ Մամատու Տիա խորհրդարանի բացման նիստին յայտարարեց .— «Հասարակապետութիւնը կարեւոր դեր ունի կատարելիք Ալժերիոյ մէջ» : Այս առթիւ դիտել տուաւ , թէ Ալժերիոյ հարցը կըրնայ լուծուիլ ինքնորոշման իրաւունքի սկզբունքով միայն :

ԷՖ ԷԼ ԷՆԻ մարդոց ապաստան տուած եւ օգնած , ինչպէս նաեւ բանակէն ներս դասալքութիւնը քաջալերած ըլլալու յանցանքով , վաթսուն Ֆրանսացի , ալժերացի եւ մէկ ամերիկուհի դատի քաշուեցան , առջի օր : Անոնց մէջ մէկ քանին յաջողած են փախչիլ : Առաջին օրուան նիստին անախորժ միջադէպեր պատահած են : Ամբաստանեալները մերժեցին«ոստիկանական կառքով» դատարան փոխադրուիլ : Իշխանութիւնները զրոսաշրջիկի կառք մը տրամադրեցին :

ՀԱՆՈՅԻ մէջ Հիւսիսային Վիէթ Նամի անկախութեան տօնին առթիւ , ճառ մը խօսած է Համայնավար Չինաստանի փոխ նախագահը՝ Լի Ֆիւ Չիւն : «Մարքս - Լենինի մեծ տեսութիւնները եւ յեղափոխական ոգին չեն հինցած ու երբեք պիտի չհիննան» : Իր ճառին ընթացքին դիտել տուած է , թէ «արդի վերաքննիչները» Մ. Նահանգներու դաղթատէր գործելակերպին կը ծառայեն... խանդավառութեամբ եւ ղեղեցիկ գոյներով կը ներկայացնեն գաղթատիրութիւնը եւ իրականութեան մէջ Մարքս - Լենինիսմը կը հարուածեն :

ՓՈՐԹՕ ՌԻՔՕՅԻ մէջ աննախընթաց մրրիկ մը տեղի ունեցաւ : 102 հոգի մեռած եւ վեց հարիւր հոգի վիրաւորուած են : Կորուստներուն թիւն է երկու հարիւր : Կարգ մը շրջաններու մէջ բազմահազար անձեր անպատսպար մնացած են :

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Ազգի մը գրականութիւնը անտարակոյս գրուած, պահուած կամ հրատարակուած գործերու ամբողջութիւնն է առանց որ եւ է նախընտրութեան: Գէշ կամ լաւ, արուեստով կամ առանց արուեստի գրըուած ամէն ինչ մաս կը կազմէ այս գրականութեան: Ով որ գրականութեան պատմագէտ կ'ուզէ դառնալ, ստիպուած է ճանչնալ ու քննել այս բոլորը: Զուտ պատմական ու ամբողջական ուսումնասիրութեան մը մէջ պէտք է յիշուին բոլորն ալ եւ քննուին:

Ամէն մարդ պատմագէտ չէ անշուշտ եւ ատոր համար ալ երբ գրականութեան պատմութիւնը կը փափաքի սորվիլ, կը նախընտրէ տարբեր դրութիւն մը: Կ'ուզէ առաւելապէս եւ նախընտրաբար ճանչնալ այն գործերը, որոնք հաստատուն եւ որոշ չափով յաւիտենական արժէք մը կը ներկայացնեն արուեստի աշխարհին մէջ:

Մասնաւորաբար ներկայիս՝ երբ դոնէ միջակ զարգացումի մը համար անհրաժեշտ է անհամար ծանօթութիւններ ամբարել ու որոշ գաղափար ունենալ բազմաթիւ նիւթերու մասին, միայն մասնագէտ պատմաբանները կրնան ամբողջական ծանօթութիւններ ամբարել նիւթի մը մասին: Սովորական մարդը, միջակ կամ լայն զարգացումի տէր մարդը, արուեստագէտն ու որեւէ արհեստի նուիրուած մարդը ժամանակ չունին նաեւ պատմաբան ըլլալու:

Մօտենանք մեր գրականութեան:

Մեր գրականութեան պատմութեան նուիրուած դասագրքերէն մինչեւ մասնագիտական գործերը միշտ պատրաստուած են ամբողջական ծանօթութիւններ տալու նպատակով:

Ամէն ազգի գրականութեան մէջ անհամար գործեր ու դէմքեր կան, որոնք միայն պատմական կարեւորութիւն ունին եւ ոչինչ կ'արժեն իբրեւ արուեստ: Նոյնն է պարագան մեր գրականութեան: 15 դարու ընթացքին հայ գրողներու կողմէ ստեղծուած մեր գրականութիւնը ամբողջութեամբ արուեստ նկատել հեռու է լրջութենէ:

Ցարդ կիրարկուած դասաւանդութեան դրութիւնները դժբախտաբար շատ հինցած են ու չեն պատշաճիր մեր ժամանակներուն: Տղայ մը որ անհամար նիւթեր պէտք է սորվի ու ծանօթութիւններ ամբարէ քաղաքակիրթ ազգերու գրականութեանց մասին պարտաւոր է իր յիշողութիւնը բեռնաւորել անհամար անուններով ու տեղեկութիւններով, որոնք միայն մասնագէտները կրնան շահագրգռել:

Հոն ուր հայ երկրորդական վարժարան կայ, մեր տղաքը հազիւ կը սորվին ծուռ ու մուռ հայերէն մը, բայց կը հետեւին նաեւ հայ գրականութեան պատմութեան դասին: Արդ, մեր գրականութեան պատմութեան ուսուցումը, զոր կը բաժնեն հին եւ նոր մատենագրութիւն կոչուած երկու մասերու, ծուռ ու մուռ հայերէն գիտցողի մը համար ոչ միայն անմատչելի դժուարութիւններ ունի, այլ նաեւ հարիւրին ինըսուն համեմատութեամբ աւելորդ է, բառին բովանդակ ու գործնական առումով:

Անձնական փորձառութեամբ հաստատած եմ որ լիսէի հայ ուսանողը իբրեւ մեր գրականութեան պատմութիւնը՝ կը սորվի եւ միտքը կը պահէ միայն այն գրողները, որոնց գործերու ընթերցումը որոշ արուեստի գոհացում մը կը բերէ իրեն: Մնացեալը հազիւ թէ վայրկեանի մը համար կը սորվին, պարզապէս քննութեան ընթացքին բաւարար թիւ մը առնելու համար:

Ինչ որ ալ ըսուի, Պոլիսէն մինչեւ Աւստրալիա, Սփիւռքի բոլոր հայ տղոց համար հայերէնն ու հայ գրականութեան պատմութիւնը օտար լեզուի մը եւ օտար գրականութեան մը դիրքին վրայ կը գտնուին: Այս կացութեան մէջ անկարելի է անոնց սորվեցնել մեր գրականութեան պատմութեան ամբողջութիւնը: Բայց մենք կը յամառինք ու արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ հայ տղան ո՛չ կարեւորը եւ ո՛չ ալ անկարեւորը կը սորվի:

Սխալ ըմբռնուած ազգասիրութեամբ մը, հակառակ մեր բարի տրամադրութեանց, արհամարհելի եւ ատելի կը դարձնենք մեր գրականութիւնը:

Առարկայական օրինակներ փնտռենք:

Ֆրանսացի գրասէրը ի՞նչ գիտէ արդեօք հունգար գրականութեան պատմութեան մասին: Ան առաւելն կը ճանչնայ երկու երեք անուն, որոնց գործերը ծանօթ են աշխարհի: Ի՞նչ գիտէ ռուս գրականութեան մասին: Քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ Փուշկինի, Տոսթոյեվսկիի, Թուրկենեֆի, Թոլսթոյի, Կոկոլի պէս դէմքերու մասին եւ նոյնքան ալ նոր հեղինակներէն լաւագոյններուն մասին:

Այսքանը կը բաւէ, որովհետեւ Ֆրանսացի գրասէրը կը փափաքի ճանչնալ նաեւ գերման, անգլիական, իտալական, սպանական, ամերիկեան ու միւս քաղաքակիրթ ազգերու գրականութեանց պատմութիւնը: Նիւթապէս անկարելի է որ ճանչնայ այս բոլորը իրենց ամբողջութեանը մէջ: Ատոր համար կը սորվի միայն արուեստի աշխարհին համար կարեւորագոյն դէմքերն ու գործերը: Տարբեր են ընկերային ժողովրդային ու ազգագրական մարզերը, որոնց ուսումնասիրութիւնը մասնագէտի գործ է:

Երբ մեր կացութեան մէջ՝ հայ գրասէրը շատ դէշ կամ բնաւ չի սորվիր մեր գրականութեան պատմութիւնը, նախընտրելի չէ՞ արդեօք որ լաւ սորվի միայն արուեստի մարզին մէջ կարեւորութիւն ունեցող մասը, որ ամէնէն օգտակարն է առանց այլեւայլի: Այս մասին ուսուցումը հաճելի եւ համոզիչ է: Փորձով գիտենք որ հայ ուսանողը գրեթէ անկարելի է շահագրգռել Գրիգոր Օտեանով, Տէրոյենցով, Ալիշանով, Երմեանով եւ հին մատենագիրներով, բայց դիւրին է շահագրգռել Դուրեանով, Մեծարենցով, Վարուժանով եւ Թէքէեանով:

Զարմանալի թող չթուի եթէ ըսեմ նաեւ որ հաստատուն արուեստի տէր գրողներու գործերով շահագրգռուելէ ետք, հայ ուսանողը ինքնաբերաբար կը սկսի շահագրգռուիլ նաեւ մեր գրականութեան ամբողջական պատմութեամբ:

Ազաթանգեղոսներով, Զենոբ Գլակներով սկսուած դասը ձանձրոյթով կը դիմաւորեն եւ յօրանջելով կը վերջացնեն: Թումանեանով, Գ. Օտեանով, Զօհրապով սկսած արդի մատենագրութեան դասը նոյն ճակատագիրը կ'ունենայ:

Զիրար չխաբենք: Մեր հին մատենագիրներէն հազիւ քանի մը գործեր արուեստի հեռաւոր գոհացում մը կը բերեն արդի ընթերցողին, իսկ նոր մատենագրութիւն անունով աւանդուած պատմութեան մէջ տասնէ աւելի չեն արուեստի գոհացում տուող հեղինակները: (Վերջին քառորդ դարը բոլորովին տարբեր է, չեմ խառներ այս հաստատումին մէջ):

Եթէ կը փափաքինք նոր սերունդին ճանչցնել մեր գրականութեան պատմութիւնը, եթէ իսկապէս կ'ուզենք որ օտար հորիզոններու տակ, օտար դպրոցներու մէջ (մեր դպրոցներն ալ գրեթէ օտար են, դժուար չէ տեսնել ու հաստատել) ուսանող Հայերը կամ առհասարակ ընթերցասէր Հայերը որոշ ծանօթութիւններ եւ առողջ շահագրգռութիւն մը ունենան հանդէպ մեր անցեալի գրականութեան, որմէ կը սերի մեր օրերու գրականութիւնը, անխընտրելի է փնտռել ամէնէն կարճ ու ամէնէն ազդու միջոցը:

Այս միջոցն է արդի ընթերցողին կամ ուսանողին ներկայացնել մեր գրականութեան պատմութիւնը ընտրողական դրութեամբ մը, (չշփոթել համառօտագրութեան հետ): Ծանրանալով միայն այն հեղինակներուն ու գործերուն վրայ, որոնք մինչեւ այսօր արուեստի գոհացում կրնան տալ ընթերցողին:

Պարզապէս ինքնախաբէութիւն է տակաւին կարծել թէ գրաբար կարդացող կայ: Բացի երէց սերունդի չնչին մէկ կոտորակէն ոչ ոք կը սորվի կամ կը կարդայ գրաբարը: Մեր գրաբար գրականութենէն, որուն կորիզը պատմագրութիւն է, իսկ կեղեւն ալ տիրացուութիւն, աշխարհաբարի թարգմանուած քանի մը ընտրեալ գործեր եթէ կան, անոնք թերեւս (Եղնիկ, Եղիշէ եւայլն) շահագրգռեն նորերը: Մնացեալը կը մնայ գիրքերու մէջ եւ մասնագէտներու մօտ:

Նոր մատենագրութիւն կոչուած մասը, որ ըստ անըմբռնելի աւանդութեան մը՝ Մխիթարեաններու գրաբար գործունէութեամբ կը սկսի, կը պարունակէ բազմաթիւ անուններ:

Հոդ է որ ընտրութիւնը պիտի կատարուի:

Պէտք է քաջութիւնը ունենալ անկիւն մը ձգելու բազմաթիւ անուններ, որոնք ազգային տեսակէտով շատ մեծ դեր ունեցած են, բայց իբրեւ արուեստագէտ գրող գրեթէ ոչ մէկ արժանիք ցոյց տուած են:

[illegible] անուններ շարել հոս, բայց գիտեմ որ անխնամ վէճերու դուռ կը բացուի:

Յիշեմ միայն մէկ մասը այն արուեստագէտ գրողներէն, որոնց ամբողջական ուսումնասիրութեան պէտք է յատկացուի արդի Հայուն համար պատրաստուելիք գրականութեան պատմութիւնը: Յակոբ Պարոնեան, Պետրոս Դուրեան, Դանիէլ Վարուժան, Միսաք Մեծարենց, Վահան Թէքէեան, Վահան Տէրեան, Եղիշէ Չարենց եւայլն:

Այս պատմութեան գրքին մէջ տեղ պիտի չունենան բազմաթիւ Մխիթարեաններ, Տէրոյենցներ, Մամուրեաններ, Միսաքեաններ, Չերազներ, Շահազիզներ, Նալբանդեանցներ, Պատկանեաններ եւայլն:

Սխալ չհասկցուիմ: Նոր սերունդը չի կրնար խանդավառել միայն ազգային զգացումներով, բայց կրնայ անոր մէջ շահագրգռութիւն արթնցնել հայ գրականութեան իսկական արժէքներով միայն:

Տարբեր երկրի մը քաղաքացի հայ նոր սերունդը տարէցներուն յատուկ ազգային չափանիշերով չի մօտենար Պատկանեանի մը կամ Րաֆֆիի մը գործերուն: Ան կը կարդայ միայն ինչ որ իր կարդացած օտար հեղինակներուն գործերուն հետ կրնայ բաղդատութեան դնել:

Ճիշդ ատոր համար է որ մեր օրերու գրողները, երբ կը շարունակեն հին աւանդական ձեւով գրել, ընթերցող չեն գտներ նոր սերունդին մէջ:

Տեղն է մատնանշելու ընդհանուր սխալ մը, որուն կը հանդիպինք մեր գրականութեան պատմութեան դասագրքերուն մէջ:

Գրեթէ միշտ իսկապէս արուեստագէտ հեղինակներուն յատկացուած տեղերը աւելի չեն այն էջերէն, որոնք յատկացուած են «ազգային գործիչ» հեղինակներու, որոնց գործը միայն պատմական նշանակութիւն ունի:

Տրամաբանական պիտի ըլլար շատ աւելի ընդարձակ գրել արուեստագէտ հեղինակներուն մասին, ինչպէս կ'ընեն օտարները:

Օրինակ մը տուած ըլլալու համար պիտի յիշեմ Հ. Թորոսեանի «Հայ Գրականութեան Պատմութիւնը», որ մասնաւորապէս գրուած է օտար ուսանողներու համար:

Մինաս Չերազի յատկացուած տողերը ծաւալով կրկինն են Պետրոս Դուրեանի, Յակոբ Պարոնեանի եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի յատկացուած տողերուն: Ա. Արփիարեանի յատկացուած մասը կրկինն է Զօհրապի յատկացուած մասին.

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Բ.

Կարճատեւ, աղիողորմ, ու սարսափելի եղաւ այս պայքարը, որուն յիմարապետն ալ եկեր մասնակցեր էր:

Խօսիլ, շունչ առնել անգամ չտուին Ներսէսին, զոր զօրեղ ու անդիմադրելի բազուկներ անհաւատալի կոշտութեամբ քուրջի մը պէս քաշելով, հրելով, մշտելով գնտանը առաջնորդեցին:

Ներսէս չէր լացեր:

Գ.

Հիւանդանոցին մէջ կատաղի յիմարներուն տրուած մասը, ապուշներուն եւ անվնաս յիմարներուն յատկացուած շէնքին ծայրն է. հոն պատին զամուած հաստատուն ու ամուր երկաթէ օղակներու կապուած են յիմարները. բայց նորեկ կատաղիները երկու երեք օր խաւարային խցիկի մը մէջ մնալէ յետոյ միայն կը տարուին հոն:

Երեք հատ են այս անլոյս ու փոքրիկ գնտանները, որք իրարու քով դրուած երեք կանգուն դագաղներու կը նմանին:

Կուրին տաքութեան մէջ ստացած կըռուփներէն ու հարուածներէն շփոթած, Ներսէս ժամանակ չէր ունեցեր իր շուրջը դիտելու: Բանտին մէջ ալ անշուշտ ժամանակ ունէր շատ, բայց լոյսը բացարձակապէս կը պակսէր:

Պատանին ձեռքովը շօշափեց իր չորս կողմը. հազիւ մէկուկէս կանգուն տարածութիւն ունէր իր խցիկը, քանի որ առանց շարժում ընելու նստած տեղէն անոր չորս պատերուն կրնար դպչիլ. եւ այսպէս չոր տախտակին վրայ նստած Ներսէս առաջին անգամ իր կեանքը մէջ գլուխը ձեռացը մէջ առաւ մտատանջութեամբ:

Այս առաջին խորհրդածութիւնը քաջալերիչ չէր ու մարդկութիւնը չարաշուք գոյնով կը ներկայանար իր աչքին առջեւ. իր անմեղ հոգին վերջապէս կ'ամբաստանէր այնքան խստութենէ դայրացած: Ի՞նչ կ'ուզէր այս պատուելին իրմէ. ի՞նչ դէշութիւն ըրեր էր որ զինք այսպէս կը հալածէր. իսկ սա տնտեսին ինչե՞ր պիտի ընէր եթէ անգամ մը դուրս ելլէր բանտէն. ու վրէժխնդիր ծրագիրներ քիչ մը իր սիրտը կը սփոփէին. բայց ե՞րբ դուրս պիտի ելլէր ասկէց. ժամերը կ'անցնէին ու Ներսէս ի զուր կը սպասէր փրկաւէտ ձայնի մը. ապահով էր թէ ոչ ոք պիտի գար զինքը հարցնելու եւ իրեն հոգածութիւն ցոյց տալու մօրմէն ի զատ:

Մօրը յիշատակին Ներսէս արտասուեց. այս միայնութեան, այս մթութեան մէջ, մօրը յիշատակը լուսաւոր ճառագայթի մը պէս ցոլաց ու իր հոգին ողողեց. ո՞ւր էր հէք կինը. այս ահաւոր բա՞նտը նետել կ'ուզէր իր զաւակը արդեօք երբ միամիտ պարզութեամբ մը ազգին խնամոցը յանձնելու կուգար իր մէկ հատիկ որդին. խնամո՞ցը. խնամք բառը դառն հեգնութիւն մ'էր այս վայրենի տանջանաց ու զրկանաց դէմ, որոնք զոհ ըլլալու դատապարտուած են ազգին որբ ու անտէրունջ մանուկները:

Յանկարծ երկաթէ մեծադղորդ շառաչիւն մը լսուեցաւ ճիշդ իր քովիկն եւ իր խցիկը մեծազօր ու ահեղ մարմնոյ մը երերումովը տատանեցաւ:

Ներսէս ահաբեկ յիշեց որ կատաղի յիմարի մը ճիշդ մօտը կը գտնուէր. այն ատեն սարսափը պահ մը իր սրտին բաբախումը դադրեցուց ու վայրկեան մը անշունչ ու անշարժ սպասեց:

Լռութիւնը յաջորդեց, սառն ու սպառնալից լռութիւն մը այս տախտակապատ գերեզմանին մէջ. ձայն չկար ու Ներսէս սիրտ առաւ քիչ մը. պահ մը վերջը մռնչիւն մը, ու յետոյ դարձեալ լռութիւն:

Այսպէս ժամերն անցան, ամէն բանտարկութեան ժամերուն պէս դանդաղ ու երկար: Ներսէս այս մշտատեւ մութին մէջ ժամանակի գաղափարը կորսնցուցեր էր. ցորե՞կ թէ գիշեր էր, չէր գիտեր, կը հաշուէր միայն որ առնուազն օր մը անցած էր իր բանտարկութենէն ի վեր. մինչդեռ իրօք հազիւ երեք-ժամ անցած էր. այս է պատճառը որ մարդս շուտով կը ծերանայ բանտին մէջ:

Քիչ մը վերջը գնտանին դուռը բացին [illegible] ի՞նչ յոյսով, ի՞նչ անմեղ ու հաւատա[illegible] մօղում ունեցաւ թէ զինքը փրկելու եկած էին. երեք օրը լրացե՞ր էր արդեօք:

Ներսէս տախտակամածին վրայ գետնաքարշ, ոտքի ելլել ուզեց, իր նոր փրկիչը դիմաւորելու համար:

Ո՛րքան դառն եղաւ իր պատրանքը երբ կտոր մը չոր հաց նետելէ վերջը իրեն ճիշդ ինչպէս շան մը կը նետեն, յիմարապետը աճապարեր էր դուռը գոցելու երեսին:

Մարդս միշտ պիտի ապացուցանէ թէ վայրենի կենդանիներէ սերած է. [illegible]

Զարմանք չէ որ հիւանդանոցի մը պաշտօնեայք ուրիշ ամէն մարդերէ աւելի զուրկ ըլլան մարդկութեան զգացումներէ:

Անոնք՝ սովորաբար առանց ընտանեաց, առանց սիրոյ, առանց կապակցութեան, սառն ու անտարբեր մարդիկ են, որոնց կը կոչուին ամէնէն աւելի գթալից, ամէնէն աւելի խանդաղատանաց ու գորովանաց կարեւոր պաշտօններու:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(4 — Շար.)

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Ն. Ե. Հէրըլտ Թրիպիւն»ի մէջ, կրօնական հարցերու ճանաչուած թղթակից մը շահեկան տեղեկութիւններ կու տայ քրիստոնեայ եկեղեցիներու բաժանման եւ միութիւն մը ստեղծելու աշխատանքներուն եւ կարելիութիւններուն շուրջ:

Առաքեալներու հաւատոյ հանգանակին մեկնութեան տարակարծութեամբ՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Եկեղեցիներու բաժանումէն ի վեր, 1054էն ասդին Աստուածաբանները պայքարած են եկեղեցւոյ միութեան համար:

Ցանուցիրներուն համար Քրիստոնեայ աշխարհի միութիւնը անկարելիութիւն մըն է: Իբրեւ օրինակ կը թուեն արիւնով թաթխուած հին եկեղեցւոյ հերձուածողներու պատմութիւնը... Երեսնամեայ պատերազմը... Լութերի բողոքը... Հենրիկոս Ը... Միութի՞ւն: Անկարելի:

Ներկայիս ի՞նչ է կացութիւնը: Արդեօ՞ք քրիստոնեայ աշխարհը անյոյս բաժանուած է:

Դէմքերը որոնք կը հետեւին եկեղեցական կեանքին, տարբեր կարծիք ունին: Բաժանումը դեռ, երկար պիտի տեւէ, սակայն, յուսատու մեծ երեւոյթ մը կայ: Համերաշխութեան շունչ կը տիրէ եկեղեցական մարմիններէն ներս: «Բանակցութիւն» առանց վէճի առարկայ դարձնելու եկեղեցիին հիմնական հաւատոյ վարդապետութիւնները, այս է ամէ-

նէն շատ գործածական բառը միջեկեղեցական լեզուին մէջ:

Աշխարհականի մը համար, քրիստոնեայ աշխարհի «միութիւն» խօսքը՝ դժուար ըմբռնելի իմաստ մը ունի. կը նշանակէ տարբեր միջոցներ տարբեր եկեղեցիներու համար:

Երկու հազար տարուան անցեալ ունեցող Կաթողիկէ Եկեղեցիին համար, որ կէս միլիառէ աւելի հաւատացեալներ կը հաշուէ, միութեան մէկ ձեւ կրնայ ըլլալ միայն: Կրէյմուր Եպիսկոպոսները Միաբանութեան, Եկեղեցիներու Միութեան Ուխտաւորին նախագահ՝ Լոնտոնի Հանրաի բառերով.— «Նախ, ներկայ կացութիւնը պէտք է նկատի առնել իբրեւ բաժանումի, քան անջատումի խնդիր: Մէկ է Քրիստոսի Եկեղեցին եւ մէկ է հաւատացեալ մարդկութիւնը: Իրարմէ անջատ ուրոյն մասերով կազմուած չէ ան, ուստի եւ բաժանուած չէ: Հարցը ծագեցաւ Եկեղեցւոյ բաժանումով: Եւ որովհետեւ դարերու ընթացքին Եկեղեցին միշտ կը պահէ իր ինքնութիւնը, մկրտուած այն անձերը որոնք յայտնապէս անոր միացած չեն իբրեւ անդամներ, բաժանեալներ կը նկատուին, եւ ասոր համար «բաժանեալ» եղբայրներ կը կոչուին:

Պապի իշխանութեան ներքեւ, Կաթողիկէ մէկ եկեղեցւոյ ուղղակի հակապատկերն է՝ Համաշխարհային եկեղեցիներու Ժողովը, իր 182 բաժանումներով եւ 170 միլիոն հետեւորդներով:

Համաշխարհային Ժողովը օրէնսդրական չէ: Անոր ղեկավարներուն նպատակը չէ եկեղեցական վերին մարմնի մը վերածել զայն: Համաձայն իր օրինագծին, հիմնական նպատակներէն մէկն է՝ «Խորհուրդ տալ եւ միացեալ գործունէութիւն ստեղծել ի նպաստ Բողոքական, Անկլիքան եւ Արեւելեան Ուղղափառ անդամներու հաստարակաց շահերուն: Անոնց Ժողովը որ հինգ տարին անգամ մը կը գումարուի, աւելի Թեկադրական քան պարտադիր գործունէութիւն ունի:

Արեւելեան Ուղղափառութիւնը, որքան որ ինքն իրեն մէկ եկեղեցի կը նկատէ իր խորհուրդներով, եւ իր եկեղեցականութեամբ մինչեւ առաքեալները կը հասնի, պառակտուած է ազգայնական ձնշումներով: Ոչ ոք գիտէ թէ որքան Ուղղափառներ մնացած են Ռուսիոյ մէջ: Երկաթեայ վարագոյրին երկու կողմերը գտնուող Ուղղափառներու ընդհանուր թիւը 129 միլիոնէն մինչեւ 300 միլիոն կը ներկայացուի:

Ասկէ կարելի է հետեւցնել թէ որեւէ «Միութեան» խօսք, յաջորդական ինչ ձայներու կը կարօտի:

Այսուհանդերձ, աստուածաբանները փոխադարձ վիճաբանելու կը նախընտրեն մտիկ ընել: Կծու խօսքերը մէկդի դնելով, իրենց տեղեկատուութիւնները կը վերջացնեն «գորով» եւ «աղօթալի լուծում» բառերով:

Աշխարհական ոեւէ դէտ, չէր կրնար երեւակայել թէ իր կեանքին մէջ պիտի տեսնէր Պապին կողմէ շնորհուած ընդունելութիւն մը ի պատիւ Արեւելեան Ուղղափառ պետի մը, կամ Հռոմայեցի կաթողիկէ առաջնորդի մը այցը՝ Ցոյն Ուղղափառ իշխանութեան մը: Այսուհանդերձ այս երկու հանդիպումներն ալ տեղի ունեցան:

Շշմեցուցիչ էր, երբ եկեղեցիներու Համաշխարհային Ժողովի կեդրոնական կոմիտէն, Սէնթ Անտրիւի (Սկովտիա) մէջ զեկոյցով մը կը շեշտէր, թէ «այն եղելութիւնը որ խօսակցութիւն կրնայ տեղի ունենալ Կաթողիկէ Եկեղեցիին հետ, ինքնին շնորհաւորելի երեւոյթ մըն է»:

Միջեկեղեցական խօսակցութիւնները դեռ սահմանափակ եւ նախնական են: Երկու կողմերու եկեղեցականներն ալ դեռ կը խուսափին հրապարակաւ արտայայտուելէ: Հարցերը շատ փափուկ են՝ հին վէրքերը պէտք չէ գրգռել, կ'ըսեն: Յաջողութեան յոյս կայ: Աղօտ է, դանդաղ կ'ընթանայ, սակայն իրականութիւն է:

Յովհաննէս ԻԳ. Պապը շատ մը ուղղութիւններով այս նոր երեւոյթին խորհրդանիշն է: Տարակարծութիւնները հարթելու իր աշխատանքները հինէն կու գան: Իբրեւ Վենետիկի պատրիարք կը սիրէր խոր համոզումով ըսել.—«Մօտ եմ միութեան, եւ հեռու բաժանումէն»: Նոյնը կը ժամանէր երբ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի պապական նուիրակ էր: Ուղղափառները սիրով կապուեցան իրեն:

Իր պապական առաջին գործերէն մին եղաւ 1962ի համար, Վատիկանի Բ. ժողովը գումարելու որոշումը: Ու որպէսզի ցոյց տայ «իր սէրը այն քրիստոնեաներուն, որոնք քրիստոնեայ անունը կրելով հանդերձ, բաժնուած կը մնան Առաքելական Աթոռէն» Տիեզերական ժողովի մը քարտուղարութիւնը հաստատեց: Շատեր զարմացան այս քայլէն: Բայց աւելի զարմանալի էր Համաշխարհային Ժողովի գործադիր մարմնին համակրելութիւնը, որ կ'ուզէր շարունակել «տեղեկատուութեան» բնոյթ ունեցող խօսակցութիւնները:

Մերձեցման ի խնդիր, Համաշխարհային Ժողովի կեդրոնական կոմիտէն թելադրեց ճանչնալ վաւերականութիւնը՝ ինքնաբաւ եկեղեցիի խորհուրդներուն — ինչպէս մկրտութիւն, Ս. Հաղորդութիւն եւ ամուսնութիւն — ու իշխանութիւններուն: Անցեալին, այս բոլոր կէտերն ալ խնդրոյ առարկայ էին:

Ցատկանշական է, թէ եկեղեցականներուն մեծ մասը համաձայն է ու կը ջատագովէ եկեղեցիներու մերձեցումը:

Մեծարենցի յատկացուած տողերուն:

Արտաշէս Յարութիւնեան արժանացած է Միսաքեանթոյի յատկացուած տողերուն կրկինին:

Անայիս, Մերուժան Պարսամեան եւ Դ. Վարուժան նոյնքան մասեր ունին:

Տէրոյենց վերջալիշեալներէն աւելի տեղ կը գրաւէ:

Խաչատուր Միսաքեան Մեծարենցի չափ տեղ ունի, եւայլն, եւայլն:

Ինծի այնպէս կը թուի որ մեր գրականութեան պատմութիւնը գրողները կը փափաքին քանի մը հարիւր էջի մէջ սպառ բան չթողուլ: Ասոր համար ալ ըսկիզբները լայն տեղ կուտան հեղինակներուն եւ երբ վերջին հասնին հազիւ քանի մը տող կը մնայ լաւագոյններուն:

Ինչ որ ալ ըլլայ աւանդապար չարունակուած սրութիւնը, մնասակար ու սրխալ է ընթերցողին տալ այն համոզումը թէ Մ. Մեծարենց Տէրոյենցի «մէկ չորրորդը» կ'արժէ կամ Անայիսն ու Մերուժան Պարսամեանը հաւասար են Դ. Վարուժանի:

Անշուշտ օր մը պիտի սորվինք դասագիրք կամ պատմական գործ գրել, բայց քանի դեռ ուշ չէ, կ'արժէ նոր սերունդին տալ հայ գրականութեան պատմութիւն մը, որուն ընթերցումը գործնական օգուտ մը բերէ:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

Մարդիկ միշտ ճամբայ պիտի բանան անոր՝ որ գիտէ թէ ուր կ'երթայ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

Լաւ խօսք մը, ձմրան երեք ամիսները կրնայ տաքցնել:

ՃԻՆԱԿԱՆ

Խղունջն ալ կրնայ թռչիլ՝ եթէ բունին մը պոչին փակի:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արեւելագէտներու միջազգային համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ, Օգոստոս ամսուան, հազիւ վերջացած՝ բազմաթիւ օտար արեւելագէտներ, մեկնեցան Երեւան, այցելեցին Գեղարդ, Գառնի, Էջմիածին եւ այլ պատմական վայրեր:

Հայաստանի հեռագրական գործակալութիւնը այսպէս կը հաղորդէ անոնց տպաւորութիւնները:

Բրիտանական Թանգարանի անդամներէն Տոքթ. Բարնէտ.—

Ես միշտ փափաքեր եմ այցելել հնադարեան այս երկիրը, որու հնագիտական պեղումներուն ծանօթ էի թերթերու միջոցաւ: Այս անգամ բախտն ունեցայ ծանօթանալու Զուարթնոցի, Արինբերդի, Գառնիի, Գեղարդի, պատմական յուշարձաններուն: Մեծ տպաւորութիւն թողուցին Կարմիր Բլուրի պեղումները: Մեր ծանօթութիւնները այսպէս ճոխացան Ուրարտուի վարչական-տնտեսական պատմութեան մասին:

Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիան կաւէ զեղեցիկ սափոր մը նուիրած է բրիտանական Թանգարանին,— այս սափորը շինուած է երեք հազար տարի առաջ:

Օքսֆորտի համալսարանի փրոֆէսէօրներէն Պ. Հիւլին.—

Հայաստանի գիտնականներուն հետ խօսակցութիւններուս շնորհիւ հետաքրքրական եւ արժէքաւոր ծանօթութիւններ ստացայ Ասորեստանցիներու եւ Ուրարտացիներու յարաբերութեանց մասին: Երբեք չեմ կրնար մոռնալ այն սրտագին, եղբայրական վերաբերմունքը, զոր ցոյց տուին մեզի հայ գիտնականները:

Տոքթ. Կարլ Շմիտ.—

Հայաստանի մէջ անցուցի երկու օր: Երբեք պիտի չմոռնամ այդ երկու օրերու տպաւորութիւնը: Հետաքրքրական տեղեկութիւններ քաղեցի Հայաստանի անցեալին ու ներկային մասին: Իմ երազս է կրկին գալ արեւային Հայաստանը, որպէսզի մօտէն ու խորապէս ծանօթանամ ձեր գրականութեան եւ լեզուի պատմութեան: Ուստի որոշած եմ սորվիլ հայերէն, որպէսզի կարդամ ձեր հին հայերէն մագաղաթները, ինչպէս նաեւ նորագոյն գրականութիւնը:

Օսակայի համալսարանի (Ճափոն) փրոֆէսէօրներէն Էիլասիկա.—

Այցութիւն պատճառած է ինծի բնակարանային շինարարութեան թափը, որ կը տեսնուի Երեւանի մէջ ու շուրջը:

Սորպոնի փրոֆէսէօրներէն Միշէլ Մալինին.—

Ես չեմ տեսած աշխատաւոր ժողովուրդի այնպիսի խանդավառութիւն, որ կը տիրէ Հայաստանի մէջ:

Հիւրերուն ողջերթ մաղթեցին, կայարանին մէջ, ակադեմիկոսներ Ա. Կարինեան, Ա. Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Ու բոլորի հետաքրքիր հայեացքները կախուեցին Նար իշխանի շուրթերից:

— Վասպուրականի տէր Մերուժանը, — հանդարտ ու ծանրաշէշտ ասաց կամսարականը: Նա, ըստ երեւոյթին, չէր ցանկանայ առայժմ յիշել այդ անունը, բայց երբ պահանջեցին հարցումներով՝ չուզեց թաքցնել, մանաւանդ որ դա անհրաժեշտ էր նկատուող տարակոյսները փարատելու եւ թերահաւատներին ոգի ներշնչելու համար:

— Բայց կա՞յ երաշխիք, որ նա անվտանգ համակիր լինի մեր ձեռնարկութեան, — հետաքրքրուեց ծեր Վահեւունին:

— Երաշխի՞ք, — բառը երկարաձգեց Նար իշխանը եւ գրպանից հանեց քիչ առաջ սուրհանդակի բերած նամակը ու, բարձր բռնելով, ասաց.— Արծրունեաց տէրը նոյնպէս հրաւիրուած էր, սակայն ժամանել չկարողացաւ արգելառիթ պատճառով, եւ ահաւասիկ գրել է իր գիրը համախոհութեան:

Ու այս բաւական եղաւ: Իշխանները մէկէն ոգի առան եւ սկսեցին խօսել իրար յետեւից՝ այժմ առաւել վստահ, քան առաջ:

— Եթէ Մերուժանը համախոհ է... պարզ է...

— Հարկաւ, Արծրունեաց տէրը ազդեցիկ է. ունի շատ աւելի մարդ, քան ամէնքս միասին:

— Նաեւ մեծ համարում Տիզբոնում. վտանգի ժամին կ'անի անհրաժեշտը: Ուստի եւ կարելի է լինել վստահ...

Զբայցով տարուած նախարարները չէին նկատել, որ մութն արդէն մտել է ներս եւ իրար լաւ չեն տեսնում. այդ զգացին այն ժամ, երբ սպասաւորները բերին երկու վառած եռաստեղ աշտանակներ եւ դրին զրուցողների շրջանի մէջտեղը: Եւ լոյսն աշխուժացրեց զրոյցը:

Խօսում էին դարձեալ իրար ընդմիջելով, կարծես իրար սիրտ տալով, ոչ միայն խօսքով, այլեւ սրտով ուրախացան, որ Վասպուրականի ժեծազդեցիկ տէրը իրենց հետ է. այդ պարագային կարող են արդէն թոյլ չտալ Արշակ թագաւորին իր ցանկացածը կատարելու: Միայն Գաբեղէնից Սահակն ուրախ չէր, որ գործն այդ ընթացքն առաւ. այսուհետ ուրեմն կը խանգարուի հանգիստ կեանքը եւ չեն կարող այլեւս ուրախանալ անհոգ որսորդութեան եւ զուարճութիւններ կայծակերպելով... Որքան էլ անհաճոյ էր դա Սահակ իշխանին, բայց նա բարւոք համարեց լռել: Նրա կեանքի կանոնն էր, այնտեղ, ուր չես կարող համոզել խօսքով՝ լռիր խոհեմութեան ողով..

Սակայն նրա փոխարէն խօսեց ուրիշը:

Երբ ամէնքը խանդավառ էին Մերուժանի նամակի յայտնութեամբ՝ Անգեղաց երիտասարդ իշխանը, որ նստած էր անկիւնում մի բարձի եւ ոչ մի բառով չէր մասնակցում մեծերի զրոյցին, յանկարծ խօսելու իրաւունք խնդրեց.

— Խօսիր, իշխանիկ, — ասաց Կամսարականը սիրալիր:

— Ամէնէն առաջ, տէր Կամսարական, կը ցանկանայի, որ պարզես ինձ, թէ ի՞նչ է արքայի նպատակը, երբ պահանջում է բերդեր, պահանջում է մարդեր իր բանակը զօրացնելու եւ քաղաքը կառուցելու համար:

Կամսարականը քմծիծաղ նայեց նախ հիւրերին, ապա ներողամիտ ժպիտով՝ երիտասարդ իշխանին: Սկսելով իր խօսքը՝ նա համոզուած էր, թէ ամէնքը լիովին կ'ըմբռնեն իրեն, սակայն պարզւում էր ահա, որ իշխանիկը չէր ըմբռնել, ուստի երիտասարդի հարցումին պատասխանեց հարցով.

— Ինքդ, իշխանիկ, ի՞նչ նպատակ ես տեսնում թագաւոր վարմունքների մէջ:

Երիտասարդը շառագունեց. թուաց հարցումն անպատեհ էր, եւ նա վարանեց. բայց փոքր յապաղումից յետոյ ասաց.

— Ես, տէր Կամսարական, իշխանաց ժողովում լինում եմ առաջին անգամ. սակայն թէ՛ այստեղ, թէ՛ դուրսը, լսելով արքայի մտադրութեանց մասին, խորհում եմ, թէ առաւել բարւոք չէ՞ր լինի, թագաւորի դէմ միաբանելու փոխարէն, միաբանենք թագաւորի հետ, եւ այսպէս կը լինենք առաւել ապահով, քանզի միաբանելով նրան՝ հնար կը տանք արքային մեծ բանակ պահելու եւ թշնամիներին դիմագրաւելու: Այդ պարագային, խորհում եմ, արքայի համար բնաւ շահաւէտ չէր լինի կորել իրեն օգնող ձեռքը. արկարգնել մեզ... Թւում է ինձ, որ արքայի նպատակը Հայոց Աշխարհի զօրացումն է...

Այս անգամ Կամսարականը նայեց նրան յօնքերի տակից. երիտասարդի խօսքն այնքան անպատեհ եւ տհաճ էր նրան, որ մէկ կամեցաւ կշտամբելով ընդհատել, բայց, իբրեւ հիւրընկալ, եւ թէ նրա տրամադրութիւնը պարզելու համար, ջանաց լռել մինչեւ վերջը: Նա մինչեւ իսկ մտածեց, թէ եկել է գուցէ թագաւորի բարեկամներից ներշնչուած... յամենայն դէպս բարւոք համարեց լռել եւ լսել. իսկ երբ նա աւարտեց՝ չուզեց խիստ լինել, նկատեց միայն խրատական եղանակով.

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր-Յակոբեան,
Պ. Տօրք Տէր - Յակոբեան,
Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր-Յակոբեան եւ զաւակները,
Տէր Մեսրոպ Քհնյ. Տէր - Յակոբեան եւ երէցկինը (*Ցուինատան*),
Տէր եւ Տիկին Արզուեան (*Ամերիկա*) եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մելքիս Նշանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Օննիկ Նշանեան, Այրի Տիկին Բաբսեղ Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արէն Նշանեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 7ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօ - Փարիզէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար մտաւորականներու դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժալլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն Պ. Քիւփէլեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պօլիէօյէն Պ. Պարոյր Մնակեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վերացման Ս. Խաչի Տօնին առթիւ հանդիսաւոր քառաձայն Ս. Պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յետ միջօրէին ժամը 4.30ին պիտի կատարուի հանդիսաւոր անդաստան եւ Թափօր Ս. Խաչի:

Երկուշաբթի Մեռելոցի առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլև Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— *Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ -* կական Գրասենեակը, *թիւ* 192: *Այլապէս, այցելուն առէպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:*

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակից - ները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուիլ 47րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 19 Նոյեմբեր 1960, *առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ,* 250 Ֆիֆթ էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ *եւ* կիրակի, 3 *եւ* 4 Դեկտեմբեր 1960, *առաւօտեան ժամը* 9,30*ին*, Օթէլ Ռուզվելթի *մէջ*, Մետիսըն էվընիւ *եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն.Ե.:*

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. *Ընդհանուր Տեղեկագիր 1959 Տարեշրջանի:*
2. *Ընդհանուր Հաշուետուութիւն 1959 Տարեշրջանի:*
3. *Կանոնագրի մանր բարեփոխումներ:*
4. *Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:*
5. *Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:*
6. *Ուղերձներ:*

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
(*Ատենադպիր*) (*Ատենապետ*)

Նիւ Եորք, 25 Օգոստ. 1960

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի չքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Տօն Խաչվերացի եւ ժողովրդապետական Եկեղեցիին:

Ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Նազիկ Վարդանեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Վարդան Վարդանեան (Օվակենց Գրիգորի որդի), բնիկ Պրուտացի (Սէօլէզ գիւղէն): Պատերազմին կորսուած է Գերմանիոյ ճակատը: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.— Երեւան, Սարը Թաղ, 6րդ շարք, 41րդ տուն, Հայաստան, կամ՝ Փիլիպպոս Եսայեանի՝

167, Rue de l'Egalite, ISSY-LES-MOULINEAUX

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

TRICOT RECTILIGNE JAUGE 7

Աշխատութեան համար ձեռնարկուներ: Դիմել՝ Հաստատութիւն

TEXA, 97 Rue d'Aboukir, PARIS (2e) - Tél. CEN. 93.26

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 10 SEPTEMBRE 1960

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8896 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4697

...ՐՈՒԱՆ ԴԻՄՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՔԱԹԱՆԿԱ ՄՏԱՒ ԵՒ ՄԱԿ-Ի ԴԷՄ ԿԸ ԽՕՍԻ

...ճիոսն լրագրողներու եւ լուսանկա- ...ներու, ինչպէս նաեւ 40ի մօտ կու- ...կցներու աչքին, Լումումպա ժամուլի ...ոլիս մը տուաւ, աչքի օր, իր սեփա- ...անը մէջ: Զիպրզլու եւ յախուռն, ...ամպարանց ՄԱԿի քաղաքականութիւ- ...ներկայիս, ՄԱԿը միջամուխ կ'ըլլայ ...ներքին գործերուն: Քոնկոյի Հանրա- ...ութիւնը ՄԱԿի ուժերու պարպումը ...տի պահանջէ, եթէ երբեք չարունակեն ...ընդոտ հանդիսանալ, ինչպէս կ'ընեն ...իմայիս, կառավարութեան ծրագիրնե- ...եւ գործերուն»: Այս առըն- ...միամբ եօթը կէտերէ բաղկացած ամ- ...փոփագիր մը կարդաց: Մամուլի ա- ...իին՝ գիտել տուած է, թէ «ամբողջ ...ոկը խմ կողքիս կեցած է, ոչ մէկ ...ոտր, ոչ մէկ սպայ Քաղավիւպիւին ...ունեցաւ երբ կը պահանջէր վար ...ի զէնքերը»: Աստւլիսի ընթացքին ...ոնկոյի զինուորներ զէնքերով լեցուն ...մը բերած են: Վայրաչուի զլեստ ...ած պելժի մը մօտ գտանք, յայտա- ...ած են. Լումումպա հրահանգած է ...ս չհասցնել» խնդրոյ առարկայ զին- ...ին, քանի որ «պերի» մըն է: Մա- ...ի առւլիսի ամբողջ տեւողութեան, ...անը հաւաքուած կուսակիցները ...ցյէ Լումումպա »եւ «բեհիւրիւ» (ան- ...ութիւն) պոռացած եւ ծափահարած

...րկայ գտնուող լրագրողներուն կար- ...ով ժամուլի ասուլիսէ մը աւելի կազ- ...կերպուած քաղաքական հաւաքոյթ մըն

...ումպա իր դիրքը զօրացուց: Ար- ...ին ներակոյտը եօթը ժամ տեւող ...ու եւ անկարգ վիճաբանութիւններէ ...երկուքի դէմ 41 ձայնով (29 երես- ...ներ բացակայ էին) որոշեց մերժել ...նախագահին հրամա- ...(Լումումպան հրաժարեցնելու ...) Այս որոշումով Լումումպա իր ...զօրացուցած կ'ըլլայ: Այսուհան- ...ուրկ եղած է որ երկու ժամ խօսի ...ու համար թէ «եթէ հետանամ ...ութենէն, ուժ օր չանցած Պելժերը ...վերադառնան»: Նիստի ընթացքին ...վիճաբանութիւններ տեղի ունե- ...են, յատկապէս արտաքին նախա- ...Պոմպոքոյի եւ իր միջեւ: «Թէեւ ...ոչինչ ունիմ Լումումպայի ...րած է Պոմպոքօ, այսուհանդերձ ...է հրաժարի վարչապետութենէն, ...անիշխանութիւնը պիտի չարու- ...իր ճառի ընթացքին դիտել տը- ...թէ կարգ մը մեծ պետութիւններ ...Միութեան մասին է) «չատ ...են ներ» ու առիկա վտանգ մըն է ...ներկայի ու ապագային հա-

...ումպա իր պատասխանին մէջ չեշ- ...թէ սանձծուած տխուր կացու- ...պատասխանատուն Պելժերն են մի- ...կ'ամբաստանուիմ իրրեւ համայ- ...սակայն Այզընհաուըր Խրուշչեւի ...ած է, ա՞ն ալ համայնավար է»: ...պա բաած է նաեւ «ես քրիստոն- ...հայրս եւ մայրս կաթողիկէ ե- ...ամուսնացած են», բայց քիչ ...կաթողիկէ եկեղեցւոյ դէմ խօսած է ...պաշտպանելու համար բողոքա- ...ներուն:

...որոշումով Ապահովու- ...Խորհուրդը, երկու ամսուան մէջ ...անգամն ըլլալով, պիտի հա- ...այս շաբթու վերջ, Քոնկոյի կա- ...քննելու համար: ՄԱԿի ընդհա- ...քարտուղարը երկար հաղորդագրու-

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՐ ԺՊԻՏՆԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ — ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻ՞ՒՆ

Անակնկալ մը չէ, անշուշտ, անոնց համար որոնք վարժուած են Նիքիթա Խրուշչեւի տրամադրութեան յաճախակի փոփոխութեանց, անոր գործածած անուշ լեզուն Ամերիկացիներուն հանդէպ: Խորհրդային վարչապետը, օգտուելով Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան փոխ-վարչապետին ի պատիւ ընդունելութենէ մը, սկսած է «սիրաբանիլ» Ամերիկայի դեսպանին հետ: Ժամը ութին Միկոյեան ճամբու դրած է օրուան հիւրը՝ Նուրէտտին Քահալի, որուն մահմետական կրօնքին ի յարգանս քանի մը ժամ պտուղի ջուր կը խմէին բոլորը: Միկոյեան վերադարձած է եւ հաւանաբար տեղեակ կատարուելիքին, մօտեցած է Ամերիկեան դեսպանին զաւաթ պարպելու համար: Եւ ժպտուն երեսով Խրուշչեւ սկսած է կատակել դեսպանին կնոջը հետ ըսելով նաեւ որ վստահ է թէ Այզընհաուըր լուր չունէր Ու. 2 օդանաւին խնդրէն: Փափաք յայտնած է նաեւ տեսակցելու Այզընհաուըրի հետ: Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Հերթըր, այս առթիւ, յայտարարած է թէ կարելի է հանդիպում մը մասին մտածել, բայց ոչ Նիւ Եորքի մէջ եւ ՄԱԿի ժողովին գումարման:

Խրուշչեւ Պալթիքա զրահանաւով ճամբայ ելած է դէպի Նիւ Եորք:

Նաւով Նիւ-Եորք երթալը իր առանձին նշանակութիւնն ունի: Հանգիստ, ծովուն վրայ, տասը օրուան ընթացքին խորհրդային վարչապետը լայն ժամանակամիջոց ունի պատրաստուելու ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին: Իրեն ընկերացող 186 հոգիներէն զատ կան նաեւ համայնավար երկիրներու քաղաքական դէմքերը եւ Պալթիքայի մէջ ներկայս տեղի կ'ունենայ համայնավար վեհաժողով մը: Հոն պիտի խօսին ոչ միայն զինկերվարական պլոքին բռնելիք ընթացքին մասին ՄԱԿի ընդհ. ժողովին, այլեւ Չինաստանի հետ գոյութիւն ունեցող գաղափարական տարակարծութեանց:

Արեւմտեանները սպասողական դիրք մը բռնած են եւ Խրուշչեւի նոր դիրքը պատճառ պիտի դառնայ որ արեւմուտքը վօլէնս նօլէնս (ուզէ չուզէ) վերաքննէ իր դիրքը:

թիւն մը ղրկած է Նիւ Եորք: Գործնական առաջարկներ կ'ընէ: Քոնկոյի կացութեան շուրջ իր տպաւորութիւնները բացասական են: Կարգ մը ծրագիրներու շարքին կ'առաջարկէ, հարիւր միլիոն տոլարի միջազգային ֆոնտ մը, բարեկարգելու համար Քոնկոյի քայքայուած տնտեսութիւնը: Լումումպա յուշագիր մը ղըրկած ու պահանջած է, որ Ապահովութեան Խորհուրդի յառաջիկայ նիստը Լէօփոլտվիլի մէջ գումարուի: Հաւանական է որ ընթացք չտան:

Միւս կողմէ ծանր կռիւներ կը շարունակուին Քասայի մէջ: Առջի օր, Լումումպայի զինուորներէն երեք հարիւր հոգի Քաթանկա մտած են: Քոնկոյի զինուորները նեղ կացութեան մատնուած են, քանի որ բոլոր օդակայանները ալ փակ են իրենց առջեւ: Ոչ մէկ փոխադրութիւն տեղի կ'ունենայ: Քաթանկայի կառավարութիւնը եւ տեղւոյն պելժ դեսպանը բողոքագիր ղրկեցին Նիւ Եորք, Էլիզապէթվիլի օդակայանի գրաւումին առիթով: Լումումպա իր կարգին պահանջեց Լէօփոլտվիլի ձայնասփիւռի կայանին յանձնումը: Ինչպէս գրած էինք, ՄԱԿի ուժերը գրաւման տակ կը պահեն ձայնասփիւռի կայանը եւ բոլոր օդակայանները:

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ Կ'ԵՐԹԱՅ

Յակոբ Տէր-Յակոբեան:

Նոր կորուստ մը, նոր փոս մը, նոր պարապ մը եւ ամէնէն ծանրը՝ նոր բացակայութիւն մը:

Յակոբ Տէր-Յակոբեանի եւ իր նմաններու մահով մարդ մը չէ միայն որ կը պակսի, այլ եւ սերունդ մը՝ որ կ'անհետանայ, ամբողջ շրջան մը՝ որ կը կորսուի: Աւելի ճիշդ ոգի մը որ կը մեռնի:

Ամէն անգամ որ մեր խմբագրատունէն ներս կը մտնէր, մեզի կը յիշեցնէր իր տարեկից բոլոր ընկերները՝ որոնք արդէն մեկնած էին, մեզի կը յիշեցնէր մեր խմբագրապետը՝ որուն հին եւ միակ բարեկամն եղած էր: Անձ մը ըլլալէ դադրած էր եւ դարձած էր խորհրդանիշ մը, խորհրդանիշը այն ոգիին որ այլեւս չկայ այս հիւլէական ժամանակաշրջանին, օտար ափերու վրայ, հեռու այն եզակի միջավայրէն որուն ծանօթ ենք միայն իր եւ իր ընկերներուն յուշերով եւ յիշատակներով:

Եւ այսօր բացակայ մը եւս, յանձին Յակոբ Տէր-Յակոբեանի:

Տարիներ առաջ, Անդրանիկ Ծառուկեան մեր խմբագրապետին մահուան առթիւ կը գրէր թէ դժուար չէ հաշտուիլ անոր մահուան հետ, — լրումի հասած կեանք մըն էր, — բայց կարելի չէ հաշտուիլ անոր բացակայութեան հետ: Եւ նոյնը կարելի է ըսել, այսօր, Յակոբ Տէր-Յակոբեանի համար, որուն կեանքն ալ հասած էր իր լրումին: Բայց դժուար է հաշտուիլ անոր բացակայութեան հետ:

Եւ այսօր, իր մահով, *Յառաջ* բան մը եւս կը կորսնցնէ իր անցեալէն, իր կեանքէն: Քսան երկար տարիներ զուրգուրանքով տպած էր *Յառաջը*, կողք կողքի աշխատելով անոր խմբագրապետին հետ: Անձնուիրութեամբ փոխարինած էր զայն՝ երբ, արձակուրդի կամ հիւանդութեան պատճառով, իր գործին գլուխը չէր: Եւ Շաւարշ Միսաքեանի դագաղին առջեւ, յուզումով եւ անկեղծութեամբ կ'ըսէր.— «Նոյն ճամբուն ուղեւորներն էինք հանրային գործունէութեան կոչումով, փոյթ չէ, այդ ճամբուն մէկ մայթէն ան կը քալէր, միւսէն ես, առանց զիրար արհամարհելու կամ քէնոտելու իրարու հետ»:

Վերջին տարիներուն, սակայն, տեսակ մը յուսալքում կամ անտարբերութիւն ունէր ամէն բանի հանդէպ, յաճախ կ'ըսէր «եղեր է ի՞նչ կ'ըլլայ, չէ եղեր ի՞նչ կ'ըլլայ», հաւանաբար այսօր ալ մեզի ըսէր. «Գրեր ես ի՞նչ կ'ըլլայ, չես գրեր ի՞նչ կ'ըլլայ»: Բայց հակառակ կեանքին ունայնութեան, այդպէս չէ, սիրելի Տէր Յակոբեան, մենք ուզեցինք այս քանի մը տողերը գրել ձեր յիշատակին, որովհետեւ ձեզի հետ տարիք ամբողջ սերունդ մը:

Եւ այդ մեկնումին առթիւ, մենք չենք կրնար ըսել «եղեր է ի՞նչ կ'ըլլայ, չէ եղեր ի՞նչ կ'ըլլայ», որովհետեւ գիտենք թէ բան մը կ'ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մտաւորականներ եւ գեղարուեստագէտներ բողոք մը ստորագրած են Ալժերիոյ պատերազմին դէմ, ուր կը շեշտեն. «Կը մերժենք զէնք պարզել Ալժերացիներու վրայ»: Ստորագրողներուն մէջ կան Ժան-Փօլ Սարթր, Անտրէ Պրըթօն, Վերքոր, Սիմոն տը Պովուար, Սիմոն Սինեորէ, Ալէն Ռընէ եւն.: Հաւանաբար դատական հետապնդումի ենթարկուին, որովհետեւ իրենց ստորագրած թուղթը կոչ մըն է «անհնազանդութեան, Ալժերիյ մէջ»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը, հրամանագրով մը նոր սեղմումներ սահմանեց Արեւմտեան Գերմանիայէն Արեւելեան Գերմանիա մտնող Գերմանացիներուն համար: Ըստ այդ հրամանագրին Դաշնակցային Գերմանիոյ քաղաքացին «յատուկ արտօնութիւն» պէտք է ունենայ Արեւելեան Գերմանիա անցնելու համար: Ցարդ ինքնութեան թուղթը կը բաւէր: Նոր հրամանագիրը ի զօրու է Սեպտեմբեր 9էն ի վեր: Պոն բողոքեց:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Անգլիոյ պաշտպանութեան նախարարները՝ Շթրաուս եւ Ուաթքինսոն խօսակցութիւններ ունեցան, Լոնտոնի մէջ: Հաղորդագրութեամբ մը կը շեշտեն թէ համաձայնած են պաշտպանութեան եւ զինուորական հարցերու շուրջ: Գերման բանակը պիտի զինուի կարգ մը անգլիական զէնքերով:

ՀՌՈՄԻ ոստիկանները՝ «դիւանագիտական» բարդութիւն մը ստեղծուեցաւ, երբ Չեխոսլովաքիոյ խումբը բողոքեց Վատիկանի հրատարակած եւ ցրուած «քարոզչական» գրքերուն դէմ: Այս գրքոյկները ցրուիչներով իրենց ղրկուած էին: Իտալական կառավարութիւնը ցաւ յայտնեց:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, պարսիկ կիներ խաղաղ ցոյց մը կազմակերպեցին քուէարկութեան իրաւունք պահանջելու համար: Շատ մը երեսփոխաններ համակարծիք գտնուած են:

ՊՈԿՈԹԱՅԻ միջամերիկեան երկիրներու տնտեսական խորհրդաժողովին՝ Քուպայի ներկայացուցիչը ձաղկեց Մ. Նահանգներու լատին Ամերիկայի ընծայած ու ընծայելիք տնտեսական օժանդակութիւնը: Միւս բոլոր երկիրներն ալ օգտակար եւ գործնական գտած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԳՈԼ կը շարունակէ իր այցելութիւնները միշտ արժանանալով ջերմ ընդունելութեան: Քոնքարնոյի մէջ կրկին ծանրացաւ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ վրայ: «Ֆրանսա կ'ուզէ մարդկային միջոցներով լուծել Ալժերիոյ հարցը»: Շաթօլէնի մէջ, տը Գոլ շեշտեց հայրենիքի միասնութեան անհրաժեշտութիւնը: «Ֆրանսան արժանի է խաղաղութեան եւ բարգաւաճման, բայց պէտք է նաեւ մարդկային դեր մը խաղայ հանդէպ այն երկիրներուն որոնք իրենց ճակատագիրը Ֆրանսայի կապած են, եւ մանաւանդ Ալժերիոյ որ պէտք է իր զաւակներուն պատկանի»: Մորլէի մէջ, տը Գոլ կը խօսի կրկին նոյն նիւթերուն շուրջ.— քանի որ պատերազմ չենք ըներ, պէտք է խաղաղութիւն ընենք»:

ՔՈԼՈՄՊԻ (Փարիզի արուարձան) հանրակառքին մէջ, ռմբը մը պայթեցաւ առջի օր: Ալժերացի մահմետական մը սպաննուեցաւ երկու Ալժերացիներու կողմէ, որոնք փախան:

ՀԱՄԱՅԻ մէջ (Սուրիա) 35.000 տարուան քաղաք մը գտնուած է: Կենդանիներու ոսկորներ երեւան ելած են:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը Փարիզ հրաւիրեց Գերմանիոյ վարչապետը եւ առանձնակի տեսակցութիւն մը ունեցաւ, որուն շուրջ մեկնութիւններ տուին անգլիական եւ ֆրանսական թերթերը, քանի որ հաղորդագրութիւն մը չհրատարակուեցաւ :

Մաք Միլան փութաց Գոն Ատընաուըրի հրաւէրով: Զօրավարը առաջարկած ըլլալ կը թուի ֆրանքօ-գերման սերտ միութիւն մը ֆրանսական ղեկավարութեան տակ, իսկ գերման վարչապետը կը խուսափի ֆրանսական գերակշռութենէն եւ կը դիմէ անգլիական աջակցութեան,: «Տէյլի էքսփրէս» կը գրէ — Տը Կոլ կը փափաքի առաջնակարգ դիրք մը գրաւել Եւրոպայի մէջ, Ատընաուըր պէտք ունի անգլիական օժանդակութեան ֆրանքօ-գերման պայքարին մէջ»: Անգլիական Պահպանողական թերթ մը կը ժխտէ միւսին գաղափարը: «Ատընաուըր պէտք չունի անգլիական նեցուկին, որովհետեւ Գերմանիոյ տնտեսական եւ զինուորական դիրքը ուժեղ է այսօր եւ պէտք չկայ անգլիական բարոյական եւ դիւանագիտական աջակցութեան :

Ատընաուըր միշտ վերապահ է Անգլիոյ քաղաքականութեան հանդէպ, միանգամայն չուզեր Անգլիոյ կասկածները զօրացնել ֆրանքօ-գերման սերտ գործակցութեամբ: Ատընաուըր վշտացաւ՝ երբ Ֆրանսայի վարչապետ Միշել Տըպրէ յայտարարեց թէ «հիւլէական զէնքերէ զուրկ պետութիւնները արբանեակներ պիտի ըլլան»:

Տըպրէ յայտարարեց միանգամայն թէ վտանգը Արեւմտեան Գերմանիայէն չի գար: Եթէ Խորհրդ. Միութիւնը անկեղծօրէն փափաքէր լարուածութեան վերջ տալ, խաղաղութիւնը պիտի հաստատուէր: Այնքան բաղձալի խաղաղութիւնը «վտանգուած է Ասիոյ մէջ, վտանգուած է Ափրիկէի մէջ, Եւրոպայի մէջ: Արեւմուտք չի կրնար հոս միացած ըլլալ, ուրիշ տեղ բաժնուած մնալ, այլապէս չկայ Արեւմուտք»:

Տը Կոլ կը ծրագրէ լայնօրէն մասնակցիլ միջազգային քաղաքականութեան եւ արեւմտեան ռազմավարութեան: Կը փափաքի Ատլանտեան Ուխտի վերակազմութիւնը, կը ջանայ ապահովել առաջնորդող դիրք մը Արեւմուտքի մէջ, կ'առաջարկէ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հետ վարիչ մարմին մը կազմել միջազգային քաղաքականութիւն վարելու համար: Անգլիա չի փափաքիր գերակշիռ դիրք տալ արեւմտեան որեւէ պետութեան: «Տէյլի Մէյլ» գրեց քանի մը անգամ. «Սեղանի վրայ կը դրուի Եւրոպայի հին խնդիրը՝ ուժերու հաւասարակշռութեան խնդիրը»:

Տը Կոլ Ցուրիս Ճին եւ արտաքին նախարար Քուվ տը Մուրվիլ Ծերակոյտի Արտաքին Յանձնախումբին առջեւ յայտարարեցին. «Ֆրանսա կը կարծէ թէ ժամանակը եկած է քաղաքականապէս զարգացնելու եւրոպական տնտեսական հաւաքականութիւնները»:

Ատընաուըրի ծրագիրն է կազմութիւնը եւրոպական խորհրդարանի մը, եւրոպական տնտեսական հաւաքականութիւններու: Տը Կոլ կը փափաքի եւրոպական պետութեանց քաղաքականութեան համագործակցութիւնը, եւ կ'ուզէ ընդհանուր քուէարկութեամբ եւրոպական խորհրդարանի մը կազմութեան, դէմ է պետութեանց վեհապետութեան ձուլումին, կը նախընտրէ «Հայրենիքներու Եւրոպան» ուր իւրաքանչիւր երկիր պահէ իր ինքնութիւնը, իւրաքանչիւր կառավարութիւն՝ իր պատասխանատուութիւնները:

Վարանումի մէջ են արեւմտեան վարիչները տնտեսական եւ քաղաքական աւելի սերտ միութեան մը համար: Քոմպա կը գրէր անցեալները. «Ներկայ մտահոգութեան մէջ Եւրոպա կը փնտռէ փրկութեան ուղի մը, մոռցուած Լոս Անճելըսի եւ Շիքակոյի մէջ ամերիկացի մեծ բնողներէն, սպառնալիքի տակ Արեւելքէն, Եւրոպա չափելու է իր գործունէութեան կարելիութիւնները»: Ֆրանսական մամուլին համար անհրաժեշտութիւն մըն է եւրոպական միութիւնը, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ սերտ գործակցութեամբ, յուսալով որ Անգլիա պիտի չյապաղի միանալու երկեակ միութեան: «Օռոռ» կը գրէ — «Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ նման ազգեր, իրենց պատմական մեծ անցեալով եւ բարձր մշակոյթով, գիտերով, ճարտարարուեստի թեքնիքով, իրենց սահմաններուն մէջ կ'արթննան մեծերու հետ մրցելու համար: Ի՞նչ պիտի ըլլար եթէ միահայն դաշնակցութեամբ մը, ոչ մէկ պլոք պիտի համարձակէր ձայն բարձրացնելու: Աշխարհի քաղաքականութիւնը միայն Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի մէջ պիտի չըլլար: Եթէ տը Կոլ եւ Ատընաուըր նշան տան, եւրոպական ուժեղ միութիւն մը պիտի կազմուէր եւ ուրիշներ պիտի համախմբուէին անոր շուրջ»:

Այսպէս ֆրանսական մամուլը կը բաղձայ երրորդ ուժի մը կազմութիւնը երկու մեծերու միջեւ: Անգլիոյ արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ Սթրասպուրկի մէջ յայտարարեց. «Եթէ արեւմտեան վեց պետութիւնները իրենց քաղաքական վէճերը տարածեն Հասարակաց Շուկայի խնդիրներէն դուրս՝ արեւմտեան եւրոպական Միութիւնը — Անգլիայէն եւ վեցէն կազմուած — չի կրնար ապրիլ եւ Լոնտոն կրնայ ինքզինք ազատ զգալ այդ միութեան մէջ ստանձնած պարտաւորութիւններէն:

Կանխահաս է քաղաքական միութիւն մը: Գերազահութեան հարց, շահերու բախում կ'արգիլեն երրորդ ուժի մը կազմութիւնը, արեւմտեան պետութեանց յարակցութիւնը: Բարեբախտութիւն մըն է վեց պետութեանց տնտեսական գործակցութիւնը: Հասարակաց Շուկայի դաշինքը ստորագրուեցաւ Հռոմի մէջ 25 Մարտ 1957ին, իրական գոյութիւն ընկալաւ 4 Յունուար 1958ին: 1959ի սկիզբը մաքսային զեղչ կատարուեցաւ տասը առ հարիւր, Յուլիս մէկին դարձեալ տասը առ հարիւր, 1961ի սկիզբը պիտի կատարուի նոյնպէս տասը առ հարիւր: Իտալական ապրանքները Փարիզի եւ Ֆրանքֆուրթի մէջ պիտի վաճառուին Միլանի եւ Ճենովայի մէջ կատարուած վաճառման պայմաններով: Ֆրանսական եւ գերման ապրանքները Իտալիոյ մէջ պիտի ունենան միեւնոյն գինը: Ինչպէս որ նոյն երկրին մէջ տարբեր քաղաքներու մօտ հաստատուած նոյն արտադրութիւնն ունեցող գործարանները կը մրցին իրարու հետ, այնպէս ալ վեց երկիրներու գործարանները պիտի մրցին աւելի աժան ապրանք արտադրելու համար: Ասիկա մաքսային միութիւն մըն է, տնտեսական քաղաքականութիւն մը: Մարդիկ, դրամագլուխ, ապրանքներ կը շարժին ազատօրէն:

Անհրաժեշտութիւնը պիտի պարտադրէ ազգային քաղաքական սահմաններու ջնջում, եւրոպական խորհրդարանի մը կազմութիւնը ընդհանուր քուէարկութեամբ կամ ազգային խորհրդարաններէ ընտրուած, գերագոյն մարմին մը վարելու համար միութեան տնտեսական քաղաքական, դիւանագիտական գործերը: Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ ջնջել դեսպանութիւններ, հիւպատոսութիւններ, [illegible]: Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ հոգեկան [illegible] գութիւն մը իրականացնել, [illegible] անուղղակի տուրքերը նուազեցնել, [illegible] կերային հաստատութիւնները [illegible] նել, քաղաքացիներու կենցաղի մակարդակը բարձրացնել:

Եւ սակայն այս ամէնը առ այժմ երազներ են: Հինները կ'ապրին անցեալով: Նոր սերունդներ պէտք են եւրոպական գիտակցութեամբ պատրաստուած, որ պէտք կարելի ըլլայ աւելի վեր նայիլ, ազգային սեղմ սահմաններէն եւրոպական սահմանները փնտռել:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

15 ՆՈՐԵՐ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

ՄԱԿի յառաջիկայ ընդհ. ժողովին, (Սեպտ. 20) 15 նոր անկախ պետութիւններ պիտի անդամակցին: Ստորեւ կու տանք անոնց ցանկը —

ՍՈՒՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— Տարածութիւնն է 1,204,021 քառ. քիլմ, բնակչութիւնը երեք միլիոն 700 հազար: Մայրաքաղաք՝ Պամաքօ: Վարչապետն է Մոտիպօ Քայթա, որ մարքսիստ կրթութիւն առած է ու հիացող մըն է համախմբային Չինաստանի վարած տնտեսական եւ քաղաքական ներքին փորձերուն: Կը գլխաւորէր Մալիի դաշնակցային կառավարութիւնը, որ իր անձնական փառամոլութեան պատճառով քայքայուեցաւ: Վերջերս էֆ էլ էնի ի նպաստ ճառ մը խօսեցաւ:

ՍԵՆԵԿԱԼԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— 201,375 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 2,300,000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Տաքար: Վարչապետութիւնը կը վարէ Մալիի նախկին փոխ-նախագահ եւ պաշտպանութեան նախարար՝ Մամատու Տիա: Ազատական ըմբռնումներ ունի: Լէոփոլտ Սենկորի (Սենեկալի նախագահ) հետ կը նկատուի Ֆրանսայի եւ Սենեկալի միջեւ սերտ գործակցութեան ու բարեկամութեան ջատագով:

ՎՈԼԹԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— 240 հազար քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 3,350,000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Ուակատուկու: Նախագահն է Մորիս Եամէոկօ: Ափրիկեան Համաձայնութեան Խորհուրդի երեք հանրապետութիւններուն հետ, Վոլթայի հանրապետութիւնը, ժամանակաւոր կերպով, քաշուեցաւ Հասարակապետութենէն:

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— 322,000 քառ. քլմ. տարածութիւն, 3,100,000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Ապիճան: Վարչապետ՝ Ֆէլիքս Հուֆուէ-Պուանեի (Նախագահ Ափրիկեան [illegible] համախմբումին): Այլեւս չանդամակցիր Հասարակապետութեան, սակայն խոստացած է Ֆրանսայի հետ համաձայնութիւններ կնքել, անգամ մը որ ՄԱԿի անդամ ընդունուի: Կը նկատուի տանգ[illegible] Համաձայնութեան Խորհուրդին, որ իր շարքերէն դուրս կը հաշուէ նաեւ՝ [illegible] Վոլթա, Տահոմէյ եւ Նիկէր: Տրամադիր է միջնորդի դեր կատարել Ալժերիոյ, ինչպէս նաեւ Կինէի հարցերուն մէջ:

ԹՈԿՈՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— [illegible] հազար քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 1,200,000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Լոմէ: Նախապէս գերմանական գաղութ էր ու յետագային յանձնուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեան: Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետն է՝ Սիլվանիւս Օլիմփիօ: Հասարակապետութեան մաս չի կազմեր:

ՏԱՀՈՄԷԻ ՀԱՆՐ.— Տարածութիւնը 112,200 քառ. քլմ., իսկ բնակչութիւնը 1,700,000: Մայրաքաղաք՝ Փորթօ Նովօ: Վարչապետն է Հիւպէր Մակա, որ միեւնոյն ատեն ղեկավարն է Տահոմէի Դեմոկրատ Միութեան: Անդամ է Ափրիկեան Համաձայնութեան Խորհուրդին:

ՆԻԿԵՐԻ ՀԱՆՐ.— 1,190,000 քառ. քլմ.

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Գ.

Զնտանին մէջ ժամանակը կ'անցնէ՞ր թէ չէր անցներ. Ներսէս աւելի եւս երթալուն կը հաւատար. ու խոնաւ փայտին վրայ նստած, ամէնէն փոքրիկ շըշունջին ու ձայնին ուշադիր, անհամբեր ու սրտատրոփ կը կենար: Ոչ ոք, ոչ ոք կար զինքը հարցնող կամ փնտռող: Այն ատեն կը զղջար Դանիէլ պատուելին այս ատրճան թշնամանալուն. Ծերունի վարժապետին դաժան դէմքը ամենակարող ու անողոք իշխանութեան մը պատկերը կ'ըլլար իր աչքին. մինչեւ այն օրը ծաղրած ու արհամարհած այդ բթամիտ ծերուկը, վիթխարի ու մեծազօր բացառութիւն մը կը ստանար. ու մտածել չգիտցող այս տղան մտածելէ ուրիշ բան չունէր հիմա, մութին ու խոնաւութեան մէջ:

Պահ մը կարծեց թէ դէշ երազի մը տագնապով այս ցուրտ ու մթին խցիկին մէջ կը գտնուէր. իցի՜ւ թէ այնպէս ըլլար:

Բայց ահա քովէն յիմարին շղթայակապ մարմնոյն տատանումները կ'աւելնային ու բոլոր շէնքը ուժգնութեամբ կը ցնցուէր. իր խցիկը զատող պատը անոր անդիմադրելի ուժին դէմ խիստ տկար պատուար մը կ'երեւար իրեն, եւ ի՞նչ պիտի ընէր եթէ այդ տկար պատը խորտակելով, յիմարը իր վրայ յարձակէր. Ներսէս անզգայապէս, մեղմիւ, առանց իր գոյութեան, իր դրացիութեան կասկածը տալու, ետ ետ կ'երթար մինչեւ միւս պատը, իբրեւ թէ մեծագոյն միջոց մը ձգելու կատաղի մարդուն եւ իր մէջտեղ:

Դ.

Անդին Դանիէլ պատուելին կը հեծէր, կը պանծար իր յաղթանակին մէջ, Գոնաբարթ ոչ այնքան խրոխտ ու փառահեղ երեւոյթ մը ունէր Աւսթերլիցի ճակատամարտէն վերջը, քան թէ այս ապաշ տիրացուն իր անողորմ ու եղեռնական չահատակութենէն յետոյ:

Ներսէսը մէջտեղէն վերցնելով, իր շուրջը տիրող թշնամութեան ու հակառակութեան գլուխը խորտակեր էր. Ներսէս այս տղայական ընդդիմութեան հոգին էր. պատուելիին դէմ մղուած գաղտնի մարտին մէջ ամէն ոք իր յանդգնութեանը, հնարամտութեանը կը վստահէր. ամէն անիրաւութեանց զոհին ծանօթ ու յամառ պաշտպանն էր նա. անոր բացակայութեամբը ամէնքը ինքզինքնին անզօր ու անպաշտպան զգացին իրենց վարժապետին դէմ:

Ո՞ւր էր Ներսէս. տղաքը զայն կը հարցնէին իրարու. դպրոցին բանտը չէր որ տարբեր պահեր էին Ներսէսը. իր ընկերներն ուրիշ հոգ ու մտածում չունեցան երեք օր:

Ցորեկեան արձակուրդէն օգուտ քաղելով, մին՝ խոհանոցը, միւսը մոմարանը, երրորդը կօշկակարաց սենեակները խուզարկեր էր, առանց հետք մը գտնելու իրենց ընկերէն:

Ի զուր ջանացեր էին ողոքիչ խօսքերով տնտես ախպարը խօսեցնել տալ. այս անմիտ վանեցին տէրութեան գաղտնիքը պահելու պէս, Ներսէսին բանտարկութեան վայրը կը ծածկէր:

Դիտուած է որ անոնք միայն իրենք իրենց կարեւորութիւն տալու կը ճգնին, որոնք ամէն կարեւորութենէ զուրկ են. ամէն պաշտօնատան մէջ ստորակարգեալներն են միայն անթափանցան:

Հիւանդանոցի վարժարանին մէջ, տնտես ախպարը իր մեծ նշանակութիւնը կը պահէր, ու վեհապանծ դէմքով մը իր շուրջը հաւաքուող տղոց մէջ շրջելով՝ Ներսէսի օրինակէն օգտուիլ կը խրատէր անոնց:

Կիւրակէ օրը ամսագլուխ էր ու Ներսէսի մայրը հիւանդանոց եկաւ իր զաւակը տեսնելու, ձմեռուան ցրտին ու սաստկաշունչ օրերէն մէկն էր, եւ այս անգամ հաստ փոքրիկ բալթօ մը բերեր էր անոր համար:

Տնտես ախպօր մօտեցաւ յարգական ձեւով մը ողջունելով. տնտեսը կրակով [illegible] ցուն վառարանի մը քով տեղաւորուեր էր. այրին տեսաւ առանց շարժելու [illegible] դէն:

— Ներսէսս կը կանչէ՞ս, ըսաւ անոր կինը աղաչաւոր ձեւով:

— Ներսէսդ պահուած է, պատասխանեց տնտեսը վէսութեամբ:

— Բանտը, Տէր ողորմեա, այս ցուրտին ի՞նչ կ'ընէ. ի՞նչ յանցանք ըրաւ որ բանտը դրիք:

— Տիմարութիւն կ'ընէ մեզ [illegible]

Տնտեսը ինքզինքն ալ հաշուի կը դնէր [illegible]

Խեղճ կինը վարժապետին ներկայացաւ [illegible] գլխիկոր ու որդւոյն համար բարեխօսելով:

Պատուելին անդրդուելի ու անխիղճ [illegible] ճշմարիտ հրճուանօք մը կը նայէր [illegible] արտասուող կնոջ վրայ. կը խորհէր ինքն ալ այսպէս պաղատանօք ու աղաչանօք [illegible] սանք ընելու բախտին կ'արժանանար [illegible] հաւասիկ. աղերսանք որ իր [illegible] եսութիւնը այնքան կը գգուէր [illegible]

Ու լուռ ու խռովեալ [illegible] բահին մէջ, մինչդեռ տարաբախտ [illegible] րը իր պաղատագին թախանձանքը [illegible] տասներորդ անգամ ըլլալով կը կրկնէր [illegible] լխարուն կը վայելէր այս մեծ մարդ [illegible] մահու եւ կենաց վճիռ արտասանող [illegible] դու դիրքը:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(5 Շար.)

եւ 2.430,000 բնակիչ ունի: Մայրաքա– ղաք՝ Նիամէյ: Կառավարութեան նա– խագահն է Համանի–Տիօրի, որ միեւնոյն ատեն նախագահն է Ափրիկեան Համա– ձայնութեան Խորհուրդին:

ՔԱՄԵՐՈՒՆԻ ՀԱՆՐ.— 432,000 քառ. քմ. եւ 3,100,000 բնակչութիւն: Մայ– րաքաղաք՝ Եաունտէ: Նախապէս գեր– մանական գաղութ, յետագային Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեան ներ– քեւ գտնուած է: Հանրապետութեան նա– խագահն է Ահմաֆու Ահիճօ: Ֆրանսայի հետ կապուած կը մնայ տնտեսական հա– մաձայնութիւններով, սակայն չանդա– մակցիր Համարակապետութեան:

ԿԱԳՈՆԻ ՀԱՆՐ.— 280,000 քառ. քմ. տարածութիւն եւ 410.000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Լիպրըվիլ: Կառավարու– թեան նախագահն է Լէոն Մ'Պա:

ՔՈՆԿՕՅԻ ՀԱՆՐ.— 360.000 քառ. քմ. եւ 770.000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Պրազավիլ: Հանրապետութեան նախա– գահն ու վարչապետն է Հայր Ֆիւլպեր Եուլու: Անդամ է Համարակապետութեան եւ Կեդր. Ափրիկէի Հանրապետութեանց Միութեան:

ՉԱՏԻ ՀԱՆՐ.— 12.500.000 քառ. քմ. եւ 2.600.000 բնակչութիւն: Մայրաքա– ղաք՝ Ֆոր–լամի: Վարչապետն է Ֆրան– սուա Թոմպալպայէ: Անդամ է Համարա– կապետութեան եւ Կեդր. Ափրիկէի Հան– րապետութիւններու Միութեան:

ԿԵԴՐ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՀԱՆՐ.— 617.000 քառ. քմ. տարածութիւն եւ 1.800.000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Պանկի: Վարչապետն է Տաւիտ Տաքքօ: Անդամ է Համարակապետութեան եւ Կեդր. Ափրի– կէի Հանրապետութիւններու Միութեան:

ՍՈՄԱԼԻ.— 650.000 քառ. քմ. եւ եր– կու միլիոն բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Մոկատիշիօ: Կառավարութեան պետն է Ապտիւլլահ Իսսա: Կազմուած է նախկին իտալական եւ անգլիական Սոմալիներէն:

ՔՈՆԿՕՅԻ ՀԱՆՐ.— 2.350.000 քառ. քմ. 13.200.000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաք՝ Լէոփոլտվիլ: Նախագահն է Քազավիւ– պու, իսկ վարչապետն է Լումումպա: Թէեւ անկախութեան մատնուած է, այ– սուհանդերձ էֆ էլ էնի ի նպաստ պիտի քուէարկէ, ՄԱԿի մէջ:

ՄԱԼԿԱՇ ՀԱՆՐ.— 589.260 քառ. քմ. եւ հինգ միլիոն բնակչութիւն: Մայրա– քաղաք՝ Թանանարիվ: Նախագահն ու վարչապետն է Ֆիլիպեր Ցիրանանա, որ միեւնոյն ատեն պետն է Մալկաշ ըն– կերվար–դեմոկրատ կուսակցութեան:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ցոց կեանքը՝ սէր, ցաւ ու նուիրում է:
ՊԱԼԶԱՔ

Ծոյլ մարդը՝ միշտ յուսահատ է:
ՔԱՐԼԱՅԼ

20-ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԻՇԽՈՂ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկայի ազդեցիկ ամսագիրներէն մէ– կը հրատարակած է հետեւեալ շահեկան վիճակագրութիւնը, 20րդ դարու ամե– րիկեան նախագահական ընտրապայքար– ներուն շուրջ:

1900էն մինչեւ այսօր տեղի ունեցած 15 ընտրապայքարներէն ութ շահած են հանրապետականները, եօթը՝ դեմոկ– րատները, հետեւեալ կերպով.—

1900.— Հանրապետականները շահեցան եւ 1901ին վերջ տուին տնտեսական տագ– նապի մը, որ 1900ին իսկ գոյութիւն ու– նէր: Վաճառականութիւնը, ճարտարար– ուեստական արտադրութեան ութ առ հարիւր համեմատութեամբ զարգացաւ:

1904.— Դարձեալ հանրապետականները շահեցան: Ելմտական տարափ մը կը տիրէր 1903ին եւ 1904ին, սակայն 1905ին վաճառականութիւնը զարգացաւ 14 առ հարիւր, իսկ սակարանի բաժնեթուղթերը 25.7 առ հարիւր բարձրացաւ:

1908.— Այս անգամ ալ հանրապետա– կանները յաղթանակեցին: Այդ տարի գոյութիւն ունեցող տնտեսական վտանգը փարատեցաւ 1909ին, իսկ ճարտարար– ուեստական արտադրութիւնը 13 առ հա– րիւր բարձրացաւ:

1912.— Շահեցան դեմոկրատները: Վա– ճառականութիւնը ունէր փայլուն վիճակ, ու 1913ին արտադրութիւնը երեք առ հա– րիւր իջաւ ու սակարանի արժեթուղթերը 18.1 առ հարիւր անկում արձանագրեցին:

1916.— Շահեցան դեմոկրատները: Պատերազմը ալ աւելի սաստկացաւ ու յաջորդ տարի վաճառականութիւնը երեք առ հարիւր, իսկ արժեթուղթերը՝ 14.2 առ հարիւր անկում մը արձանագրեցին:

1920.— Ցաղթանակեցին հանրապետա– կանները եւ նոյն տարին սկսաւ յետ պա– տերազմեան տագնապը: Յաջորդ տարի ճարտարարուեստական արտադրութիւնը իջաւ 22 առ հարիւր, իսկ սակարանը՝ 16.2 առ հարիւր:

1924.— Հանրապետականները շահե– ցան: Այդ տարին եղաւ տնտեսական նա– հանջի տարի, սակայն 1925ին վաճառա– կանութիւնը շատ զարգացաւ, իսկ արժե– թուղթերը 25 առ հարիւր յաւելում կրե– ցին:

1928.— Հանրապետականները դարձեալ յաղթանակեցին, երբ վաճառականու– թիւնը ունէր լաւ վիճակ, եւ 1929ին ճար– տարարուեստական արտադրութիւնը ե– րեք առ հարիւր, իսկ արժեթուղթերը՝ 14.2 առ հարիւր յաւելում մը արձանա– գրեցին:

1932.— Դեմոկրատները շահեցան: Ա– նոնք զարգացուցին վաճառականութիւնը:

1940.— Դեմոկրատները յաղթանակե– ցին, երբ պաշտպանողական պատրաս– տութիւնները պապաթնակէտին հասած է– ին ու լարուածութիւնը օրէ օր կը սաստ– կանար: 1941ին վաճառականութիւնը 16 առ հարիւր զարգացաւ, մինչ սակարանը 6.4 առ հարիւր անկում կրեց:

1944.— Դարձեալ դեմոկրատները շա– հեցան:

1948.— Դարձեալ դեմոկրատները շա– հեցան: Եղաւ բարգաւաճման շրջան:

1952.— Հանրապետականները վերա– գրաւեցին իշխանութիւնը: Քորէական պատերազմը մեծ դեր ունեցաւ:

1956.— Ցաղթանակեց հանրապետական կուսակցութիւնը: Եղաւ բարգաւաճման շրջան մը:

Ու այժմ, ձեռքի տակ ունենալով հան– դերձ այս տուեալները, մեծ հարցականը կը մնայ միշտ նոյնը.— Ո՞վ պիտի ըլլայ 1960ի յաղթականը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ

Նորքի գեղատեսիլ սարալանջին վրայ, հինգ հեկտար տարածութեամբ, կը բար– ձրանայ Երեւանի պատկերասփիւռի (թէ– լէվիզիօն) կայանը, արդի ամէնէն կա– տարեալ սարքաւորումով:

Երբ շինութիւնը լրանայ, կայանը պի– տի ունենայ կեդրոնական շէնք մը՝ ճա– կատը դէպի մայրաքաղաք ուղղուած, հինգ յարկ, ամբողջովին դուֆ քարէ: Ուրիշ շէնք մը, երեք յարկ բարձրու– թեամբ, վեց հարիւր քառ. մեթր մակե– րեսով,— գլխաւոր դահլիճը, ուր պիտի տրուին ներկայացումներ, համերգներ:

Հանդիսականներու համար չորս սրահ– ներ, դերասանական յարդարանքի, հան– գիստի եւ ձայնագրման բաժիններ: Այլ բաժիններ բեմական նկարչութեան հա– մար:

Օդի մաքրութեան սարքաւորում, պաղ ջուրի սպասարկութիւն:

Այս ամբողջ կայանը պիտի շրջապատ– ուի կանաչութեամբ, ու մայրաքաղաքէն Ջարենցի փողոցին պիտի կապուի մասնա– ւոր կամուրջով մը:

Շինութիւնը կ'աւարտի 1962ին:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Մրցում բացուած է պատրաստելու համար Աւ. Իսահակեանի յուշարձանը: Քանդակագործ Ս. Բաղդասարեանի եւ ճարտարապետ Լ. Սադոյեանի նախագի– ծերը արժանացան երկրորդ մրցանակի:

Յուշարձանը պիտի զետեղուի Սթալինի պողոտային եւ Բարեկամութեան փողո– ցին ձախ անկիւնը գտնուած պուրակին մէջ:

ԱՐԴԻ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԸ

Բոլորովին հակապատկերն է հին Գիւմ– րիին: Անցեալին Շիրակի դաշտին մէջ կորսուած նեղ ու փոշոտ փողոցներով, անհրապոյր եւ խարխուլ տուներով ախ– շոր Ծքաղաք մըն էր: Հազիւ 17 արհեստանոցներ ունէր. Գոյութիւն ունէին եր– կու դպրոց եւ 15 մահճակալ ունեցող մէկ հիւանդանոց, ուր կը սպասարկէին եր– կու բժիշկներ: Ներկայիս Լենինականը արդիական մեծ քաղաքի մը վերածուած է: Նախկին փոքր արհեստանոցներու փոխարէն մեծ արդիւնաբերական ձեռ– նարկութիւններ հաստատուած են: Կ'ար– տադրէ հիւսուածեղէն, դուլպա, կօշիկ, գարեջուր եւայլն: Տարեկան 700 միլիոն ռուբլի արտադրութիւն ընող վաթսուն ձեռնարկութիւններ կան: Մեծ է նաեւ մշակութային աճը: Գոյութիւն ունին 40 միջնակարգ դպրոց, 13 արհեստագիտա– կան ուսումնարան եւ երկու բարձրագոյն ուսման հաստատութիւն: Աշակերտներու եւ ուսման հետեւողներու թիւն է քսան հազար: Կայ 1020 մահճակալ ունեցող 10 հիւանդանոց, 300 բժիշկներով եւ 900 հիւանդապահուհիներով: Քաղաքին մէջ կը գործեն 15 թատրոն եւ շարժանկարի սրահներ, ինչպէս նաեւ մշակութային զանազան տուներ եւ ակումբներ: Եօթ– նամեակին՝ կարեւոր ծրագիրներ պիտի իրականացուին:

ՌԵՆԻՈՒՄ

Հազուագիւտ եւ թանկագին մետաղ է, որ կ'օգտագործուի իբրեւ իրիտիումը եւ ռատիումը փոխարինող: Տանտալումէն աւելի սուղ է ոսկիէն: Աշխարհի մէջ ցարդ, ռենիումի ոչ մէկ հանք գտնուած է: 1930ին Գերմանացիները յաջողեցան մոլիպտենիթ մետաղէն ռենիում ստա– նալ: Հայաստանի գիտնականներն ալ յա– ջողած են, Քաջարանի մոլիպտենիթ եւ պղինձի հանքերէն դուրս հանուած մե– տաղներով, ռենիում պատրաստել: Մօտ ատենէն արդիւնաբերութեան կը յանձ– նուի հազուագիւտ եւ արժէքաւոր այս մետաղը:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրոյ խօսքերը խմբիչի խտիկներում կը նմանին: Երբ առաջինը սահի՝ միւս բոլորը կը սահին ետեւէն:
ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ

Մարդիկ միշտ ճամբայ պիտի բանան անոր՝ որ գիտէ թէ ուր կ'երթայ:
ԻՏԱԼԱԿԱՆ

Լաւ խօսք մը, ձմրան երեք ամիսները կրնայ տաքցնել:
ՉԻՆԱԿԱՆ

Ամէն զաւիվեր ունի իր զառիվարը եւ ամէն ճեղուքին՝ ունի իր վախճանը:
ԱՐԱԲԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Երիտասա՛րդ ես, իշխանիկ, եւ սա– կաւին անհաղորդ արքայի չար մտադրու– թեանց: Ուստի եւ սխալւում ես, կարծե– լով, որ եթէ միաբանենք եւ օգնենք թա– գաւորին՝ նա կը պաշտպանի մեզ: Ընա՛ւ: Նա առաւել մեծ եռանդով կ'աւերի մեզ եւ կը դարձնի ամէնքիս իր ծառաները ու կը հրամայի՝ ինչ կամենայ… Ո՛չ, իշ– խանիկ, հակառակը, մեր իրաւունքները, մեր տիրոյթներն ու ինչքը պաշտպանելու համար մենք պիտի միաբանենք Արշակ թագաւորի դէմ, նրա հրամանների ու հրովարտակների դէմ, որպէսզի չդառ– նանք կամակատար սպասուկներ: Թագաւորը կամենում է սեփականացնել միայն մեր հողերը, մեր բերդերը, մեր մարդերը, իսկ մեր կարիքը նա չի զգում: Նա խոր– հում է, իշխանիկ, թէ ո՛րքան քիչ նա– խարար՝ այնքան լաւ. բիւրապատիկ լաւ. վասնզի այդպիսով գիւրին կը լինի իշխել եւ հրամայել…

Իշխանիկը ուշադիր լսում էր Նար իշ– խանին եւ սպասում, որ նա վերջացնի, թէւում էր նորից խօսելու ցանկութիւն ու– նէր — այնպէս անհամբեր էր. ուստի, երբ կամսարականն աւարտեց իր առելի– քը, նա հարցրեց.

— Դու ասում ես, իշխան, թագաւորը մեր կարիքը չի զգայ, բայց մի՞թէ թա– գաւորը կարիք չունի զօրավարների, պաշտօնատարների… եւ մենք կը լինենք ահա…

Կամսարականը քմծիծաղ նրան, գլու– խը տարուբերելով.

— Օ, երիտասա՛րդ, երիտասա՛րդ, որ անուեղ է անփորձութիւն,— ասաց նա մեղմաձայն:— Եւ մի՞թէ իրօք հաճոյ կը լինի քեզ, իշխանիկ, կորցնել կեանքդ անկախ եւ դառնալ թագաւորի սոսկ ծա– ռայ, թէկուզ զօրավարի պաշտօնով: Եւ, վերջապէս, Արշակն ունի իր սիրած նա– խարարները՝ Մամիկոնեանք, Գնունիք, Բագրատունիք եւայլք: Նոցա է տալիս Արշակը թէ պալատական եւ թէ զօրական պաշտօնները, իսկ քեզ, իշխանիկ սիրե– լի, նա չի տայ եւ ոչինչ: Իմ տոհմը ա– լի, հաւատի, որ դահնամակում գրուած է հաւասիկ, որ դահնամակում գրուած է տասներկուերորդ տեղը՝ Արշակը անսե– սում է ինձ: Արքային հարկաւոր են մի– այն շողոքորթներ:

— Ճշմարիտ է, տէր կամսարական, ճշմարիտ է,— հաւանութիւն տուեցին ծեր Վահեւունին եւ Դաւիթ Համունին միասին, ակնյայտ ընդգծելով իրենց զգ– ացումը տէր կամսարականի հանդէպ: Նոյն– պիսի զգացմունք երեւում էր եւ միւս նախարարների դէմքին, բացի Սահակ իշ– խանից, որ ինքնամփոփ թիւրա երեւույթից յետոյ մտածում էր, թէ արդեօք լա՞ւ չէր լինի թագաւորի պահանջը կատարէին — տային նրան քաղաքի շինութեան համար մարդիկ եւ ապրէին հանգիստ: Բայց իր մտքերը չէր ուզում յայտնել՝ հակա– ռակութիւն լսելու անախորժութիւնից խուսափելու համար: Մինչդեռ Անդեղայ իշխանիկը չկամեցաւ տեղի տալ. չգիտես հակառակելու աւի՞նը, թէ իր համոզու– մը յայտնելու ցանկութիւնը՝ դրդում էին նրան արտայայտուել:

— Ես այնուամենայնիւ, տէր կամսա– րական,— նորից խօսելու իրաւունք խնդ– րեց նա,— երկար խորհելով խորհում եմ, որ մենք ամէնքս չենք կորցնի ոչինչ, եթէ հակառակ չգնանք արքայի կամքին, հե– տեւաբար եւ նա չի խլի մեր ինչքն ու ի– րաւունքը: Հակառակ դէպքում այս…

— Իշխանիկ սիրելի, դու, իբրեւ պա– տանեակ, տակաւին հասու չես, թէ որ– քան մեծափառ են արքաները: Միահեծան լինելու համար, իրենց մտադրութիւնը իրագործելու համար՝ նոքա սպանում են անգամ իրենց իսկ հարազատին, ինչպէս վարուեց Արշակը իր եղբօրորդի Գնելի հետ:

— Սակայն դա թիւրիմացութիւն է, իշխան: Ասում են, որ դաւը նիւթել էր արքայազն Տիրիթը:

— Իսկ թագուհու թունաւորումը նոյն– պէս Տիրիթն էր գաւել,— վայրացած կոչած ծեր Վահեւունին՝ նստած տեղից բարձրացնելով իր սակրոտ ձեռքը, որի մատները նման էին թռչնի վեր պարզած մագիլների:

Երիտասարդ իշխանը տարակոյսով նա– յեց բարկացած ծերունուն:

— Ո՞րքան ճշմարիտ է, որ արքան է թունաւորել:

Աւագ Համունին վշտացած գլուխն օ– րօրեց իր բարձի վրայ:

— Միթէ յայտնի չէ քեզ, իշխանիկ, որ Արշակը Փառանձէմին սեփականելու համար սպանեց արքայազն Գնելին եւ ապա մահացեց տուեց իր Օլիմպիային,— ասաց Համունին դրեթէ զայրացած:— Այնուհետեւ, Գնելից յետոյ սպանեց Տի– րիթին, ու մեղքը դնի նրա վրայ եւ թաք– ցնի հետքը իր արարքի:

— Սպանեց նաեւ Վարդ Մամիկոնեա– նին, որ չխօսի իր յանցաւոր սիրոյ գաղտնիքներից,— նկատեց Բասենի Մա– նեճը թանձրաշունչ հեւքով:

— Ոճրածին մարդ եւ ոչ թագաւոր,— բացականչեց Վահեւունին:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր-Յակոբեան,
Պ. Տորք Տէր - Յակոբեան,
Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր-Յակոբեան եւ զաւակները,
Տէր Մեսրոպ Քհնյ. Տէր - Յակոբեան եւ երէցկինը (*Ցունաստան*),
Այրի Տիկին Արզուեան (*Ամերիկա*) եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մելքիս Նշանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Օննիկ Նշանեան, Այրի Տիկին Բարսեղ Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արէն Նշանեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Սուլթանեան, Դանիէլեան, Թանիրեան եւ Արրնեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 7ին, իր բնակարանը, 80 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօն - Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար մտաւորականներու դամբարանը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ատրինէ Նուրեանի կոկծալի մահուան առթիւ Քամբրուշէն Որմն 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Իսիի Որբերան զպրոցին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Տօն Խաչվերացի եւ ժողովրդապետական եկեղեցիին։

Ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։
Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի աղահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիձուատի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները շուտով։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ ։

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Խարշաւեան Գալուստը, որ 1914ին Մուշէն բաժնուած է իր հարազատներէն եւ որ մինչեւ 1946 Թուականը կը նամակցէր անոնց հետ։ Իր եղբօր անունը Եղիազար է ։

× *Հայաստանէն Տիկին Շարոյեան Անահիտ, 72 տարեկան կը փնտռէ իր որդին որ 1941 Թուականէն սկսեալ իբրեւ գինուոր մեկնած է։ Ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն ան Փարիզ կը գտնուի եւ ամուսնացած ունի զաւակներ ։ Իր անունն է Շարոյեան Նիկոլ ։*

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունը — 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մավեան, ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՍԵԴԱ - ԻԶԱԲԷԼԻ

ծնունդը որ տեղի ունեցաւ 1960 Օգոստոս 6ին, Փարիզ ։

×

Այս ուրախ առթիւ Այրի Տիկին Սիրանոյշ Մավեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վերացման Ս. Խաչի Տօնին առթիւ հանդիսաւոր քառաձայն Ս. Պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Յետ միջօրէին ժամը 4.30ին պիտի կատարուի հանդիսաւոր անդաստան եւ Թափօր Ս. Խաչի։

Երկուշաբթի Մեռելոցի առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ԱԶԴ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարսէյլի մէջ տեղի պիտի ունենայ կիրակի Հոկտեմբեր 16ին, տարեկան փառատօնը Հայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան, Կիլիկիոյ գրաւման 42րդ տարեդարձին առթիւ։ Բոլոր ողջ մնացած լեգէոնական կամաւորները որ Ֆրանսա կը բնակին, հրաւիրուած են ներկայ գտնուելու սոյն հաւաքոյթին, բոլորուած ի շուրջ Միութեան Պատուակալ Նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի, որ հայազգի հրամանատար Ռոմիէօ տ'Ազիի հետ հիմնեց Հայկական Լեգէոնը 1916ին եւ անկէ ի վեր շարունակեց անձնուիրաբար ծառայել բոլոր մեր ընկերներուն։ 65 տարեկանէն վեր դուրսէն եկող հին կամաւորները ձրի պիտի մասնակցին մեր մեծ եղբայրական կէսօրուան հացկերոյթին։

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբերին հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'AVACAF
chez M. Tékéian
2,Rue Paradis MARSEILLE

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան։ Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան։

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական - Հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ, «չաշլիք», «քարաքի»

Bar Américain

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան Թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— *Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ -* կական Գրասենեակը, *Թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն սաէպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։*

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին։

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար։ Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի։

Հեռաձայն՝ 97-01-72։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Բանակումէն վերադարձին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան *խումբը կը կազմակերպէ առաջին ընկերահամախմբական հաւաքոյթը։*

Այս Կիրակի ժամը 15էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Հաճելի մթնոլորտ ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 11 SEPTEMBRE 1960

...Ն ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8897 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4698

...ՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ...ՑԱՅՑ ԶԱՄԸՐՇՈՒԼՏ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՌՉԱԿԵՑ

...ումումպա բանակին ուղղուած հրա...անգով կը յայտարարէ, թէ «այսօր...ւ սկսեալ եւ համաձայն օրէնքին, ...ը պիտի ստանձնէ Քոնկոյի պետութեան ...ղեկավարի պաշտօնը», այլ խօսքով նա...խագահութիւնը: Նոր պաշտօնին մաս կը ...ազմէ նաեւ բանակներու ընդհանուր հր...ամանատարի հանգամանքը: Ծերակոյ...տին մէջ ձեռք ձգած իր յաջողութենէն ...ետ, Լումումպա այս կարգադրութեամբ ...իր դիրքը զօրացնել կ'ուզէ: Այս ձեւով ...ոք պիտի յանդգնի զէմ զնել իր կար...գադրութիւններուն եւ ծրագիրներուն, ...անի որ իբրեւ «նախագահ» ընդհանուր ...հրամանատար է նաեւ Քոնկոյի բանակին: Արեւհանդերձ, Քոնկոյի հարցերուն լա...տեղեակ շրջանակները դիտել կուտան, թէ իր նոր որոշումը հակօրինական է, ...անի որ ծերակոյտը իր բանաձեւին մէջ ...յայտնած է — «Հիմնական օրէնքին համա...ձայն պետութեան ղեկավարի պաշտօնը ...կը պատկանի Նախարարներու Խորհուր...դին». Միւս նոյն շրջանակներուն կարծի...քով հիմա որ Լումումպա իր դիրքը զօ...րացուցած է, պիտի փորձէ Քոնկոյի ան...կախ մնացածները գրաւել: Միւս կողմէ ...նկայն, Քազավիւպիւի կողմէ նշանակ...ուած վարչապետը՝ Իլէօ առանձին կա...ռավարութիւն մը կազմած է: Քազավիւ...պու յայտարարեց թէ Քոնկոյի միակ օ...րինաւոր վարչապետը՝ Իլէօն է: Այս ...դէպքին ալ բաւած է թէ ի մօտոյ պիտի ...ներկայացնէ իր զահլիճը:

...Համըրշըլտի պահանջով, Ապահովու...թեան Խորհուրդը վերստին հաւաքուե...ցաւ Ս. Միութիւնը իր կարգին ու վեր...ջին պահուն Ապահովութեան Խորհուրդի ...գումար պահանջած էր: Մոսկուա դժգոհ է ...Համըրշըլտի եւ «Կապոյտ սաղաւարտնե...րու» հրամանատարութենէն, որոնք լուռ ի...րենց Քազավիւպիւի ի նպաստ որոշումներ ...ուած են: Այս առթիւ պահանջած է՝ ...ՄԱԿը պէտք է պարպէ իր գրաւած բոլոր ...օդակայանները եւ ձայնասփիւռի կայանը ...որոնք յանձնէ կեդրոնի կառավարու...թեան: Հակառակ պարագային «իրենց ...պատասխանատուութիւնը պիտի կատարեն բո...լոր այն երկիրները որոնք կը յարգեն որ...ոշուած որոշումները»: Ուրիշ խօսքով ...Մոսկուա կը սպառնայ օր — ցերեկով օգ...նել Լումումպայի և իր գործակիցներուն: Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին ...ներքին պատուիրակը՝ Կուզնեցով ...աւելիք կանգնելով Լումումպայի առա...ջարկած է Լէոփոլտվիլի մէջ գումարել ...Ապահովութեան Խորհուրդի ժողովը: Ա...ռաջարկը մերժուած է երեքի դէմ վեց ...քուէով. երկու երկիրներ ձեռնպահ մը...նացած են:

...Այս խօսք առած է Համըրշըլտ որ շատ ...մը պատկեր մը գծած է Քոնկոյի կացու...թեան.— Սով, անանկութիւն — երկիրը ...ցեղախմբային կռիւներու դաշտն է: Հոն ...ղեկավարներ, որոնք միայն իրա...ւունքներու մասին կը խօսին, եւ չարա...չար կը գործածեն իրենց պաշտօնին սահ...մանած իրաւասութիւնները, բայց կ'ան...տեսեն այդ նոյն պաշտօններուն պար...տադրած պարտականութիւնները: Հա...մըրշըլտ առաջարկեց որ Քոնկոյի եղած ...օգնութիւնը միայն ՄԱԿի խողովա...կով ըլլայ:

...Նոր փակուեցաւ Շաբաթ առտու ...(Ֆրանսական ժամ) յաջորդը՝ շաբաթ ի...րիկուն:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Օռլիի օդակայանը կը ժամանէ այս Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 13, ժամը ճիշդ 17.55ին, (Քարավէլ, էր — Ֆրանս, Թիւ 504, Օռլի Սիւտ): Պիտի դիմաւորուի ազգային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն եւ ժողովուրդին կողմէ:

Հայրապետը, ապա, պիտի առաջնորդուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր իր օրհնութիւնը պիտի տայ ժողովուրդին:

ՀՌՈՄԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԻՋՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

(Սեփական թղթակցութիւն Յառաջի)

ՀՌՈՄ, Սեպտեմբեր ... — Քանի մը օրէն պատմութեան պիտի անցնին 17րդ Միջազգային Ողիմպիական խաղերը, որոնք մօտ՝ երկու շաբաթէ ի վեր սկսած են Հռոմի մէջ:

Կանխահաս է տակաւին վերջին հաշուեյարդարի մասին, խօսիլ, այսուհանդերձ սակայն կարեւոր է այս խաղերու ընթացքին ի յայտ եկող կարգ մը ցցուն երեւոյթներու մասին գրել:

Չեմ ուզեր արդիւնքներու մանրամասնութեան մէջ մտնել, որոնք տակաւին իրենց վերջնական ելքին չեն հասած, եւ թէ հարցին աւելի շատ թէքնիք մասը կը կազմեն:

Նախ պէտք է ընդունիլ որ, մասնակցող 85 ազգերու մէջ երկու հսկաներ Ամերիկացիք եւ Ռուսերը, թէ իրենց առաւելագոյն մարզիկներով եւ թէ պատրաստութեամբ, անբացատրելի կերպով շատ բարձր կը մնան իրենց մարզական մակարդակով բոլոր այլ ազգերու վրայ: Եթէ նկատի չունենանք մնացածներու ցանցառ կարգ մը յաջողութեան այն մեծ խրամատը որ գոյութիւն ունի երկու հրականներուն եւ իրենց փոքրիկ մրցակիցներուն մէջ.— պարագայ մը որ այս ընթացքով կրնայ յուսահատութեան մղել բոլորը, հոգ չէ թէ Ողիմպիականներու հիմնադիրը անմահ Փ. տը Քուպէրթէն կը հաւատայ թէ «կարեւորը շահիլը չէ այլ մասնակցիլը»: Մարդ արարածը որքան ալ փափաքի համեստ ու ազնիւ ըլլալ մարզականօրէն յարատեւ ձախորդութիւնները կրնան անտարբերութեան եւ յուսահատութեան մղել: Մեր բանծները եթէ փաստացի տուեալներու վրայ դնել ուզենք, կրնանք հոս տալ անմիջապէս տասը օրուան խաղերու արդիւնքները ուր առաջին գծին վրայ կուգան 21ական ոսկի մետալներով Ամերիկացիք եւ Ռուսերը, որոնցմէ անմիջապէս վերջ եկողը զոյգ Գերմանիաներու միացեալ խումբին թիւն է՝ ութ: Կան տակաւին բազմաթիւ ազգեր, որոնք բախտաւորութիւնը չեն ունեցած մէկ հատ առաջնութիւն իսկ շահելու:

Այս պարագան, ուժերու անհաւասար մեծ տարբերութիւնը ուշ կամ կանուխ իր անդրադարձը պիտի ունենայ Ողիմպիական խաղերու յառաջիկայ կազմակերպութիւններու ժամանակ:

Մեր առաջին յօդուածով շեշտած էինք Ամերիկացիներու ունեցած առաւելութիւնները մասնաւորապէս աթլէթիք խաղերուն մէջ, եւ այդ ոչ միայն բոլոր ազգերուն այլ եւ իրենց թիւ մէկ մրցակից Ռուսերուն վրայ: Որքան ալ առաջին օրերու մասյլ պատկերէն վերջ անոնց դիրքը ամրապնդուի այս մարզին մէջ, կարգ մը սեւ կէտեր նսեմացուցին իրենց վարկը, հակառակ անոր որ պատմութեան մէջ թերեւս առաջին անգամ ըլլալով շատ փայլուն եւ պատրաստուած՝ խումբով մը եկած էին Հռոմ:

Այդ սեւ օրերէն, ու ձախողանքի առաջին քայլ առնողը եղաւ հրաշք տղայ Թոմասը: Աշխարհի բարձրութիւն ցատկելու չափանիշը 2 մ. 21 ունեցող այս վիթխարի սեւամորթը, երբ բոլոր առաւելութիւնները ունէր, նուազագոյն մը տարհոգութեամբ առաջին տեղը գրաւելու, ի զարմանս բոլորին հազիւ երրորդութիւն շահեցաւ, եւ այդ իրմէ նուազ ցատկող երկու Ռուսերուն առջեւ:

Նոյն. ծանր հարուածը հարիւր եւ երկու հարիւր մեթր կարճ վազքերու մէջ: Ցարդ զոյգ այս վազքերուն մէջ անպարտելի ըլլալու համբաւ ունեցող ամերիկացի սեւամորթերը, որոնք վերջին քառորդ դարերու ընթացքին միշտ ալ գերադասուած էին ամենազգի բոլոր իրենց մրցակիցները զահընկեց եղան երկու ոսկի տղաներու կողմէ, այս անգամ ճերմակ ցեղի ներկայացուցիչներ, եւրոպական ցամաքամասէն, վերջ տալով սեւամորթերու մենաշնորհին:

Հարիւր մեթր վազքի մէջ գերմանացի անհման՝ Ա. Հարին, ու 200 մեթրի մէջ շատ համակրելի՝ Լ. Պէրրութի իրենց աըբարշաւ վազքով շուքի մէջ ձգեցին Սեւամորթերը, ու ընդհանուր ոգեւորութեան ոչ միայն շահեցան առաջին դիրքերը, այլ եւ կոտրեցին դարձան բազմահազար հանդիսականներուն:

17րդ Ողիմպիականի ամէնէն ցցուն դէմքը, համակրանքի ու վարակիչ խանդավառութեան առարկայ եղողը սակայն եղաւ եղնիկանման վազող սեւամորթ ամերիկուհի Վիլմա Ռուտոլֆ: 1.80 սլացիկ հասակով, շնորհալիօրէն մշակուած արձանաձեւ իր նուրբ մարմնով, այս խափշիկ դեղուհին ոչ միայն կ'իշխէր դաշտին վրայ, այլ եւ հիանալի ոգեւորիչ եւ աքանչելի էր տեսնել հովի նման սուրալը վազք ուղղին վրայ:

Որքան օժտուած մարմնի բացառիկ գեղեցկութեամբ եւ մարզիկի մը լրիւ կարողութեամբ, նոյնքան եւ համեստ էր ան: Իրեն հանդէպ եղած համակրանքի ծափերուն ու ջերմ գնահատանքներուն աղուոր ժպիտով մը եւ գլուխի շնորհակալութեան շարժումով մը կը պատասխանէր իր բազմահազար համակիրներուն:

Վերջացնելէ առաջ մեր պարտքը կը նկատենք գնահատանքի այս տողերը ղրկել նաեւ իտալական կազմակերպիչ մարմնին:

Մրցումներէն առաջ երբ քիչ մը տարակուսանք եւ կասկած կար անոնց կազմակերպելու կարողութեան շուրջ, այժմ արդէն ճակատաբաց ու արդարօրէն կարելի է ըսել թէ, անոնց թափած ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան, ու Ողիմպիական խաղերը որ դաշտին վրայ իսկ տեղի ունեցան դործադրուեցան անթերի կերպով:

Ց. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Թրումընի հարցուած է թէ ի՞նչ կը մտածէ Խրուշչեւի Նիւ Եորք գալու մասին, Թրումըն պատասխանած է «Եթէ ըսեմ որ Ատլանտեանը ինկած է, քնաւ հոգս չէ»:

Օրը Օրին

« ՄԸԻՌՆՑ ՆԱՅԷ, ՀԸԼԷ...»

— Օ՛, բարի լոյս մեծ հայրիկ: Հըրամմէ՛, նստէ՛... Բարի եկար հազար բարի... Աս ի՞նչ հով փչեց... Մինա՞կդ եկար...

— Չէ՛, թոռս բերաւ... Ընծիս դուռին առաջ ձգեց, ինք անցաւ գնաց գործին...

— Շատ լաւ ըրեր է... Ի՞նչպէս ես մեծ հայրիկ... Շատ աղէկ կ'երեւաս... Ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ... Ազգին գործե՞րը ի՞նչ ջուրի վրայ են...

— Ես աղէկ եմ, ըսինտ եմ, ամա սիրտս շատ նեղ է աս օրերս...

— Իրաւունք ունիս... Աս Քոնկոյի խնդիրը բաւական լուրջ բան է... Քուպան ալ ուրիշ փորձանք:

— Չէ՛, ես ատանկ փոլիթիքայի խնդիրներու շատ գլուխ չունիմ, տղաս... Բան'ն ալ չեմ հասկնար, չիտակը... Նէ՛ Քոնկոյին ուրտեղ ըլլալը գիտեմ, նէ ալ Քուպային... Ես Հայ եմ եւ միծակ իմ ազգիս գործերուն վրայօք կը մտածեմ... Իշթէ աս գործով ալ քեզի եկած եմ աս առտու...

— Նոր բա՞ն մը կայ, մեծ հայրիկ...

— Է՛, նոր է կրնանք ըսել... Նայէ ինչ եղաւ՝ անցած աւուր... Էս ըսեմ դուն աղէկ միտքդ պահէս որ գազէթայիդ մէջ գրես... Դուրը զարկին... Տունը մա՛րդ չկար... Ես ելայ բացի... Երկան վիզով կնիկ մը, քիթին վրայ ակնոց... Քովն ալ շնորհքով մարդ մը... «Ներս հրամեցէք» ըսի... Եկան ներս... Նստան... «Ի՞նչ կրնամ ընել ձեզի համար» հարցուցի... Ըսին որ իրենք Տիրոջը խօսքը կը տարածեն եղեր եւ լոյս կը սփռեն եղեր մութ հոգիներուն վրայ... Աս խօսքէն ետք, Երկան վիզով կնիկը ճանթան բացաւ, մէջէն Սուրբ Գիրքի պէս գիրք մը հանեց եւ սկսաւ անոր մասին խօսիլ... Ես ալ ըսի քի «մենք Սուրբ Գիրք ունինք, հէմ տէ անոր թագաւորը ունինք»...

— Աղէկ ըսեր ես, մեծ հայրիկ:

— Ետքէն, խօսք բացուեցաւ մեր ազգին վրայօք... Ես ալ գիտցածս պատմեցի... Պատմեցի որ ինտոր տանիկը եկաւ տէ մեր տունը – տեղը քանդեց, մեր իգիտները առաւ տարաւ, մեր աղջիկները լեռ փախցուց, մեր ծերերը ջարդեց, մեր երախաները ծովը լեցուց, մեր եկեղեցիները կրակի տուաւ, մեր ցորենը, մեր ոչխարը գողցաւ... Ես ի՛նչ գիտնամ, միտքս ի՛նչ որ կար նէ դուրս տուի... Անկէ վերջը ալ ըսի քի «հէ՛յ, ինծի նայեցէք, մենք ալ ժամանակին թագաւոր թագուհի ունէինք, մենք ալ հող ունէինք, մենք ալ մարդ էինք...

— Մեծ հայրիկ, հասկցնէիր որ այսօ՛ր ալ մարդ ենք...

— Հէլպէթտէ հասկցուցի... Դո՛ւն ինծի ձգէ... Օտարին առջեւ ես մեր ազգը մինչեւ երկինքները կը տանիմ, կը բերեմ, գիտցի՛ր: Ինչ է նէ, ատանկ կը խօսէինք, մէյ մըն ալ բերնէս փախցուցի քի «մինչեւ սա ծեռքերովս քանի մը Թուրք չսատկեցնեմ, հանգիստ գերեզման պիտի չմտնեմ...»:

— Մեծ հայրիկ, դուն քիչ մը ուշ մնացեր ես... Ատ գործը թոռներուդ ձգէ...

— Գտա՛ր... Անոնք պիտի երթան իմ վրէժս լուծե՞ն... Ինչ որ է... Ատ ըսելս գիտցայ, աս երկուքը մէկ սկսան ինծի քարոզ կարդալ քի Տէրը ըսած է որ երբ երեսիդ ապտակ մը իջեցնեն, միւս երեսդ դարձուր... Ներելու ենք եղեր եւ վրէժի մասին մտածելու չենք եղեր... Մեղք է եղեր...

— Դո՞ւն ինչ ըսիր...

— Աղէկ օր հարցուցիր... Իմ պատասխանս ես հիմա քեզի ըսեմ դուն գազէթայիդ մէջ տպէ: Ատոր համար եկած եմ, գաթէն... Ես ըսի.— «Ինտոր քի կառավարութիւն մը, երբ պատերազմ ըլլայ, իր օրէնքը բրաֆը կը հանէ մինչեւ քի իր գործը կարգադրէ, ես ալ իմ ազգիս կողմէ կը խնդրեմ որ ձեր ատ քարոզները բրաֆը հանէք տէ սպասէք որ ես իմ վրէժս առնեմ ատ գազանէն... Ղազէթայիդ մէջ, իմ անունովս գրէ — «Տէ՛ր, ոտքդ ինկած կը պաղատիմ, սա ապտակին պատմութիւնը, հիմակուհիմա, իմ ազգիս մի՛ պատմեր... Մնա՛յ, Տէր...» Կը գրե՞ս...

— Ի հարկէ կը գրեմ...

— Ապրի՛ս տղաս... Թուրքին պիտի ներեմ եղեր, սուո՛նց նայէ, հըլէ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

Ի ՓԱՌՍ ԹՈՎՄԱՍԻ

Ցաւալի, որ քրիստոնէութեան պատմութիւնը կը դնէ իր վարդապետութեան սկիզբը իբրեւ հիմնաքար, կը բովանդակէ փոքրիկ դրուագ մը այլապէս չահեկան.— Թովմաս չի հաւատար իր ընկերներուն բերած պատմութեան կամ վկայութեան՝ առանց մատը խօթելու յարուցեալին վէրքին մէջ:

Այս փոքրիկ դրուագին պատճառով՝ Թովմասները դարձան խորհրդանշան թերահաւատութեան, նշաւակ ծաղրի եւ հեգնանքի :

Եւ սակայն, Քրիստոսի հետեւորդներուն մէջ, ամէնէն խելացի եւ ամէնէն ինքնատիպ անդամն էր Թովմաս, որ ծանրութիւն կուտար իր տասներէկ ընկերներուն ծանծաղամտութեան,— «միամիտք իբրեւ զաղաւնիս» ըստ Աւետարանին (Մատթ. Ժ. 16), բանսերթուկ՝ մեր աքանչելի լեզուով (ֆրնտիկ):

Հետաքրքրական է հետեւիլ Թովմասականութեան նահանջին :

Հռովմէական Խաղաղութիւնը կապարի պէս կը ճնշէր հոգիներու վրայ: Կարթագէն եւ Երուսաղէմ, պատմութեան այս երկու ահարկու մարտիկները մոխիր ու փոշի դարձած, երբ լռեցին նաեւ կրտսեր ամրութիւնները Աղեքսանդրիայէն մինչեւ Անտիոք ու մինչեւ Արաքսի կամուրջը, զէնքերը վար դրին այլեւս մարդիկ՝ որոնց պատմութիւնը լեցուցեր էին իրենց արութեան գործերով, Թողլով որ հրապարակ գան տժգոյն եւ անարիւն դէմքեր, զզայլուռ եւ յափշտակեալ, որ արծարծեն հսկումի եւ սպասումի բոցը, աղօտ ու տմոյն, որ յաղենան անհնարին յոյսերու եւ հոգեթրթիռ հրաշքներու խորհրդապաշտութեամբ, մեսիաներու (= օծեալ) եւ քրիստոսներու (= օծեալ) գալստեան մտասեւեռումով :

Ազատագրող, իրականութիւնը շրջող երքային օծման կը սպասէին հոգիները : Այդ սպասումը ի վերջոյ ստեղծեց հոգեկան վիճակ մը, բարդ ու խոր տրամադրութիւն մը, զոր պատմութիւնը կ'անուանէ հաւատք,— բառն իսկ, իր ծագումով կամ արմատական իմաստով, նոյնքան բարդ ու խորհրդաւոր :

Մերժել չօշափելի ապացոյցը, որոնել վիճակ մը իրականութենէն դուրս եւ իրականութենէն վեր՝ ուր չկարենան հասնիլ ուժը եւ բռնութիւնը :

« Հաւատամ ի ...»:

Հաւատալ անհաւատալիին, անհասանելիին, անբացատրելիին,— այս տրամադրութիւնը, որ ծնունդ տուաւ քրիստոնէութեան, հակէս արեւելեան՝ ինչպէս կ'ընդունի Ամիէլ, նոյնիսկ սեմական՝ ինչպէս կ'ընդունի արդի Եկեղեցին, թշնամի է վերլուծման եւ ապացոյցի: Կ'արգիլէ որեւէ քննական փորձ նուիրագործուած աւանդութիւններու եւ պայմաններու դէմ: Դաւանանք մը թէ ինչ որ միտթեք հոգիները կը բերեն իբրեւ ընկալեալ՝ կը դառնայ սրբացեալ, հետեւաբար անյեղլի :

Կնքուած մատեան :

Թովմաս չի հաւատար յարութեան : Բիրտ իրականութեան մարդ, կ'ուզէ մատը խօթել «յարուցեալին» խաչի վէրքին մէջ. «Եթէ ոչ տեսից ի ձեռս նորա զնշան բեւեռացն, եւ արկից զմատունս իմ ի տեղիս բեւեռացն, եւ մխեցից զձեռս իմ ի կողս նորա, ոչ հաւատամ» (Յովհ. Ի. 25):

Յիսուս հեգնեց Թովմասը .—

« Զի տեսեր զիս եւ հաւատացեր, երանի՛ որոց ոչ իցէ տեսեալ եւ հաւատասցեն»:

Աշակերտները ծաղրեցին Թովմասը :

Դարերը եւս պախարակեցին :

Այսպէս սովորութիւն դարձաւ զուարճանալ այն՝ որ պահ մը կանգնեցաւ հաւատքի փրոթակոնիսթներուն դէմ իբրեւ միակ անթակոնիսթը,— փորձեց տարակոյսին սեղմ ծակծկել խորհուրդին անհպելի քօղը: Տեքարթի տարակոյսը գոյութիւն ունէր, ուրեմն, դարեր առաջ: Մարդկային միտքին այս խուզարկու բեւեռը, որ իջած է երբեմն մինչեւ ստեղծագործութեանց ակունքը, սրբապղծութիւն չէ համարած երբեք խախտել հաւատքին հիմերը, կնքուած տապանները, ընկալեալ պայմանները: Ի հարկին՝ սրբուած կամ սրբագրուած է նուիրական տախտակներու արձանագրութիւնը՝ հակառակ հաւատացեալներու արգելքին ու բողու աւանդութեանց :

Այդ աւանդութիւնները թշնամի են վերաքննութեան, քննական ոգիին, յեղաշրջութեան :

Արդ, այն որ կը քալէ ժամանակին հետ՝ տարակոյսին խուզարկու բեւեռը ձեռքին մէջ եւ բարեկամ կը մնայ Թովմասին, կը մերժէ ճշմարտութիւն ընդունիլ որեւէ ընկալեալ ճշմարտութիւն, եւ Աստուածն անգամ Աստուած կը համարի գիտնութենէ ետք միայն :

Այս վարդապետութեամբ՝ Մխիթարեան վարդապետներու պատգա՞մն է որ պիտի ընդունի պատգամ, պատմագրութեան մէջ կամ քերականագիտութեան :

Այն որ, ուղեկիցի մը հետ՝ որ կը վարէր այս թերթը ծափ զարնելով ու թափ տալով խիզախ սլացքներու, կ'ըսեմ՝ այն որ, ուղեկիցի մը հետ՝ այսօր, ափսո՛ս, բացակայ, միշտ բարձր է բռներ հայ լեզուին դրօշը, դժբաղդ չի յանձներ նոյն այդ դրօշը ձեռագիրներու պատգամին կամ... ճակատագրին :

Կոնակս չունիմ վանքի մը պատերը, ձեռագիրներով ու գիրքերով հիւսուած, բայց ձեռագիրներու ճակատագրին դէմ պաշտպանելու համար Մեծասքանչին ոգին՝ վստահ եմ թէ դեռ կանուխ է որ գիտական միտքէ գրկէ զիս Աստուած, փոյթ չէ թէ բարեկամ չըլլամ իրեն կամ ինք ինծի :

Վիճաբանական իմ այս յօդուածաշարքիս մէջ պիտի պակսին անշուշտ կարգ մը տեխնիքական բառեր, զորս Հ. Ներսէս կ'աւելցնէ հայ լեզուի իր հմտութեան, գրեթէ պաշտանքի ձեւով,— « քիչ մը տեղեակ ըլլալ յունարէն քերականութեան», «քննական կամ լեզուաբանական հոտառութիւն», «բնագրի հրատարակութեան քննադատութեան մաս կազմող օրէնքներու» ծանօթութիւն: Այսուհանդերձ բեւեռը, զոր բռներ եմ ձեռքիս մէջ, պիտի ջանամ երկարել մինչեւ ... Ներսէսեան «օրէնքը»,— սեռական հոլովներէն կազմել բարդութիւնները կամ ածանցումները յունարէնի, լատիներէնի եւ հայերէնի մէջ, ու մինչեւ «յոբելեան» բառին սեռական սխալագրութիւնը

Մխիթարեանները կը գրեն ու կը պատգամեն գրել, իբրեւ ուղղագրական «բացառութիւն» (չըսելու համար սխալ), յոբելեան–յոբելինական: Չեմ կարծեր թէ մեծ շահ մըն է գրել տալ, ըստ ուղիղ ձեւին, յոբելեան – յոբելեանական: Նման սխալներ չա՞տ հայ լեզուին մէջ, որ կ'ապրի ու կը տակայ հակառակ իր ստացած բազմաթիւ վէրքերուն :

Գրեցինք, բացատրեցինք, հաստատեցինք թէ ամէն բառը կը գրուի է տառով, — կարելի չէ հակառակը ապացուցանել որեւէ ձեւով: Մտիկ ընող ո՛վ Յո- եան բառին ածանցեալը Մխիթարեանները պիտի գրեն Ի տառով, ինչպէս օրէնք չէ. Ցառաջականները՝ Ե տառով, ինչպէս օրէնք է հայ լեզուի մէջ: Այսպէս ալ շարունակելի պիտի:

Լաւ է որ շարունակուի, որպէսզի հասկցուի թէ 1860 եւ 1960 թուականներուն միջեւ կայ մէկ դարու տարբերութիւն թէ Հայոց լեզուն, դուրս ելած մեր ... վանքերէն, ոչ միայն աւելի թարմ է եւ կենդանի հիմա, այլ եւ աւելի ուղիղ

Եւ այժմ թոյլ տուէք որ, գործածեմ ձեւով Թովմասի մատները՝ որոնք, բեւեռի նման, մխուեցան բեւեռներու բացած վէրքերուն մէջ, հաղնիմ փոշիները օդատղորձելու համար իբրեւ բեւեռ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԸ

Այն բանաստեղծութիւնը որ քիչ ճաշակուածներէն է՝ Մինակութեան բանաստեղծութիւնն է: Մենութիւնը որմէ աշխարհի կէսէն աւելին կը խորշի՝ իր մէջ ունի ա՛յնքան քաղցր եւ ա՛յնքան ալ մեծ բան մը՝ զոր չեն կրնար ըմբռնել անոնք որ պարզուկ, սովորական հոգիներ ունին եւ սիրտեր՝ որոնք աւանդական, առտնին բնազդներով միայն սովրած են ապրիլ : Մենութիւնը սիրել, անով կարենալ ապրիլ, կը նշանակէ ունենալ ներքին անկախ աշխարհ մը որու մէջ ինքզինքդ կապացերծ եւ խորոտ կրնայ զգալ հոգի մը : Օ՜հ անտանելի կապը որ մեզի կը միացնէ հոգիներու որոնց հետ ա՛յնքան օտար ենք որչափ հիւսիսը հասարակածէն: Աշխարհ մեզի անրնականութիւններու կը մղէ եւ այդ անրնականութիւնները կը կոչուին քաղաքակրթութիւն: Մինչեւ գերեզման պարտաւորիչ կապ մը ունենալ անո՛նց հետ զորս ծննդաբերական կամ սերնդագործական դիպուածով մը ճանչցած ես, նեղացուցիչ, բթացուցիչ չէ՞ արդեօք : Այդ կապը՝ խիստ բնական՝ բնախօսապէս խիստ շատ անրնական չէ՞ հոգեպէս: Սիրել պարտաւորուիլ այն տեսակ էակներ որոնց հետ զգացումի հասարակաց որեւէ ջերմ լար չկայ՝ այլ միայն մարմինի ցուրտ լար մը, միսի ակամայական հաղորդակցութիւն մը՝ անրնականութիւն չէ՞ ի՞նչ է: Եւ ասիկա կ'ուզեն արդարացնել զգացումի անունով, մինչ պարզապէս գերութեան շղթայ մըն է ազատ զգացողութեան վիզին նետուած: Ես իմ ամէնէն « երջանիկ » ըսած ժամերս անցուցած եմ մինակութեան պահերուս : Եւ ինծի համար մինակութիւնը երկար ատեն երջանկութեան երազը եղած է: Ահ, ո՜րքան բաղձացած եմ անյօդ, անկապ, անհաղորդակից՝ աշխարհի եւ իրերու, ամայութեան մէջ մնալ ու ապրիլ խաղաղ, հեռու կեանքի անիրաւութիւններէն, ծուռութիւններէն եւ ազտերէն որոնք մարդու հոգին կը լեցնեն դառնութեան թոյնովը: Երջանի՛կ մենութիւն, ուր մարդ տէ՛րն է գոնէ իր երազներուն եւ զգացումներուն, իր տառապանքներուն ու վիշտերուն, իր աչքերուն եւ իր տեսլութիւններուն ... :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

1910

ԱՄԱՌ ԳԻՇԵՐ
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՎՐԱՅ

Խորունկ պաղշլած, բարձրէն, կը յածանայ ափրիկեան տաք գիշերին վրայ.

Անհաւատալի բան, վերջապէս, լռեց մօտի արաբական քաֆէին սափոն, ամբողջ օրը, օդին մէջ եւ ջիղերուս վրայ նետելէ ետք իր արեւելեան հեծկլտանքները, անխիղճ երգիչներու կողմէ

Որքան կը խորհիմ այդ երաժշտութեան ծագումին եւ արդիւնքին վրայ, պատասխանը այնքան յամառ ձեւով մը կը խուսափի ինծմէ : Արեւելեան երաժշտութիւնը կը մնայ փակ իմ առջեւ. Անշուշտ, կիսավայրենի մարդոց արտայայտութեան ձեւ մըն է: Միւս, իրենց պաբերն են, նոյնքան նախնական Միօրինակ թամ – թամներու անվերջ յաջորդականութիւնը, կ'ուզէ հաստատել թէ ուրիշ բան չունին ըսելիք, բացի այդ քանի մը ձայներէն: Բայց ինչպէս գիտնալ.

Հիմա ալ լռեց, սակայն, այդ յամառ սափոն: Շնչելու պահ մը ստեղծուած է

Բոլոր մարդերն ալ, բարեբախտաբար, այսօրուան իրենց բոլոր ճռվլիքներն ալ եւս քունի ճնշումին տակ ընդմիջած են, առաւօտուն կանուխ, սակայն, բոլոր աքլորներէն առաջ, նետուելու համար դարձեալ, աշխարհի կեանքը կազմող անդուլ խօսքերուն եւ շարժումներուն մէջ.

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Դ.

Կինը կը շարունակէր իր աղաչանքը, բայց վերջապէս համբերութիւնն սպառելու մօտ էր :

— Քու տղադ յանցաւոր էր որ պատժուեցաւ, ըսաւ վերջապէս պատուելին :

— Կիրակի օրով պատիժ կ'ըլլա՞յ, հարցուց կինը միամտօրէն :

— Ուրբաթ օրուընէ պատժուած է, աւելցուց պատուելին անտարբեր :

— Ի՞նչ, ըսել է ուրբաթ օր, անկէ ի վեր զաւակս բա՞նտն է այս ձիւնին ու բուքին, գոչեց կինը ցաւագին աղաղակով:

Պատասխան չստացաւ :

Այն ատեն այս համեստ, այս աղաչող կինը յանկարծ կերպարանափոխ եղաւ, իր զաւկին այս սաստիկ եղանակին երեք օր շարունակ բանտարկութեան լուրը անոր խելքը գլխէն առաւ :

— Ո՞վ ես դուն որ զաւակս երեք օր կը բանտարկես, անանկ զաւակ մը հասցուցած ունի՞ս մի նա՞յիմ, պատուելի, գոչեց կինը մոլեգին ու յուսահատ, երեսս նայէ, երեսս, ես քու գիտցած կնիկներէդ չեմ, անօրէն, անաստուած, շուտ զաւակս կ'ուզեմ, զաւակս :

Պատուելին վախցաւ այս զայրացեալ դէմքէն, մինչդեռ կինը հետզհետէ, հըրաբուխի ջեռուցեալ հոսանքին պէս, իր զայրոյթը հայհոյութիւններով եւ սպառնալիքով դուրս կը թափէր :

— Մօրուքդ թել թել կը փետտեմ քուկին, վարժապետ, շուտ զաւակս պիտի բերես :

Խռովութիւնը մեծցաւ սրահին մէջ. պատուելիին չփոթած վիճակէն քաջալերեալ աշակերտներն սկսան ձայներնին բարձրացնել :

— Զաւակդ չկերանք ա. ծօ՛ տնտես ախպար, բեր սըւոր տղան. բայց գիտցիր որ հոգաբարձութիւնը պիտի արտաքսէ այս անառակը :

Մայրն այս խօսքերը չէր լսեր ու ձայնը երթալով կը բարձրանար :

Եղելութիւնը շուտով մը իմացուեցաւ հիւանդանոցին մէջ ու զպրոցին տնօրէնը, բարի ու պարկեշտ երիտասարդ մը, այդ վիրաւորեալ մայրն ամոքել ջանաց:

— Մի՛ պոռար, կ'աղաչեմ, եկէք վար իջնանք, զաւակնիդ պիտի տեսնէք, ի՞նչ ընենք, զպրոցին կանոնը կայ :

— Երեք օր զաւակս բանտը դնել սա ցուրտին, կը կրկնէր մայրը շարունակ, այս անհաւատալի կացութենէն կատղած, զաւկի տէր չէ՞ք դուք, կը գոչէր իր չուրջը ժողովուած մարդոց դառնալով :

Տնօրէնը զոհացում մը տալ ուզեց այս կնոջ՝ միասին տանելով զինքը՝ Ներսէսը դուրս հանելու համար բանտէն: Բայց սխալ ճամբայ բռնած էր, ու տնտեսը թէմէննահ մը ընելով կամաց մը իմացուց որ անտակաց յատուկ բանտը դրուած էր Ներսէս :

— Անտակաց բա՞նտը, ի՞նչ կ'ըսես, տնտես ախպար, ըսաւ երիտասարդ տնօրէնն աղչած ու սարսափած, երեք օր հո՞ն թողուցիք տղան :

— Պատուելին էնպէս հրամայեց :

Տնօրէնն ամօթահար ու աղէտ մը պատահած ըլլալու նախազգացումէն դղրդեալ, ետ դարձնել ուզեց կինը՝ որ կը յամառէր, իր ձեռօք զաւկին այս անօրէններուն ձեռքէն փրկելու համար:

Այն ատեն սախպեալ եւ ուրիշ մի քանի պաշտօնէից ընկերակցութեամբ պարտաւորուեցաւ այս կնոջ հետ երթալու բանտը. քանի կը յառաջանային յիմարանոցին մէջ՝ խեղճ կինը ապշած սարսափած՝ չորս կողմը կը նայէր, առանց կարենալ հաւատալու տեսածին ու լսածին :

Բայց երբ գետնափին դուռը բացին, սրտաճմլիկ ու ահաւոր տեսարան մը պարզուեցաւ իրենց աչքին առջեւ :

Ներսէս ցուրտ տախտակամածին վրայ անշարժ պառկած էր, աչքերը փակ, ու իր մանրիկ ու վտիտ ոսկրները ցուրտէն քար կտրած էին. Կարելի եղածին չափ պատսպարուելու համար, իր փոքրիկ ձեռքը միւս թեւին մէջ մտցուցեր էր. գլուխը տախտակին վրայ դրած. իր գըլուխն մօտ կը կենային դեռ չոր հացի կըտորները, զորս ներս նետեր էին առանց ներս նայելու, եւ որոնց չէր դպած բնաւ.

Մայրը նուաղեցաւ, մինչդեռ տնօրէնն ու պաշտօնէից աչքերը արտասուօք լեցուեցին:

Բոլորն ալ փութացին մօրն ու որդւոյն ամէն խնամք տանելու, ու երկուքը միասին փոխադրեցին հիւանդանոցին գեղարանը :

Թշուառ կինը աչքը բանալուն, պաշտօնեաները տեսաւ միայն իր չուրջը. բերանը չարժեց, բայց առանց կարենալ ձայն մը հանել. այն ատեն արցունքներ խառնուեցան իր աղերսարկու նայուածքին. Հասկցան որ զաւակը կը հարցնէր Պատասխան չունէին տալու :

Ներսէս երկնից հրեշտակներու քով էր :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(6 եւ վերջ)

Հիմա, վերջապէս, Ալեքսանդրիոյ այս ամառ գիշերը իմս է, կ'աճապարեմ ապրիլ անոր խորութիւնը։ Ապահովաբար, շուրջս, այս ժամուն, միակ արթուն էակը ես եմ։

Եւ սակայն, նաեւ, քովի պարտէզին մէջ, այս իրիկուն մութին մէջ բերուած ու լքուած, պզտիկ կատուն, որ երկար ողորմ կանչերէ ետք, դեռ ուժ կը գտնէ երբեմն, գրեթէ այլեւս մեռած ձայն մը հանելու՝ վերջին անգամ մը բաղձալով իր կորսնցուցած մայրիկին, տաք ծոցը ու [illegible] կաթը։ Ինչ ողբերգութիւն այս լքուած անասուններուն կեանքը։ Այս պզտիկ կատուին ամէն մէկ վերջին հանգիստը, սուր ասեղի մը պէս կը մտնէ էութեանս մէջ։ Ոչ մէկ մխիթարական խօսք չեմ կրնար գտնել ըսելու ինքզինքիս։ Հոն է ան, քովի խոնաւ պարտէզին մէջ, ամառ գիշերով, մութով շրջապատուած, մինակ, լքուած, ինչպէս ապրիլ այս մղձաւանջին։

Եւ անոր տառապալից ձայնը ինծի կը տանի դէպի անխղճութեան եւ ցաւի ընդհանուր լայն ճամբաները։

Կը նայիմ մութ կապոյտ երկինքին վրայ ցածէն կախուած արեւելեան խոշոր աստղերուն։ Եւ կը խորհիմ թէ ինչ հրաշալի բան է՝ ողջ ըլլալը, եւ տեսնել աստղերը։ Նաեւ ապրիլ։ Ակամայ կ'երթամ նաեւ անոնց, որոնք բանտուած են, եւ պիտի մեռնին, պիտի մեռցուին։

Կը յիշեմ, զարմանալի յստակութեամբ, այն պահը, երբ դեռ շատ փոքր աղջիկ, իմացայ թէ, այս աշխարհին վրայ, ամէն մարդ կը մեռնի։

Առիկա օր մըն էր, երբ տեսայ դագաղ մը, զոր դժուարութեամբ կը տանէին Սկիւտարի քարքարոտ փողոցներուն մէջէն, տեղատարափ անձրեւի մը տակ։ Կարծեցի՝ թէ այդքան դէշ բան մը, այդ դագաղին մէջը պառկող մարդուն միայն պատահեր էր։ Ի՞նչ ըրած էր, ի՞նչպէս ըրած էր ... Կը չարչրկէի տղու խելքս։

Բայց անխիղճ պզտիկ աղջիկ մը որ գիտէր ամէն բան, յանկարծ առջեւս դրաւ կեանքին ամբողջ ճշմարտութիւնը։ Ի՞նչ, ե՞ս ալ ... ինչպէս թէ ... բաւ, բաւ ... կը գոչէի, քանի դագաղը կը յառաջանար Սկիւտարի քարքարոտ փողոցներուն մէջէն, տեղատարափ անձրեւի մը տակ։

Եւ տակաւին, մահուան առջեւ, այդ զարմացումին եւ սարսափին մէջ եմ ...

Բայց ահա լռեց նաեւ այս գիշեր լքուած փոքրիկ կատուն։ Թերեւս ալ մեռաւ։

Դժբախտաբար, կը խորհիմ թէ մեռնելով, անիկա ազատեցաւ իր խոնարհ փոքրիկ կեանքէն, երբ կարծր հողին վրայ նետուած կը դառնար ու կը տապլտկէր՝ վախէն ու անօթութենէն խենթեցած։

×

Շատ հեռուն, գիշերին խորութենէն անդին, չորս կարմիր լոյսեր կը վառին, ինչպէս ամէն գիշեր, օդանաւերու իբր

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԴԸ
ՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾ Կ'ՈՒԶԷՐ ԸԼԼԱԼ (1)
(L'HOMME QUI VOULAIT ETRE DIEU)

« Մարդը որ Աստուած ըլլալ կ'ուզէր » գիտուն մըն է որ Բ․ Ընդհ․ Պատերազմի ընթացքին Մ․ Նահանգներու կառավարութեան կողմէ պաշտօն կը ստանայ՝ Գերմաններէն ու Ռուսերէն առաջ, ստեղծելու հիւլէական ռումբը, գլուխն անցնելով գիտնականներու խումբի մը։

Ձախակողմեան հակումներով այս գիտունը ամէն բանէ առաջ մարդ է եւ կը գիտակցի այն ահաւոր պատասխանատուութեան, որ պիտի վիճակի իրեն երբ հսկայական բնաջնջումի այդ զէնքը պատրաստէ ու տայ մարդոց։ Մէկ կողմէ քաղաքական դէպքերը, միւս կողմէ դարերու երազ մը իրականացնելու բաղձանքը եւ վերջապէս «հասկածելի համայնավար»ի դերքէն փրկուելու փափաքը կը յաղթեն իր մարդկայնական ձգտումներուն եւ ռումբը կը ծնի։

Ամբողջ գիրքը պատմութիւնն է այս մարդուն ներքին խռովքին ու պայքարին։

Հոգեբանական ցնցող վերլուծումներով, մարդկութեան մեծագոյն հարցերուն խոր գիտակցութեամբ եւ մեր օրերու մարդուն անձկալից հոգեվիճակին ճշմարիտ պատկերով կառուցուած վէպ մըն է այս գործը, որուն մէջ գլխաւոր հերոսէն զատ բաբախուն կերպով կ'ապրին գիտական, քաղաքական ու կուսակցական բարձրաստիճան դասերէ տիպարներ։

Հ․ Շըվալիէ 1902ին ծնած է Մ․ Նահանգները Ֆրանսացի հօրմէ եւ Նորվեկացի մօրմէ մը։ Քսան տարի Քալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ դասախօսած է ֆրանսական գրականութիւնը եւ անգլերէնի թարգմանած է բազմաթիւ ֆրանսերէն գործեր։ Իր անունը 1954ին խառնուած է «Օփընհայմըր»ի ծանօթ խնդրին։

Այս վէպը անգլերէն գրուած է եւ ֆրանսերէնի թարգմանուած է Ա․ Կ․ Շառբանթոյի կողմէ վճիտ ու գրական լեզուով մը։

Տրուած ըլլալով որ ամէն օր կը կատարելագործուին զանգուածային բնաջնջումի զէնքերը եւ մարդկութիւնը անսահման անձկութեամբ կարծես վերջի դատաստանի օրեր կ'ապրի, Շըվալիէի այս գիրքը ճիշդ ատենին կը հասնի անգամ մըն ալ փաստելու համար որ մարդկայնական իտէալներէն առաջ, քանդելու, տիրապետելու բնազդները կան ու կը մնան իբրեւ յաւիտենական խարան՝ մարդոց ճակտին։

Զուտ արուեստի տեսակէտով, կարելի չէ պնդել որ Շըվալիէի գործը կատարեալ է։ Վաղը՝ երբ տարբեր գիւտեր մոռցնել տան մեզի հիւլէական ռումբն ու Հիրոշիման, այս վէպը հաւանաբար անցնի «վկայութեանց» բաժնին մէջ, բայց իբրեւ հոգեբանական ու ընկերային վկայութիւն մը, կը պահէ իր բաբախուն հանգամանքը։

Շըվալիէ մեր օրերու վիպասանն է։ Գրելու, վերլուծելու ու պատմելու հասուն արհեստ մը ունի եւ առարկայական ու ընդհանուր հայեացքով մը կը մօտենայ մարդուն։

Պէտք չէ մոռնալ որ ներկայիս վէպը մէկ նիւթ ունի միայն, ապրող մարդը։ Իսկ բեմը իրական աշխարհն է ուր կ'ապրի մարդը։

Իրապաշտութիւն բառը իմաստի այլափոխումներ շատ կրեց։ Նախընտրելի է տարբեր բառ մը գտնել որակելու համար մեր օրերու վէպը, որ իսկական կեանքին առարկայական պատկերացումն ու վերլուծումն է։ Վիպասանը կը պեղէ մարդոց էութիւնը լոյս աշխարհ բերելու համար ճշմարտութիւնը որ անտեսանելի ու անզգալի է խօսքերու կամ շարժումներու մէջ։ Նախորդ դարու վիպասանը երջանիկ երազող մըն էր որ ազուոր տեսիլքներ կ'ունենար։ Այժմ կը նախընտրէ ապրիլ արիւնելով հոգին, բզկտելով մարմինը եւ խորանալով մարդեղութեան հանելուկին մէջ։

×

ՃԻՇԴ ԺԱՄԸ (2)
(L'HEURE JUSTE)

Ուլրիխ Պեքէր գերման ծանօթ թատերագիր մըն է որուն առաջին վէպը ֆրանսերէնի կը թարգմանուի Աստր Ցըէտէլրիքի կողմէ։

Գերմանական նոր գրականութեան մէջ դեռ կը շարունակեն նախորդ պատերազմի արհաւիրքէն ծնած տեսակ մը մեղապարտութեան զգացումի դէմ պայքարիլ։ Ընդհանուր «քոմփլէքս» մը կազմուած է կարծէք ու գրողները մրցումի ելած են պատերազմին հոգեբանական ու ընկերային հետեւանքները ողբերգութեան ձեւով ներկայացնելու եւ քողարկեալ կերպով մը պատերազմի պատասխանատուութիւնը բաժնելու համար ամբողջ մարդկութեան միջեւ։

« Ճիշդ ժամը » վէպին հերոսը պատերազմէն նոր վերադարձած երիտասարդ նկարիչ մըն է, որ կը ներկայանայ իբրեւ տիպարը յետպատերազմի ուղեկորոյս սերունդին։

Պատերազմի ընթացքին այս երիտասարդը կորսնցուցած է իր իտէալները, իր հաւատքը մարդկութեան վրայ եւ նաեւ միակ կինը, զոր սիրած էր, մոռնալով ամէն ինչ կը պահէ իր սիրածին յիշատակը եւ ուր որ կ'երթայ այդ պատկերը կը գտնէ իր դէմ։ Ի վերջոյ կը հաստատէ որ իր ամէնէն մտերիմ բարեկամը զինք խաբած է արդէն։ Կ'երեւակայէ վրէժխնդրական արարք մը, բայց վերադառնալով իր մարդկային էութեան, կը ներէ բարեկամին։

Ինքնատիպ ու հետաքրքրաշարժ ձեւով մը պատմուած է նիւթը։ Իտալիոյ մէջ անքուն անցուած գիշերուան մը ընթացքին ամբողջ կեանքի մը զանազան փուլերը կարգաւ կը վերապրի հերոսը։ Հաճելի անակնկալներով լեցուն է ընթերցումը։ Վերջաբանը միայն թատերական բնոյթ կը ստանայ, բայց անակնկալին հմայքը կ'արդարացնէ այդ շեղումը։

Հեղինակը ծանօթ է արդի վէպին պահանջներուն եւ լաւ պատրաստուած է ընթերցողը գրաւելու ճարպիկութեան մարզին մէջ։

Սէրը երեւութապէս միայն գլխաւոր առանցքն է այս վէպին։ Իրականին մէջ նիւթը հետեւեալն է․ մարդը ընդդէմ պատերազմ կոչուած անիմանալի աղէտին։

Ֆրանսական հրատարակչականները շարունակ լայն տեղ կուտան օտար նոր գործերու թարգմանութեանց։ Կրնայ ըլլալ որ շատ դրամ չեն շահիր Ֆրանսացիներուն անծանօթ օտար գրողներու գործերը հրատարակելով, բայց որոշ կերպով ծառայութիւն կը մատուցանեն երկրին մշակոյթին, երիտասարդներուն ծանօթացնելով օտար մշակոյթներու նոր նուաճումները։

Մ․ ՀԱՃԵԱՆ

(1) HAAKON CHEVALIER, Editions du Seuil, Paris 1960.

(2) ULRICH BECKER, Editions du Seuil, Paris 1960.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Ուրիշ երկուսը ձայնակցեցին նրան։ Ու մի քանի վայրկեան նրանք, իրար ընդմիջելով, խօսեցին բարկացած։ Իշխանիկը նրանց լսում էր չառարկելով․ նա լսեր էր, որ այդ ամէնը զրպարտութիւն է՝ Թագաւորի թշնամիներից յօրինուած, բայց չէր կամենում խօսել այդ մասին՝ նախարարներին չգրգռելու համար։ Այլ միայն նկատեց։

— Բայց որքա՞ն ճշմարիտ է այդ ամէնը։

Կամսարականը նորից տարուբերեց գլուխը․

— Ախ, երիտասարդութիւն, երիտասարդութիւն․ միշտ դիւրահաւատ եւ լաւատես։ Երբ քո տարիքին էի, իշխանիկ, ես նոյնպէս կարծում էի, թէ թագաւորները սուրբ են․ բայց տարիքիս հետ հասկացայ, եւ բազում փաստերով, որ արքաները ոչ միայն սուրբ չեն, այլեւ ոճրագործ։ Կարող են նոքա ամէնքին զոհել իրենց իշխանութեան ու փառքի համար, առաւել եւս Արշակը։

— Բայց, տէր Կամսարական, — հակաճառեց իշխանիկը, — չէ՞ որ Թագաւորը ցանկանում է հզօրացնել մեր աշխարհը, որպէսզի ամէնքս ապրենք ապահով։ Նա ջանում է ամրացնել սահմանները, զօրացնել բանակը։

— Այդ անում է, իշխանիկ, իր իշխանութեան համար, — ասաց Կամսարականը բեխերը կրծելով, ինչ անում էր նա յուզուած ժամերին, — անում է իր փառքի համար եւ մեզ ամէնքս իր ստրուկը դարձնելու համար։ Միայն իր համար, բայց ոչ երբեք մեզ համար։ Այդ Արշակաւանը մի խաբէութիւն է։ Դա կառուցում է մեզ կողոպտելու համար։

Անդեղայ երիտասարդ տէրը նորից չառարկեց․

— Իսկ քաղաքը, տէր Կամսարական, միթէ՞ քաղաքն եւս կառուցում է իր համար։ Չէ՞ ամէնքը կարող են ապրել այնտեղ։

Հիւրերը, որ մինչ այդ վրդով զարմանքով էին նայում երիտասարդին եւ ակներեւ համակիր չէին նրան, իշխանիկի վերջին խօսքի վրայ զարմանալ միջամտեցին խօսակցութեան, առանձնապէս ալեւոր Համունին եւ ծեր Վահեւունին։ Առաջինը նկատեց, որ կառուցուող քաղաքը բացարձակ վնասում է իրենց, որ Արշակը սուտ խոստումներով տանում է իրենց ծառաներին, ապա մեղմաբար կշտամբեց երիտասարդին, որ նրա հանգուցեալ հայրը քաջ ըմբռնում էր արքայի ձգտումները եւ լիովին համամիտ էր իրենց․ սակայն ինչո՞ւ ինքը խորհում է ներհակ ... Իսկ ծեր Վահեւունին, իրեն զսպելով, հարցում արաւ միայն․

— Այժմ, իշխանիկ, եթէ Թագաւորը քեզնից պահանջի կարգից դուրս մարդեր, ծառաներ՝ չե՞ս մերժի։

— Ոչ․ եթէ մեր ապահովութեան, Հայոց Աշխարհի ապահովութեան համար է։ տէր Վահեւունի։

Ես արդէն իսկ տուել եմ յիսուն մարդ։

Լռութիւն իջաւ, որ տեւեց մի քանի րոպէ․ երիտասարդի կողքին նստող Բասէնի տէր Մանեճը ծանրաշունչ հեւքով ելաւ տեղից եւ, ճակատը սրբելով, նրանից հեռու մի բարձի։ Նոյնպէս վարուեց եւ կրտսեր Համունին, որ լսում էր միայն եւ ոչ մի բառով չէր միջամտում զրոյցին։ Իշխանիկը մնաց մենակ եւ առանձնացած, եւ այնուհետեւ ամէնքը կարծես խուսափում էին նրան նայելուց։ Ինչ անձնապաստան եւ յանդուգն երիտասարդ, — ասես խորհում էր իւրաքանչիւրը։ Իսկ Կամսարականը մտածում էր, թէ ով է արդեօք երիտասարդին ներշնչել այդ մտքերը, եւ իշխանիկի ներկայութիւնը նրան թուաց վտանգաւոր ... Ի՞նչ պէտք էր անել․ հակաճառե՞լ նրան, թէ արհամարհել նրա մտքերը։ Հակաճառելով, միեւնոյն է, չէր կարելի խելամիտ դարձնել նրան, արհամարհել՝ նոյնպէս չէր կարելի։ Եւ Կամսարականը բարւոք համարեց յայտարարել․

— Այսքանն բաւ համարենք, Տիարք, եւ աւարտենք, մանաւանդ գիշեր է արդէն։

— Ճշմարիտ է, տէր Կամսարական, ուշ է իրօք, բայց պէտք է գանք մի համախոհութեան, — խօսեց Վանանդի տէր Զաքարին, որ մինչ այդ լուռ էր։ — Ես հարկ չեմ տեսնում առ այժմ դիմել ծայրայեղութեանց․ բարւոք է խօսել Ներսէս քահանայապետի հետ․ թող նա լինի միջնորդ եւ պարզի Թագաւորին, թէ իր քամահրող եւ թշնամական վերաբերումը առ մեզ՝ կ'ունենայ ծանր հետեւանքներ, եթէ շարունակուի հարկաւ ...

— Ես համամիտ եմ Վանանդի տիրոջը, — ասաց Բասէնի Մանեճը։ Վաղաժամ է խօսել ապստամբութեան մասին․ մանաւանդ անպատրաստ ենք եւ ոչ բոլոր նախարարներն են այստեղ։ Հարկ է, որ նախ քահանայապետը համոզի արքային, որպէսզի նա խաղաղութեամբ ետ առնի իր հրովարտակը։ Եթէ Թագաւորը չյօժարի՝ այնժամ մենք ազատ ենք պաշտպանել մեր իրաւունքը։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կլերեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (ժեւելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

1915ին նահատակուած Ամասիացիներուն յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի, Կիրակի առաւօտ, Սեպտեմբեր 18ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ:

Պատարագէն ետք, հաւաքոյթ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Միւթէվէլեան, Յակոբ Տէր – Յակոբեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման համար:

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ն. Ֆ. Տիկ. Ա. Սարգիսեանէ, Տիկին Վերժին Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը, երկու սեռէ աշակերտներու համար, կը վերսկսի Չորեքշաբթի օր, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 18ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանքիւր, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի: Հայ ծնողները կը յանձնարարուի օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները առաջնորդելով հետեւելու դասընթացքին: Արձանագրուելու համար դիմել դասերու օրերը, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 18ին:

X. Նամակ ունի Յովհ. Թէրլէմէզեան: Ինք կամ զաւակները Արշալոյս, Արաքսի եւ Սիրուն կը հրաւիրուին առանել:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆ. Կ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իրենց այցելութեան առթիւ.—

Պ. Ակոնայեան Գուրգէնէ 50 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Թուֆանեանէ 50 Ն. Ֆ.: Պ. Ռ. Թադէոսեանէ յիսուն Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Գ. Զպուքճեանէ 40 Ն. Ֆ.:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
—
1960-1961
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8ԷՆ 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին:

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927-01,72:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շաւիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի: Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թուա Շանքիէ: Ժամը 9-12 եւ 2-4:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին:

Ծնողներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ արդ. վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չկորսնցնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192: Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Բանակումէն վերադարձին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբը կը կազմակերպէ առաջին ընկերահամակրական հաւաքոյթը:

Այս Կիրակի ժամը 15էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Հաճելի մթնոլորտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի ոգահանգիստը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուայի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգրուանի համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նօռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 13 SEPTEMBRE 1960

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8898 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4699

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

...կառավարութեան նախօրեակին Անգա... դատավարական շրջանակները նոր ...ացումներ» կ'ընեն նախկին վարիչ... մասին։ Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքին ...Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ ման... րամասնութիւնները կը հրատարակեն.— ...ՆՏԵՐԷՍ, ԴԷՊՔԷՆ ԻՐԻԿՈՒԸ, ԼՈՆ... ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼՈՎ, ՏԵՂԵԿԱՑՈՒՑ ԹԷ «ՄԻԹԻՆԿԸ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ԷՐ»

...պղծուեցան, սպանութիւններ ...ուեցան, եկեղեցիներ հրկիզուե... Մենտերէսի նառը ոչ – խոյամեն... դէմ գրգռած էր խուժանը

...հինգ տարի առաջ Պոլսոյ, Իզ... եւ Անգարայի մէջ պատահած էին Սեպտեմբերի դէպքերը, որոնց հա... գլխուն հեղինակ ...հետեւեալը կ'ը...

...Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած աւարառութիւնը եւ յարձակումները ղեկավարուած կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած ...

...Ներկայիս Եասը Ատայի դատաւորները ...Թուրք պատմութեան ...էին, զոր կէս մը բանալը ... անգամ ... է։

«6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերուն բուն պատասխանատուները երեւան չեն հան... Այդ դէպքերէն անմիջապէս յե... «Կիպրոս Թուրք է» ընկերակցու... թեան վարիչներէն եւ անդամներէն 87 ...իբրեւ պատասխանատու ձերբակալ... ուած ու բանտարկուեցան։ Սակայն ա... ինքնաւորն էր իշխանութիւնը պա... տասխանատուութենէ զերծ ցոյց տալ ...թէ համաշխարհային կարծիքին ...Աւելին ոչ գիտէր թէ աս այսպէս ...Արդարեւ, յիշեալ ամբաստանեալնե... Կուսակցութեան խորհրդարա... խմբակին ուղղած էին 15 – 12 – 55 ...հեռագիր մը որուն մէջ կ'ըսէ... — «Զորս ամիս է, տակաւին բանտ ...Ապահովութեան տնօրէնը անպայ... յանցաւորներ գտնելու համար չէ ...քննութիւնը։ Բարձր ժողովից ...թեան կ'ապաւինինք։ Բարեխօ... մեզ դատարանի յանձնեն այլեւս։ ...իշխանութեան վարիչները արդէն ա... երկար ատեն չէին կրցած բանտին ...պահել այդ անմեղները, կարճ միջոց ...ապա արձակած էին զանոնք։ ...կարգ մը քաղաքներէ ...պահելու ջանքե... ամէն մարդ իմացած էր թէ դէպ... ընթացքին բազմաթիւ կոյսեր պղծ... բազմաթիւ եկեղեցիներ հրկիզ... բազմաթիւ տուներ յարձակման ...ենթարկուած էին։ Սպանութիւններ ալ ...գործուած էին։ Ստորեւ պիտի ներկա... յացնենք 6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերուն ...ծալքերը՝ հիմնուելով այն շրջա... կազմակերպութեան մը եւ անձի մը ...պատրաստուած երկու գաղտնի ...տեղեկագրի եւ քննարկեան գաղտնի փաս... տաթղթերու վրայ։ Այսպէսով, հան... կարծիքը ճանչցած պիտի ըլլայ ...Թաքուն իրականութիւնները ...յանցաւորները։

...կուտանք գաղտնի տեղեկագի... որուն մէջ օրինակը կը գտնուի Հար... Բարձր Մարմնին ձեռքը։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

— Դէպքը կանխապատրաստուած էր։

...Թրքական պատուիրակութիւնը 23 ...1955ին Լոնտոն գացած էր Ֆա... Ռիւշտիւ Զորլուի նախագահութեան ...երեք խորհրդաժողովին մաս... համար։ Զորլու Լոնտոնէն կը ...Ատնան Մենտերէսի ու կ'ըսէ թէ ...խորհրդաժողովին վրայ շատ դրական ...ազդեցութիւն կրնան գործել քիչ մը բու... ցոյցեր որոնք տեղի ունենային Թուր... կարգ մը քաղաքներուն մէջ։ Սամեթ

Աղաօղլուի քոյրը փաստաբանուհի Սեւ-բէյեա ալ կը հաստատէ այս պարագան եւ կը մեղադրէ Զորլուն։

բ) Ֆաթին Ռիւշտիւ Զորլու, մինչ մէկ կողմէ կ'ուզէր որ միթինկ տեղի ունենայ Թուրքիոյ մէջ, ինք ալ առանձնապէս միթինկ մը կազմակերպել կուտար Լոնտոնի մէջ։ Թրքական պատուիրակութեան ան-պաշտօն կերպով մասնակցող՝ «Կիպրոսի Թուրք Մշակութային Միութեան» Բ. նախագահ փաստաբան Նեւզաթ Քարաքիլ եւ քարտուղար Տոքթ. Գուրհաննատին Նալ-պանտօղլուի հրամայած էր հաւաքել Լոնտոնի կիպրոսցի Թուրքերը եւ միթինկ մը ընել չորս Սեպտեմբեր 1955ին։ (Ծան.— Նկատելով որ փաստաբան Նեւզաթ Քարաքիլ ազատ ասպարէզի կը հետեւի, մինչ պատրաստ է հաստատելու այս կէտը։ Բայց Տոքթ. Գուրհաննատին Նալպանտօղլու պաշտօնական հիւանդանոցի մը մէջ կ'աշխատի, որով զուցէ կարելի չըլլայ զինք խօսեցնել)։

գ) Սեպտեմբեր վեցին, իրիկուան դէմ, Հանր. Նախագահ Ճէլալ Պայար եւ Վարչապետ Ատնան Մենտերէս երբ Հայտար Փաշա կ'անցնէին Անգարա երթալու համար, դէպքը սկսած էր Պոլսոյ փողոցներուն մէջ։ Մենտերէս, Հայտարփաշայէն Լոնտոն հեռաձայնելով «միթինկը տեղի ունեցաւ» բառը Ֆ. Ռ. Զորլուին։

դ) Դեմոկրատ կուսակցութեան մասնաճիւղի նախագահներէն մին, Սեպտեմբեր վեցի վաղորդայնին հետեւեալը ըսած էր վստահելի գրասենեակի մը մէջ ուր յարաբերութիւններ ունէին մեր ընկերները.— «Մեզի գաղտնի հրաման տրուած էր կուսակցութեան կեդրոնէն։ Սեպտեմբեր վեցին միթինկ մը տեղի պիտի ունենար։ Նախ պիտի հաւաքուէին Թաքսիմի մէջ, երիտասարդները ուղերձներ պիտի արտասանէին, յետոյ Անկախութեան Պողոտային վար պիտի քալէին «Կիպրոս Թուրք է» աղաղակներով, պիտի քարկոծէին յունական խանութները, վաճառատուներն ու բնակարանները՝ ճամբու երկայնքին, եւ պիտի ցրուէին։ Ցանձնաբարուած էր թալանի չձեռնարկել։ Բայց յետագային, դէպքերը մեզի բռնաձէն հարիւրապատիկ ծանր եղան։ Մենք ալ չհասկցանք։

ե) Այն ճառը՝ զոր Վարչապետ Մենտերէս արտասանած էր Կիպրոսի առթիւ՝ ճիշդ Թէամբ, իր արտայայտութեան կերպով՝ խոր ընդվզում պատճառած էր վար դասակարգէ ժողովրդային խաւերու մէջ ընդդէմ ոչ – իսլամներու։ Ճառին յաջորդող օրերուն, գիշեր մը Պէյօղլէն Հարբիէ նաւամար եւ ձկնորս Պիւյիւքտէրէ անցած, ուզած էին յարձակիլ Յոյներու տուներուն վրայ։ Բայց ոստիկանութիւնը ատենին միջոց ձեռք առած էր ու ցաւալի դէպք մը չպատահեցաւ։ (Ծան.— Զրոյց չըլլացաւ թէ այդ գիշերուան դէպքն ալ Դեմոկրատ Կուսակցութեան Պէյօղլի կեդրոնին կողմէ կազմակերպուած էր, բայց չկրցայ ստուգել)։

զ) Կ'ըսուի թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը Պոլսոյ մէջ վեց հարիւր հոգինոց գաղտնի կազմակերպութիւն մը ունի, որ կը բաղկանայ կարգ կանոն չճանչցող անձերէ՝ ինչպէս թէնակիրներ, եւն.։ Ասոնց յանդգնութիւնը աւելցնելու համար այդ կազմակերպութեան ընծայուած է «օժանդակ ոստիկանական հատուած» յորջորջը, եւ ամէն ամիս վճարում կ'ըլլայ եղեր անոնց։ Իրականութեան մէջ, այդ վեց հարիւր հոգին պատրաստուեր են ընդդիմադրութեան դէմ օգտագործուելու, ի հարկին քուէտուփերու խաղեր ընելու մասը։ Ահա, կը պնդուի թէ Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերուն յառկապէս այդ մարդիկը գործածուած են։ Կուսակցութեան կազմակերպութիւնը Թաղերու ամաձայն ցանկեր պատրաստել տուեր է, որոնց մէջ ցոյց կը տրուին եղեր թէ որ պողոտաներու վրայ, որ փողոցներու մէջ խանութները, վաճառատուները, հաստատութիւններն ու տուները որոնց

կը պատկանին։ Վեց հարիւր հոգինոց կազմակերպութիւնը այդ գիշեր վեցական հոգինոց խումբերու բաժնուեր, իրենց ձեռքը դրնուող ցանկերու համաձայն բռկրած են քանդումի գործողութեան։ Գրգռութեան հետեւանքով փրփրած անմեղ ժողովրդային զանգուածներու առջեւէն քալող այդ մարդիկը կաւիճով նշան կ'ընէին այն վայրերը որոնց աւերումը կ'ուզէին, իրենց հետեւորդներն ալ կը քանդէին այդ վայրերը. այս իրողութիւնը ականատես վկաներ ունի։ (Ծան.— Դեմոկրատ կուսակցութեան Բըղըլթափաքի օջախին նախագահը Սարաֆիմ այս տեսակ ցանկի մը հիման վրայ քանդել կուտար, եւ պաշտօնի վիճակը տեսնուեցաւ ձերբակալել զայն որովհետեւ ականատեսները կը պնդէին իրենց վկայութեան վրայ։ Նոյնպէս, Պէյօղլի դեմոկրատ նախագահն ալ նոյն պատճառով ձերբակալուած է։ Ուրիշ օրինակներ ալ կան)։

(Շար.)

ՔՈՆԿՕ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԿ ԵՒ ՄԱԿ

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը վերստին յետաձգուեցաւ, որպէսզի հնարաւորութիւն տրուի Քոնկոյի պատուիրակութեան մասնակցելու։ Այսուհանդերձ յստակ չէ թէ ինչ պատուիրակութիւն պիտի ղրկէ Լէոփոլտվիլ, քանի որ փաստօրէն երկու կառավարութիւն գոյութիւն ունին։ Առաջինը Քազավիւպիւի նշանակած վարչապետ Իլէոյի եւ երկրորդը ինքզինքին նախագահի պաշտօն տուած Լումումպայի կառավարութիւնն է։ Երկուքն ալ կը յաւակնին օրինաւոր ըլլալ։ Քազավիւպիւ Համըրշըլտի ղրկած հեռագրով մը կ'իմացնէ Իլէոյի կառավարութեան անդամներու անունները։ Այս առթիւ անգամ մը եւս գիտել կուտայ, թէ Լումումպա պաշտօնանկ եղած է։ Համըրշըլտի ղրկած իր հեռագրով Քազավիւպիւ կը պահանջէ՝ Ա) ՄԱԿը շարունակէ վարչական եւ զինուորական իր առաքելութիւնը։ Բ) Անմիջապէս կերպով տէր կանգնի օդակայաններուն եւ ձայնասփիւռի կայանին։ Միւս կողմէ Լումումպա կը շարունակէ հրահանգներ տալ։ Առջի օր, քանի զինուորներու գլուխ անցած Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռի կայանը գրաւել փորձեց։ Ղանացի երեսուն «կապոյտ սաղաւարտներ» հրամանատարութեամբ անգլիացի սպայի մը թոյլ չեն տուած, որ Լումումպա ներս մտնէ։ Առերճանակը քաշելով անգլիացի սպան սպառնացած է Լումումպայի վրայ կրակել, եթէ այս վերջինը յամառի չէնքէն ներս մտնել։ Լարուած կացութիւն մը ստեղծուած է, երբ Քոնկոցի զինուորներ եւ Ղանայիներ իրարու դէմ ելած են, Լումումպա պոռացած է.— «Ես ձեզի հոս կանչեցի եւ հիմա ինծի դէմ զէնք կը բարձրացնէք»։

Մ. Նահանգները ազդարարութիւն մը ուղղեցին Խ. Միութեան. «Թոյլ պիտի չտանք որ Խ. Միութիւնը իր կամքը պարտադրէ ՄԱԿին։ Մոսկուա իր կարգին յայտարարեց.— «Ոչ ոք կրնայ արգիլել որ օգնենք Քոնկոյի կառավարութեան»։

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը յետաձգել՝ առաջին առթիւ խորհրդային առաջարկ մըն էր։ Սկիզբը Համըրշըլտ եւ Արեւմտեանները համաձայն չէին Քոնկոյի պատուիրակութեան սպասելու, բայց երբ հասաւ Քազավիւպիւի հեռագիրը յայտնելով կառավարութեան կազմութիւնը, խնդիրը փոխուեցաւ։ Այն ատեն Կուինեցավ անմիջապէս եւս տուաւ իր առաջարկը, հաւնելով որ վտանգաւոր է յետաձգել, որովհետեւ կրնայ Քոնկոյի երկու պատուիրակութիւն գալ, բայց ուշ էր, Սլիմ Մոնժի (Թունուզ) որ մեծ դեր խաղացած է Քոնկոյի խնդրին մէջ, կ'ըսէր թէ Ափրիկեան պլոքը կ'ուզէ սպասել պատուիրակութեան։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համեստ ու խոնարհ, պարկեշտ եւ առաքինի, բարի եւ ազնիւ, անձնաւորութեան մը կորուստը սգալու համար, ստուարաթիւ բազմութիւն մը փութացած էր Շաբաթ օր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուր պիտի կատարուէր յուղարկաւորութեան արարողութիւնը Յակոբ Տէր-Յակոբեանի՝ յայտնի գրագէտ, մտաւորական, ազգային տրամաբանող գործիչ, ծանօթ թէ. վաղեմի լրագրող։

Յակոբ Տէր-Յակոբեան, սրտի դաժան մէկ խաղին զոհ, անակնկալ մահով փակած էր իր աչքերը Սեպտեմբեր 6էն 7 լուսցող գիշեր, Փարիզ, իր հիմնած եւ իր սիրելի տպարանին յարակից բնակարանին մէջ, ոչ միայն դառն սուգի մատնելով իր կինը՝ Տիկին Զարուհին, երկու հարազատները՝ Տորք եւ Մեսրոպ, այլեւ բոլոր իր ընտանեկան պարագաներն ու ազգականները, ծանօթներու, բարեկամներու եւ մտերիմներու բիւրաւոր հոգիներ, նաեւ ազգային եւ մտաւորական բոլոր շրջանակները։

Որովհետեւ Յակոբ Տէր-Յակոբեան սիրուած եւ յարգուած էր ամէնքէն եւ ամէնուրեք, իր դաստակական խոհուն կարողութեամբ, գրական եւ մշակութային արժանիքներով եւ իր մաքրամաքուր անձին առաքինութիւններով։

Ժամը 14.30ին, մեռելակառքը կանգ կ'առնէր եկեղեցիին առջեւ, թերեւս մարմինը ողբացեալ մտաւորականին։ Իւրաքանչիւր սրտէ հառաչ մը եւ աչքերու մէջ մէկ մէկ կաթիլ արցունք կար, երբ կը սկսէր արարողութիւնը, Արա Պարթեւեանի երգեհոնով ու եկեղեցիի երգչախումբով։

Արարողութեան կը նախագահէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, իր կողքին ունենալով Պէյրութէն հիւրաբար Փարիզ գտնուող Տ. Գիւտ Վրդ. Նագաշեանը եւ եկեղեցւոյ սակաւաթիւ քահանաները։

Կնոջական եւ կիրոններու մշուշի, եկեղեցիին մէջ, քող մը ծրած էր կարծես օրուան բացառաբար պայծառ երկինքին վրայ, սուգի այն թանձր մշուշին պէս, որ կը խնճէր բոլոր սրտերուն եւ ինչ որ կը դառնար կոկորդներու մէջ խեղդուող կայլակ մը՝ երբ Օր. Աստղիկ Առաքելեան, իր հոգւոյն եւ զգացումներուն բացարձակ անկեղծութեամբ, կ'երգէր «Տէր ողորմեա»ն, սրտառուչ եւ հոգեխոյզ ապրումներով։

Սերովբէ Եպիսկ. կը փակէր կրօնական արարողութիւնները պատշաճ դամբանականով մը, վեր հանելով Յակոբ Տէր-Յակոբեանի ազգային կեանքի մէջ, կամ գրական եւ հրապարակագրական ասպարէզներու վրայ կատարած երկարամեայ հանրօգուտ գործունէութիւնը։

Եպիսկոպոսը յիշեց Յակոբ պարտաճանաչ, նուիրուած, ինքնատիպ, յանդուգն այլ պահպանողական ոգին։

Յիշեց նաեւ որ, Երեքշաբթի իրիկուն, մեռնելէն հինգ ժամ առաջ, կը հեռաձայնէր իրեն, յայտնելով թէ անհանգիստ է եւ պիտի չկարենայ ներկայ ըլլալ այն ժողովին որ պիտի գումարէր կաթողիկոսի ընդունելութեամբ։ Գ. Տէր Յակոբեան կը թելադրէր որ ամէն ինչ ըլլայ վեհաշուք ընդունելութիւն մը ապահովելու համար Ամենայն Հայոց Հայրապետին, եւ կը խոստանար ներկայ ըլլալ յաջորդ ժողովին։ Ձայնը յստակ եւ զօրաւոր էր։

Ցանուց Փարիզի կրօնական ընկերակցութեան, ողբացեալին յիշատակը ոգեկոչեց Գ. Սեդրակ Քարեան. «Եթէ մէկ բառով պէտք ըլլար որակել մեռողրացեալ բարեկամը, պիտի ըսէինք համեստախոսէր էր», չէշտեց վարչութեան ատենապետը։ Յիշեց դէպի Հայաստան իրենց

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԷՋԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՈՒԿՐԱՆԻԱ ԲՆԱԿՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Հայերը մեծ դեր խաղացած են Արեւմտեան Ուկրանիոյ ինչպէս տնտեսական–քաղաքական, այնպէս ալ մշակութային կեանքին մէջ։

Ճիշդ չէ պատմաբան Լիննիչենկոյի այն կարծիքը, թէ Հայերը հեռու մնացած են մշակութային հետաքրքրութիւններէն ու բացառաբար շահագրգռուած են առեւտրական եւ վաճառականական խնդիրներով։

Ըստ երեւոյթին՝ իրեն յայտնի չեն եղած բազմաթիւ այն փաստերը, որոնք պերճախօս կերպով կը պատմեն, որ Հայերը Արեւմտեան Ուկրանիայի մէջ ոչ միայն զարկ տուած են առեւտուրին, այլ եւ իրենց հետ բերած են նոր արհեստներ, պահպանած ու զարգացուցած են իրենց մշակոյթը, օժանդակած ուկրանական ժողովուրդի մշակոյթի զարգացման՝ անոր մէջ ներմուծելով արեւելեան տարրեր։

Հաստատուելով Լվով, ինչպէս նաեւ Ուկրանական այլ քաղաքներ, Հայերը երբեք չէին մոռցած իրենց հայրենիքը, կը պահպանէին իրենց բարքերը, կենցաղը, սովորութիւնները, լեզուն եւ ազգային տարազը։ Ըլլալով աշխատասէր եւ տաղանդաւոր ժողովուրդ, օտար երկիրներու եւ օտար երկինքներուն տակ Հայերը կարողացան պահել իրենց ազգային նկարագիրը, ինքնատիպ մշակոյթը։

Լվով բնակող Հայութիւնը մշակութային կեդրոններ ունեցած է ոչ միայն քաղաքի պարիսպներէն ներս, այլ նաեւ արուարձաններուն մէջ։ ԺԶ. դարու ութսունական թուականներուն հայ ազգի Բողտան Դոնովակովիչ, հիւանդանոց մը շինել տուաւ Լվովի Կրակովեան արուարձանին մէջ։ Այդ նոյն արուարձանին մէջ 1590ին Հայերը արդէն իրենց դպրոցը ունէին։

Քիչ մը աւելի ուշ, ԺԷ. դարու սկզբնաւորութեան, մէկ ուրիշ հայկական դպրոց մը կար Հայոց եկեղեցիին մօտ։ Այդ դպրոցին մէջ ամբողջ տարին՝ ամառ եւ ձմեռ, առանց ամառնային արձակուրդներու, կը սորվէին ութսունէ աւելի երախաներ։ Դպրոցին մէջ կը դասաւանդուէին զանազան առարկաներ՝ երաժշտութիւն, քերականութիւն, տաղանութիւն, թուաբանութիւն, թարգմանութիւն եւայլն։ Դպրոցին կից կը գտնուէր գրադարանի չէնքը։

Դիւաններուն մէջ, ուսումնասիրելով լվովաբնակ Հայերու կտակները՝ կարելի է նկատել, թէ ինչքան մեծ հոգատարութիւն ցոյց տուած են անոնք դպրոցին եւ հիւանդանոցին նկատմամբ։ Օրինակ իւրաքանչիւր կտակով յատուկ գումար յատկացուած է «մեր Հայոց դպրոցին»։ 1644 Ապրիլ 9ին Լվովցի յայտնի հայ նկարիչը՝ Շիմոն Բողուշ դպրոցին յատկացուցած է քսան լեհական ոսկի, իսկ անոր կինը՝ Հելենան՝ տասը ոսկի։

Ջէին մոռնար նուիրատուութիւններ ընել նաեւ Ուկրանական հիւանդանոցներուն։ Այսպէս օրինակ, Հայուհի Զուզաննա Ստեչկեվիչովա 1637 Յուլիս 23ին Լվովի ուկրանական հիւանդանոցին կը կտակէ տասը լեհական ոսկի։ Յայտնի են այս տեսակ ուրիշ փաստեր եւս։

1669ին Լվովի հայ հոգեւորականները կ՚որոշեն իւրաքանչիւր հայկական եկեղեցիին կից ունենալ նաեւ ծխական (տարրական) դպրոց, ուր աշակերտներուն պէտք է սորվեցնէին հայերէն գրել կարդալ, իսկ այն տեղերը, ուր ծխական քահանան միջոցներ չունէր ուսուցիչ պահելու, ինքը պարտականութիւն ըստանձնած է երախաներով զբաղելու։

Յայտնի է, որ Լվովէն զատ, 1593ին հայկական դպրոց գոյութիւն ունեցած է նաեւ Կամենեց–Պոդոլսկայի մէջ, սակայն այս մասին մանրամասն տեղեկութիւններ չունինք։

ԺԷ. դարու երկրորդ կիսուն հայկական դպրոց գոյութիւն ունեցած է նաեւ Եազլովեց քաղաքը։ Դպրոցը ունեցած է յիսուն աշակերտ, ուր Դէոտատ Ներսեսովիչի ղեկավարութեամբ զանազան առարկաներու հետ միասին աշակերտները կը սորվէին նաեւ հայերէն եւ լատիներէն։

ԺԸ. դարու կէսին հայկական դպրոց մը կար նաեւ Տիսմենիցայի մէջ, որ բազմամարդ հայկական գաղութ մը ունեցած է։ Վեց ամսուան մէջ երեսուն երախաներ կը ծնէին։

Ասոնք են այն համառօտ տեղեկութիւնները, որ մենք ունինք Արեւմտեան Ուկրանիայի հին հայ դպրոցներու մասին։

Երբ 1664ին Լվով եկան Կաթոլիկէ քարոզիչներ՝ Կ. Գալանոս եւ Ա. Պիտու՝ նպատակ ունենալով բոլոր Հայերն ալ բռնի Կաթոլիկէ դարձնել, անոնք հիմնեցին բարձրագոյն դպրոց մը, ուր քարոզիչները Հայերու պահանջով ստիպուած էին մեծ ուշադրութիւն դարձնել Հայոց լեզուի դասաւանդութեան եւ, նոյնիսկ քարոզիչ–ուսուցիչները հայերէն լեզուով ողբերգութիւն մը գրեցին Հռիփսիմեան կոյսերու մասին եւ ներկայացուցին դպրոցի բեմին վրայ։

Այս դպրոցին մէջ աշակերտներ կային Լվովէն, Եազլովեցէն, Կամենեց–Պոդոլսկէն, Զամոստէէն, Լիուպլինէն։ Հետաքրքրական է գիտել տալ թէ այդ վարժարանը կ՚ուսանէր նաեւ Կրիշտոֆ Շիմանովիչ, որ շատ լաւ գիտէր ու կը խօսէր ուկրաներէն։

Լվովի Հայերը ունէին նաեւ իրենց տպարանը։ Գիրքերու տպագրութիւնը Լվովի մէջ կը հանդիսանար ազգային մշակոյթի կարեւոր միջոցներէն մէկը եւ Լվով բնակող Հայերու աւանդը մեծ է քաղաքի մշակութային կեանքի պատմութեան մէջ։ Կան յիշատակութիւններ այն մասին թէ 1600ին Լվովի Հայերը ունէին իրենց Հայկ. տպարանը։ Եւ այս Լվովի մէջ ռուսական տպարան հիմնուելէն ընդամէնը 24 տարի ետք։ Հայերը շատ ջանք ի գործ դրած են ուրիշ տպարաններ ալ հիմնելու համար։ 1616ին Լվովի մէջ Եան Կարմադեան նոր տպարան մը կը հիմնէ, ուր 1616, Դեկտեմբեր 15ին լոյս կը տեսնէ առաջին տպագիր սաղմոսարանը, իսկ յետագային՝ աստղաբաշխական եւ բժշկական գիրքեր։ Յայտնի է, որ տպարանը, թէեւ ընդհատումներով, գործած է երկար ժամանակ 1662ին Հայերէն գիրքեր տպագրուած են։ Ըստ երեւոյթին անոր տպագրական սարքաւորումը բէէճիէ բարձր մակարդակ ունեցած է, քանի որ տեւեց մինչեւ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսը, երբ յայտնի տպագրիչ Շնայթեր կը գնէ զայն Հայերէն։

Լվովի Հայերը իրենց աւանդը ունին նաեւ գիտական մտքի զարգացման մէջ։ Յայտնի աստղաբաշխ մըն էր Թոմաշ։ Իր կազմած տոմարով նախատեսած է 1699ի արեւի խաւարումը։ Գրական յայտնի դէմք մըն էր Լվովցի հայ Ստենավսկի, որ ծանօթ էր տասնեակ մը լեզուներու։ ԺԶ. դարու Լվովցի հայ գիտնականներու թիւին պէտք է դասել Եան Եասիկեվիչը։ Լվովի մէջ նախնական կրթութիւն ստանալէ ետք կը տեղափոխուի Վիէննա, ուր կը սորվի բժշկութիւն եւ 1775ին կը ստանայ բժշկութեան տոքթորայի գիտական աստիճան։ Այնուհետեւ բնակութիւն կը հաստատէ Կրակովի մէջ, ուր շուտով մեծ անուն կը հանէ իբրեւ փորձառու եւ բարեխիղճ բժիշկ։ Շատ չանցած կը հրաւիրուի Կրակովի համալսարանը, իբրեւ քիմիայի եւ բնապատմութեան դասախօս։

1787 Յունիս 23ին հրապարակով կը պաշտպանէ իր մէկ աշխատութիւնը լեռներու յառաջացման եւ երկրին մակերեսի փոփոխութիւններու մասին, որ արդիւնք էր երկարատեւ հետազօտութիւններու։ Յայտնի է, որ ան ուսումնասիրած էր Լեհաստանի Կշեչովիցի հանքային ջուրերու բաղադրութիւնը։ Հիմնադիրը եղած է Կրակովի համալսարանի բուսաբանական այգիին, որ առաջնակարգներէն մէկն է Եւրոպայի մէջ։ Ինքն է որ կազմակերպած է համալսարանի քիմիական տարրալուծարանը, բնութեան պատմութեան ամբիոնը եւայլն։ Հայ գիտնականը համարուած է իր ժամանակի յայտնի գիտնականներէն մէկը, ընտրուած է Փարիզի համալսարանի թղթակից անդամ եւ Վիէննայի գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից–անդամ։

Լվովի Հայերէն ոմանք հարուստ գրադարաններ ունեցած են։ Ասոնցմէ կարելի է յիշատակել Եուրի Իվաշկեվիչ, որ ապրած է ԺԶ. դարուն։ Այդ գրադարաններուն մէջ կարելի էր գտնել ինչպէս ժամանակակից, այնպէս ալ հին հեղինակներու երկեր։ Այնքան մեծ եղած է Հայերու հետաքրքրութիւնը դէպի հին գրականութիւնը, որ կազմած են հայ–[illegible]ներէն բառարան։

ՆԱՏԵԺՏԱ ԿՐԻՎ[illegible]

(Մնացեալը յաջորդով)

ՃԱՆՃՑԱԾ ԱՅԴ ԾԵՐՈՒԿԸ

Աւաղ՜, անհետացող սերունդի մը անբարեպաշտութեան մեծ վկան, որուն սիրտը դեռ կը տրոփէր հանդէպ մարդկութեան։

Անիկա մասնակցեցաւ յեղափոխական մեծ շարժումներուն, չափարկից [illegible] լինի, կռուեցաւ անձնէն իր հայրենիքին համար, մարդկութեան [illegible] նոյնիսկ համաշխարհային պատերազմի ուղեց գինուոր արձանագրուիլ։ Հրամանատարութեան ներկայացաւ որ ընդունեցաւ զինքը ժպտաղէմ եւ բսաւ.

— Ոչ, պարոն, այլեւս պատերազմին կարօտցուցած էք։

Տխո՛ւր, գլխիկո՛ր վերադարձաւ իր տունը եւ դժբախտութեանց շարանը էր որ սկսաւ։ Տարիքը կը յառաջանար, տարիք մը վիշտի եւ խաչելութեան. կորսնցուց իր կինը, մանչ զաւակ մը, [illegible] նաեւ իր խնայողութիւնը եւ [illegible] զինքը փողոց նետեց։ Ճարահատ գնաց աղջկանը տունը՝ որ ամուսնացած էր եւ աղջնակ մըն ալ ունէր ու կ՚ապրէր արդիականօրէն կահաւորուած ու սարքաւորուած տան մը մէջ։ Թախանձեց իր աղջկանը որ ապաստան շնորհէ, ընդունեց ան զինքը՝ նկատելով որ պիտի կարողանայ օգտուիլ անկէ։ Արդարեւ, պարթեւ հասակով, նիհար՝ բայց ջղուտ մարմնատակուին կրնար օգտակար ըլլալ անոնց։

Լծուեցաւ գործի ու աղջիկը գոհ էր ու կը հոգար իր հայրը, անիկա զարմա[illegible]հարեր գործիք մը իր ձեռքին մէջ բաւական տարիներ։ Դժբախտաբար խնամ[illegible]րունին օր մը ծանր կերպով հիւանդացաւ, բայց առողջը ուժեղ ըլլալով շատ ապաքինեցաւ։

Նախ սկսաւ աշխատիլ ճաշարանի մէջ, յետոյ փորձեց լրագիր ծախել, ի վերջոյ գրասենեակի մը մէջ գրենական գործով զբաղիլ, սակայն ժամանակը [illegible] կերպով զինքը առաջնորդեր էր դէպի խոր ծերութիւն։ Հոկտեմբերի երեկոյ մը, խեղճ ծերունին լալագին [illegible] մտաւ տուն ուժասպառ, յուսահատ եւ անկարող։

Այդ օրէն իսկ փոխարինիլ [illegible] Անհաւելի տեսարաններ՝ մէկը միւսին [illegible] սան յաջորդել։ Փեսան մէկ կողմէն, աղջիկը միւս կողմէն, անդադար կը յանդիմանէին եւ կը հալածէին ծերունին։ Անոնք ցանկալ մարդ մը այս վիճակին մէջ, որ [illegible] կարող իր աշխատութեան բաժինը [illegible]

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՄ-ՎՐՈՅՐ

Ծագումով արեւմտահայ այս մեծ արուեստագէտը անգնահատելի ծառայութիւն է մատուցած Արեւելահայ բեմին։

Ծնած Պոլիս, Արամ–Վրոյր շատ կանուխէն անցած է Կովկաս, նետուելու համար թատերական յորձանքին մէջ, դեռ Պետրոս Ադամեանէն ալ առաջ։

Արտակարգօրէն բացառիկ դէմք մըն է եղած Արամ Վրոյր Արեւելահայ Թատրոնի պատմութեան մէջ, ոչ միայն շնորհիւ իբրեւ դերասան իր անստգիւտ տաղանդին, այլ եւ մտաւորական այն անհուն պաշարին որով բեռնաւորուած էր ան։

Արամ Վրոյրի բեմական սեռը եղած է կատակերգութիւնը։ Այդ սեռին մէջ, իր ողբերգական քայլերէն իսկ, Վրոյր յաջողած է գտնել սիրելին լայն հասարակութեան։ Եւ սակայն, բազմակողմանի է եղած անոր դերասանական բացառիկ կարողութիւնը։ Իր կատակերգակ դերերով բազմահազար ժողովուրդ ծիծաղով խեղդող Վրոյրը, նոյնքան յաջողութեամբ յաճախ կարողացած է անդունդքի մէջ պահել նոյն այդ ժողովուրդը, ողբերգական դաժան ու խեղդուած դերերու մեկնաբանութեանց պահուն։ Այդպիսի դերերէն կարելի է յիշատակել օտարեզ վրացի յայտնի թատրագիր Իւժին Սումբաթովի «Դաւաճանութիւն» դրամը, որուն մէջ Սիւլէյման Խանի դերը ոչ ոք կարողացած է մարմնաւորել այնքան ահեղ տղդօրէն դաժանութեամբ, որքան կատակերգակ դերասան Արամ Վրոյրը։

Մեծ սէր եւ մնայուն անսահման յարգանք է ունեցած Արամ Վրոյր բեմին հանդէպ, իր ամբողջ թատերական գործունէութեան ընթացքին, ոչ միայն, ինչպէս ըսինք, իր դերասանական գործունէութեամբ, այլ եւ իբրեւ հրապարակագիր, խմբագիր, Ֆանթէզիսթ եւ մանաւանդ իբրեւ գիտական աշխատող։

Նշենք իր կեանքին ու գործունէութեան այդ հանգրուանները, ժամանակագրական կարգով։

1907 Թուականին, երբ արդէն աճած ու զարգացած էր Արեւելահայ Թատրոնի գործը Թիֆլիզի մէջ, յանկարծ, անախորժ տարակարծութիւններ կը սկսին ստուեր հիմնայատակ կործանելու այդ չքնաղ շինութիւնը, որուն տեղծումին համար բազմաթիւ անձնուրաց գործիչներ իրենց քրտինքը թափած էին։

Երկու մասի էին բաժնուած դերասանները եւ այդ բեկումը պատճառ էր դարձած որ սկսի կաղալ թատերական գործը Թիֆլիզի մէջ։

Ստեղծուած այս յուսահատական եւ անախորժ դրութեան դարման մը բերելու մտօք, Արամ Վրոյր հրապարակ կ՚իջնէ եւ դիմագրաւելով բազմաթիւ նիւթական եւ բարոյական խոչընդոտներու, կը ձեռնարկէ հրատարակութեանը թատերական – գրական–գեղարուեստական պատկերազարդ երկշաբաթաթերթի մը՝ «Յուշարար» անունով, որուն առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ 1907 Փետրուար 16ին։

Առաջին իսկ օրէն այս հրատարակութիւնը կը սկսի անխոնջ աշխատանք տանիլ Թիֆլիզի հայ Թատերական գործը իր անբաղձալի դրութենէն դուրս բերելու համար։ Արամ Վրոյր իր խմբագրած «Յուշարար»ի առաջին թիւին մէջ իսկ ողբալով այդ անբաղձալի դրութիւնը, հրաւէր կը կարդայ իրերահասկացողութեան, եւ փրկելու համար հայ Թատրոնը, կ՚առաջարկէ հիմնական փոփոխութեան ենթարկել զայն։ Ու եզրակացնելով, կը գրէ.—

«Հայոց Թատրոնի վերակազմութիւնը մի ամենահրամայողական խնդիր է, որով պէտք է զբաղուեն Թատրոնական գործի սիրողները, ղեկավարները եւ ծառայողները։ Անցել են վաղուց այն ժամանակները, երբ Թատրոնը ծառայում էր նախնեաց քաջագործութիւնները ներկայացնելու հանդիսատեսներին կամ ոգիմպիական աստուածների գործքերը երեւան բերելու։ Անցել են այն ժամանակները, երբ հասարակութիւնը դանդաղանում էր միմեանցից կեանքի բեմը եւ թատրոնի բեմը եւ ձգտում էր դերասանի կերպարանքը խաղը գնահատել միմիայն խոշոր ձեւերի, չափազանցուած շարժումների, գոռում գոչումի եւ վայրենների մէջ եւ [illegible] փնտռում էր ու քաջալերում միմիայն անպիսիններին, որոնք այդ բոլորը [illegible] ցընում էին չափազանցութեան։ Հասարակութիւնը սովորել է այժմ գնահատել այն՝ որ պարզ է, բնական ու [illegible] գացմունքով եւ կենդանի հայելին [illegible] կականի։ Եւ բնական է որ դրանից յետ ամէն մի այդ շրջանակից դուրս [illegible] ւում է կեղծ, պատմական»։

Այս տողերը ճշգրիտ կերպով ցոյց կու տան այն հեռատեսութիւնն ու յառաջդիմական տեսութիւնը որ՝ ունեցած է Արամ Վրոյր հայ Թատրոնի ապագայի մասին։

Մեծանուն դերասանը այս տողերով իր հաստատ համոզումը կը յայտնէ այն [illegible] րողութեան մասին թէ՝ ամէն բանէ առաջ պէտք է ու անհրաժեշտ՝ բարձրացնել ունկնդիր հասարակութեան ճաշակը, ձերբազատել զայն ճաշակներ թունաւորող ու թմրեցնող թատերական երկերու աղտոտ ազդեցութեննէ եւ ընտելացնել նոր ու շինիչ գործերու հետ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(1 Շար.)

…ուլ, աւանիկ ժամանակ մը, երբ . այ–…ուտ սրութիւնը անտանելի վիճակի մը …ւած էր …. Տունին մէջ աւելորդ բեռ … էր, որուն իրրեւ ապացոյց՝ … զգացած էր, որուն իրրեւ ապացոյց՝ … վրկեցին գլուխը միայն նստելէ … ։ …ով կամ քանակով իրեն տրուած ա՛ղ…ը կերակուրը հաճոյքով կ'ուտէր, սա–…յն խեղճը զարմեալ անօթի էր, հակա–…ակ անոր որ իր սրունքները այնքան ու–…ել չէին, բայց ստամոքսը բաւական գո–…ւոր էր․

— Այսքանը կը բաւէ, պառաւ աղջիկը, …ւոր ն ալ իրիկուան համար պահէ ․․․։

Աղջիկն ու փեսան անհանդուրժելի կեր–…ով ամէն քայլափոխի կը հալէին ու կը …եւէին իրեն եւ յաճախ աղդարարու–…թիւններ կ'ընէին ։

…ում մը երբ այլեւս կը դադրի աթ–…ութեր ըլլալէ, արդեօք կը կորսնցնէ՞ …ւ ապրելու իրաւունքը․․․։

Իրիկուն մը աղջիկը իր հօրը հանդէպ …ւելի անարգանօք եւ աւելի անողորմ զար–…ւ մալլէն բազուկները իր կուրծքին … պառաւ անոր երեսին ի վեր․ — տակա–…ին այսպէս ո՞րքան ատեն պիտի տեւէ ; …երեւի թէ մեղ երեւս մոխիրի վրայ …պիտի նստեցնես․ դուն քաջասրտութիւն … չունիս որ մի անգամ ընդ միշտ գետը …նետուիս …՞։

Ատուած իմ, զարհուրելի բան էր այս …կորովամակ եւ պողպոջուն մարդուն ի–…մանայ թէ քաջասրտութիւն չունի, մէկը՝ …րուն անցեալը գինուորական կեանքը …տա փայլուն եղած եւ իր կուրծքը բազ–…մաթիւ արժանեաց շքանշաններով զար–…դարուած է ։ ․

Հեռացաւ տունէն ցոյց տալու համար թէ ինքը քաջ է ։ Յամրաբար յառաջացաւ գետի վրայ ։ Այդ օրը կիրակի էր ։

Անցորդները կիրակնօրեայ զուարճու–թեանց եռեւէն, շաղակրատելով, երգե–լով եւ ազմկելով՝ ոմանք թատրոն, ո–մանք ալ սրճարան կ'երթային ։ Այդ բազ–մաթիւ իրենց գրպաններուն մէջ դրամ ունէին․․․ անոնց վերջալոյսը տակաւին չէր հասած, սակայն, իրենք ափսոս, մօ–տեցած էր․․․։ Ինչ դառնակսկիծ վայր–կեան ․․․։

Բայց գետը այնքան տխուր էր եւ ջու–րերն ալ որ ծերուկը մահասարսուռ եռ վերադարձաւ ։ Բուսաստնութիւնը գլուխը պատած էր, կարծես ամէն բոպէ կը գգար ու կ'իմանար անոնց վայրագութիւնը ու սիրտը կը խոցոտէր ։ Ամօթոտուն երբ ծունկերը կթոտած ամօթութեամբ աղջամուղջին կ'իջնէր, փեսան կամ աղ–ջիկը կանգնած անոր դէմ՝ կը յանդիմա–նէին պատալով ․

— Տակաւին դուն հո՛ս ես, գետ …ա– …կեր ․․ ։

Երբեմն ալ դրացի կնոջ խօսքը ուղղե–լով ․

— Տեսէք սա ծոյլ անպիտանը՝ որ գին–…ուորութիւն ալ ըրած է, բայց քաջութիւն չունի գետը նետուելու ․․․։

Ուհանոցին մէկ անկիւնը նստած, խան–դաղատանքով Թոռնիկին աչքերուն մէջ կը նայէր ու միեւնոյն ժամանակ կ'ար–տասուէր, որովհետեւ այդ օրը սովորա–կանէն շատ աւելի խիստ վարուած էին ի–րեն հետ ։ Թոռնիկը՝ թուխ եւ սիրուն աղ–ջնակ մը, ծաղրական չեշտով եւ հեղնող աչքերով, մօտեցաւ անոր եւ ըսաւ ․

— Մեծ հայրիկ, ճի՞շդ է արդեօք, ի–կապէս դուն ծո՞յլ մըն ես ու չե՞ս կրնար քաջութեամբ գետը նետուիլ ․․․։

Ծերուկը վշտաբեկ, անոր աչքերուն մէջ նայելով՝ յարեց ․

— Դուն ես որ կ'ըսես այդպէս ․․․

— Մայրս ալ, հայրս ալ, եւ ամէն մարդ ․․․։

Այն ատեն ծերունիին համբերութիւնը յորդեցաւ, հաւաքեց իր բոլոր ուժերը կանգնեցաւ եւ փողոց նետուեցաւ ։ Անձ–րեւը բարակ, բարակ կը մաղուէր, բնու–թիւնը կարծես յաւիտենական տխրու–թեան մէջ էր ։

Խեղճ ծերուկը, ժամէ մը ի վեր գետա–փի՝ պաղ եւ մահացու ջուրը կը դիտէր ․ Լինել թէ չլինել․․․։ Եւ ահա, երկու թե–ւերը վեր բարձրացուց եւ նետուեցաւ ջուրին մէջ ․․․։

Յաջորդ օրը, իր հսկայ մարմինը ջու–րէն դուրս հանեցին ։ Գրպանները խու–զարկելով գտնեցին ինքնութեան թուղթե–րը, տեսան զինուորական ծառայութեան հրաշալի վկայութիւնները․ անձնազոհու–թեան բազմաթիւ դէպքերով եւ քաջու–թիւններով զարդարուած էին անոր էջե–րը ։ Բարեկեցիկ վիճակ, փառաւոր անց–եալ, ընտանեսիրութեան, բարեգործու–թեան եւ մարդասիրութեան կրկնակ ա–ռաքինութիւններով օժտուած ։

— Ահաւասիկ նորէն ինքն է որ պատ–գարակով մը կը բերեն մեր տունը ։

— Այո, սակայն վերջին անգամ ըլլա–լով․․․ պատասխանեց կինը ։

— Ես էի որ բսի իրեն այդպէս ընել ․․․ յարեց անմեղ աղջիկը ։

Իսկոյն փոխադրեցին գերեզմանատուն, զարդարելով անոր դագաղը փունջիկ մը ծաղիկով՝ որ կը բաղկանար բարակ եւ երկար տերեւներէ եւ քանի մը մութ գոյն մանիշակներէ ։ «Յորին վշտակցութիւն» վերտառութեամբ ։

Այս եղերերգութիւնը կը զուգադիպէր Ծնունդի նախօրեակին, երբ կարծես յատկանշական կերպով, վաճառատուներ–րու ցուցափեղկերը կը զարդարէն Յիսուս մանուկը, եզը եւ էշը ․․․

Մինչդեռ եկեղեցիին մէջ կը տօնէն Մե–սիային գալուստը, ուր սեղանին վրայ կանգնած պատարագիչը, խորին եր–կիւղածութեամբ եւ ուղղափառ հաւատ–քով «Միրեցէք զմիմեանս» կը գոչէ ․․․ իսկ դուրսը՝ գիրար կը մղէն անլուր վայ–րենութեան, վերադարձ դէպի բարբարո–սութիւն ։

Հայացուց՝
ՆՈՒԲԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ԶԵՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀ

Շատ խօսուեցաւ Փարիզի Հայ Մշա–կոյթի Տան մասին ու պիտի խօսուի տա–կաւին, քանի այնքան գրաւիչ դարձած է անոր հմայքը ։

Այն երեւոյթը, որուն ականատես կ'ըլ–լանք ամէն օր, անկարելի է որ հրճուանք չպատճառէ հայ գղայուն աղդասէրնե–րուն ։

Երիտասարդ ու երէց, կուգան այցելել Տան յարկարաժիններն եւ սրտի մեծ գո–հունակութեամբ կը մեկնին, հպարտու–թեան խոր զգացումով տոգորուն ։

Ու սրահներու վերջնական լրացումը կը յաջորդէ մէկը միւսին ։ Այլազան ելեկ–տրական լապտերներ կը լուսաւորեն այդ լոյսի տունը, լուսաւորելով քոլորիս սրտերը ․

Ահա, այժմ, Թէհլիրեան սրահը ։ Հայ ցեղի վրիժառու հերոսին նուիրուած այդ յարկարաժինը ոգեւորած է բոլորը ։ Մին–չեւ հեռաւոր գաղութներէն, քաջալերան–քի եւ շնորհաւորութեան գիրեր կը հաս–նին, բոլորը հոգեկան մեծ գոհունակու–թեամբ կը մօտենան ձեռնարկին ։

Մեծ թերացում մը պիտի ըլլար մոռա–ցութեան տալ յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք այս կամ այն կերպ՝ ծառայութիւն մը մատուցած էին այս գաղութին, հե–տեւաբար արդար հատուցում մըն է կա–տարած Տան Յանձնախումբը, անոնց նուիրելով այդ չքնաղ դահլիճ սրահները ։ Որքան կանգուն են այդ շէն–քին պատերը, անմահ պիտի մնան անոնց անունները ։

Գլխաւորաբար համեստ Հայորդիներու լումաներով կառուցուած՝ եւ տենչան աշխատանքի արդիւնք է Հայ Մշակոյթի Տունը ։ Ան պարզեւ մըն է Ֆրանսահայ գաղութին եւ պիտի դառնայ կեդրոն մը լոյսի եւ հպարտութեան ։

Երիտասարդ սերունդը սկսած է արդէն խարիսխ նետել այդ շէնքին սրահներէն ներս, հաւաքոյթներ, ժողովներ, լսա–րաններ իրարու կը յաջորդեն եւ ինչ խանդավառ մթնոլորտի մէջ ։ Կ'արժէ թա–փանցել այդ երիտասարդներու հոգինե–րէն ներս, զգալու համար անոնց հպար–տանքը եւ ոգեւորութիւնը ։

Տարեցներս ալ անմասն չենք այդ հըր–ճուանքէն ։ Վերջապէս մեր սեփական Տան մէջն ենք, ու ազատած մեր գիտա–կից երիտասարդութիւնը սրճարաններու թունաւոր մթնոլորտներէն ։

Կը մնայ գեղանայարկի սրահը,— Թէհ–լիրեան սրահ՛,— որու բարեզարդութիւնը խանդով յառաջ կը տարուի ։ Սոցոմոնի ոգին կարծես կը սաւառնի հոն ու շուտ–մայ ապրուստ մը կ'անցնի հոգիէդ ներս ։

Ո՞ր Հայն է որ անտարբեր պիտի մնար այս երեւոյթին առջեւ ու պիտի ջուզէր իր մասնակցութիւնը բերել, որպէսզի այս սրահը արժանավայել ու արագ կերպով բարեզարդուէր եւ ըլլար ընդհանուրին ժամադրավայրն ու ուխտատեղին ։

Մեր օժանդակութեան բաժինը բերելու համար չսպասենք նոր «փոխան ծաղկե–պսակներու ։ Կենդանի գործը գոյութիւն ունի, օգնենք այդ գործի յաջողութեամբ պսակման ։

Գ. ԶՊՐՈՒՔՃԵԱՆ

ԶԵԿՈՅՑ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խը–նամակալութիւնը այս տարի ալ, ինչպէս ամէն տարի, պարտականութիւն մը կը նկատէ ընդհ․ գծերով տալ կարգ մը տե–ղեկութիւններ դպրոցին ներկայ վիճակին մասին ։

Գոհունակութեամբ կը յայտարարէ որ բոլորեց արդիւնաւէտ տարեշրջան մը ։

Նիւթական տեսակէտով ստեղծուեցան աւելի լաւ պայմաններ ։ Հնարաւոր եղաւ վճարել յետնեալ պարտքերու կարեւոր մէկ մասը ։ Եղան անհրաժեշտ նորոգու–թիւններ եւ բարեփոխութիւններ շէնքին մէջ ։ Գնուեցան նոր մահճակալներ, ան–կողիններ, գրասեղաններ եւ աթոռներ ։ Աշակերտուհիներուն թիւը զգալիօրէն ա–ւելցաւ եւ հասաւ 75ի ։

Յառաջիկայ տարեշրջանին համար կը նախատեսուի գործադրութիւնը նոր ծրա–գիրներու ։ Ուսուցչական կազմը պիտի զօրանայ նոր եւ կարող ուսուցիչներով ։ Մտադրութիւն կայ յառաջիկային կազ–մելու երկրորդ դասարան մը քանի որ այս տարուան երրորդ դասարանը այդ տեսակ հնարաւորութիւն մը կրնայ տալ ։

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը պարտականութիւն կը նկատէ իր երախ–տագիտութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնել Հայրապետական պատուիրակ Գերշ․ Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեա–նի, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ անոր նախա–գահին, Գ. Ալէք Մանուկեա–նին, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, վարժարանին Օգն. Յանձնախումբին, Սանուհիներու ծնողներուն ինչպէս նա–եւ բոլոր անոնց որոնք հաճեցան բերել եւ պիտի շարունակեն բերել իրենց թանկա–գին աջակցութիւնը թէ բարոյական եւ թէ նիւթական տեսակէտով, որպէս զի դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը բար–ձրանայ աւելի եւ աւելի եւ գրաւէ իր ար–ժանի տեղը հայկական արտասահմանի մէջ ։

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Գրող կինը՝ երկու չարիք կը գործէ ։ Գիրքերուն թիւը կ'աւելցնէ եւ կիներուն թիւը կը պակսեցնէ ։

Ճ. Գ. ԾՕ.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

— Սակայն քահանայապետը յանձն կ'առնի՞ խօսել արքայի հետ, — կասկած յայտնեց Վահեւունին ։

— Չէ՞ որ նա, որքան իրազեկ եմ, չի գնում արքունիք ։

— Այո, ճշմարիտ է, տէր Վահեւունի, — ասաց Կամսարականը ։ Վեհը վշտացած է Արշակից, որ նա կնութեան է առել եղ–բօր որդու՝ արքայազըն Գնելի կնոջը, սակայն նա է Հայոց Աշխարհի վեհագոյն դատաւորը ։ Ուստի պարտաւոր է ․․․ Ե–թէ անհրաժեշտ է խօսել արքայի հետ՝ այդ միայն նա կարող է անել ։

— Թող լինի այդպէս, լինի այդպէս, — կրկնեցին մի քանի ձայներ ։ — Դիմենք Ներսէսին, եթէ հրաժարի՝ այնժամ կը խորհենք մեր անելիքը ։

Երբ մեծ մասը հաւանեց այդ առաջար–կը, խնդրեցին, որ Նար իշխանն ինքը խօսի Վեհի հետ, եւ որքան շուտ՝ այնքան լաւ ։

— Բարի, — համաձայնեց Կամսարա–կանը ։ — Փորձենք եւ այդ ․․․

Երբ իշխանները, միմեանց « գիշեր բարի » մաղթելով, գնացին իրենց հիւ–րասրահները հանգիստ առնելու՝ Համու–նի աւագը բռնեց Կամսարականի թեւը եւ շշնջաց ։

— Այդ Անգեղայ իշխանիկը չի՞ մնալու մեզ․․․ եթէ հեռանայ ։

— Կը խորհենք անհրաժեշտը, — յօն–քերն իրար բերեց Նար իշխանը ։

Մի քանի ժամ յետոյ, երբ հիւրերին հրաւիրեցին ընթրիքի եւ ամէնքը նորից գնացին նոյն ճաշասրահը՝ Անգեղաց իշ–խանիկը մօտ․ Կամսարականի առանձնա–սրահը եւ յայտնեց, թէ ինքը կամենում է մեկնիլ իր տունը, եկել է հրաժեշտ տա–նելու․․․ Բայց տանտէրը բռնեց նրա ձեռ–քը եւ՝

— Ոչ, իշխանիկ, — ասաց, — ես քեզ թոյլ չեմ տայ մեկնիլ այս տարաժամին, թէկուզ եւ քաջարի թիկնապահներով ։ Սիրում եմ, որ հիւրերս գիշերքն իմ յար–կի տակ եւ մեկնեն լոյսով ։

Հնար չկար հրաժարուելու ։ Որքան էլ ահաճ էր այդ իշխանիկի համար, այնու–ամենայնիւ նա հարկադրուեց ընթրել ա–մէնքի հետ՝ տանց մի բառ փոխանակե–լու․ եւ այդպէս էլ անխօս ընթրիքից յետոյ, գնաց քնելու ։ Բայց ննջել չկա–րողացաւ ի սպառ, յիշելով, թէ ինչպէս ընդունուեց իր հակառակութիւնը եւ ինչ–պէս ամէնքը յօնքի տակից էին նայում իրեն ․․․

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Այդ գիշեր քնել չկարողացաւ եւ իշխան Կամսարականը, նա շարունակ մտածում էր Անգեղաց իշխանիկի մասին, նրա խօս–քերի մասին․ որտեղի՞ց էին երիտասար–դին այդ մտքերը․ մի՞թէ նրա մարդիկ չեն փախչում Արշակի նոր քաղաքը, թէ չէ՞ ըմբռնում թագաւորի հրովարտակի աղէտաւոր հետեւանքը․․․ Եւ արդեօք ճի՞շդ են նրա խօսքերը, թէ ինքնակամ ծառաներ է ուղարկել այդ քաղաքում աշ–խատելու ․․․ Ի՞նչ էր նշանակում այդ ․․․ Մի՞թէ կան նախարարներ, որ այդպէս են մտածում ․․․

Դառնացած խորհում էր Կամսարականը եւ չէր կարողանում քնել․ նրան զայրա–ցնում էին անտարբեր նախարարները, որ քիչ էին յուզւում թագաւորի արարք–ներից ։ Ինչ վերաբերում է իրեն՝ Կամսա–րականին, նա ամէնը շատոց ժողովում, անչափ յուզուած էր թագաւորի հրովար–տակից ։ Բաւական չէր անցածը՝ Արշակ թագաւորը նորից արտօնութեան խոս–տումներով մարդիկ էր գրաւում դէպի իր քաղաքը ։ Ի՞նչ էր կամենում այդ ան–հանգիստ մարդը․ ինչո՞ւ էր արհամար–հում նախարարներին եւ նրանց սեփակա–նութիւնը․․․ Վաղուց Նար իշխանին ար–հաճ էր, որ Արշակ թագաւորը արքունի–քում բարձր դիրք ու պաշտօններ էր տա–լիս Մամիկոնեաններին, Գնունիներին եւ միւս, անգամ երկրորդական նախարար–ներին, — իրեն՝ ոչ․․․ ընդհանրապէս Արշակի վերաբերումը, պահանջներն ու հրովարտակները տհաճ էին Կամսարա–կանին ։ Աւելին․ նրան թւում էր, թէ դա ուղղուած է յատկապէս իր դէմ, իր համախոհների դէմ․․․ Թէ ի՞նչ էր Արշակ թագաւորի բուն նպատակը՝ Կամսարա–կանը չէր կարողանում հասու լինել, բայց ենթադրում էր, որ ամէնն արւում է չար դիտաւորութեամբ, իրեն եւ իր բարե–կամներին վնասելու համար․․․ Թագա–ւորի վերջին հրովարտակը նրան թւում էր աւելի գայթակղիչ, քան նախորդները ․․․ եւ դա հաստատուեց տխուր փաստե–րով ․․․ Նար իշխանը, թագաւորի հրո–վարտակի առթիւ, մի տասն օր առաջ կանչեց Արշարունիքի եւ Սուրմարիի իր վերակացուներին եւ հարցրեց, թէ կա–րո՞ղ են ասել՝ իր ծառաներից (շինական թէ ռամիկ) քանի՞սն են հեռացել կամ փախել թագաւորի խոստումներով հրա–պուրուած ։ Թէպէտեւ լսել էր, որ եղել են փախչողներ միւս նախարարների կալ–ուածներից, բայց երբ իմացաւ, որ իր ծառաներից հեռացել են մօտ երկու հա–րիւր հոգի, նա ոտքը զարկեց յատակին եւ պոռաց ․

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար․)

ճամբորդութիւնը, ուր աւելի եւս առիթն ունեցած էր ճանչնալու հանգուցեալը: Գ. Քարեան լաւագոյն ձեւով ներկայացուց Յակոբ Տէր Յակոբեանը, իբրեւ մարդ, դրագէտ, ժողովական եւ ազգային դէմք: Յանուն Փարիզահայ մտաւորականներու, Հայ Գրողներուն Միութեան եւ Կեդրոնականի, Գ. գամբանականը արտասանեց Յ. Մկրտիչ Պարսամեան (պիտի հրատարակենք առանձին):

Ապա, հանգուցեալին վաղեմի բարեկամը՝ Նշան Պէշիկթաշլեան յուզուած շեշտով իր յարգանքը բերաւ ողբացեալ Տէր Յակոբեանին, որուն մահով «անապ կոթող մը տապալեցաւ: 80ամեայ կաղնի մը: Եւ հիմա, աւերակ, ամայութիւն»: Պէշիկթաշլեան յիշեց մարդը՝ ազնիւ եւ բարի, բարեկամը՝ միշտ հասնող: Ըսաւ որ Տէր Յակոբեանը բախտաւոր մարդ մը եղած է իր կեանքին մէջ, յաջողած ըլլալով իր ընտրած ասպարէզին մէջ:

Ապա եկեղեցւոյ տխուր հնչիւններու մէջէն, դագաղը առաջնորդուեցաւ ժամէ կառք որ ամբողջովին ծածկուած էր ծաղիկներով:

Բացի այրիէն, զաւակներէն, թոռներէն եւ ազգականներէն, ծաղկեպսակ ղրկած էին «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, բարեկամներ, դրացիներ: Այս ծաղիկներով պարուրուած Յակոբ Տէր-Յակոբեանի մարմինը, հետեւող մեծ թափորով, կ'առաջնորդուէր գէպի Պանթէոյի գերեզմանատունը, ողբացեալին արժանի վերջին կայանը՝ Հայ Մտաւորականներու յատուկ դամբարանը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտեան, Գօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

Այս առթիւ ընտանիքը կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան տասը Ն. Ֆ., Գօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ 10 Ն. Ֆ., «Յառաջ»ին 20 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆԻ Եկեղեց. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեանէ հանգուցեալ Սրբուհի Մարգարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 10 Ն. Ֆ.: Թուլուզէն Պ. Հայկ Փափազեանէ 30 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մարգարեանէ իրենց թոռնիկին պապքինման առթիւ 10 Ն. Ֆ., Ոմն՝ բարերար Տիկին մը 50 Ն. Ֆ., Վիէնէն Պ. Արմենակ Մինասեանէ 10 Ն. Ֆ., Ոմն բարերար պարոն մը 50 Ն. Ֆ., Տիկին Էլպէքեանէ 10 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Այճեանէ 10 Ն. Ֆ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ. Միութիւնը կը հաղորդէ թէ «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտ:

Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրել տան խորհրդարանը որ բաց է ամէն օր ժամը 14էն 19:

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլոր ծնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, եկեղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի տրուին Կրթ. գործի նըկատմամբ առնուած բացառիկ միջոցներու շուրջ:

Ազգ. Միութեան առած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պիտի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Անիշոլէն Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի Աւրինէ Նուրեանի մահուան առթիւ, Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԺԱՄԸ 8էն 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շաւիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան — Փափազեանի: Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թուա Շանիքին: Ժամը 9-12 եւ 2-4:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին:

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի ողահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուատի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր գպրոցներու մասնակցութեամբ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստացի Տիկին Ովսաննա Կօչկարեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մեսիա Գաթրանճեանը, հօրը անունը Կարապետ, մօրը անունը Աղնիւ: Այս մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի մարդասիրաբար իմացնել հետեւեալ հասցէին.

DIKRAN DUMANIAN
Esrefefendi Sokak 54-3
PANCALTI, ISTANBUL (Turquie)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾՆԱՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192: Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղերուն ընդհ. ժողովները տեղի պիտի ունենան հետեւեալ թուականներուն.—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին:

ՊԼ. OSSO՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին:

ԳՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին:

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը, երկու սեռէ աշակերտներու համար, կը վերսկսի Չորեքշաբթի օր, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 18ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանքիւր, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի: Հայ ծնողքներու կը յանձնարարուի օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները առաջնորդելով հետեւելու դասընթացքին: Արձանագրուելու համար դիմել դասերու օրերը՝ Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 18ին:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տարբ. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
14 SEPTEMBRE
1960

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8899 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4700

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

...ՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

...ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ԴԷՊՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ...ԱՔԱՑԻՆ ՏԱՐԱԶ ՀԱԳԱԾ 250 ...ՍՏԻԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

...րէս 5000 ոսկի յանձնած էր Հիքմէթ Գիլի, Միքինկի պատրաստութիւն – ...ու համար.— Փրոֆ. Կէօֆայ միակ ...ական պնձնաւորութիւնն էր որ ...ացաւ դէպքերը կանխելու համար:

Բ.

...ւած էինք առաջին մասը ...ոտեղեկագրի մը որ վեց Սեպտեմ– ...դէպքերու վագարդային պատրաս – ...ած էր երկար ատեն ապահովութեան ...պաշտօնավարած անձի մը կողմէ՝ ծա– ...ազաքական դէմքի մը պահանջքին ...

...ւ կը ներկայացնենք տեղեկագրին ...ակութիւնը :

...ապահովութեան պալատային վրայ կայ ...ական մեծ վաճառատուն մը որ կը ...«Շարք Փազարը» անունը: Առաջին ...երուն, այս վաճառատունը չքան – ...ւ: Գիշերը ժամը 24ին երբ արդէն ...րման միճակ հռչակուած էր, 15–20 ...ոց խումբ մը եկաւ, ձեռքի Թուղ – ...ուն նայելով փնտռեց «Շարք Փազա – ...», այս այստեղ է ըսաւ եւ քանդեց ...Հաստատութեան ակերը, որոնք ...ակէն վաճառատան վրայ, անձամբ ...ած են այս վիճակը :

...երբ իմացայ այդ վեց հարիւր հո – ...ւ կազմակերպութեան խնդիրը, այդ ...խօսեցայ նախկին ապահովութեան ...ի մը որ այժմ հանգստեան կոչ – ...է Հետեւեալը ըսաւ ինծի.— «Այն ...ին մէջ ալ, ուր ապահովութեան ...էի եւ ես, այդպիսի կազմակերպու – ...մը հիմնած, ձեռքի տակէ ոստիկա– ...եան գործերուն միջամտած, ...ակիցներու գործերով ապօրէնի ...հետաքրքրուիլ սկսած էին: Կան– ...Դեմոկրատ կուսակցութեան Նա – ...յին նախագահը, տեղեկացուցի թէ ...թիւն պիտի գործածէի եթէ փակուն ...ին կազմակերպութիւնը : Ստիպ– ...լուծել »:

...պայ մէկ բարեկամս, որ առաջին ...ին մէջ կը պաշտօնավարէ ու իր ...ած լուրը արժէքաւորելու կարողու– ...աէր է, հետեւեալը ըսաւ ինծի .— ...կայինները ճշդած են թէ 6–7 Սեպ– ...երի դէպքերը սկսած են քաղաքային ...ղաց հագած 250 ոստիկանի մասնակ – ...եամբ »:

...վարչապետ Ատնան Մենտերէսի եղ– ...ր վեցի նախորդող օրերուն «Կիպ– ...Թուրք է» ընկերակցութեան նախա – ...Հիքմէթ Գիլը կանչելով տեղեկացու– ...էր թէ որոշած է Կիպրոսի համար ...ին մը կատարել, հրամայած էր որ ...կցութիւնն ալ մասնակցի այդ մի– ...ին եւ պատրաստութիւններուն յատ – ...լու նպատակով հինգ հազար ոսկի ...ած էր Գիլի: (Ծան.— Հիքմէթ Գիլ ...րման վիճակի առջեւ նախ ուզած է ...ութիւն չընել՝ պնդելով այդ դէպքին ..., բայց վերջին օրերուն իր վրայ է ...դրուած ճնշումին հետեւանքով ըս– ...է հրաժարիլ իր այդ դիրքէն: Այ – ...ներեր, վերալիշեալ կէտը փաստել ...է: Նոյնիսկ ես անգամ մը եմ ...փաստելու հնարաւորութեան) :

...Դէպքի միջոցին բազմաթիւ քանդիչ ...գործիքներ գործածուած են: Ասոնցմէ ...ը հայթայթուած է նոյնինքն քան – ...ւ վայրերէն, սակայն քանդումի ե – ...ները այն կարծիքը կը ներշնչեն թէ ...նախապէս պատրաստուած էին կարգ մը ...ները: Արդարեւ, կարգ մը վայրեր՝ ...րական շաւիղմէ անդամ գործած – ուած է: Թէեւ սուտ կամ զօրաւոր փաստեր գոյութիւն չունին, առ այժմ, բայց վրայ կը հաշի թէ քանդիչ գործիքներէն ոմանք Տօվլային Դրամատան աշխատանոցներէն հայթայթուած են: (Եթէ հնարաւոր ըլլայ մասնագէտներու քննու – թեան ենթարկել կարգ մը գործիքներ զորս կրցած ենք ձեռք ձգել, գուցէ կրնայ ճշդուիլ թէ Տօվլային Դրամատունէ հայթայթուած են :

Ժ) Կառավարութիւնը , հակառակ ա – մէն բանի, չէ թերացած Ֆեների Պատ – րիարքարանը պաշտպանելու մէջ: Արդա – րեւ դէպքէն մէկ քանի օր առաջ Պատ – րիարքարանին շուրջ յաջորդական շղթա– ներ հաստատուած ու այդ վայրը խստիւ պաշտպանուած է: (Ծան. — Հակառակ ատոր, Դեմոկրատ կուսակցութեան Էյուպի նախագահը անձնապէս շարժելով ու – զած է Պատրիարքարանը քանդելու հա – ճոյքը ըմբոշխնել ու քանիցս փորձած է խզել ապահովութեան շղթան՝ անձերու միջոցով զորս շարժման անցուցած է : Բայց երբ Ֆեների աւագ էօմիսէրը Մուս– թաֆա զէնքով փոխադարձած է յարձա – կումին, Նախագահը ըսած է. «Դուն կ'ե– րեւի մոռցար թէ Դեմոկրատ կուսակցու – թեան Էյուպի նախագահ եմ ես.վաղը ա– ռաջին գործս պիտի ըլլայ քեզ աքսորել տալ այստեղէն»):

ԺԱ) Սեպտեմբեր վեցէն առաջ պատա – հած է հետեւեալ դէպքը զոր կ'ենթադրեմ թէ կապ ունի Ֆեների Պատրիարքարանին պաշտպանութեան հետ .

Ապահովութեան տնօրէնութենէն զաղտ– նի ոստիկան մը քանիցս Պատրիարքարան երթալով ուզած է ճշդել քահանաներու տան հասցէները: Պատրիարքարանէն«Քա– հանայ հայրերուն տուները հականեխե՞լ պիտի տան արդեօք» ըսելով կատակած են: (Ծան.— Այս կէտը այսօր ալ կը հաստատուի Պատրիարքարանին կողմէ եւ կ'ենթադրուի թէ Սեպտեմբեր 1ին պատ – րաստութիւն մըն էր այդ դիմումը):

ԺԲ) Սեպտեմբեր վեցին, ռատիօն հա– ղորդած է թէ Սելանիկի Աթաթիւրքի տան վրայ ռումբ արձակուած է: Այդ միջոցին, «Իսթանպուլ էքսփրէս» թերթն ալ Բ. տպագրութիւնով մը կարծես շարժման անցնելու ազդանշանը տուած է: (Ծան.— Ես տարիներով Անատոլու Գոր– ծակալութեան մէջ աշխատած եմ: Այս տեսակ դէպքերու պարագային, այսինքն՝ երբ խնդրոյ առարկայ են լուրեր որոնք կը շահագրգռեն մեր երկիրն ու ժողո – վուրդը, սովորութիւն դարձած է ռա – տիոյին եւ թերթերուն բացարձակ լուր չհաղորդել առանց նախապէս Անգարայի հաւանութիւնը առնելու: Նոյնիսկ Թրքա– կան թերթերը, որոնք որեւէ լուր կ'իմա– նան օտար ռատիօներէ եւ գործակալու – թիւններէ , թախանձանքով կը դիմէին Ա– նատոլու Գործակալութեան, բայց տեղե– կութիւն չէր հաղորդուեր իրենց: Շատ անգամ կառավարութիւնը կը խորհրդակ– ցէր խնդրին շուրջ, կամ կ'արտօնէր, կամ կ'արգիլէր մեր գործակալութեան եւ ռա– տիոյին միջոցով հրատարակումը : Ու – րեմն, ի՞նչպէս եղած էր որ կառավարու– թիւնը օտար գործակալութիւններու հետ միաժամանակ , այդքան շուտ կրցած էր հրատարակել տալ: Ես ուշադրաւ կը գտ– նեմ այս կէտը : Գալով «Իսթանպուլ է – քսփրէս » թերթին. ան կը պատկանի Դե– մոկրատ կուսակցութեան նահանգային վարչական խորհուրդի անդամ Միթհաթ Փերինի):

2.— Կառավարական ուժերը ոստիկա – նութիւնն ու ոստիկան զօրքը, բացարձակ չեն կատարած իրենց օրինական պարտա– կանութիւնը դէպքին ընթացքին : Որով հետեւ իրենց արգիլուած էր կատարել : Այս վիճակը չէ վրիպած ամբողջ Պոլսոյ բնակչութեան աչքէն: Երրորդ յօդուածին մէջ Պոլսոյ կուսակալին մասին պիտի տամ բացատրութիւն թէ ապահովութեան

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՌՆԱԿ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔՈՆԿՕՅԻ ՄԷՋ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ , ԵՐԵՔ ԺԱՄ ԵՏՔ ՃԻՓՈՎ ԿԸ ՊՏՐՏԻ

Ապահովութեան Խորհուրդի առջի օր – ուան նիստը մօտ մէկ ժամ ուշ բացուեցաւ եւ հազիւ 15 վայրկեան տեւեց : Միայն մէկ որոշում տրուած է: Քանի մը անգամ յետաձգուած նիստը անգամ մը եւս յե – տաձգել, ու այս անգամ ցնոր տնօրինու– թիւն: ՄԱԿի Խորհրդային նոր պատուի – րակը՝ Զորին բուռն կերպով ընդդիմա – ցած է, ամերիկեան այս առաջարկին, սակայն Ապահովութեան Խորհուրդը 2ի դէմ 9 ձայնով յետաձգելու որոշում տը – ւած է, յիշեցնելով խորհրդային պատ – ուիրակին թէ ինք միշտ կարելիութիւնը ունի ժողով պահանջելու, համաձայն կա– նոնագրին :

Ապահովութեան Խորհուրդի ժողովին մասնակցելու համար, Լէոփոլտվիլ երկու պատուիրակութիւն ճամբայ հանած է : Առաջինը Լումումպայի եւ երկրորդը Իլէոյի կառավարութիւնը կը ներկայա – ցընէ: Երկու պատուիրակութիւններն ալ Նիւ Եորք հասած են: Առաջինը Փարիզի, երկրորդը Լոնտոնի ճամբով: Օռլիի օդա– կայանին մէջ, Քանդա, Լումումպայի պատուիրակութեան պետը յայտարարեց. — « Օրինաւոր միայն մէկ կառավարու – թիւն կայ , այն որ կեանքի կոչուեցաւ ժողովուրդին կամքով եւ խորհրդարանի վստահութիւնը վայելեց , վերջերս» : Իլէոյի ներկայացուցիչը՝ Պոմպոքօ Լոն– տոնի մէջ իր կարգին յայտարարած է.— «Ցոյց ունիմ որ Ապահովութեան Խոր – հուրդին ձայն պիտի առնեմ» : Այս առթիւ դիտել տուած է, թէ «Քոնկոյի հակա – մարտ ցեղերը պիտի միանան ու բոլոր – ուին Իլէոյի կառավարութեան շուրջ»:

Ապահովութեան Խորհուրդի տուած յե– տաձգման որոշումը հետեւանք է Քոնկո– յի խառնակ կացութեան: Արդարեւ , ա – նակնկալ եւ տարօրինակ միջադէպեր պատահեցան վերջին քանըչորս ժամե – րուն: Առջի օր ժամը 3ին շուրջ երեսուն քոնկոցի զինուորներ Լումումպայի տունը կ'երթան, եւ առանց միջադէպի կը ձեր – բակալեն պաշտօնանկ եղած վարչապետը: Ձերբակալութեան պահուն լրագրող մը հետեւեալը լսած է.— «Ամօթ ձեզի , ես ձեր պետն եմ: Երբ իշխանութեան գլուխ գամ պիտի տեսնէք թէ ինչ պիտի ընեմ»:

Լումումպա Լէոփոլտվիլի զօրանոցը փոխադրուած է: Ժամը 6ին, այսինքն ձերբակալութենէն 3 ժամ ետք, Լումում– պա ճիփի մը մէջ ոտքի կեցած եւ շրջա – պատուած կուսակիցներով կը յախոր – տար.— «Դուրս ըրէք ՄԱԿը եւ գաղթա – կէրները: Կը տեսնէք, հոս եմ: Պիտի յաղ– թենք: Դաւաճանները անգութ կերպով պիտի պատժուին» եւայլն:

Իր ձերբակալութեան շուրջ մանրամաս– նութիւններ տուած ու այս առթիւ յայ – տարարած է.— « Բանակը ընդհանուր զօրավարի կ'ենթարկեմ : Իշխանութեան գլուխը կը գտնուիմ: Եթէ ուրիշ մը կ'ու– զէ իմ տեղս անցնիլ պէտք է զիս սպան – նէ» : Փորձած է ձայնասփիւռի կայանը գրաւել: Ղանացի յիսունի մօտ զինուոր – ներ դիրք գրաւած եւ գնդաձիգները լա – րած են : Գնդապետը յայտարարած է .— « Ցատուկ հրահանգ ունիմ, ոչ ոք կրնայ մտնել: Եթէ բանի ուժ գործածէք կը կը– րակեմ» : Լումումպա իր կուսակիցներով քաշուած է :

Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ու – ժերը պիտի քաշուին Քոնկոյէն: Ըստ Գա– հիրէի ձայնասփիւռի խօսնակին «ՄԱԿը գաղթատէրերու քաղաքականութեան գործիք դարձած է» : Գահիրէ դժգոհ է որ ՄԱԿը օդակայանները եւ ձայնասփիւռի կայանը գրաւած է :

Իլէօ , Քազավիւպիւի կողմէ դիւանա – գիտական մարմնի անդամներուն ներկա– յացած է: Այս առթիւ նորընտիր վարչա– պետը յայտարարած է, թէ նպատակ ունի համաժողով մը գումարել տալ Քոնկոյի պետութեանց միջեւ : Խորհրդաժողովին նպատակը պիտի ըլլայ հաշտեցողութեան եզրեր գտնել երկրի բոլոր հատուածնե – րուն եւ ցեղախումբերուն միջեւ: Զոմպէ մերժած է փոխ – վարչապետի պաշտօնը, Իլէոյի դահլիճին մէջ:

× Համբըշըլտ քաղաքական տեղեկա – գիր մը բաժնեց առջի օր , ուր ցաւ կը յայտնէ «երկու պլոքներու հակամար – տութեան համար, մանաւանդ Ափրիկէի կոյս հողերուն վրայ»:

Համբըշըլտ կ'ըսէ նաեւ թէ Քոնկոյի փորձը հաստատեց միջազգային մնայուն ուժի մը գոյութեան անկարելիութիւնը , որովհետեւ ըստ վայրերու, ՄԱԿի ուժե – րու կազմը պէտք է վերաքննուի, ամէն անգամ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻ ՄՈԼԷ նոր լուծում մը գտաւ Ալժե – րիոյ համար.— «Անկախութիւնը լուծում չէ: Մեծամասնութեան օրէնքները չեն կրնար բոլորին պարտադրուիլ: Միայն նահանգային ինքնավարութեան օրէնքը կրնայ յարմարիլ, այլ խօսքով՝ Զուի – ցերիա մը :

ՌՈՊԵՐ ՇՈՒՄԱՆ որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Թուրքիոյ մէջ Ճումհուրիէթին յայտարարած է թէ հիմնարկութեանց փոփոխութիւնները որոնք տեղի ունեցան Մայիս 27ի յեղափոխական շարժումին հետեւանքով շլարմացուցին , որովհետեւ անոնք «ցոյց տուին Թուրք ժողովուրդին յեղաշրջումը : Մենատիրութիւնը չի կը – նար գոյատեւել խաղաղասէր երկիրներու մօտ եւ այն ազգերուն մօտ, որոնք սըր– տանց կը սիրեն ազատութիւնը »:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ Թաղաւորական հրա – մարտակ մը, մէկ տարի երկարաձգեց խորհրդարանի լիազօրութեան շրջանը որ ըստ սահմանադրութեան կը վերջանար այս ամսու վերջ:

ՖԵՏՈՐ ՊԱՆՖԵՐՈՎ, խորհրդային գը – րագէտը մեռաւ, 64 տարեկանին :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Արաբ Միացեալ Հանրա – պետութեան դեսպանատան մէջ ռումբ մը պայթեցաւ: Մէկ վիրաւոր եւ նիւթական վնասներ կան միայն: Ոստիկանութիւնը Ապահովութեան միջոցներ ձեռք առաւ :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ Ռաս էլ Ճէպելի (Թունուզ) մէջ ճառով մը անդրադարձաւ Պիզերթի հարցին: «Մեր անկախութիւնը ամբող – ջական պիտի չըլլայ, քանի որ Թունուզի հողէն մաս մը դրաւուած մնայ»: Ցոյց յայտնեց որ Ֆրանսա անզիջող պիտի չմնայ :

ԼԱՕՍԻ մէջ մէկ ամսուան ընթացքին երկրորդ պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ: Ներկայիս երկու կառավարու – թիւն գոյութիւն ունի: Վիէնթիանի օրի – նաւոր եւ Սաւաննախեթի անջատուած կառավարութիւնը: Քաղաքացիական պա– տերազմ մը կրնայ ծայր տալ :

ՊՈԿՈԹԱՅԻ միջամերիկեան պետու – թեանց տնտեսական խորհրդաժողովը վաւերացուց լատին ամերիկեան երկիրնե– րու օժանդակութեան ծրագիրը , որուն գործադրութեան համար, Մ. Նահանգ – ները հինգ հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը բացին: Քուպա դէմ քուէարկեց :

ՓԱՐԻԶԻ Խորհրդ. դեսպանը՝ Վինոկ – րատով Խրուշչեւի կողմէ նամակ մը յանձնեց Զօր. տը Կոլի: Ելիզէէն մեկնած պահուն լրագրողներուն յայտարարեց .— « Զինաթափութեան շուրջ միտքերու փո– խանակումը կը շարունակուի» : Ցետոյ ա– ւելցուց .— «Խօսեցանք նաեւ Եւրոպայի կազմակերպութեան եւ Եւրոպայի գաղա– փարին շուրջ»:

ԿԻՊՐՈՍ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Միջերկրականի արեւելեան կղզին ալ անկախութիւն ստացաւ կէս միլիոն բնակչութեամբ ռամկավարական իրաւակարգը որդեգրելով, բնակչութեան համեմատական ներկայացուցչութեամբ: Կրօնաւոր մը դեկավար դարձաւ միանգամայն եւ յետոյ անկախութեան շարժումին եւ բազմեցաւ նախագահական աթոռին վրայ կրօնական եւ քաղաքական զոյգ պաշտօնները միացնելով: Կրօնական համայնք մը կրօնականի մը դեկավարութեամբ քաղաքական մարմին մը եղաւ ինքնորոշման չափազանցուած եւ ընդհանրացած սկզբունքին համաձայն:

Այս փոքրիկ կղզին իր աշխարհագրական դիրքին, կլիմային եւ հարստութեան պատճառով սարկացած է երեք հազար տարի: Միջերկրականի արեւելքը ռազմական դիրքով կամուրջ մըն էր Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Իր մարբիի, հոճիի անտառները հրապուրիչ էին եգիպտական եւ փիւնիկեան նաւորդներու համար առատ ատաղձ հայթայթելով նաւաշինութեան:

Անադապըլինձէ դարուն ցեղախումբեր նախնական արուեստ մը, բնակչութիւն մը պիտի բերեն հոն: Եգէական քաղաքակրթութիւնը պիտի թափանցէ կղզիաբըննակներուն միջեւ: Եգիպտոս պիտի գրաւէ, Ասորեստան հողատարութիւն պիտի հաստատէ, Փիւնիկեցիներ պղինձի հանքերը եւ անտառները պիտի շահագործեն: Պատմութեան բեմին վրայ պիտի գան Պարսիկներ, աշխարհակալ Կամբիւս 525ին, յետոյ Դարեհ պիտի գրաւեն կղզին, արգիլելու համար թշնամիներուն նաւաշինութեան ատաղձի հայթայթումը: 480 թուին Կիպրոս Քսերքսեսի արշաւանքին կը մասնակցի 150 նաւերով, կը մնայ պարսկահպատակ: Իսոսի ճակատամարտէն ետք կ'անցնի մակեդոնական տիրապետութեան: Աղեքսանդրի յաջորդները պիտի մրցին կղզին տիրանալու համար: Կուգան Հռովմէացիներ եւ Կիլիկեան նահանգի մը կը վերածեն կղզին (58 Ք. Ա.): Օգոստոս առանձին նահանգի մը վարչութիւնը կը հաստատէ, կը կառավարուի կայսեր տեղակալի կողմէ:

Կոզին կը դառնայ այս շրջանին Միջերկրականի պահակը արեւելեան արշաւանքի մը սպառնալիքին դէմ:

Հռովմէական կայսրութեան բաժանման առեն, 395ին, կղզին ժառանգութիւն կը մնայ արեւելեան կայսրութեան: Բնակչութիւնը անդորրութիւնը կը գտնէ ժամանակ մը եւ կը բարգաւաճի: 632ին կղզին բարգաւաճ վիճակ մը ունի, որ երկար չի տեւեր: Արաբական արշաւանքներ հոն ալ կը հասնին, 647ին արաբ կղզի մըն է: Հարուն էլ Ռաշիտ կրկին կը գրաւէ 802ին, կը կոտորէ, կը գերէ եւ մնացորդները տուրքերու տակ կը ճնշէ: Բիւզանդական կը դառնայ Փոկասի օրով (963 – 969), կղզին կրկին կը բարգաւաճի:

Խաչակիրներ կ'արշաւեն Արեւելք: Ռիչարտ Առիւծասիրտ կը գրաւէ 1191ին, բայց կը վաճառէ իբրեւ սեփականութիւն Տաճարական ասպետներուն հարիւր հազար բիւզանդական ոսկիի: Գուիտու Լուսինեանի կ'անցնի յաջորդ տարին, իր եղբայրը թագաւոր Կիպրոսի տիտղոսը կ'առնէ: Կը զօրանայ Լատին տարրը, կը հալածուին ընիկները: Ճենովա կը գրաւէ Ֆամակուստան 1372ին, կը դարձնէ զայն առեւտրական նաւահանգիստ մը, արեւելեան ապրանքներու մթերանոց մը: Կիպրոսի թագաւորները 1368էն 1489 կը կրեն նաեւ «Թագաւոր Հայաստանի» տիտղոսը; Կիլիկիան չփոթելով Հայաստանի հետ: Վերջապէս Ցակոբ Բ. Լուսինեան 1460ին գահընկէց կ'ընէ Կարլոտ քոյրը, կը գրաւէ գահը, կ'ամուսնանայ Վենետիկի ազնուապարմ Կատարինէ Քորնարոյի հետ, «որդեգրեալ դուստրը Ս. Մարկոսի Հանրապետութեան»: Թագուհին կը հրաժարի ի նպաստ Վենետիկի Հանրապետութեան 1489 եւ կը վերադառնայ ծննդավայրը: Վենետիկ կղզին կը պահէ 82 տարի, մինչեւ 1571:

Կիպրոս հինէն ի վեր պատուական գինի կը պատրաստէր: Սելիմ Բ. կը հրապուրուի կիպրական գինիէն եւ կը հրամայէ Լալա – Մուսթաֆայի սուլթանական սեփականութիւն դարձնել այնքան պատուական գինի արտադրող կղզին: Կ'ըսուի թէ Եոսեֆ Նաշի անուն հրեան կը թելադրէ սուլթանին կղզին գրաւել, որովհետեւ ռազմական արժէք ունի, Սուրիոյ, Փոքր Ասիոյ եւ Եգիպտոսի բանալին է:

Շուրջ 243.000 Թուրքեր կ'արշաւեն Կիպրոս, կողոպուտի հեռանկարը եռանդ կուտայ ենիչերիներուն: Թուրք բանակին կը ծառայեն քառասուն հազար Հայեր, որպէս ամբաշէն, մեքենագործ: Նիկոսիա անձնատուր կ'ըլլայ 45 օր պաշարումէ ետք, 20.000 բնակիչներ կը կոտորուին: Ֆամակուստա կը դիմադրէ մէկ տարի եւ անձնատուր կ'ըլլայ 6 Օգոստոս 1571ին, հաւատալով Թուրք հրամանատարին երդումին թէ բնակիչներուն պիտի խնայուի, զինուորները պիտի փոխադրուին Կրետէ: Հրամանատարը կը դրժէ երդումը, զօրավարներ կը գլխատուին, քաղաքին կառավարիչ Մարքանթոնիօ Պրակատինօ չարաչար կը սպաննուի եւ մորթազերծ կ'ըլլայ: Հազար կիպրացի աղջիկներ Սուլթանին կը ղրկուին: Արնալտա անուն աղջիկ մը կրակ կուտայ նաւին վառօդարանին եւ ամէնը միասին ծովամոյն կ'ըլլան:

1573 Մարտ 7ի համաձայնութեամբ Վենետիկի Հանրապետութիւնը կը ճանչնայ Սուլթանին տիրապետութիւնը, որ պիտի տեւէ երկու հարիւր տարի: Բնակչութիւնը երբեմն պիտի ըմբոստանայ Թուրք վարչութեան դէմ, միշտ բիրտ եւ հարստահարող, 1764ին, 1804ին, 1821ի յոյն ապստամբութեան առեն կղզին եպիսկոպոսներն ալ խեղդամահ կ'ըլլան Թուրք կառավարչին հրամանով, համակրութիւն ցոյց տուած ըլլալնուն համար դաւանակից եղբայրներուն:

Քրիստոնէութիւնը կը թափանցէ առաջին դարերուն: Կիպրացիք նախանձախնդիր կ'ըլլան իրենց եկեղեցիի անկախութեան: Եփեսոսի ժողովը կ'ընդունի անկախութիւնը 431ին՝ հակառակ Անտիոքի Պատրիարքութեան ընդդիմութեան, Զենոն կայսրը կը հաստատէ անկախութիւնը: Լատիններ կը հալածեն, յոյն եկեղեցին կը տկարանայ, Լատիններ կը տկարանան, յոյն եկեղեցին կը զօրանայ: 607 եկեղեցիներ, 94 վանք կը վկայեն ժողովուրդին բարեպաշտութիւնը: Կը սպառին մարոնիներ 60.000էն 3.000ի իջնելով: Գուիտոն Լուսինեան Լիբանանէն փոխադրած էր բազմաթիւ մարոնիներ, որոնք 62 գիւղեր կազմած էին: Կային նաեւ հրեայ գաղութներ:

Ժամանակին մինչեւ մէկ միլիոն բնակիչ ունեցած է, 1878ին անգլիական իշխանութեան փոխանցման առեն 176.000 էր բնակիչներուն թիւը: Կոտորած, արտագաղթ, համաճարակ մաշեցուցած էին բնակիչները: Կոստանդիանոսի օրով 36 տարի երաշտ եղած է, բայց քիչ առենէն աճած է բնակչութիւնը:

Երեք հազար տարիներու տիրապետութիւնը, տիրողներու հալածանքները, օտար տարրերու մուտքը նուազեցուցած չէ բնիկներու հաւատարմութիւնը ցեղին, լեզուին եւ կրօնին հանդէպ, բնակչութեան յոյն տարրը դիմադրած է ամէն ճնշումի: Յոյն անկախ եկեղեցին եղած է պղպակը յոյն անկախութեան:

Կիլիկիոյ կողքին, առեւտրական տարանցիկ ճամբուն վրայ Հայ առեւտրականներ ալ հաստատուած ըլլալու են կղզիին մէջ: 1179ին Թաղէոս Եպիսկոպոս մը Կիպրոսի մէջ կը մասնակցի Հռոմկլայի ժողովին, ուրեմն եպիսկոպոսական թեմ մըն էր, կար որոշ թիւ մը ներկայացնող գաղութ մը: Պատմաբաններ կը վկայեն, թէ Հայեր եւ Յոյներ Ֆրանկներուն ենթակայ են: Հայերը աւելի նպաստաւոր կացութիւն մը կը ստանան արքայական խնամութեամբ: Պետրոս Ա. կը ճանչցուի թագաւոր Հայոց: 1403ին Սիսէն գաղթած են բազմաթիւ ընտանիքներ, ուրիշներ կը հետեւին 1421ին եւ Վենետիկի տիրապետութեան շրջանին կը գրաւեն պատուաւոր դիրքեր: Երբ Թուրքերը կը գրաւեն Նիկոսիան՝ Հայերուն կը նուիրեն Ս. Աստուածածին եկեղեցին.

Կղզին կը մտնէ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան իրաւասութեան տակ 17[illegible]ին. Պոլսոյ Պատրիարքութեան կ'ենթարկուի 1800ին, Սսոյ միաբան մը Սսոյ Կաթողիկոսութեան կ'ենթարկէ 1837ին: Հոգեւոր ենթակայ է Հալէպի առաջնորդութեան, որովհետեւ առանձնական հաշուեներէ զատ մասնաւոր առաջնորդութիւն չունէին: Արմատախիլ իր երկրէն, արմատ չէն գտներ օտար երկրի մէջ, կը խուսափի արօրէն, փերեզակ է, արհեստաւոր, առեւտրական միջնորդ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, համայնական, եկեղեցական նախնական կազմակերպութիւն մը, որ շուտով կը կազմալուծուի, կ'ուծանայ լեզուէն, եկեղեցիէն, կը ձուլուի եւ կ'անճիտուի:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂԹՕՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԷՋԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՈՒԿՐԱՆԻԱ ԲՆԱԿՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչ կը վերաբերի Լվով գրուած գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն, պէտք է ըսել, որ թէև թիւով շատ չեն, բայց եւ այնպէս կը վկայեն Հայրենիքէն դուրս ապրող Հայերուն գեղարուեստական բարձր ճաշակը: Անոնց մէջ կ'արտացոլայ Հայերուն ջերմ սէրը հայրենի երկրին, լեզուին եւ սովորութիւններուն հանդէպ: Հին շրջանի հեղինակներու անուններ չեն հասած մեզի: ԺԶ. դարու ապրած հեղինակներէն պէտք է յիշատակել Մինաս Թոքատցին: Կարճ ժամանակի մէջ տիրապետելով տեղական հայկական բարբառին՝ երկար ժամանակ կ'աշխատի Լվովի Հայոց դատարանը, իբրեւ գրագիր: Իր բոլոր ստեղծագործութիւնները գրած է հայերէն լեզուով: Ըստ երեւոյթին Մոլտավիայէն անցած է Լվով գալու համար: 1551ին գրած չափածոյ ստեղծագործութեան մը մէջ, որ վերնագրուած է «Երգ Մոլտավիոյ մասին», ան կը նկարագրէ Մոլտավիա ապրող Հայերու կեանքը: Միւս չափածոյ ստեղծագործութիւնը դաւեշտական բանաստեղծութիւն մըն է, ուր կը գովաբանէ Հայոց հարիսան:

Վերոյիշեալ բանաստեղծութիւններէն զատ, անոր գրիչին կը պատկանին նաեւ մը փոքրիկ բանաստեղծութիւններ եւ բոլ ամուսնութեան վկայականներու տախտակներ տաղանուորով գրած է. Կարեւոր է հայկական դատարանին յատուկ իրաւաբանական տեղեկատու մը Բայց գրական գործունէութենէն, գրած է նաեւ մանրանկարչութեամբ եւ ձեռագրած բազմաթիւ ձեռագիրներ: Արեւմտեան Եւրոպայի շարք մը գրադարաններու մէջ պահպանուած են անոր ծաղկած ձեռագիրները: 1567ին տոմար մըն ալ կազմած է:

Լվովի մէջ ծանօթ էր նաեւ՝ բանաստեղծ Շիմոն Շիմոնովիչ, որ իր ստեղծագործութիւնները գրած է լատիներէն: Ան ծնած է 1557ին, Լվովի մէջ, [illegible] ընտանիքէ մը: Տարբական կրթութիւնը կը ստանայ իր տունը եւ Լվովի գպրոցներ[illegible]

(Վերջ մը [illegible])

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՄ - ՎՐՈՅՐ

Այս ուղղութեամբ, Արամ Վրոյր երկար ամիսներ կ'աշխատի, կը գրէ յօդուածներ, կը մղէ կատաղի պայքար, եւ շնորհիւ իր այս ջանքերուն Թիֆլիզի հայ թատրոնը կը հասնի այն նախանձելի բարձրութեան որուն մասին այսօր կ'արձանագրէ նոյն այդ թատրոնի հարուստ պատմութիւնը:

Արամ Վրոյր գրած է բազմաթիւ ֆանթէզիներ, որոնք եղանակաւորուելով, իր եւ ուրիշներու կողմէ ճեմկար առեն երգուած են Կովկասահայ բեմերուն վրայ: Առանցմէ ամէնէն նշանաւորն է «Նիկը» զաւեշտական երգը, որ արժանացած է ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան:

Այս երգիծական ոճով գրուած տաղաչափեալ երգը տեսակ մը քաշքշուք է կիներուն դէմ, ուր հեղինակը, զուսպ եւ չափաւոր, սլաքներ կ'արձակէ Եւայի սեռուն դէմ, առանց սակայն իյնալու գռեհկութեանց մէջ: Երգին բանաստեղծական կառուցուածքը ցոյց կուտայ ահրնրախ Արամ Վրոյրի գրական անսըպիւռ կարողութիւնը եւ կեանքի իրադարձութիւններըյստակօրէն դիտելու եւ զանոնք գեղարուեստականօրէն վերարտադրելու իր արժանիքը:

Իր այս գործին երեւումէն ետք Թիֆլիզի կանացի բարձր դասուն մէջ անշուշտ դժգոհութեան ալիքէ բարձրացած, չորս կողմէն բողոքի ձայներ հասած են հեղինակին, եւ սակայն այդ բոլորը ոչինչով կրցած են ստուեր ձգել գործին գրական և գեղարուեստական արժէքին վրայ: Գաղափար մը տալու համար, ստորեւ կ'արտագրեմ «Նիկը» ֆանթէզիին վերջին քառեակը.—

Էհ, Նիկոլաճ էլ մի թագաւոր էր,
Բայց տեսէք ինչ օյին բերեց գլխին կնի–
կը:
Ասեղնագործով նաշխուն զարդարուած,
Թասրութինին շապիկը կարեց ցարին
կնիկը ...

Արամ Վրոյր, բեմէն դուրս, գրագած է լուսանկարչութեամբ եւ իր այդ հանգամանքով մեծ ծառայութիւն է մատուցած մեր հնադարեան աւերակներու հետախուզութեան համար տարուած աշխատանքներուն մէջ:

Արդարեւ, տաղանդաւոր դերասանը երկար տարիներ անմիջական աշխատակիցը եղած է յայտնի հնախոյզ Փրոֆ. Մառի, որուն հետ շրջելով այդ վայրերը, մանրամասնօրէն լուսանկարած է մեր փառաւոր անցեալի փաստերը եղող նուիրական աւերակները: Իր այս աշխատանքին մէջ Արամ Վրոյր այնքան բծախնդրութիւն, այնքան հոգի ու սիրտ է դրած, որ յաճախ իր այդ գրաւումը ստուեր է թողուցած իր բեմական աշխատանքներուն վրայ:

Այդ առթիւ հետաքրքրական է ստորեւ արտագրել Արամ Երեմեանի «Հայ բեմի վաստակաւոր արտիստները» աշխատէն դերասանուհի Սիրանոյշի հետեւեալ վկայութիւնը.—

«... Վրոյրն օժտուած էր բազմակողմանի յատկութիւններով, կոմիկական դերերում խաղում էր մեծ յաջողութեամբ, նոյնիսկ երբեմն էլ լուրջ դրամատիկական դերերում ցոյց էր տալիս մեծ յաջողութիւն: Նա իբրեւ դերասան եւ իբրեւ մարդ՝ տալիս է հայ բեմին եւ հայ ժողովուրդին ոչ միայն բեմական բազմակողմանիութիւն, այլեւ իբրեւ լուսանկարիչ, գրականագէտ–խմբագիր՝ թանկագին ծառայութիւն: Նրա շնորհիւ Անիի աւերակները հետախուզուած են լուսանկարչական ամենամանրամասն հետախուզութեամբ ...»:

Արամ Վրոյր եղած է նաեւ կենսագիրներէն մէկը հանճարեղ Պետրոս Ադամեանին, որուն հետ, սկիզբի օրերէն իսկ կապուած է եղած մտերմիկ ու սիրալիր կապերով:

Երբ 1879ին, Թիֆլիզի մէջ կը կազմուի նոր թատերախումբ մը, անոնց առաջին հրապարակ գործը կ'ըլլայ վերստին Թիֆլիզ հրաւիրել Ադամեանը, նոր գործունէութեան ծրագրով մը:

Ադամեանի առաջին այցը չէր ամենա[illegible] հանճարեղ դերասանը առաջին [illegible] Կովկաս էր անցած այն օրը, երբ Ֆասուլեաճեանի հետ միասին [illegible] մերժած Վարդովեանի Պոլսոյ գործունէութեան թրքամարի եւ մանաւանդ մեկենասական դրութենէն, վճռած էին մեկնիլ Նոր–Նախիջեւան: Այնտեղ թատերական փայլուն շրջան մը անցընելէ եւ ժողովրդական անսահման սիրոյ եւ գուրգուրանքի առարկայ դառնալէ ետք, Ադամեան իր հօրը կրած մէկ ծանր նիւթական կորուստին զօյժը առնելով, կը ստիպուի վերադառնալ Պոլիս, ուր հեռու կը մնայ բեմէն ամբողջ տասը տարի: Եւ երբ երկրորդ անգամ կը հասնի երկրորդ հրաւէրը, ըլլալով Ադամեան կը մեկնի Թիֆլիզ: Հոն իր առաջին ներկայացումը եղաւ Շիլլէրի «Աէր առանց համարմանի»: Ահա թէ ինչ կը գրէ Վրոյր այդ ներկայացման մասին.—

«... Բարձրացաւ «Աէր առանց համարմանի» վարագոյրը եւ հասարակութեան աչքերին ներկայացաւ այն, որի մասին մինչեւ այն ժամանակ գաղափար չունէր:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(2 Շար.)

րուն մէջ Վյնուհետեւ կ'ընդունուի Կը-րակովի համալսարանը : Ուսանողութեան շրջանին իր ազատ ժամանակը կը յատ-կացնէ ընթերցողութեան : Կրակովի հա-մալսարանը յաջողութեամբ աւարտելէ ետք կը մեկնի Իտալիա, հուսկ ուրեմն նոր երկիրներ տեսնելու փափաքով կ'այ-ցելէ Ֆրանսա : Լվով կը վերադառնայ կր-թուած և զարգացած : Բազմաթիւ լեզու-ներու, հին գրականութեան եւ փիլիսո-փայութեան, իրաւունքի, Թուաբանու-թեան եւ բժշկութեան հետեւելէ ետք :

Գրականութեան մէջ հիմնադիրը եղած է «...նուիրղութեան» սեռին : Իրա-պաշտ քերթուածով նկարագրած է գիւղա-ցիին աշխատանքը, կոռն ու բեգառը, դա-տապարտած է շահախնդիրները (լեհ կալուածատէրեր) եւայլն : Բարձր գնա-հատուած են նաեւ անոր Ջօները, նուիր-ուած Լեհաստանի կեանքին վերցուած գանազան պատմական դէպքերէ : Շիմո-նովիչ մեծ համբաւ ձեռք բերած է Եւրո-պական շարք մը երկիրներու մէջ, եւ հին գրականութեան քաջածանօթ մասնագէտ-ներ բարձր գնահատած են անոր ստեղծա-գործութիւնները : Անգլիացի լատինագէտ Ճօնզ Սեխեա հիացող մը եղած է Շիմո-նովիչի տաղանդին ու այն կարծիքը յայտնած է, թէ լատին գրականութեան մէջ Շիմոնովիչի Ջօներուն հաւասարը չկայ .

Շատ հաճելի է այստեղ նշել նաեւ, որ Լվով քաղաքի առաջին պատմիչը՝ Բ. Ջիմորովիչն է (1597 – 1677), որ, ինչ-պէս կը պնդեն շարք մը ուսումնասիրող-ներ, նոյնպէս հայկական ծագում ունե-ցած է :

Անոր աշխատասիրութիւնը, որ կը կոչ-ուի «Լվով քաղաքի ժամանակագրութիւ-նը» փաստական հարուստ նիւթ կը պա-րունակէ Լվով քաղաքին եւ Լվով բնակող Հայերու մասին :

Այս փաստերը, ինչպէս նաեւ ուրիշ աղ-բիւրներէ քաղուած վկայութիւններ ցոյց կու տան թէ Հայերը ինչ մեծ եւ երախ-տաշատ դեր կատարած են Լվովի գիտու-թեան եւ մշակոյթի, այնպէս ալ ընդհան-րապէս համաշխարհային մշակոյթի զար-գացման պատմութեան մէջ :

Լվովի հայ բնակչութիւնը իր ազգային դիծերը մացուցած է քաղաքի հասարա-կական կեանքին մէջ.

Առաջին ձիարշաւները տեղի ունեցած են 1633ին եւ կազմակերպուած են Հայե-րու կողմէ Խոձինսկիի կամ Կոսախանչիկի ղեկավարութեամբ՝ Հայոց սուրբ Խաչ ե-կեղեցւոյ շրջակայքը :

Հայերը Լվովի մէջ օժանդակած են Նախիմոսի, Շուչկիի եւ այլ խաղերու տարածումին : Ուշադրութեան արժանի է նաեւ այն, որ Լվովի հայ հարուստներու պալատը աչքի կը զարնէր իր բազմա-զանութեամբ եւ ճոխութեամբ : Տզմար-դոց ամենօրեայ հագուստներուն եւ զար-դարանքներուն՝ մէջ կարելի է տես-նել դրահներ կաղոյա վերնաշապիկի հետ, ...թակներ՝ կարմիր Թաւիշէ ...տով, ոսկեկան եւ իտալական

սալիկներ, կապարճներ, որոնցմէ իւրա-քանչիւրին մէջ կարելի է տեղաւորել 25-30 նետ, վարժական սուսերներ, խաղա-խական Թուր, ոսսորդական հրացաններ եւայլն :

Պէտք է նշել, թէ Լվովցի Հայերը եր-կար ժամանակով պահպանած են հա-գուստներու արեւելեան անուններ :

ԺԸ. դարուն Ուկրանիայի մէջ մեծ տա-րածում ստացաւ արեւելեան մետաքսէ գօտին, որ կը կապէին հագուստին վրա-յէն : Այդ գօտիներու առեւտուրով կը զբաղէին հայ վաճառականներ, որոնցմէ յայտնի էին Նիկոնորովիչները, որոնք նոյնիսկ իրենց առեւտրական գործակալ-ները ունէին Պոլսոյ մէջ :

Յետագային Հայերը գօտիի արտա-դրութեան գործարաններ հիմնեցին Պե-լոռուսիոյ եւ Ուկրանիոյ զանազան քա-ղաքներուն մէջ : Սկիզբները գործարան-ներուն մէջ աշխատող ջուլհակները Հա-յեր էին, որոնք իրենց հետ բերած էին ա-րեւելեան հաստոցներ, սարքեր եւայլն : Ըլլալով այդ արհեստանոցներուն հիմ-նադիրն ու ղեկավարները, Հայերը իրենք է որ կը կազմէին այդ գօտիներուն նախ-շերը, եւ այդ ձեւով Ուկրանիոյ մէջ արե-ւելեան մանածագործութեան արուեստի տարածիչները հանդիսացան :

Դժբախտաբար Ուկրանիա բնակող Հայերու կենցաղը մինչեւ այժմ շատ քիչ ուսումնասիրուած է, եւ այն հարուստ նիւթերը, որ պահպանուած են Լվովի ազգային կեդրոնական դիւանատունը, կը սպասեն իրենց ուսումնասիրողներուն :

Լաւ յիշողութիւններ պահպանած է Հայերու մասին ուկրանացի ժողովուր-դը, քանի որ Հայերուն կողմէ հիմը դըր-ուած որբանոցներուն մէջ, հայ որբերուն հետ միասին կը պատսպարուէին նաեւ Ուկրանացի որբ երախաներ : Օրինակ, Հայուհի Լիւբինա-Անտոնովիչ 1855ին Ստանիսլաւի մէջ որբանոց մը կը հիմէ : Ֆետոր Ռոմաշկին, նոյնպէս Հայ, 1860-ին 4000 զլոտի կը յատկացնէ Լվովի որ-բանոցին, իսկ Տոմինիկ Բոզատանովիչ 1862ին տասը հազար զլոտի կը նուիրէ Լվովի մօտ գտնուող Դուբլիանիի գիւղա-տնտեսական դպրոցի աշակերտներուն՝ Թոշակ սահմանելու համար : Ուրիշ Հայ մը՝ Իգնատի Կշեպունովիչ 1864ին 800 զլոտի յատկացուց նոյն դպրոցի երկու ա-շակերտներու Թոշակ նշանակելու հա-մար :

1856ին Կոլոմիյսկի Հայերը յատուկ ֆոնտ հաստատած էին օգնելու համար երկու հայ ուսանողներու : Եթէ հայ Թեկնածու չգտնուէր, օտարները իրաւունք ունէին օգտուելու :

Ուկրանիոյ ժողովուրդը մեծ յարգանք ունի լեհ նշանաւոր երաժիշտ Ֆ. Շոփէնի օգնական, հայազգի երգահան Կ. Միկուլիի գործունէութեան նկատմամբ : Կ. Մի-կուլի ծնած է 1821 Նոյեմբեր 20ին, Պու-կովինայի Չերնովիցի քաղաքը : 1839ին Վիէննայի մէջ կ'ուսանի բժշկութիւն եւ միաժամանակ երաժշտութիւն : 1844ին Փարիզ կը մեկնի, ուր Շոփէնի ղեկավա-րութեամբ դաշնամուրի դասեր կ'առնէ, իսկ երաժշտութեան տեսութիւն՝ երա-ժշտագէտ Ռոպերի մօտ : 1848ին կը վե-րադառնայ իր ծննդավայրը եւ իբրեւ ե-րաժշտագէտ – դաշնակահար բազմաթիւ համերգներ կուտայ Եասի, Պուքրէշ, Քիշնեւ, Քիեւ, Լվով : 1858 – 1887 Թը-ւականներուն կը ղեկավարէր Լվովի երա-ժիշտներու ընկերութիւնը : Լվովի մէջ Կ. Միկուլի կը կազմակերպէ դաշնակահար-ներու դասատուն : Գրած է բազմաթիւ մազուրկաներ, փոլոնեզներ, էթիւտներ, զանազան խմբերգներ եւայլն, մշակած է մօտ յիսուն ռումանական երգեր, որոնց մէջ նկատելի է Շոփէնի բարերար ազդե-ցութիւնը : Ան հանդիսացած է Շոփէնի ստեղծագործութիւններուն առաջին եւ շատ յաջող խմբագիրն ու մեկնաբանը : Միկուլիի գործերը հրատարակուած են Լվով, Լայփցիկ, Վիէննա, Վարշաւա եւ այլուր : Անոր քանի մը ձեռագիր եւ 17 տպագրուած ստեղծագործութիւններ կը պահուին Լվովի՝ Լիսենկոյի երաժշտանո-ցի գրադարանին մէջ եւ մէկ ձեռագիր մըն ալ՝ Լվովի պատմական Թանգարանը :

Կ. Միկուլին Թաղուած է Լվովի Հայոց եկեղեցիին բակը : Անոր յիշատակին եկե-ղեցիի պատին փակցուած է մարմարէ յուշատախտակ, որուն վրայ քանդակ-ուած է անոր դիմանկարը : Նկարին տակ փորագրուած են հետեւեալ խօսքերը «Ու-սուցչին՝ Կ. Միկուլիին իր երախտագէտ աշակերտներէն» :

Մեզի շատ հաճելի եղաւ այն հանգա-մանքը, որ այժմ Հայաստանի մէջ հե-տաքրքրուիլ սկսած են Կ. Միկուլիի բա-տեղծագործական ժառանգութեամբ : Շատ կարեւոր է, որ հայ երաժշտագէտ-ները աւելի հանգամանօրէն զբաղին այդ հարցով, քանի որ Կ. Միկուլի իր երաժշ-տութեան մէջ օգտագործած է տեղացի Հայերու ժողովրդական մեղեդիները :

Այս ձեւով բոլոր այս փաստերը կը հաստատեն այն միտքը, թէ Արեւմտեան Ուկրանիայի մշակոյթի զարգացման գոր-ծին մէջ նշանակալից տեղ գրաւած են Հայերը :

ՆԱՏԵԺՏԱ ԿՐԻՎՈՆՈՍ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԵՍԻԼ ՍՈՐԵԼԻ 87ԱՄԵԱԿԸ

Ֆրանսական բեմերու վերջին յիսուն տարիներու ամէնէն յայտնի դերասանու-հին՝ Սեսիլ Սորել Թեւակոխած է իր 87 տարիները :

Մեծանուն դերասանուհին երեսուն եր-կար տարիներ եղած է միակ արժանաւոր մեկնաբիչը Մոլիէռի «Մարդատեացը»ին կանացի գլխաւոր դերին՝ Սելիմէնի եւ այդ հանգամանքով իրեն շնորհուած է «Ազգային Սելիմէն»ի պատուաբեր կո-չումը :

Տարիներով մաս կազմած է Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասանախումբին եւ հետա-գային անցած է միայն այն ժամանակ, երբ որո-շած է Միւզիք Հոլի նուիրուիլ :

Արդարեւ, զգայացունց սկզբնաւորու-թիւն մը ունեցած է այդ ասպարէզին մէջ, առաջին անգամ երեւալով Քազինօ տը Փարիի բեմին վրայ :

Արտակարգօրէն ըզամիտ եւ պատրաս-տաբան, Սեսիլ Սորէլ Քազինօ տը Փարիի ներկայացման վերջաւորութեան, երբ իբրեւ օրուան «աստղ»ը հանդիսաւորա-պէս իջած է Քազինօ տը Փարիի աւանդա-կան սանդուխներէն, ժողովուրդին ծա-փերուն տարափին տակ, հետեւեալ խիստ յատկանշական եւ երկայրի արտայայ-տութիւնը ունեցած է, որ ցարդ մնացած է իբրեւ պատմական ասացուածք մը :

«L'ai-je bien descendue»?

Մեծանուն դերասանուհին իր բեմական ասպարէզի ընթացքին ներկայացած է հարիւրէ աւելի Թատերակներու հերոսու-հիներուն տիպարներով : Երկար տարիներ եղած է նաեւ Ֆրանսական Թատերական արուեստի դեսպանուհին օտար երկիրնե-րու մէջ :

Ներկայիս, յոգնած ու պարտասած Սե-սիլ Սորել իր հայեացքը դարձուցած է դէպի երկնային շնորհները, հրաժարելով բոլորովին աշխարհիկ պերճանքներէ :

Կ'ապրի առանձին, շրջապատուած բա-պիտակ պատերով, մենաստանին մէջ կոմս Սեկիւրի (իր ամուսնոյն) կալուած-ներուն :

Այստեղ է, այդ կրօնաշունչ մթնոլոր-տին մէջ, շրջապատուած մտերիմներու սեղմ շրջանակէ մը, «Ազգային Սելիմէն»ը առանց արտաքոյ կարգի պերճանքի, ո-րոշած է ողեկոչել իր 87 տարիներու յի-շատակը :

Այդ ոգեկոչումի պահուն, երբ Սեսիլ Սորելի մտածումներու սպիտակ պաս-տառին վրայէն շարան շարան անցնին իր անցեալ փառքի օրերու պատկերները, այն խնկելի ու պաշտելի դէմքերը որոնց աշխատակցութեամբ տարիներով բարձր պահած է Ֆրանսական Թատրոնի դրօշը, հաւանաբար մեծանուն արուեստագիտու-հիին շրթները անզգալաբար մրմնջեն .

— «Սա՛ց փառաց անցաւորի» ...

«ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԳՈՒՑՈՒՄՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱ-ԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ» ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովը, անցեալ տարուան Մար-տի սկիզբը, կազմակերպած էր «Արտա-սահմանի Գուլյումճեան Թատերական մըր-ցում» մը ինքնատիպ Թատերախաղերու համար, հայերէն եւ անգլերէն լեզուով : Եւ ինչպէս յայտարարուած էր, իւրա-քանչիւր բաժնի մէջ առաջին հանդիսա-ցողին պիտի տրուէր 375 տոլարի մրցա-նակ մը եւ Թէ՝ դատական կազմերը ի-րենց կը վերապահէին մրցանակ տալու կամ մերժելու իրաւունքը :

Արդ, մինչեւ մրցումին պայմանաժա-մը, 31 Դեկտեմբեր 1959, Ամերիկայէն եւ արտասահմանէն ստացուեցան քառասուն հայերէն եւ 11 անգլերէն լեզուով գրուած Թատերախաղեր, որոնք առ ի քննութիւն յանձնուեցան պատկան մարմիններու, ա-նոնց հեղինակներուն ինքնութիւնը առանց յայտնելու :

Հայերէն բաժնի դատաւորներն էին Բե-նիամին Նուրիկեան, Սուրէն Մանուէլեան եւ Յակոբ Ասատուրեան, իսկ անգլերէն բաժնի դատաւորները՝ Նոնա Պալաքեան, Մարճըրի Յովսէփեան եւ Վահան Սիւնի :

Հայերէն բաժնի մէջ ներկայացուած ձեռագիրները քննելէ ետք, դատական կազմը որոշեց երկու մրցանակ տալ. ա-ռաջին մրցանակն, նշանակելով 250 տո-լար եւ երկրորդ մրցանակին՝ 125 տոլար : Ա. մրցանակը շահեցաւ Գրիգոր Վահան, Փարիզէն, իր «Մեր Կեանքը»ին (ողբեր-գութիւն, 4 արար) եւ Բ. մրցանակը՝ Ա-րաքսի Օհանեան, Գահիրէէն, իր «Մ՞նչ Թէ Աղջիկ» (զաւեշտ, երեք արար) գոր-ծին համար :

Իսկ Անգլերէն բաժնի մէջ ներկայաց-ուած ձեռագիրները քննելէ ետք, դատա-կան կազմը որոշեց մրցանակ չտալ, ա-նոնց մէջ արժանի գործ մը գտած չըլլա-լով :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Եւ գուք, Թոյլատո՞ւ եղաք... անըզ-...ներ... Վերակացուները գունատուե-...ին եւ միայն կարողացան ասել .

— Նրանք, տէր, փախել են գաղտագո-...ղի ...

...Իշխանը նայեց նրանց խստահայեաց, նա-...ես սոփ – գլուխ եւ զոռաց .

— Դուրս, ապիրատներ ...

Վերակացուները ոչ Թէ դուրս ելան, ...այլ երկուսը միասին, մէկէն ծունկի ե-...կան իշխանի առաջ : Բայց Կամսարականը ...մի անգամ ոչ Թէ խօսեց նրանց հետ, ...այլ իր թրաքամչիներին մի աքացի տալով՝ ...նրանց դուրս ելաւ սրահից, հրամայելով .

— Ամէնը կը յանձնէք նոր վերակացուի. Դուք այլեւս չէք :

Նոր նշանակուած կառավարիչները ...դիպչել չկարողացան անել այն, ինչ ...յանձնում էր իշխանը, լուրեր էր առ-...ում դարձեալ, Թէ շինականները նորից ...ում են իր կալուածները եւ խմբերով ...գնում Կողովիտ՝ Արշակի նոր քաղաքը կամ Աւանը, ինչպէս կոչում էին ոմանք :

Նկատի առնելով այս ամէնը՝ իշխանը յատուկ սուրհանդակների միջոցով իր ամբողջ հրաւիրեց համախոհ նախարար-ներին՝ Թագաւորի վերջին հրովարտակի վրայ խորհելու, եւ գիտաւորեալ չէր յայտնել հրաւիրելու նպատակը, որովհե-տեւ կամենում էր նախ իմանալ, Թէ ինչ է կատարւում նրանց կալուածներում, ինչ են խորհում նրանք, ապա, Թէ ինչ կարելի է նախաձեռնել Թագաւորի դէմ ... Եւ այժմ ահա պարզուեց, որ ամէնքի կալուածից էլ շինականներ են փախչում այդ «անիծեալ քաղաքը» ու բոլորը դժ-գոհ են Թագաւորից, բայց Անգեղա իշ-խանիկը ...

Ահ, այդ իշխանիկը ...

Երկար խորհելով՝ Նար իշխանը գըտ-նում էր, որ երիտասարդի մտքերը ոչ միայն տհաս են, այլեւ վտանգաւոր, ուս-տի եւ զղջում էր, որ հրաւիրել էր նրան ... Բայց միեւնոյն ժամանակ արդարա-ցնում էր իրեն, Թէ, անծանօթ լինելով նրան, առաջուց չէր կարող իմանալ, որ նա օտարոտի մտքերի տէր է եւ ոչ մի բանով չի յիշեցնում հօրը՝ հանգուցեալ Արտենին, որ չէր համակրում Արշակին :

Մտածում էր իշխանը դառնացած եւ շուտ – շուտ կրկնում .

— Վիժուկ եւ ոչ Թէ իշխան :

Միւս կողմից Կամսարականին անհան-գստացնում էր մի տագնապալի միտք, Թէ ինչ աղէտաւոր բան կը լինի, եթէ այդ իշխանիկը իրենց՝ համախոհ նախարար-ների այս հանդիպումն ու զրոյցը հասցնի Թագաւորին : Եւ դա նրան Թւում էր ոչ անհաւանական եւ ոչ անսպասելի. չէ՞ որ երիտասարդները միշտ երազում են ու-նենալ եւ դիրք, եւ անուն, եւ խոյր չեն գնում միջոցների մէջ դրանց հասնելու : Այս իշխանիկն էլ ահա, մտածում էր Նար իշխանը, կը ցանկանայ հաճոյանալ Արշակին՝ նրա արքունիքում կամ բանա-կում պաշտօն ունենալու ... Եւ նա կա-նի ամէն բան, եթէ չկանխես ... Ոչ, չպէտք է Թոյլ տալ այդ : Երբեք :

Բաւական միջոց խորհելուց յետոյ Նար իշխանը ելաւ, վերջապէս, եւ առաւօտը սպասելով՝ առավելագոյն շուտ, որ հիւ-րերի հետ լինի ... եւ հագնել հագնուել էր՝ յայտնեցին, Թէ Անգեղա իշխանիկը նրա տեսութիւնն է խնդրում :

— Հրաւիրիր, — կարգադրեց նա ծա-ռային, կանգնելով սենեակի մէջ — տեղը՝ մասլ դէմքին մեղմ արտայայ-տութիւն տուած :

Ներս մտաւ իշխանիկը ճանապարհոր-դական Թիկնոցով, Թուրը մէջքին կա-պած :

— Ների՛ր ինձ իշխան, անժամանակ այցս, — ասաց նա շտապելով : — Ե-կայ մեկնելուց առաջ հրաժեշտ առնելու :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

կազմակերպութեան արգիլուած էր պարտականութիւնը կատարել :

3.— Կուսակալ եւ Քաղաքապետ Օրտ. Փրոֆ. Տոքթ. Ֆահրետտին Քերիմ Կէօքայ միակ պաշտօնական անձնաւորութիւնն է որ իր պարտականութիւնը կատարած եւ այդ աղէտին արգելք ըլլալու համար գլուխը պատէ պատ զարկած է Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերուն ընթացքին :

Ա) Դէպքէն տասը օր առաջ կռահած է թէ կարգ մը նախանշաններ կան Կիպրոսի խնդրին առընչութեամբ, 26 Օգոստոս 1955ին գիր մը ուղած է Անգարա, կացութիւնը պարզած, բացատրած՝ այն հետեւանքները ղորս կրնար ունենալ շարժում մը, այսպէսով թէ ուշադրութիւն հրաւիրած եւ թէ ուզած է որ միջոցներ ձեռք առնուին : Բայց պատասխան չէ տրուած դիմումին :

Բ) Օգոստոս 28ին դիմումը կրկնած, դարձեալ պատասխան չէ տրուած : 29 Օգոստոսին անգամ մը եւս դիմում կատարած է : Այս անգամ առ ի ձեւակերպութիւն պատասխան տրուած է «Հոգ մի ըներ, մենք պէտք եղածը կ'ընենք» ըսուած է իրեն :

Գ) Կուսակալը սաով ալ չէ գոհացած, այս մասին խօսած է նաեւ Վարչապետ Մէնտերէսի որ Պոլիս կը գտնուէր ու ջանացած է մտանանշել վտանգը : Մէնտերէս սա ձեւով պատասխան մը տուած է իրեն.— «Աստուածդ սիրես Պարոն Կուսակալ, դուն ալ շատ խրտչեցնող ես, հոգ մի ըներ, մենք պէտք եղածը կ'ընենք» : (Շար. 2)

Պ. Խաչիկ Վարդանեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Խորով Թաշճեան եւ զաւակները՝ Սուրէն ու Վերժին (Քոլոմպ) սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր թեւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Խորթլեան, Շ. Գարահիսար)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 10–ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Զորեքշաբթի ժամը 2ին, հաւաքուիլ Մոնմորանսիի հիւանդանոցը (Րիւ Պասըրոն) :

Կառ տիւ Նորէն, կառախումբ ժամը 12.30ին, դէպի Անկէն, ուրկէ օթօպիւս առնել եւ իջնել Րիւ տէ Պառըրօն :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղերուն ընդհ. ժողովները տեղի պիտի ունենան հետեւեալ թուականներուն.—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Զորեքշաբթի ժամը 3ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին :

ՊԼ. OSSO՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին :

ՊՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին :

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին :

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
—
1960-1961
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շավիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի : Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թռուա Շանթիէ : Ժամը 9–12 եւ 2–4 :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին :

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ժամը 10ին ձայնաւոր պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզ նոր ժամանած՝

ՏԷՐ ՅՈՎՀ. Վ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ՝

Աթէնքի Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ. Միութիւնը կը հաղորդէ թէ «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտ :

Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրել տան խորհրդարանը որ բաց է ամէն օր ժամը 14էն 19 :

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլոր ծնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, եկեղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի տրուին Կրթ. գործին նըկատմամբ առնուած բացառիկ միջոցներու շուրջ :

Ազգ. Միութեան տուած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պիտի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան : Դիմել ուղղակի վարժարանի տնօրէնութեան :

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը, երկու սեռէ աշակերտներու համար, կը վերսկսի Զորեքշաբթի օր, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 18ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի : Հայ ծնողքներու կը յանձնարարուի օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները առաջնորդելով հետեւելու դասընթացքին : Արձանագրուելու համար դիմել դասերու օրերը, Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 18ին :

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար :

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու :

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192 : Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի :

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին :

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստացի Տիկին Ովսաննա Կօշկարեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մեսիա Գաթրանճեանը, հօրը անունը Կարապետ, մօրը անունը Ագնիւ : Այս մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի մարդասիրաբար իմացնել հետեւեալ հասցէին.

DIKRAN DUMANIAN
Esrefefendi Sokak 54-3
PANGALTI, ISTANBUL (Turquie)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արգութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Խրիմեան» դպրոցին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար : Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նօռ, Լը Ռէնսի :

Հեռաձայն՝ 97–01–72 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 15 SEPTEMBRE 1960

ՏԱՐԻ — Թիւ 8900 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4701

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

...ներկայացնենք 3րդ մասը գաղտնի ...զեկոյցին որ 1955ին պատրաստուած է ...Սեպտեմբերի դէպքերուն մասին։ ...տեղեկագիրը պատրաստողը կը ...քուսակալ Կէօքայի հետ իր տե–...րեւնը եւ իր եզրակացութիւնները ...յանցած է կատարած քննութեան ...անին։

...Այս այս մթնոլորտին եւ մտայնու–...մէջ է որ հասաւ Սեպտեմբեր 6ի – ...մինչ այդ Դեմոկրատ կուսակցու–...ան պատրաստութիւններն ալ ամբող–...ցած էին։ Սեպտեմբեր 6ի նախօրեա–...Աթաթիւրքին Սելանիկի տան մէջ ...մը պայթած, դէպքը ռատիոյի միջո–...սպորդուած էր հանրութեան։ Անկէ ...«Իսթանպուլ Էքսփրէս» թերթը Սե–...ին ռումբի դէպքը ժողովուրդին տե–...ացուց երկրորդ տպագրութեամբ մը, ...բորբոքեցնող ձեւով մը, այն–...խոշոր տառերով՝ որոնք ցարդ մի–...ան թիւերու մէջ կը գործածուէին։ ...այս Բ. տպագրութիւնը աղդանշանի ...կատարեց շարժումի սկսելու համար։ ...կուսակալը, որ այլեւս գործնապէս ...անդիման եկած էր ծանրակշիռ ...իւմանքի հետ, ապահովութեան կազ–...կերպութեան հրամայած է պարտակա–...թիւնը կատարել շարժումը կանխելու ...մար, եւ ինք ալ, հակառակ անոր, որ ...ուշ էր, պաշտօնին գլուխը մնալով ...րուն առաջքն առնելու միջոցներուն ...է։ Բայց առաջին պահուն իսկ իր ...անները անզօր դարձած էին։ Որով–...Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէնը ...գործադրել կուսակալին հրա–...ները Ընդհակառակն, ապահովու–...պաշտօնատարները սկսած էին ա–...միթինկներուն։

...Այդ միջոցին, Ներքին Նախարար ...կէսի եւ Ապահովութեան Ընդհ. ...Էթհէմ Եթքիներ կուսակալու–...պաշտօնատան մէջ կը գտնուէին։ ...թէ կուսակալը աջ ու ձախ հր–...ներ կ'արձակէր շարժումին արգելք ...համար, նախարարը բաած է.

...Զգեցէք, Պարոն Կուսակալ, առիկա ...պոռթկում մըն է։ Ժողովուրդը ...լեց, թող թափէ իր մէջ կու–...ուածը։

...նախարարին արգելք ըլլալու ...կուսակալը ցանց առած է ...խօսքերը եւ ջանացած՝ կա–...իր պարտականութիւնը, բայց իր ...հանգամանքները անզօր ...են նախարարին եւ Ապահովու–...Ընդհ. Տնօրէնին ներհակ դիրքա–...եւ գործունէութեան հետեւան–...(Ծան.— Պոլսոյ Ապահովութեան ...ոչ միայն չէ անսացած կուսա–...հրամաններուն, այլեւ գտնուած առ ...համարելով՝ ուղղակի հրահանգ ...է նախարարէն եւ այսպէսով՝ ...ապահովութեան կազմակերպութիւնը մի–...է դէպքին)։

...կուսակալը, որ Նախարարին, Ապա–...թեան Ընդհ. Տնօրէնին ու Պոլսոյ ...ապահովութեան Տնօրէնին ընթացքին ...չէ կրցած իր հրամանները ...գործադրել տալ ապահովութեան կազմա–...թեան, շարժումը դեռ ազգային ...մը հանգամանքը առանալէ ա– ...իր օրինական իրաւասութիւնները ...պարտականութեան հրաւի–...է բանակը. Այս հրաւէրը ուղղուած ...ժամը 18–19ի միջեւ։ Բայց բանակը չէ ...իսկոյն կատարել այն պարտակա–...թիւնը որ կ'ուզուէր իրմէ։ «Ծան.— ...անշարժութիւնը երեք զանազան ...աններու կը կապուի։

— Այդ ժամուն, բանակի սպաները

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐԸ ՆՈՐԷՆ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱՆ Է

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ

ՄԱԿի հրամանատարութիւնը որոշեց պարպել՝ Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռի կայանը, որ այսուհետեւ «բաց պիտի ըլլայ բոլորին առջեւ անխտիր»։ Վարչապետ Իլէոյի տեղեկատուութեան նախարարը՝ Պոլիքանկօ խումբ մը զինուորներով ձայնասփիւռի կայանը փութացած է անմիջապէս եւ ժողովուրդին ուղղուած ճառ մը խօսած է.— «Կը փափաքինք միացեալ եւ զօրաւոր Քոնկօ մը ունենալ։ Կ'ընդունինք խափշիկ թէ ճերմակ բարի տրամադրութիւնով եղած որեւէ աջակցութիւն»։ Այս առթիւ յայտարարած է նաեւ, թէ պաշտօնանկ Լումումպայի համար ձերբակալութեան հրամանագիր հանուած է։ Նախկին վարչապետը, ըստ Պոլիքանկոյի, «պիտի դատուի շատ շուտով եւ արդար ու օրինաւոր միջոցներով»։ Իր ճառի ընթացքին տեղեկատուութեան նախարարը դիտել տուած է, թէ սարսափի վարչակարգը վերջ գտած է քանի որ ՄԱԿի հաւանութիւնը ստացած օրինաւոր կառավարութիւն մը գոյութիւն ունի, ներկայիս։

Քազավուպուի հաւատարիմ զինուորները գիրք գրաւած են ձայնասփիւռի կայանին մօտ։ Միւս կողմէ սակայն, Լումումպա ձեռքերը ծալած չէ նստած։ Ամէն միջոց ի գործ կը դնէ իր դիրքը ամրապնդելու համար։ Խորհրդարանը իր հրաւէրով վերստին հաւաքուած եւ 25ի դէմ 88 ձայնով բացարձակ իրաւասութիւններ շնորհած է Լումումպայի։ Այս որոշումը տրուած է թէեւ ներկայ անդամներու թիւը մեծամասնութիւն չէր կազմեր։ Խորհրդարանը անգամ մը եւս պիտի հաւաքուի քննելու եւ վերամշակելու համար Սահմանադրութեան կարգ մը կէտերը։ Ներկայ սահմանադրութեամբ Հանրապետութեան նախագահը իրաւունք ունի պաշտօնանկ ընելու ոեւէ նախարար։ Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Լումումպա կ'ուզէ փոխել տալ սահմանադրութեան այս կէտը։ Պաշտօնանկ վարչապետը հեռագիրներ ղրկած է՝ Համըրշոլտի, Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին եւ Ափրիկէ – Ասիա խմբակցութեան։ Կը պահանջէ քսան օդանաւ իրենց անձնակազմով. մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք եւ վերջապէս զօրաւոր ձայնասփիւռի կայան մը։ Եւ վերջացուցած է սպառնալիքով մը.— «Եթէ մերժուիմ, պիտի ստիպուիմ ուրիշ տեղ դիմել»։

Ս. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ առաջարկին վրայ, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ տեղի պիտի ունենար, Չորեքշաբթի։ ՄԱԿի Խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին իր նամակին մէջ դիտել տուած է, թէ Քոնկոյի կացութիւնը «վատթարանալու վրայ է ժամ առ ժամ» եւ անմիջական կարգադրութեան կը կարօտի։ Զորին քննադատած է ՄԱԿի Քոնկոյի քաղաքականութիւնը. «ՄԱԿի զրօշին ներքեւ, գաղթատէրեր կ'աշխատին խափանել Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները»։ Զոմպէ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ «աշխարհային խորհրդաժողով մը» գումարելու կողմնակից է։

Նքրումա Համըրշոլտի նամակ մը ղրկած է ուր դիտել կուտայ.— «Եթէ Լումումպա չկարենայ օգտագործել Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռի կայանը» Ղանա եւ պիտի կանչէ ՄԱԿի տրամադրութեան տակ դրած իր ուժերը։ Կրնայ պատահիլ որ Ղանայի 2412 զինուորները Լումումպայի տրամադրութեան ներքեւ դրուին։ Թրուշչեւ «Տէյլի Էքսփրէս» թղթակցին յայտարարած է.— «Ինչ կը վերաբերի մեզի, Լումումպայի զօրավիգ պիտի կանգնինք, ամէն միջոցներով»։

Ամէն պարագայի մէջ, Քոնկոյի «տէրը» ամէն ժամ կը փոխուի, մերթ Քազավուպուին է, մերթ Լումումպան, թերթը մամուլի տրուած պահուն Լումումպան էր։

...բաժնուած էին զօրանոցներէն, որով կարելի չէ եղած գտնել մէկը որ շարժման անցընէ զօրքը, 2.— Զօրավարները, շարժման անցնելու եւ ի հարկին կրակ բանալու համար Նախարարաց Խորհուրդէն որոշում ուզած են, եւ առոր իբր պատճառ ցոյց տուած են հանգուցեալ Զօր. Մուսթաֆա Մուղլալըի դէպքը, 3.— Այն աղդակները, որոնք արգելք հանդիսացած են ապահովութեան կազմակերպութեան գործ տեսնելուն, զօրավարներն ալ մղած են ձգձգումի)։

Ը) Այս նիւթական եւ բարոյական տեսակէտէ աղէտին ի տես, որուն կ'ենթարկուէին՝ դժաամբ՝ երկիրն ու ազգը իշխանութեան կողմէ, կուսակալ Ֆահրէտտին Քերիմ Պէյ, որ զրկուած էր իր օրինական, ազգային եւ մարդկային պարտականութիւնը կատարելէ, երկրորդ օրը ըրած է իրեն վիճակող յարմարագոյն շարժումը. հրաժարականը տուած է։ Եւ հրաժարականին մէջ որոշակի մատնանշած է հարկադրիչ պատճառները։ Բայց իշխանութեան գլուխը գտնուող մեծերը, որոնք իրենց գործած ոճիրին հոյակապ մեծութեան, ներքը եւ դուրսը յառաջ բերած չանթահարիչ ազդեցութեան առջեւ շուարած մնացած սարսափէ մատնուած էին, բոլորովին իրար անցած են կուսակալին հրաժարականէն՝ որ տեսակ մը բողոքի հանգամանք կը կրէր, ու շատ ջանք թափած են որպէսզի ետ առնել տան հրաժարականը։ Ֆ. Քերիմ Պէյ հրաժարականը ետ առնելու անձնադրութիւնը ցոյց տուած է խորհելով որ կրնայ մեղմացնել — ինչքան ալ ջնջին ըլլայ այդ մեղմացումը — արտասահմանի մէջ գործած ազդեցութիւնները։ (Ծան.— Ըստ իս, կուսակալին հրաժարման մէջ միրի նկատումին վրայ պէտք է աւելցնել հետեւեալ պատճառները. անոնք որ իրենց ձեռքը կը պահեն իշխանութիւնը, խիղճէ բարոյականէ, առաքինութենէ զուրկ մարդիկ են։ Ցարդ բազմաթիւ օրինակներով տեսանք այս պարագան։ Եթէ կուսակալը հրաժարականը ետ չառնէր, կրնային զինք դժուարին դիրքի մատնել չինծու փաստերով, կրնային նոյնիսկ ջանալ գուցէ բանի խլել իր ձեռք գտնուող թղթածրարները։ Ֆահրէտտին Քերիմ Պէյը կը զրկուէր իր կացութիւնը ընդունիլ տալու հնարաւորութենէն՝ մնացեալ շահագրգռուողներուն մօտ որոնք իշխանութեան ճնշումին տակ կը գտնուին, ու այսպէսով անձնապէս շատ դժուարին դիրքի կը մատնուէր։ Որով, հաստատ համոզում ունիմ թէ ան՝ իր հրաժարումը վերապահած է այնպիսի օրուան մը երբ աւելի լաւ պիտի բանին իրաւական սկզբունքները)։

(Շար. 3)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, Երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 18ին, Օռլիի օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որուն կ'ընկերանան Վրաստանի Առաջնորդ՝ Կոմիտաս Եպիսկոպոս Տէր Ստեփանեան, գաւազանակիր՝ Եղիշէ Վրդ. Սարգիսեան եւ քարտուղար՝ Գ. Հայկ Առաքելեան։

Կաթողիկոսը դիմաւորելու եկած էին կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. իր շուրջն ունենալով Գիւտ Վարդապետ Նագաշեան եւ Տէսիէի Հոգեւոր Հովիւը, ինչպէս նաեւ Կրօն. Ընկերակցութեան նախագահը եւ անդամները, Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետը՝ Աղամեան Վրդ., Ցուցատանի Կաթողիկէ Ժողովրդապետը՝ Յովհ. Վ. Գույումճեան, Ս. Խաչ Ընկերակցութեան կողմէ Գ. Մակարեան, բողոքական համայնքին կողմէ՝ Վերապատուելի Սիսլեան, Ֆրանսական արտաքին նախարարութեան փրոթոքոլի պետը, Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան եւ Ֆրանսական մամուլի ներկայացուցիչներ, Փարիզահայ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ բազմաթիւ ազգայիններ։

Կաթողիկոսը որ չորս ամիս է շրջապտոյտ մը կը կատարէ Հիւսիս. եւ Հարաւային Ամերիկաններու մէջ, Փարիզ հասաւ Լիզպոնայէն, ուր մնացած է չորս օր, գէպի էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ։ Օդանաւէն իջնելէն ետք, Հայրապետը քանի մը խօսք ըրաւ ներկաներուն յայտնելով իր գոհունակութիւնը կրկին անգամ Փարիզ գտնուելուն համար եւ Մայր – Աթոռի օրհնութիւնը տուաւ ներկայ ժողովուրդին։ Օռլիէն ետքը, բազմաթիւ հայենակիցներ հաւաքուած էին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր Կաթողիկոսը առաջնորդուեցաւ։

Ներկայ էին Գերապայծառ Ամատունի եւ Սեւրի Մխիթարեան Հայրերը։ Հոն եւս, Հայրապետը իր օրհնութիւնը տուաւ եւ յայտնեց թէ շատ գոհ մնացած է իր շրջապտոյտէն, որովհետեւ իր այցելած բոլոր վայրերուն մէջ զիտած է թէ հայ ժողովուրդը ամուր պահած է իր հաւատքը։

Կաթողիկոսը Փարիզ պիտի մնայ քանի մը օր եւ ներկայ պիտի ըլլայ կարգ մը պաշտօնական ընդունելութեանց, որոնց առաջինը տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ իրիկուն Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ, Փավիյոն տ'Արմընօնվիլ։ Հաւանական է նաեւ որ Հայրապետը ընդունուի արտաքին նախարարութեան կողմէ։

Կիրակի առաւօտ Կաթողիկոսը պիտի պատարագէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Երեքշաբթի օրթօքքանթինայի ամառնային պալատը գացած է, Հռոմէն 70 քիլոմեթր։ Առաջին անգամն է 1870էն ի վեր որ Պապ մը այնքան հեռաւոր տեղ մը կ'երթայ, ցարդ Վատիկանէն միայն մինչեւ Հռոմ կամ Քասթելկանտոլֆօ կրնային երթալ եւ Յովհաննէս ԻԳ. ալ երբեք այդ սահմանը չէր անցած։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն ալժերական քաղաքականութիւնը քննած է։ Բանաձեւով մը կը շեշտէ, թէ ինչ ալ ըլլայ էֆ էլ էնի պատասխանատուութիւնը, տը Կոլի ալժերական քաղաքականութիւնը 1) կը շարունակէ ուշացնել կռիւներու դադրեցումը։ 2) կը ցնցէ Հասարակապետութիւնը եւ վերջապէս Ֆրանսա նեղ եւ դժուար կացութեան կը մատնուի միջազգային գետնի վրայ։ Ցարդ ընկերվարական կուսակցութիւնը դէմ էր տը Կոլի ներքական, ընկերային, տնտեսական քաղաքականութեան, տարակարծիք էր անոր Ատլանտեան եւ եւրոպական տեսակէտներուն, բայց համաձայն էր ալժերական քաղաքականութեան։ Սեպտեմբեր 5ի, մամուլի ասուլիսէն ետք ընկերվարական կուսակցութեան բոլորովին ընդդիմադիր կը դառնայ։

ՍԻՐՈՅ ԱՆՆՄԱՆ ԵՐԳԻՉԸ

Պատահմամբ ձեռքս ընկաւ Թիֆլիզի եւ Երեւանի համալսարանների Պրոֆ. Լեւոն Մելիքսեդբեկի «Սայեաթ – Նովա»ն, ուր բանասիրական մանրամասն քննութեան՝ է ենթարկւում մեծ աշուղի մահուան պարագաները եւ սրբագրւում է ցարդ գոյութիւն ունեցող կարծիքները՝ Սայեաթ – Նովայի մահուան տարեթուի մասին: Հաղբատի վանական ցուցակները խղճմտօրէն քննելով, Պրոֆ. Մելիքսեդբէկը պարզում է, որ Սայեաթ-Նովան ոչ թէ սպաննուել է՝ 1795ին, Աղա Մահմետ Խանի Թիֆլիզի արշաւանքի օրերին, այլ բնական մահով վախճանուել է 1801ին, Հաղբատի վանքում, եւ թաղուել է վանքի Ս. Համազասպ եկեղեցու գաւթում, այլեւս ոչ որպէս աշուղ Սայեաթ – Նովա, այլ որպէս վանական՝ Տէր Ղազար, ինչպէս պատմութիւնն է ասում:

Պատմութեանը յայտնի են Սայեաթ – Նովայի ծագման եւ մահուան շուրջ եղած ազգամիջեան եւ բանասիրական ծանօթ եւ անհամ վէճերը, մինչեւ որ վերջապէս Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի ուսուցչապետ՝ Գէորգ Ախվերդեանը, Սայեաթ – Նովայի թոռների մօտ գտնում է աշուղի երգերի բնագիր դավթարը եւ դալամը ու 1852ին, առաջին անգամ լինելով հրապարակում է իր մի ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը՝ Սայաթ – Նովայի երգերի մասին, Թիֆլիզի ժողովրդական բարբառի քննութեամբ հանդերձ:

Այնուհետեւ, Գարեգին Լեւոնեանը, Գէորգ Ասատուրը եւ ուրիշներ նոյնութեամբ կրկնում են Ախվերդեանին, աշուղի մահուան թիւը նշանակելով՝ 1795, եւ իբր թէ թաղուած լինէր Թիֆլիզի Ս. Գէորգ եկեղեցու հիւսիսային դրան առջեւ, ուր աշուղի «կարծեցեալ» մահուան 120ամեակին, Թիֆլիզի Հայ Գրողների Միութիւնը, Յովհաննէս Թումանեանի եւ հայ ծագումով՝ վրաց բանաստեղծ Գրեւլաշուելու նախաձեռնութեամբ, մի յուշարձան կանգնեցրեց Սայեաթ – Նովայի յիշատակին: Այսքանը միայն Պրոֆ. Լեւոն Մելիքսեդբէկի՝ փաստացի եւ նոր լուսաբանութեան առթիւ:

Բայց մեր նիւթը Սայաթ – Նովայի մահուան տարեթուի ճշդումը կամ սրբագրութիւնը չէր, այլ սիրոյ աննման երգիչ աշուղ Սայաթ – Նովան:

18րդ դարից մինչեւ այսօր, ամբողջ կովկասեան գրականութեանց մէջ, ոչ ոք կարողացել է գերազանցել՝ գոզալների եւ մէճլիսների աննման բլբուլը: Դեռ այսօր ոչ ոք կարողացել է երգել սիրոյ կատարեալ յուզերժութիւնը այնպէս, ինչպէս երգեց Մեծ Աշուղը:

Աշուղի երգերի վառ փունջը իր անհատական Սէրն է, իրական եւ դերբնական զօրութեան վսեմութեամբ օժտուած: Աշուղի նուրբ սիրտը տակնուվրայ է լինում, իր գոզալի երկնային տեսքի առաջ, նա այրւում է իր սիրոյ կրակի մէջ, փառաբանութիւններ շռայլելով սիրուհու հասցէին:

Բարդ են Սայեաթ – Նովայի «Կորակ ծովէն» առած երգերը, բարդ, ոչ միայն այլալեզուութեան կամ լեզուախառնութեան համար, այլ բարդ են իրենց ներքին քնարական կառոյցով, ուր անվերջ կանչերն ու հառաչանքները, յուզումներն ու պատկերները այլաբանական հազար ու մի տեսք առած, իրենց ահեղ ալեկոծութեան մէջ փորձում են խեղդել անբախտ աշուղի սիրուց խորտակուած հոգին:

Սազով, Քեամանչայով երգասաց աշուղը, չար աշխարհի դաժանութիւններից դառնացած, յաճախ դիմում է Արարչին՝ պաշտպանութիւն եւ արեւշատութիւն աղերսելով, իր՝ գոզալին եւ դըրչին:

Սակայն, ո՞վ է Սայեաթ – Նովայի աննման Գոզալը (Գեղուհի), մի զուգէ Վիրաց Թագուհի՞ն: Ո՞վ է վերջապէս այն երկնաճեմ կաքը, որ օր ու գիշեր հալում, մաշում է աշուղի հոգին:

Պատմութիւնը մեզ մի որոշ բան չի ասում, իր երգերի դավթարի մէջ գոզալի անունը չկայ, բայց իր ամէն տողի, ամէն տողի, ամէն գեղումի սիրոյ հառաչի մէջ «Խաս ու Զմրուխտ» անգին քարերով, հրաշալի քանդակուած է իր Գոզալի պատկերը, այնքան հրոտ, այնքան կենդանի, որ մարդուս ակամայ թւում է, թէ աշուղը իր երգերի կանչերի մէջ, անվերջ յիշում է իր Գոզալի անունը: Դիցուք թէ գիտենք Գոզալի անունը, դիցուք թէ Վիրաց Թագուհին է աշուղի գաղտնի սիրոյ գեղուհին, բայց նոյնիսկ այս դէպքում, ոչինչ փոխւում, ոչինչ աւելանում է Սայեաթ – Նովայի քնարական բուռն երգերի վեհութեան մէջ:

Թերեւս այս գաղտնի ուժն է, որ աշուղի երգերը, իր՝ «Եար»ից հեռանալով, շատ շուտով դառնում են հազար հազարաւորների սիրային սեփականութիւնը:

Իր պարսկերէն, վրացերէն եւ հայերէն երգերում, աշուղական ընդունուած սովորութեամբ, Սայեաթ – Նովան մէկ անգամից աւելի յիշում է իր հայկական ծագումը, բայց ոչ մի երգի մէջ, ոչ մի լեզուով, նա չի յիշում իր Գոզալի անունը, ո՞ւր է գաղտնիքը:

Նա, որ արար – աշխարհին սազով ու տաղով փառաբանում է իր Գոզալին, նա, որ խրաքանչիւր իր մի յօյզը, զգացումը, երազն ու տենչանքը պատմում է արքունիքում, գլանում է տալ իր սիրուհու անունը:

Սայեաթ – Նովայի գաղտնի սէրը՝ նըմանութեան զարմանալի մտերիմ գծեր ունի, ծագումով հայ, Վրաց բանաստեղծ Շոթա Ռուստավելիի սիրոյ հետ: Երկուսն էլ Հայ, երկուսն էլ արքունական բանաստեղծ, մէկը՝ գրչով, միւսը՝ սազով: Ինչպէս Սայեաթ – Նովան, Ռուստավելին նոյնպէս իր «Ընձենաւոր»ի մէջ չի յիշում իր գեղուհու անունը, թէեւ Վրաց աղբիւրները ասում են, թէ այդ գեղուհին ինքը Թամարա Թագուհին է, որին բանաստեղծը ձօնում է իր հերոսական պոէմը, որի 700 տողնոց երկար առաջաբանութեան մէջ, անվերջ հիացումի գեղումներ է շռայլել թագուհու հասցէին:

Ռուստավելիի եւ Սայեաթ – Նովայի սիրոյ ներքին նմանութիւնները զիպուածական չեն, այլ կապուած արքունական բարքերի խստութեան հետ, այն որ ոչ-արքայական ծագումով մէկը, թէկուզ լինի պալատական բանաստեղծ, աշուղ կամ մի այլ ոք, չի կարող տիրանալ թագուհու սրտին:

Արդարեւ, տարբեր ժամանակում, տարբեր պայմաններում նոյնն են եղել՝ Սայեաթ – Նովայի սիրոյ գաղտնիքի պատմական հիմերը:

Ս. ՍԱՀԱԹՈՒՆԻ

ՍԵՒԱՆԻ ՋՈՒՐԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ծովուն մակերեսէն մօտ երկու հազար մեթր բարձր, շրջապատուած Արեգունի, Շահտաղի, Վարդենեսի եւ Գեղմաղանի լեռնաշղթաներով, որոնք մեծ հռչակ ըստացած են Հայաստանի եւ դրացի երկիրներուն մէջ իրենց անփոխարինելի արօտավայրերով, կը ծփան Սեւանի կապուտակ ջուրերը:

Հեռաւոր եւ մօտակայ լեռներէն մօտ երեսուն գետակներ կուգան կը թափին Սեւանայ լիճը: Ամենամեծը Գաւառ գետն է: Իջնելով Գեղմաղանի կեդրոնէն, ան իր վճիտ եւ սառնորակ ջուրերը Սեւանին կը յանձնէ Նորադուզ գիւղին մօտերը, ճիշդ այնտեղ, ուր երկու հանդիպակաց հրուանդաններ՝ Նորադուզ եւ Ադաթամաղ լիճը կը բաժնեն երկու անհաւասար մասերու, հիւսիս – արեւմտեան, որ կը կոչուի Փոքր Սեւան, եւ հարաւ – արեւել – եան, որ կը կոչուի Մեծ Սեւան.

Սեւանի [illegible] հին [illegible] օգտագործուած չէ [illegible] ները ոռոգելու համար Սեւանի [illegible] նին մէջ կառուցուած հնագիտական [illegible] ղումները ոչ մէկ ջրանցքի կամ [illegible] հետք ցոյց կուտան: Մեր օրին [illegible] բր ձեռնարկութեան մասին կը խօսու [illegible] այն: Կը յիշատակեն Գրափոր [illegible] յառաջացող լաստեր եւ նաւակներ [illegible] կ՚երթեւեկէին լիճին վրայ:

Սեւանի ջուրերը չէին ոռոգեր [illegible] գաշտերը, որովհետեւ աւելի բարձր [illegible] բայց լիճէն սկիզբ առնող Հրազդան [illegible] ռոգէր ցանքեր եւ այգիներ: Սեւանայ [illegible] յատուկ ուսումնասիրութեամբ՝ ջուրեր [illegible] օգտագործելու նախագիծ մը մշակուե [illegible] ցաւ: Այս ուղղութեամբ Հրազդանի [illegible] շինուեցան՝ Քանաքեռի, Սեւանի, Գիւմուշի, Արզնիի եւ վերջերս ալ Աթարբեկեանի ելեկտրակայանները: Այս [illegible] չահագործման պիտի յանձնուի ելեկտրակայաններու վերջինը՝ Երեւանի ելեկտրակայանը:

Շնորհիւ Սեւան – Հրազդան [illegible] նաեւ միւս ելեկտրակայաններուն [illegible] յաստանի արտադրած ելեկտրական ուժը [illegible] բազմապատկուած 1920ին, անհամեմատ բազմապատկուած է: 1920ին, այսինքն [illegible] տարի առաջ, Հայաստանի մէկ ժամուան արտադրած ելեկտրական ուժը (մէկ միլիոն քիլովաթ) այսօր կը ստացուի [illegible] ժամուան մէջ, այն ալ միայն Գիւմուշի [illegible] ելեկտրակայանէն:

Ելեկտրակայանները բանեցնելէ [illegible] Հրազդան իր ջուրը առատօրէն կը բաժնէ Արարատեան դաշտի գիւղերուն եւ քաղաքներուն: Տասնեակ հազարաւոր հեկտարներ կ՚ոռոգուին շնորհիւ Կոտայքի, Ներքին Հրազդանի, Աթալինի, Արզնի-Շամիրամի ջրանցքներուն եւ անոնց ճիւղաւորումներուն: Այգիներ եւ պտուղներով յղիացած այգիներ փարթամօրէն կը ծաղկին երբեմնի անջրդի հողերուն վրայ.

Ելեկտրականութեան եւ ոռոգման համար որոշ քանակութեամբ ջուր օգտագործուած է ու ատոր իսկ պատճառով [illegible] ւանի մակարդակը իր բնական գիրքէն [illegible] ջած նուազած է:

— Պիտի չարունակէ՞ն Սեւանի մակարդակը իջեցնել, թէ ելեկտրականութեան եւ ոռոգման համար տարբեր միջոց [illegible] կան:

Այս տեսակ հարցում ուղղեցինք Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ելեկտրական ուժի արտադրութեան [illegible] նարկութեան տնօրէն՝ փրոֆ. Ա. Աճառեանին:

— Այժմ դրութիւնը հիմնովին փոխ [illegible]

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՄ - ՎՐՈՅՐ

Բացի շնորհալի, գեղարուեստական խաղից՝ հայ լեզուն հնչում էր բեմից մի բոլորովին անծանօթ քաղցրութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ. նա դիւթում էր լսելիքը, նա իբրեւ կախարդական սպեղանի՝ թափւում էր մայրենի լեզուի համար անտարբեր սրտերի վրայ եւ նրանց փափկացնում: Հասարակութիւնը այդ գիշեր դուրս եկաւ թատրոնից բոլորովին կախարդուած: Այդ օրուանից հասարակութեան կարծիքը դէպի հայ թատրոնը բոլորովին բարեփոխուած էր»: («Կենսագրութիւն Ադամեանի», Հ.Վ. Հացունի):

Արամ Վրոյր մտերիմն է եղած Պետրոս Ադամեանի: Այս վերջինը, իր կարգին, մեծ հիացում եւ սէր է տածած դէպի տաղանդաւոր դերասանը: Ադամեանի հիւանդութեան ամէնէն դժնդակ պահերուն Արամ Վրոյր գտնուած է անոր կողքին, միշտ պատրաստ խրախուսելու եւ քաջալերելու համար զինքը:

Երբ անողոք կոկորդային հիւանդութիւնը կը սպառնայ վերջնականապէս զրկել հայ բեմի տիտանը Զմիւռնիոյ մէջ տրուած «Քին»ի ներկայացման պահուն, Արամ Վրոյր հոն ներկայ է եղած եւ ահա թէ ինչպէս, ինչ սրտառուչ ոճով մը թուղթին է յանձնած իր յուշերը. —

«... Փոխանակ մշակուած, ներդաշնակ ձայնի, լսւում էր խուլ հնչիւններ: Այդ երեկոյեան նման ձախորդ խաղ առաջին անգամ էի տեսնում որ Ադամեան խաղայ: Իջաւ վարագոյրը. Ադամեան յուսահատած դէն շպրտեց սուրը, որով սպանում էր Մէնվիլին, գլուխը սկսեց խփել պատերին եւ փետել մազերը... Երբ հանդարտեցնելու համար մտայ իր սենեակը, ընկաւ կրծքիս վրայ, լալիս էր բարձրաձայն եւ կրկնում. «Եղբայր Վրոյր, ի՞նչ պիտի ընեմ ես, ի՞նչ պիտի լինի իմ պատիւս, իմ անունս, իմ ապրուստս...»: («Կենսագրութիւն Ադամեանի», Հ. Վ. Հացունի):

Այս տողերը ցոյց կուտան այն անսահման յարգանքը, սէրը եւ գուրգուրանքը զորս Արամ Վրոյր ունէր հանճարեղ Ադամեանին հանդէպ: Եւ սակայն, այս տողերը նոյնպէս կ՚ապացուցանեն որ Ադամեան իր կարգին կը յարգէր ու կը սիրէր Արամ Վրոյրը, իրենց մտերմութեան մէջ զայն կոչելով եղբայր Վրոյր: Պատիւ մը որ Ադամեան իր բովանդակ կեանքին մէջ շատ քիչերուն էր շնորհած:

Արեւելահայ բեմը ունեցած է բազմաթիւ տաղանդաւոր կատակերգակ դերասաններ, եւ սակայն անոնցմէ ոչ մէկը կարողացած է ըլլալ այնքան ինքնատիպ, այնքան ինքնուրոյն, որքան Արամ Վրոյրը:

Իր մշակուած միտքը, իր ընդարձակ ծանօթութիւնը միջազգային օտար թատերական գրականութեան վերաբերմամբ, ամէն անգամ ալ իրեն լայն առիթ են ընծայած ներմուծելու նոր ինքնատիպ յղացումներ իր մարմնաւորած բոլոր դերերուն մէջ:

Արամ Վրոյր առաջին ստեղծագործողն է եղած անմահ Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ին եւ հակառակ այն իրողութեան որ բազմաթիւ մեծամեծ հայ դերասաններ ստեղծագործած են այն տիպարը, եւ սակայն ոչ ոք կարողացած է հասնիլ այն բարձրութեան ուր հասած է Արամ Վրոյր այդ դերով:

Իր բազմաթիւ դերերէն կարելի է յիշատակել «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ու մէջ Աբիսողոմ Աղան, «Արցունքի Հովիտ»ին մէջ Ռէժօ Մընոն, Իպսէնի «Ուրուականներ»ու մէջ՝ բժիշկը, «Ղարաբաղի Աստղագէտ»ի մէջ աստղագէտը, «Դաւաճանութիւն»ի մէջ Սիւլէյման Խանը, «Քին»ի մէջ Սալոմոնը, եւ մանաւանդ Մոլիէրի «Ագահ»ին մէջ Հարբագոնը, որ մնացած է ու պիտի մնայ անմրցելի:

×

Իբրեւ մարդ, ամրասիր կեանք մըն է ապրած Արամ Վրոյր:

Մայրաբերօրէն բարի, ընկերասէր, մարդասէր ու հեզահամբոյր, Արամ Վրոյր հեռու մնացած է դաւերէ ու սանդրանքներէ:

Ընտանիքի պատուական հայր, միշտ հոգածու է եղած իր շուրջիններուն վերաբերմամբ եւ հասցուցած է իր անունին արժանի զաւակներ:

Ատոնցմէ մէկուն՝ Արտաշէս Վրոյրին, բախտը ունեցայ եմ ծանօթանալ 1922ին, Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին՝ Սոֆիայի մէջ:

Այդ թուականին հոն կը գործէր Կովկասահայ Տրամ – Օփերեթային խումբը, ղեկավարութեամբ հանգուցեալ դերասան Յ. Ղազարեանի (Ղազօ):

Նոյն այդ խումբին մաս կը կազմէինք ես եւ Արտաշէս Վրոյրը եւ կարճ ժամանակի մը ընթացքին մեր երկուքին մէջ հաստատուեցաւ մտերմիկ կապ մը:

Երկու Արզաշէններս անբաժան էինք իրարմէ: Մեր խօսակցութեանց նիւթը առհասարակ կը դառնար արուեստի մասին եւ ինծի համար անսահման հաճոյք էր լսել Արտաշէս Վրոյրը այդ նիւթերուն շուրջ:

Իր հօրը նման նրբաճաշակ արուեստագէտ, պատրաստուած մտաւորական, կրտսեր Վրոյրը ընդունակ էր սաղի[illegible] թիւ իսկ գրաւել իր խօսակիցներուն [illegible] սահման համակրանքը:

Եւ սակայն, երբ խօսակցութիւնը [illegible] գառնար Կովկասահայ թատրոնի [illegible] երբ Արտաշէսը կ՚ոգեկոչէր յիշատակներ [illegible] հայ թատրոնի վեթերաններուն՝ եւ [illegible] կարգը կը հասնէր իր հօրը, այն ժամանակ իր դէմքը կը ճառագայթէր եւ [illegible] ճառագայթներուն ընդմէջէն [illegible] կերպով կարտացոլար պաշտամունքի [illegible] հիացումի զգացումը զորս [illegible] զաւակը ունէր իր արժանաւոր հօրը [illegible] դէպ:

Կը պատմէր իր պաշտելի հայրի[illegible] մարդկային բարեմասնութիւններուն [illegible] սին, համեմելով այդ բոլորը [illegible] ու զարմանազան անէքտոտային դրուա[illegible] ներով, որոնց մէջէն միշտ պայծառ[illegible] կ՚երեւէր բարի ու ազնիւ արուեստագէ[illegible] տին՝ Արամ Վրոյրի պատկերը:

Արտաշէս Վրոյր Պուլկարիայէն մեկնե[illegible] ներգաղթի կարաւանով մը վերադարձ[illegible] հայրենիք: Հաստատուեցաւ Երեւան [illegible] երկար ժամանակ աշխատեցաւ հնա[illegible] դական կազմակերպութեանց մէջ, իր[illegible] լուսանկարիչ, ճիշդ իր հօրկանը նման [illegible]

Եւ այսօր, չորս տասնեակ տարիներ [illegible] սահած գրեթէ այդ օրերէն եւ երբ [illegible] դեկոչեմ յիշատակը մեծանուն դերասան [illegible] արժէքաւոր մտաւորական Արամ Վրո[illegible] րին, մտածումս անխուսափելիօրէն կ՚եր[illegible] թայ նաեւ իր զաւկին Արտաշէսին:

Արամ Վրոյր իր պարտքը իր ժողովուրդին լայնօրէն վճարելէ ետք, մահացած է Թիֆլիզի մէջ ու թաղուած հոն:

Կը սիրեմ յուսալ որ Արտաշէսը կ՚ապրի դեռ, անչէջ պահելու համար իր պանծալի հօր անունը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՈՒՐԳԷՆ

(3 եւ վերջ)

ուած է — կը պատասխանէ հայ գիտնա-կանը — նոր աղբիւրներ եւ նոր հնարաւո-րութիւններ կան։

— Որո՞նք են այդ հնարաւորութիւն-ները

— Պիտի առեղծուին ջերմային ելեկ-տրակայաններ Երեւանի, Կիրովականի եւ Հրազդանի մէջ. միաժամանակ Զանգե-զուրի Որոտան գետին վրայ նոր ելեկ-տրակայան մը պիտի շինուի (Տաթեւի ելեկտրականութիւն)։ Ասկէ զատ Անդր-կովկասի ելեկտրական միացեալ ցանցէ-րէն Հայաստանի բաժին պիտի իյնայ կա-րեւոր քանակութեամբ ելեկտրականու-թիւն. Այս ձեւով Սեւան–Հրազդան ջըր-վէժի ելեկտրակայանները, որոնք մինչեւ այսօր ելեկտրականութեան հիմնական աղբիւրները կը նկատուէին, պիտի սահ-մանափակուին։ Ջրվէժի նշանակութիւնը պահպանելու ճոխութեամբ նախա-տեսուած է Եղեգնաձորի Արփայ գետի ջուրերը դէպի Սեւան ուղղել։ Այս նպա-տակով մեծ երկարութեամբ փապուղիներ պիտի շինուին։

Ոռոգելու համար եւս նոր ծրագիրներ մշակուած են։ Սեւանի ջուրերը պիտի օգտագործուին բացառիկ պարագաներու մէջ, այսինքն սակաւաջուր ա-միսներուն։ Այս նպատակով Հրազդանի աւազանին շուրջ պիտի շինուին ջրամ-բարներ։ Այդ ջրամբարներուն մէջ պիտի կուտակուին աւելցուկ ջուրերը, որոնք պիտի օգտագործուին ոռոգման նպատակ-ներու եւ պիտի փոխարինեն Սեւանէն թափած ջուրերը։ Ասկէ զատ Արարատ-եան դաշտի ոռոգման համար պիտի օգ-տագործուին ստորերկրեայ ջուրեր։ Մեծ քանակութեամբ ջուր յայտնաբերուած է Արարատեան դաշտին մէջ։

Ի՞նչ աշխատանքներ կը տարուին մշակուած ծրագիրը իրականացնելու հա-մար։

— Երեւանի եւ Կիրովականի մէջ մեծ ջերմելեկտրակայաններ կառուցանելու նախապատրաստական աշխատանքները արդէն իսկ սկսած են։ Այդ կայաններուն մէջ պիտի հայթայթէ Ղարաբաղի կազը։ Աւարտած է Որոտան գետի՝ Տաթեւի ե-լեկտրակայանի նախագիծը։ Մշակուելու վրայ է Եղվարդի ջրամբարի նախագիծը։ Այս ջրամբարին մէջ, Գարնան ամիսնե-րուն պիտի հաւաքուի 63 միլիոն խորա-նարդ մեթր ջուր, որ պիտի օգտագոր-ծուի ամառը՝ ոռոգման նպատակներու համար։

Արարատեան դաշտը ոռոգելու համար անհրաժեշտ են նաեւ ուրիշ աղբիւրներ. Ներքին Հրազդան եւ Սթալին ջրանցքները իրենց ջուրը կը ստանան Հրազդանէն։ Այժմ հրամանատարութիւն առնուած է օգտուելու Աւ–Ջուր եւ Քասախ գետերէն, որոնք կարեւոր քանակութեամբ ջուր պիտի մա-տակարարեն վերոյիշեալ ջրանցքներուն։ Իսկ Արտաշատի եւ Վեդիի շրջաններու գիւղերը պիտի ոռոգուին Արարատեան դաշտի ստորերկրեայ ջուրերով։

Այս աշխատանքները որոնք երկու մասէ կը բաղկանան, պիտի կատարուին տասը տարուան ընթացքին։ Առաջին առթիւ, մինչեւ 1965, պիտի շինուին Երեւանի, Կիրովականի եւ Տաթեւի ջրաելեկտրա-կայանները։ Երբ աւարտին, Սեւանէն օգտագործուած ջուրին քանակը պիտի նուազի մօտ երեք անգամ։ Երկրորդ շըր-ջանին, մինչեւ 1970, երբ կը շինուին ջը-րամբարները, կ՚օգտագործուին ստորեր-կրեայ ջուրերը եւ իրականութիւն կը դառնայ Արփայ գետին ջուրերուն ուղ-ղումը դէպի Սեւան, հնարաւորութիւն կը առեղծուի պահպանելու լիճին հօրիզոնը իր բնական պայմաններուն մէջ։ Լիճին մակերեսը միայն 13 տոկոսով պիտի պըզ-տիկնայ։

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ԿՈՉ՝ ԵԿԵՂԵՑԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Հայ ժողովրդի բարոյական աշխարհի կառուցման, Հայ հաւաքականութեան հոգեկան եւ ֆիզիքական գոյութեան պահպանման, Հայ Ուղղափառ Հաւատքի, Հայ Մշակոյթի եւ Հայ արժէքներու տա-րածման Սրբազան աւազանն է Հայաս-տանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին։

Ան՝ որպէս մշտահոս, առատահոս վը-տակ, լոյս, ճշմարտութիւն եւ կեանք կը բաշխէ Հայութեան ու իր անսպառելի աղբիւրներով կ՚ոռոգէ, կը վերանորոգէ Հայոց աշխարհը։

Հայց. Ս. Եկեղեցին անմար կանթեղն է Հայ ժողովուրդին. Լոյս–Հաւատքի կեդրոնը եւ խարիսխը մեր ամրութեան։ Հայը՝ անոր կը պարտի իր գոյութիւնը, լուսաւորութիւնն ու յաւերժացումը։

Լուսաւորչի կանթեղը՝ հայ իրականու-թեան մէջ յաւէտ վառ պահելու եւ Հայոց երկինք՝ Թարգմանչաց, Վարդանանց հոգիներով մշտապէս լուսազարդելու հա-մար, մեր նախնիք՝ իրենց ուրախութեան եւ տրտմութեան օրերուն, լուսատու փա-րոսներ կանգնած են ամէնուրեք եւ յար-գանքի ու պաշտամունքի առարկայ դար-ձած ջահը՝ որպէս մշտարթուն հրեշտակ, փոխանցած՝ յաջորդող եւ վերապրող սե-րունդներուն։

Հսկայական ալիքներ, հոսանքներ, դա-րեր շարունակ զարնուած են այդ հաս-տատուն կայմին եւ սպառնացած անոր գոյութեան եւ սակայն ան՝ իր ամրակուռ եւ անխորտակելի արմատներով, հաստա-տուն եւ անշարժ պահած է զայն եւ իր բարիքներով ու շնորհներով Նպաստած մարդկային յառաջդիմութեան։

Հայց. Եկեղեցին, ալեկոծեալ ծովու՝ մը մէջ ճամբորդելով հանդերձ, կը շարու-նակէ մնալ իր անցեալի դիրքին ու դերին մէջ։ Ու այս դժբախտ պայմաններու ներ-քեւ, իր կոչումին ամբողջական գիտակ-ցութեամբ, կուգայ դարձեալ ծառայել իր ժողովուրդին եւ զայն փրկել ձուլումէ եւ կորուստէ։

Վերապրող Ցեղահայութիւնը՝ իր ազ-գասիրական եւ եկեղեցասիրական զգա-ցումները լաւապէս արտայայտելու ու իր տառապած Մօր՝ Հայց. Առաքել. Եկե-ղեցւոյ մատուցած ծառայութեանց փո-խարէն, իր երախտագիտութիւնը յայտ-նելու համար, պարտի ներշնչուիլ մեր հայրերու հաւատքէն, նախանձախնդրու-թենէն ու Լուսաւորչի կանթեղին յաւեր-ժացման համար, անոնց նման լծուիլ Ե-կեղեցաշինութեան նուիրական եւ անյե-տաձգելի աշխատանքին։

Փայտաշէն, թիթեղաշէն տաճարները տխուր իրականութիւններ են մեր կեան-քին մէջ. պէտք է զանոնք փոխակերպել՝ պատուաբեր, քարաշէն տաճարներու։ Տուրքութիի մեր հաւատացեալ ժողովրդի սրտին աւելի կը խօսին մեր այս խօսքե-րը, որովհետեւ՝ ան տարիներէ ի վեր կը յաճախէ իր փայտաշէն եկեղեցին ու իր մորթին վրայ կը կրէ գոյացած վէրքին կողմէ պատճառուած ցաւը։

Սիրելիներ, ժամանակն է աշխատանքի, նուիրումի եւ զոհողութեան։ Մեր փա-փաքներու իրականացման եւ մեր աշխա-տանքներու արդիւնաւորման համար չխնայենք մեր լումաները։ Մեզի ընծայ-ուած անցաւոր բարիքները վերադարձը-նենք մեր Ստեղծիչին ու անոր ապաւի-նած, աշխատինք ունենալ մեր տեւական շնորհները։

Մեր կողմէ առաջադրուած այս ձեռ-նարկը թէպէտեւ վեր է գաղութիս նիւ-թական կարողութենէն եւ սակայն՝ կը սկսինք անոր, վստահելով միմիայն մեր ժողովրդի անկնճելի կամքին եւ տոկու-նութեան։

Վստահ ենք նաեւ՝ որ մեր արտասահ-մանի եղբայրները եւս պիտի գնահատեն մեր այս Աստուածահաճոյ ձեռնարկը եւ տրամադրեն հարկ եղած միջոցները՝ ա-նոր յաջողութեան համար։

Ողջունիւ Սիրոյ եւ Օրհնութեամբ՝

Աղօթարար

ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

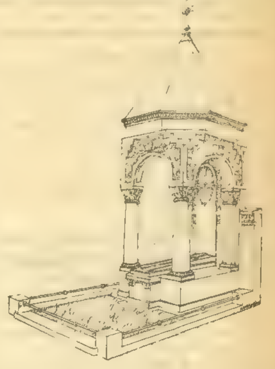
ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՀԱՅՈՑ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

ԳԱԼԱՃԵԱՆԻ ԳԵՂԱԿԵՐՏ ՇԻՐԻՄԸ

Մարսէյլի Սէն–Փիէռ Կեդր. գերեզ-մանատան մէջ սկսուած է կառուցումը հոյակապ դամբարանին, ուր պիտի փո-խադրուին հանգուցեալ Առաջնորդ Գա-լաճեան Եպիսկ.ի եւ վեց քահանայից նշխարները պարունակող դագաղները։ Դամբարանը հայկական գեղեցիկ յիշա-տակարանի մը ձեւն ունի։

Գեղարուեստական այս շքեղ յօրին-ուածքը պատրաստող յայտնի ճարտարա-պետ Գ. Հրանտ Գազանճեան պատրաս-տակամութիւն յայտնեց, առաջին օրէն իսկ, իր բոլոր ուշադրութիւնը նուիրելու այս ազգային պատուաբեր ձեռնարկին։ Ամէն կառուցման մանրամասնութիւն իր ցուցմունքներով է որ կը կատարուի, իր հսկողութեան ներքեւ եւ հայկական ճա-շակով։

Դամբարանին կառուցման ձեռնարկը իր վերջնական փուլին մէջ մտած է ար-դէն։ Զորս գործաւորներէն Փեարի, միւս երեքին ներկայացուցած գիններուն վրայ հարիւր հազար նուազ գինով մը, այսինքն մէկ միլիոն հին ֆրանքով ստանձնեց կա-ռուցման գործը, ստանալով 200.000 հին ֆրանքի կանխավճար մը եւ սկսաւ գոր-ծի՝ խոստանալով լրացնել Շիրիմը, իր

բոլոր շքեղութեամբ, մինչեւ երեք ամիս։

Յանձնախումբը, նախագահութեամբ Հմայեակ քահանային, կը բաղկանայ Թօգաթցի ազգայիններէ եւ Դպրաց Դա-սու անդամներէ, որոնք, հովանաւորու-թեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան և Գօ-մոնի Թաղ. Խորհրդոյ, ցարդ կարողա-ցաւ Ֆրանսահայ ազգայիններէն հանգա-նակել 1.140.000 հին ֆրանք։ 350.000 ֆրանքը վճարուած է հարիւր տարուան համար գնուած հողին եւ դամբարանին։ Որով, պատրաստ գումար կայ 790.000 ֆրանք։ Շիրիմին պիտի վճարուի մէկ մի-լիոն։ Դագաղներու փոխադրութիւնը եւ այլ ծախքեր եւս նկատողութեան առնե-լով, տակաւին երեք հարիւր հազար Ֆր.ի գումար մը անհրաժեշտ է։

Ներկայիս կոչ կ՚ընենք Ֆրանսահայ եւ Սփիւռքի հայ ժողովուրդին, որպէսզի ի-րենց նիւթական աջակցութիւնը բերեն այս գեղեցիկ յիշատակարան–շիրմին կառուցման, որու լրանալէն ետք բացման արարողութեան թուականը եւ հրաւէրը պիտի երեւնան թերթերու մէջ գրեթէ ե-րեք ամիս ետքը։

Լիայոյս ենք, որ Գալաճեան Եպիսկ.ի եւ նաեւ Հայց. Եկեղեցւոյ ծառայող հա-մեստ վեց քահանաներու յիշատակը յա-ւերժացնող եւ Ազգին պատիւ բերող այս կոթողին կառուցման օժանդակել փափա-քող սրտցաւ բազմաթիւ ազգայիններ պի-տի փութացնեն իրենց լումաները Յանձ-նախումբին եւ Թաղ. Խորհրդոյ գանձա-պահ Գ. Նշան Դարբինեանին,

23, Պուլվ. Փիլիաբէլ, Պօմօն, Մար-սէյլ, (12)

Պարտք կը համարիմ աւելցնել թէ ճար-տարապետ Գ. Հրանտ Գազանճեան, բացի իր անձնուէր աջակցութենէն, բարեհա-ճեցաւ յանձնախումբին տրամադրել 10 հազար ֆրանք, ցոյց տալով իր ազնիւ զգացումն ու զոհաբերող Հայու ոգին։

Մարսէյլ ԼԵՒՈՆ ՃԻՐԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Կամսարականը, իր պինդ ձեռքով նրա ձեռը բռնելով, բարեմաղթեց, որ նա հօր նման խիզախ լինի, որ չմոռանայ հայրե-նասիրութիւնը, եւ լինի հաւատարիմ, ինչ-պէս հաւատարիմ էր հանգուցեալ հայրը, եւ շատ–շատ այցելի իրեն։ Ապա յայտ-նեց, թէ ինքը կը տայ պահակ ուղե-կիցներ, չի թողնի մենակ մեկնելու։ Ե-րիտասարդը փորձեց հրաժարուել, ասե-լով, թէ ինքը թիկնապահներ ունի եւ թէ իր կալուածը շատ հեռու չէ։

— Ոչ, ոչ, իշխանիկ։ Հիւրասիրու-թեան կարգը պահանջում է, որ թիկնա-պահներս ճանապարհեն իմ հիւրին։

— Շնորհակալութիւն, իշխան, դուք շատ բարի էք։ Սակայն ճանապարհս ա-պահով է եւ բոլոր ամենայնի անվտանգ։

— Ոչ, իշխանիկ, հիւրերիս ճանապար-հում են իմ թիկնապահները։

Եւ երբ երիտասարդը, հրաժեշտ առնե-լով, դուրս գնաց՝ Կամսարականը թիկ-նապահներից երկուսին կանչեց իր ա-ռանձնարանը եւ կարգադրեց, որ Անգե-ղաց իշխանիկին ուղեկցեն մինչեւ նրա կալուածի սահմանը ... ապա՝ ինչ որ շնչաց...

— Հրամանքդ ակը, — եւ թիկնապահ-ները, երկու թիկնեղ երիտասարդ, թա-փով գլուխ իջեցնելով, դուրս ելան Ան-գեղաց տան ժառանգին, տիրոջ պատուէ-րի համաձայն, ուղեկցելու։

Այդ եւ հետեւեալ օրը մեկնեցին նաեւ միւս հիւրերը։

Սովորաբար նախարար կամ սեպուհ հիւրերը Կամսարականի ապարանքում մնում էին մի քանի օր, որովհետեւ տան-տէրը չէր թողնում՝ հիւրասիրութեան կարգը լրիւ չկատարած, բայց այս ան-գամ հանգամանքներն այլ էին. հիւրերը պէտք է մեկնէին, եւ շուտ, քանի որ ոչ միայն ծառաները, այլեւ երբեմն շինա-կաններն ու ռամիկները լքում էին իրենց բնակավայրը եւ փախչում Արշակի աւա-նը, ուստի պէտք էր գնալ որքան կարելի է շուտ եւ հսկողութիւն սահմանել՝ խա-փանելու ամէն տեսակ փախուստ եւ խմո-րում, մինչեւ որ քահանայապետը կը խօսէր արքայի հետ եւ կը համոզէր վե-րացնել դայթակղիչ հրովարտակը։ Նա-խաճաշելով հետզհետէ մեկնեցին Վանան-դի իշխան Զաքարէն եւ Գաբեղէնից տէր Սահակը՝ իրենց թիկնապահներով, եր-կուսը միասին, որովհետեւ սրանց ճանա-պարհը նոյնից պիտի անցնէր Երասխաձո-րով։ Միւսները գնացին այլ ճանապարհ-ներով, Պապակ Պալունին եւ Վահեւու-նին իրենց սեպուհներով ճանապարհ ըն-կան կէսօրին, Բասենի Մանեճը եւ Վար-ձա Ապահունին՝ փոքր յետոյ։ Իսկ ամէ-նից վերջը մեկնեցին Համունի եղբայրնե-րը՝ Դաւիթ եւ Դանիէլ իշխանները։

Սկզբում Կամսարականը սրանց, որ-պէս մերձաւորների, ճանապարհ դրեց մինչեւ պարսպադուռը։ Ու հէնց այդտեղ էլ կանգնեցրեց քեռայրին եւ ասաց.

— Ես, Դաւիթ, կը ցանկայի, որ դու եւս ընկերանաս ինձ՝ Վէհի մօտ գնալու։ Չէի ցանկայ լինել մենակ։ Գնանք միա-սին։

— Սիրով։

— Գնա ուրեմն եւ կարգի դիր գոր-ծերդ. մանաւանդ սահմանիր խիստ հսկո-ղութիւն, որպէսզի չլինի նոր փախչող։ Իսկ ես կը գամ երեք օրից եւ կը ճանա-պարհուենք։

— Բարի։ Իմ միակ հոգսը նոյնպէս այն է, որ հաւատարիմ մարդերից խստագոյն հսկողութիւն կարգեմ, որպէսզի այսու-հետ մէկը չկարենայ փախչել։ Իսկ եթէ նկատեն փախչող մէկին՝ գանահարեն այնպէս, որպէսզի իւրաքանչիւր ծառայ սարսափի փախուստի մտքից։

— Իրաւացի ես, — գլխի ծանր շար-ժումով հաւանութիւն տուեց Կամսարա-կանը։ — Պէտք է ահ ազդել, որ չհամար-ձակուեն... Պարտ է այնպէս անել, որ մինչեւ մեր վերադարձը չլինի եւ ոչ մի փախուստ։

— Լիայոյս եմ եւ վստահ, — ասաց Համունի Դաւիթը։ — Երեք օրից կը սպասեմ քեզ։

— Այո, երեք օրից։

— Բարի է, Տէր իշխան, — եւ աւագ Համունին, հեծնելով նժոյգը, կռացաւ եւ նորից խօսեց կիսաձայն, — սակայն ինձ եւ ամէնքիս մտահոգում է Անգեղաց իշ-խանիկը։ Գնայ յանկարծ եւ ...

— Եղիր անհոգ։ Նա կը դառնայ ան-վտանգ, — Կամսարականը հանգստացնող մի շարժում արաւ, որից Համունին թէեւ չհասկացաւ ոչինչ, բայց գլխով արաւ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Օր. ՄԱՏԼԷՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
եւ
Պ. ԺԻԼՊԵՐ ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

Ամուսնութիւնը կը կատարուի այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր հրաւէր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տատուրեան ընտանիքը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Սիմոն եւ Պ. Յովհաննէս Պուլանեանի եւ պարագաներուն (Սալէն տը Ժիրօ) իրենց ողբացեալ մօր եւ ազգականին՝ Տիկին Սառա Պուլանեանի մահուան առթիւ: Եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի տարածման եւ տասը Ն. Ֆ. Թէհլիրեան սրահին :

(Սատնալ «Յառաջ»էն):

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք :

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ի Ուրբաթ օր: Միեւնոյն առեն կը կատարուին նորերու արձանագրութիւնները :

Դասաւանդութեանց օրերն ու ժամերը կը մնան նոյնը :

Կը խնդրուի ծնողքներէն սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք երախայով, հայ ընտանիք մը առանձին սարեց կին մը կը փնտռէ որ գլխաւորաբար ինը ամսու պզտիկով մը պիտի զբաղի: Ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած, տունը սպասուհի մը կայ որ պիտի օգնէ տիկնոջ: Պայմաններու համար հեռաձայնել՝ MIC. 76-49

Ժամը 18էն ետք, բացի երկուշաբթի օրերէն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97–01–72:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շաւիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շիրինեան – Փափազեանի: Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թառա Շանթիէ: Ժամը 9-12 եւ 2-4 :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին:

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ժամը 10ին ձայնաւոր պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզ նոր ժամանած՝

ՏԷՐ ՅՈՎՀ. Վ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ՝

Աթէնքի Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ. Միութիւնը կը հաղորդէ թէ «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտ :

Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրել տան խորհրդարանը որ բաց է ամէն օր ժամը 14էն 19 :

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլոր ծնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, եկեղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի տրուին Կրթ. գործի նըկատմամբ առնուած բացառիկ միջոցներու շուրջ :

Ազգ. Միութեան տուած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան, այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պիտի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլև Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192: Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ ամէն Կիրակի առաւօտ, Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին, Մարսէյլ, ժամը 10·45ին, Րիւ Ժէմափ, թիւ 20 :

Պիտի քարոզէ Վեր. Յրբ. Հելվաճեան:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արցունեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Խրիմեան» դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղերուն ընդհ. ժողովները տեղի պիտի ունենան հետեւեալ թուականներուն.—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին :

ՊԼ. ՕՍՍՕ՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին :

ՊՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին:

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 16 SEPTEMBRE 1960

ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 8901 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4702

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ "ՄԱՐԻՖԷԹ"Ը

Սեպտեմբեր 12 Թուականը Թուրքերէն ...թերթը, Պոլսոյ մէջ, դտած են ... նոր ...մը՝ զինովնալու համար ։

Մենտերէսի ներքին կեանքին մասին ...նոր վկայութիւններ փնտռելու ժա...ակ, անկեալ վարչապետին անհամար ...մակներու մէջէն կը դտնեն կը հանեն ...Հայոց Պատրիարքին մէկ նամա... Մենտերէսի ուղղուած ։ Ու կը հրա...պարակեն ։

...նամակ ։

...Թուրք ուսանողութեան Ապրիլեան շար...ներուն առթիւ, Հայոց Պատրիարքը ...նամակ կը գրէր Մենտերէսի՝ գնա...լու համար Թուրք վարչապետին ...թարի ու վճռական գործելակերպը », ...ի ծնէրութեան հայրական կարօտա...միրով համբուրելու համար (Մեն...՝ բաց ու փայլուն ճակատը», որ ...ծւած է այս օրերուս ։

...երեւակայել Թուրք թերթերուն ...Հայոց պատրիարքին դէմ ։ ...բսեր Հայոց պատրիարքին ։

...ինչ , մա՛րդ Աստուծոյ ։

...գիտէինք Թէ կռափռէ ունի այս ...— կը գրէ , չարունակ կը գրէ , եւ ...կը գրէ ։ Բայց իրաւունք ունի՞ գրե... իբրեւ Հայոց պատրիարքը ։ Պոլսոյ ...թերթերն ալ լեղու եկած են այս ...թիւ՝ յանդիմանելու համար պատ...եւ յայտարարելու թէ «հայ հայ...կիցներու զգացումներուն թարգման ...նամակը» ։

...կա՛յ, այս առթիւ, յիշեցնելու ...թիւն մը, որ կը թելադրէ սուր ...նել երախաներուն, ու գրէ՝ այն ...երախաներուն, որոնք ծեր կը կոչ...

...կարդացէք ինչ որ, այս միջոցիս, ...Պոլսոյ Թուրքերէն եւ հայերէն ...թերը.—

...«Աքիս» հանդէսին մէջ լոյս տեսան ...պատրիարք Գարեգին արք. Խաչա...եանի եւ «Կէճէ Փոսթասը» թերթի ...Իպրէթ Պենիճէի կողմէ անկեալ ...Ատնան Մենտերէսի գրուած ...նամակները ։

...մը թերթեր, « Միլլիյէթ » եւ ...», արտատպած են Գարեգին ...պատրիարքին նամակը ։ « Միլլիյէթ » կը ...— « Ձեզ անցաւ ուշագրաւ նամակ ...Հայոց Պատրիարքը Գարեգին ...եան, ազատութեան պայքարին ...ցքին, գրած է անկեալ վարչապետ ...էսի ։

...ազատել Թուրքերէնով մը ու ...գրուած այս նամակին ... Մենտերէս հետեւեալ մակագրու...անցուցած է . « Պաշել Թղթածը ...մէջ, բերանացի շնորհակալութիւն ...։

...Հայոց Պատրիարքին նամակը հետեւ...

...Շատ սիրելի եւ մեծայարգ Ատնան ...Մենտերէս, վարչապետ ։ Կարգ մը հա...րանականներ դժբախտաբար սխալ ...գուած են ։ Ամէն գնահատութե...երկիր է եւ իրաւամբ գնահատու...արժանի ձեր որդեգրած լուրջ, խո...հեռատես, պաղարիւն վե...ու միանգամայն քաջարի ու վճռա... գործելակերպը հանդէպ ժխտական ...շարժումներուն, որոնց գործիք դար...ձեր մոլորեալ երիտասարդները ։ ...շարժումները, որոնք կատարելապէս ...են հայրենասիրութեան գաղա...փարականին, առեղծուած են պախարա...ապրութիւններով ու նպատակնե...

...Անշուշտ դուք ալ համոզուած էք եւ ...թէ իր խորոց սրտէ հաւատա... եւ համոզուած ենք որ բարձրեալն ...ու գոյն պաշտող մեր ազգը , ձեր, մեր մեծայարգ Հանր. Նախագա...հին եւ Ազգ. Ժողովին հայրենասէր ե...րեսփոխաններուն ու ձեր կառավարու...թեան հաւատարիմ օրինապահ բանակին կողքին կը գտնուի ։

«Ցաղթանակը անշուշտ կը պատկանի այն անձնուէր ու ամբաւուո ոգիին, ո...րուն նուիրեալն էք բարոյական ու նիւթական անյողդողդ ու աննահանջ հաւատքով մը ։

«Եղբայրաբար և եթէ ներեալ կը համա...րէք ծնրութեանս հայրական կարօտա...նէնչ սիրով մը կը համբուրեմ ձեր բաց ու փայլուն ճակատը, ու սրտագին կ'ա...ղօթեմ, որպէսզի անդադրում չարունա...կէք ընթանալ դուք, ձեր աշխատակիցնե...րը ու հայրենիքը այն գեղեցիկ ճամբէն որ ձեր անյողդողդ յարատեւութեամբ ու հաւատքով բացուած է ։

Ձեզ շատ սիրող եւ յարգող հայ հայրենակիցներուն պատրիարքը
ԳԱՐԵԳԻՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Հրատարակելէ ետք այս նամակը, «Աքիս» Թուրքերէն շաբաթաթերթը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կը կատարէ « Պատրիարք էֆէնտիին Մարիֆէթը»խորագրին տակ.—

« Թէ ո՛վ էին անոնք որ կը քաջալերէին Մենտերէսը զուլումի ճամբուն վրայ, թէ ո՛վ էին անոնք որ գայն կը խրախուսէին, կատարեալ կերպով երեւան կուգան, Վարչապետին արկղին մէջ Թուազրուած նամակներէն ։ Ահա, Հայոց Պատրիարքին նամակը ։

Պատրիարքը այդ նամակը գրած է գըծաւոր թուղթի մը վրայ որուն ձախ անկիւնը «Էրմէնի Փաթրիքլիղի - Գումգափու - Իսթանպուլ ։ Աջ անկիւն ալ կայ հեռաձայն 22 49 30 թիւը ։

Կը կարծենք թէ մեր հայ հայրենակիցներուն անկ է Պատրիարքէն հաշիւ հարցնել այդ գրութեան համար, որ երբեք չի համապատասխաներ մեր հայ հայրենակիցներուն զգացումներուն ։ Գալով նամակի Թուրքերէնին, Աստուած իմ, այդ տողերու հեղինակը հայրենակից մըն է եւ բարձրացած է Պատրիարքութեան աստիճանին ։ Խեղճ Թուրքերէն » ։

Իր կարգին՝ «Մարմարա» կը գրէ , չափով մը զոհացում տալու համար«Աքիս»ի պահանջին .—

« Պատրիարք Հօր այս նամակը, որքան անակնկալ, նոյնքան ալ զարմանալի է մեզի եւ վստահ ենք, նաեւ բոլոր հայ հայրենակիցներուն համար ։

Ընդունուած եւ բազմաթիւ անգամներ կրկնուած իրականութիւն մըն է ; թէ հայ համայնքը եւ հայ հայրենակիցները քաղաքական աղդակ մը չեն այս հասարակութեան մէջ, այլ հաւատարիմ քաղաքացիները այս հայրենիքին եւ հաւատարիմ հպատակները օրուան իշխանութիւններուն ։

Բայց այդ հաւատարմութիւնը պատճառ մը չէ, որպէսզի Պատրիարքը, հակառակ հայ համայնքի կրօնական պետ իր հանգամանքին, արտայայտուի առաւելապէս քաղաքական հարցի մը շուրջ եւ խմբագրէ նամակ մը, որ համապատասխան չըլլայ թէ իր դիրքին եւ թէ այս ժողովուրդին զգացումներուն եւ առաջնորդած ուղղութեան ։

Պատրիարք Հօր նամակը, դժբախտաբար, ցոյց կուտայ անտեղի եւ անհեռատես փութկոտութիւն մը , որուն իբրեւ հետեւանք, ոչ միայն փափուկ կացութեան կը մատնուին Պատրիարքարանը եւ այս ժողովուրդը, այլ եւ իրաւունք տրուած կ'ըլլայ Աքիսին եւ անոր միջոցաւ բուրք հանրային կարծիքին, որպէսզի անոնք, մեր Պատրիարքարանը ամբաստանեն Մենտերէսի «զուլում»ի քայլերուն մէջ իբրեւ քաջալերողներ եւ խրախուսողներ ։

« Աքիս » կը պահանջէ որ հայ ժողովուրդը հաշիւ պահանջէ իր Պատրիարքէն ։

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը հացկերոյթ մը պիտի տայ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, յառաջիկայ Երեքշաբթի , երեկոյեան ժամը 8ին,

HOTEL LUTETIA, 43, Bd. Raspail

Արձանագրութեան համար դիմել եկեղեցւոյ դիւանատունը ։
Ճաշագին՝ 30 Ն. Ֆ. ։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, այս Կիրակի , Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ։

Ժամերգութիւն ժամը 8ին ։ Քառաձայն պատարագ ժամը 10ին ։

Ճիշդ է , ժողովուրդը արդարօրէն իրաւունքը եւ պէտքը ունի գիտնալու թէ ինչու իր Պատրիարքը դուրս կուգայ իր կրօնականի հանգամանքէն եւ կ'արտայայտուի առաւելապէս քաղաքական այդ դէպքերուն առիթով ։

Ճիշդ է, այս ժողովուրդը ամէն առենէ աւելի պէտք ունի գիտնալու, թէ, երբ այսպէս, իր Պատրիարքն է որ կ'ամբաստանուի հրապարակաւ, ան ինչո՞վ պիտի արդարացնէ իր արարքը եւ պիտի կարենայ խաղաղեցնել գայթակղեալ միտքերը ։ Հակառակ պարագային, մեր ժողովուրդի զգացումներուն թարգման հանդիսացած պիտի ըլլանք, երբ ըսենք, թէ ան պիտի չուզէ ունենալ Պատրիարք մը իբրեւ կրօնական առաջնորդ , որ իր ուսերուն վրայ կը կրէ նման ամբաստանութիւն մը ։ Անհրաժեշտ է որ Հայոց կրօնապետը, մեր համայնքին կրօնապետը, ըլլայ վճռական եւ անձնազոհութեան գովելի օրինակը ցոյց տալով՝ յանձն առնէ իր նամակին անձնական գաղափարներուն հետեւանքը եւ հրաժարի ներկայացնելէ . Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքութիւնը եւ հայ համայնքը ։

« Ժամանակ» եւս կը դատապարտէ Պատրիարքը, միշտ ընթացք տալով Թուրքական թերթին հրաւէրին, որոշ չափով զանք ու դիւանագիտութիւն խառնելով իր դատապարտութեան .—

« Պատրիարք Հօր կողմէ նախկին վարչապետ Ատնան Մենտերէսի ուղղուած նամակը, կը կարծենք թէ գրի առնուած է իբր հետեւանք սխալ հասկացողութեան մը, ի մասին համալսարանական երիտասարդութեան Ապրիլեան եւ Մայիսեան շարժումին , որ Թուրք ազգին ազատութեան ցանկութեան արտայայտութիւնն էր եւ որ շնորհիւ քաջարի բանակին եւ ժողովուրդին հասունութեան, մեծ յեղաշրջումով մը պսակուեցաւ , առանց արիւնի եւ առանց ցաւի ։

Այթաթիւրք, Թուրք հայրենիքը, Թուրք հանրապետութիւնը եւ Թուրք ժողովուրդին ազատութիւնը իրր աւանդ Թուրք երիտասարդութեան ձգեց եւ ի պատիւ այդ երիտասարդութեան՝ պէտք է ըսել թէ այսօր ազատութեան ջահը վառ կը մնայ հայրենիքին մէջ ։

Պատրիարք Հայրը, որ ծերունազարդ եւ նուիրեալ եկեղեցական մըն է, վերջին շարժումներու բնոյթին եւ տարողութեան մասին, հաւանաբար սխալ տպաւորուած եւ այդ տպաւորութեան տակ գրի առած է յիշեալ նամակը, որ աւելորդ է ըսել ոչ մէկ կերպով կրնայ հայելին նկատուիլ հայ համայնքին զգացումներուն եւ մտածումներուն» ։

(ՅԱՌԱՋ.— Սեպտ. 6 - 7ի տեղեկագիրին շարունակութիւնը մեր յաջորդ թիւով) ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՐԴ ՄԸ ՔՈՆԿՈՅԻ ՏԷՐ ԴԱՐՁԱՒ

ԲԱՆԱԿԸ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ ԱՆՑԱՒ

Մինչ Ապահովութեան Խորհուրդը ժողովի նստած, չէր գիտէր թէ Քոնկոյի ո՞ր պատուիրակութեան ձայնը օրինաւոր է , քանի որ Քազավուպուի եւ Լումումպա մէկ մէկ պատուիրակութիւն ղրկած էին Նիւ Եորք, անդին Լէոփոլտվիլի մէջ իշխանութիւնը ձեռք կը ձգէր երրորդ մարդը՝ զինուորական մը, սպայակոյտին պետը՝ գնդ. Մոպիւթիւ ։Ի՞նչ էր նոր ղեկավարին նպատակը, չէզոքացնել երկու նախորդ «ղեկավարները» որպէսզի կացութիւնը յստականայ եւ առաջքն առնէ քաղաքացիական պատերազմի մը ։Մոպիւթիւ Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռէն յայտարարեց . — « Երկիրը անել կացութենէ դուրս հանելու համար, Քոնկոյի բանակը որոշեց չէզոքացնել նախագահը, գոյութիւն ունեցող երկու կառավարութիւնները, ինչպէս նաեւ խորհրդարանը, մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31» ։ «Եղածը զինուորական պետական հարուած մը չէ, այլ պարզ եւ խաղաղ յեղափոխութիւն մը» ըսաւ գնդ. Մոպիւթիւեւ այս առթիւ չյստեց թէ ոչ մէկ զինուորական պիտի գայ իշխանութեան գլուխը, որ պիտի կառավարուի Քոնկոցի եւ օտար մասնագէտներով ։

Համաձայն իր յայտարարութեան Մոպիւթիւի, նպատակն է ժամանակ տալ , որ « քաղաքագէտները երկրին լաւագոյնս ծառայելու համար, աշխատին համաձայնութեան գալ» ։

Միջազգային դէտերու կարծիքով բանակը իր այս քայլը առաւ վերջ դնելու համար գոյութիւն ունեցող կուսակցական, անհատական եւ ցեղային հակամարտութիւններուն եւ պայքարներուն ։ Քոնկոյի նոր «տէրը» 30 տարեկան է, ծնած է Էքուաթորի նահանգը. ունեցած է զինուորական փայլուն անցեալ մը ։ Առեն մը՝ ձգած էր զինուորական ասպարէզը եւ լրագրութեան կը հետեւէր, 1956ի թղթակից էր երկու թերթերու, յետոյ կ'աչ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը 4 ժամ տեւող իր վերջին նիստին որոշած է որ արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ գլխաւորէ ՄԱԿի Ֆրանս. պատուիրակութիւնը ։ Երբ Ալժերիոյ հարցը սեղանի վըրայ գայ, Ֆրանսացի պատուիրակները նիստէն պիտի բացակային, մնաց որ Ֆրանսա նկատի պիտի չառնէ ՄԱԿի որեւէ մէկ որոշումը այդ մասին ։ Ինչպէս կը տեսնուի Զօր. տը Կոլ Նիւ Եորք պիտի չերթայ ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Սեպտեմբեր 22ին Նիւ Եորք պիտի երթայ եւ խօսք պիտի առնէ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին ։ Նոյն օրն իսկ Ուաշինկթըն պիտի վերադառնայ ։ Սպիտակ Տան շրջանակները լուրը հաղորդելով դիտել տուին, թէ նախագահը զինաթափութեան մասին պիտի խօսի ։ Գործնական նոր առաջարկներ պիտի ներկայացնէ ։ Խրուշչեւ խօսք պիտի առնէ մէկ օր ետք, այսինքն Սեպտեմբեր 23ին ։ Այզընհաուըր հասկցնել տըւած է թէ կը տեսակցի Խրուշչեւի հետ , եթէ երբեք այս վերջինը «լրացնէ կարգ մը պայմաններ» ։ Պայմաններէն մէկն է Յուլիս 1ին հիւսիսային բեւեռ վար առնուած ամերիկեան օդանաւին դերի ինկած երկու օդաչուներուն ազատ արձակումը ։

ԱՂՕԹՔՆԵՐԸ

ԱՂՕԹՈՂ ՁՈՒՆԻՆ

Հողեպարար երեւո՞յթ թէ ճակատագրական հեղնանք: Այս է հարցումը, որու դժուար է պատասխանել՝ երբ կը տեսնենք թէ, անհետացող սերունդի մը փոսերուն վրայ, երիտասարդ պրէշ մըն է, որ կ'ողբայ մեր իրականութեան մէջ ստեղծուած այս տխուր կացութիւնը:

Երէկ Հրաչ Փափազեանի, այսօր Յակոբ Տէր-Յակոբեանի կորուստները, իրենց անձին եւ գործին վայել արձագանգը գտան հոս: Մեր գաղափարական եւ ընդհանրապէս մտաւոր անդաստանի մշակներուն նօսրացումը դպաստացումի դժբախտ ասիթներ կը ստեղծէ: Ցառաջի խմբագրութիւնն իր յարգանքի խօսքին հետ տուաւ նաեւ ահազանգը ստեղծուած եղերական կացութեան, որուն անմիջական տուժողը պիտի ըլլայ, Նոր Սերունդը: Զգացական անդրադարձումէ աւելի իրատես մօտեցում մը արտայայտութիւնը նըկատեցինք այդ զոյգ գրութեանց մէջ՝ որոնք արցունք եղող դամբանականներ ըլլալէ աւելի, լուրջ խորհրդածութեանց առանցքը կը կազմեն:

Նոր ժամանակներ՝ նոր հարկադրանքներ: Պայման չէ «Ի վերին Երուսաղէմ»ի առաջին վանկը հեկեկանքի մեկնակէտ նկատել, այլ պահ մը խորհիլ մեկնողներուն վրայ ու լծուիլ գործի՝ այնպէս ինչպէս անոնք գիտէին ընել եւ կ'ուզէին որ ընենք:

Այսօր որբութեան նոր ձեւ մը իր ստուերը նետած է մեր ազգային գոյութեան վրայ: Եւ քանի կը շատնան խաչերը անոնց որոնք «գիտէին թէ ի՞նչ պէտք է ընել, ինչո՞ւ պէտք է ընել եւ ի՞նչպէս պէտք է ընել», այնքան կը ծաւալի մթութիւնը Սփիւռքահայ իրականութեան վըրայ: Այդ սերունդին անհետացումը խորտակումն է այն կամուրջին, որուն շնորհիւ կարելի էր տեղ հասցնել մեր երազները: Հիմա այդ կամուրջին կմախքն է որ նետուած է անդունդին վրայ եւ ուր տեք դնելէ առաջ ստիպուած պիտի ըլլանք պահ մը խորհելու: Ու քանի պիտի շատնան չիրիմները անոնց որոնցխօսքն ու գործը կշիռ եւ արժէք ունին, այնքան պիտի ծաւալի տատանումը մեր հոգիներէն ներս:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը յուզէ ու միանգամայն կը մտահոգէ մեզ մեծ Շիրիմներու հեռանկարը: Անոնց ստուարացումը կ'ենթադրէ նաեւ նուազումը աղօթողներուն, մանաւանդ անոնց՝ որոնց աղօթքը ուխտ մը կը պարփակէ: Թուաբանական հաշուով ամէն փոս աղօթող մը կ'ունենայ, բայց ազգային տեսանկիւնէն դիտուած՝ մեր փոսերը հաւանաբար չենթարկուին այդ տեսութեան: Հեռու չէ այն օրը, ուր անտարբերութեան քօղին մութ շղարշներով պիտի ծածկուին հայ երիտասարդութեան հողերը:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԽՄԲ. — Ստորեւ կը հրատարակենք Գ. Մկրտիչ Պարսամեանի արտասանած դամբանականը Յակոբ Տէր-Յակոբեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ, Սեպտեմբեր 10ին:

Փարիզի մտաւորականներու, Հայ Գրողներու Միութեան եւ Կեդր. Սաներու Միութեան կողմէ մեր յարգանքը եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնենք ողբացեալին մահուան առթիւ, զոր առաջին անգամ ճանչցայ տարագրութեան դժնդակ տարիներուն 1917-18ին Պոլիս, ուր իբրեւ պաշտօնեայ, պարենաւորումի գրասենեակին մէջ կ'աշխատէր: Այն տարիներուն էր, երբ ծանօթ մտաւորականներ ապաստանած էին եւ մխիթարութիւն մըն էր իրարու հանդիպիլ եւ լաւատեսութեամբ մտնել օրուան անստոյգ վիճակը, հակառակ մեզ շրջապատող լրտեսներուն:

1918-22ին գինքը դտայ Պոլսոյ մէջ, ուր՝ գործակցութեամբ քանի մը գրագէտներու, «Վերջին Լուր»ի խմբագրապետութիւնը ստանձնած էր: Եւ ամէն օր վերադարձող Հայերուն ապագայի յոյս եւ լաւատեսութիւն կը ներշնչէր:

Աւելի վերջերը Փարիզ էր, ուր հանրային գործունէութեան ասպարէզներուն մէջ, իր չափահաս մարդու փորձառութիւնները կը բերէր, իբրեւ Կրթական Մարմնոյ եւ Հայ Գրողներու Միութեան ատենապետ՝ եւ վերջը պատուոյ նախագահ: Հանրային գործունէութիւնը սակայն չի սահմանափակուիր: Իբրեւ չէզոք մը մտաւորական ժամանակցած է կաթողիկոսական ընտրութիւններուն, Պոլսէն, եւ Փարիզէն եւ փոխ նախագահութիւնը վարած է Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան:

Բոլոր այս աշխատանքներուն ներկայ եղած է եւ իր խօսքը եւ գործակցութիւնը բերած է միշտ, համերաշխ ոգիով «ընկերական սիրով» գտնալով միութեան կապ մը, խորհրդակցութիւններու եւ միճարանութիւններու պահուն, հաշտեցնելով բոլոր տարակարծութիւնները: Ոտքի կանեցուեցաւ իր ընկերները կը հաւատային իր անկեղծութեան եւ կը յարգէին իր հեղինակութիւնը:

Եթէ երիտասարդ տարիքին պահպանողական մտածումներու հակում ունէր, իր չափահասութեան եւ ծերութեան շրջաններուն կը հաւատար աւելի արմատական եւ բարենորոգչական գործելակերպին: Այս տեսակէտով մանաւանդ եկեղեցւոյ կրթական յանձնախումբին ատենապետութիւնը, միշտ մտաւորականներու գործակցութեամբ եւ քաջալերութեամբ, օգտակար եւ շինարար եղաւ:

Իր կեանքով եւ գործունէութեամբ եկաւ հերքելու այն թիւրիմացութիւնը, որուն համաձայն մտաւորական եւ դրագէտ Հայը չի կրնար կեանքի մէջ նիւթական եւ բարեկեցիկ յաջողութիւններ ապահովել:

Հանրային գործունէութեան մէջ երեւան բերած նկարագրի գիծերը, նոյնն եղան նաեւ հրապարակագրութեան մէջ որուն լծուեցաւ երկար տարիներ, այդ կերպով սակայն երկրորդական գծի վրայ ձգելով իր ունեցած գրական հակումները: Մինչդ անոնց պէս, որոնք մեր կեանքին մէջ հետեւեցան նոյն ճամբուն: Եւ սակայն ողբացեալ Յակոբ Տէր-Յակոբեան գրականութեան ալ տուաւ իր վաստակը, թէեւ համեստ, բայց եւ այնպէս նշանակելի նկարագրով: Նախ գործակցութիւնը խումբ մը երիտասարդ գրագէտներու, որոնք կը վարէին քսաներորդ դարու առաջին տասնամեակին գրական հրապարակը: Յետոյ ունինք իրմէն հատոր մը, «Ուր խեցիներ ժողվեցի» յատկանշական խորագրով, զոր կարելի է հաճոյքով կարդալ յիսուն տարի ետքն ալ, եւ որուն մէջ կրցած է ներկայացնել գրական պատկերներ եւ մտածումներ, ովկիանոսներու եզերքէն հաւաքած խեցիներ, այսինքն կաւի եւ հողի քարացումէն գոյացած բրածոներ: Գերազանցապէս իրապաշտ, կեանքին հարազատ վերարտադրութիւնը, մասնաւորաբար Պոլսոյ անտեսուած թշուառներուն եւ զրկուածներուն կեանքը, իր ժամանակի գոյներու եւ բառերու հարազատութեամբ: Իր գրականութեան նկարագիրը նմանապէս եղած է գաղափարական: Եւ ջերմ աշխարհաքաղաքացի մը, որուն՝ վերջին տարիները նուիրած էր մասնաւոր ուշադրութիւն եւ ուսումնասիրութիւն մը: Նոյն ձեւով նաեւ Գարտիզակի հատորը, որ յետ մահու հրատարակութիւն մը պիտի ըլլայ: Կեանքէն փրցուած իր գրական էջերուն մէջ կը ջանար մեծ ճշմարտութիւններ արձանագրել, եւ 1900ական թուականներու խորհրդապաշտ շարժումին արձագանգը կը բերէր: Մասնաւորաբար կը սիրէր Ֆրանսական գրականութենէն Էմիլ Զոլայի գործերը, որոնց կարեւոր մէկ մասին թարգմանիչն էր: Բազմաթիւ են օրուան կեանքին նուիրուած յօդուածները, որոնք գրուած են «Վերջին Լուր»ի, «Արեւելք»ի, «Սուրհանդակ»ի, «Հայրենիք»ի, «Ճանբ» պարբերականին, եւ Փարիզի մէջ «Յառաջ»ի, «Անդաստան»ին եւ «Զուարթնոց»ին մէջ:

Իր գրական էջերէն մէկուն մէջ արձանագրած է հետեւեալ նախադասութիւնը.

«Շարժում մը դէպի առաջ, բայց եւս դէպի վախճան, ուրկէ անդին ո՞չ կը տեսնէ մեր սկեպտիկ հոգին, եւ փառասէր կեանք մը կը խորհիս, կրցա՜յ ապրիլ...»:

Մենք վկաներն ենք, ըսելու համար թէ ողբացեալ Յակոբ Տէր Յակոբեան կրցաւ ապրիլ, եւ իր մարդկային պարտականութիւնները կատարել հանրային, հրապարակագրութեան եւ գրական ասպարէզներուն մէջ:

Այս տխուր առթիւ մեր ցաւակցութիւնները, ինչպէս նաեւ Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ, Տիկին Տէր Յակոբեանի եւ իր զաւակներուն, եղբօրը եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Այս պարագան Թուղթին կը յանձնենք, քանի դեռ մեր Աղօթքները Աղօթողներ ունին եւ յոգնած ծերունիներուն կողքին չյոգնածներ կը գտնուին:

Ժամանակին, իր սերունդին հոգեվարքը նկարագրելով, Շահան Շահնուր ի միջի այլոց կը գրէր. «Պարպուեցաւ Հայոց եկեղեցին: Պոլիս մեկնող նամակներուն թիւը պակսեցաւ ու անդին մայրեր լացին»: Տժգոյն իրականութեան մը հարազատ պատկերը:

Նահանջականութենէն խուսափելու վերջին փորձ մը ընելով՝ կ'ուզենք դեռ անանել այն հաւատքով թէ ամէն մէկ նոր փոս, նոր ուխտ մը կը հարկադրէ: Բայց աւելա կը կատարենք առանց որեւէ պատրանքի՝ քանի ամէն փորձ ձախողութիւն մը կ'ենթադրէ:

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱՆՑ ԲԱԺԻՆ ՄԸ ԿԱՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ», Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ...

«Թուրքերէն խօսէ»ի պայքարը ... ը Թուրքիոյ մէջ, այս առթիւ Մարմարա ... հետեւեալ մանրամասնութիւնները ... հրատարակէ.—

«Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ» կարգախօսով վերստին հրապարակ իջած ... սանողական կազմակերպութիւնները, ինչպէս ծանօթ է պայքար ծաւալեցուցած են որպէսզի տարբեր լեզու գործածողները ամենուրեք Թուրքերէն խօսին, ու կը պնդեն թէ ասիկա անհրաժեշտ է Թուրքիոյ բնակչութեան իբր ազգ միաձուլման համար:

«Այս պայքարը նկատելի է որ մասնաւորական Թուրք բնակչութեան մէջ ... գամ այնքան մեծ արձագանգ չէ գտած ... որքան կը սպասուէր, նոյնիսկ ասոր ... գին կը լսուին սապէս խօսքեր. «Ի՞նչ ... գատ չունինք, մէկ աս մնացած էր»:

«Այժմ, կը տեսնենք թէ Թուրք մամուլին մէջ եւս հակազդեցութիւն մը ծայր է տուած Թուրքերէնէ տարբեր մայրենի լեզու ունեցող համայնքներու եւ անձերու բանի Թուրքերէն խօսիլ ... շարժումին դէմ:

Այս առթիւ, «Ճումհուրիյէթ»ի ... Նատիր Նատի մասնաւորաբար կը գրէ.

«Ընթերցողներս գիտեն թէ որ աստիճան դիւրազգած եմ Թուրքերէնի հարցին մէջ: Սակայն հոս պէտք է ... բայց ... յայտնեմ թէ բնաւ չեմ հաւնիր «Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ»ի պայքարին զոր բացած է Թուրքիոյ Ազգային Ուսանողական Միութիւնը: Համոզուած եմ թէ ...

ԿՐԵՄԼԻՆԻ

«ՊԻՏԻ»ՆԵՐԸ...

Փարիզի «Ցառաջ»էն առնելով, քանի մը օր առաջ, 1960 Օգոստոս 30, հրատարակեցինք «ուրախ» լուր մը՝ «Իրա՞ւ է արդեօք...» խորագրին տակ: Անգամ մը եւս արձանագրենք այս «ուրախ» լուրը, ի յուշ բոլորին.

«Հայաստանի խորհրդայնացման 40րդ տարեդարձին առթիւ Երեւանի մէջ կատարուած մեծ պատրաստութիւններուն հետ՝ ուրախալի լուր մը կը շրջի, զոր կուտանք վերապահութեամբ:

«Խորհրդային կեդրոնական իշխանութեանց պատրաստած ներքին աշխարհագրական նոր ծրագրով, որուն մէջ նախատեսուած են Հայաստանի ի նպաստ սահմանային բարեփոխումներ, Խորհըրդային Հայաստանի շրջան պիտի յայտարարուին Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ:

«Կ'ըսուի նաեւ, թէ խորհրդային վարչապետը՝ Խրուշչեւ անձամբ պիտի նախագահէ պաշտօնական հանդիսութեանց»:

Այս «ուրախալի» պիտիին անդրադառնալէ առաջ, աւելորդ չենք նկատեր անգամ մը եւս արձանագրել ուրիշ քանի մը պիտիներ ալ, որոնց մասին մեր վերապահութիւնները յայտնած էինք ատենին՝ խմբագրականներով եւ առանձին յօդուածներով:

1956ին, արտասահմանէն հայրենիք վերադարձին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անզուսպ խանդավառութեամբ եւ մեծ հրճուանքով կ'աւետէր մեզի.

ա) Պիտի վերաբացուին փակուած եկեղեցիները:

բ) Պիտի վերաշինուին քանդուած տաճարները:

գ) Պիտի վերադարձուին բռնագրաւուած աղօթատեղիներն ու եկեղեցական հաստատութիւնները:

Արդ,— կը գրէինք մենք 1956ին,— քանի որ այս եկեղեցիները «պիտի վերաբացուին», ուրեմն փակուած էին: Քանի որ «պիտի վերաշինուին», ուրեմն քանդուած էին: Քանի որ «պիտի վերադարձուին», ուրեմն բռնագրաւուած էին:

Զարմանալին այն է սակայն, որ մինչեւ 1956 ոչ ոք բան մը ըսած կամ գրած էր այս փակուած, քանդուած եւ բռնագրաւուած եկեղեցիներուն, տաճարներուն, աղօթատեղիներուն եւ եկեղեցական կամ եկեղեցապատկան այլ հաստատութիւններու մասին: Ընդհակառակն, Հայաստան գացող եւ վերադարձող «ուխտաւոր»ները, աշխարհական թէ կրօնաւոր, մեզի այն հաւատքը տուած էին, որ եկեղեցիները չէին ու պայծառ են եւ կը յորդին բազմութեամբ:

Ի՞նչ եղան այս «պիտի»ները: Պարզ է, կամ բոլորովին եւ կամ կիսովին «պիտի» մնացին եւ կը վախնանք, որ այդպէս ալ պիտի մնան նաեւ այսուհետեւ:

Եւ հիմա, տակաւին, նոր «պիտի» մը. «Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ պիտի յայտարարուին Խ. Հայաստանի շրջան»:

Թարմացնենք յիշողութիւնները եւ տանք Հայաստանէն բռնօրէն խլուած չորս գաւառներու «համապատկեր»ը:

ա) Հայաստանի շրջաններէն Ախալքալաքը, որ ունի 2400 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 120.000 բնակիչ (75 առ հարիւրը՝ Հայ), անջատուած է Մայր Հայրենիքէն:

բ) Լեռնային Ղարաբաղը, 4600 քառ. քլմ. տարածութեամբ եւ 165.000 բնակիչներով (95 առ հարիւրը՝ Հայ), նոյնպէս պոկուած է մեր երկրէն:

գ) Նախիջեւանը 5400 քռ. քլմ. տարածութեամբ հողամաս մը, 1921ի ռուսեւթուրք դաշնագրով նոյնպէս անջատուած է Հայաստանէն, իսկ բնակիչները ցիրուցան եղած են:

Ահա այս չորս ընդարձակ շրջանները, 17.400 քառ. քլմ. տարածութեամբ եւ շուրջ 450.000 բնակիչներով, բռնօրէն խլուած ու անարդարօրէն անջատուած են մեր փոքրիկ հայրենիքէն:

Համաձայն «Ցառաջ»ի տուած «ուրախ» լուրին, զոր մենք եւս հրատարակեցինք վերապահութեամբ ու կասկածանքով, այս չորս գաւառներէն երկուքը՝ Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ՝ «պիտի յայտարարուին Հայաստանի շրջան»: Մինչդ ... ըլլար ըսել՝ պիտի վերակցուին ... վերամիացուին Հայաստանի: ... աշխարհագրական նոր բաժանում մը ... որ պիտի կատարուի, այլ պիտի վերահաստատուի հին գոյավիճակը եւ բռնօրէն խլուած հողամասերը ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՆ իրենց բուն իրաւատիրոջ ... պիտի վերադարձուին — եթէ ... վերադարձուին — երկու շրջանները ... այն: Իսկ միւս երկո՞ւքը...

Ի՞նչ էր Հայաստանը երէկ եւ ի՞նչ է ... սօր: «Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարան»ը կը գրէ Հայկական Հարցին նուիրուած բաժնին մէջ:

«Դաշնակներու Հայկական Հանրապետութիւնը դաշնակիցներէն ստացաւ Կարսի շրջանը, 1918ին Հայաստանէն խլուած ... Երեւանեան նահանգի մասերը եւ այլ ... գեր, որոնք Հայաստանի հողային տարածութիւնը հասցուցին 17.000 անգլ. մղոնի (աւելի քան 45.000 քռ. քլմ.), 1.510.000 բնակիչներով, որոնցմէ 795.000ը Հայ, 575.000ը՝ մահմետական, իսկ ... հազարը՝ այլ ազգութեանց պատկանող անձեր» (Հտ. Գ., էջ 437):

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

(1 Շար.)

...այս ազարդին եւ անպէտ շարժումները, որոնք մերթ ընդ մերթ տենդոտ խանդա–վառութեամբ մը ձեռք կ'առնուին, եւ ա–նոնք մը անցնելէ յետոյ սոխրուած մէկ կողմ կը ձգուին առանց արդիւնքի, ոչ միայն օգուտ չունին մեր ազգային մշա–կոյթին, այլեւ վնասակար են անոր։ Փո–քրիկներու եւ Հանրային վայրերու մէջ թուրքերէնէ տարբեր լեզուով խօսող քաղաքացիները մտածելով զանոնք լռեցնել պարտաւորելով խօսիլ լեզու մը զոր թերեւս չեն գիտեր, կամ նոյնիսկ եթէ գիտնան՝ այդ պարագային չեն խօսիր, ասիկա նախ եւ ա–ռաջ չի կրնար նկատուիլ արարք մը որ յարմար ըլլայ ազատութեան ըմբռնումին։ «Թուրքիոյ Ազգային Ուսանողական Միութեան յարգելի անդամները, որոնց բարի նպատակներէն կասկած չունիմ, պարտաւոր կարդացած ըլլալու են «Մարդ–կային Իրաւանց Միջազգային Յայտարա–րութիւն» որուն ներքեւ մեր պետու–թեան ստորագրութիւնն ալ կը գտնուի։ Հոն գրուած է թէ անհատները չեն կրնար ճնշումի տակ առնուիլ եւ մասնաւոր վե–րաբերմունքի առարկայ ըլլալ լեզուի, կրօնքի, ցեղի եւ դաւանանքի տարբերու–թիւններու պատճառով։ Ասկէ զատ, մի–ջազգային դաշինքներու մէջ «Փոքրամաս–նութիւններու իրաւունքներու» բաժին մը գոյութիւն ունի։ Պետութիւնները փոխա–դարձաբար հանչցած են իրենց սահման–ներուն մէջ ապրող փոքրամասնութիւննե–րուն ուրոյն ազգային եւ ընկերային ա–ռանձնութիւնները, ժառանգականութիւննե–րը տեւականացնելու, պահելու իրա–ւունքը։ Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնու–թիւններու վարժարանները, եկեղեցինե–րը, համայնքներու կազմակերպութիւն–ները բաց են եւ ազատ։ Այլ երկիրներու մէջ ալ, Թրքական ծագումով փոքրա–մասնութիւններ կ'ապրին։ Անոնց ալ վարժարանները, մզկիթները, միութիւն–ները եւ թերթերը ապահովութեան տակ են։ Ու մը եթէ լսենք թէ մեր այդ ազգա–կիցներուն վրայ ճնշում կը բա–նեցնեն, «անպայման յունարէն, սերպե–րէն կամ ռումաներէն պիտի խօսիք» ըսե–լով, հաճո՞յք կը զգա՞նք ատկէ։

«Այս դարուն, ազգային ըլլալու գի–տակցութիւնը պահանջն է իրաւունք պահանջել. Այն հասարակութիւնները որոնք չեն գիտեր իրենց իրաւունքը պահանջել, կը կորսնցնեն իրենց ազգային բնոյթը։ Բայց իրաւունքը պահանջելու առաջին պայմա–նն է ուրիշներու իրաւունքը յարգել։ Այս մեր շրջանակին մէջ, անհատներուն ազատութիւնը ոչ մէկ կերպով կարելի է սահմանափակել որեւէ ընթացքի պատճա–ռով որ յանցանք չի կազմեր։ Մարդ մը, ըլլայ օտար, ըլլայ փոքրամասնութեան անդամ, ըլլայ զուտ Թուրք, կը խօսի այնպէս՝ ինչպէս դիւրին կուգայ իրեն։ Անոր դէմ կանգնելու, նոյնիսկ ազդարա–րութիւն ուղղելու իրաւունքը ոչ ոքի տը–րուած է։

«Պէտք է այլեւս սորվինք թէ չենք կը–նար մեր լեզուն եւ ազգային մշակոյթը զարգացնել այսպէս «Հայրենակից Թուր–քերէն խօսէ» կարգախօսով պայքարներ մղելով։ Այսօր կ'ապրին անհամար հայ–րենակիցներ որոնք Թրքական ծագում ունենալով հանդերձ բառ մը Թուրքերէն չեն գիտեր եւ որոնք իրենք զիրենք արաբ կամ քիւրտ կը կարծեն որովհետեւ չենք կրցած իրենց սորվեցնել իրենց ազգու–թիւնը։ Թուրք Ազգային Ուսանողական Միութեան երիտասարդները այս մեծ դա–տին վրայ հակելու են։ Նախ ծրագրենք թէ ի՞նչպէս պիտի բանանք մեր լեզուին եւ մշակոյթին դռները հայրենակիցներու առջեւ որոնք իրենց թրքութենէն անգի–տակ են։ Խորհինք որ չենք կրնար «Հայ–րենակից Թուրքերէն խօսէ» կարգախօսով փրկել մեր հարազատ եղբայրները որոնք մեր անհոգութեան երեսէն խաւարի մէջ կը խարխափին»։

×

ՈՉ ՈՔ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԽՕՍԷ ԸՍԱԾ Է ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱՅԻՆ

Ջեթին Ալթան հետեւեալը կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ :—

«Ամէն անգամ որ ցնցում մը տեղի կ'ու–նենայ ընկերութեան մէջ, անմիջապէս գիւրին եւ աժան փութաջանութիւններ կը հետեւին այդ շարժումին։ Ասոնց գլուխը կուգայ «Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ» կարգախօսը։

Ի՞նչ ըսել է՝ Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ։ Տխուր փաստ մը՝ թէ չենք կրցած օտարոտի սովորութիւնները ձուլել մեր մշակոյթի ամանին մէջ։ Փոխանակ ե–ռացնելու քուրան, կ'ուզենք հրամանով եւ բռնութեամբ խօսեցնել մեր լեզուն։ Ու ամէնէն տարօրինակը՝ կը կարծենք թէ ասիկա կրնայ յաջողիլ։ Ոչ մէկ լեզու հը–րամանով կը խօսուի։ Ֆրանսայի մէջ Հայեր կան։ Ոչ ոք կը ստիպէ զիրենք, բայց Թուրքերէն կը խօսին։ Նոյնիսկ եթէ մի խօսիր ըսեն։ Գացէք Ամերիկայի մէջ տեսէք այն մարդիկը որոնք երկու սե–րունդ առաջ գերմանացի, իտալացի, սպա–նացի էին։ Անոնք այլեւս նետած են այդ կապերը, դարձած են ամերիկացի։ Ամե–րիկայի ընկերային ձուլարանը բոլոր այդ տարբերութիւնները կը հալեցնէ, նոյն կաղապարին մէջ կը թափէ։

Ռուսական յեղափոխութեան, Անրի Թրուայայի ընտանիքը Փարիզ խոյս տը–ւած էր։ Թրուայա այսօր Ֆրանսական կաճառ մտած մեծ Ֆրանսական գրող մըն է։ Ոչ Ամերիկայի մէջ՝ Հայրենակից անգ–լերէն խօսէ ըսած են անոնց որոնց մեծ հայրը գերմանացի էր, ոչ ալ Ֆրանսայի մէջ՝ Հայրենակից Ֆրանսերէն խօսէ ըսած են Թրուայային։ Ընկերային կազմը ինք–զինք կը պարտադրէ անոնց այս տեսակ անիմաստ եւ անդործադրելի հրամաննե–րու գործադրութեան։ Ամէն բանէ առաջ, հոգեբանութեան ներհակ կողմ մը կայ այդ վերաբերմունքին մէջ։ Այսպիսի բռնադատում մը ակամայ ընդդիմութիւն մը կ'արթնցնէ փոքրամասնութեան պատ–կանող հայրենակիցներուն մէջ։ Նոյնիսկ եթէ Թուրքերէն խօսի կարող մը վայրերու մէջ, կը շարունակէ ուրիշ լեզու գործա–ծել երբ առիթը գտնէ։

Ուրիշ երկիրներու մէջ ալ Թուրք փոք–րամասնութիւններ կան։ Չենք լսած թէ այսպիսի բռնադատութիւններու նշաւակ կը դառնան։

Այս դատը Պոլսէն աւելի Արեւելքի եւ Հարաւ–Արեւելքի դատն է։ Բայց ինչ ընենք որ Թուրքերէն խօսէ ըսելով չի լուծուիր այս դատը։ Կը կարծենք թէ խնդիրը պիտի լուծենք ծխնելոյզին վրայ գրօշ պարզելով փոխանակ հիմէն ազգայ–նացնելու չէնքը։ Որքան մակերեսային կը մնանք եւ դիւրութեան կը հակինք, Աստ–ուա՛ծ իմ»։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԵՐԿԳԼԽԱՆԻ ԱՐԾԻՒԸ"

Շաբաթ մըն է արդէն որ բացուած են Ֆրանսական թատրոններու դուռները, երկու ամսուան արձակուրդէ մը ետք։

1960–61ի թատերաշրջանը լեցուն է նոր յայտագիրներով։ Կարգ մը թատրոններու մէջ թէեւ կը կրկնուին անցեալ թատե–րաշրջանի ընթացքին մեծ յաջողութիւն գտած երկերը, ինչպէս օրինակ Ժան Ա–նույի «Պէքէթ» (Պէքէթ կամ Աստուծոյ պատիւը), Ժան Ժընէի «Պատշգամ»ը (Թէաթրը տիւ Ժիմնազ) եւ ուրիշներ, եւ սակայն նո–րութիւններ ալ չեն պակսիր։

Այդ Նորութիւններու կարգին ներկայիս ամէնէն ուշադրութեան առարկայ դար–ձած գործն է Ակադեմական Ժան Քոք–թոյի «Երկգլխանի Արծիւ»ը թատերգու–թիւնը որ կը ներկայացուի Սառա–Պեր–նարի բեմին վրայ։

Ինչպէս անցեալ տարի Ժան Ժընէի «Պատշգամ»ը Ֆրանսական մամուլին մէջ թեր ու դէմ կարծիքներու դուռ բացաւ, նոյնը պատահած է այսօր եւս Քոքթոյի գործին համար։

Երկու կարծիք կայ մեծանուն Ակադե–մականին «Երկգլխանի Արծիւ»ին մա–սին։

Կ'ըսեն թէ Սարտուական ոճով կառուց–ուած մելոտրամի մը սահմանները չանց–նիր այս գործը եւ կ'աւելցնեն թէ՝ «Եթէ Քոքթօ իր այս թատերակը գրած է իր ա–նունին յաւերժացման համար, այդ յա–ւերժացումը վտանգի տակ է»։

Ուրիշներ, սակայն, կը պաշտպանեն այն կարծիքը թէ՝ հակառակ այն իրողու–թեան որ «Երկգլխանի Արծիւը» սար–տուական կառուցուածք ունի, եւ սակայն անոր տխալ(?)էն կ'արտացոլայ բանաս–տեղծական հզօր շունչ մը, որով երկը կը դառնայ բացառիկ արժէքով օժտուած գլուխ գործոց մը։

«Երկգլխանի Արծիւ»ին նիւթը խորհր–դաւոր է, պարուրուած միջնադարեան մռայլութեամբ մը։ Թագուհի մը, ձանձ–րացած կեանքէն, առանձնութեան մէջ կը տուայտի իր ընդարձակ պալատին կա–մարներուն տակ։ Վեհապետական իրա–ւունքները ծանր կը ճնշեն իր ուսերուն։ Գարշանք կը զգայ տիրելէն։ Եւ ամէնէն զարհուրելին, անմխիթար այրի մըն է ինք, վասնզի դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր ամուսին–թագաւորը, որուն հետ կապուած էր ոչ միայն արքա–յական ծիրանիով, այլեւ սիրոյ ան–քակտելի ու հզօր կապերով։

Ամէն բանէ ձանձրացած թագուհին կ'ո–րոշէ վերջ տալ իր կեանքին եւ սակայն քաջութիւնն է որ կը պակսի իրեն։ Կը գիմէ պալատին մէջ գտնուող անձի մը եւ կ'առաջարկէ անոր որ սպաննէ զինքը։

Ահա այս մռայլ նիւթին շուրջ է որ հատատաած է բանաստեղծ Քոքթօն իր կարկահը, որուն վրայ բանաստեղծական հզօր շունչով մը սաեղնագործած է իր երկը։

Թագուհիին բարդ ու խրթին դերին մեկնաբանութիւնը ստանձնած է վերջին քառորդ դարու Ֆրանսական թատրոնի յաւայուն դերասանուհիներէն Էտվիճ Ֆէօյէր, որ ընդհանուր կարծիքին հա–մաձայն, արտակարգ ճարտարութեամբ եւ մեծ արուեստով մը կը նկարագրէ յուսահատութեան դուռը հասած թագու–հիին տիպարը։

Մեծանուն արուեստագիտուհին կը շր–ջապատեն Ֆրանսական բեմերու ծանօթ ուժեր՝ Գ. Գ. Իվ Վէնսան, Կի Թրէժան եւ Նատին Պազիլ, որոնք կ'աւելցնեն փայլը Ժան Քոքթոյի գործին։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՅԱԽԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

★

ԱՆԳԱՐԱ – ՊՈԼԻՍ ճամբուն վրայ, Օ. գոստոսի վերջերը, Թրքական Ֆէնատար կառք մը կը բախի ինքնաշարժի մը, որու մէջ կը գտնուէին Տէր եւ Տիկին Անդրա–նիկ Լիւսի Ցակոբեանները (Փարիզէն), Տիկին Պուճիքանեան (Պէյրութէն) եւ եր–կու ուրիշ Լիբանանցի Հայեր։ Բախումը այնքան ուժգին կ'ըլլայ, որ Տիկին Լիւ–սի Ցակոբեան եւ երկու Լիբանանցի Հա–յերը կը մեռնին տեղն ու տեղը, իսկ ծանրապէս կը վիրաւորուին Տիկին Պու–ճիքանեան եւ Անդրանիկ Ցակոբեան, ո–րոնք կը փոխադրուին մօտակայ քաղաքի մը հիւանդանոցը։ Ինքնաշարժը մեկնած էր Պէյրութէն, եւ Հալէպ–Անգարա–Պոլիս գիծով կը վերադառնար Փարիզ։

ԱԼԻ ԽԱՆԻ ԿՏԱԿԸ

Առջի օր Լոնտոնի մէջ բացուած է կը–տակը Ալի Խանի որ վերջերս զոհ գնաց կառքի արկածի մը։ Իշխանը 140 միլիոն թեթեւ ֆրանք եւ Ծանթիյէի իր ապա–րանքը կը թողու՝ իր կեանքի ընկերու–հիին՝ Պեթինա։ Ոչ ոքի կը ձգէ իր ձիերը, որոնք պիտի ծախուին աճուրդով եւ գու–մարը յանձնուի իր եւ Ռիթա Հայուորթի աղջկան՝ Եասմինայի։ Իշխանը կ'ուզէ Սուրիա թաղուիլ, ուր դամբարան մը պիտի շինուի որուն ծախքը 14 միլիոն պէտք է արժէ միայն։

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Խաղաղութիւն, — ասաց Դաւիթը որպէս հրաժեշտի խօսք եւ մտրակը բար–ձրացրեց, որից նրա կարմիր նժոյգը վեր առաւ առաջին ոտները եւ մէկէն պարս–պաշինից սուրաց դուրս։ Նրան հետեւ–եցին Դանիէլ եղբայրը եւ տեգասր չորս թիկնապահները՝ սկզբում միատեսակ քայլերով, ապա աւելի ու աւելի արա–գընթաց. Ու մի վայրկեան յետոյ, Ա–րուեանի խախտուած կամուրջն անցնե–լով, բռնեցին իրենց տիրոյթի ճանա–պարհը։

Մի ժամի չափ նրանք գնում էին՝ ա–ռաջ եղբայրն առաջ ընկած, կրտսերը նը–րա յետեւից, իսկ թիկնապահները քաւա–կան ետ։

Ցետոյ եղբայրները հաւասարուեցին, աւելի ճիշդ՝ մեծը ձին կանգնեցրեց, որ կրտսերը մօտենայ, եւ սկսեցին զրուցել։

— Ինձ այնպէս է թւում, — սկսեց ա–ւագը, — թէ այդ Անգեղայ իշխանիկը վը–նասելու է մեզ եւ մեր գործը։ Վատ մի նախազգացում է ծանրացած սրտիս։ Ինչ–պէս է զլուշաւոր Նար իշխանը հրաւիրել այդ անփորձ պատանուն, առանց նրա մտքերը ստուգելու։ —

— Իսկ ի՞նչ կարող է անել այդ իշխա–նիկը, — հարցրեց կրտսերը։

— Ամէն ինչ։ Բաւական է մեր խորհր–դաժողովի խօսքերը հասցնի արքունիք, եւ Արշակը՝ դաժան դատաստան կը տես–նի… Աւաղ, երբեք ասաց … Նար իշ–խանը, որ զգոյշ է միշտ, այս անգամ գործեց մեծ սխալ, հրաւիրելով խակմիտ մէկին, որ յանդգնեց ներհակել մեզ, չհամաձայնել մեզ։ Ճշմարիտ է ասում Նար իշխանը, վիժուկ եւ ոչ թէ իշխան։

— Մոռացիր, եղբայրիկ, եւ վանիր մտքերդ տխուր, — ասաց կրտսերը։ Լաւագոյնս է՝ ինքներս միջոցներ խոր–հենք, որ մեր դրան մարդիկ եւ շինական–ներ չփախչեն …

Խօսելով հասան մի ճամբաբաժանի, ուր մի փոքր արահետ թեքւում – ծռնում էր անտառ։ Աւագ եղբայրը ձին թեքեց դէպի այդ արահետը։ Զարմանալի սովո–րութիւն ունէր Դաւիթ իշխանը. տուն դառնալիս, որտեղից էլ լինէր, միշտ շտապում էր եւ սիրում էր վերադառնալ կարճ ճանապարհով, այս անգամ էլ ընտ–րեց անտառի արահետը։ Սկզբում եղ–բայրներն իրենց նժոյգները վարում էին իրար կողքի, հանդարտ քայլքով. ու եր–կու ժամից աւելի գնում էին զրուցելով։ Յետոյ, երբ մտան անտառ՝ ճանապարհը նեղացաւ, դարձաւ շաւիղ։ Եւ նրանք ստիպուեցին, այդ շաւիղը բռնած, գնալ նորից իրար յետեւից։ Իսկ շաւիղը մերթ նեղանում էր, մերթ լայնանում… Ծա–ռերի արանքով գնալով՝ նա կամ դուրս էր գալիս մի փոքրիկ արեւոտ բացատ, կամ սեղմւում էր թփերով ու ծառերով, եւ այդ ժամանակ ծառերի ճղները դիպ–չում էին հեծուորների գլխին, ուսերին, ու անտառի համատարած լռութեան մէջ լսւում էին միայն նրանց նժոյգների փա–փուկ ոտնատրոփը ու դրանց արձագանգը հեւուում։

Օրը պայծառ էր. ամպի կտոր անգամ չէր երեւում երկնքում. յետճաշեայ արեւը շռայլօրէն ոսկեւորել էր ծառերի կատար–ները, բացատների թփերն ու կանաչը. եւ չգիտես գրանի՞ց էր արդեօք, գարնան նորաբաց տերեւների՞ց, թէ ծաղիկնե–րից՝ անտառը լցուած էր բուրմունքնե–րով, որ հաճելիօրէն ուռցնում էր մար–դու կուրծքը եւ թեթեւացնում շնչառու–թիւնը։ Հեծուորներն այժմ գնում էին անխօս, ասես այդ բուրմունքով հարբած. ձիերն անգամ փնչացնում էին հաճոյքով եւ քայլում թարմացած։

Մի տեղ, երբ արահետը ծառերի արան–քից անսպասելի դուրս եկաւ մի փոքր, երեք նիզակաչափ բացատ՝ առջեւից գնա–ցող Դաւիթ Համունու նժոյգը վրնջաց յանկարծ։ Իշխանը, փորձով իմանալով, որ ձին վրնջում է մի բան զգալիս կամ նկատելիս, շուրջը նայեց՝ տեսնելու ինչ կայ։ Ու նայելով առաջ՝ տեսաւ շինական մի կին ու մի մարդ, որ ինչ որ կապոց–ներ շալակած գնում էին մի փոքրիկ տը–ղայի հետ, որը քայլում էր նրանց առջե–ւից։ Այդ նկատելով՝ Դաւիթ իշխանը ձին խթանեց ինքնաբեր եւ առաջ անցաւ։ Նրան յետեւից եղբայրը։

Ձիերի ոտնաձայնից շինականն ու կինը կանգ առան եւ ետ նայեցին վախեցած, ապա դրեթէ ցատկելով հեռացան շաւ–ղից, որ ճանապարհ տան ձիաւորներին։

— Այս առա՞ջ բարի, — մօտենալով եւ նժոյգը կանգնեցնելով՝ հեգնոտ ասաց ա–ւագ Համունին միաժամանակ ուշադիր զննելով նրանց։

Շինականները, չգիտես անակնկալի՞ց, թէ ամաչելուց, չկարողացան իսկոյն պա–տասխանել, առաջինը կինն սթափուեց եւ ասաց.

— Ուխտի, տէր, ուխտի կ'երթանք…

Համունին նորից զննաբար նայեց նրանց ոտից–գլուխ, նայեց նրանց շալակի կա–պոցներին եւ հարցրեց գարձեալ հեգնոտ.

— Ուխտի՞… Բայց ինչո՞ւ հին հա–գուստների կապոցով։

Այս անգամ պատասխանեց շինականն ինքը.

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

խատակցէր․ժամուլի Էնֆորֆոնկօ պէյմ գործակալութեան։ Ի՞նչ ուժ ունի իր ե֊տին․— Երեք հազար զինուոր որոնց մէկ մասը վար դրած է զէնքերը, բայց Մո֊պիւթիւ յայտարարեց թէ կ'ուզէ միաս֊նաբար աշխատիլ ՄԱԿի ուժերուն հետ ։ Առաջին տուած որոշումն է՝ 48 ժամ պայմանաժամ խորհրդային եւ չեխ դես֊պանութիւններուն երկրէն հեռանալու ։

Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խոր֊հուրդը 10 ժամ տեւող նիստ մը ունեցաւ առանց ոչ մէկ որոշում տալու։ Ներկայ էին երկու պատուիրակութիւնները՝ Քա֊զավիւպիւի եւ Լումումպայի ։ Խորհրդա֊յին պատուիրակը կը պաշտպանէր Լու֊մումպայի «օրինաւոր» պատուիրակու֊թիւնը, Մ․ Նահանգները կը պաշտպանէ֊ին Քազավիւպիւի պատուիրակութիւնը ։

Քաթանկայի մէջ արիւնահեղ կռիւներ տեղի ունեցած են Լումումպայի համա֊խոհ Պալիւպաններու եւ քաթանկացի՝զին֊ուորներու միջեւ։ Էլիզապէթվիլէն վեց հարիւր քմ․ հեռու նահանգին հիւսիսա֊յին մասին մէջ (Մանոնօ), Պալիւպանցի֊ները ապստամբած են նահանգի կառա֊վարութեան դէմ– Ցարդ սպաննուածնե֊րուն թիւը հարիւրի կը հասնի ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Յակոբ Թորոսեան ընտանիքը փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աստղիկ Նուրեանի մահուան առթիւ քսան Ն․ Ֆ․ կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սր֊րահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

Բանակում իրենց այցելութեան առթիւ, Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդին հետեւեալ նը֊ւէրները ըրած են․— Թորոսեան (Ռոան) յիսուն Ն․ Ֆ․, Պետոյեան տասը, Քո֊չունեան ընտանիք՝ քսան, Քիւփէլեան (Մարսէյլ) երեսուն, Պետրոս Պետիկեան (Էփինէ) յիսուն, Դերձակեան՝ 10 Ն․ Ֆ․։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կեդր․ վարչութիւնը շը֊նորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ միջոցաւ «Ոմն»է յիսուն Ն․ Ֆ․, Պ․ Ա․ Պալեանէ քսան Ն․ Ֆ․։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ, աշխոյժ եւ ազնուն երի֊տասարդ մը՝ 25էն 40 տարեկան, իբրեւ

Chauffeur-Livreur

Դիմել անձամբ թերթիս վարչութեան։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն․ Ընկերակցութիւն կը ծա֊նուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս․ Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։ Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ․ Աւագեան։ Հոգեհանգստեան պաշտօն պի֊տի կատարուի հանգուցեալ Այրի Տիկին Ազնիւ Քէօյլէյեանի մահուան քառասուն֊քին առթիւ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8ԷՆ 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկու֊շաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրու֊թեան համար։ Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի։
Հեռաձայն՝ 97–01–72։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շավիլի հայկական դպրոցի վերաբա֊ցումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի։ Արձանա֊գրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թոռւա Շանքիէ։ Ժամը 9–12 եւ 2–4 ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերա֊բացուի Սեպտեմբեր 15ին։

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի ար֊ձանագրել տալ իրենց զաւակները ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ժամը 10ին ձայնաւոր պատարագ ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզ նոր ժամանած՝

ՏԷՐ ՅՈՎՀ․ Վ․ ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ՝
Աթէնքի Հայ Կաթողիկէներու ժողովր֊դապետը։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ․ Միութիւնը կը հաղորդէ․ թէ «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբաց֊ուի այս Հիգշաբթի առաւօտ ։

Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրել տան խորհրդա֊րանը որ բաց է ամէն օր ժամը 14էն 19 ։

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլործնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կի֊րակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, եկե֊ղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկու֊թիւններ պիտի տրուին Կրթ․ գործի նը֊կատմամբ առնուած բացառիկ միջոցնե֊րու շուրջ ։

Ազգ․ Միութեան տուած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պի֊տի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

1915ին նահատակուած Ամասիացինե֊րուն յիշատակին հոգեհանգստեան պա֊տարագ պիտի մատուցուի, Կիրակի առա֊ւօտ, Սեպտեմբեր 18ին, Առնուվիլի Վա֊րագայ Ս․ Խաչ եկեղեցիին մէջ։

Պատարագէն ետք, հաւաքոյթ եկեղեց֊ւոյ կից սրահին մէջ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ․ Կ․ Խաչի Տէսինի Ազգ․ դպրոցի դա֊սաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմ֊բեր 16ի Ուրբաթ օր։ Միեւնոյն առեն կը կատարուին նորերու արձանագրութիւն֊ները ։

Դասաւանդութեանց օրերն ու ժամերը կը մնան նոյնը ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղե֊կացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղ֊թական այլև Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր․— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ֊կական Գրասենեակը, Թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն սանդուխ սխալ տեղ կ'առաջնոր֊դուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պար֊տաւորիչ է վերանորոգել իր առենին։

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակից֊ները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ․— Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան «Վա֊րանդեան» կոմիտէին ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուր֊բաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Ցոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՇԱՒԻԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԻՍԻ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Զաւարեան» կոմի֊տէն ընկերական ընդհ․ ժողովի կը հրա֊ւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Խրիմեան» դպրոցին մէջ։ Կարե֊ւոր օրակարգ ։

ՎԱԼԱՆՍ․— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ Կոմիտէի ընդհ․ ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը Կա֊րեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներ֊կայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ․ Յ․ Դ․ Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Կի֊րակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ․ ԿԱՊ․ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւ֊ղերուն ընդհ․ ժողովները տեղի պիտի ու֊նենան հետեւեալ թուականներուն․—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին ։

ՄԱՐՍԷՑԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին ։

ՊԼ․ ՕՏՏՕ՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին ։
ՊՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին։

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ․ Կ․ Խաչի Կեդր․ վարչութեան ներկա֊յացուցիչը ։ Կը խնդրուի բոլոր անդա֊մուհիներէն ներկայ գտնուիլ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 17 SEPTEMBRE

1960

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8902 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4703

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

...ՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ ՆՈՐ ՈՐՍ ՄԸ ԳՏԱՆ

"ՀԱՅԵՐԸ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ"

...ոլսոյ Թրքական մամուլը լայնօրէն ...րձագանգ կուտայ այն բուռն հակազդե...ութեան, որ յառաջ բերաւ Հայոց Պատ...րիարքին նամակին հրատարակութիւնը։

«Միլլիյէթ» կը գրէ. — Քաղաքիս ...յերը խառնի բողոքած են այս նամա...կին դէմ եւ Մաշտոցեան Պատրիարքին ...րաժարումը պահանջած։ Ցանոնց ...անունները՝ ճարտարապետ Եդ... Չիզմէ, ճարտարապետ Թաթուլ ...ապետեանէ, Տոքթ. Նուրհան Խօսպ...եանէ, Տոքթ. Արայ Ալթունեանէ եւ ...Գարբիէլեանէ բաղկացեալ ...պատուիրակութիւն մը Պատրիարքին այ...ցելով յայտնած են թէ իրաւունք չու...նի քաղաքականութեամբ զբաղելու եւ իր ...մակին արտայայտութիւնները չեն ...ներ Հայերը։

...Հինգ հոգինոց պատուիրակութիւնը ...ատար մերժելով նամակին ոգին, ...յտնեց թէ Պատրիարքը իրաւունք չունի ...քաղաքական յայտարարութիւն տալու եւ ...Մատակարար Մարմնին հետ խո...րհրդակցելու հրաժարումը պահանջեց։

...Մաշտոցեանի նամակը քաղաքիս ...րերուն մէջ ցաւով դիմաւորուեցաւ։

...Բացարձակ կը նկատուի որ Պատրիար...ը եւ կեդր. Մատակարար Մարմինը խո...րհրդակցութեան ... հրաժարելով ընտրութեան ձեռնար...

«Վարան»ի մէջ ձէյլալէտտին Չէթին ...կը գրէ. —

...Հայոց Պատրիարքարանին մէջ տեսակ...ցեցանք Պատրիարք Մաշտոցեանի հետ, ...ո անկեալ վարչապետ Մէնտերէսի ուղ...ղած 5 Մայիս 1960 թուակիր նամակով ...ուղարկած էր եւ բաժնած այդ շրջանի ...թեան գործելակերպը։ Մեր խօ...սակցութեան նիւթը մեզի առաջին բառ...ով եղաւ.

...Ես համակրութիւն ունէի Մէնտերէ...սեանին հանդէպ։

...Պատրիարքը, որ Մէնտերէսի հանդէպ ...համակրանքը յայտնող այս նամակը 28 ...ին դէպքերէն հազը գրի առած է եւ ...նամակին մէջ բաժնած այդ շրջանի ...կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած ...միջոցները, հաւալարանի եւ ...ազգութեան ապաստանութեան ան...տեսնալով ըսաւ.

— Ես այն շրջանին կը կարծէի թէ ա...զատութիւն գոյութիւն ունի, անոր հա...մար անոնք գոհ էին այդ դէպքերը։ ...Բայց, ինչպէս բաէ, երիտասարդները ...չէ քաղաքականութեան խառնուին. ...դ մենք, հպատակ ենք օրուան ...կառավարութեան։

...իր միջոցին կը հարցնենք.

Ձեր նամակէն շաբաթ մը առաջ հա...մալսարանի մէջ մեծ դէպքեր պատահած, ...երիտասարդներ սպաննուած էին։ Հակա...ռակ ատոր՝ ձեր նամակին մէջ «Ձեր ըն...տիր իրաւունքի եւ քաջալերանքի ...» կ'ըսէք Մէնտերէսին։ Ինչ...պէս կ'ըլլայ։

...Ոչ, պարոն, կրօնքի մարդը երբեք ...չի համամիտ ըլլալ սպանութեան։ ...ես պէտք էր արգիլէք ըլլալ երիտա...սարդներու շարժումին եւ զսպել զանոնք։ ...ու ես ճիշդ կը գտնէի Մէնտերէսի ...գործերը, այդ իմաստով ըսած եմ։ ...Պատրիարքը յայտնելով թէ ...Մէնտերէսի գրած վերջին նամակին մէջ ...Չունուի հատուած մը, որ թերթերուն ...չէ հրատարակուած, իր մօտը գա...մարդու մը նշան ընելով ներսի ...սենեակէն մեծ թղթածրար մը բերել տը...Մաշտոցեան թղթածրարին նամակ...ներէն 5 Մայիս 1960 թուակիր

նամակին պատճէնը մեր առջեւ դրաւ։ Կը կարդանք, չհրատարակուած հատուածը վերիվերոյ նոյն բաները կը բովանդակէր, — կրօնք, հաւատք եւ Մէնտերէսի հանդէպ համակրանք։

Երբ մեծ թղթածրարը կը փակէր, Մէնտերէսի մէկ Յուլիս 1960ին գրուած նամակ մը մեր աչքին զարկաւ։ Այս նամակը «Մեր սիրելի վարչապետը» ըսելով կը սկսէր։ Կարդալ ուզեցինք, բայց պաշտօնեան ճարպիկ շարժելով՝ թղթածրարը վերցուց։

Գարեգին Պատրիարք ի վերջոյ Եասը Ատա գտնուող անկեալ վարիչներուն անդրադառնալով՝ մեր կարծիքը հարցուց և ըսաւ. «Անոնց բոլոր գտնուողներն ալ յանցաւոր չեն կրնար ըլլալ չէ՞»։ Եւ խակոյն աւելցուց.

— Զոր օրինակ, անոնց միջեւ մեր երեսփոխանը Շէյլէֆեանը կայ։ Այդ խեղճը ոչ մէկ յանցանք ունի, միայն ծառայեց։

Ըսածները մի առ մի նօթ ընելէ ետք ըսինք. «Ձեր ըսածները կրնանք սխալ հասկցած ըլլալ։ Եթէ կ'ուզէք ձեզի անգամ մըն ալ կարդանք»։

Ուրախացաւ։ Մեր գրածները կարդալէ ետք, ձեռքերը սպիտակ մօրուքին վրայ պտըտցուց եւ «ճիշդ են» ըսաւ։

— Մեր դուռը միշտ ձեզի բաց է, դարձեալ հրամմեցէք, ըսաւ՝ երբ կը մեկնէինք։

«Վաթան» յետոյ նոյնութեամբ կ'արտատպէ «Ժամանակ» եւ «Մարմարա» թերթերուն բողոքի արտայայտութիւնները։

Պոլսոյ մէջ լոյս տեսնող հայերէն թերթերը Հայոց Պատրիարքին անկեալ վարչապետ Ատնան Մէնտերէսի գրած նամակին մէջ յայտնած համոզումին դէմ կը բողոքեն։

«Միլլիյէթ» ալ հաղորդելով որ հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը այցելած է Պատրիարքին եւ զայն հրաժարելու հըրաւիրած, կը գրէ. — Պատրիարքը ըսած է. —

«Եթէ ամբողջ համայնքը համամիտ է ձեզի, կը հրաժարիմ»։

Հայոց Պատրիարքը Մէնտերէսի գրած նամակին մասին ըսաւ.

— Կը տեսնեմ որ սխալ կը մեկնաբանուի։ Եթէ գիտնայի որ այսպէս պիտի ըլլար, չէի գրեր։ Կը ցաւիմ։

«Աքշամ» իր կարգին կը գրէ թէ Պատրիարքը հետեւեալը յայտարարած է իր գրած նամակին մասին.

— Ես դէմ եմ ուսանողներուն քաղաքականութեամբ զբաղելուն։ Անոնք իրենց դասերով պէտք է պարապին եւ միայն վարժարանը աւարտելէ ետք կրնան քաղաքականութեամբ զբաղիլ. Հաւատացած ըլլալով որ ցոյցերը երկրին վնասակար են, գրած եմ Մէնտերէսի նամակը։

Պատրիարքը յետոյ ընդգծեց. «Ես կը սիրեմ այս հայրենիքը եւ չեմ ուզեր որ անոր վնաս հասնի»։ Ու աւելցուց. «Երբեք կուսակից չեղայ ուսանողներուն սպանութեան։ Մնաց որ չէի ենթադրած թէ ցոյցերը յեղաշրջութեան համար են։ Հիմա ես ալ կը խորհիմ թէ ինչո՛ւ գրած եմ այս նամակը»։

Պատրիարքը եզրակացուց ըսելով. — «Մեր կրօնքը կ'ըսէ. — Հնազանդեցէք օրուան կառավարութեան, անոր անտատողը Աստուծոյ ալ անտառուած կ'ըլլայ։ Մենք այս ձեւով կը շարժինք»։

«Տիմիա» թերթն ալ հայ համայնքին եւ մամուլին մէջ յառաջ բերած բուռն հակազդեցութեան արձագանգ դառնալէ ետք, կը գրէ թէ տեսակցած է Գարեգին Պատրիարքին հետ, որ հետեւեալը յայտարարած է. — Ես նամակը գրեցի՝ չուզելով որ երիտասարդները վարժարանը չլրացուցած-այսպիսի բան մը ընեն։ Եթէ գիտնայի որ այս շարժումին ետեւ յեղաշրջութեան ոգի կը գտնուի, մանաւանդ առանց արիւնահեղութեան պիտի կառւի, այսպիսի նամակ մը չէի գրեր։ Նամակին ոգիին մէջ հայրենասիրութեան

մասին դէշ բան մը չկայ։ Նամակը սարրեր ձեւով պէտք էր գրել։ Սխալ մը կընամ ըրած ըլլալ։

Ցետոյ յայտնեց որ հրատարակուած նամակին մէջ հատուած մը ցատկուած է եւ «մեր բանակին» բառը «ձեր բանակին» ձեւով գրուած։

Պատրիարքը եզրակացուց. «Քսաներկու տարի արտասահմանի մէջ իբրեւ թուրք հայրենակից մը ապրեցայ։ Կրօնական պարտականութիւն մը կատարելէ աւելի հայրենիքիս մէջ մեռնիլ. ուզելուս համար եկայ այս տեղ»։

Պատրիարքին գրած նամակին չհրատարակուած հատուածը հետեւեալն է.

« ... Անպարտելի այս բարոյական ուժերն են որ կը պղպջացնեն մեր հաւատքն ու կամքը ու զրահով կը պատեն զանոնք։ Շնորհիւ ատոր իրական հայրենասիրութիւնով մը պաշտպանող մեր սիրելի հայրենիքին ամէն մարզի մէջ վերականգնումը եւ անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն բարօրութիւնը ու երջանկութիւնը ապահովելով անգամ մը եւս կ'աւելնայ հայրենիքին փառքն ու պատիւը»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՄՔԵՐԸ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՔԱՈՍ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

ՅԱՅՏՆԻ ՉԷ ԹԷ ՈՎ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ Է, ՈՎ ԱԶԱՏ Է։ ՈՎ ԿԸ ԿԱՌԱՎԱՐԷ, ՈՎ ՈՒՐ Է...

Հակասական լուրեր կը հասնին Քոնկոյէն, ինչ որ ապացոյց է տիրող անիշխանութեան եւ այս տողերը գրուած պահուն չենք գիտեր թէ իսկապէս ո՞վ է երկրին տէրը։ Կարգ մը լուրերու համաձայն պաշտօնանկ վարչապետը՝ Լումումպա իր օձիքը փրկելու համար ՄԱԿի զինուորներու պաշտպանութիւնը ուզած է։ Ներկայիս Ղանացի զինուորներ պահակ կեցած են նախկին վարչապետին տան առջեւ։ Պետական հարուածին անմիջապէս ետք, Լումումպա Լէոփոլտվիլի զօրանոցը գացած է համոզելու համար զինուորները որ թեւ-թիկունք կենան իրեն։ Սակայն քանի մը օր առաջ իրեն հաւատարիմ զինուորները ձերբակալած են զինքը ու պէտք եղած է որ Ղանացի զինուորներ վրայ հասնին, որպէսզի Լումումպա եւ իրեն հաւատարիմ զօրավար Լիւնտուլա կարենան սենեակ մը ապաստանիլ։

Քոնկոյի զինուորները քանիցս փորձած են դուռը կոտրել սպաննելու համար պաշտօնանկ վարչապետը։ Զինուորները Ըըդրրդրիօ եւ մատերնին բլթակի վրայ բռպաած են, որ Լումումպա փախուստի փորձ մը ընէ որպէսզի տեղն ու տեղը սպաննեն, Ղանացի «կապոյտ սաղաւարտները» թոյլ չեն տուած։ Միւս կողմէ կարգ մը ուրիշ զրոյցներու համաձայն, Քոնկոյի զինուորները խմբակներու բաժնուած են։ Մէկ մասը դէմ է Լումումպայի, ուրիշ մաս մը կողմնակից է ու վերջապէս կան որ Քազավիւպիւն կը պաշտպանեն եւ կամ գնդապետ Մոպիւթիւն։ Լէոփոլտվիլի զօրանոցը թատերաբեմ եղած է բուռն վէճերու եւ նաեւ կռիւներու։ Այս ընդհանուր խառնաշփոթին մէջ ՄԱԿը կ'աշխատի մեղքերը հանդարտեցընել, առանց սակայն միջամտելու Քոնկոցիներու ներքին վէճերուն։

Առջի օր Ապահովութեան Խորհուրդը երեք նիստ գումարած է։ Առաջին երկու նիստերը անցած են ապարդիւն, քանի որ չեն կրցած որոշել թէ Քոնկոյի պատուիրակութիւններէն ո՞ր մէկը կը լրացնէ օրինական ձեւակերպութիւնները։ Երեկոյեան նիստին (երրորդը) միայն քննած են Քոնկոյի ներկայ կացութիւնը։ Խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին բուռն ամբաստանութիւններ ըրած է Համըր

շըլտի եւ ՄԱԿի Քոնկոյի հրամանատարութեան։ «ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը գաղթատէր եւ յետադիմական Պելժերուն զօրավիգ կեցած է եւ իր քաղաքականութիւնը գաղթատիրական քաղաքականութիւն մըն է»։ Համըրշըլտ չատ պաղարիւնութեամբ դիտել տուած է, թէ Ափրիկէի ժողովուրդները ականատես եղան ՄԱԿի կատարած դրական աշխատանքներուն։ «Քոնկո գտնուող 18.000 «կապոյտ սաղաւարտներ»էն հազիւ 500ը Ատլանտեան Ուխտի երկիրներուն կը պատկանին, յայտարարած է Համըրշըլտ։ ՄԱԿի ուժերու հրամանատարը Մարոքցի մըն է իսկ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին ներկայացուցիչը՝ Հնդիկ մը։

Թունուզի պատուիրակը՝ Մ. Սլիմ գըրուատալից բառերով գոված եւ պաշտպանած է Համըրշըլտի կատարած դերն ու աշխատանքները։ Ոչ մէկ որոշում տըրուած է։ Նիստերը պիտի շարունակուին։

Քաթանկայի հիւսիսային մասին մէջ բուռն կռիւները կը շարունակուին, Պալիւպաներու եւ Քաթանկացի զինուորներուն միջեւ։ Միւս կողմէ Լումումպայի 300 զինուորները Քաթանկայի սահմանը անցած են։ Կռիւները սաստիկ են յատկապէս Պիւքամայի (Քամինայի կայանէն 175 քլմ. դէպի հարաւ) եւ Մանոնոյի մէջ։ Ըմբոստ Պալիւպաները «կախարդներու» պատրաստած զինովցնող դեղեր կը խմեն եւ կատղած զինուորներուն եւ բնակչութեան վրայ կը յարձակին։ Հարիւրէ աւելի սպաննուածներ կան։

Սերժ Միշէլ, Լումումպայի Ֆրանսացի ալ բազուկը պաշտօնապէս հրաժարեցաւ։ Գնդապետ Մոպիւթիւ յայտարարեց. — «Կառավարութիւնը ուսանողներէ կազմուած խորհուրդի մը պիտի յանձնուի»։ Այս առթիւ կոչ ուղղեց Եւրոպա գտնուող Քոնկոցի ուսանողներուն որ վերադառնան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ հաւանաբար Նիւ Եորք երթայ եւ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին խօսք առնէ։ Լոնտոնէն կը հաղորդեն, թէ արտաքին նախարարութեան քարտուղարը՝ Հիւմ պիտի գլխաւորէ Անգլիոյ պատուիրակութիւնը։ Մաքմիլըն Նիւ Եորք պիտի երթայ եթէ կացութիւնը պահանջէ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ Նիւ Եորք ժամանելուն առթիւ, զանազան բողոքի ցոյցեր տեղի պիտի ունենան, ոչ միայն տարագիրներու այլեւ բանուորական արհեստակցական կազմակերպութիւններու կողմէ։ Նիւ Եորքի քարափի բեռնակիրները որոշած են վար չառնել Խրուշչեւի բեռները։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բանակին գնդապետ մը՝ Մալիքովսկի իր ընտանիքով Արեւմտեան Գերմանիա փախած է։ Հետը փաստաթուղթեր տարած է, որոնք ըստ Պոնի շրջանակներուն ցոյց կուտան, թէ «Արեւելեան Գերմանիա յարձակողական պատերազմ մը կը պատրաստէ Դաշնակցային Գերմանիոյ վրայ»։

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը հացկերոյթ մը պիտի տայ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, յառաջիկայ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամը 8ին,

HOTEL LUTETIA, 43, Bd. Raspail

Արձանագրութեան համար դիմել եկեղեցւոյ դիւանատունը։

Ճաշագին՝ 30 Ն. Ֆ.։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Ժամերգութիւն ժամը 8ին։ Քառաձայն պատարագ ժամը 10ին։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

●

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողները կը յիշեն այն յօդուածաշարքը, զոր Մանուէլ վրդ. Բոլադեան պատրաստած էր՝ նկարագրելով Իրանի պատմական վայրերը: Եռանդուն վարդապետը այս անգամ կը նկարագրէ Իրանի մէկ այլ մասը, որ հարուստ է Հայոց պատմութեան յիշատակարաններով,— այս յօդուածաշարքը, զոր կը քաղենք Թեհրանի *Ալիք*էն, զարդարուած է նկարներով, դժբախտաբար շատ աղօտ:

Այս տարի, Յունիսի 12ին, մեր օդանաւը սաւառնում էր Թեհրանի վրայ: Կամաց-կամաց թողեց մայրաքաղաքը, հեռացաւ արուարձաններից եւ սկսեց շարունակ բարձրանալ եւ ուղղուել դէպի Ատրպատական դէպի Դավրէժ:

Կրակի ընծայած պաշտամունքի համար, ըստ ոմանց — այս նահանգը հնուց կոչուած է Ատրպատական, այսինքն կրակի երկիր: Բայց պատմութիւնից գիտենք, որ Դարեհ Ա.ի կողմից Մարաստանի Մեդացի Սատրապն է, որ Աղեքսանդր Մեծի մահից յետոյ, իր երկիրն անկախ պետութիւն յայտարարեց եւ իր անունով Ատրօպատ կոչեց, Ատրօպատէն կամ Ատրպատական:

Ատրպատականի գեղեցիկ նահանգը գտնւում է Իրանի հիւսիս-արեւելեան մասում, սահմանակից Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ:

Պատմական այս բարձրաւանդակը լեռնային մի երկիր է, զարդարուած հրաբխային ծագում ունեցող ջոր եւ լերկ սարերով: Զանզանի նեղ եւ երկար դաշտը գալիս է փոխելու այս տարահարթի կերպարանքը՝ միանալով նրան: Միանէից յետոյ, ճամբորդը նկատում է, որ բնութիւնը միանգամից կերպարանափոխ է լինում, սարեր, ձորեր, դաշտեր կանաչութեամբ զարդարուած են, ցորենի եւ ամէն տեսակ արմտիքի առատ մշակոյթի համար, Ատրպատականը արժանապէս կոչուած է Իրանի շտեմարանը:

Երկու ժամ փոթորկալից թռիչքից յետոյ մօտեցել էինք Թաւրիզ քաղաքին, որ մեր պատմութեան մէջ միշտ յիշւում է Դավրէժ անունով եւ Հ. Չամչեան իր Հայոց Պատմութեան մէջ այսպէս է տալիս դրա ստուգաբանութեան բացատրութիւնը.— Դավրէժ, այսինքն Դա ի վրէժ:

Ատրպատականի երկու երեւելի սարերը հեռուից ցոյց տուին մեզ իրենց յաւիտենական ձիւնով ծածկուած սպիտակ գագաթները: Նրանցից մէկը՝ Սահանդ 3798 մեթր, գտնւում է Դավրէժի հարաւային մասում. իսկ Սաւալան, 4925 մեթր, Արդաբիլի արեւմտեան մասում:

Մեր օդանաւը, նախքան վայրէջք կատարելը, մի շրջան արեց քաղաքի վրայ, որ տարածուած է 1500 մեթր բարձրութեան վրայ, պարտէզներով ու կանաչութեամբ ծածկուած մի հովտում:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՈՒՄ՝ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԻՐՏՆ Է ԲԱԲԱԽՈՒՄ...

Բովանդակ Իրանը հարուստ է հայ ազգի հետ կապ ունեցող պատմական վայրերով, սակայն ամէնից աւելի հայ սրտին խօսում է Ատրպատականը: Այդտեղ, ամէն մի անկիւնում կայ դրոշմուած մեր Պատմութեան մի գեղեցիկ դրուագ: Ամէն մի շրջանում կան մեր պատմութեան էջերում քանդակուած, թագաւորների, իշխանների, նախարարների, քաջագործութիւնների, սխրագործութիւնների, թանկագին յիշատակարանների մասունքներ, հետքեր:

Սարերի վրայ, ձորերի մէջ անհետացած, աւերակ կամ դեռ կանգուն, կան եկեղեցիներ, վանքեր, հռչակաւոր՝ պատմութեան մէջ, կենդանի վկաներ հայ ժողովրդի դարաւոր կենդանի հաւատքին եւ գեղարուեստական բարձր ճաշակին: Մեծ յեղաշրջումներ են տեղի ունեցել Ատրպատականում պատմութեան ընթացքին, ժողովուրդներ եկել անցել ու գնացել են իրենց յետին թողնելով միայն հուշակոյտեր: Իսկ հայ ժողովուրդը, որ այստեղ ապրել է երկար ժամանակ, թողել է դեռ կանգուն կոթողներ, որոնք հազարաւոր տարիների պատմութիւն ունեն:

ԴԱՎՐԷԺ

Ատրպատականի պատմութեան մէջ մեծ դեր է խաղացել Դավրէժը, որ հիմա կոչւում է Թաւրիզ: Թուցէ նա գոյութիւն ունեցած լինի Սասանեանց ժամանակ, բայց աւելի հաւանական է, որ արաբական արշաւանքների ժամանակ հիմնուած լինի: Գիտենք պատմութիւնից, որ 858 թուին, երկրաշարժից կործանուեց: Ժ. դարում վերագտնում է իր բարգաւաճ վիճակը եւ դարձեալ 1043 թուին, կործանւում է երկրաշարժից: Բայց էլի մոխիրներից բարձրանում է եւ 1213 թուին, դառնում է Ատրպատականի գլխաւոր քաղաքը: Իլ-խան-Ղազանի ժամանակ (1295-1304) մայրաքաղաք է: Թիւրքմէնների ժամանակ Թաւրիզը մնում է Իրանի մայրաքաղաքը: ԺԶ. դարում Շահ-Իսմայէլը Արդաբիլում թագաւոր պսակուելուց յետոյ, փոխադրւում է Թաւրիզ:

1584 թուից մինչեւ Շահ-Աբբաս Մեծ, Թաւրիզն անցնում է Օսմանեան տիրապետութեան տակ: Սաֆավիների օրով, Թաւրիզը երկար ժամանակ մնում է նրանց գերիշխանութեան տակ:

Երկրաշարժները սակայն նրան երբեք հանգիստ չեն թողնում: Հ. Չամչեանը յիշատակում է Թաւրիզում եւ շրջաններում մի մեծ երկրաշարժ, որ տեւում է մէջ ընդ մէջ վեց ամիս շարունակ եւ պատճառում է ահաւոր վնասներ, 1641 թուին:

Անցեալի այս բոլոր դժբախտութիւններից յետոյ, այսօր Թաւրիզը գտնւում է բարգաւաճ վիճակում եւ բռնած է յառաջդիմութեան ուղին: Քաղաքը գեղեցկանում է եւ այն օրից, որ երկաթուղին միացրեց Թաւրիզը Թեհրանին, նկատւում է աւելի եռուզեռ: Նոր շինուող երկաթուղու կայարանը իր տեսակի մէջ առաջինն է լինելու — ասում են — Միջին Արեւելքում: Ստոյգ է, որ Թաւրիզը, Իրանի ամենափայլուն ապագայ խոստացող քաղաքը կը լինի, եթէ դրութիւնը այսպէս շարունակուի:

Մենք կամաւ զանց ենք առնում խօսել Թաւրիզի հայ գաղութի մասին: Այդ ուղղութեամբ յաճախ գրուած է թերթերում:

Ատրպատականի ճամբորդութեան ձեռնարկած ժամանակ, գլխաւոր նպատակ ունէի Դարաշամբի Նախավկայի վանքի ուխտագնացութիւնը: Իջեւանելով Թաւրիզում, Լազարիստ հայրերի մօտ, վայելեցի նրանց, մանաւանդ Հ. Պօղոս Վ. Տէր Պօղոսեանի եղբայրական ջերմ հիւրասիրութիւնը եւ այսպէս ժամանակ ունեցայ հարկաւոր պատրաստութիւնները տեսնելու:

1957 թուին, դէպի Թադէի վանքը կատարուած Ուխտագնացութեան մասնակցելուց յետոյ, բուռն մի փափաք զարթնեց իմ մէջ տեսնելու նաեւ վերոյիշեալ հռչակաւոր վանքը: Սակայն կային մի շարք հարթուելիք դժուարութիւններ: Վանքը գտնւում էր սահմանամերձ զինուորական արգելեալ գօտու մէջ: Անհրաժեշտ էր յատուկ զինուորական արտօնութիւն: Պ. Ա. Բեջանեանը Թեհրանում կարգադրել եւ ստացել էր պահանջուած թուղթը եւ յանձնել ինձ: Մնում էր ճանապարհի դժուարութիւնների կարգադրութիւնը

Պ. Հայկ Ստեփանեան,— նախագահ Ատրպատականի Հայոց Թեմ. Խորհրդի, սիրայօժար կերպով ընծայեց ինձ իր աջակցութիւնը. վանքի պահապան եւ ճանապարհին ծանօթ՝ Դարաշամբցի Սարգիս տիրացուն իմ խնամակալ ուղեկիցս էր լինելու, ամբողջ երթուդարձի ժամանակ:

ԹԱՒՐԻԶԻՑ ԴԷՊԻ ՋՈՒԼՖԱ

Հինգշաբթի, 16 Յունիս, ճամբորդում ենք դէպի Ջուլֆա: Սարգիսի հետ միասին նստած ենք միեւնոյն սենեակում: Գնացքը 6.20ին շարժուեց: Վանքի վերաբերեալ իմ բոլոր հարցումներին հանդարտ պատասխանում էր ուղեկիցս, մերթ ընդ մերթ տալով նաեւ հանդիպած կայարանների անունները, որոնցից մին, Եամ, գրաւեց իմ ուշադրութիւնը: Ինչ հրաշալի զբօսավայր: Բնութիւնը այնքան գրաւիչ էր երեւում, որ մարդ կարծում էր թէ գարնան եղանակի մէջ է գտնւում:

Բլուրներ, դաշտեր ծածկուած կանաչութեամբ պարզում էին այնպիսի գեղեցիկ տեսարաններ, որոնք հրճուանքով լցնում էին անցորդի հոգին: Եամն ունի առողջ, կազդուրիչ օդ, առատ ջուր, բոլոր հարկաւոր առաւելութիւններ [illegible] համար մի աքանչելի ամառանոց. Նոյն կառքը կտրում է Մարանդի ընդարձակ ու ծաղկեալ դաշտը, յետոյ [illegible] է ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին ջոր եւ ամայի դաշտից:

Երբ հասանք Ջուլֆա, կէսօր էր: Ուսմանը կայարանում մեզ դիմաւորեց եւ առաջնորդեց Լըվանթ-Էքսփրէսի տարածքը, ուր Պ. Սիմոնեան շնորհեց մեզի սիրալիր հիւրասիրութիւն: Նոյն ժամանակ կորսնցնելու, անմիջապէս ներկայացայ Ջուլֆայի Իրանեան սահմանապահ զինուորական ուժերի պետին, որ շատ սիրալիր կերպով ընդունեց ինձ: Ցոյց տուի Թեհրանից բերած պաշտօնական յանձնարարական թուղթս. Կարդաց եւ ապա դառնալով ինձ, ասաց.

— «Եթէ վաղը Ուրբաթ չլինէր, եւ անձամբ կ՚ընկերակցէի ձեզ մինչեւ վանքը: Շատ ցաւում եմ, որ կիրծի պատճառով, պիտի չկարողանամ կրծագրել [illegible] փափաքս: Սակայն ապահով եղէք, ամէն յարմարութիւն կը տամ ձեզ»:

Մի քիչ յետոյ, կանչեց մի զինուորական, տուեց հարկաւոր բոլոր հրահանգները.

— Վաղը առաւօտ — ասաց ինձ — զինուորական մի ջիփ կը գայ եւ ձեզ կը հասցնէ մինչեւ Շահաբբասի զինուորական պահականոցը: Այդտեղ կը լինեն երկու ջորի՝ ձեր տրամադրութեան տակ: Նոյնպէս երկու զինուորականներ կ՚ուղեկցեն ձեզ մինչեւ վանքը, թէ գնալիս եւ թէ վերադարձին:

Խորին շնորհակալութիւն յայտնեցի եւ հեռացայ: Գիշերը սկսեց մի սոսկալի փոթորիկ: Դռների եւ պատուհանների ճեղքերից ոռնում էր կատաղի քամին. Փորձեցի դուրս ելնել փողոց, մի քիչ ման գալու. այնքան ուժեղ էր քամին, որ ինձ քշում-տանում էր: Ներս մտայ սենեակ, մի քիչ մտահոգուած յաջորդ օր մեր կատարելիք ճամբորդութեան մասին: Բայց բարեբախտաբար գիշերը, փոթորիկն անցաւ, եղանակը մեղմացաւ, օդը պարզուեց:

Յաջորդ առաւօտ, Ուրբաթ, 17 Յունիս, զինուորական ջիփ կառքը կէս ժամից Ջուլֆայից մեզ հասցրեց Շահաբբասի պահակատեղը: Մինչ մեր ուղեկից երկու զինուորները, միեւնոյն ճանապարհ հեծած ջորիների վրայ, կարել էին երկու ժամում:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎԱՐԴ. ԲՈԼԱԴԵԱՆ

(1 Շար.)

Երիտասարդութիւնը սխալ [illegible] այլ՝ վայելք: Մարդ իսկապէս կ՚ապրի միայն այն ատեն, երբ բաւական յա[illegible]ջացած է կեանքին մէջ եւ գիտէ վայ[illegible]տել իր տղայն ու առածը, երբ [illegible] է այն եզրակացութեան՝ թէ արժէ [illegible] բանի, ոչ մէկ բանի համար կ՚արժէ [illegible]բել:

Է. ՊՈՒ[illegible]

ԿՐԵՄԼԻՆԻ

«ՊԻՏԻ» ՆԵՐԸ...

Այս տարածութեամբ Հայաստան, 1920էն աղին, մենք այլեւս չունեցանք:

Այսքան նեղ սահմաններու մէջ ամփոփուած Հայաստանը հողային պահանջներ ունի ոչ միայն իր «արտաքին», այլեւ «ներքին» հարեւաններէն: Մեր մեծ ու հզօր «պաշտպան»էն՝ Խ. Միութենէն մենք չենք պահանջեր, որ դրաւէ Վանը, Մուշը, Պիթլիսը կամ Կարինը եւ նուէր ընէ մեզի. ոչ: Բայց իրաւունք ունինք պահանջելու, որ ներկայ Հայաստանին վերադարձնէ անկէ բռնօրէն խլուած չորս հայաբնակ ու հայապատկան գաւառները: Այս բանը ընելու համար ամենազօր Ռուսաստանը ոչ պատերազմելու պէտք ունի, ոչ արիւն թափելու, ոչ ալ համաշխարհային պատերազմ շղթայազերծելու: Մեր չորս գաւառներուն ճակատագիրը կրնայ որոշուիլ, խաղաղ ու անարիւն ձեւով, Մոսկուայի մէկ հատիկ բառով, նոյնիսկ մատի մէկ շարժումով:

Առ այժմ խօսք չկայ այն մասին, որ մենք հողային պահանջներ ունինք նաեւ մեր «արտաքին» հարեւանէն՝ Թուրքիայէն: Կրնայ պատահիլ, որ «իմաստուն»ին մէկը ելլէ ըսէ մեզի.— Գացէք գրաւեցէք այդ Հայաստանը. ինչո՞ւ չէք գրաւեր եւ կառչեր մնացեր էք չորս գաւառներուն...

Տրամաբանական պիտի ըլլար այս հարուէրը ուղղել Մոսկուայի, որ թէ յանուն Խ. Միութեան եւ թէ յանուն Խ. Հայաստանի ընդմիշտ հրաժարած է հողային ամէն պահանջէ Թուրքիոյ նկատմամբ:

1953 Մայիս 30ին, յաւէտ անմոռանալի այս թուականին, Կրեմլինը իր արտաքին գործոց նախարարին բերնով կը յայտարարէր ի լուր բոլորին.

«Յանուն բարի դրացիական յարաբերութիւններու պահպանման եւ խաղաղութեան անվտանգութեան ամրապնդման, Հայաստանի եւ Վրաստանի կառավարութիւնները հնարաւոր համարեցին հրաժարուել Թուրքիայի նկատմամբ իրենց տերիտորիալ պահանջներից:

«Այսպիսով՝ սովետական կառավարութիւնը յայտարարում է, որ Սովետական Միութիւնը ոչ մի տերիտորիալ պահանջ չունի Թուրքիայից» («Սով. Հայաստան», 1953 Յուլիս 19):

Մեր Դատի այս ուրացումը նուիրագործեց նաեւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան նախագահ Շմաւոն Առուշանեան, որ իր կարգին կը յայտարարէր ՍՍՌՄ Գերագոյն Սովետի երրորդ նստաշրջանին, Մոսկուայի մէջ, 1955 Օգոստոս 5ին:

«Անհրաժեշտ ենք համարում յայտարարել, որ մենք ցանկանում ենք, որ մեր հարեւան թուրք ժողովրդի հետ հաստատուեն լաւ, բարի-դրացիական յարաբերութիւններ: Սովետական Միութիւնը բազմիցս իր նախաձեռնութիւնն է ցուցաբերել այդ ուղղութեամբ: Մենք սպասում ենք, որ այդ բարի նախաձեռնութիւնը բարեացակամ արձագանք կը գտնի նաեւ թիւրքական կողմից» (Սով. Հայաստան», 1955 Օգոստոս 7):

Այսպէս ուրեմն՝ Կրեմլինը պաշտօնապէս հրաժարած է «միացեալ» Հայաստանէն, շատոնց արդէն հրաժարած ըլլալով «ազատ»էն եւ «անկախ»էն ալ:

Այս դարձակէտին վրայ նոյն Կրեմլինը հրապարակ կը բերէ հիմա իր նոր «պիտի»ն...

Քանի մը խօսք ալ «միացեալ»ի մասին եւ անցնինք Կրեմլինի նոր «պիտի»ին:

1945 Մայիս 7ին, Հայկ. Դատի Յանձնախումբը, ընկեր Ս. Վրացեանի գլխաւորութեամբ, Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ յուշագիր մը յանձնեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Յուշագիրը կը փակուէր հետեւեալ տողերով.

«Թէ արդար եւ թէ մարդասիրական լուծում մը պիտի ըլլար պետութեանց կողմէ առաջարկուած եւ նախագահ Ուիլսընի կողմէ իբրեւ բուն Հայաստան սահմանագծուած Հայաստանի մասը, որ ցարդ Թուրքերուն ձեռքը կը մնայ ամուլ եւ ամայի, կցել այժմու սահմանակից Հայկ. Հանրապետութեան»:

Աւելի ուշ, 1945 Մայիս 2[illegible]ին, Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին օր[illegible] մեր յաւէտ ողբացեալ ընկերը՝ Համօ Օհանջանեան, ընդարձակ հեռագիր մը [illegible] ղելով Երեք Մեծերուն, անոնց ուշադրութեան կը յանձնէր Հայկ. Դատը եւ կ՚աւելցնէր.

«Իբրեւ արդիւնք երկու մեծ պատերազմներու, թրքապատկան Հայաստանի հայ ժողովուրդէն շուրջ մէկ միլիոն հայեր բռնագաղթուեցան լքել իրենց հայրենիքը եւ ցանցուածաբար գաղթել դէպի [illegible] խարհի հեռաւորագոյն անկիւնները:

«Այս մէկ միլիոն Հայերը անհամբեր կը սպասեն, որ ճանչցուի իրենց իրաւունքը իրենց հինաւուրց հայրենիքին վրայ»

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

(2 — Շար.)

×

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿ

Այս յօդուածաշարքին առաջին մասին մէջ զոր հրատարակեցինք երէկ, տպագրական վրիպակի հետեւանքով Գ. պարբերութեան մէջ պակաս է հետեւեալ պարբերութիւնը.—Գ. լեռնային Գանձակը, 4[illegible] քառ. քմ. տարածութիւն եւ 80 000 բնակիչ (88 առ հարիւրը՝ Հայ), այսօր [illegible] այլեւս մաս չի կազմեր Հայոց Աշխարհին:

ԶՐՈՅՑ ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ա.

Երեք օր առաջ փնտռտուքներէ ետք ...ն՝ կարողացայ գտնել 17րդ Ողիմ–...ական խաղերուն մասնակցող Հայ ...որդիկները. ինչո՞ւ, պիտի հարցնէք, ...որ բոլորն ալ կը բնակէին նոյն Ողիմ–...պիական Աւանին մէջ: Իրաւունք ունիք, ...այց երբեք կարելի չեղաւ զանոնք գտնել ...անց, որովհետեւ կամ փորձի գացած ...էին, կամ հանգիստի մէջ, կամ ճա–...շարանը կը գտնուէին: Եւ խորհրդ. պատ–...ուիրակութենէն ոչ ոք կարող էր գոհա–...ցնել ձեզի, քանի որ բոլորն ալ ...կ ռուսերէն կը խօսին եւ հետեւաբար ան–...կարելի եղաւ ինծի ժամադրութիւն մը ...ունել Արզումեանի, անոնք որոնք Հայ չեն ... կը խօսին միայն ռուսերէն, չեն հաս–...կնար ձեր բառերը ու նշանացի խօսե–...լ ալ թէ սահմանափակ բառեր մը ...րաւ հասկնալ կամ հասկցնել ձեզի:

Ողիմպիական Աւանի խորհրդ. պատա–...ւոր այցելելով, կ'ուզէի հանդիպիլ Ի–...կոր Տէր–Յովհաննէսեանի, որ լաւագոյն ...ներկայացուցիչն էր իր երկրին, մէկ քայլ ...ատումի մէջ: «Հոս չէ...»: Այսպէս ...ներկայացուցի այն երկարատեւ նշանացի ...բացատրութիւններէն, զորս ստացայ ...խորհրդ. մարզիկներէն, որոնք երկարած ...էին կանաչութիւններուն վրայ:

Այդ միջոցին հանգիստի պահն էր: ...մարզիկներուն մէկ մասը փինկ–փոնկ ...կը խաղար, ոմանք հեռատեսիլ կը դիտէ–...ին կամ ընթերցումով զբաղած էին, ո–...մանք ալ թեթեւ փորձեր կը կատարէին ...կամ վարժութիւններ կ'ընէին: Իւրա–...քանչիւր մարզիկ զբաղած էր իր անմի–...ջական շուրջիններով, իսկ քիչ անդին ...նստած խումբ մը մարզիկներ, որոնք կո–...փամարտի փորձեր կ'ընէին:

Զախողած ըլլալով Իկոր Տէր Յովհան–...նէսեանը տեսնելու ծրագրիս մէջ, ան–...միջապէս կը յիշեմ Վլատիմիր Ենգիպար–...եանը, հէս–ուէյթըրի Եւրոպայի ախոյ–...եանը, եւ որոնց մէջ յոյսի նշոյլ մը կը ...ծագի շուտով, այդ կոփամարտիկներուն ...մօտ հայ մարզիկը գտնելու ակնկալու–...թեամբ:

Ենգիպարեանը հո՞ս է..., կը հար–...ցնեմ քաշուելով՝ մարզուող մը, որ կո–...փամարտիկներուն մօտ կեցած, կը հսկէ ...անոնց կատարած փորձերուն: Հարցումիս ...ի պատասխան՝ մատով ցոյց կուտայ ե–...րիտասարդ մը, որ կեցած է քիչ անդին:

Ինքզինքս կը ներկայացնեմ եւ կը հար–...ցնեմ.

— Ենգիպարեա՞նն էք ...:

— Այո, կը պատասխանէ եռանդուն, ...ժպիտով ու անմիջապէս կ'աւելցնէ. — ...Հայ էք...:

— Այո, կը պատասխանեմ կայծակի արա–...գութեամբ:

— Օհ, կը յարէ այն ատեն Ենգիպար–...եան, չէք գիտեր թէ որքան ուրախ եմ ձեզի հանդիպելուս համար...:

Եւ խկոյն հարցումներու անվերջանալի տարափ մը կը բռնէ զիս:

— Իտալիայէ՞ն էք: Ի՞նչ գործ ունիք հոս: Ի՞նչպէս կարողացաք զիս գտնել:

10 երկվայրկեանի մէջ տասնէն աւելի հարցումներ կ'ուղղէ ինծի՝ իրարու ե–տեւէ: Եւ մինչ ես իրեն ներկայացած էի իբր թէ հարցումներ ուղղելու համար, ի–րականին մէջ սակայն այս անգամ ինքն էր որ զիս կ'ենթարկէր անհամար հար–ցումներու տարափին:

Իրեն կ'երկարեմ իմ այցաքարտս, զոր տեսնելէ ետք՝ հայ մարզիկը կը հարցնէ առաւել եւս հետաքրքրուած.

— Օհ...: Ուրեմն Լիբանանէ՞ն էք, քիչ մը խօսեցէք ինծի Լիբանանի Հայու–թեան մասին:

Ձեմ համարձակիր իրեն ուղղելու հա–մապատասխան հարցումներ, լռեն մը նկատելու վախէն առաջնորդուած: Բայց ան չի քաշուիր ինծի խօսելու բո–լորին մասին, ինչպէս Հաճի Հայկի, Մարտիրոս Գալըքճեանի, Յովսէփի, Քա–շայրի մասին եւն.:

— Մենք շատ լաւ կեանք մը կ'ապրինք Հայաստանի մէջ, կը շարունակէ ան: Այն բոլորը, որոնց մասին խօսեցայ քիչ ա–ռաջ ձեզի, նախանձելի դիրքերու տիրա–ցած են:

Ենգիպարեան...:

Մարզը, որուն հանդիպելու ամենա–նուազ հաւանականութիւնը ունէի, ահա կը գրաւէր զիս առաջին իսկ վայրկեա–նէն: Հարազատ՝ հայկական իր դիմա–գծով սեւ աչքեր, թուխ մորթ, քիթ մը, որ «կոտրած» է կոփամարտէն, եւ ցցուն այտոսկրեր: Կը խօսի բացառիկ համար–ձակութեամբ եւ միամտութեամբ, ար–տասահմանեան Հայու մը հետ խօսած ըլ–լալու անյապութեամբ: Շատ երջանիկ էր մեր այս հանդիպումին համար եւ իր ա–մէն մէկ խօսքէն ու շարժումէն յայտնի էր, թէ մեծապէս գոհ էր այս խօսակցու–թենէն, ինչ նիւթի ալ պատկանէր այդ խօսակցութիւնը:

Վլատիմիր Ենգիպարեան, բուն անու–նով՝ Վարդան Ենգիպարեան, կը բնակի Երեւան: Կոփամարտի սկսած է 1946ին: Առաջին իսկ բարձրանալուն իսկ արժա–նացած է բոլորին ուշադրութեան: Ծնած է 1932ին եւ 14 տարիէ ի վեր կը շարու–նակէ յաղթանակներ խլել ամէն տեղ: Ծանրութիւնն է 63.5 քիլօ:

Ենգիպարեան 1953էն ի վեր պայքարած է հէս–ուէյթըր քաշի Եւրոպայի ախոյե–նութեան տիտղոսին ի խնդիր, տիրանա–լով անոր՝ Վարշաւայի մէջ կատարուած մրցումներու շարքի մը ընթացքին:

1955ին, Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, ուր կատարուեցան Եւրոպայի ախոյենու–թեան մրցումները, բախտը չժպտեցաւ ի–րեն ու երրորդ գասուեցաւ, ընդհանուր դասաւորման մէջ:

Մելպուրնի Ողիմպիական Խաղերուն, 1956ին, դարձեալ արժանացաւ ոսկեայ մետալի:

1957ին եւ 1959ին Փրակայի եւ Լիւսեր–նի մէջ անգամ մը եւս տիրացաւ Եւրո–պայի ախոյենութեան տիտղոսին:

Աւելի զատ, երեք անգամ հռչակուեցաւ Կովկասեան շրջանի ախոյեան եւ երեք անգամ ալ Համամիութենական ախոյ–եան: Մասնակցած է Վիեննայի եւ Պուք–րէշի Փեստիվալներուն, որոնց ընթացքին գլետնած է իր բոլոր հակառակորդները: 1955էն ասդին ունեցած է աւելի քան 40 յաղթանակ եւ միայն մէկ պարտութիւն: Փրակայի եւ Լիւսերնի մէջ տիրացած է Հանրապետութեան Նախագահութեան մրցանակին:

Ենգիպարեան ամուսնացած է, հինգ տարիէ ի վեր: Իր ընտանիքը կը բաղկա–նայ հօրմէն, մօրմէն, եղբօրմէն, երկու քոյրերէն եւ իր կնոջմէն: Տակաւին հայր չէ եղած: Բայց կը փափաքի զաւակ մը ունենալ: Երկու տարիէ ի վեր իրեն պաշ–տօն տրուած է մարզել 150 աշակերտները ակումբի մը, որ իրեն վստահուած է:

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը վերջինը պիտի ըլլան իրեն համար: Անգամ մը որ հայրենիք վերադառնայ, այլեւս միայն պիտի զբաղի իր աշակերտները մարզելու գործով, որոշած ըլլալով այլեւս ռինկ չբարձրանալ:

Ժամը մէկուկէսն է: Ճաշի ժամանակը հասած է: Մարզիկը հեռուէն նշան կ'ընէ արգէն: Ստիպուած ենք նլլել մեր տեղե–րէն ու բաժնուիլ իրարմէ:

— Դարձեալ զիրար պիտի տեսնենք, կը շարունակէ ան բաժնուելէ առաջ: Հայկա–կան քոնեակ ունիմ սենեակիս մէջ: Ողիմ–պիական խաղերէն ետքը այդ շիշը պիտի պարպենք:

— Կրնա՞ք ինծի համար ժամադրու–թիւն մը կարգադրել Իկոր Տէր Յովհան–նիսեանի հետ, կը հարցնեմ:

— Անշուշտ, կը պատասխանէ: Կարելի չէ միշտ հանդիպիլ անոր, որովհետեւ ու–րիշ տաղաւարի մը մէջ կը բնակի, բայց պիտի փորձեմ անպայման զայն գտնել:

Այդ միջոցին, Ապրոյեան մարմնով ի–րլ... մը կ'անցնի մեր առջեւէն: Կը բարեւէ մեզ: Ալպեր Ազարեանն է, մարմ–նամարզութեան աշխարհի ախոյեան:

Կը ծանօթանանք անոր հետ եւս ու ժա–մադրութիւն կ'առնեմ իրմէ, յաջորդ օր–ուան համար:

Գ. ՆԱԼՊԱՆԴԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԶԳԻՏՆԱԼԸ ՑԱՆՑԱՆՔ ՉԷ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԻՆ, ԿԸ ԳՐԷ *Ճումհուրիյէթ*

«Անատոլիի աշուղներուն շատերը Հայեր են. Հայ մը թուրքերէն գեղեցկագոյն բանաստեղծութիւններէն մին գրած է»

Այս առթիւ «Ճումհուրիյէթ»ի քրոնի–կագիրը կը գրէ ինքնաքննադատութիւն խորագիրը կրող սիւնակին մէջ:

«Կասկած չկայ թէ Կուսակալին այս յայտարարութիւնը ողջմտութեան ձայնն է եւ կանտարելապէս կը պատշաճի Թրքա–կան շահերուն: Մենք լռուած խօսքերուն մէջ քանի մը օր ուշ մնալէ տարբեր թե–րութիւն չգտանք: Երիտասարդներն ալ անպայման պիտի հասկնան թէ սխալ է ի–րենց վարմունքը, պիտի յարմարին ալ–րամաբանութեան եւ դատողութեան պարտադրութիւններուն:

Մէկ կողմ ձգեցէք անապահովութիւնը որ ծայր տուած էր քաղաքին մէջ՝ այս պայքարին հետեւանքով Պոլսէն անժա–մանակ կերպով մեկնիլ սկսած էին նաեւ զբօսաշրջիկները որոնք դժուարին դիրքի կը մատնուէին պանդոկներու, ճաշարան–ներու մէջ: Այս դէպքը մեզի հետեւեալ մտածումը ներշնչեց.— Պոլսոյ մէջ դեռ պայմանները կատարեալ չեն զբօսաշրջիկ ընդունելու համար: Փոխանակ աշխարհի առջեւ ծանուցանելու այս իրականութիւ–նը, կարելի էր բոլորէն թուրքերէն խօսի–լը պահանջել որպէսզի մարդ չհանդիպի մեր քաղաքը: Եւ անտարակոյս աս էր նպատակը այն պայքարին զոր երիտա–սարդները բացած էին, քանի որ անոր նպատակը հայրենակիցներ պատժել չէր որոնք յանցաւոր չեն եթէ Թուրքերէն չեն գիտեր: Բայց խորհեցանք, մտածեցինք, եւ բռինք թէ աս ալ անոնց պարտակա–նութիւնը չէ»:

×

Դարձեալ «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ, Եա–շար Քեմալ հետեւեալը կը գրէ.—

«Արմատացած մշակոյթ, ամուր լեզու ունեցող ազգի մը անդամները այս տեսակ պահանջներ չեն ներկայացներ: Նախ դուն պիտի սիրես քու մշակոյթդ լեզուդ, որ–պէսզի ուրիշներն ալ սիրեն: Ոչ ոքի կը–նաս բռնի սորվեցնել քու լեզուդ: Ամէ–նէն գասն այն է որ գարերով քեզի հետ ապրողները չեն կրցած սորվիլ քու լե–զուդ, որովհետեւ դուն կարեւորութիւն չես տուած լեզուիդ, մշակոյթիդ: Մեր ժողովրդային մշակոյթը զօրաւոր է, ինքնուրոյն է: Շատ քաղցր բան մը ըսեմ ձեզի: Անատոլուի ժողովրդային բանաս–տեղծներէն շատեր Հայ են: Մեծամաս–նութեամբ Հայ աշուղներն են որ երգա–խառն պատմութիւն կը պատմեն Զուքու–րովայի մէջ: Ասիկա սորվեցայ երբ Փոլք–լորի վրայ աշխատանք կը կատարէի: Մա–րաշցի Հազարի մը կայ, հայ է կ'ըսեն, մեր լեզուին ամենագեղեցիկ բանաստեղ–ծութիւններէն մէկը գրած է: Ու Անա–տոլուի Հայերը մեծ մասամբ Թուրքերէնէ ուրիշ լեզու չէին գիտեր: Նոյնպէս՝ Յոյ–ները: Եթէ դուն քու մշակոյթիդ, ար–ուեստագէտիդ նայիս որպէս անպէտ ա–րարածներ, օտարը բնականաբար այդ աչքով կը նայի»:

×

Տօղան Նատի եւս «Ազգամոլութեան չհակինք» խորագրով կը գրէ.— «Թուրք երիտասարդութիւնն ալ, բոլորս ալ ան–կասկած շատ իրաւունք ունինք այս խնդ–րին մէջ: Միայն մեր բռնած ճամբան սը–խալ է»:

Ու կը պատմէ թէ Մեծ Կղզիի շոգենա–ւին մէջ տեղացի եւ օտար երկու Իտալու–հիներու գլխէն անցած է արկածախնդ–րութիւն մը, որուն ընթացքին Թուրքե–րէն խօսեցնելու պայքար մղողները ու–զած են նոյնիսկ ստուգել Իտալուհիներէն մէկուն օտարահպատակ ըլլալը անձնա–գիր պահանջելով անկէ: Տօղան Նատի կ'եզրակացնէ յանձնարարելով որ վնաս չքաշենք փոխանակ օգուտի:

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Ճանապարհին, զիշերը հազնելու ...մար,— ասաց նա խեղճ, բառերը հատ–...ատ արտաբերելով:

— Այդպէս,— երկարեց Համունին մը–...տածումների մէջ:— Իսկ ո՞վ է քո տէ–...ր.

— Իշխան Կամսարականը,— նորից ...ոները ձգեց նա.— Ինչպէս տեսնում ...ր դու ճշմարիտ չես խօսում, մարդ:

— Ինչո՞ւ, տէր: Ընտանիքով կ'երթամ ...Վարդիկ–Հայր՝ ուխտի:

Այս անգամ Համունին նշանակալից ...ազեց կրակէ եղրօրը եւ զլուխն օրօ–...րեց:

— Ոչ, մարդ, դու ճշմարիտ չես խօ–...սում,— ասաց նա զիտաւորեալ մեղմ եւ ...կարծես անտարբեր:— Ես գիտեմ՝ դու ...փախչում ես Արշակաւան: Եթէ այդպէս է՝ ...կարող ես գնալ. այնտեղ կեանքը դիւրին է, գիտեմ:

Շինականի եւ նրա կնոջ սառած, մաշ–ուած դէմքերին գոհունակութիւն երե–ւաց: Եւ մարդն ասաց ներողամտութեան հայցող ձայնով:

— Այո, տէր, կ'ուզեմ գնամ ...

Համունու դէմքը մթնեց մէկէն:

— Կ'ուզես գնաս ... Սատամբակ,— պո–ռաց նա անսպասելի եւ մտրակը բարձրա–ցրեց:— Վերադարձիր անմիջապէս քո շէնը, սրիկա՛յ:

Շինականը բերը վցեց գետին եւ ծունկի եկաւ, իսկ նրա կինը վախից բռնեց տղա–յի ձեռը եւ շալակի կապոցով նստեց կա–նաչների վրայ:

— Ներիր, տէր, գթայ եւ մի դարձնիր ... երկու օր ճանապարհ ենք կտրել ...

Մինչ այդ մօտեցան թիկնապահները եւ ձիերը կանգնեցրին հետաքրքրուած:

— Փախչում է Արշակաւան եւ ասում է թէ գնում է Վարդիկ–Հայր՝ ուխտի ...

Համունին այս խօսքերն ասում էր կար–ծես նրա համար, որ թիկնապահները նոյնպէս իմանան, թէ ինչ մարդ է շի–նականը: Ու այդ ասելով՝ նա երկար մտ–րակը իջեցրեց ծունկի եկած շինականի թիկունքին:—

Ել եւ խկոյն դարձիր քո շէնը, ապա ոչ, ինչո կը տեսնեմ քո դատաստանը:

— Ներիր, ողորմիր, տէր — խնդրեց շինականը առանց տեղից ելնելու:

— «Ողորմիր»,— հեգնեց իշխանը:— Դուք արժանի չէք բնաւ ողորմութեան, երբ փախչում էք այդպէս ... Ձեզ պէտք է պատժել ոչ միայն մտրակով, այլ մա–հով անխնայ:

— Տէր իմ,— ճչաց յանկարծ շինակա–նի կինը եւ, շալակի կապոցը թողնելով, շուքշուք սողաց դէպի իշխանը:— Գթայ:

— Զայնը, անառակ,— եւ իշխանը, մտրակը օդի մէջ շխկացնելով, դարձաւ թիկնապահներից երկուսին:— Սեթ եւ դու, Հարեթ, այս ապիրատին ու իր կը–նոջը,— նա մտրակը մեկնեց դէպի ա–մուսինները,— տարէք եւ յանձնէք իշ–խան Կամսարականին, նաեւ ասացէք, որ կալանել եմ ես... Տարէք երբ չի կամե–նում վերադառնալ ինքը:

Այս լսելով՝ շինականը վեր թռաւ տե–ղից:

— Ներիր, տէր, կ'երթամ ինքս,— եւ նա եւ գնալու քայլ արաւ ինքնաբեր:

Բայց իշխանը չլսեց նրան եւ կրկին հրամայեց, որ թիկնապահները կատարեն իր կարգադրութիւնը, եւ նրանք, կապոց–ներն ամուսինների շալակը տալով, առ–բան նրանց եռ՝ եկած ճանապարհով:

Կինը եւ փոքրիկ տղան, որոնց աչքերում մահու սարսափ կար, լալիս էին. իսկ մարդը, չկարողանալով մի խօսք ասել, տնքում էր զուսպ եւ գլխակոր սրբում ճակատի, երեսի քրտինքը:

Երբ մի քանի քայլ հեռացան նրանք՝ Դաւիթ իշխանը, նորից «սրիկաներ» բացականչելով՝ հայհոյեց եւ ազմուկով թքեց նրանց յետեւից, որից յետոյ եղ–բայրները շարունակեցին ճանապարհը միւս երկու թիկնապահի ուղեկցու–թեամբ: Զնայած բարկացած՝ նրանք այ–նուամենայնիւ գոհ էին, որ առաջին իսկ օրը յաջողուեց ի կատար ածել խորհր–դածողովի պատուէրը՝ հսկել, որ ծառա–ները չփախչին:

— Յուսամ, որ Նոր իշխանը դժգոհ չի մնայ մեզնից,— խօսեց Համունին կրտ–սերը առաժամ լռութիւնից յետոյ, երբ նո–րից մօտ էին անտառը եւ բռնել նոյն ա–րահետը, որին այժմ հովանաւորում էին բարձր, թանձրատերեւ ծառեր:

Երիտասարդ Համունին խօսում էր մի եղանակով, որ, ասես նպատակ ունէր յուզուած եղբօրը հանգստացնելու:

Բայց աւաղ Համունին դեռ տաքացած էր: Աւելին, նա բորբոքուած էր:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Գ. Անդրանիկ Յակոբեան,
Տիկին Նուարդ (Թաքէլ) Երամեան,
Տէր եւ Տիկին Առաքել Յարութիւնեան,
Տիկին Հայկանուշ Յարութիւնեան,
Տէր եւ Տիկին Բ. Կ. Ժամկոչեան (Լիբանան),
Տէր եւ Տիկին Գալուստ Քիլիթճեան,
Տէր եւ Տիկին Գասպար Էմիրեան եւ որդիք,
Տէր եւ Տիկին Ժան Վարդանեան եւ զաւակը,
Օր. եւ Գ. Մ. եւ Մ. Յակոբեան,
Տիկին Մ. Պօղոյեան եւ որդիք (Պաղտատ),
Տէր եւ Տիկին Յ. Պօղոյեան եւ զաւակները (Հալէպ),
Օր. Վերժինիա Պօղոյեան,
Տիկին Վ. Քէպապճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մ. Քէպապճեան եւ որդիք,
Տէր եւ Տիկին Ս. Քէպապճեան եւ զաւակները,
Մայր եւ զաւակները Կիրիկեան,
Եւ համայն Պօղոյեան, Ֆէրմանեան եւ Կիրիկեան ընտանիքներն ու բարեկամները կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ, զարմուհիին եւ ազգականուհիին՝

ՄԱՐԻ – ԼՈՒՍԻՆ (ԵՐԱՄԵԱՆ) ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
1931 – 1960

մահը որ տեղի ունեցաւ 22 Օգոստոս, 1960ին՝ ինքնաշարժի արկածով՝ Թուրքիա։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս եկեղեցին՝ Շաբաթ առաւօտ, 17 Սեպտեմբեր, ժամը 10.30ին։ Մարմինը պիտի հանգչի Ալֆորվիլի գերեզմանատան՝ ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Մասնագիտ չստացողներէն կը խնդրուի ներողամիտ գտնուիլ եւ ներկայս ընդունիլ առ այդ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին։

×

Տէր եւ Տիկին Սահակ Արլճեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ «Հայ – Բոյժ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ատրինէ Նուրեանի մահուան առթիւ Գ. Վահան Խրոըշեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին եւ տասը Ն. Ֆ. Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԱԶԴ

Հայաստանեայց Սուրբ պատուանշանի ընկերակցութիւնն պատիւն ունի յայտնելու թէ՝ այս Կիրակի օր, Արարայի հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ, ընկերակցութիւնս հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին դամբարանին բոցը արծարծելու եւ՝ կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը որ իր ներկայութեամբ պատուէ Արարայի վրայ ինկած Հայ Մարտիկներուն յիշատակը։

Ժամադրութիւն երեկոյեան ժամը վեցին էթուալի հրապարակը։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար։

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի։ Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քըլասիք)։

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1.500 Ն. Ֆրանք։

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél : 963-0172

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար։ Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի։
Հեռաձայն՝ 927-01-72։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շաւիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի։ Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թռուա Շանքիէ։ Ժամը 9-12 եւ 2-4։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին։

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէօինի Ազգ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ի Ուրբաթ օր։ Միեւնոյն ատեն կը կատարուին նորերու արձանագրութիւնները։

Դասաւանդութեանց օրերն ու ժամերը կը մնան նոյնը։

Կը խնդրուի ծնողքներէն սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ. Միութիւնը կը հաղորդէ թէ «Հայկազեան» վարժարանը վերբացուած է։

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլոր ծնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, եկեղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի տրուին Կրթ. գործի նըկատմամբ առնուած բացառիկ միջոցներու շուրջ։

Ազգ. Միութեան առած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պիտի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւն կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։ Կը պատարագէ Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեան։ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալ Այրի Տիկին Աղնիւ Քէօյլէյեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ժամը 10ին ձայնաւոր պատարագ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզ նոր ժամանած՝

ՏԷՐ ՅՈՎՀ. Վ. ԳՈՑՈՒՆԵԱՆ՝
Աթէնքի Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ, աշխոյժ եւ առկուն երիտասարդ մը՝ 25էն 40 տարեկան, իբրեւ

Chauffeur-Livreur

Դիմել անձամբ թերթիս վարչութեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղերուն ընդհ. ժողովները տեղի պիտի ունենան հետեւեալ թուականներուն.—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին։

ՊԼ. ՕՏՏՕ՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին։

ՊՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին։

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Խրիմեան» դպրոցին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը. Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 18 SEPTEMBRE 1960

...ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 9903 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4704

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

...— Պոլսոյ Պատրիարքին «մարի-...» առթիւ, բնդհատած էինք Սեպ-... 6-7ի դէպքերուն շուրջ կազմուած ...գրին հրատարակութիւնը: Այսօր ...ենք այդ տեղեկագրին չորրորդ մա-...

ՑՈՅՑԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

...կարելի է հետեւեալ ձեւով յամառօ-... 6-7 Սեպտեմբերի դէպքերուն մա-... ...կարծիքը Պոլսոյ Սոյներուն՝ որոնց ...քանիցս տեսակցած եմ :

– Դէպքը պատահած է իշխանու-...թեանց նախանձով, գրգռումով եւ հաւանա-...թեամբ: Բուն կազմակերպիչը նոյն-... Ատնան Մէնտէրէսն է:

Իշխանութիւնը այս դէպքին ծը-... ...առած է սարքելով Անգլիոյ թե-...թիւններէն: Անգլիա, որ Կիպրոսի ...րին մէջ կ'ուզէր չկորսնցնել թէ Յու-...ստանը եւ թէ Թուրքիան, Թուրք կա-...ւարութիւնը խաբած է անոր ականջին ...ալով թէ այս ձեւով պիտի ամքցնէ ...ստանը :

– Այդ նպատակով, Աթաթիւրքի Սե-...լանիկի տան մէջ ռումբ դրուեցաւ: Առ-...մէնադէս ռումբը անձամբ դնել տա-...ուած է այդ պատճառին կապել 6–7 ...պտեմբերի դէպքը:

Պատրաստութիւնները օրեր ա-...ռաջ սկսած են: Բազմաթիւ օրինակներ ...այս մասին: Քարագիւղի մէջ առանը-...ւած են երկու հողի որոնք փողոցէ փո-... պտըտելով խանութներու եւ վաճառա-...ներու հասցէներն ու տէրերը կը ճըշ-...դեն.

– Կազմակերպուած դէպքերուն մէջ ...ընծայելու նպատակով Պոլսոյ շրջա-...կէն ալ քանդիչներ բերուած էին քա-...ները: Քանաքին անունով շարժա-...դ մը, երբ Սեպտեմբեր վեցին իր քա-... ...ը չոքար կը փոխադրէր Ալփուլլու-...ն, ...առած է թէ քանի մը քամիոն լեցուն ... քանդիչ գործիքներով, դէպի Պո-... ...կերթան: Քիչ յետոյ տեսնուած է թէ ...ն քանդիչները, բազմութեան մը միա-... ...ն լանկա վազած եւ քանդած են այդ ...փ Այա Թէոտորոս եկեղեցին, (Ծան. ...Յոյները կ'ըսեն թէ, մինչ այդ եկե-...ցին կը քանդէին, քանդողներուն մէջ ...գտնուէր նաեւ հոճա մը, որ եկեղե-...ցին հրկիզումէն առաջ նամազ ըրած է ...տարին մէջ, յետոյ միասնաբար այրած ...ոթավայրը):

– Քաղաքին մէջ քանդումի շարժու-...մ սկսած միջոցին, Թարլապաշըի Քա-... ...ու ոստիկանատան դէմի յոյն ծա-...սործը, տեսնելով թէ իր խանութին կը ...մօտենային, կը վազէ ոստիկանատուն, ...ներէն պաշտպանութիւնը կը խնդրէ ... պատասխանը կը ստանայ. «Ես ...րուն համար քոմիսէր չեմ, միմի-... Թուրք մըն եմ, իմ Թրքութեանս պա-...ներուն պիտի հպատակիմ»:

– Դէպքէն մէկ օր առաջ, կարգ մը ...ուայթ ձեռքեր կարգ մը խանութնե-...րու տուներու վրայ «Կիպրոս Թուրք է» ...ագախօսը գրած էին կաւիճով: Այսպէս ...անշուած էին այն վայրերը որոնք ...պիտի մնային քանդումէ :

– Դէպքին գիշերը, Մեծ Կղզիի Եաթ ...րին մէջ գեմոկրատ ականաւորնե-... ...անձնաւորութիւն մը պահ մը իր ժա-... ...ցին նայելով ըսած է. «Ահա այս ...ուն, Պոլսոյ կողմը յունական եկեղե-...ներու, վաճառատուներու եւ բնակա-...րաններու քանդումը սկսած է: (Ծան. — ...երբ առայժմ չեն յայտներ այդ ան-...ձնաւորը: Կարծեմ Պատրիարքարանէն ...ուղղութեամբ հրահանգ ստացած ...

Նար.)

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ

Ինչպէս յայտարարուած էր Պոլսոյ Պատրիարքարանը հետեւեալ գծկոյցը հրատարակեց Պատրիարքին նամակին առթիւ (տես «Յառաջ» 16 եւ 17 Սեպտեմբեր):

Կեդր. Մատակարար Մարմինը ունեցաւ այսօր իր հերթական նիստը: Զբաղեցաւ գլխաւորաբար Ս. Պատրիարքի այն գրութեամբ՝ որ ուղղուած է, Մայիս 5ին, անկեալ վարչապետին, Համալսարանականներու յառաջ բերած ցոյցերու առիթով: Վարչութիւնը, ծանօթ ըլլալով, տասը տարիէ ի վեր եւ անկից առաջ ալ. Ս. Պատրիարքի հայրենասիրական խորունկ ու անկեղծ զգացումներուն, եւ միշտ ականջալուր այս զգացումներով տոգորուն իր քարոզութիւններուն,— գիտողութեամբ ցաւ յայտնեց որ այդ անձնական գրութիւնը հրապարակուելով՝ տեղի է տուած կասկածներու եւ վիրաւորանքներու: Եւ լուսաբանութիւն պահանջեց Նորին Սրբազնութենէն:

Սրբազանը ինքն ալ շատ զգացուած ըլլալով՝ արդարացուց այդ ցաւը եւ տուաւ հետեւեալ լուսաբանութիւնները.—

«Իմ գրութիւնը, որ ունի լոկ անձնական բնոյթ, կը ցաւիմ որ տեղի տուած է թիւր մեկնութեանց. եւ արդար վրդովում մը պատճառած է մեր հայրենասէր համայնքին մէջ: Այդ նամակը, սակայն, պէտք է վերլուծուի հանդարտ տրամաբանութեամբ եւ երկու դիտակէտներով. — առաջինը ոգին եւ երկրորդը՝ ձեւը:

Պարծանքով կրնամ հաւաստել, թէ այդ ոգին եղած է միշտ հայրենասիրական՝ անկեղծ եւ անշահ: Եւ այս՝ ոչ միայն իմ տասնամեայ պատրիարքութեանս շրջանին, այլ նաեւ անկէ առաջ երբ պաշտօնավարեր էի երկու Ամերիկաներուն մէջ 22 տարիներու ընթացքին: Ես չէի լքած իմ Թուրք հայրենակցի պատուաբեր վիճակս, կատարելով կանոնաւորաբար իմ քաղաքացիական պարտականութիւնս լիովին: Եւ այս իսկ պատճառով ընդունած էի Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքական պաշտօնը, ուրախութեամբ առաջադրելով իմ վերջին տարիներս ապրիլ ու գործել իմ հայրենիքիս մէջ եւ անոր նուիրական հողին մէջ թաղուիլ:

Ահա, այս ոգիէն թելադրուած գրած էի նաեւ խնդրոյ առարկայ եղող այդ անձնական նամակս մէկու մը որ օրուան վարիչն էր երկրին, եւ զոր ճանչցած էի իբրեւ հայրենասէր եւ հայրենիքին վերելքին համար աշխատող պետական մարդ մը: Մեր սրբազան Գիրքին առաքելական մէկ պատուէրն է հպատակիլ այն կառավարութեան՝ որուն իշխանութեան տակ կը գտնուինք, եւ ով որ երկրի իշխանութեան դէմ կը գործէ՝ Աստուծոյ դէմ գործած կ'ըլլայ: Բայց այս՝ այն պայմանով որ այդ իշխանութիւնը ինք եղած ըլլայ հայրենասէր: Ես, ինչպէս ըսի, այդպէս ճանչցած էի անկեալ վարչապետը: Հետեւաբար կը խորհէի թէ ուսանողական ցոյցերը կրնային վնաս բերել հայրենիքին ներքին խաղաղութեան: Այս էր ոգին իմ մտահոգութեան, իբրեւ մէկը նախանձախնդիր հայրենասէրներէն:

Կը ցաւիմ, սակայն, շատ, որ՝ ըլլալով քաղաքագէտ մը, իմ նամակիս մէջ չեմ կարողացած կռահել ուսանողական այս ցոյցերուն նեցուկ եղող այն փրկարար շարժումը որուն ղեկավարը կը հանդիսանար մեր հայրենանուէր ու քաջարի բանակը իր իմաստուն առաջնորդներով:

Գալով իմ նամակիս ձեւին, այսինքն՝ ոճին, կը խոստովանիմ որ հակառակ իմ բարի մտադրութեանս՝ եղած է կասկածայարոյց, ոչ թէ հայրենասիրութեանս այլ մեր ուսանողներու հանդէպ որպէս թէ անսիրելութեանս մասին: Սակայն, քննադատութիւն մը, որ կը կատարուի անվերապահօրէն եւ ուղղամիտ նախանձախնդրութենէ թելադրուած, չենթադրեր երբեք անսիրելութիւն: Ընդհակառակն, խոր եղած է միշտ իմ համակրանքը մեր բոլոր երիտասարդներուն հանդէպ անխտիր: Իմ ամէնօրեայ աղօթքներուս մէջ սրտագին մաղթանքներ ունիմ անոնց յաջողութեան, զարգացման եւ փայլուն ապագային համար: Չէ՞ որ անոնք կոչուած են վաղը դառնալու դարբնողներն ու վարիչները մեր հայրենիքի ճակատագրին: Չպատգամե՞ց ամէնուս սիրելի եւ անմոռանալի երջանկայիշատակ մեծ Աթաթիւրք, թէ անոնցն է ապագան: Ո՞ր հիմարիտ հայրենասէրը պիտի համարձակէր ուրիշ կերպ խորհիլ: Ե՞ս պիտի ըլլայի դատապարտելի բացառութիւնը:

Միայն ունիմ անձնական համոզում մը՝ զոր թող ներուի իմ անկեղծութեանս յայտնել: Այն է, մեր երիտասարդները, որքան ատեն ուսանողներ են դեռ, պարտին բարձրօրէն մշակել ու խորացնել իրենց հայրենասիրութիւնը, շարունակելով եւ իր աւարտին հասցնելով իրենց իմացական պատրաստութիւնը եւ գիտական սպառազինութիւնը, առանց գործնապէս միջամուխ ըլլալու քաղաքական գործառնութեանց: Բայց ... չարգիլեր, անշուշտ, որ իրենց մէջ տեղ բռնէ նաեւ հակամիտութիւն եւ համակրանք յեղափոխական այն լուրջ շարժումներուն հանդէպ՝ որոնք իբրապէս նպատակ ունին երկիրը փրկելու սխալ ու վտանգաւոր ուղղութիւններէ եւ դնելու զայն՝ ճշմարտապէս յառաջդիմական հունին մէջ՝ խաղաղ եւ անարիւն միջոցառումներով:

Այսպէս եղաւ բարեբախտաբար ներկայ յեղափոխական շարժումը, ազգերու պատմութեան մէջ հազուագիւտ: Մեր երիտասարդները առով խանդավառուած են եղեր, ինչպէս արդիւնքը ցոյց տուաւ: Եւ ես առաջիններէն մէկն եղայ որ փութացի շնորհաւորել հեռագրով ու գրութեամբ այդ շարժումի խոհական ղեկավարները: Եւ կը խորհիմ, թէ մեր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, մէջը ըլլալով մեր սիրելի երիտասարդները, պիտի կարենային ըմբռնել իմ նամակիս ոգին, եւ անոր ձեւն ալ պիտի չխրտչեցնէր զիրենք, անոր մէջ տեսնել ուզելով գիջում մը՝ լաւ չխմբագրուած ձեւին համար:

Կը յուսամ թէ սոյն լուսաբանութիւնս պիտի գոհացնէ բոլոր հայրենակիցներս և պիտի հանդարտեցնէ իրենց վրդովումը: Ես ապացոյցն ունեցած եմ միշտ անոնց համակրութեան: Վստահ եմ թէ այս համակրութիւնը կը մնայ անաղարտ, ինչպէս իմս իրենց հանդէպ:

Աստուած պահէ մեր հայրենիքը եւ անոր համար աշխատողները իր բարձրագոյն հովանիին ու խնամքին տակ:

Կեդր. Մատակարար Մարմինը գոհունակութեամբ արձանագրեց սոյն լուսաբանութիւնը, ինքն ալ վստահ ըլլալով թէ ան պիտի փարատէ կասկածի մուայլը Նորին Սրբազնութեան վկայուած հայրենասիրութեան մասին:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

(Սեպտ. 14)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ՔՈՆԿՈՅԻ ԱՌԹԻՒ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԵԹՕՆ ԱՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՏԵՂԾԵՑ

Ապահովութեան Խորհուրդը չկրցաւ ի վերջոյ լուծել Քոնկոյի հարցը որ յանձնուեցաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին:

Վերջին նիստին խորհրդային եւ ամերիկեան պատուիրակները երկար վիճաբանութեանց բռնուեցան: Ամերիկացիները կ'ուզէին արգիլել հանդիսանալ որ ուղղակի օժանդակութիւններ ըլլան Քոնկոյի, մինչ խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին կը պնդէր որ Մոսկուա իրաւունք ունի զէնք, պարենաւորում, օդանաւ ղրկել Լումումպայի որ միակ օրինաւոր տէրն է Քոնկոյի: Ինչպէս միշտ ափրիկեւասիական խումբին ներկայացուցիչն է որ փորձեց միջին ճամբայ մը գտնել: Թունուզի պատուիրակը Սլիմ Մոնծի առաջին օրէն իսկ աջ բազուկը դարձաւ Համըրշոլտի, անշուշտ այն վստահութեամբ թէ Համըրշոլտ իր կարգին ի նպաստ ափրիկեան պետութեանց դիրք պիտի բռնէ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ:

Մոնծի բանաձեւ մը առաջարկեց որ կընար գոհացում տալ բոլորին: Պնդեց որ Քոնկոյի աջակցութիւն տրուի միայն ՄԱԿի միջոցով (գոհացում՝ Ամերիկայի) ապա չեշտեց որ Քոնկոյի հողային ամբողջականութիւնը յարգուի (ակնարկ՝ Քաթանկայի եւ գոհացում Խորհրդ. Միութեան), Մոնծի եզրակացուց որ մնացեալը ձգուի Համըրշոլտի, որուն գովքը հիւսեց: Զորին կատղեցաւ, կարելի չէր կործը յանձնել Համըրշոլտի զոր «գաղթատէրերու գործակալ» որակած էր նախորդ օրը: Քուէարկութեան օրտապործեց վեթոյի իր իրաւունքը եւ Քոնկոյի հարցը մտաւ վերջնական անելի մէջ: Զորին անմիջապէս առաջարկեց հարցը ՄԱԿի ընդհ. ժողովին տանիլ, որ երեքշաբթի կը բացուի: Հաշիւը ճիշդ էր բայց սխալ եղաւ: Զորին կը մտածէր «Խրուշչեւը հոս կ'ըլլայ, ան կը կարգադրէ»: Բայց ժողովը որոշեց ՄԱԿի արտակարգ ընդհ. ժողով մը գումարել չորրորդ գիշեր,

«արգօրինի է» պոռաց Զորին, բայց ինչ որ ալ ըրաւ չկրցաւ յաջողիլ եւ ժողովը տեղի պիտի ունենար չորրորդ գիշեր առանց Խրուշչեւի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՔԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ վերջապէս պիտի ամուսնանայ: Ծանօթ է որ տարիներէ ի վեր Պօտուէնի պարապան բաւական ըլլալեցուցած է միջազգային մամուլը եւ տարիներու ընթացքին Պօտուէնի շնորհուէ նոյն բոլոր իշխանուհիները իբրեւ նըշանած, վերջերս մամուլը կը հաստատէր թէ թագաւորը դա՛ր եղբօրը ձգելով Դըբարեան միաբանութեան պիտի անդամակցի: Քանի մը օր առաջ, այս բոլորը կը հերքուէր եւ Պելճիոյ վարչապետը պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը կը յայտնէր թէ թագաւորը նշանուած է սպանացի ազնուական ընտանիքի մը աղջկան՝ Տոնա Ֆապիոլայի հետ: Իրեն տարեկից, Պելճիոյ ապագայ թագուհին չորս լեզու կը խօսի, շատ հաւատացեալ է եւ արտաքինով գեղեցիկ: Ցարդ ոչ մէկ տեղ իր անունը գրուած էր «թեկնածուներու» շարքին, Պելճիոյ ժողովուրդը շատ ուրախ է որ իր եւ աշխարհի վերջին կաթողիկէ թագաւորը կ'ամուսնանայ, վերջ դնելով զանազան զրոյցներու:

ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարութեան յանձնախումբի առջի օրուան նիստին՝ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ անդրադառնալով Եւրոպական Միութեան շուրջ Ֆրանսայի տեսակէտներուն յայտարարած է.— Առանց քաղաքական միութեան տնտեսական միութիւն մը կարելի չէ ստեղծել Եւրոպայի մէջ: Այս իմաստով Ֆրանսա կ'ուզէ ունենալ պարբերական հանդիպումներ Եւրոպայի վեցերու միջեւ, ստեղծել վարչական մեքենայ մը եւ վերջապէս պէտք է գոյութիւն ունենայ խորհրդարանական քննիչ մարմին մը, որուն իրաւասութիւնները տարածուին միջազգային քաղաքականութեան, պաշտպանութեան, մշակոյթի եւ դաստիարակութեան մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագահ Լիւպքէ Արեւմտեան Պերլինի մէջ կարեւոր ճառ մը խօսած ու ի մէջ այլոց

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԵՆ ՄԻՇՏ

Հ. Ներսէս կը գրէ թէ «յոբելեան» բառին հոլովման եւ ածանցումի բացառիկ եւ ուղիղ ձեւն է յոբելինի եւ յոբելինական, այլ ոչ երբեք յոբելենի եւ յոբելենական։

Բացառիկ եւ ուղի՛ղ ձեւ։

Եւ ահա, հաստատելու համար ատիկա, Բազմավէպի երիտասարդ խմբագիրը, «քիչ մը» յունարէն քերականութեամբ եւ լեզուաբանական սուր «հոտառու-թեամբ», մախաղն ուսին, կապարճն ի ձեռին, որսորդութեան կ'ելլէ հայերէն ձեռագիրներու թռչնարանին մէջ։

Եկուր տես որ՝ ես, միայն հոտոտելիքը չէ, ճաշակելիքն ալ չունիմ, — նման շնորհքներէ զրկուած մարդ, այդ կարգի աժան ու դիւրավաճառ որսեր ճաշակելու կ'ելլեմ միայն երբ... շատ անօթի կը մնամ եւ, անսուաղ, կը մնկամ։

Ցուսահատներու յատուկ որսորդու-թիւն է անունդ ճարել մեր հայերէն ձե-ռագիրներէն։

Ես կը դիմեմ այդ միջոցին՝ երբ կը յուսահատիմ... գիտութեան խոհանոցէն։

Ոմանց մօտ դեռ կը տիրէ այն չփոթու-թիւնը, — մեղքը կուգայ «ձեռագիրնե-րու ընդօրինակութիւն» բացատրութե-նէն, — թէ հին մատենագիրներու ժա-ռանգը մեզի հասած է աչքերու նպաս-տով։ Փաստ որ խօսք անգամ չ'ըլլար «ձեռագիր բազմացնելու» կոչուած դըպ-րոցներու մասին։ Բայց կրնա՞ք երեւա-կայել թէ ո'րքան ժամանակ պիտի պա-հանջուէր — տանք փոքր թիւ մը — հա-րիւր օրինակ Աստուածաշունչ Մատեան ունենալու համար, հայ դպրութեանց հրեղէն ու մեծ յեղափոխութեան շրջա-նին, եթէ հարկ ըլլար ընդօրինակել, այ-սինքն՝ եթէ ընդօրինակողը ի՛նք կարդար եւ ի՛նք գրէր։

Հետաքրքրական է նկարագրել աշխա-տանքը, որ տեղի կ'ունենար ձեռագիր բազմացնող հին դպրոցներու մէջ, ուր ա-շակերտութիւնը, աքանչելի առոգանու-թեամբ օժտուած ուսուցչի մը տալով իր ականջը, կը կատարէր տպագրական ար-դի մեքենաներուն դերը։ Անմիջապէս կա-րելի է, անշուշտ, նախատեսել թէ ի՛նչ թերութիւններ կրնայ ներկայացնել կա-տարուած այդ աշխատանքը՝ հակառակ բոլոր զգուշութեանց։

Տառը, նիւթական ի՛նչ պատկեր ալ ներկայացնէ՝ դիր կոչուելու համար, ձայն է առաւելապէս։ Ու լեզուն ձայն է միշտ։ Չմոռնալ այն իրողութիւնը թէ ա-մէ՛ն լեզու, ամէնէն զարգացած ժողո-վուրդին մէջ անգամ, աւելի շատ կը խօս-ուի քան կը գրուի։

Հատորնե՞ր կարելի է գրել ականջին գործած միջամտութեանց եւ թերու-թեանց մասին՝ լեզուներու յեղաշրջման ու զարգացման մէջ։

Բայց մի՞թէ նուազ թերութիւն պէտք է վերագրել աչքին՝ որ կ'ընդօրինակէ, — երեւակայեցէք մեր աբեղաները, որոնք, ինչպէս կը խոստովանին իրենց յիշատա-կարաններուն մէջ, ձեռագիր կ'ընդօրինա-կէին հիւանդ աչքերով, մոմի կամ մախ-րի լոյսով, ցուրտէն սարսռալով, բար-բարոսներու ասպատակութեան լուրերէն դողալով։ Այդ պայմաններուն պէտք է վերագրել բառերու եւ անուններու երկ-ձեւ գրչութիւնը. — Շառաւիղ եւ շառա-ւեղ, ճաղիրդ եւ ճաղերդ, շաւիղ եւ շա-ւեղ, Բարսեղ եւ Բարսիղ, Բաբելոն եւ Բաբիլոն։

Չեմ ուզեր ծանրանալ ձեռագիր բազ-մացնելու եւ ընդօրինակելու հին վար-ժութեանց վրայ, ոչ ալ անդրադառնալ լեզուին կրած վէրքերուն, պատմական քերականութեան օրէնքներուն, բնախօ-սական այլայլութեանց փաստերուն, — չեմ ուզեր ծանրանալ, որովհետեւ կ'ա-ճապարեմ՝ հասնելու համար այն յայտա-րարութեան թէ գիտական արժէքով ա-պացոյց մը չէ... ձեռագիրը, ժամանա-կագրական ուղղագրական վէճերու մէջ։

Եւ այս իրողութիւնը՝ ամէն լեզուի համար։

Տպարանական դժուարութեանց պատ-ճառով՝ պիտի չներկայացնեմ asimila-tion, dissimilation, assimilation-ի օրէնքներ, լեզուաբանական այլ բազ-մազան երեւոյթներ, որոնք տակնուվրայ կ'ընեն բառերու ոչ միայն ուղղագրու-թիւնը, այլ եւ ստուգաբանութիւնը։ Կը բաւէ թերեւս ըսել, ինչպէս ցոյց կուտան գերմանացի ու ֆրանսացի լեզուաբան-ներ, թէ աչք կը ծակեն Կիկերոնի ուղղա-գրական տարբերութիւնները մէկէ հրա-տարակութենէն միւսը։ Վերջապէս հռով-մայեցի մատենագիրներ կան, որոնց գոր-ծածած ուղղագրութիւնը, նոյն բառին շուրջ, կը տարբերի մէկէն միւսը, մէ-կուն մօտ գրուած ըստ հնչարանութեան, միւսին մօտ՝ ըստ ստուգաբանութեան։ Ժամանակ մը լատինական ծխարանը այնքան «ուղղագրուեցաւ», որ անճանա-չելի եւ անհասկնալի դարձան բառերը։ Լօրան կ'ըսէ թէ ձեռագիրները, շատ ան-գամ, կը ներկայացնեն ոչ թէ հեղինակին ընդունած ուղղագրութիւնը, այլ ընդօ-րինակողին պատկանած դեղագրական դպրոցին վարժութիւնը, սեռական հոլով-ներու կամ լծորդ տառերու փոփոխու-թեամբ։ Այս հարցով հետաքրքրուողները կրնան կարդալ նաեւ Կուինտիլիանոսի վկայութիւնները։

Դուրս ելլենք հին մատենագրութենէն ու մտնենք նոր շրջաններու մէջ, — բա-ցէք Տէքարթը, Քոռնէյլը, Փասքալը եւ ուրիշներ, ոչ միայն չկայ ուղղագրական միութիւն, այլ եւ նոյն հեղինակին մօտ կը գտնէք նոյն բառը այլազան ձեւերով գրուած։ Դեռ աւելին, — Գոթիէ նոյն բա-ռը նոյն էջին վրայ բազմիցս կը գրէ այ-լազան ձեւերով։ Մեր օրերուն, Փարիզ-եան հռչակաւոր յիշատակարաններու ճա-կատը կը փայլին ուղղագրական սխալ-ներ։ Մարսիլիոյ մէջ, Թէատր Թիւրնէր փողոցին անունը սխալ գրուած է փողո-ցին պատերուն վրայ։ Ինչո՞ւ զարմանալ, — երբ, 1937ին, Ֆրանսայի մէջ, կը տօն-ուէր Discours de la méthode հրատա-րակութեան 300ամեակը, կրթական նա-խարարութիւնը հրապարակ հանեց դրոշ-մաթուղթեր, որոնց վրայ ... սխալ գըր-ուած էր գիրքին խորագիրը։

Վա՜յ անոնց որ կ'ապաւինին ձեռագիր-ներու կասկածելի վկայութեանց։

Արդ, վերադառնալով մեր փարախ՝ կը հարցնեմ. — Ո՞վ կրնայ վկայել թէ ունինք հին ու վաւերական ձեռագիր մը։ Մեր ձեռագիրները փաստ չեն, մանա-ւորաբար ուղղագրութեան մէջ։

Բացէք Աստուածաշունչ Մատեանը։

Ընկոյզ բառը գրուած է կէնով, գրա-բարին մէջ, երկու անգամ (Գիրք Ծննդ-ոց, ԽԳ. 11 եւ Գիրք Թուոց, ԺԷ. 8), — ըստ բնագրին՝ ընկոյզ, ինչպէս է աշ-խարհաբարին մէջ)։ Նոյն բառը գրուած է գիմով, դարձեալ գրաբարին մէջ, եր-կու անգամ (Երգ Երգոց, Զ. 10 եւ Երեմ. Ա. 11), — աշխարհաբարին մէջ երկրոր-դը միշտ ընկոյզ է գրուած՝ ըստ բնագրին, իսկ առաջինը՝ դարձեալ կէնով, բայց համարը տարբեր է, 11 ըստ բնագրին)։

Ասորական աստուածի մը անունը, Թարաթայ, սեռական հոլով, գործած-ուած է ուղղական հոլով՝ գրաբար Աստ-ուածաշունչ Մատեանի մէջ (Դ. Թագ. ԺԸ. 17, ուր աշխարհաբարը դրած է Տարաթան)։ Նոյն այս անունը գործա-ծած է նաեւ Մ. Խորենացի (Բ. 27, — սխալ է Երից վարդապետաց Բառարանին տուած թիւը՝ 26)։ Ս. Մալխասեանցի թարգմանութեան մէջ, տպագր. Երեւան, նոյն այս անունը գրուած է... Թարա-դան, — նոյն սխալը՝ «Յուսաբեր»ի տը-պագրութեան մէջ, ուղիղ՝ Խորէն եպ. Ստեփանէի թարգմանութեան մէջ։ Գ. Նարեկացի եւս կը գործածէ նոյն անու-նը, ասորականին աւելի մօտ։

Աւետարանին մէջ՝ ուղիղ չէ գրել. «Ջրանն՝ զոր ես խօսեցայ ընդ ձեզ, հոգի է եւ կեանք» (Յովհ. Զ. 64)։ Բագրատու-նի կ'աշխատի փրկել նախադասութեան կազմութիւնը ... դարտուղութեամբ կամ յունաբանութեամբ։ Ուղիղ չէ գը-րել. «Հաստուցէ զաւանդն զոր աւանդե-ցաւ նմա» (Ղեւտ. Զ. 4), — Բագրատունի կը պահէ զայն՝ ըստ «վաղեմի գրչագրաց մերոց եւ յոյն բնագրաց», մինչ Գարա-գաշեան եւ Յ. Գուրգէն կ'ուղղեն։ Ուղիղ չէ գրել դարձեալ. «Յերկիրն յոր հասեր՝ քեզ լիցի ի ժառանգութիւն» (Ելս. ԺԴ. 9), — Բագրատունի կը պահէ, Գարագաշ-եան եւ Յ. Գուրգէն կը սրբագրեն։

Ինչպէս կը տեսնէք, փրկութեան մի-ջոց մը չէ ձեռագիրներու ապաւինիլը, ոչ ալ «ձեռագրական ընտանիքներու բաժնել եւ անոնց մէջէն լաւագոյն օրինակները գտնել» յանձնարարութիւնը, որքան ալ պահանջուի «մեծ հմտութիւն եւ միան-գամայն ողջմտութիւն», նոյնիսկ «լեզ-ուաբանական հոտառութիւն»։

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԹԱՂ

Քայլերս կը մերժէին յառաջանալ. Անցեալը կախարդած էր զիս. Աչքերս ներկան չէին տեսներ։ Անձրեւին տակ վարդեր կը քաղէի կարծես։ Բայց ա-նօնդմով արտասուացող փունջ մը միայ-կրնայի կազմել, ընծայելու համար մէկո-մը՝ որ հեռաւոր տարիներէն կուգար եւ կը կանգնէր դիմացս կարօտի երգ մը մր-մնջելով։ Բայց ես չէի հասկնար. Անծա-նօթ բառերով հիւսուած աղօթք մը. Աւ-րակ խորանի մը առջեւ անշէջ մնացած բուրվառ մը։ Գլորուն կանթեղ մը որ հազիւ կը լուսաւորէր քարերուն վրայ քանդակուած պատուղներն ու թռչունները Փորձեցի հրաշագործ անուն մը տալ տե-սիլքին։ Բայց շրթներս քարացած էին եւ կուրծքս կ'ուռէր հեկեկանքով։

Ցանկարծ անձրեւին զորշ մառնեղը բը-ղացի աչքերուս վրայ մահարձան գեղ-ուանքի մը նման։ Շուրջս ձայները կը փոթորկէին լուսեղէն ալիքներով. Քաղ-ցի Վիշապին Աղբիւրէն դէպի վեր Ձախ դարձայ։ Լոյսի մեհեանին առջեւ սրա-նողներու խումբ մը կար։ Մօտեցայ եւ պահ մը եսք ինքզինքս գտայ պանդոկ մը դրան առջեւ։

Պանդոկը, «Ոսկի ճառագայթին պառ-զուկը», ուր բնակած էի քառասուն տարի առաջ, հրաւէր կը կարդար ինծի. Վերն էր սենեակը՝ ուր ձմրան ցուրտին չէր տաքնար եւ ուր գիրքերու աշխարհ մը իր հրեղէն սահմանները կը բանար լուսա-ծարաւ մտքիս։ Բայց կար աստուածային պաղտնիք մը՝ որ երիտասարդութիւնն էր բոցաթեւ ոգի մը՝ որուն երակներուն մէ-ջէն արեւահոս արիւնը կ'անցնէր եւ որու լայնածիր աչքերը բաց էին միշտ աշխար-հի պատկերներուն։ Բայց կար մրրիկ մը սատակաշունչ, անդիմադրելի որ սովի հունձքերուն խոստումները կուտար եւ ծովերու կապոյտը կը ծեփէր հեռաւոր կղզիներուն ծիրանի բազուկներուն վրայ։

Տեսակ մը վայրագ ու տենչավառ խեն-թութիւն էր կեանքը։ Ինչ տղաներ կային այս թաղին մէջ։ Արեւելքէն եկած եւ-բարձակ տղաներ՝ որոնք չէին սարսափեր թշուառութեան ծիրաններէն եւ զաւնա-թեան բաժակներուն մէջ իսկ արբեցու-կը գտնէին։ Ոմանք էին անոնցմէ շատեր եւ իրենց կուրծքերուն վրայ կը կրէին ա-րիւնոտ խաչ մը։ Անոնք իրենց հոգիին մէջ չունէին արհաւիրքներու ... կնիքը եւ անոնց խօսքը յաճախ ... լիկ աղաղակ մըն էր։

Ձեռագիրը միշտ կը դաւաճանէ.

Լաւագոյն պահանջն է լեզուին ներքին հարազատ օրէնքները գիտնալ։ Ամէն լե-զու ունի իր սեպուհ օրէնքները ... գատ ոգի մը որ կը ներշնչէ, կը թելա-դրէ, կ'առաջնորդէ, կը յաւերժացնէ ... լեզուն խօսող ժողովուրդին ինքնատիպու-թիւնը։

Այդ ոգին է որ պիտի փնտռենք ...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ "ՎԻՑԻ" ՆԵՐԸ...

Այս յուշագիրը եւ հեռագիրը կարդա-լով՝ «Հայաստանեան» թերթերը գրեցին. «Տղերքը հաշիշի պէտք ունին քնանալու համար, եւ Դաշնակցականները վարպետ են այս տեսակ հաշիշներ մատուցանելու իրենց կոյր հետեւորդներուն»։

Այս մարդոց համար՝ «հաշիշ» էր ուրե-մըն Միացեալ Հայաստան պահանջելը, իսկ մեզի համար՝ դաւաճանութիւն էր չպահանջելը։

Այս առընչութեամբ՝ ռամկավար պաշ-տօնաթերթերէն «Պայքար» կը գրէր իր 1944 Մարտ ութի խմբագրականով. «Հայ իրաւունքներու լուծումը պիտի փնտռուի Խորհրդային Հայաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջոցաւ, բացառապէս եւ վերջնականօրէն»։

Տեսանք արդէն, թէ Խ. Հայաստան եւ Խ. Միութիւն «միացեալ»ը պաշտպանե-ցին՝ «բացառապէս եւ վերջնականօրէն» հրաժարելով «Թիւրքիայի նկատմամբ ի-րենց տերիտորիալ պահանջներէն»։

Եւ սակայն, հակառակ այս բոլոր փաս-տերուն եւ իրողութիւններուն, Թուրքիոյ դինակիցը եւ նոյտաշը ... մենք ենք նո-րէն։

Անցնինք սակայն այս մթին «կամուր-ջ»էն եւ դառնանք մեր օրերուն։

Սովետական Սոցիալիստական Ռես-պուբլիկաներու Միութեան մէջ ամէնէն փոքրն է մեր երկիրը իր տարածու-թեամբ, բայց ոչ՝ նաեւ բնակչութեամբ։ Երեսուն հազար քառ. քլմ.ի վրայ 1926-ին կ'ապրէին 881.290 հոգի, 1939ին՝ 1 միլիոն 282.339, իսկ 1959 Յունուար 15ի մարդահամարին համաձայն՝ 1.767.825 հոգի։

Իբրեւ բաղդատութեան եզր՝ առնենք Ղազախստանը, որ բուն Ռուսաստանէն ետք ամենամեծն է իր տարածութեամբ։ Այս Ռեսպուբլիկան ունի երկու միլիոն 754 հազար քառ. քլմ. տարածութիւն եւ միայն վեց միլիոն բնակիչ։

Ահա նաեւ Կիրգիզական Ռեսպուբլի-կան. 199.000 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ ընդամէնը մէկուկէս միլիոն բնակիչ։

Չմոռնանք նոյնպէս Թուրքմենական Ռեսպուբլիկան՝ իր 485 հազար քառ. քլմ. տարածութեամբ եւ շուրջ 1.3 միլիոն բնակիչներով։

Յիշենք վերջապէս Կարելօ — Ֆիննական Ռեսպուբլիկան, ուր 179.000 քառ. քլմ.ի վրայ կ'ապրին ոչ աւելի, քան 606.000 հոգի։

Սակայն, այս լայնածաւալ երկրամա-սերէն թիզ մը հող անգամ առնուած եւ ուրիշ՝ հարեւան կամ ոչ — հարեւան Ռես-պուբլիկաներու տրուած կամ կցուած չէ։ Համայն Խ. Միութեան մէջ, բնակչու-թեան խտութեամբ առաջինն է Մոլդա-ւական ՍՍ Ռեսպուբլիկան՝ իր 2.7 մի-լիոն բնակիչներով (իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ շուրջ ութսուն հոգի)։

Բովանդակ Անդրկովկասի մէջ, դարձ-եալ բնակչութեան խտութեամբ, առաջին կը հանդիսանայ մեր փոքրիկ «ածու»ն՝ Հայաստան, ուր իւրաքանչիւր քառ. քլմի վրայ կ'ապրին 58.5 հոգի (Վրաստանի մէջ այս համեմատութիւնն է 46.6, Ա-տրպէջանի մէջ՝ 37.2)։

Վերջին քսան տարուան (1939–1959) մարդահամարի թիւերն ու տուեալները ցոյց կուտան, որ մեր ժողովուրդին աճը եղած է 485.487, միայն վերջին քսա-նամեակի ընթացքին։ Յառաջիկայ քսան տարուան մէջ, 1960 – 1980, — այս բնա-կան աճը միայն նկատի ունենալով, — Հայաստանի բնակիչներուն թիւը պիտի ըլլայ ուրեմն 1.767.825, առաւել՝ 485.487։ Ուրիշ խօսքով՝ 1980ին մեր եր-կիրը պիտի ունենայ նուազագոյն երկու միլիոն 253.312 բնակիչ, առանց յաւելու-մին ալ յաւելումը եւ աճին ալ աճը հաշ-ուի առնելու։

Ուրիշ կարեւոր պարագայ մը։

Անդրկովկասի միւս ժողովուրդները գրեթէ «Սփիւռք» չունին ու ներսը՝ Խ. Միութեան մէջ, ոչ ալ դուրսը՝ արտա-սահմանի մէջ։ Գոնէ մեզի չափ չունին։

Նոյնը չէ պարագան մեզի՝ Հայերուս համար. մենք «Սփիւռք» ունինք ... ներսը՝ Խ. Միութեան ամբողջ տարած-քին, եւ թէ դուրսը՝ Կապիտալիստական ... մէջ։ «Խորհրդային Մեծ Հայրենական ... նջը մէկ միլիոն 200.000 կը հաշուէ հա-կական «ներքին» Սփիւռքը, նոյնպէս մէկ միլիոն 200.000՝ «արտաքին» Սփիւռքը։

Այս բոլորը իրարու վրայ գումարելով կը ... հիմա, 1960 թուին, մեր համրանքը կ'ըլ-լայ Չորս միլիոն հարիւր վաթսուն ... հազար։ Իսկ 1980ին, մօտաւոր հաշուով ... մեր մոլորակին վրայ պիտի ապրին ... րեմն հինգուկէս միլիոն Հայեր։

Եթէ այս հինգուկէս միլիոնը ուզէ ... կարենայ — վերաբնակիլ իր ... հայրենիքին մէջ (ներկայ Հայաստանի ...) այդ պարագային հարկ պիտի ըլլայ ... ւանայ լիճը ցամաքի վերածել, իսկ լեռ-ները՝ հարթավայրի ... Եւ կամ պայ-... սակաւահողութենէ։

Կովկասի «եղբայրական» Ռեսպուբ-լիկաներէն Խ. Վրաստան 76 հազար ... քլմ. տարածութիւն ունի եւ 3.5 միլիոն բնակիչ։ Միւս «եղբայրական» Ռեսպուբ-լիկան՝ Խ. Ադրբէջան ունի 86 հազար ... քլմ. տարածութիւն եւ 3.2 միլիոն բնա-կիչ։ Այս կը նշանակէ, որ Խ. Վրաստան իր տարածութեամբ երկուքուկէս անգամ մեծ է Խ. Հայաստանէն, իսկ Ադրբէջան շուրջ երեք անգամ։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(3 Շար.)

...նչ երազներ եւ յոյսեր բոլորին ալ հոգին մէջ կը վառէին իրենց հրեղէն լոյսերը :

...իր են այսօր իմ պարման տարինե — ...ու ընկերները՝ որոնց կարօտալի ...ութերներ կը փնտռեմ հիմա ; Մնաց ...տերն անոնցմէ սեւեռաբիր հորիզոնի ...ուր հայրենիքին կախաղաղաշալ պատ... ...իր կը տեսլանար :

...նոց հոգեվարքը ամօթահար կ՚րնէ ...որ դեռ կ՚ապրիմ եւ կը դոհանամ ...ցուած բաժակներէ՝ որոնց մէջ ոչ իսկ ...թ մըն է մնացեր լուսահեղ բերկրանքի ...րինէն : Անոնց անունները մրմնջելով ...երես դեռ երբեք չերգուած աղօթք մը ...որ իրենց անհա, եւ ինքզինքս կը գտնեմ ...նդի մը մթաստուեր խորանի մը առ... ...որուն վրայ հոկայաթեւ խաչ մը ...րիկեր :

Գեղեւուն քայլերս դիս տարին մինչեւ Պարտէզին ստուերը՝ որոնց տերեւները ...ուած չէին թափիլ աշնան անձրեւայայդ ...նչին մէջ . Ծառուղիէն վերադարձայ ...րտինական թաղը՝ որ ինծի , իբրինային ...ոց պահուն , լքուած գերեզմաննոց մը ...ուեցաւ :

...աժմին էի հոն : Տապանագիր մը ...որդացի մամռապատ քարի մը վրայ .

— Երեւանցն եմ , բասա ձայն մը , ինչ-պէս կապուած էինք իրարու , կը յիշե՞ս ; Բայց կեանքը մեզ բաժնեց , եւ մահը մեզ միացուց յիշատակի խորհուրդով :

Քիչ մը հեռուն չրջուած բեկոր մը տե...այ Գիմակ մը քանդակուած էր հոն : ...արմ աչքերուն մէջ անթափանցելի ծի...ծաղ մը ամենամտայլ տխրութիւնը կ՚ար...տայայտէր :

— Ես Յարութն եմ , դերասանը՝ որուն ...նդիպեցար Երեւանի մէջ : Երբ հոս է...իր , գրեթէ ամէն օր կը տեսնէինք զի... ...րար Վահանի ճաշարանը ; Ուսերուս վը... ...այ մետաքսեայ մուճ կարմիր վզնոց մը , ...ձեռքս եփենոսէ գաւազան մը ... — Իշ... ...խանի մը կը նմանէիր , չարունակեցի ես , ...առ. յաղթական թաղին մէջ : Բայց հոն , ...փոխեան փողոցին վրայ խղճակ մըն էիր , ...փխիկին հալածուած , ալեհարշար նա... ...մը խեղճը՝ որ խարոյկներուն դէմ կը ...ր ...

...ոններ յոյսի եւ երազի մահարեր ...ամբը պարեցան հոս : Իրենց անո... ...լեան պատառ մը հացը արցունքով ...լին եւ սիրոյ թունաւոր բաժակը ա... ...ոց անելանտարաւ չրթները պատառո...

...իր յիշեմ Սուրէն անուն խարտեաշ տր...ղայ մը՝ որ Իգմիրի նախճիրէն փրկուած ...իրեր հետած էր հոս : Երգել ըլլալ ...կրէ :

— Արծաթէ մեծ նաւ մը , կապոյտ ա... ...ստղաներով , առասպելական թռչունի ...ման , խարխափ նետեց այս ափունքին : ...կը սպասեմ որ նաւը վերադառնայ ...դիս տանի յաղթանակով ու փառքով ...ուած ...

— Երգէ , Սուրէն , կ՚ըսէինք մենք ալ ...ր , եւ ան կ՚երգէր դեռ մինչեւ այն ա... ...ն մեր գինովցած երգերէն տարբեր տաղ մը՝ որուն մէջ դրժուած սիրոյ հէքեաթ մը կար :

Ի՞նչ միջոցներով ան կ՚ուզէր հասնիլ անհասանելի երազին , հիեծախտը խլեց մեզմէ այդ սպասոր խարտեաշ տղան :

— Երգէ , Սուրէն...

Լռութիւն ...

Քարի մը վրայ սիրտ մը կար փոր... ուած ; Անձրեւին կաթիլները լեցուցած էին զայն : Իր գաւիթին սպասող մօր մը արցունքնե՞րն էին :

ԱՐՍԷՆ, ԵՐԿԱԹ

ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Իր ամբողջութեանը մէջ գերեզմաննոցի նմանող ազգի մը համար , չեմ գիտեր , քիչ չե՞ն տարեկան քանի մը մեռելօրնե-րը : Մահուան ճամբուն վրայ իր բոլոր սէրերուն մէջ զգետնուած այդ ԱյրիՄայ-րը ո՞ր փոսին վրայ պէտք է իր հեկեկան-քի խոնարհութիւնով ծունկի իյնայ : Հալածանքի ձորերէն խելայեղ փախած ալեւոր Հայրը՝ իր տառապած գլուխը՝ ո՞ր քարին զարնելով պիտի հարցնէ անկից իր զաւակներուն ոսկորները .... ; Եւ սպաւոր ամուսինները , եւ քոյրերը , եւ եղբայր-ները ....

Սակայն , սուգի ու մահուան յաճախու-մը մեզի չի՞մոռցնե՞ր ամէնէն ահաւոր գաղափարին : Ալ Հայութեան համար ա-ռօրեայ երգ մըն է մահերգը . դագաղները իր աչքին սեւ օրօրոցներ են միայն , եւ կը նմանի այն մանուկին որ իր կողէն վա-ռած արիւնէն կը սոսկայ եւ սակայն մի-եւնոյն ժամանակ , տեսակ մը հետաքրքրութեամբ , մատը կը դնէ անոր վրայ՝ ինչպէս հասիլը եւ ինչու հասիլը հասկնալու անտարբերութիւնով մը ,— անտարբերութիւն որ բիրտ խոյանքն է ճակատագրին դէմ , Մեռելներու Ազգի մը կողմէ ձեւացուած :

Մեռելներու ազգ ...

Մեռելներու ազգ անոր համար որ , ճիչդ մեռնողներու պէս՝ մեր մարած րէ-բերը միշտ կը ժպտին նոր խարկանքի մը , վաղորդայնի ակնկալութեան մը կը կառչին , եւ երբ մեր վրայ հողը կը թափեն , քարը կը ծածկեն՝ դեռ թրթռում մը կայ մեր դնդերներուն խորը , զգայութիւն մը այդ ճամբէն անդին նոր կեանքի մը , նոր միջոցի մը համար ... ; Կեանքէն հալածուած եւ կեանքը հալածող հոսանք մըն է ինչ որ կը կոչուի Հայութիւն :

Ինչո՞ւ համար է որ մենք սովորութիւն չունինք մեր գերեզմաննոցները ծաղկա-ւէտելու , թփազարդելու եւ կանաչ առագաստի մը մէջ ընդգրկելու կեանքի առագաստէն եւ կամ պայքարհանքէն զրկըւածները , հեռացածները :

— Անոր համար չէ՞ որ մարդ իր ամէ-նօրեայ բնակավայրը՝ հիւրանոց մը չի նկատեր :

Մենք ծաղիկներ ալ չենք տանիր մեր մեռելներուն :Անոնց գերեզմանները խարկուած գալարիքներով եւ տատասկներով խարտիչուած են : Մենք խունկ կը տանինք անոնց՝ որովհետեւ խունկին բոյրը՝ կը ծածանի , կը ծաւալի ու կը ծառանայ՝ եւ մեր սիրտէն եկած աղօթքները գրկելով , կը հասցնէ « անիմանալի »ին , «ամենազօր»ին : Մենք ծաղիկներ չենք դներ մեր գերեզմաններուն վրայ , որովհետեւ իրենց բոյրը կը թռչնի հոն՝ բարկ լոյսին տակ , բայց հողին տակ , անոնց ոսկորները զովացնելու համար , կրացած , ծարաւցած հողին ջուր կուտանք ....:

Գահ մը կը խորհիմ այն երջանկութեան , այն արբշիռ գոհացումին վրայ , որ պիտի ունենան տապահար , տաղնապահիւծ ոսկորները , գերեզմաններու վըրայ ջուր թափելու կապապաշտական այս սովորութեան առեն ...

Ծաղիկներ չենք տանիր մենք մեր գերեզմաններուն , ուր բնութիւնը՝ փուշեր ցանած է ...

Կարծես հողն ալ զգացեր է թէ մենք ծաղիկներու ազգ մը չենք , այլ փուշերու ազգ մը ....

1909 ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՋՐՈՅՑ
ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Բ.

Յաջողեցայ ժամադրութիւն մը ապահովել հայ երկու մարզիկներէն , Ենդիպարեան եւ Ազարեան , որոնք ճշդապահ գտնուեցան իրենց ժամադրութեան մէջ : Որոշեալ ժամուն արդէն երկուքն ալ ներկայ էին Ողիմպիական Աւանի խաղող պարտէզին մէջ եւ հեռատեսիլ կը դիտէին : Այդ պահուն հեռատեսիլը կը ցուցադրէր հրթիռի մը իջման գործողութիւնները : Հաղորդումներուն եւ ցուցադրութիւններուն նպատակն էր մարզիկներուն բարոյականը բարձրացնել մրցումներու նախօրեակին , թէեւ չկարողացայ ստուգել , թէ այդ հրթիռը ամերիկեա՞ն էր թէ խորհրդային : Զուզեցի ալ մտնել այդ մանրամասնութեանց մէջ , որովհետեւ առիկա դուրս կ՚իյնար իմ առաքելութենէս :

Առաջին խօսքը ես կ՚ըլլամ եւ Ալպեռ Ազարեանի կ՚ուղղեմ հարցումներս .

— Մարմնամարզութեան աշխարհի ախոյեա՞նն էք , Ալպեր Ազարեան :

Խօսակիցս կը ժպտի տեսակ մը ամչկոտութեամբ , մանկական ժպիտով մը , անմեղունակ ձեւով : Այնքան հարազատ կը տեսնեմ զայն եւ մօտիկ , որ սիրտս կը բաբախէ ուժգին , սիրոյ եւ յուզումի խառն զգացումներով :

Ազարեան չաղանակաղոյն մազեր ունի , սպիտակ մորթ մը , սեւ աչքեր եւ դնդեբոտ մարմին մը , արծանային գեղեցկութեամբ : Մարզիկի չապիկ հագած ըլլալուն համար , կարելի կ՚ըլլայ դիտել իր այդ հոյակապ մարմնին բոլոր գիծերը եւ անոնց աքանչելի ներդաշնակութիւնը՝ իր ամէն մէկ շարժումին :

Իր Ապողոնեան գեղեցկութեան հետ , Ազարեան ունի նաեւ արտակարգօրէն տըպաւորիչ համակրելիութիւն մը : Ունի արտայայտուելու իւրայատուկ ոճ եւ բացատրուելու սիրուն ձեւ մը : Կը սքանչանամ խօսակիցիս վրայ , կը տպաւորուիմ խորապէս՝ առաջին իսկ վայրկեանէն եւ կը զգամ , թէ ան արդէն անհետացուցած է ամէն օտարոտութիւն եւ դարձած այնքան մտերիմ ու անկեղծ , որ իր խօսակցութեան քաղցրութիւնն ու մարմնական գիծերու անթերի գեղեցկութիւնը ի մի առած , իր մէջ կը գտնան տեսակ մը ամբողջականութիւն ու կը լեցնեն սրտիս մէջ կարծէք տեղ մը , որ երկար ատենէ ի վեր պարապ մնացած էր : Այլեւս նիւթեկէնին մասին չեմ կրնար մտածել կարծէք , հրեշտակի մը հետ է որ կը խօսիմ , քաղցրալուր ձայնով ու զրաւիչ վեղեցկութեամբ մը , իր չեչտուած ասնական գիծերով :

—Ո՞ւր կը բնակիք , Ազարեան , կը հարցնեմ :

— Երեւան , կը պատասխանէ , Ենդիպարեանի հետ նոյն շէնքին մէջ :

— Ամուսնացա՞ծ էք :

— Այո , եւ հայր՝ երեք զաւակներու , երկուքը մանչ , մէկը աղջիկ :

— Ուրիշ ընտանեկան պարագաներ ունի՞ք :

— Մայր մը , հայրս կորսնցուցած եմ :

— Ի՞նչ աշխատանքով կը զբաղիք Հայաստանի մէջ :

— Մարմնամարզի ուսուցիչ եմ :

Ազարեան , որ 1929ին ծնած է Ղարաքաղի մէջ , մարմնամարզի սկսած է 1949ին : Շուտով համակրանքին արժանացած է խորհրդային մարզասէրներուն , եօթը անգամ տիրանալով օղակներու վրայ մարմնամարզական ցուցադրութեան Համամիութենական Ախոյեանի տիտղոսին :

1954ին , Իտալիոյ մէջ , Ազարեան կը տիրանայ աշխարհի ախոյեանի տիտղոսին , մարզական նոյն ճիւղին մէջ : 1955ին կը դառնայ կրկնակի ախոյեան , թէ օղակներու եւ թէ զուգահեռական ձողերու մարմնամարզի մէջ :

1958ին Մոսկուայի մէջ՝ դարձեալ աշխարհի ախոյեան :

Այս տարի , Խորհրդ . Միութեան ախոյեանն է : Ներկայիս կը գտնուի Հռոմի մէջ , խորհրդային դրօշակը պաշտպանելու համար համաշխարհային իր մրցակիցներուն դէմ :

Իր ամենալուրջ մրցակիցներն են ներկայիս Ճափոնները , որոնց դէմ պիտի ճակատի ի խնդիր աշխարհի ախոյենութեան այս թանկագին տիտղոսին : Կը յուսայ թէ պիտի յաջողի կրկին ու պիտի կարողանայ անգամ մը եւս Հայութեան անունը լսելի դարձնել ամբողջ աշխարհի :

— Մեծ հաճոյքով պիտի գայինք Լիբանան , կ՚ըսէ ան , եւ եթէ այդ ուղղութեամբ հրաւէր ստանանք , շատ գոհ պիտի մնանք :

Գահ մը լռութիւն տիրեց :

Գեղեցիկ երիտասարդ մը կը մօտենար մեզի : Զայն ներկայացուցին ինծի : Ան ալ Հայ մըն էր եւ կը կոչուէր Նորիկ Մուշեղեան : Փետուր քաշի Համամիութենական ախոյեան է ազատ ըմբշամարտի մէջ :

Նորիկ ծնած է 1935ին , եւ ազատ ըմբշամարտի կը հետեւի 1952էն ի վեր :

1957ին , տիրացած է , համաշխարհային ախոյենութեան մրցումներու ընթացքին , երրորդութեան տիտղոսին :

1958ին եւ 1959ին , դարձած է Համամիութենական Ախոյեան :

1958ին Սոֆիայի մէջ , տիրացած է համաշխարհային ախոյեանի տիտղոսին :

Մուշեղեան ամուսնացած չէ , բայց կ՚ուզէ զործել «այդ խենթութիւնը» եւ զաւակներ ունենալ :

— Հայաստանը պէտք ունի անոնց , կը յարէ ապա :

Իր ներկայութիւնը մեր մօտ , կը տեւէ մօտաւորապէս տասը վայրկեան : Ցանկարծ կ՚ելլէ նստած տեղէն ու կ՚ուզէ մեկնիլ : Ճաշի ժամանակը եկած է : Իր մարզիչը զինք կը կանչէ պարտէզին խորէն : Մենք ալ , մեր կարգին , կ՚ելլենք մեր նստած տեղէն , որովհետեւ մեզի համար ալ ճաշի ժամանակը հասած է :

— Ե՞րբ է մեր յաջորդ հանդիպումը ,կը հարցնեմ ընկերակիցներուս :

— Վաղը , նոյն ժամուն , նոյն տեղը , կը պատասխանեն հայրենակիցներս բոլորն ալ միաբերան :

— Բայց ես կ՚ուզեմ Իկոր Տէր Յովհաննիսեանը տեսնել , կ՚ըսեմ անոնց : Կրնայի՞ք վաղը զայն ալ բերել ձեզի հետ : Կարելի՞ էր արդեօք :

— Բնականաբար , կը պատասխանեն անոնք , եւ մեծ հաճոյքով ....:

Ժ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Իշխանաժողովում այնքան խօսեցինք փախուստների մասին , որ ես այժմ թիկնապահներիս անգամ չեմ հաւատում , — ասաց նա մռայլած : — Կը տանե՞ն արդեօք Կամսարականի ապարանքը , թէ իրենք եւս կը փախչեն զոցա հետ միասին :

— Իրաւացի ես , իշխան եղբայր , — նորից հանդստացնող եղանակով խօսեց Դանիէլ իշխանը :

Ուստի եւ խարդաւանքը բոյն են դրել ամէնքի մէջ , վստահել դժուարին է իրօք : Երբ արքան ինքը իրաւունք է տալիս ծառաներին՝ դառնալ տիրադրուժ , չի մնում այլեւս ոչ մի հաւատ : Սակայն քո կասկածը , Եղբայրիկ , ի զուր է մեր թիկնապահների մասին : Նոքա , վստահ եմ , չեն փախչի : Վերջապէս , նոցա միճակը բարւոք է եւ չեն նեղւում ...

Աւագ Համունին մի առժամ լուռ էր , յետոյ շարունակեց աւելի դառնացած :

— Արքան ... նորից մի բորբոքիր ինձ : Արքայ , որ զոդանում է իր նախարարների ծառաներին ... — Նա տնքաց : — Արքայ , որ ոչ միայն անափառ է , այլեւ անբարոյ ... Վայ մեզ , եթէ մի փրկութիւն չլինի , եթէ մի մահ տարաժամ չըտանի զորան ...

Այս խօսքի հետ աւագ Համունին խթանեց նժոյգը , որը , մէկէն ոստնելով , առաջ ընկաւ , կրտսերը յետեւից եղբօրը , իսկ երկու թիկնապահները մնացին փոքր ինչ ետ :

Ու այդպէս գնացին նրանք երկար՝ իրարից հեռու եւ անխօս : Անտառը շարունակւում էր եւ հետզհետէ խտանում . Ծառերը պատնէշում էին ճանապարհի երկու կողմը : Արեւը գնալով թեքւում էր դէպի մայրամուտ , եւ անտառը լցւում էր մի տեսակ կիսամութով , որ սեւս բարձրանում էր գետնից , ու այդ իրիկնամութի մէջ արահետը թւում էր աւելի նեղ , իսկ երբեմն չէր էլ երեւում կանաչների մէջ , ձիերը միայն , բնազդով գտնում էին այն եւ գնում անսխալ , չփոխելով իրենց ընթացքը : Վերեւից ինչ որ թռչուններ էին անցնում խմբերով , որ թւում էր գըլնում են գիշերելու , իսկ ագռաւների մի խումբ երբեմնակի կռինչով չտապում էր առաջ , երեւի նոյնպէս ապաստանելու վերահաս գիշերից վախեցած : Բայց անտառը հանդարտ էր եւ անշարժ : Տեղ – տեղ միայն տերեւները խաղում էին անձայն , սաստ ծածուկ մի հրճուանքով :

Աւագ Համունին բաւական տեղ գնալով մենակ՝ նժոյգը կանգնեցրեց յանկարծ եւ գլուխը թեք նայեց՝ մի դիրքով , երբ մարդ կամենում է լաւ լսել մի բան կամ լաւծը ստուգել :

— Ի՞նչ է ,— հարցրեց կրտսերը մօտենալով :

— Դու չարժում չլսեցի՞ր , — հարցրեց աւագը զգոյշ , ձայնը իջեցնելով գրեթէ շշուկի :

Դանիէլը գլուխը տարուբերեց միայն :

— Ունկն դիր հապա , — գլուխը նորից թեքեց աւագը :— Ինձ թւում , թէ մէկը հազաց մօտիկ :

Եւ եղբայրները անշարժացան ձիերի վրայ՝ համակ լսողութիւն դարձած :

— Այո , ինչ որ խշրտիւն կարծեօք ...եւ մօտիկ ,— շշնջած կրտսերը քիչ յետոյ , վիզն աւելի ձգելով :

— Ի՞նչ կարող է լինել ,— եւ աւագն աւելի լարուեց՝ ակներեւ պարզելու , թէ ինչ շարժում է դա : Բայց ըստ երեւոյթին պարզել չկարողանալով՝ մատով կանչեց թիկնապահներից մէկին , եւ երբ նա մօտեցաւ՝ կարգադրեց կիսաձայն .

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

յայտարարած է․ — «Որպէսզի տանելի ըլլայ այն հետապնդումը, որուն ենթար– կուած է Արեւմտեան Պերլին, պէտք է մտոյիկ ըլլանք։ Որքան մեծ բառեր քիչ գործածենք, այնքան մեծ պիտի ըլլայ մեր հակառակորդին յուսախաբութիւնը», Ա– րեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը՝ Վ․ Պրանտ իր կարգին յայտարարած է Ա– րեւմտեան լրագրողի մը․— «Գոն, դաշ– նակիցները եւ մենք գիտենք թէ ինչ պի– տի ընենք»։ Այս առթիւ գիտել տուած է գաղտնի ծրագիր մը պատրաստած են ձա– խողեցնելու համար Արեւմտեան Պերլինը գրաւելու Փանքոյի ծրագիրը։

ՆԵՀՐՈՒ Փաքիստան պիտի այցելէ Սեպտեմբեր 19էն 23, ու պիտի ստորագրէ Հինտուս գետի ջուրերու օգտագործումին շուրջ, Հնդկաստան – Փաքիստան համա– ձայնագիրը։ Երկու երկիրներու յարաբե– րութեան մէջ կարեւոր քայլ մը կը նկատ– ուի։

ԱՐԱԲ Միացեալ Հանրապետութեան արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ֆավզի Օսլոյի մէջ լրագրողներուն յայտարա– րեց, թէ նախագահ Նասր ՄԱԿի ժողովին պիտի առաջարկէ որ «վերջ դրուի Ալժե– րիոյ ժողովուրդին դէմ Ֆրանսայի յար– ձակումին»։

Ի ՊԱՏԻՒ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Վարչու– թիւնը հացկերոյթ մը պիտի տայ ի պա– տիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, յա– ռաջիկայ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժա– մը 8ին,

HOTEL LUTETIA, 43, Bd. Raspail

Արձանագրութեան համար դիմել եկե– ղեցւոյ դիւանատունը։

Ճաշագին՝ 30 Ն․ Ֆ․։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին Տէր եւ Տիկին Մ․ Անտոնեա– նէ երեսուն Ն․ Ֆ․, իրենց զաւկին, Գ․ Համբարձումի ամուսնութեան ուրախ առիթով։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ․ 22) ժամը 9էն 12, ուսուցչու– թեամբ Տիկին Հազարեանի,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 22ին կը վերաբացուին ե– կեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բաց– ուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բո– լոր վարժարանները հետեւեալ վայրերուն մէջ․—

Ժանթիյի 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ։

Ալֆորվիլ, տեղւոյն ֆրանսական դպրո– ցի սրահին մէջ։

Պուա Քոլոմպ Անիէռ, Րիւ Մարի Լոռ, Պուա Քոլոմպ։

Շավիլ, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ։

Պելվիլ Լիլա, 48 Րիւ տէ Սոլիէթէռ, Փարիզ (19)։

Գանեէռյ Քաշան, 24 Րիւ Հայկ Դպիր– եան։

Եկեղեցւոյ կեդրոնական եւ կիրակնօր– եայ դասընթացքները, Առնուվիլ եկե– ղեցւոյ յարակից սրահին մէջ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները նշանակուած թա– ղամասերուն մէջ։

ԴԻՒԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն Սիմոն Խանոյեան յաջո– ղութեամբ աւարտած է բժշկական հա– մալսարանը եւ մասնաւոր շնորհաւորու– թեան արժանացած է իր թէզը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ԼԻՈՆ․— Ապրացեալ Սողոմոն Թէհլիր– եանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպ– տեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուա– ռի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները շուտով։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ– բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա– ւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքա– պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սոր– պոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպ– րոցներու մասնակցութեամբ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ․— Ֆ․ Կ․ Խաչի վարչութիւ– նը․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ան– կերուհիները այս Չորեքշաբթի ժամը 16– ին, եկեղեցիին սրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր․ վարչութեան ներկայացուցիչ։ Կարեւոր օրակարգ, ընտրութիւն վարչու– թեան։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ, աշխոյժ եւ տոկուն երի– տասարդ մը՝ 25էն 40 տարեկան, իբրեւ

Chauffeur-Livreur

Դիմել անձամբ թերթիս վարչութեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց-22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI
20 SEPTEMBRE
1960

. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8904 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4705

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

...ՐԱԺԱՐԱԿԱՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ...ԻՆՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

...ոյ Հայոց Պատրիարքին գրած նա – ...ին արձագանգները կը շարունակուին ...ջին մէջ։ Օրուան Թերթերը ուշա – ...թեամբ կը հետեւին Թուրք ուսանող– ...ու հակազդեցութեան եւ հայ շրջա – ...րուն խորհրդակցութեան ։

...Պատրիարքարանին մէջ նիստի հրա – ...ուած կերը․ Մատակարար Մարմնի ...ամներ բացատրութիւն պահանջած ...Պատրիարքէն՝ իր անձնական նամակին ...ար։ Պատրիարքին բացատրութիւն – ...ը ցնկոյցով մը հաղորդուեցաւ ժողո – ...ոյին ՃՄԲ.— Հրատարակեցինք կի – ...ոյ օրուան Թիւով)։

...ել զատ մօտ քսան Թաղերու Թաղա– ...խորհուրդներու երեսունէ աւելի ան– ...մներ հաւաքոյթ մը ունեցան Պէյօղ – ...ու Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ սրա– ...ն մէջ, ուր կարծիքի փոխանակութիւն– ...ու ետքի ունեցան սահմանուած կացու – ...ու շուրջ եւ խմբագրուեցաւ բանաձեւ ...որ պիտի արտայայտէ իրենց դիրքը ...նոյն նամակին հարցին առընչութեամբ։

...ԻՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

...Թուրք մամուլը կը շարունակէ մօտէն ...հետեւիլ Հայոց Պատրիարքին կող– ...մէ եկեղ Վարչապետ Մենտերէսի գըր – ...ուած նամակով ։

...Ահա կուտանք Թուրք Թերթերուն ...կարծիքը․ —

...«Ն'Փոսթա» կը գրէ ․—

... Գարեգին Պատրիարքին դէմ հոսան– ...ը օր կը ծաւալի։ Երիտասարդու – ...եան ներկայացուցիչներն ու հայ հա – ...ները Պատրիարքին հրաժարումը կը ...ուզեն. Թուրքիոյ Ուսանողական Ազ– ...գային Դաշնակցութեան վարիչները հե – ...ռագրած են Պատրիարքարան, բայց ...Պատրիարքը ըսած է Թէ կրնայ իրենց ...խօսիլ եթէ Պատրիարքարան հրաժ– ... Բայց ուսանողները հրաժարած են ...ցնելէ. Նախագահ Նուրետտին Աէօ– ...այս մասին մամուլի ասուլիս մը կազ– ...մակերպելով յայտարարեց Թէ այն բառե– ...րով Պատրիարքը գործածած է իր ...նամակին մէջ, յանցանք կը կազմեն եւ կը ...ուզէ որ դատախազութիւնը շարժման ...մէջ

...Պատրիարքին նամակին հրատարակու – ...ան վրայ, հայ համայնքը շարժման ...ած է՝ որպէսզի Գարեգին Խաչատուր– ...ը հրաժարի։ Հայերէն երկու Թերթերն ...ասական հրատարակութիւն կ'ընեն ։ ...ա կողմէ, որոշուած է որ հինգ հո– ...ց Հայոց պատուիրակութիւն մը կու– ...ային այցելէ՝ Պատրիարքին հրա – ...ման առընչութեամբ ։

...Տեղեկանանք Թէ Խաչատուրեան ե – ...հրաժարի, հայ համայնքին մէջ չկայ ...մնաւոր հոգեւորական մը որ յա – ...րել իրեն։

...Տէն Վրդ․ի եւ Սահակ Վրդ․ի անուն– ...կը յիշին իբրեւ Թեկնածու ։

...մասին Գարեգին Խաչատուրեանի ...ցինք Թէ ի՞նչ կը մտածէ։ Պատ – ...ը մեզի ըսաւ․— « Նամակը ես գը– ...եմ Բայց ոգին չէ հասկցուած ։ Ա– ...ղամանդներէն մէկը այն է որ Թուր– ...լաւ չեմ գիտեր։ Ես չէի կրնար ...թէ այդ շարժումներուն հետե – ...ով այսպիսի ազատութեան մը պիտի ...ինք. Այս տեսակ անարիւն յեղա – ...թիւն չէ տեսնուած աշխարհի ...թեան մէջ։ Կարելի չէ չդնահա – ...հայ համայնքը կը յարգէ զիս ։ Ձեզ ...ել Թէ հրաժարումս պահանջեն ։ 80 ...եկան եմ Մինչեւ մահ՝ Թուրքիա ...մնամ եւ պիտի աշխատիմ ծառայե– ...մար հայրենիքիս»։

...Սոթսիւթ » կը գրէ .—

...ի իր առաջին էջին վրայ ուշ սիւ– ...ի վրայ հսկայ տառերով կը ծանու – ցանէ Թէ «Հայոց Պատրիարք Գարեգին կը հրաժարի»։ Դրած է նաեւ հետեւեալ խորագիրները ․— « Մենտերէսի ուղ – ղուած նամակը զզուանքով դիմաւորուե – ցաւ», «Պատրիարքը յայտարարեց Թէ չէ զղջացած իր ըրածին վրայ»։

Ցետոյ կ'աւելցնէ ․—

— Հարիւրաւոր հայ հայրենակից – ներ, որոնց հետ տեսակցեցանք, չեն բաժներ Պատրիարքին վարմունքը ։ Կ'ը– սեն Թէ քահանայ մը, որուն պաշտօնն է միայն կրօնական գործերով զբաղիլ եւ որ լոկ բարոյական իրաւասութիւն մը ունի, պէտք չէր երբեք որ անձնատուր ըլլար քաղաքական գործերու ։ Բոլորն ալ կը պահանջեն որ հրաժարի Պատրիարքը։ Այս առԹիւ Հիւանդանոցի բժշկապետ Տոքթ․ Հայրօ Հայրապետեան, յայտնելով Թէ զզուանքով կը դիմաւորէ Պատրիար – քին այս արարքը, հետեւեալը ըսաւ ․— « Բոլոր Հայերս այս առտուընէ ի վեր կը ժաղկենք Պատրիարքը, այդ գրութեան պատճառով։ Վերջին ծայր զայրացած ենք իրեն։ Այս առաւօտ բազմաԹիւ ըն – կերներ հաւաքուեցանք, բողոքեցինք ի – րեն դէմ։ Ամօթ եւ զարմանք կը զգանք անոր գրածներէն։ Այս նամակը կրնայ գրել ցնդած մը միայն։ Պատրիարքը պէտք է փոխուի »։

Թաղ․ Խորհուրդի անդամներէն Տոքթ․ Աղատ Մելիքեան ալ յայտարարեց Թէ 80ամեայ Պատրիարքը այլեւս շուարած է, իր ըրածը եւ ըսելիքը չի գիտեր։ Եւ ա – ւելցուց․ « Անոր արարքը մեծ ցաւ պատ– ճառեց մեր համայնքին։ Ան ո՞ւրկէ գիտ– նայ մեր զգացումները։ Շատ սխալ ա – րարք մըն է, եկեղեցական գործերով մի– այն պէտք է զբաղի։ Պէտք չէ մտնէ այս տեսակ գործերու մէջ, մանաւանդ հայ համայնքին անունը գործածելով »։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք նոյն ԹերԹը յետոյ կը պատմէ իր խմբագրին տեսակցութիւնը ․—

ԹեԹեւօրէն, դողդոջ ձեռքերով մօրու – քը շոյեց ու ըսաւ ․

— Ես շատ կը սիրէի Մենտերէսը, ո – րովհետեւ կ'աշխատէր ։

Ցետոյ քիչ մը եւս Թաղուելով իր պատ– րիարքական աԹոռին մէջ, նոյն պաղա – րիւն եւ անփոյթ արտայայտութիւնով ը– սաւ ․

— Ան օրուան վարչապետն էր, ես ալ Պատրիարք էի, եւ այս պատճառով բնա – կանաբար տեւական շփում ունէի իրեն հետ, նոյնիսկ զովասանական նամակներ կ'ուղղէի իրեն ։

Այս խօսքերը արտասանող էր հայ համայնքին Պատրիարքը, որ չէր հերքեր Թերթերուն լուրերը, այլ կը հաստատէր զանոնք ։

— Այս տեսակ նամակ մը գրեցի՞ք Մեն– տերէսին ։

—Կրնայ ըլլալ, գրած եմ ։

— Իսկ բովանդակութի՞ւնը ։

— Շիտակ է ։

— Բայց երիտասարդութեան վերաբեր– եալ կարգ մը կարեւոր մասեր կան ։

— Ոչ բոլորին համար։ Մաս մը երի – տասարդներ՝ կ'ըսեմ նամակին մէջ։ Ար– դէն բան մը ըսե՞մ ձեզի, երիտասարդու– Թիւնը պէտք չէ քաղաքականութիւնով զբաղի։ Իր դասերով պարապելու եւ վաղ– ուան պատրաստուելու է ։

— Մենտերէսի համար ձեր գրածնե՞րը․

— Շիտակ են։ Անձնապէս շատ կը սի– րեմ զինքը։ Բայց յանցաւոր է եղեր։ Իր պատիժը պիտի կրէ։ ԵԹէ ես ալ յանցա – ւոր եմ , ինծի ալ Թող պատիժ արժա – նի ըլլան ։

— Գրգռիչ նախադասութիւններ ալ կան եղեր նամակին մէջ։

— Գրգռութիւն չկայ։ Ես կը հանէի անոր ուղղութեան։ Կարգ մը պաշտպա – նութիւններ կը չեղէին շիտակ ճամբէն ու Մենտերէս կ'ուզէր շիտակ ճամբան ցոյց տալ անոնց ։

Պատրիարքը չէշտեց Թէ կը սիրէ երի – տասարդութիւնը, առանց կրօնքի խտրու– Թեան, հայրական գուրգուրանքով, Թէ երիտասարդութիւնը անտեղի կերպով մի– ջամտել կ'ուզէ քաղաքական գործերու , Թէ ինք չի հաւնիր այդ ընթացքին ։

— Հիմա ալ « Հայրենակից , Թուրքերէն խօսէ» պոչէն բռնեցին։ Բնաւ ճիշդ չէ աս։ Արտաքին երկրի մը մէջ կարելի՞ է «Հայրենակից , արաբերէն խօսէ» ըսել։ Բարեբախտաբար Վալի Փաշան միջամտ – եց այս գործին։ Շատ կը սիրեմ Վալի Փաշան։ Ան շատ խելացի եւ վարչագէտ մարդ է։ Ես ոչ միայն Մենտերէսին, այլ Հանր․ Նախագահին ալ նամակ գրած եմ։

Պատրիարքին փոխանորդը, որ քովը նստած էր, ճշդեց այս խօսքը․

— Պատրիարք պէյը ըսել կ'ուզէ Թէ , այսինքն, նախագահ Պայարին չէ, Ճեմալ Փաշային ։

« Տիւնիա» թերթը կը գրէ ․—

Պոլսոյ Հայերէն Մարմարա եւ Ժամա – նակ ԹերԹերը Պատրիարքին հրաժարումը կը պահանջեն։ Այս առԹիւ, հայ համայն– քը Կուսակալութեան պիտի դիմէ նոր վարչութիւն մը կազմելու համար։ Իսկ Պատրիարքը ընդունած է Թէ գրած է նա– մակը, բայց չէ յայտնած Թէ պիտի հրա– ժարի՞ Թէ ոչ ։

«Աքշամ» թերթը կը գրէ․—

Հայ հայրենակից մը, որու հետ տե – սակցեցանք, հետեւեալը ըսաւ․— «Գարե– գին Խաչատուրեան 85 տարեկան է եւ ցնդած է։ Ան այլեւս չի կրնար ներկայա– ցնել մեզ։ Չի գիտեր Թէ ինչ կ'ըսէ ։ Ար– դէն եԹէ ցնդած չըլլար՝ նամակ չէր գրեր Մենտերէսին »։

« Միլլիյէթ » թերթը կը գրէ ․—

Պատրիարքը հետեւեալը յայտարարած է հրաժարման պահանջքին մասին՝ որ ներկայացուած է իրեն ․

— Քանի մը հոգիի փափաքը կարելի չէ վերագրել բովանդակ հայ համայնքին։ Պատճառ չեմ տեսներ հրաժարելու հա – մար։ Նամակը գէշ նպատակով մը չէ գը– րուած։ Ես հայրենասէր մարդ եմ։ Ոչ ոք կրնայ հակառակը պնդել ։

(Շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

ՔՈՆԿՈՅԻ ՀԱՐՑԸ ՄԱԿ-Ի ԱՌՋԵՒ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄՈՊՈՒԹՈՒԻ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած էինք, Քոնկոյի տագ – նապին քննութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդէն ՄԱԿի ընդհանուր – արտա – կարգ ժողովին փոխանցուեցաւ։

Ապահովութեան Խորհուրդէն ՄԱԿի արտակարգ ընդհ․ ժողովի կը տարուի հարց մը երբ Ապահովութեան Խորհուրդի եօԹը անդամները Թեր կը քուէարկեն , բայց մեծ պետութիւն մը կ'օգտագործէ վեթոյի իր իրաւունքը եւ հարցը չի լուծ– ուիր։ Այս կարգադրութիւնը եղած է Քո– րէայի առԹիւ եւ կանոնագրին անունն է՝ Էչիսընի ծրագիրը։ Օգտագործուած է ե– րեք անգամ՝ 1956ին Սուէզի առԹիւ (Ֆը– րանսայի եւ Անգլիոյ վեԹօ), Հունգարիոյ առԹիւ (խորհրդային վեԹօ) եւ վերջին անգամ 1958 Օգոստոսին Լիբանանի առ – Թիւ ։

Շաբաթ օրուան արտակարգ նիստը, որ Ամերիկայի համար կարեւոր յաղԹանակ մըն էր եւ Զօրինի համար արդիւնք՝ սը– խալ հաշիւ մը, տեղի ունեցած է, առանց սակայն որոշումի մը յանգելու ։ Արդա– րեւ, Խ․ Միութեան պատուիրակը պիտի աշխատէր եւ այդպէս ալ ըրաւ ժողովը երկարաձգել մինչեւ որ ժամանակը անց– նէր։ Ամերիկայի ներկայացուցիչը ան – ուղղակի կերպով «ծուղակը» ինկած է , երբ չորս ժամ տեւող ճառ եւ փոխատա– ցութիւն տեղի ունեցած են 15 նոր երկիր– ներ ընդունելու խնդրին շուրջ։ Զօրին ա– ռաջարկած է հարցը յետաձգել երեքշաբ– Թի օրուան նիստին․ Մ․ Նահանգները ու– զած են որ տեղւոյն վրայ կարգադրուի ։ Կինէի առաջարկին վրայ 26 ձեռնպահի դէմ 43 ձայնով որոշուած է երեքշաբԹի ձգել այդ հարցին քննութիւնը։ Ժողովի շարունակութեան խորհրդային պատուի– րակը բուռն կերպով քննադատած է Հա – մըրշըլտ ու ՄԱԿի Քոնկոյի հրամանա – տարութիւնը։ Համըրշըլտ խօսք առած ու պատասխանած է․— « Պարոններ, պիտի չուզէի մէկ օր աւելի հոս մնալ , եԹէ եր– բեք ծառայութիւնս ՄԱԿի շահերուն հա– կառակ կը նկատուի»։ Ոչ – համայնավար երկիրներու բոլոր պատուիրակներն ալ , անխտիր ջերմ բառերով գրուատած են Համըրշըլտի աշխատանքները։

Լումումպա որ քանի մը օրէ ի վեր պահուըտած կը մնար, (շատեր ենԹադ – րեցին Թէ սպաննուած եւ մարմինն ալ Քոնկոյի գետը նետուած ու կոկորդիլոս– ներու կողմէ բզքտուած էր) դուրս ելած է իր Թաքստոցէն ու վերստին սպառնա – լիքներ սկսած է ընել։ ՄԱԿին վերջնագիր մը ղրկած է ուր կ'ըսէ՝ Սեպտեմբեր 26էն առաջ քաշուեցէք Քոնկոյէն, այլապէս շաբաԹ մը չանցած Ռուսերը կը կանչեմ։ « Ռուսերուն օգնութեամբ հաւատացած եմ Թէ պիտի շահիմ»։ Վերջապէս լրա – գրողներուն ըրած յայտարարութեամբ մը յոյս յայտնած է որ «ամէն բան պիտի կա– նոնաւորուի»։

Բացի Եուկոսլաւներէն, Խորհրդային բոլոր քաղաքացիները (դեսպանատան մարդիկ, մասնագէտներ եւ գործակալ – ներ) Քոնկոյէն մեկնած են։ Ինչպէս գրած էինք, Գնդ․ ՄոպուԹու 48 ժամ պայմա – նաժամ տուած էր, որուն ընԹացքին պէտք է մեկնէին։ Օդակայանին մէջ ամե– րիկացի լրագրողներ Ռուսերուն պոռա – ցած են․— «Բարեւ ըրէք ձերիններուն» ։ Ռուսերը կատղած պատասխանած են՝ «Ի մօտոյ կը տեսնուինք»։ Միջազգային դէ– տերու կարծիքով Խրուշչեւի վարկին հա– մար մեծ հարուած մըն է։

Լէոփոլտվիլի մէջ Մոպուխթուի դէմ մա– հափորձ կատարուած է։ Փաքստա անու– նով սպայ մը ատրճանակը պարպած է , սակայն գնդապետը յաջողած է խուսա – փիլ հարուածէն ։

× ՄԱԿի ընդհ․ ժողովին Սէյլան – Թունուզ կրկին բանաձեւ մը առաջարկած են, որոշ բարեփոխումներ բերելով Ապա– հովութեան Խորհուրդին առջեւ ներկա – յացուածին, բայց խստօրէն քննադատ – ուած է խորհրդային պատուիրակին կող– մէ ։

Խրուշչեւ Նիւ Եորք կը հասնի մինչ Ֆի– տէլ Քասթրօ միչտ սենեակ կը փնտռէ ․․․

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՒՐՍԷԼ, Թուրքիոյ վարչապետը ա – ռաջարկեց իր երկրին միջամտութիւնը Ալժերիոյ հարցին լուծման համար , չեշ– տելով որ Թուրքերը «միշտ զօրավիգ կանգնած են ճնշուածներուն եւ պաշտ – պանած ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան ձգտումները»։ Ֆրան – սա նկատի չէ առած Թուրքերուն առա – ջարկը, տրուած ըլլալով որ Ալժերիան կը մնայ ներքին հարց մը ։

ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ափրիկեան նորակազմ պե– տութիւններ եւ Կիպրոս երեքշաբԹի օր իրենց մուտքը պիտի գործենՄԱԿի ընդհ․ ժողովին։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

Առաւօտեան ժամը 8ին, հեծած մեր դրաստների վրայ, թողնում ենք պահականոցը եւ իջնում զէպի Արաքսի ափը ։ Մեր առջեւ ցցւում է յանկարծ մի մեծ աւերակի հողակոյտ, Շահաբբասի չինած Քարաւանսարայն էր ։ Պահականոցն էլ նոյն անուամբ է կոչւում ։ Հին ժամանակ Իրանի ամէն կողմերում գտնւում էին նման շինութիւններ, ճամբորդների դիւրութեան համար ։ Դրանք մի տեսակ իջեւաններ էին կարաւանների համար, որոնք այդտեղ էին անցկացնում գիշերը՝ իրենց գրաստներով եւ բեռներով ։

Արաքսի միւս ափին, հեռւում, երեւում էր հիւղակներից շինուած մի գիւղ, որ մի ժամանակ եղել էր չէն, իսկ հիմա մնացել էր անբնակ ։

— Դա ի՞նչ է, Սարգիս,— հարցրի ես ։

— Դա, Շահաբբասի բռնագաղթից յետոյ, փախստական Հին Ջուղայեցիների չինած Նոր Ջուղան է ։ Հայկական մի գիւղ էր, այժմ Հայերը հեռացել են այդ տեղից ։

— Իսկ հին պատմական Ջուղան ո՞ւր է ։

— Աւելի ցածում, մի քիչ յետոյ կը տեսնէք ։

Թուրքական ու պարսկական երկու Ջուլֆա քաղաքները, որոնք միանում են իրարու երկաթուղու գծով, Արաքսի վրայ ձգուած մի կամուրջով, այդ անունը կրում են հաւանական է, երկաթուղու գծի հաստատուելուց յետոյ, ի յիշատակ Հին Ջուղայի ։

Շարունակում ենք մեր ճանապարհը ։ Անցնում ենք մի բլուրի առջեւից, որ ծածկուած է գերեզմանաքարերով ։ Աւելի վերեւ, տեսնւում է մի մատուռ՝ աւերակ վիճակում ։

— Կանգ առնենք մի րոպէ, ասացի ես, եւ ցած իջայ ։

Հայկական մի գերեզմանատուն էր ։ Խաչքարերի վրայի գրութիւնները կարդացի, ժէ. դարու թուական ունէին ։ Արձանագրութիւնները ջնջուել էին, դարձել էին անընթեռնլի ։

Մատուռը գրեթէ փլատակ էր, ոչ մի արձանագրութիւն ։ « Խարաբա Քիլիսէ » են անուանում ։ Սակայն պատմական ստոյգ փաստ չկայ նրա գոյութեան մասին ։

—Ահա հեռւում երեւում են Հին Ջուղայի աւերակները, ասաց Սարգիս, երբ վերսկսել էինք մեր ճանապարհորդութիւնը ։

ԱՐԱՔՍԻ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ԱՆՑՔԻՑ
355 ՏԱՐԻ ՑԵՏՈՑ

Մինչ գնում ենք Արաքսի ափով, մեր հայրենի, բնիկ ազգային մեծ գետը, Երասխը, Արագը, ամբողջովին ինձ դիւթում է ։ Ցափշտակուած, աչքերս յառած նրա պղտոր ջրերին՝ յիշում եմ մեր պատմութեան շատ տխուր ու ողբերգական մի դրուագը, որ տեղի ունեցաւ այստեղ, սրանից 355 տարի առաջ ։ Դա 1605 թուի Երասխի անցքն է ։

Մինչ տխրութեամբ համակուած խորասուզւում եմ մտածումների մէջ, ամբողջ պատմութիւնը ուրուագծւում է աչքիս առջեւ կենդանի խօսուն կերպով ։ Ու լըսում հեռուից մեղմ, զեփիւռի նման, ազգային ծանօթ երգը ։

«Մայր Արաքսի ափերով
Քայլամոլոր գնում եմ,
Հին – հին դարուց յիշատակ
Ալեաց մէջը պտրում եմ» ։

Պատմական, իսկական Հին Ջուղան, որի աւերակներին կամաց կամաց մօտենում էինք, ըստ Հ. Զամչեանի գոյութիւն ունէր Քրիստոսից առաջ 291 թուին, երբ Տիգրան Մեծ բնակեցնում է Աժդահակի տիկնոջ ու հետեւորդներին, Գողթան գաւառի սահմաններում եւ Երասխի ափի աւաններում ։ Ցիշւում են այդ աւաններից երեք աւելի հռչակաւորները, Խրամ, Ջուղա եւ Խոշ – Կունիք ։

Գողթան գաւառի պատմական վայրերում Լէօն յիշում է. «Ագուլիս, Օրթվատ (այժմ Օրդուբադ) ։ Վանանդ գիւղ, կամ՝ Ջուղա գիւղաքաղաք, հռչակաւոր միջին դարերում իր վաճառականութեամբ » ։

Պատմութեան մէջ, Հին Ջուղան միշտ յիշուել է որպէս հարուստ վաճառականական փարթամ մի գիւղաքաղաք ։ 1603 թուին, երբ Շահաբբաս Մեծ, Իրանի Սաֆեան իշխանութեան տիպար, պատերազմասէր, գործունեայ, ճարտար, մեծագործ, քաղաքագէտ, թագաւորը, Ատրպատականը նուաճելուց յետոյ, մի մեծ բանակով գնում էր Օսմանցիներից գրաւելու Արարատի եւ Կարսի նահանգները, հէնց այս վայրերում, Արաքսից անցնելիս, դիմաւորուեց Հին Ջուղայեցիների կողմից, որոնք թափօրով գնում են նրան ընդունելու իրենց մօտ ։ Շահը իջեւանում է Խաչիկ հայ իշխանի արքայավայել շքեղութեամբ զարդարուած տանը ։ Հայ իշխանի որդին Շահաբբասին նուիրում է մի սկուտեղ լի ոսկի ։ Շահաբբաս Հայերի մասին մի մեծ ծրագիր էր յղացել ։ Բոլոր Հայերին փոխադրել Պարսկաստան, որպէսզի նրանց ձեռքով այնտեղ զարգանան ձեռագործը, ճարտարարուեստը եւ վաճառականութիւնը ։ Հին Ջուղայեցիների փարթամութիւնը եւ վեհարբեռուհնքն աւելի եւս իր մէջ հաստատեցին նոյն միտքը ։

Նրանց սիրաշահելու համար Շահը ինքն իրեն քրիստոնեաների պաշտպան հռչակեց ։ Հին Ջուղայեցիներն իրենց մեծամեծների, պատգամաւորների միջոցով, շատ ջանացին Շահին տարհամոզել, միտքը փոխել, անկարելի եղաւ ։ Նա անդրդուելի մնաց իր որոշման մէջ ։

Շահաբբաս վերոյիշեալ Արարատի եւ Կարսի նահանգները գրաւելուց յետոյ, երբ տեսաւ Ճիղալէ – Զադէ – Սինան փաշայի հրամանատարութեան տակ գտնուող, Սուլթան Ահմէտ Ա.ի Օսմանցիների միացեալ բանակի գերակշիռ ուժը, որոնց նահանջել եւ հրամայեց վերոյիշեալ նահանգներում գտնուող բոլոր Հայերին իր բանակի հետ միասին գնալ Պարսկաստան, անցնելով Արաքսից ։ Ցատուկ հրամանագրով Հին Ջուղայեցիներին հրահանգուած էր, թէ երեք օրուայ մէջ թողնելով իրենց տունն ու տեղը, պատրաստ գտնուեն Արաքսի ափին, փոխադրուելու համար Պարսկաստան ։ Հայ կարաւանը, սարսափած Օսմանցիների հետապնդումից եւ պարսկական բանակի անգութ հալածանքից, սարարշաւ հասաւ Երասխի ափը ։

Շահը հրամայում է, որ ամբողջ բազմութիւնը չուտով անցնի Արաքսից ։ Այստեղ պարզւում է սրտաճմլիկ, ահաւոր մի տեսարան, որի մասին այնքան յուզումով ու վառ գոյներով նկարագրում է ժամանակի պատմագիրը՝ Առաքել Դաւրիժեցին ...

Այսպէս, ողբերգական եղաւ անցքը Արաքսից 355 տարի առաջ ։

— Ահա այս է Հին Ջուղան, լսեցի ես յանկարծ ու սթափուելով պատմական տխուր խորհրդածութիւններից, ցնցուեցի մի րոպէ, ու աչքերս ուղղեցի Սարգսի ցոյց տուած վայրը ։ Իսկապէս գտնւում էի դէմ յանդիման Հին Ջուղայի ։

Շահաբբաս, որպէսզի Հին Ջուղայեցիները վերադարձի ամէն յոյս կտրեն, հրամայել էր զօրքին որ նրանց նախկին բնակավայրերը,— Արաքսի անցքից յետոյ, — կրակի տան, քանդեն ամէն ինչ որ կանգուն է մնացել ։

Ուշադրութեամբ հեռուից նայում եմ ։ Ժայռոտ մի սարի լանջին է չինուած Հին Ջուղան եւ երկարում, հասնում է մինչեւ Արաքսի ափը ։ Ցստակ երեւում են տների հետքեր ժայռերի վրայ, այս կողմ այն կողմ փլատակ տների պատեր ։ Մի եկեղեցի իր գմբէթով, — սա այն եկեղեցին է, որի առջեւ, Արաքսից անցնելուց առաջ, բոլոր քահանաները եւ Հին Ջուղայեցիները համախմբուեցին, եկեղեցու եւ իրենց կողպած տների բանալիները ձեռներում. « Ով Ս. Կոյս Աստուածամայր, քեզ ենք յանձնում մեր եկեղեցին եւ տներըս առելով, բանալիները գցեցին Արաքսի ջրերի մէջ ։ Հին Ջուղայի միակ կանգուն մնացած մասը գերեզմանատունն է ։ Բոլոր ննջեցեալների գերեզմանների գլխի վերեւ մնում են կանգուն մեծ խաչքարեր, ամբողջ մի բլուր ծածկուած, հսկայ մի պարիսպ բաժանում է Հին Ջուղան իր գերեզմանատնից ։

Խ. Միութեան չինած երկաթուղու գիծը, անցնելով այդ կողմից տակովն է առել Հին Ջուղայի եւ նրա գերեզմանատան հողերի մի մասը ։ Արաքսի ափի ջրերում երեւում են գետնի վրայ թաղուած խաչքարերը ։ Որքան սիրտս ուզում էր գնալ այդտեղ, ման գալ, տեսնել հին աւերակները, կարդալ արձանագրութիւնները, չէր կարելի ։ Տանդէի խօսքը մտաբերեցի, — Նայիր եւ անցիր ։ Աչքերս բարձրացրի պատուաժէչ սարերի վերեւ, այդտեղ տե...

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ՍԱՀՄԱՆԱԶԱՆՑ ՍԷՐ"

Հեղինակ՝ ԶԱՒԷՆ ՎԷՐ...
(Պատմուածքներ, Հրատ. «Սե...
Պէյրութ 1960)

Պատմուածքներու այս հաւաք... րին բովանդակութեան վրայ խօսել ... առաջ, նկատի պէտք առնել ... քանի մը տողերը, որոնք գրուած են ... րեւ արդարացում այս ... թեան առթիւ, եւ որոնք՝ աննախընթաց ... երեւոյթ, հեղինակին համար քանի ... աննպաստ խորհրդածութիւններ կը ... լազրեն ։

Ի՞նչ կ՚ըսէ հեղինակ վարդապետը —

« Հեղինակը պարտք կը զգայ յայտնելու թէ՝ ինք կրօնական մը ըլլալով ... նախ իր կրօնական – եկեղեցական պար... տականութիւնները ։ Հաղեւորական ... գործին մէջ ուրեմն այս գիրքի հրատա... րակութեամբը սահմանազանցութիւն ... կ՚ընէ ... ։ Իսկ ՍԷՐԸ գրականութեան հանդէպ իր զգացումն է ։ Անոր համար, հեղինակը իր մեծաւորներէն եւ բոլորէն կը խնդրէ ներողամիտ գտնուիլ այս սահ... մանազանցումին համար » ։

Ոսկեդարեան մատենագրութենէն սկս...

սայ մի եկեղեցի, Հին Ջուղայի Ամենափրկչեան վանքն էր ։ Ուղեկիցս հաստատում էր թէ Հայաստանից գալիս են երբեմն ուխտի. կառավարութիւնը մի... որոշ մի տեղ ճանապարհ է չինել

Ահա ինչ որ մնացել է հին պատմական փարթամ, վաճառական Ջուղայից գերեզմաններ, աւերակներ, ամայութիւն, մեռելութիւն, եւ այս բոլորի վրայ տիրում է հեղձուցիչ, ճնշիչ լռութիւնը մի խոր տխրութիւն համակեց հոգիս, անցեալի այս գառն յիշատակներն այնքան յուզել էին ինձ որ զգում էի թէ կոկորդս պրկուել էր, չէի կարող շնչել, խեղդւում էի, յանկարծ փղձկեցի եւ սկսեցի արցունքներս հոսել առատ, լալում էի ... ողբում մահը իմ ազգի հազարաւոր զաւակների, որոնք այս ափերում ... անօգնական, որոնք ջրամոյն ... գետի ջրերից ու կորան անյայտ, լալում էի ու ողբում դժխեմ բախտը մեր ... մրգի, որին վիճակուած է միշտ ... ծաղկեցնել, եւ յետոյ թողնել ամէն ինչ ու հեռանալ ։ Աւերակներն են միշտ ... պատմում մեր անցեալի փառքերը

Հողեկան այս վրդովմունքի մէջ գնում էի, եւ որոնում հարազատ, սրտակից ... կին, որին բանայի սիրտս ու ... բոլոր յոյզերս ու զգացումներս

Կողքիս էր մեր Մայր Արաքսը. Այ ... բացի դրանից, չէր կարող ինձ հասկանալ ։ Որդիական ջերմ սիրով գիմեցի նրան ... ։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎԱՐԴ. ԲՕՂԱՅԵԱՆ

(Շար– 2)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ

"ՎԻՏՕ" ՆԵՐԸ...

Խ. Վրաստանի մէջ, 76 հազար քառ. քլմ.ի վրայ կը բնակին 3.5 միլիոն հոգի, Խ. Ազրբէջանի մէջ, 86 հազար քառ. քլմ.ի վրայ՝ 3.2 միլիոն հոգի, Խ. Հայաստանի մէջ՝ 30 հազար քառ. քլմ.ի վրայ՝ շուրջ 1.8 միլիոն հոգի, իսկ եթէ «ներքին» եւ «արտաքին» Սփիւռքներն ալ հաշուի առնենք՝ պիտի բնակին չորս միլիոն 168.000 հոգի (1980ին՝ հինգուկէս միլիոն) ։

Մենք թիզ մը հող չենք ուզեր լայնածաւալ Խազախական Ռեսպուբլիկայէն (2 միլիոն 754 հազար քառ. քլմ. տարածութիւն եւ միայն վեց միլիոն բնակիչ), ոչ Թուրքմենական ՍՍՌէն (485.000 քառ. քլմ.ի վրայ կ՚ապրին ոչ աւելի, քան ... լիոն բնակիչ), ոչ ալ Կարելօ – Ֆիննական ՍՍ Հանրապետութենէն, ուր 179.000 քառ. քլմ.ի վրայ կ՚ապրին ոչ աւելի, քան ... 606.000 հոգի ։

Դարձեալ, բթաչափ մը հող իսկ չենք ուզեր Վրացական կամ Ազրբէջանական Ռեսպուբլիկաներէն, հակառակ այն իրողութեան, որ Հայաստան իր տարածութեամբ, երկու հինգերորդն է Վրաստանի եւ շուրջ մէկ երրորդը՝ Ազրբէջանի ։ Մանաւանդ հակառակ այն փաստին, որ այս երկու Ռեսպուբլիկաները, — կրկնենք անգամ մը եւս,— ոչ «ներքին» Սփիւռք ունին, ոչ ալ «արտաքին», ինչպէս է պարագան մեզի՝ Հայերուս համար ։

Ի՞նչ կրնար պատահիլ, եթէ օր մը յանկարծ ելլէինք պահանջէինք, որ Խ. Հայաստանի կցուէին, օրինակ, Թիֆլիսը եւ Բագուն, կամ որոշ հողամասեր Վրացական եւ Ազրբէջանական ՍՍ Հանրապետութիւններէն ։

Բայց, անհմանալի եւ անըմբռնելի « հողատարութեամբ » մը, մեր մեծ պաշտպանն ու հովանին՝ Խ. Միութիւնը մեր փոքրիկ հայրենիքէն 17.400 քառ. քլմ. տարածութեամբ զուտ հայկական եւ հայապատկան հողաշերտ մը նուիրաբերեց մեզմէ երկուքուկէս եւ շուրջ երեք անգամ աւելի ընդարձակ երկուՌեսպուբլիկաներուն ։

Համայն Հայութիւնը չէ կրցած հաշտուիլ այս յոյանի եւ բացարձակ անարդարութեան հետ ։ Եւ հիմա, եթէ հաւատանք շրջան ընող «սւրախալի» լուրին, Մոսկուա առաջ կը քշէ իր նոր «վիտօ»ն ։

Ի՞նչ կայ այս «վիտօ»ին տակ արդեօք ։

Շատ տարածուեցանք. ուստի՝ ամփոփենք ։

Մոսկուայի հրամանագրով Խ. Հայաստանէն բռնօրէն խլուեցան եւ հարեւան Ռեսպուբլիկաներուն տրուեցան հայաբնակ եւ հայապատկան ՁՈՐՍ ընդարձակ գաւառներ, — Ախալքալակ, Լեռնային Ղարաբաղ, Լեռնային Գանձակ եւ Նախիջեւան, որոնք միասնաբար ունին 17.400 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ շուրջ 450.000 բնակիչ (միջին հաշուով՝ 85 առ հարիւրը Հայ) ։

Այս ձեւով՝ Խ. Հայաստանի հողային տարածութիւնը 47.000 քառ. քլմ.էն իջաւ երեսուն հազարի ։

Դարձեալ, այս ձեւով հարեւան Ռեսպուբլիկաները ոչ միայն բթաչափ մը հող չկորսնցուցին, այլեւ միասնաբար շահեցան 17.400 քառ. քլմ. տարածութեամբ հողաշերտ մը ։ Կորսնցնողը մենք եղանք ։ Նման կորուստներ չունեցան ՍՍՌՄի 15 Հանրապետութիւնները, հակառակ այն իրողութեան, որ այս Հանրապետութիւնները ոչ թէ հողի սակաւութենէ «կը տառապին», այլ «կը տառապին» բնակչութեան սակաւութենէ ։ Օրինակ՝ Կիրգիզական Հանրապետութեան մէջ իւրաքանչիւր քառ. քլմ.ի վրայ կ՚ապրին շուրջ եօթը հոգի, իսկ Կարելօ – Ֆիննական Հանրապետութեան մէջ՝ ընդամէնը երեք հոգի ։

Իբրեւ բաղդատութեան եզր՝ առնենք Խ. Հայաստանը, ուր իւրաքանչիւր քառ. քլմ.ի վրայ կ՚ապրին 58.5 հոգի ։

Խ. Վրաստանի մէջ այս համեմատութիւնն է 46.6, իսկ Խ. Ատրբէջանի մէջ 37.2 ։ Անկէ զատ, այս երկու Հանրապետութիւնները՝ Վրաստան եւ Ատրբէջան ոչ «ներքին» Սփիւռք ունին, ոչ ալ մանաւանդ «արտաքին» ։ Նոյնն է պարագան նաեւ միւս 13 Հանրապետութիւններուն Միակ բացառութիւնը մենք ենք ։

Եթէ օր մը կարելի ըլլայ ներգաղթ կազմակերպել այնպիսի ձեւով մը, ... մեր «ներքին» եւ «արտաքին» Սփիւռքը վերադառնան հայրենիք, մեր երեսուն հազար քառ. քլմ.ը բաւարար պիտի չըլլայ, համայն Հայութեան վերաբնակումին ... հայրենի հողերուն վրայ ։

1959 Յունուարի մարդահամարին ... մաձայն, այժմ մեր հայրենիքին մէջ կ՚ապրին 1.767 825 հոգի ։ Այս թիւին վրայ եթէ աւելցնենք մեր երկու Սփիւռքները՝ ներքին եւ արտաքին, աւելի քան ... միլիոն 400.000 հոգի, կլոր հաշուով կ՚ունենանք չորս միլիոն 168.000 հոգի

Ո՞ւր պիտի բնակի այս չորս միլիոն ...

Ձենք անդրադառնար ի հարկէ, որ ան... ջատուած այս չորս գաւառները անբաւ ու ամայի չեն ։ Ձենք անդրադառնար նաեւ ... պէս, որ 1914ին միայն 25 – 30 հազար բնակիչ ունեցող Երեւանը այսօր ... շուրջ կէս միլիոն բնակիչ ։

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

(4 Շար.)

…ալ, մինչեւ միջնադարեան ժողովրդական բանաստեղծութիւնը, մինչեւ մեր օրերու գրականութիւնը, սիրելի վարդապետ, հանդիպա՞ծ էք նման չքմեղացումի մը սեւէ հոգեւորական հեղինակի մը կողմէն, որ գրականութեան շատ անմեղ արտայայտութեան մը առթիւ մանաւանդ, իր «Մեծաւորներէն եւ բոլորէն», մեղք մը գործած ըլլալու խղճահարութեան համար ներողամտութիւն խնդրէ։ Երբե՞ք, ի վեր գրականութիւնը անհաշտ եղած է կրօնական – եկեղեցական պարտականութիւններուն հետ եւ «սահմանազանցութիւն» նկատուած։

Այդ սահմանազանցումը չկրցին մանաւանդ մեր մէջին դարու կաթողիկոսները, եպիսկոպոսներն ու վարդապետները, որք երգեցին սէրը, բացառիկ ներշնչումով, փառաբանեցին կոյսերուն փիլիքական գեղեցկութիւնները, աշխարհականներուն կողմէն իսկ չփառաբանուած արուեստով ու բովանդակութեամբ։

Մեր հեղինակը վստահաբար հետեւած է մեր մատենագրութեան պատմութեան, հին դարերէն մինչեւ նոր ժամանակները, գոյց Մխիթարեան Միաբանութիւններու կատարած գործին եւս, եւ առանց որեւէ անուն եւ վաստակաւոր յիշատակելու այս առթիւ, կրնա՞յ յիշել որեւէ անուն, որ իրմէն առաջ նոյն խղճահարութիւնը եւ մեղք մը գործած ըլլալու զղջումը ունեցած եւ արտայայտած ըլլայ, իր «Մեծաւորէն ու բոլորէն» ներողամտութիւն խնդրելու համար։ Բոլորն ալ, այդ բաղդատաբար հոգեւորականները, ամէնէն բարձրաստիճաններէն մինչեւ համեստները իրենց կրօնական – եկեղեցական պարտականութիւնները կատարելով մէկտեղ, մեր մատենագրութեան, բանաստեղծութեան եւ պատմութեան փառքին համար աշխատած են եւ ոչ ոքի մտքէն անցած է «…սահմանազանցում» ըրած ըլլալ։ Եւ մանաւանդ չարականներու աննախընթաց գրականութիւնը մեր հոգեւորականներուն փառապանծ կամքով վաստակներէն մէկն է։

Հեղինակի զլխացրով գրուած ՍԷՐԸ գրականութեան հանդէպ իր զղջումը կը սխալէ. Արդար խրատունք մը, որուն համար, վստահաբար, ոեւէ մէկէն մեղադրանք պիտի չլսէ։

×

Եթէ գրականութեան սէրը հեղինակին համար ներշնչումի աղբիւր դարձած է, հոգեւորականի մը կողմէն «սահմանազանցում» մը գործած ըլլալու նախազգացումն ալ պատճառ եղած է, որ կը գրէ, կաշկանդուի եւ իր մտածումներուն ու զգացումներուն չկարենայ ազատ թռիչք տալ։ Այս է ուրեմն հիմնական պատճառը, որ այս պատմուածքները մըտածուած չըլլան։ Այն տարբերութեամբ որ անոնք ժողովրդական կեանքէ առնըուած են եւ համեստ տիպարներ կը ներկայացնեն.— Ծոյլ եւ անտարբեր Հայկը (Բալերը) արժանագիր Ցուլէփ ամուսն եւ բարութեան տիպար Լեւոնիկը (Ծիծեռնակին բոյնը), երազատես Քաւոր Պետրոսը (Գիւղը), կծծի բայց նախանձոտ ոգի ունեցող Եսայի Հօրաքը (Զունիմ, չունիմ), նախկին յեղափոխական Աչոտը (Զգացումներու հետ չեն խաղար), տընտես Խաչիկ ապրարը (Խաս Հայը), երկաթագործ Տիգրանը (Պատմութիւն թառի եւ Գալարափողի), գերեզմանատան պահապան Տիգրանը (Հողին ձայնը), տարօրինակ ծերունի Նեվրուզ պապան (Կտակը), ոսկի սիրտ ունեցող կինը Մելիան (Կարեկցութիւն) եւ կէս մը արձակ բանաստեղծութիւն (Վասն հայրենի լերանց)։

Սկսնակ գրիչ մը ըլլալուն հետքերը ոչ միայն նիւթերը մշակելուն առթիւ կը տեսնուին, այլեւ քերականական աչքի զարնող սխալները, որոնք չեն արդարանար, եթէ նոյնիսկ հեղինակը երբեմն ըլրամտութիւններ եւ ժողովրդական արտայայտութիւններ արձանագրէ, ինչպէս «Լուացքի ջուր» երկինք, «Մարդու մէջ մտնելու արժանի», «Տեսած – անցուցած կին», «Աշխարհ տեսած, վայելած» մարդ, «Լաւ չի տեսներ, խէրով բան չէ», «Եղով մեղրով ապրիլ», «Օձը որ բոյնէն հեռանայ, պորտի վրայ սողալով կու իր բոյնը կը դառնայ»։

Քերականական սխալները պիտի անտեսէինք եթէ մէկ կամ երկու ըլլային եւ ուրիշներ ալ նոյն մեղքը չգործէին։

1.— Ներգործական բայը հայցական հոլով սեռի խնդիր կ՚առնէ. սխալ է ըսել «Մանչուկ մը… որուն ուղղութեան բերել երբեք հնարաւոր չէ» պէտք է ըսել՝ զոր ուղղութեան բերել…։

— «Մնաց պուկին հետ որուն չափազանց շատ կը սիրէր» պէտք է ըսել զոր… կը սիրէր։

— «Որուն տեսնել երբեք կարելի չեղաւ» զոր տեսնել երբեք կարելի չեղաւ։

2.— Երկու եզակի ենթականեր յոգնակի բայ կ՚առնեն. «Անոր կծծութիւնն ու դրամասիրութիւնը անհանդուրժելի համեմատութիւններու հասած էր», ճիշդը՝ հասած էին։

— «Ամուսնին մահուան ցաւն ու կըսկիծը… իր դրոշմը դրած էր» ճիշդը՝ իրենց դրոշմը դրած էին։

— «Անհաշիւ խանդն ու դուարճութիւնը կը տանի գլուխ» ճիշդը՝ կը տանին գլուխ։

— «Ձիւնախառն անձրեւն ու մրրիկը կը ծածկէր պարտէզին ծառերը» ճիշդը՝ կը ծածկէին պարտէզին ծառերը։

3.— Ենթական չփոթել հայց. հոլովին հետ.

— «Բաւարարութիւնը զոր դէմքին վըրայէն իսկ կը ճառագայթէր» պէտք է գրել՝ որ… կը ճառագայթէր։

4.— Անցեալ ընդունելութիւնը երկու տեսակ է, տեսէք. բարդ ժամանակները իր ձեւով գրուելու պարագային, սխալ է գրել չէր տեսէր, չէր հաշտուէր, չեմ ուզէր, չեմ ըսէր, այլ գրելու է չէր տեսներ, չէր հաշտուեր, չեմ ուզեր, չեմ ըսեր։

5. Սխալ է գրել չախչախուեր է, ճիշդը՝ չախչախուեր է, վառվռուն– ճիշդը՝ վառվառուն. բողկալ՝ ճիշդը՝ փողկապ։

Պէ՞տք էր մատնանշել յիշուած սխալները… Թող պատասխանեն անոնք, որոնք քննադատներուն եւ քննադատութեան հասցէին անտեղի եւ անպատասխանատու մեղադրանքներ ունին։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ՋՐՎԷԺԻ ՄԷՋ

(Ե. դարու Նորայայտ յուշարձաններ)

Ջրվէժ գիւղը կը գտնուի Երեւանէն 11 քիլոմեթր հեռու Գառնի – Գեղարդ տանող նոր խճուղիին աջ կողմը։

Ջրվէժի մասին առաջին յիշատակութիւնը կը գտնենք Ե. դարու պատմիչ Ղազար Փարպեցիին մօտ։ Ցետագային, ԺԷ. դարու պատմիչ Զաքարիա սարկաւագ կը յայտնէ, թէ 1679ին երկրաշարժ մը պատճառ կը դառնայ որ աւերուին Ջրվէժի եկեղեցին եւ Կոտայքի մէկ քանի գիւղերու եկեղեցիները։

Ջրվէժի 1942ի նախնական հետազօտութիւնը ցոյց տուաւ, որ գերեզմանատան եւ Քոս – աղբիւրի մօտակայ հողերուն վրայ եկեղեցիներ գոյութիւն ունեցած են։

Մեր առաջարկով, Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկութիւնը եւ ճարտարապետական ու պատմական յուշարձաններու պահպանութեան վարչութիւնը, 1957ին եւ 1958ին, պեղումներ կազմակերպեցին։

1958ին հիմնական հնագիտական աշխատանքներ տարուեցան Ջրվէժի արեւելեան սահմանին մօտ՝ գերեզմանատան մէջ։ Այստեղ՝ մեծ թումբին ստորոտը, անոր հիւսիսային մասին մէջ, հողէն դուրս ցցուած էր մենաքարի պէս ուղղաձիգ դրուած, եկեղեցիի քիւին՝ խոշոր ակոսներով մեծ անկիւնաքար մը։ Անոր ձեւն ու ոճը հնարաւորութիւն ընծայեցին ենթադրելու, թէ Զ. դարուն կառուցուած եկեղեցիի աւերակներէն է։ Ճիշդ այդտեղ ինկած կին սիւնի մը երեք խարիսխներ եւ աւելի հին շրջանի խոյակ մը։ Մենաքարին մօտ կը տեսնուէին բեմի խորանի մանր քարերէ շարուած կիսաշրջանակաձեւ եզրաբիծեր, որոնք կը հաստատէին թէ կարծուածին չափ ալ հին չէ հողին տակ ծածկուած յուշարձանը։ Սակայն լեցուած հողաշերտը մաքրելէ ետք պարզ դարձաւ, որ այդ շարուածքը ուշ շրջանի կը պատկանի եւ դրուած է հին շրջանի աւերակ դարձած եկեղեցիի պատերու մնացորդներուն վրայ։ Պահպանուած է միայն պատերու ստորին մասը՝ շատ խոշոր քարէ սալերով ներքին երեսպատման մէկ շարքի բարձրութեամբ, որուն արտաքինին կը համապատասխանէ գետնախարիսխը՝ կազմուած երեք խոշոր աստիճաններէ։ Վերի աստիճանը կը գտնուի ներսի երեսպատման քարերու վերի եզրին հաւասար բարձրութեան վրայ։ Այս ձեւով երեսպատումի յաջորդ շարքերը (ներսէն եւ դուրսէն) կեցած են ճիշդ իրարու դիմաց։

Ուշադրաւ են քարերուն խոշոր չափերը, որոնցմով շինուած է շէնքը։ Երեսպատման սալերու բարձրութիւնը կըհասնի 0·80 մեթր, աստիճանաձեւ գետնախարիսխի քարերէն մէկուն երկարութիւնը 2·10 մեթր է, իսկ վերը յիշուած քիւի անկիւնաքարը նոյնիսկ 2·45 մեթր է։

Եկեղեցին արեւմուտքէն արեւելք ձըգուած ուղղանկիւն պզտիկ սրահ մը (4·08 ×8·405) կը ներկայացնէ, արեւելեան պատէն ելլող հնչանիստ (այժմ չէ պահպանուած), կիսաբոլորակ սեղանի եղբով։ Այս եկեղեցին իր տեսքով լիովին կը համապատասխանէ Ե. դարու պատմիչ Սեբէոսի նկարագրած եկեղեցիներուն (թէ անոնք մեծ չէին, ցած էին եւ փայտով ծածկուած)։

Շատ հաւանական է, որ մեր կողմէ յայտնաբերուած եկեղեցին եւս ունեցած է փայտէ երկթեք ծածկոյթ եւ կղմինտրէ տանիք, որուն կտորուանքները գտնուեցան պեղումներու ժամանակ։ Տանիքին կախուածքը պահած է ակոսներ ունեցող քիւը, որմէ գերեզմանաքարերուն մէջ գտնուեցան երկու քար։ Եկեղեցիին մուտքը կը գտնուէր հիւսիսային պատի կեդրոնը՝ ուղիղ թումբի հիմքին մօտէն անցնող ճամբու եզրը։ Դուռին ձեւաւորումը բաղկացած էր գետնախարիսխին վերի աստիճանին վրայ՝ դուռին անցքին երկու կողմերը զետեղուած որմասիւներէն, եւ, պէտք է ենթադրել, անոնց միջեւ ձգուած կամարէն։ Որմասիւնով քարը երեւան ելաւ պեղումներու ժամանակ։ Շէնքի կործանումէն ետքը օգտագործուած է իբրեւ շիրմաքար։ Արեւմտեան պատին դուռ գոյութիւն չէ ունեցած։ Թէ ինչ տեսք ունեցած են պատուհանները, յայտնի չէ։ Հաւանական է, որ արեւմտեան պատին մէջտեղը սիւնով զոյգ պատուհաններ եղած ըլլան։ Նման ենթադրութեան հիմք կը ծառայէ հողին վրայ գտնուած խարիսխը, որ մեծ չէ։

Շէնքին ընդհանուր տեսքը իր դէպի դուրս ելած բազմանկիւն աբսիդով, աստիճանաւոր գետնախարիսխը, ակոսներով քիւը, պատին բաւական հաստ ըլլալը (1·17 մ), քարերուն մեծութիւնը ենթադրել կուտան թէ յուշարձանը Ե. դարու գործ է։Անուղղակի կերպով նոյն եզրակացութեան կարելի է գալ շնորհիւ եկեղեցիի հարաւ – արեւմուտքը գտնուած տապանագիրը կարդալով։ Վրան արձանագրուած խոշոր ուրուագծերը Զ. դարու գիրեր են։

Տապանագիրը կ՚ըսէ.— Սրբասէր Տր. Սիովն, ո՞վ է Տէր Սիոնը, յայտնի չէ։

Նուազ հետաքրքրական չեն եկեղեցւոյ հիւսիս – արեւելեան անկիւնը շինուած շիրիմը եւ անկէ դէպի արեւելք գտնուած ստորերկրեայ հանգստարանը։ Գերեզմանին յուշարձանը եկեղեցւոյն ժամանակակից է։ Կը ներկայացնէ աստիճանաձեւ պատուանդան, որուն վրայ կանգնեցուցած էին սովորական կամ բազմանկիւն սիւն՝ պատուանդանով դրուագուած խոյակով։ Խոյակին վրայ գոյութիւն ունեցած է քարէ խաչ մը (մօտ մէկ մեթր բարձրութեամբ), հիմքէն երկու կողմերուն վրայ աճող ժանեակով զարդարուած տերեւներով։

Դամբարանի մուտքին մօտ կատարուած պեղումներու ժամանակ գտնուած խաչին բեկորները հնարաւորութիւն տուին ամբողջութեամբ վերականգնելու անոր նախնական տեսքը։ Դատելով պատուանդանի վարի մասի պահպանուած չափերէն, կարելի է ըսել, թէ բաղկացած էր 6–7 աստիճաններէ։ Այդ փառաւոր յուշարձանին բարձրութիւնը խաչին հետ միասին կազմած է մօտ 6 – 6·5 մեթր։ Տարբեր չափերու նման շինուածքներ յայտնի են Հայաստանի բազմաթիւ գիւղերուն մէջ։

Ջրվէժի մէջ գտնուած են նաեւ մէկ քանի ուրիշ խաչերու բեկորներ։ Կը նըշանակէ, թէ այստեղ այդ ձեւի ուրիշ մահարձաններ ալ եղած են։

Ստորերկրեայ հանգստարանը կամարաւոր շէնք մըն է, երեսպատուած 2·10 × 2·57 մեթր չափ ունեցող սրբատաշ քարով, մուտքը՝ արեւմուտքէն, որ ժամանակ մը ծածկուած է քարէ սալով։ Մուտքը պահուած է տափանած խճախառն լիցքով, ապա ծածկուած է երկար քարերով։Դամբարանը ամայացած էր հին ժամանակներէ սկսեալ։

Ցայտնաբերուած յուշարձանները գիտական մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն, քանի որ կը պատկերացնեն քըրիստոնեայ պաշտամունքի ճարտարապետութիւնը, սկսած քրիստոնէութեան առաջին դարէն։

Ն. Մ. ՏՈԿԱՐՍԿԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Գնա. Մեսրոպ, այս ուղղութեամբ եւ տես ի՛նչ կայ անտառում. մա՞րդ է, ի՞նչ, ու վերադարձիր արագ։ Եւ առողնակեւ ծառերը խիտ էին եւ գիւղին չէր կնալ հեծեալ, Թիկնապահը, ձիուց իջնելով, իրեն նետեց ճախակողմը տարածուող անտառը՝ կատուային զգոյշ ու ... շարժումներով։ Համունի եղբայրները, նրանց հետ եւ միւս Թիկնապահը, որ բռնել էր ընկերոջ ձիու սանձը, մնացին լարուած կանգնած։ Մի առժամ լըռում էր հեռացող Թիկնապահի ոտնաձայնը, այնինչ՝ գետին ընկած չոր ոստերի կոտրուելու ձայն. յետոյ ամէն ինչ լռեց, անգամ թռչունները դադարեցին աւեւ իրենց ստուերնը… Բայց ահա կըրկին կոտրուող ոստերի ձայն ու… փոքր անց երեւաց Թիկնապահը։

— Ի՞նչ էր, — անհամբեր առաջ թեկուեց աւագ Համունին։

— Մի խումբ մարդիկ՝ շինականներ իրենց կանանց հետ։

— Եւ ի՞նչ են անում այնտեղ։

— Նստած են փոքրիկ բացում։

— Ուղեւորնե՞ր են, ի՞նչ։

— Հաստ չեղայ, տէր։ Նայեցի հեռուից եւ դարձայ, Համունի աւագը մտածեց մի վայրկեան, ապա հետաքրքրուեց.

— Հեռո՞ւ են։

— Ոչ, տէր, հազիւ մի հարիւր – երկու հարիւր կանգուն։

— Պէտք է տեսնել։ Գնանք։

Եւ Դաւիթ իշխանը ձին քշեց առաջ, իսկ կրտսերը, երեւի հեշտ քայլելու համար, հապճեպ իջաւ ձիուց, սանձը տուեց միւս Թիկնապահին, որ պահում էր ընկերոջ ձին, եւ յետեւից եղբօրը, որ երկուսը միասին առաջ գնացին Թիկնապահ Մեսրոպի առաջնորդութեամբ։ Ճանապարհը, ճշմարիտ է, հաճելի չէր — ծառերի կախուած ճղները դիպչում էին նրանց երեսին, գլխին, բռնում էին հագուստներից, մանաւանդ ձիաւոր Դաւիթ իշխանի, բայց հետաքրքրութիւնն աւելի մեծ էր՝ տեսնել ի՛նչ մարդիկ են այդտեղ նստածները… Եւ իրօք. մի երկու հարիւր քայլ գնալով՝ Համունի եղբայրները, իրենց Թիկնապահի հետ միասին, նկատեցին ծառերի տակ, կանաչների վըրայ նստած շինականների նմանող մարդիկ, կանայք՝ ինչ՝ որ կապոցներով ու թեթեւ բեռներով. նկատեցին նաեւ ութինը տարեկան մի տղայ, որ խոտի ցօղունը բերանը դրած, փորձում էր սուլել, նաեւ երեխան գրկած մի կին եւ ճերմակմօրուս մի ծերունի։ Դրանից մի քանիսը, երեւի ոտնաձայն լսելով, վեր էին կացել եւ նայում էին եկողների ուղղութեամբ. ակներեւ էր, որ նրանք հետաքրքրուած էին, անգամ լարուած… Բայց լուռ էին եւ ունէին սպասողական տեսք։

Մօտենալով՝ աւագ Համունին նախ ձին կանգնեցրեց մի վայրկեան ու զննաբար նայեց նրանց, ապա առաջացաւ եւ հետաքրքրուեց.

— Ո՞վ էք։

— Շինականներ…

— Եւ ու՞ր էք գնում։

— Մենք, տէր, գնում ենք Վարդիկ — Հայր՝ ուխտի, — բոլորի փոխարէն պատասխանեց կանաչներին նստած ճերմակմօրուս ծերունին՝ ոտքի կանգնելով ու գլխարկը վերցնելով, ինչպէս կարգն էր իշխանի հետ խօսելիս։

«Դարձեալ ուխտի», — մտածեց Համունին, եւ դա կասկածի մէջ գցեց նրան. թուաց պայմանաւորուած խօսք։

— Իսկ ո՞վ է ձեր տէրը։ Ո՞ւմ ծառաներն էք, — հետաքրքրուեց նա։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Թուրքիոյ Ուս. Ազգ. Դաշնակցութեան Նախագահը Նուրետտին Սէօզէն, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.

— Գատրիարք էֆէնտին երբ այդ նամակը կը գրէր, դեռ չէր չորցած արիւնը մեր եղբայրներուն, որոնք հերոսաբար իրենց արիւնը տրամադրեցին իրենց Նըպատակին համար եւ հողի տուին մարդու պէս ապրելու սիրոյն: Գատրիարքին ձեռքը չդողա՞ց, երբ կը քաջալերէր բանտապետները: Մենք ոչ թէ հայրենասիրութենէն, այլ խելքէն կը կասկածինք անոնց, որոնք կը կասկածին մեր հայրենասիրութենէն: Գատրիարքը պէտք է հըրաժարի ամենակարճ ատենի մէջ: Եթէ չհրաժարի, մեր ընթացքը կրնայ տարբեր ճամբու մէջ թափուիլ: Այդ բանը իրմէ կը պահանջենք իբրեւ Թուրք երիտասարդութիւն, եւ յանուն Թուրք ուսանողութեան՝ կ'ազդարարենք իրեն թէ իր այդ ընթացքը պատիժի արժանի է, ըստ Թուրք Պատ. Օրէնքին: Կը սպասենք որ դատախազութիւնը գործի անցնի այս կացութեան առջեւ: Այս խնդրին մէջ մեր միակ մխիթարութիւնը կը կազմեն մեր այն համոզումը եւ յոյսը թէ երբեք Գատրիարքին պէս չեն խորհիր մեր հայ հայրենակիցները, որոնց հայրենասիրութենէն չենք կասկածիր բնաւ »:

Նախագահը յետոյ յայտնեց թէ Խաչատուրեան Գատրիարք երէկ բժիշկ մը ղըրկած է իրենց՝ իբրեւ միջնորդ եւ աւելցուց.

— « Մենք անշուշտ մերժեցինք իր մօտ երթալ տեսակցելու համար: Գատրիարք էֆէնտին յեղափոխութենէն ետք Համալսարանի Վերատեսուչ Օնարին այցելելով ըսած էր թէ կ'աղօթէ նահատակ ուսանողներուն համար: Կ'ուզենք յիշեցնել իրեն թէ այլեւս գործը գործէն անցած է: Մեծ ճշմարտութիւնը երեւան է ելած »:

(ԽՄԲ.— Սեպտեմբեր 6 – 7ի տեղեկագրին շարունակութիւնը՝ յաջորդով):

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այս եռեքշաբթի իրիկուն ժամը 18ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին պիտի այցելէ:

Տեղւոյն հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեան:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Նախորդ գումար	10.352.20
Տէսինի կոմիտէի հանգանակած գումարը	280.00
Սերճանեան – Արապեան ընտանիք	50.00
Տիկին Արաքսի Խաչերեան	20.00
Տէր եւ Տիկ. Ղ. Հայրանեան	20.00
Գ. Քիւփէլեանէ	20.00
Գարոյր Մնակեանէ	10.00
Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Մավեանէ	50.00
Այրի Տիկ. Թագուհի Գուլումեանէ	10.00
Ծատուրեան ընտանիք	10.00
Գումար	Ն. Ֆ. 10.822.00

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գանեխօ Քաչանի « Մուրատ » խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ: 17 Բիւ Պլէօ:

Հանելի մթնոլորտ Գիւֆէ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեան ընտանիքը՝ յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ, աշխոյժ եւ տոկուն երիտասարդ մը՝ 25էն 40 տարեկան, իբրեւ

Chauffeur-Livreur

Դիմել անձամբ թերթիս վարչութեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեանին մէջ, (17 Բիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Մուտքը ազատ է:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի գպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 22) ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 22ին կը վերաբացուին եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բոլոր վարժարանները հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Ժանթիյի 22 Բիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալֆորվիլ, տեղւոյն Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ Անիէռ, Բիւ Մարի Լօռ, Պուա Քոլոմպ:

Շավիլ, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պելվիլ Վիլա, 48 Բիւ տէ Սոլիէթէռ, Փարիզ (19):

Պանիէօյ Քաշան, 24 Բիւ Հայկ Դպիրեան:

Եկեղեցւոյ կեդրոնական եւ կիրակնօրեայ դասընթացքները, Առնուվիլ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները նշանակուած թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խմբագրած

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով եւ ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16.50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Ա. Գարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Զարօանճաքի Հայր. Միութեան:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին Բիւ Տիւնուարի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Յ. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ'երգէ Օր. Լուիզ Հապէլեան, կը նուագէ Պ. Սիրանոս եան:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մանաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի ժամը 16–ին, եկեղեցիին սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ, ընտրութիւն վարչութեան:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Բիւ Տիւնուարի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հանդիսաւոր առնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ

Օր. Արմենուհի Խաչատուրեան նամակ ունի Նուարդ Տիգրանեան-Աթանասեանէ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 21 SEPTEMBRE 1960

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8905 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4706

ՀԱՅԿԱԿԱՆ... ՔՈՆԿՕ

...Հայոց Պատրիարքին «Մարի — ...իր պատճառ դարձաւ որ... հայկա — ...Քոնկօ մը ստեղծուի Պոլսոյ մէջ : ...թերթերը կատարելապէս հրձիգի ...իրրեւ «քունտաք» նետելով Գարե — ...պատրիարքի նամակը: Կրակ տուին ...թերթերը, մանաւանդ՝ որ Թուրք ...անդամները Միութիւնը կը պահանջէր ...պատրիարքին հրաժարիլը եւ պատժուիլը: ...պրութիւնը չեղելու փո՛րձ մըն էր ...մոռցնել տալու համար Թրքական ...պատրոգը, թէ ի հաշիւ վերջին «յեղա— ...թեան՝ նոր թրոֆէներ շահելու ...կը փնտռուի փոքրամասնու — ...անդամներուն մէջ, — ապացուն ...պիտի տայ: Իրողութիւնը այն է որ ...թերթերը, սկզբնաբար, զատապար — ...եւ յանդիմանելէ ետք Պատրիար — ...հրաժարականի հարց դրին, բայց ...«Մարմարա» շարունակեց պնդել հը— ...րականի պահանջին վրայ, «Ժամա — ...ընդդիմացաւ հրաժարականի պա — ...անդամներուն, — այս անդամները կըր— ...պատահիլ բոլորովին տարբեր դիր — ...գրաւելով, օրինակ՝ «Ժամանակ» ...պահանջէր պատրիարքին հրաժա — ...նը, եթէ «Մարմարա» պաշտպանէր ...պատրիարքը:

...կացութեան մէջ, Թուրք մամուլն ...իր ռազմավարութիւնը՝ աւելի ...րելու համար հայկական զգուշաւո— ...Թրքական թերթեր նյան բսին թէ ...պատրիարքին բրածը «տալքամաւ— ...թիւն» է՝ ծանր բան մը չէ, փոքրա — ...թեանց յատուկ «երկչոտութեան» ...մըն է միայն:

...կարգին՝ պատրիարքը կը յայտարա— ...թէ կը հրաժարի միայն այն ատեն, ...կառավարութիւնը պահանջէ, մինչ ...ներ, ինչպէս եւ հին պաշտօններ, ...պատրիարք մը ընտրելու համար ...անդամներու անուններ կուտաններ — ...եւ գուրգն:

...այս խառնաշփոթութեանց մէջ նշա— ...կատակերգական «հերքումներ» ու ...ներ» օրուան թերթերուն մէջ,— ...թէ, ես չըսի որ ...»:

...կը թողունք կազմել իր ...հայկական այս Քոնկոյին մա — ...կուտանք վէճին պատմութի— ...Պոլսոյ հայերէն ու Թուր — ...թերթերէն.—

...ՓՈԽԵՆՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ» Կ'ԸՍԵՆ

...մէջ կը կարդանք.—

...Հայոց Պատրիարք Ոաչա — ...Գարեգինի, իր կարծիքը առնելու ...հայ համայնքին հրաժարման պա— ...մասին: Պատրիարքը մեզի ըսաւ. ...չեմ խորհիր հրաժարիլ: Կը ...այն ատեն միայն, երբ այդ — ...առաջարկ մը կատարուի կառավա — ...կողմէ:

...Նաեւ հայ համայնքին Մատա— ...Մարմնի անդամներուն, որոնք ...յայտարարեցին.

...քսան տարիէ ի վեր կեղր. Մատա — ...Մարմնի նոր ընտրութիւններ չեն ...Այս ուղղութեամբ կառա — ...պիտի դիմենք: Այդ ընտրու— ...օրակարգի վրայ պիտի ...բանէ առաջ Պատրիարքին ...արարքը: Նորընտիր մարմինը ...պիտի փոխէ Պատրիարքը»:

«ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՌԱԿՏԱԾ ԵՆ» Կ'ԸՍԷ «ԵՆԻ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ»

...Հայոց Պատրիարքին հրաժարման ...պատճառ դարձած է որ կարգ մը ...տարակարծութիւններ ծագին հայ ...մէջ, ուր Պատրիարքին կողմ— ...խումբ մը կը համաձայնիր Պատ — ...հակառակորդ խումբին հետ: ...սաժամբ, հայ համայնքը

Պատրիարքին հրաժարման կողմնակից է: Այս խումբին գլուխը կը գտնուին Տոքթ. Խորխորունի, Եղուարդ Գեղամ, Թաթուլ Ալիքսանեան, Նուբհան Խօզալթըն եւ ընկերները: Այս խումբը այսօր Կուսակա — լութեան դիմելով պիտի պահանջէ որ կատարուին կեղր. Մատակարար Մարմնի ընտրութիւնները, որոնք տեղի չեն կրնար ունենալ. եօթը տարիէ ի վեր: Նորընտիր վարչութիւնը ընտրութենէն ետք՝ օրակարգին վրայ պիտի առնէ Պատրիարքին հրաժարման հարցը եւ պիտի հրաժարեցնէ զայն: Անկէ զատ, նոր վարչութիւնը հարցաքննութեան պիտի կանչէ նախկին վարչութեան ատենապետ Աբրահամեանը, փաստաբան Աքըլլեանը եւ Պատրիարքը, որոնք զեղծումներ կատարած են, ու հաշիւ պիտի պահանջեն անոնցմէ»:

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

«Ենի Իսթանպուլ» կը շարունակէ տեղեկագրել .—

«Եթէ իրենց յանցանքը ճշդուի, դատարանի պիտի յանձնուին: Պատրիարքին Թափուր աթոռին նոր թեկնածու մը պիտի ճշդուի:

Պատրիարքարանի շրջանակներէն կը տեղեկացուի թէ Պատրիարքը վճռած է չհրաժարիլ: Եւ չի փափաքիր իր այս վճռակամութիւնը սպառնալից կերպով յայտնելէ ընդդիմադիր խումբին, ըսելով անոնց :— «Օր մը ինծմով զբաղելուն պատիժը կրել պիտի տամ ձեզի»:

ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ

Նոյն Թուրք թերթէն՝ ըստ Ժամանակի քաղուածքին.—

Գարեգին Պատրիարք, որ կարգ մը ապօրինութիւններու մէջ փակած եւ զեղծարարներու պարագլուխը եղած է, հինգ հոգինոց համայնքային ներկայացուցիչներու պատուիրակութեան մը կողմէ հրաժարելու հրաւիրուած է:

Պատուիրակութեան անդամները պահանջած են որ Պատրիարքը ամենակարճ միջոցի մէջ ներկայացնէ իր հրաժարականը եւ հաշիւ տայ: Ցայտնած են նաեւ որ հակառակ պարագային կացութիւնը անմիջապէս պիտի տեղեկացնեն դատախազութեան:

Այս պատուիրակութիւնը կառավարութեան մօտ ալ դիմում կատարելով, պատիժ պիտի պահանջէ Պատրիարքին եւ իր մարդոց համար:

ՁԿՆՈՐՍՆԵՐԸ... ԲՈԿՈՏՆ

Այս պորչ մթնոլորտին մէջ կը նշմարուին ձկնորսները, որ ջուր մտած են արդէն: Ոմանք նոր ընտրութեանց մասին կը խօսին բարձրաղաղակ,— մինչ մեծ ձկնորսը, ջուրին եզերքը կանգնած, կը սպասէ որ փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն նոր ահզմ մը եւս կատարելու առիթը ներկայանայ:

ՁԳԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆ ՄԸ

«Ժողովուրդի Ձայն» թերթին մէջ Սթիֆս ստորագրութեամբ .—

Շատ տխուրէ տեսնել որ երբեմն երբեմն կրօնական համայնքներ իրենց Պատրիարքին դէմ կը յարձակին: Հայ Լուսաւոր — չական համայնքը չներհուոբելի չէ: Պէտք է յարգանք ունենալ հանդէպ մարդուն եւ այն բարձր պաշտօնին զոր կը վարէ: Արտաքին ճերմակեղէնները տան մէջ կը լուան եւ զայթակղութեան տեղի չեն տար:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ «ՄԻԼԼԻԵԹ»

Շատ հետաքրքրական է Ջեթին Ալթանի յօդուածը, որ կը կատարէ Թուրք եկեղեցասարքութեան շարժումներուն պատմութիւնը, կը նկարագրէ ուսանողներու վերջին քաղաքացիական գործունէութիւնները, կը մատնանշէ Հայոց Պատրիարքին «տալքամաւութիւնը», եւ այս առթիւ Թուրքերուն ամեն հերոսութիւնը: Ցատկանշական այս յօդուածը պիտի տանք առանձին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

«ՈՐՋԱՓ ԱԼ ՄՈՒԹ ԸԼԼԱՅ ԳԻՇԵՐԸ, ԱՌԱՒՕՏԸ ԿՈՒԳԱՅ», Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԱՍԱԾ ՊԱՀՈՒՆ, ՈՒՐ ՑՈՅՑԵՐ Կ'ԸԼԼԱՆ ԻՐԵՆ ԴԷՄ

Խորհրդ. Միութեան պատուիրակը ի վերջոյ տեղի տուաւ ՄԱԿի մէջ եւ Թունուզ — Սէյլան բանաձեւը քուէարկուեցաւ վաթսուն ձայնով, ինը պետութիւններ (համայնավար պլոքի երկիրները եւ Ֆրանսա) ձեռնպահ մնացին: Ֆրանսա նախապէս յայտնած էր իր ձեռնպահութեան պատճառը, բանաձեւը յօդուած մը ունէր, ուր կը խօսուէր միջամտութեան յանձնախումբի մը ստեղծման մասին:

Երբ Զորին տեսաւ թէ որեւէ յոյս չկայ խորհրդային տեսակէտ մը պարտադրելու, դէմ արտայայտուելով հանդերձ ափրեասիական բանաձեւին առաջարկեց կարգ մը բարեփոխումներ բերել:

Ափրիկեասիացիները պնդեցին իրենց տեսակէտին վրայ՝ ոչ մէկ տող կը փոխուի: Երբ նիստը վերսկսաւ, Զորին յայտնեց պարզապէս թէ ձեռնպահ պիտի մընայ: Կ'ենթադրուի թէ Խրուշչեւի հրահանգով տեղի տուաւ որովհետեւ չուզեր իր դէմ ունենալ ափրիեասիական պլոքը ՄԱԿի մէջ:

Խրուշչեւ, արդէն նոր հասած էր:

Անձրեւ, մշուշ, թշնամական ցուցատախտակներ եւ քանի մը հարիւր ոստիկաններ դիմաւորած էին «Պալթիքա» նաւը, ուր կը գտնուէին Խրուշչեւ եւ իր կուսակից ընկերները: Թէեւ Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարած է, թէ Խրուշչեւ «ջերմ եւ անվերապահ» ընդունելութեան արժանացած է Նիւ Եորքի մէջ, իրականին մէջ հարիւրաւոր տարագիրներ, բանուորներ եւ Նիւ Եորքցիներ «Կօ Հօմ» (տուն գնա) կը պոռային:

Խրուշչեւի առաջին գործը եղած է փորձել համոզել որ ձեռքէն եկածը պիտի ընէ որպէսզի վերջ գտնէ միջազգային լարուած կացութիւնը եւ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը կարելի ըլլայ: Այս առթիւ դիտել տուած է թէ «զինաթափութիւնը միջազգային ամէնէն հրատապ հարցն է»: Կայուն խաղաղութիւն կարելի չէ հաստատել, ցորչափ մէկ կողմ չեն նետուիր բոլոր տեսակի զէնքերը: Խ. Միութիւնը, միշտ Խրուշչեւի յայտարարութեան համաձայն, ՄԱԿի ուշադրութեան պիտի յանձնէ ներկայ հիմնական խնդիրը, այսինքն միջազգային խիստ հսկողութեան ներքեւ զինաթափութիւնը: Իբրեւ եզրակացութիւն յայտարարած է.— «Ի վերջոյ գիտենք, թէ գիշերը որքան ալ մութ ըլլայ, առաւօտը պիտի գայ»: Խրուշչեւ Փարք Էվըրնիւի Խորհրդային դեսպանատունը կը մնայ: Նիւ Եորք ժամանած է նաեւ Քուպայի մենակալը՝ Ֆիտէլ Քասթրօ: Ժամանումը պատճառ դարձած է որ կատարեալ բռփիւ մը տեղի ունենայ Քասթրոյի կուսակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ: Արդարեւ հակառակորդ թէ համախոհ երկու խումբերու բամբուած պաստառներով դիմաւորած են: Առաջինները ի նպաստ, միւսները թշնամական: Նեհրու կիրակի պիտի հասնի:

ՋՕՐ. ՍԱԼԱՆ Փարիզ կանչուեցաւ բացատրութիւններ տալու համար իր յայտարարութեան շուրջ, ուր կը յայտնէր թէ համաձայն չէ Զօր. տը Կօլի ալժերական քաղաքականութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒԼԷՅ ՀԱՍԱՆ Նիւ Եորք մեկնեցաւ, ուր յանուն Մարոքի Ալժերեան պիտի պաշտպանէ ՄԱԿի ժողովին:

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը նոյնն է այսինքն ոչմէկ բան յստակ է:

ՊԵԼԺԻՈՅ վաղուան թագուհին Պրիւսէլ հասած է, առջի օր, մինչ քաղաքին մէջ, «Ձայն եւ Լոյս» յայտագիրը պատմական ներկայացում մը կուտար՝ Պելժերու գիմադրութիւնը սպանական յարձակման դէմ: Ֆրանքօ առաջինը եղած է շնորհաւորելու նշանածները, որոնց ամուսնութիւնը պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Պելժ ընկերվարականները սակայն կը թելադրեն որ Ֆրանքօ հարսնիքին չհրաւիրուի: Տը Կօլ եւս շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է, միայն պաղ ընդունելութիւն ըրողները Անգլիացիք են, որոնք «հաշիւ կը մաքրեն»: Արդարեւ այս ձեւով կը պատասխանեն պելժ արքունիքին պաղ վերաբերմունքին Մարկարեթի ամուսնութեան առթիւ: Մամուլը կը գրէ այս առթիւ,— «Այս անծանօթ սպանուհին որ տխուր երկրի մը թագուհին պիտի ըլլայ»: Ֆապիոլա 32 տարեկան է (թագաւորը՝ 30): Կիթառ կը նուագէ եւ հիւանդապահուհի էր: Ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ մէկ ամիսէն, իսկ Պոտուէն որ Փարիզ հոկտեմբերին պիտի այցելէր, գարնան պիտի գայ, կնոջը հետ:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ բացուեցաւ հիւլէական ուժի միջազգային գործակալութեան չորրորդ խորհրդաժողովը: Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը նախագահ ընտրուեցաւ: Մոլոթով կը ներկայացնէ Խ. Միութիւնը: Օրակարգի հիմնական կէտն է թէ ի՞նչպէս ընել որպէսզի անդամ երկիրներու տրամադրութեան տակ դրուած կորիզային ուժը զինուորական նպատակներու չգործածուի. Հաւանաբար Խ. Միութիւնը դէմ քուէարկէ միջազգային հըսկողութեան նախատեսող ծրագրին:

ՖՈՆ ՊՐԵՆԹԱՆՕ Դաշնակցային Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Ուաշինկթընի մէջ տեսակցութիւն ունեցած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Հերթըրի հետ, քննութեան առած են հարցեր որոնք կը շահագրգռեն երկու երկիրներու կառավարութիւններն ալ, անխտիր: Տեսակէտներու նոյնութիւն նշմարուած է: Միւս կողմէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Լորտ Հիւմ Այզընհաուըրի հետ տեսակցած է: Ցայտարարութեամբ մը դիտել տուած է, թէ աղետաբեր պիտի ըլլար եթէ երբեք Ափրիկէի անկախ երկիրները պաղ պատերազմին միջամուխ դառնային: Զինաթափութեան շուրջ խօսակցութիւններ կարելի է սկսիլ եթէ երբեք փաստերը ցոյց տան, թէ Խ. Միութիւնը իսկապէս բանակցիլ կ'ուզէ:

ՓՈԹՈՐԻԿ, անձրեւ ամէն կողմ: Իտալիոյ մէջ (Թոսքան). 38 մեռեալ, 200 վիրաւոր եւ 3000 անապաստան կայ: Քանի մը միլիառ լիրի կը հասնի աննպաստ օդին գործած աւերները:

ՇՈՒԷՏԻ մէջ ընկերվարականները փառաւոր յաղթանակ մը ապահովեցին, ընտրութիւններուն: Նոր խորհրդարանը ձախ հակում ունեցող պատկեր մը կուտայ, իր 116 ընկերվարական երեսփոխաններով ընդդէմ 36 պահպանողականի: 6 երեսփոխան ունին համայնավարները:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ կարեւորագոյն թերթը՝ Հինտուսթան Թայմզ կը գրէ թէ Խրուշչեւ, ՄԱԿի ընդհ. ժողովին պիտի առաջարկէ որ ՄԱԿը չէզոք երկիր մը փոխադրուի: Միշտ նոյն թերթին համաձայն Խրուշչեւ երկու ուրիշ առաջարկներ պիտի ընէ՝ 1) Բարձրացնել Ապահովութեան Խորհուրդի անդամներուն թիւը: 2) ՄԱԿը արգիլէ լրտեսութիւնը բովանդակ աշխարհի մէջ:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Որքա՜ն կը գեղեցկանայ մեր աշխարհը՝ երբ զայն ցոյց կու տանք մանուկին: Մեր հին աշխարհը որքա՜ն կը պայծառանայ, կը թարմանայ եւ կը վերանորոգուի, երբ զայն կը բանանք պծլտուն աչուկներուն առջեւ մանուկի մը, որպէս թէ դարձնէինք դունաւոր էջերը՝ երջանիկ անմեղութեան:

Այն տարիքը, միշտանորոգ հետաքրքրութեան եւ հիացման յափշտակութեան այն տարիքը որ մանուկինն է, կարելի՞ է միթէ համայել երբ գրագէտը անեղծ չէ պահած իր իսկ հոգիին թարմութիւնը: Եւ քանինե՞ր կը յիշեն տակաւին թէ Յակոբ Տէր-Յակոբեան եղած է անոնցմէ, որ գիրք բացած են մանկութեան առջեւ, որ մշակած են մանկական գրականութիւն, երջանիկ պարզութեամբը իրենց հոգիին:

Այն որ փրոփականտի(?) գրականութիւն կը մշակէ, իր բրածը կոչելով «շինիչ գրականութիւն», ան կամայ ակամայ եւ առաւել կամ նուազ չափով ինքզինքը դերբաղաս(?) էակի մը տեղ դրած կ'ըլլայ, երբ կ'ելլէ մարդ դաստիարակելու, իր ընթերցողը նկատած չըլլար որպէս չափահաս էակ, զայն յարգած չըլլար պէտք եղածին չափ: Գերադասութեան վանիչ տպաւորութիւն չի թողուր այն գրագէտը միայն, որուն հոգին կ'երթայ նոյնանալ երկայէս(?) անչափահաս, եւ միակ անչափահաս էակին հետ, այսինքն մանուկին հետ:

Եթէ կան այնպիսիներ, ինչպէս Յովհաննէս Թումանեան, որ իրենց ներքին երջանկութիւնը լիովին կը փոխանցեն իրենց մշակած մանկական քերթողութեան, կան նաեւ ուրիշներ՝ որ զայն մանաւանդ կը դնեն իրենց առօրեային մէջ: Քիչ մը այդ էր Տէր-Յակոբեանի պարագան:

Գերադասութիւն չցուցադրել, այսինքն մնալ համեստ, ունենալ սակայն գիտակցութիւնը թէ մենք տէրն ենք որոշ գերադասութեան մը, եւ առով իսկ պարտինք ըլլալ ներողամիտ հանդէպ բոլոր անոնց որ ստորադաս են, պահել գեղեցկասէր սիրտի մը թարմութիւնը, եւ առով իսկ մնալ բարեկիրթ եւ առաքինի, ահա այդ էր Յակոբ Տէր-Յակոբեան:

Քաշուած այն կիսաստուերին մէջ, զոր համեստութիւնը կը պարտադրէ մարդուս, ան ժպտուն հանդիսատեսն էր կեանքի թատրոնին: Ժպտուն եւ կարեկցոտ: Խանդավառութիւնը իր մէջ փոխանորդուած էր զգուշաւորութեամբ, վիշտը՝ մեղմաղձոտութեամբ: Սրտութը միշտ թեթեւ էր եւ ջերմիկ: Պէտք եղաւ որ դրական հրապարակը ամայանայ յաջորդական մահերով, որպէսզի իր կիսաստուերէն դուրս բերուի, եւ առաջին մակարդակի վրայ քաշուի Տէր-Յակոբեանի նման հաշտարար մը եւ խաղաղասէր մը, որ ոչ միայն չէր ճանչնար հակառակորդ մեր մտաւորական թունաւորուած կեանքին մէջ, որ ոչ միայն չէր ընկճուած յուսաբեկումով եւ դառնութեամբ, այլ որ կը թուէր ըլլալ վերջին ներկայացուցիչը սերունդի մը, որ մեկնելէ առաջ կը ժպտի, բարի մեծ հայրիկի մը պէս: Ան կը ժպտի, որպէսզի մենք շատ չտրտմինք: Ասով է որ կը բացատրուի այն լայն համակրութիւնը, որով շրջապատուեցաւ Տէր-Յակոբեան: Ասով մանաւանդ, քան թէ սոսկ իր երկով:

Այդ երկը համեստ է, թէեւ բազմաճիւղ: Կարսի Անկումը, Ուր խնցիններ ծողվեցի(?), Պարտիզակ, քննադատական էջեր (Մեծարենցի եւ այլոց նուիրուած, զոր փորձեց խմբել հատորի մը մէջ), առանց աշխատութիւններ են որ կը պատկանին այլազան սեռերու, բոլորն ալ մշակուած հաւասար գեղեցկութեամբը այն պատուական աշխարհաբարին, որ իր սերունդին փառքն ու պատիւը պիտի մնայ: Ամէնէն աչքառուն, Տէր-Յակոբեանի մէջ, մնաց անշուշտ լրագրողը, որ հեռու կեցաւ արկածախնդրութենէ, որ չբարձրացուց իր ձայնը, գիտնալով հանդերձ թէ ժողովուրդը նախընտրաբար կը հետեւի անոր որ կը պոռայ, վասնզի, ինչպէս կ'ըսէ Ֆ. Նիչէ, աշխարհի մեծագոյն հռետորը թմբուկն է: Այսուհանդերձ, Վահան Թէքէեանի համար Տէր-Յակոբեան նոյնքան եւ աւելի կ'արժէր, որքան մեծանուն նկատուած հրապարակագիրներ: «Միայն մը, կ'աւելցնէր ան, քու Յակոբդ սկեպտիկ է ...»:

Արդարեւ, քիչ մը այդպէս էր: Մինչդ իր տեղն էր Վերջին Լուրի խմբագրատան մէջ, այն միւս սկեպտիկին՝ Երուանդ Օտեանի դէմ նստած: Բայց սկեպտիկութիւնն ալ ունի մէկէ աւելի կերպարանք: Այն սերունդին համար, որուն նախընտրեալ հանդէսը եղաւ Մերքիւր տը Ֆրանս, կարելի չէ՞ միթէ խորհիլ որ Տէր-Յակոբեանին սկեպտիկութիւնը բան մը կը պարտէր Ռեմի տը Կուրմոնի Երջանկութեան Փիլիսոփայութեան, որ կ'ըսէ «Պէտք է երջանիկ ըլլալ: Այդ քանը պարտական ենք մենք մեզի, ըլլալ ամէն բանէ վեր: Արհամարհել ամէն ինչ եւ սիրել ամէն ինչ: Գիտնալ թէ ոչինչ կայ, եւ թէ այդ ոչինչը իր մէջ կը պարունակէ ամէն ինչ»: Իմացականութեան կարելի չէ վստահիլ, քանի որ ան հաւանական ճշմարտութեանց փշրանքը միայն մեզի կը բերէ: Կարելի չէ վստահիլ սիրտին, որ չի դադրիր մեր գլխուն խաղ խաղալէ, եւ որուն գերն է շլացնել եւ խաթարել իմացականութիւնը. ոչ ալ բնազանցութեան կամ կրօնքին, որոնք շաղակրատութիւն են կամ մոլեռանդութիւն: Եւ սակայն, կ'աւելցնէ Երջանկութեան Փիլիսոփայութիւնը, կեանքը ներկայացում մըն է, զոր կ'արժէ դիտել, եւ ծանօթանալու եւ ըմբռնելու մեր ճիգին մէջ կայ վեհաշուք բան մը, որ մտածումը վեր կը պահէ անէութենէն:

Սկեպտիկութիւնը այսպէս ըմբռնուած՝ յոռետես սկեպտիկութիւն չէ: Հոդ էր անշուշտ գաղտնիքը, Տէր-Յակոբեանին երջանկութեան: Ան կը ներկայացնէր ըղձուշաւոր եւ խոհական մարդոց սերունդ մը, զոր պէտք չէ դատապարտել այն լաւագոյնին համար որ չկրցաւ ընել, եւ զոր պէտք է շնորհաւորել այն գէշին համար որ կրնար ըրած ըլլալ եւ չըրաւ, հակառակ անոր որ կը գտնուէր խելացնոր շըրջանի մը յորձանապտոյտ մոլուցքին մէջ: Երիտասարդ եւ խռովեալ կուսակցականներու դէմ, որ անմիջական յեղաշրջում մը կը պահանջէին պաղթաշխարհի մէջ, Տէր-Յակոբեան կ'ըսէր. «Հայուն կացութիւնը աւկէ(?) աւելի լաւ չէ եղած, ոչ ալ աւելի գէշ»: Եթէ հոս վայրէջք մը կայ անյեղլի, սահմանէն անդին վերելք մը ծայր տուած է արդէն: Իրար չանցնինք: «Պէտք է երջանիկ ըլլալ», այդ էր իր նշանաբանը: Միշտ առով գինուած, ան գնաց մինչեւ Էջմիածին, հոն կրօնաւոր մը երջանկացնելու, զայն ընտրելով Կաթողիկոս: Եթէ ձեռքէն գար, պիտի ընտրէր երկու հատ: Համերաշխաբար:

Կը յիշեմ: Գեղարքէմ(?) եւ աւելի քան վայելչագեղեստ անձ մը դուրս եկաւ Գալուստ մէկ ենկեղեցիէն, եւ գիս գտաւ բակին մէջ: Քիչ վերջ ան կրկին ներս պիտի անցնէր, հոն պսակուելու համար: Տէր-Յակոբեան օրուան փեսացուն էր: Ես իրեն կը բերէի շնորհաւորական տոմս մը, ուր Թէոդիկ կը գեղգեղէր բաց ծովը նըլող ցռկանաւի մը, ապիտակափայլ առագաստի մը, եւ դեռ չեմ գիտեր ինչ հարսներգի մը մասին: Այս եղաւ մեր առաջին հանդիպումը:

Եւ այժմ կը մեկնի ան: Առագաստները

ղոց: Քառասուն տարի վերջ կրկին եկեղեցի կը մտնէ ան, մինչ միւսը կը մնայ պաղ սալաքարերուն վրայ բակին: Հարսներգի տեղ այս էջը, որ կը մերժէ ըլլալ մահերգ: Կար քառասուն տարուան կապ մը որ մնաց անբեկանելի, շնորհիւ իմ երէց բարեկամիս լայնախոհութեան: Մահը: Սթեփան Մալարմէ զայն կը սահմանէ այսպէս — «Քիչ խորութիւն ունեցող առուակ մը, որ գրպարտուած է»:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ՄՐՏԱԲԱՑ ԶՐՈՅՑ ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ՀԵՏ

Մանկութիւնից, պանդուխտ որդիդ, անհուն կարօտն իր սրտում, միշտ քեզ երազել է ու ցանկացել արժանանալ քո ալիքի սեւաչին, ո՜վ իմ հայրենի երկրի [illegible]՝ Արազ սրբազան:

Երջանիկ ու բախտաւոր, կանգնած՝ այսօր քո ափերից, գնում եմ ուխտի դէպ ի Դարաշամբի վանքը պատմական:

Գալիս ես դու, ծնունդ առած մեր աշխարհի Բիւրակեան լեռների Բինկեօլի լճերից, ու բերում ես դու մեզ համար հողն ու ջուրը, օդն ու շունչը հայրենիքին մեր սիրական:

Արազ, դու իմ աչքին, երբ քեզ նայում եմ կրկին ու կրկին, հոգի եւ շունչ ես առնում:

Սովորական մի գետ չես այլեւս դու ինձ համար, այլ դառնում ես կենդանի Մայր Հայրենիք, Մայր Հայաստան: Դրա համար քեզ կոչում ենք Մայր Արաքսի:

Որքան շատ նմանութիւններ կան հայ ժողովրդի եւ քո կեանքի պատմութեան մէջ:

Երբ մեր թագաւորներն քո ափերին կառուցին Արմաւիրը, Արտաշատը արքայանիստ իրենց շքեղ քաղաքները, դու էլ այն փառքի օրերին, թագուհու նման պճնազարդուած ուրախ հոսում էիր ու անցնում այս ափերից:

Պատմութեան մէջ Վիրգիլիոս քեզ անուանեց «կամուրջի չհանդուրժող»: Պատկերացնում ես դու, այդ խորհրդաւոր խօսքի մէջ, քո՝ հայ ժողովրդի նկարագիրը. Նրա պէս դու էլ կը քանդես, կը փշրես օտար ձեռքերով ընդ կապելու ծառայող արգելքները: Քեզ հանդուրժում բռնութիւն: Ազատութիւն, ազատութիւն սիրում ես դու:

Արաքս, դու ճշմարիտ բարեխնամ մի մայր ես: Դարերով ոռոգում ես, արգաւանդում ես քո ափերը, — դաշտեր, հովիտներ քեզի են պարտական իրենց բուսական հարստութիւնը: Եւ որպէսզի աւելի առատ լինի քո շուրջը սփռած բուսական սնունդն ու կեանքը, [illegible] ընդունում ես գետեր ու գետակներ [illegible] սահմաններում՝ Ախուրեանը, [illegible] դաշտից [illegible], Քասախը, Մեծամօր, Հրազդան, Արփա, Տղմուտ ու այսպէս առատանում են [illegible] ջրերը, եւ դու դառնում ես աւելի [illegible], բաշխում ես [illegible] առատ ձեռքով անթիւ բարիքներ քո հոսանքի ընթացքի ամէնքին, ամէնքին:

Քո ցեղից զաւակների այնպէս նկարագրի բարեհամբոյութիւնն է, դա [illegible] գտնուի հայ ժողովուրդը, միշտ [illegible] չընդնում է, միշտ շուրջը ծաղկեցնում(?) բարիքներ սփռում:

Արաքս, դեռ մեր հայրենի, [illegible] յաւակ չես հոսում [illegible] որ իմ ակնարկն թափանցելով ջրերի մէջ, խորասուզուէր մինչեւ յատակը, մինչեւ խորքդ մաքուր ու ջինջ եւ տեսնէր թէ ինչ գանձեր կան այնտեղ թաքնուած...

Բայց Արաքսն անձայն, հոսում էր եւ գնում միշտ իր պղտոր ջրերով ...

«Բայց Երասխ միշտ յեղյեղուկ
Պղտոր ջրով եզերքին
Դարիւ-դարիւ խփելով:
Փախչում էին լալագին»:

Գ. ԲԱԹԻՔԱ(?)

«Մեր սարերէն, խոր ձորերէն
Պղտոր-պղտոր կուգաս, Արազ.
Մեր սրտերէն, խոր աչքերէն
Արեան համբ(?) կ'երթաս, Արազ:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կարծես այդ մութ եւ պղտոր ջրերի մի սեւ վարագոյր է քաշուած, որ ծածկում է Արաքսի խորունկ յատակը: Սուգ-նշան է դա: Նրա սրտի խորքում կուտակուած, պահուած կան իր ժողովրդի դարաւոր վէրքերն բիւրապատիկ ու ցաւերը սրտակէզ, ահա նրա գանձերը թանկագին:

Ցաւագին մի Տիրամայր է Արաքս, որ ուզենալով ծածկել իր զաւակներից իր կեանքի տխուր պատմութիւնը, ինքն իր մէջ ամփոփուած, հայրենի սարերի ձորերից անցնելով, գալիս ու գնում է ոլոր-մոլոր, միշտ տխուր:

Մեր հայ բանաստեղծները, հարազատ զաւակներ իրենց մօր, նկատել են [illegible] սուգն ու նրա թափած տխուր [illegible]ները: Գամառ Քաթիպա գրում է «Արաքսի արտասուքը» եւ նրան հարցնում

«Ինչո՞ւ արցունք ցայտում են
Քո սէգ, հպարտ աչերից.
Ինչո՞ւ արագ փախչում ես.
Այդ հարազատ ափերից»:

Նոյն միտքն է արտայայտում [illegible] Իսահակեան.

«Քանի [illegible]
Մեր սրտերէն եկեր, կ'երթաս.
Մեր դարդերով, մեր ցաւերով
Ոլոր-մոլոր կ'երթաս, Արազ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ «ՄԻՏԻ» ՆԵՐԸ...

Այս կը նշանակէ, որ անբնակ հողերը բնակելի դարձան, շնորհիւ մեր ժողովուրդի չնմարար բազուկին: Նոյն համեմատութեամբ բնակելի կրնան դառնալ նաեւ չորս գաւառները:

Ուշագրաւ պարագայ մըն է այն, որ մենք ո՛չ վրացական հող կը պահանջենք, ոչ ատրպէջանական, ոչ թուրքմէնական, ոչ ալ կարելօ-ֆիննական: Այլ կը պահանջենք հայաբնակ եւ հայապատկան հողերուն վերակցումը մեր Մայր Հայրենիքին:

Միջազգային տարողութեամբ հարց մը չէ մեր յարուցածը: Ներքին հարց մըն է պարզապէս եւ կրնայ կարգադրուիլ Մոսկուայի մէկ բառով, առանց տեղի տալու միջպետական բարդութիւններու:

Քառասուն տարիէ ի վեր սեղանի վրայ է այն հարցը, թէ ինչու մեր հայրենի հողերը անջատուած կը մնան եւ չեն վերադարձուիր իրենց բուն իրաւատիրոջ: Այս տեսակ հարց չունին միւս Հանրապետութիւնները: Բացառութիւն կը կազմենք միայն մենք՝ Հայերս:

Ի՞նչ բանի պէտք է վերագրել մեր պահանջներուն անտեսումը: Ոճի՞ր գործած ենք, դաւաճանութի՞ւն կրած ենք որ եւ է յանցանքով, անջատական ձգտումնե՞ր ունեցած ենք, հաւատարիմ հպատակնե՞ր չենք, աջ կամ ձա՞խ թեքած ենք, դաւաճանութի՞ւն գործած ենք: Ի՞նչ է վերջապէս մեր մեղքը: Կամ արդեօք կեդրոնական իշխանութիւնները կը մտածեն, թէ մեր երեսուն հազար քառ. քմ. տարածութիւնը աւելի՞ կ'արժէ, քան վրացական 76 հազարը եւ ատրպէջանական 86 հազարը: Ամէն տարի կը նուազի՞նք թիւով: Ներսէն դուրս գաղթողնե՞ր կան:

Ոչ մէկը, ոչ միւսը:

Ըսինք արդէն, թէ այսօր ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ Հայեր կան ի սփիւռս աշխարհի: Այս թիւէն հազիւ միայն մէկ չորրորդը կ'ապրի իր հայրենի հողերուն վրայ, մնացած երեք չորրորդը կ'ապրի այդ հողերէն դուրս, աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն մէջ, ամէն օր ենթակայ՝ ձուլման վտանգին:

Ո՞ր ժողովուրդը, Խ. Միութեան 16 Հանրապետութիւններուն մէջ, այսքան ցրուած է եւ այսքան հեռու՝ իր հայրենիքէն: Մե՞նք միայն դատապարտուած ենք կազմելու միակ բացառութիւնը:

Չենք գիտեր, թէ «Յառաջ» ուրկէ՞, ի՞նչ աղբիւրէ քաղած է իր «ուրախալի» լուրը: Նման լուրեր արեւմտեան աղբիւրներէ չեն բխիր, այլ կը բխին մեզի ծանօթ աղբիւրէ մը: Պէ՞տք է [illegible] ենթադրել, թէ Հայաստան [illegible] բարձրաստիճան(?) ու խմբաւորները բերած են [illegible] գի այդ աւետիսը, իբրեւ «արժանա[illegible]»:

Մեզի՝ Թեհրանաւաններուս համար [illegible] կրնկալելի է, որ ՏԱՍՍ գործակալութիւնը պաշտօնապէս հաղորդէ «ուրախալի» մեր բե[illegible]ը. հակառակ պարագային պիտի [illegible] հաւատութիւնը իրաւունք պիտի [illegible] գի ըսելու, թէ պարապ ժամավաճառութիւն [illegible] արձակուածը, եւ ուրիշ ոչինչ:

Կը յիշենք հիմա, որ 1955ին, [illegible] Թեմական ընտրութեանց նախօրեին [illegible] րէ «ուրախալի» լուր մը սկսաւ շրջա[illegible] նել յանկարծ — Հայաստան իր գաւառները պիտի ունենայ Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ:

Նման խայծ մը չէ՞ արդեօք [illegible] բաժցուած «ուրախալի» այն լուրն [illegible] թէ Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ պիտի [illegible] բակցուին Խ. Հայաստանի:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(5 Տար.)

Հայր մը կ'ըսէ իր բարեկամին [illegible]
— Կ'ուզեմ հռչակաւոր երգահանի [illegible] կիսանդրին դնել դաշնակին վրայ, որո՞ւն կիսանդրին [illegible] բայ: Քու կարծիքով, որո՞ւն կիսանդրին դնելու եմ:
— Պեթհովէնինը, որ խուլ էր, կը [illegible]րէ բարեկամը:

Մի՛ պարերէն, խոր սրտերէն
…ր – տրտում կ'երթաս, Արագ »։

Մայր Արաքսի, ասա ինձ, ի՞նչպէս մըտցիր անապրելի ու լուռ, երբ տեսար քո ափերին շինուած երբեմնի չէն ու փարթամ աւաններն կործանուած, աւերակի վերածուած ։

Երբ տեսար՝ հազար – հազարաւոր քո զաւակներդ, այստեղ, քո ափին, պապակած, յոգնած, կիսամեռ ։ Նրանց լացի ձայներից լեռներն ու ձորեր սարսեցին. Արքան արցունք քո այս ջրերում խառնուեցին. Ի՞նչպէս այս բոլորը տեսար ու տարար ։ Իսկ երբ, որպէս Ծաւալին Մայր, գիրկդ տուիր զաւակներիդ անզանց անկենդան դիակները հազարաւոր, ու երբ խեղդոր, պղտոր ջրի փրփուրին արիւնով ծածկեցիր մակերեսդ եւ կարմիր արիւնախառն գետ, ի՞նչպէս, այնքան սպանդի եւ զուլումի, ցաւից չմեռար, ի՞նչպէս սարսուռից ջրերդ միապամից չցամքեցան ։

Կարծես Արաքս նոյն ձեւով պատասխանեց ինձ, ինչպէս երբեմն բանաստեղծին.

— Անգութ Հայորդի, թող ինձ մենակ, իմ ցաւերի հետ …

« Նիրհըս ինչո՞ւ դադարար
Վշտով եմ, նորոգում
Իմ ցաւերս բիւրաւոր »։

Ես ցաւ ունեմ, աշխարհս չունի, ես դարդ ունեմ՝ ինձ հասկացող մարդ չկայ ։ Ես ո՞ւմ պատմեմ իմ վշտերն, ո՞ւմ գանգատուեմ, ո՞ւմ բողոքեմ, մի հարազատ չունեմ ես, չորս կողմս ամէնն օտար են, նախընտրեցի իմ խորհուրդներն ու ցաւերը իմ մէջ պահել ու լռել, համակերպ, շարունակել իմ ուղին ։ Այս պատճառով դուք …

«Յաւ միշտ սգաւոր կը տեսնէք
Այս է անխախտ իմ սուրբ ուխտ »։

ԴԷՊԻ ԴԱՐԱՇԱՄԲԻ ՎԱՆՔԸ

Ու այսպէս լուռ ու անխօս, հոգւով միացած պատմական յիշատակների հետ, գնում եմ, գնում Արաքսի ափով ։ Մի բոպէ յանկարծ կանգնում եմ մտամփոփ, աղօթք մրմնջում, «Հոգւոց Հանգուցելոց» ասում բոլոր նրանց համար՝ որոնք այս վայրերում իրենց յաւիտենական քունն մտան ։ Արաքսն է մնում միշտ վկայ նրանց դառնագին մահուան եւ պահապան նրանց գերեզմաններին ։

— Կանգնենք մի բոպէ, ձայն տուի ես իմ ուղեկիցներին ։

Իջայ գրաստից, մօտեցայ Արաքսի ափի ջրերին, լուացի արցունքոտ աչքերս, ... ու սրտիս ցաւերն խառնուեցին իրար ։ Կարծես մայրական մի գթոտ ձեռք սրբեց աչքերս, ամոքեց տխրութիւնս, ուժ տուեց հոգուս, սփոփանք սրտիս ։

Մայր Արաքսն էր, որ հիմա շարունակում է լռիկ մնջիկ թաւալուել, այս ափերի ամայութեան ու լռութեան մէջ ։

Մեր ճանապարհը շարունակւում է միշտ Արաքսի ափով ։ Գնում ենք հոսանքի հակառակ ուղղութեամբ, մերթ մօտենալով ու մերթ հեռանալով եզերքից ։ Իմ հայեացքը սակայն շարունակ ուղղուած է դէպի հայրենի գետը, անկարող նրանից անջատուել ։ Ամէն մի պզտիկ Հայ սիրում է Արաքսին, եւ անկեղծ սրտով կապուած է նրան ։ Յոյս ունինք, անդրդուելի, հաստատուն յոյս, որ կը գայ մի օր, երբ կը վերանայ սուգի քօղը նրա դէմքի վրայից. Աւերակ գիւղերը, եկեղեցիները, քաղաքները կը վերաշինուեն ։ Վզից կախուած զարդարանքի մանեակի նման, նրա վրայ կը կապուեն բազմաթիւ կամուրջներ, որոնց վրայից, խումբ – խումբ, հազարաւոր հայ անցորդներ, ուխտաւորներ կ'երթեւեկեն, առեղծելով նոր կեանք, նոր կենդանութիւն ։ Նրա առատ ջրերից կ'արտադրուի կայծ ու լոյսերով կ'ողողուեն նրա բոլոր ափերը ։ Ու նաւակներ լցուած զբօսաշրջիկներով, ման կը գան ուրախ նրա ջրերի վրայ ։ Եւ այն ժամանակ կը դադարի արտասուքն Արաքսի, պղտոր ջրերը կը յստակին եւ տխուր երգը կը վերածուի ուրախութեան եւ յաղթութեան երգի ։

Անզգալաբար, կամաց – կամաց, մենք հեռացել էինք ափից ։ Հին Ջուղան էլ բոլորովին չէր երեւում ։ Մտել էինք մի կանաչ եղէգնուտ ։ Արաքսը ծածկուել էր մեր աչքերից ։ Փոխուած էր տեսարանը, փոխուած էր նաեւ մեր տրամադրութիւնը ։

ՄԻ ՍԻՐՏԱՂԱՇԱՐԺ ՄԻՋԱԴԷՊ

Մինչ հանգարտ նստած գրաստի վրայ, դիտելով հսկայ սարերը, հետեւում էի իմ ուղեկիցներին, յանկարծ, իմ ջորին բոպէական անսպասելի մի ցնցում ունեցաւ ։ Արդեօք կանաչ խոտն ու եղէգնուտն էին, որ գրգռեցին նրա ախորժակը կամ քաղցը, կամ թէ արդեօք ազատութեան բնազդն էր, որ նրան մղեց ըմբոստութեան, դեռ մինչեւ հիմա չեմ կարողացել հասկանալ նրա խրտնումի իսկական պատճառը, նա անզուսպ կերպով, քառասմբակ սկսեց վազել, ինձ շպրտեց գետին, բարեբախտաբար աւազի վրայ, ու ազատ փախաւ գնաց դէպի եղէգնուտն արածելու ։ Ուղեկիցներս նկատեցին եւ անմիջապէս հասան օգնութեան ։ Երկու զինուորականները վազեցին ջորու յետեւից ։ Շատ մեծ դժուարութեամբ կարողացան նրան բռնել ու սանձել ։ Սարգիս տիրացուն, ցաւում էր պատահածի վրայ, բայց փառք էր տալիս Աստծուն, որ այսպէս թեթեւ անցաւ, առանց լուրջ հետեւանքի ։ Մինչ ես, մի բոպէ շնչասպառ կծկուած մնացել էի ցաւի ազդեցութեան տակ, ձախ թեւս եւ կողս ցաւում էին ։ Ուխտագնացութեան ճանապարհը միշտ դժուար է եղել, ասացի ես ինծի, մըտքումս ։ Նախավկայի վանքի սրբավայրը տեսնելու համար, նրա պէս պէտք էր անցնել չարչարանքի բովից ։ Ս. Ստեփանոս Նախավկան իր թշնամիների քարերի տարափի տակ ընկաւ, ոչ միայն կողն ցաւեց, այլ ամբողջ մարմնի անդամները ջարդ ու փշուր եղան եւ նա նահատակուեց ։ Այս մտքերի մէջ էի, երբ փախըստական, ըմբոստ ջորին, զինուորները բերին առջեւս, որպէս մի յանցաւոր ։ Խեղճ անասունին ենթարկեցին խիստ ծեծի, որպէսզի նրան պատժած լինեն եւ այսպէս մի քիչ խելօքացնեն ։ Գլխին, կողին, կռնակին իջնում էին հարուածները անխնայ ։

— Բաւական է, միջամտեցի ես, ծիծաղս հազիւ զսպելով, մեղք է անասունը ։

Իմ առաջարկի վրայ ջորիները փոխեցինք ։ Սարգիսը, որ հմուտ էր ջորեպանութեան, նստեց կատաղի ջորու վրայ ։

Ընթերցողները գուցէ մտածեն թէ պատահած անախորժ միջադէպը հետեւանքն է եղած իմ անճարպկութեան կամ անփորձառութեան, մեծապէս սխալւում են ։ Մի քանի բոպէ յետոյ պատահած դէպքը սակայն հաստատեց որ ինքը, ջորին է, որ անզուսպ ու կատաղի էր ։ Նոյն ձեւով, ինչպէս ինձ էր արել, սպիտակ ջորին խեղճ Սարգիսին եւս շպրտեց գետին ։ Ի զուր կրկին աշխատեցան զինուորները նրան նստեցնել, չէր թողնում ։ Ստիպուած երկու զինուորները նստեցին կատաղի ջորու վրայ եւ այսպէս զսպեցին նրան ։ Մի առ ժամանակ Սարգիսը ստիպուած հետիոտն քայլեց ։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՂԱԴԵԱՆ

(Շար. 3)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԵԾ ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Վերջերս իր մահկանացուն կնքեց Քոմէտի Ֆրանսէզի անդամներէն՝ ծանօթ դերասան Ժորժ Վիթրէ, 72 տարեկանին, զոհ դառնալով ինքնաշարժի անհեթեթ արկածի մը ։

Նախ քան բեմական ասպարէզը ընդգրկելը, Ժորժ Վիթրէ պարապած է ոսկերչութեամբ, մինչեւ այն օրը, երբ Ֆրանսական յառաջապահ թատրոնի առհմիրաներէն՝ Ժագ Քոփօ քաջալերելով զինքը, պատճառ դարձած է որ իր սկզբնական քայլերը առնէ բեմին վրայ, 1919 թուականին ։

Այնուհետեւ, Ժորժ Վիթրէ երկար ատեն մաս կազմած է Կաստոն Պաթիի խումբին եւ 1932 թուականէն սկսեալ երեւցած է բազմաթիւ շարժանկարի ժապաւէններու մէջ ։

Ժորժ Վիթրէ 1946էն ի վեր կ'անդամակցէր Քոմէտի Ֆրանսէզին, ուր երեւցած է բազմաթիւ դասական երկերու մէջ կարեւոր դերերով ։ Ժամանակակից փիէսներու մէջ ալ իր մասնակցութիւնը արժանացած է մեծ գնահատութեան ։ Ողբացեալ արուեստագէտին ամէնէն յաջող դերը եղած է Մոլիէռի «Թարթիւֆ»ին Օրկոնը ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ առաջնորդ Արտակ եպիսկ. Մանուկեան այցելած է Ատրպատականի թեմը ։ Արտակ Սրբազան պատարագած է Ղալայի Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ապա խօսած ժողովուրդին, յայտնելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի Հայրապետական ողջոյնները ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ վերադարձին Պարսկաստան հասած է բանասէր Յ. Քիւրտեան եւ այցելած «Ալիք»ի խմբագրատունը ։ Պ. Քիւրտեան սրտապնդիչ տեղեկութիւններ հաղորդած է Հայաստանի մէջ կատարուած հնագիտական եւ առհասարակ շինարարական եւ մշակութային բազմաթիւ աշխատանքներու մասին ։

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ հասած է հայազգի բժիշկ Աննա Ասլան, ուր կը ներկայացնէ տարեցներու հիւանդութիւնները բուժելու եւ զանոնք երիտասարդացնելու իր մասնագիտական ուսումնասիրութիւնը եւ տեղեկագիրը, այն միջազգային համագումարին որ այդ հարցերով կը զբաղի ։

ՖՐԷԶՆՕ հասած է պրազիլական երեսփոխանական պատուիրակութիւն մը, որուն մէջ է Գարլոս Խըլազեան ։ Հայ երեսփոխանը բարձր դիրքի հասած է շնորհիւ իր ջանասիրութեան եւ միշտ կը հըպարտանայ իր ծնունդով ։ Ի պատիւ իրեն տրուած ճաշի մը առթիւ, Պ. Խըլազեան ըսած է.— «Մեծ երաժշտագէտ Արամ Խաչատուրեանի Սան Փաւլօ գալէն առաջ, Պրազիլի ժողովուրդը չէր գիտեր զանազանել Հայը Արաբէն ։ Արամ Խաչատուրեան ինք անձնապէս եւ իր մասին գրուածները, հայ մարդը, հայ ժողովուրդն ու իր հարուստ պատմութիւնը ծանօթացուցին Պրազիլի ժողովուրդին »։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ժամանած է, Պէյրութէն, ազգային առաջնորդարանի քարտուղարը՝ Պ. Արամ Աֆարեան եւ դիմաւորուած Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ՝ Պ. Եղիշէ Մելիքեանի եւ Տէր Արսէն քհնյ. Ցակորեանի կողմէ ։

ԼԸ ՖՈՑԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, 15րդ անգամն ըլլալով Լը Ֆոյի երկու բանակումները տեղի ունեցած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն ։ Առաջին բանակումին մասնակցած են 141 փոքրիկներ, իսկ երկրորդ բանակումին 92 երիտասարդներ ։ Այս բանակումները առաջնորդած է Ժէօնէս Է Աճսիոնի Հիմնադիր Տնօրէնը Վեր. Յ. Հէլվաճեան ։ Բանակավայրը այս տարի օժտուած է նոր ննջարաններով եւ ճաշարահով մը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Հարցումները մի վայրկեան կարծես փարանքի մէջ դրին հաւաքուածներին, թւում էր մտածում են՝ յայտնե՞ն, թէ ոչ …

Այդպէս զլաց Դաւիթ իշխանը եւ տասնամբեր .

— Լսում էք… Հասկանալի է ։ Եթէ չէք յայտնում ձեր տիրոջ անունը՝ ուրեմն փախստական էք ։ Այո՞,— շարունակեց նա դիւրագրգիռ եւ, այլեւս պատասխանի չսպասելով, մտրակը բարձրացրեց ։ — Հասկանալի է, դուք փախչում էք Արշակաւան ։

— Ոչ տէր, մենք գնում ենք ուխտի,— ասաց նորից ծերունին ։

Իսկ մի տարիքով կին, սովոր լինելով իշխան մարդկանց հետ խօսել կանգնած, ինչպէս վեր կացաւ եւ չգիտես վախից, թէ չփոթուած վրայ բերաւ.

— Այդպէս է, տէր, միայն թէ …

Նրա փէշերը ձգեցին կողքի կանայք եւ տղամարդկանցից մէկը, եւ նա լռեց շըփոթուած… Համունի իշխանը նկատեց այդ եւ գլուխն օրօրեց .

— Դուք ճշմարիտ չէք ասում ։ Դուք գնում էք Արշակաւան, ասաց նա կտրուկ ։ — Դժգո՞հ էք ձեր տիրոջից .

Նրան ոչ ոք չպատասխանեց, բայց այս անգամ բոլորը ոտի կանգնեցին՝ կանայք մօտեցան իրենց մարդկանց, իսկ մի դեռատի աղջիկ փարուեց քիչ առաջ խօսող պառաւին եւ նայեց մեկուսի կանգնած մի երիտասարդի, որ յոնքերի տակից, շուրթերը սեղմած նայում էր ձիաւոր իշխանին ։

— Կարծում էք այդ Արշակաւանում դուք կը լինէք ազա՞տ ։

Խաբւում էք,— շարունակեց Համունին ոտներն անհանգիստ դոփող ձիու վրայ ։ — Թագաւորը ծանր աշխատանքով տանջելու է ձեզ չարաչար ։ Մարդիկ դարձեալ չպատասխանեցին. նրանց աչքերում վախ կար եւ տարակոյս ։ Այդպէս էին մանաւանդ կանայք եւ ութ տարեկան տղան ։ Իսկ մեկուսի կանգնած երիտասարդը, որ յոնքերի տակից նայում էր իրենց յանդիմանող իշխանին, յանկարծ առաջ եկաւ շառագունած ։

— Մենք քո ծառաները չենք, իշխան,— ասաց նա մի տեսակ զուսպ, հեւքը պահած,— Ի՞նչ ես կամենում մեզնից …

— Այո, մենք քո ծառաները չենք,— կրկնեց ծերունին հանդիսատ, կամենալով կարծես հանգստացնել եւ հեռացնել բարկացած իշխանին ։

Բայց, հանգստանալու փոխարէն, Համունին մտրակը բարձրացրեց ։

— Լռիր, ծեր շուն ։ Ես գիտեմ ով էք դուք ։ Կամսարական իշխանի ծառաներն էք եւ անշուշտ նրան կողոպտել ու փախչում էք ձեզ փրկելու ։ Վերադարձէք, սրիկաներ, եւ անմիջապէս,— հրամայեց նա եւ Թիկնապահին դառնալով, կարգադրեց. — Ժողովիր սրանց եւ տար ։

Թիկնապահը, որ ձեռքին միայն նիզակ ունէր, մօտեցաւ խմբուած կանանց ու տղամարդկանց եւ պահանջեց, որ կապոցները վերցնեն եւ շարժուեն ։ Բայց ոչ ոք չշարժուեց ։ Այդ ժամանակ Թիկնապահը մօտեցաւ ծերունուն եւ նրա մօտ կանգնած խէթ նայող երիտասարդին, որ պէտք է նրանք շարժուեն եւ միւսներին օրինակ տան ։ Ու իր խօսքի հետ Թիկնապահը ձգեց երիտասարդի թեւը ։

— Հեռու,— գոռաց երիտասարդը Թիկնապահին հրելով ։

Այդ տեսնելով՝ Համունին մոռացուեց ասելիք ։ Նա սովոր էր, որ իր խօսքը լսեն եւ հնազանդին անխօս, եւ ահա մէկը համարձակւում է… եւ նա անմիջապէս ձին շրջեց դէպի երիտասարդը ու մտրակը բարձրացրեց ։

— Սինլքոր …

Երբ իշխանի մտրակը շաչելով զարկեց երիտասարդի ուսին ու մէջքին, կանայք, որ չորս էին, ճչացին մէկէն, իսկ տղամարդիկ ընդդիմանալո՞ւ, թէ օգնելու համար գնացին դէպի երիտասարդը ։ Բայց մինչ նրանք կը մօտենային կամ կ'անէին մի բան՝ տապուած երիտասարդը, որ ջլապինդ տղայ էր խոշոր, թուխ աչքերով, մի ոստիւնով բռնեց իշխանի մտրակը եւ, ատամները սեղմած, քաշեց դէպի իրեն ։

Դա աւելի զայրացրեց Համունի իշխանին. նա թափով ձգեց մտրակը՝ նրա ծայրը երիտասարդի ձեռքից ազատելու. բայց տեսնելով՝ նա չի թողնում, գոռաց.

— Թող, ապիրատ, եւ դարձիր անմիջապէս ։ Նոյնպէս եւ դուք,— հրամայեց նա միւսներին ։

— Շարժուեցէք, արձագանքի պէս կրկնեցին կրտսեր Համունին եւ Թիկնապահը ։

Բայց ոչ ոք չլսեց նրանց, որովհետեւ կանայք լաց էին լինում, իսկ տղամարդիկ դառնում էին երիտասարդի շուրջը, չգիտես նրա՞ համար, որ չհակառակի իշխանին ու բաց թողնի մտրակը, թէ նրա համար, որ չկռուի հետը ։ Այնինչ աւագ Համունին սաստիկ զայրացել էր արդէն երիտասարդի յանդգնութիւնից ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Կարպիս Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Արման Խաչբուրեան, Օր. Նատիա Փանոսեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Զաքարեան, Պ. Յակոբ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Օգսէն Խաչբուրեան եւ զաւակը Ժան-Փիէռ, Տէր եւ Տիկին Արամ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գարապաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Փափազեան, եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր վշտով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, քրոջ, թոռնիկին, քեռորդիին եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻՆԱ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը, որ տեղի ունեցաւ Նէօյիի ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ, 18 Սեպտեմբեր, առաւօտեան ժամը չորսին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 12 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Չորեքշաբթի, 21 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Տէօյ Լա Պարի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Այրի Տիկին Աղաւնի Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Գարաճեան եւ զաւակը՝ Գ. Ժաք Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սէմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թորոս Գալիքեան, եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարդար Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Համբարձումեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արուսեակ Նալպանտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոյեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մ. Պասմաճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Ա. Չէմպէրեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Հ. Պատատճեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Միսաքեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Միսաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Միսաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Միսաքեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Արեգ Սէմէրճեան, Այրի Տիկին Մ. Խաչոյեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Թորոս Խաչոյեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Վահան Վարդանեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Խուրշ Գըրիգորեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Թորոս Տոսիկեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Մ. Խաչոյեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ա. Երամեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Շարֆինէ Մարգարեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Օ. Պարսամեան եւ զաւակը (Լաթաքիա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պապուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Զուլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գրիգորեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Խաչոյեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ զարմիկին եւ ազգականին՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 6ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան իր բնակարանը, 7 Րիւ Լասէռ (Իսի):

Յուղարկաւորութիւնը՝ այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին, Իսիի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ բնակարանը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այրի Տիկին Բարսեղ Նշանեան եւ ընտանիքը, որոնք Փարիզէն բացակայ ըլլալով չէին կրցած ներկայ ըլլալ իրենց քեռայրին՝ ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան, փոխան ծաղկեպսակի երեսունական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ «Հայ-Բոյժ»ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեանին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գանեէօ Քաջանի «Մուրատ» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16-23, Մշակոյթի Տան մէջ: 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 22) ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 22ին կը վերաբացուին եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բոլոր վարժարանները հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Ժանթիյի 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալֆորվիլ. տեղւոյն Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ Անիէռ, Րիւ Մարի Լոռ, Պուա Քոլոմպ:

Շավիլ, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պեյվիլ Լիլա, 48 Րիւ տէ Սոլիէթէռ, Փարիզ (19):

Պանեէօյ Քաշան, 24 Րիւ Հայկ Դպիրեան:

Եկեղեցւոյ կեդրոնական եւ կիրակնօրեայ զասընթացքները, Առնուվիլ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները նշանակուած թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Զարեհանճաքի Հայր. Միութեան:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի ընկեր **Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ**

Երեկոյթին պատրաստած գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Յ. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ'երգէ Օր. Լուիզ Հաբէլեան, կը նուագէ Պ. Սիրանոսեան:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի աւանդական մատաղ օրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյս մէջ: Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Ս. ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի ժամը 16-ին, եկեղեցիին սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ, ընտրութիւն վարչութեան:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Վարագայ Խաչին: Ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին.

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տէր Վինկենտիոս Վ. Դաւիթեան:

Գրագիլի Րէօ տը Եանէյրօ քաղաքին Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը

Սիրով կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ծանօթները:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
22
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
22 SEPTEMBRE
1960

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ ...906 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4707

...ՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

...ԲԱՒԵՐ ՀՐԱԺԱՐԻԼԸ, ԵԱՍԸ ԱՏՍ... ...Է ՂՐԿԵԼ» — «ՀԱՅԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ...ՆԱՄԻՆԵՐՈՒՆ ԱՆԳԱՄ ՅԱՐԳԱՆՔ ԵՒ ...ԻՄ ՊԱՐՏԱԴՐԱԾ ԵՆ» — «ՀԱՅԸ ...ՓԱՆԱՑ, ԲԱՅՑ ՉԻ ԳՈՒԵՀԿԱՆԱՐ : ...ՅՏՐՆԱՆԱՄ» — «ՖԱԹԻՀԻ ՀԱՍՏԱ... ...ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԱԹՈՌԷՆ Ի՞ՆՉ — ...ԱՐԵԼԻՔ ԱՅՍՔԱՆ ՆՈՒԱՍՏԱՑՈՒ — ...ՆԱՄԱԿ ՄԸ ՂՐԿԵԼ ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ» :

...— Այս գեղեցիկ խօսքերով հիւս...ած է թուրք հրապարակագիր Նիզա...ն Նազիֆի խմբագրականը Պոլսոյ ...յոց Պատրիարքին ծանօթ խնդրին մա...«Հիւր Նիզամ» շաբաթաթերթին ...կարժէ կարդալ այս յօդուածը իր ...բովանդակութեանը մէջ, — ոչ մէկ Թուրք ...ալյայտուած է Հայոց մասին այսքան ...կեծութեամբ, այսքան գովեստով, ու ...պատրիարքին մասին՝ այսքան ընդվզու...մ :

...Հայոց Պատրիարք Գ. Խաչատուրեան է... ...հրաժարականութեան մը մատնած է...

...Ինչը :

...օր՝ երբ, Հիւսիս — ամերիկեան ...մը մեկնելով, մեր քաղաքը ժա...րքան ուրախացած էինք կարծե... ...վերջապէս արժանաւոր անձնաւո...թեան մը յանձնած էինք պատմական ...աթոռ մը, որ Ֆաթիհի յիշատա...է Պոլսոյ :

...աթոռ, զարեր ամբողջ՝ շատ ար...մարդոց կողմէ շատ լաւ կառա...ած էր, կարճ միջոցի մը հա...մնացած էր քաղաքական կիրքե...ունեւորով : Մենք կարծած էինք ...Խաչատուրեան էֆէնտի, որ իսկապէս ...մարդ մըն է, վերստին ...թեան տաճարի մը պիտի ...գայն :

...էինք :

...ծագում ունեցող Թուրքերը ...— Բսել կ'ուզէ Թրքահպատակ Հա...այնպիսի մարդիկ են որ, ամենա ...դժուարութիւններու ատենս ...օրերուն իսկ, իրենց բարձր ...հանդէպ յարգանք եւ հիա ...պատրաստ են իրենց ամէնէն ան...թշնամիներուն անգամ :

...ծագումով Թուրքը (Թրքա...Հայը) եթէ կիրքի մը փարի, ...ինչ կը փճացնէ կամ զինք կը ...կը լինայ : — Բայց զուեհկա ...երբեք : Երբեք չի զուեհկանար : Չի ...զուեհկանալ : Այսպիսի ստորնու...չունի Թրքահայերին խառն...մէջ :

...Խաչատուրեան էֆէնտի, ի՞նչ — ...մոռնալ այս իրականութիւնը : ...մը, որ այս արժէքը ունեցող հա — ...մը բարոյական թողօններուն պա...կարգուած է, ի՞նչպէս կրնայ գը... ...այսպիսի անդիտակցութեան մը վե...մէջ :

...կարդացի ձեր նամակը, որ գրա — ...է Մենտերէսի թուղթերուն մէջ, ...հակազդեցութիւնս եղաւ ձեզի ...փափաքը, այսպէս.

Զգեցէք ձեր ձեռքին Պատրիարքա — ...կան գաւազանը : Պէտք է ...հոգիւ մը գտնել այս ատոր... ...գգացումի տէր համայնքի ...Աստուծոյ ճամբուն վրայ, չէք ...պատկառելի մարդոց թափօր մը ...Խաչատուրեան էֆէնտի :

...հրճեցայ. —

«Պոլսոյ եւ ստացուածքներու Հայոց ...Պատրիարքութիւն» է անունը այն աթո — ...որ այժմ անփութօրէն «Հայոց Պատ...րիարքութիւն» կը կոչուի : Օսմանեան ...թեան մէջ՝ ուրիշ մէկ քրիստոն — ...հոգեւորական հաստատութիւն միայն ...որ արժանի տեսնուած էր այս տա...րողութեամբ տիտղոսի մը, եւ այն հաս — տատութիւնն ալ փոխանցուած է Հանրա — պետութեան :

Յոյներու Պատրիարքարանն է ատիկա :

Փրոթոքոլի մէջ անոր ամբողջական ա — նունն է «Յունաց Պատրիարքութիւն Պոլ — սոյ եւ ստացուածքներու», եւ Ֆաթիհի աչքին՝ Հռոմի Պապական Աթոռին հետ մէկ էր ան : Պապութեան յաւակնութիւնը ամբողջ աշխարհի մէջ Քրիստոսը ներ — կայացնել չէ՞ր միթէ : Այս էր նաեւ յա — ւակնութիւնը արեւելեան Եկեղեցիին, որ Ֆաթիհի պաշտպանութեան տակ մտած էր :

Ըլլալ տիեզերական եկեղեցի :

Եւ Պոլսոյ մէջ նստած Պատրիարքը ինքզինք տիեզերական Պատրիարք կը նը — կատէր, եւ կը նկատէ : Եւ, Ֆաթիհ այս «Տիեզերական Պատրիարք» տիտղոսը իր ըմբռնումին յարմարցուց, «Պոլսոյ եւ ստացուածքներու Պատրիարքութիւն» անունով, որովհետեւ Ֆաթիհի համար աշխարհ բաղկացած էր երկիրներէ., ո — րոնք իրեն ենթակայ էին, իրեն կապուած էին իր մայրաքաղաքին միջոցով : Այն եր — կիրները, որոնք դեռ չէին կապուած ի — րեն, օր մը անշուշտ իր ձեռքը պիտի անցնէին :

Այն իրողութիւնը թէ Ֆաթիհ մը Հայ Եկեղեցիին ալ տուած է Յունաց Եկեղե — ցիին իրաւունքները նոյնութեամբ, հար — կաւ աւելցուցած է արժէքը այն Աթոռին՝ որ վստահուած է Խաչատուրեան էֆէն — տիին :

Երբ հասայ մտածումներուս այս կէ — տին, հետեւեալ հարցումը ներկայացաւ ուղեղիս մէջ. —

— Այսպիսի Աթոռէ մը ի՞նչպէս կրնայ այս տեսակ նամակ մը ուղղուիլ Մենտե — րէսի :

Գտայ պատասխանը. —

Սա տարաբախտ Խաչատուրեանը ան — պայման վախցած է Համալսարանի ցոյ — ցերէն : Կարծեց թէ այդպիսի շարժումնե — րը չեն կրնար երիտասարդութեան եւ ժո — ղովուրդին գործը ըլլալ այնպիսի շրջանի մը մէջ՝ երբ ամէն մարդ ամքած էր : Ցոյ — ցերը վերագրեց կառավարական զաղտնի նիւթանքի մը : Վախցաւ որ նոր 6–7 Սեպ — տեմբերի դէպք մը կը պատահի, եւ իր ժողովուրդը պաշտպանելու մտահոգու — թենէն տարուեցաւ : Ո՞վ պիտի փրկէր զինք գրգռուած եւ մոլեգնած վոհմակնե — րու յարձակումէն, կ'օքա՞յը : 6–7 Սեպ — տեմբերը իր բնական թաղին մղձաւանջն էր դեռ : Այս պատճառով գրիչը առաւ եւ գրեց այս նամակը :

Այո, այս տեսակ յիմարի զառանցանք մը միայն կրնար ծնիլ այդպիսի մղձա — ւանջի մը տագնապէն, եւ կրնար ներելի նկատուիլ... եթէ սա պարբերութիւնը չըլլար մէջը :

Ուշադրութիւն, Խաչատուրեան, նայէ ինչ ածեր ես. —

«Կատարելապէս քաջալերանքի եւ գը — նահատանքի արժանի է լուրջ որոշումը, զոր տուած էք ընդդէմ ժխտական ծանօթ շարժումներու, որոնք ճաղկելի նպատակ — ներով ծնունդ առած են ու երբեք հաշտ չեն հայրենասիրութեան սկզբունքին...» :

Ահա հոս կանգ կ'առնէ ամէն ինչ : Կա — րելի չէ որեւէ կերպով տարբեր իմաստ վերագրել այս խօսքերուն : Այդ տողերը Գարուն Խաչատուրեանը կը վերածեն ա — ռաջնակարգ մեղսակիցի մը, որ բարոյա — կան աջակցութիւն ընծայած է Մենտերէ — սի դահլիճին վերջին ոճիրներուն : Եասը Ատա զոհուողները ոճրագործութեան եւ ազդադաւութեան մղելով, այսքան բացա — յայտ, շատ ամչցուցիք անոնք՝ որ հաւ — նած էին ձեզի, երբ Պատրիարքական ա — թոռը կը նստէիք, Խաչատուրեան էֆէն — տի :

Հրաժարումը բաւականաչափ դարման մը չի նկատուիր այժմ : Ձեզ օղափոխու — թեան պէտք է ղրկել Եասը Ատայի մէջ :

ՆԻԶԱՄԷՏՏԻՆ ՆԱԶԻՖ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

«ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՎԵՐՋԱՆԱՅ ՊԻՏԻ ՄՆԱՄ» ԸՍԱՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ...

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը բացուեցաւ երեքշաբթի, Ֆրանսական ժամով 20.30ին : Հարիւրաւոր պատուիրակներուն մէջ աչքի զարկած են՝ Մառեշալ Թիթօ, Խրուշչեւ եւ Ֆիտէլ Քասթրօ : Խրուշչեւ սեւ պաշտօնական զգեստ հագած էր, մետաքսէ սպիտակ շապիկով : Բաճկոնին ձախ անկիւնը զետեղած է կարմիր երիզներով Լենինի Խաղաղութեան մետալը : Հետաքրքրական տեսարան պարզած են Քուպայի պատուիրակները իրենց մօրուքով : Ժողովը չսկսած Խրուշչեւ տեղէն ելած, Քասթրոյի մօտեցած է եւ երկու պետերը սիրալիր եւ քիչ մըն ալ ցուցական իրար գրկած եւ ջերմօրէն համբուրուած են :

Նախկին նախագահին՝ Պըլոնտի բաց — ման խօսքէն ետք, 25ի դէմ 46 ձայնով ժողովին նախագահ ընտրուած է Իրլան — տացի Ֆրետերիք — Հէնրի Պոլան : Սկան — տինաւեան երկիրները (ինը ձայն) Իս — լանտայի պատուիրակին ի նպաստ քուէ — արկած են :

Օրակարգի առաջին հարցը եղած է 14 նոր պետութիւններու անդամակցու — թիւնը : Առանց վիճաբանութեան ընդուն — ուած են, — Քամերուն, Թոկօ, Մատա — գասկար, Քոնկօ (մայրաքաղաք Լէոփոլտ — վիլ), Տահոմէ, Նիժերիա, Բարձր — Վոլ — թա, Քոթ տ'Իվուար, Չատ, Քոնկօ (մայ — րաքաղաք՝ Պրազավիլ), Կաբոն, Կեդր. Աֆրիկէի Հանրապետութիւն : Ոչ Ֆրան — սախօս երկու միւս երկիրներն են՝ Սո — մալի (Նախկին Իտալական գաղութ) եւ Կիպրոս : Բացառութիւն կազմած են Մալի որ վերջին դէպքերուն առիթով երկուքի բաժնուած (Սենեկալ եւ Սուտան) էր : Նոր անդամներով ՄԱԿի անդամակցող երկիրներու թիւը 82էն 96ի կը բարձրա — նայ, իսկ Աֆրիկեան երկիրներու թիւը՝ 9էն 22ի :

Ֆրանսայի պատուիրակը՝ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ նոր անդամ — ներու ընդունուելուն առթիւ դիտել տը — ւած է, թէ Ֆրանսա ուրախ եւ հպարտ է, վասնզի անկախութիւն ստացած նորա — կազմ պետութեանց մեծամասնութիւնը Ֆրանսական նախկին գաղութներ էին : Հերթեր (Մ. Նահանգներ) եւ Կրոմիքօ (Խ. Միութիւն) գոհունակութիւն յայտ — նած են իրենց կարգին :

Նիւզ — Ուիք ամերիկեան շաբաթա — թերթին համաձայն, Այզընհաուըր ՄԱԿի մէջ խօսք պիտի առնէ ու առաջարկէ. 1) «Բաց երկինք»ի նոր ծրագիր մը : Այս ծը — րագիրը կը նախատեսէ ՄԱԿի հսկողու — թեան տակ «Ու 2» օդանաւերով քննու — թիւն : 2) «Ուտեստեղէն խաղաղութեան համար» : Կը նախատեսէ ՄԱԿի հսկողու — թեան տակ ուտելիքի բաժնում : 3) 30 հազար քլկ. «ուրանիոմ 235» տրամադրել խաղաղ նպատակներու, պայմանաւ որ նոյնը ընէ Խ. Միութիւն : Առջի օր ժո — ղովի բացումէն առաջ, Խրուշչեւ անակն — կալ այցելութիւն մը տուած է Ֆիտէլ Քասթրոյի : Ինքնաշարժով այս վերջինին պանդոկը գացած է : Նասր Նիւ Եորք հա — սած է, իսկ հաւաստի աղբիւրներու հա — մաձայն Նիւ Եորք պիտի ժամանէ նաեւ Յորդանանի թագաւորը՝ Հիւսէին : Փա — րիզի համայնավար պաշտօնաթերթին՝ «Իւմանիթէ»ի թղթակիցը չէ յաջողած «Գալիթիքա» նաւը բարձրանալ Խրուշչեւի Նիւ Եորք ժամանումը տեսնելու եւ նկա — րագրելու համար : Խորհրդային նաւաստի — ները արգելք հանդիսացած են :

Ամէն ինչ կախում պիտի ունենայ ՄԱ — Կէն ներս Խրուշչեւի բռնելիք դիրքէն :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

(Շարունակութիւն Կիրակի օրուան թի — ւին) :

9. — Սեպտեմբեր վեցի օրը կէսօրէն ա — ռաջ Վասիլ անուն ելեկտրագործ մը Եա — լովա անցած է գործի մը համար զոր ստանձնած էր գիւղի մէջ : Նաւամա — տոյցին կից գրասարանը կը նստէր իր մօտ ունենալով պայուսակը որ կը պարունա — կէր իր գործիքները, երբ ոստիկան մը ի — րեն կը մօտենայ, կը հարցնէ թէ ո՞վ է եւ ի՞նչ գործով ո՞ւր կ'երթայ : Վասիլ կը պատասխանէ : Ոստիկանը կ'ըսէ Վասիլի. «Դուն այսօր հրաժարէ այս գործէն : Ա — ռաջին շոգենաւով Պոլիս վերադարձիր, տունդ գնա եւ այս գիշեր դուրս մ'ելլեր» : Վասիլ առաջին շոգենաւով Պոլիս կը վե — րադառնար, երբ կը տեսնէ թէ քանդիչ գործիքներ կրող խումբ մը իրեն հետ Պոլիս կ'երթայ խիստ գուարթ վիճակով :

10. — Քանդումի շարժումը քաղաքին մէջ ամէն կողմ նոյն ժամուն եւ վայր — կեանին սկսած է :

11. — Շատ մը տեղեր տեսնուած է թէ քանդիչ խումբերը առաջնորդող անձե — րուն ձեռքը ցանկեր կային, եւ թէ անոնք առանց սխալելու կը գտնէին իրենց փըն — տռած վայրերը : Օրինակ, «Գայլան» ծա — ղարանի տէր Կիրիցիսին Ճիհանկիրի տու — նը նախ չէին կրցած գտնել, բայց յետոյ ափարթմանին գռնապանը բռնելով հար — ցապնդած էին թէ Կիրիցիս ո՞ր յարկը կը բնակէր, ու գտնելէ յետոյ քանդած էին :

Վերեւ ճշդած կէտերս ցոյց կուտան թէ 6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերը կանխա — պատրաստուած էին նոյնիսկ իշխանու — թեան կողմէ : Առանձնապէս եւ յաւել — ուածաբար պիտի ներկայացնեմ տեղեկու — թիւններ որոնք կը հաստատեն այս պա — րագան : Մնաց որ, յոյն հայրենակիցնե — րըն ալ անջատ թղթածրար մը կը պատ — րաստեն : Անոնք չեն աճապարեր այդ թղ — թածրարը պատրաստելու համար՝ սերտ գործակցութեամբը նաեւ Պատրիարքա — րանին, բայց շատ ուշադիր եւ բծախնդ — դիր կերպով կաշխատին : Թերեւս քանի մը շաբաթ եւս կը տեւէ այդ թղթածրա — րին պատրաստութիւնը :

(Շար. 5)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ սակարանը զգալի անկում մը ունեցած է առջի օր, որ իր արձագան — գը ունեցած է նաեւ Լոնտոնի սակարանին վրայ, կը կարծուի թէ տոլարի մօտակայ արժեզրկում մը ոսկիի բարդատմամբ առաջին պատճառներէն մէկն է : Հարկ է յիշել նաեւ թէ ամերիկեան առեւտուրը եւ ճարտարարուեստը ծանր տագնապ մը կ'անցընէ :

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ գնդապետ Մոպիւթիւ — ուսանողներէ կազմուած «վերին յանձնա — խումբ» մը կազմած է : Նոր յանձնա — խումբը տեսակ մը կառավարութիւն պի — տի ըլլայ : Մոպիւթիւի դէմ երկրորդ մա — հափորձ մը կատարուած է, բայց ձախո — ղած է : Միւս կողմէ Մոպիւթիւ հրամա — յած է ձերբակալել Լումումպան, եթէ երբեք փորձէ Նիւ Եորք երթալ : Լումում — պա կը շարունակէ ճառել. — «Մոպիւ — թիւ աւազակներու պետ է. ինձմէ 60.000 ֆրանք գողցած է» :

ԻՏԱԼԻՈՅ երիտասարդ համայնա — վարներու դաշնակցութիւնը 189.767 ան — դամ կը հաշուէ, կը հաղորդէ մամուլի Քոմինֆորմական գործակալութիւնը : 1953 ին մօտ կէս միլիոն էր :

ՆԱՍՐ կարեւոր փոփոխութիւններ ըրաւ դահլիճին մէջ :

«ՎԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՈՒՐԱՐՏՈՒ

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի Թղթակից – անդամ, Փրոֆ. Բորիս Պիոտրովսկի իր գիտական գործունէութիւնը սկսած է Խորհրդ. Հայաստանի մէջ։ Աշխատած ըլլալով Լենինկրատի նիւթական մշակոյթի պատմութեան թանգարանը, ցանկութիւն կը յայտնէ ուսումնասիրելու Հայաստանի պատմութիւնը եւ անոր պատմական յուշարձանները։ Հայաստան կատարած իր առաջին այցելութեան առթիւ կը գրէր տարիներ առաջ․— «Ի՜նչ բարձր տրամադրութեամբ եւ ուրախութեամբ էր որ կը ծանօթանայի ես այն վայրերուն, որոնք քաջ յայտնի էին ինծի գիտական գրականութենէն»։ Այժմ ջերմութեամբ կը յիշէ, թէ ինչպէս ընդառաջ գացին իրեն եւ հրաւիրեցին Հայաստան եւ քաջալերեցին զինք հայ մշակոյթի գործիչներ, Մարտիրոս Սարեան, Ալեքսանդր Թամանեան եւ Թորոս Թորամանեան։ Տարիներ անընդհատ ուսումնասիրեց Սեւանի աւազանին մէջ գտնուած ամրոցները, Հրազդանի ձորին մէջ գտնուած հնութիւնները, մասնակցեցաւ այն պեղումներուն, զորս սկսած էր Ամբերդի մէջ Թ. Թորամանեան։

Քառասունական թուականներէն Պիոտրովսկիի անունը կապուած կը մնայ Կարմիր Բլուրի պեղումներուն հետ։ Քսան տարիէն աւելի է որ կը ղեկավարէ ուրարտական այդ հոյակապ յուշարձանին պեղումները, միաժամանակ հրատարակելով շարք մը արժէքաւոր աշխատութիւններ Ուրարտուի պատմութեան եւ մշակոյթին մասին։ Վերջերս Արեւելեան գրականութեան Հրատարակչականը Մոսկուայի մէջ լոյս ընծայեց իր «Վանի Թագաւորութիւնը, Ուրարտու» նոր ծաւալուն աշխատութիւնը, որ կը լրացնէ հեղինակին նախորդ ուսումնասիրութիւնները։

Ուրարտուի մասին մեր ծանօթութիւնները հիմնուած են ասորական եւ ուրարտական արձանագրութիւններու եւ նիւթական մշակոյթի յուշարձաններու ուսումնասիրութեան վրայ։ Վերջին տասնամեակներու ընթացքին գիտութիւնը հարստացած է այդ ուղղութեամբ շարք մը նոր կարեւոր աշխատութիւններով։ Խ. Միութեան մէջ հրատարակուած են յայտնի բոլոր ուրարտական արձանագրութիւններու բնագիրները եւ անոնց ռուսերէն թարգմանութիւնը։ Հրատարակուած են նաեւ այն բոլոր տեղեկութիւնները Ուրարտուի մասին, որոնք կը գտնուին ասորա– բաբելական գրաւոր աղբիւրներու մէջ։ Հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով լոյս տեսած են ուսումնասիրութիւններ, որոնք կը լուսաբանեն Ուրարտուի պատմութեան եւ մշակոյթի հետ կապուած զանազան հարցեր։ Կարեւոր ուրարտագիտական ուսումնասիրութիւններ հրապարակած են նաեւ եւրոպացի գիտնականներ։

Բ. Պիոտրովսկի իր աշխատութեան մէջ կուտայ ուրարտագիտութեան բնագաւառին ներս հայ եւ եւրոպացի գիտնականներու կատարած յիշեալ ուսումնասիրութիւններուն պատմութիւնը, որ կ'ընդգրկէ աւելի քան հարիւր տարիներու ժամանակաշրջան մը։ Այնուհետեւ հեղինակը կուտայ ասորական եւ ուրարտական արձանագրութիւններու, նիւթական յուշարձաններու տեսութիւնն ու վերլուծումը, մանրամասն կը խօսի Ուրարտուի տնտեսութեան, արհեստներուն, ճարտարապետութեան, կրօնքի, գինուորական գործողութիւններու մասին։ Նորագոյն տուեալներու հիման վրայ՝ գիրքին մէջ լուսաբանուած են Ուրարտուի կապերը հարեւան եւ հեռաւոր երկիրներու ժողովուրդներու, մասնաւորապէս, Սկիւթացիներու հետ, որոնք որոշ դեր խաղացած են Ուրարտուի կեանքին մէջ, մանաւանդ անոր անկումի շրջանին։ Գիրքին մէջ այդ հարցին նուիրուած է առանձին գլուխ մը, «Սկիւթացիները Առաջաւոր Ասիոյ մէջ»։

Պիոտրովսկի կը համադրէ, կը համեմատէ արձանագրութեանց տեղեկութիւնները եւ նիւթական մշակոյթի յուշարձաններուն մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան տուեալները, մինչդեռ անցեալին ուրարտական արձանագրութիւնները եւ լեզուն մեծ մասամբ ուսումնասիրուած են հնագիտական պեղումներու տուեալներէն անջատ։

Այսպէս «Երկրագործութիւնը եւ Անասնաբուծութիւնը» գլուխը կը պատկերացնէ, թէ ինչպէս կը զարգանային անտեսութեան այդ կարեւորագոյն ճիւղերը Արեւելքի ճորտատիրական պետութեան Ուրարտուի պայմաններուն մէջ։ Ինչպէս հնագիտական նիւթերը, այնպէս ալ պատմական տեղեկութիւնները, կը նշէ հեղինակը, ցոյց կուտան, որ Հայկական լեռնաշխարհին մէջ գոյութիւն ունէին այնպիսի ցեղեր, որոնք զբաղէին առաւելապէս երկրագործութեամբ կամ անասնաբուծութեամբ. լեռնային շրջաններուն մէջ կը զբաղէին նաեւ երկրագործութեամբ, դաշտավայրերուն մէջ՝ նաեւ անասնաբուծութեամբ։

Հեղինակը կը թուէ գիւղատնտեսութեան այն ձեւերը, որոնք ընդունուած էին Ուրարտուի պետութեան սահմաններուն մէջ, կուտայ երկրագործական գործիքներու զարգացման պատմութիւնը։ Հետազօտութիւնները թոյլ կուտան գաղափար կազմելու նաեւ, թէ ինչ ձեւի բնակավայրերու մէջ կ'ապրէին Ուրարտուի բնակիչները։

Վերին աստիճան հետաքրքրական է գիրքին մէջ զետեղուած նկարագրութիւնը այն երկարատեւ պատերազմներուն, զորս վարած է Ուրարտու իր ախոյեանին՝ Ասորեստանի դէմ եւ երկրին ներսը՝ ըմբոստ ցեղերու եւ փոխարքաներու դէմ։ Քննելով պատերազմներու քաղաքական եւ տնտեսական պատճառները, խօսելով պատերազմներու նախապատրաստութեան, զինուորներու թիւին ու զէնքերու տեսակներուն, ռազմագիտական ուղիներուն մասին, անուանի գիտնականը իր հետազօտութիւնները եւ վերլուծումները կը զարդարէ արձանագրութիւններէն վերցուած կենդանի պատկերներով։

Հեղինակը մեծ ուշադրութիւն ցոյց կուտայ գիտութեան կողմէ քիչ ուսումնասիրուած հարցի մը՝ Վանի թագաւորութեան ազդեցութիւնը այն ցեղերու մշակոյթին վրայ, որոնք կ'ապրէին Անդրկովկաս եւ Հիւսիսային Կովկաս։ Հնագիտական յուշարձաններու ուսումնասիրութեան եւ վերլուծութեան հիման վրայ՝ կը նշէ, թէ այդ ազդեցութիւնը շատ մեծ եղած է։ Ուրարտուի միջոցաւ էր որ այդ երկիրներուն կը հասնէր Արեւելքի քաղաքակրթութիւնը։ Միաժամանակ Ուրարտու միջնորդ կը հանդիսանար Հիւսիսային Կովկասի բնակչութեան եւ Մերձաւոր Սկիւթացիներու եւ Արեւելքի երկիրներուն միջեւ։

Պիոտրովսկի իր գիրքին մէջ որոշ պրպտումներ կատարած է հայ ժողովուրդի ծագումի մասին։ Առաջաւոր Ասիոյ հին ճորտատիրական պետութիւններու փլուզումի ժամանակը այն շրջանն էր, երբ կազմաւորուեցան Ուրարտուի մշակոյթը ժառանգած Անդրկովկասի ժամանակակից ժողովուրդները։ Հեղինակը մէջ կը բերէ պատմաբան Սուրէն Երէմեանի «Հայերի խանօգենեզիսի մասին» աշխատութեան մէջ յայտնուած կարծիքը, թէ Վան ծովակի շրջանին մէջ Ուրարտուի անկումին ժամանակ կը կազմուի քաղաքական նոր միաւորում մը, որ կը տնօրինէ հայկական – մարական Երուանդունիներու հարստութիւնը։ «Այսպէսով, — կ'ըսէ Պիոտրովսկի — նախկին ուրարտական պետութեան կեդրոնը հայացուեցաւ շատ աւելի կանուխ քան ընդունուած է կարծել։ Հոն ապրող Ուրարտացիները, Ալարոդները, ձուլուեցան եւ թարկուեցան Հայերու կողմէ։ Երուանդունիներու եւ Արտաշէսեաններու Հայաստանի մշակոյթի յետագայ ուսումնասիրութիւնները հնարաւորութիւն կուտան մեզի աւելի որոշ կերպով յայտնաբերելու ուրարտական եւ հին հայկական մշակոյթներու յաջորդականութեան գիծերը»։

Ուրարտական պետութիւնը իր գոյութիւնը պահեց 9րդ դարէն մինչեւ 16րդ դար (Ք. Ա.)։ Զ. դարուն, Ուրարտուի անկումէն ետքը, անոր սահմաններուն վրայ մէջտեղ եկաւ ցեղերու նոր միութիւն մը, որ յետագային նոր պետութիւն ստեղծեց։ Այդ միութիւնը սկզբնական շրջանին կը գլխաւորէին Վանի պետութեան հարաւ – արեւմտեան մասին մէջ ապրող Արմէնները։ Այնուհետեւ նախամեծար հանդիսացան Հայերը։ «Հայկական պետութիւնը մէջտեղ եկաւ, — կ'եզրակացնէ Պիոտրովսկի—Ուրարտուի սահմաններուն մէջ ապրող ցեղերու միութեան հիման վրայ։ Այդ առանձին ցեղերու պատմութիւնը մեզ կը տանի դէպի հնագոյն ժամանակները։ Հեղինակը կ'ընդգծէ, որ ուշադրութեան արժանի են Մովսէս Խորենացիի զրոյցները հայ ժողովուրդի նախահայրերու՝ Հայկի, Արմենակի եւ Արամի մասին. անոնց սոմարանութեան մէջ կը հանդիպինք Գամերի եւ Թորգոմի անուններուն, որոնք յիշատակուած են Աստուածաշունչի մէջ։ Պէտք է նկատի ունենալ, թէ Հայկի մասին զրոյցները Մովսէս Խորենացի գետեղած է իր պատմութեան սկիզբը, Արմենակի եւ Արամի մասին խօսելէ առաջ, քանի որ անոր ժամանակ առաջնորդ Հայերուն կը պատկանէր։

«Վանի Թագաւորութիւնը, Ուրարտու» գիրքին մէջ զետեղուած են բազմաթիւ նկարներ, չափագրութիւններ եւ տախտակներ՝ վերցուած Հայաստանի պետական Թանգարանէն, գլխաւորապէս Կարմիր Բլուրի պեղումներէն ստացուած յուշարձաններէն, պետական Էրմիտաժի (Լենինկրատ), Անգլիոյ, Լուվրի եւ արտասահմանի այլ թանգարաններէն

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ԴԷՊԻ ԴԱՐԱՇԱՄԲԻ ՎԱՆՔԸ

Ամէնի հսկայ ապառաժէ սարեր, Արաքսի ափին կանգնած, կարծես ճամբորդին ասում են․— Մի յառաջացէք իզուր, այստեղից այլեւս ճանապարհ չըկայ։

Պարտաւոր էինք բարձրանալ սարերն ի վեր։

— Սարգիս, ո՞ր կողմն է վանքը. որտեղի՞ց է ճանապարհը …

— Հեռւում երեւացող այդ երկու մոխրագոյն սարերն տեսնո՞ւմ էք, այդ սարերի յետեւում է գտնւում վանքը։ Այլեւս ճանապարհը փոխւում է, պէտք է բարձրանալ՝ շարունակ։

Ձորերի միջից բարձրանում ենք սարերի գագաթները եւ այդտեղից յաջորդ երեւացող սարը բարձրանալու համար, կրկին պէտք է դժուար զառիվայրը կտրել եւ էլի բարձրանալ։ Եւ այսպէս իրար յետեւից սարեր ու ձորեր իջնում, բարձրանում ենք։ Անցնում ենք երբեմն լայն ճանապարհներից, երբեմն էլ նեղ արահետներից, մերթ սարերի լանջից, մերթ ձորերի եզերքից, ուր մի փոքր սխալ քայլ քեզ կը տանի թաւալգլոր մինչեւ անդունդը։ Կիզիչ արեւը իր չեչոտակի ճառագայթներով այրում էր մեզ։ Ոչ մի կանաչութիւն, ոչ մի ծառ, սարեր, սարեր, լերկ ու չոր սարեր, ցցւում էին անընդհատ մեր դիմաց։

Շատ վտանգաւոր վայրերից էինք անցել եւ այժմ, երբ գնում էինք մի սարի լանջից, նկատեցի որ աջ կողմս … է անդնդախոր մի ձոր, … մի քիչ նեղ եւ քարքարոտ է … Ջաղէպից յետոյ, իմ նոր ձորի … լոք կերպով տանում էր իր վրայ … գին։ Ցանկարծ, այդ դժուար եւ … գաւոր տեղում քարերի վրայից … քից եւ չոքած մնաց ու եւ, … կչռութիւնս կորցնելով կապոյտ … կայ ճանապարհի կողքին — եւ իմ … քիցս — նոյն ցաւացրած կողքս եւ … վրայ։

Այս երկրորդ փորձանքից էլ … ինձ Աստուած չնորհիւ Ա. … Նախավկայի բարեխօսութեան. … պէս Սարգիսն փութաց ինձ օգնութեան … Ոչ մի վնաս չէր հասել ինձ.

— Սարգիս, ես ուզում եմ այլեւս … լել. արդեօք, վանքը դեռ շատ … է

— Ոչ, Հայր Սուրբ, շատ նեղ մասը … բան չի մնացել։

Քայլում էի, թէեւ մի քիչ կաղալով, բայց աւելի հանգիստ եւ ապահով … ժամից յետոյ յանկարծ մեր աչքերը … ջալէս կանաչութիւն տեսան … ձորում։ Շամբի ձորն էր, որի … վանքն էլ կոչւում է (Դարա = Ձոր) Դարաշամբի Վանք — Շամբի ձորի վանք։ Կանաչութիւն, թթենու ծառեր, Բայց ահա երեւաց վանքի հոյակապ գմբէթը։

Ողջո՜յն, ողջո՜յն քեզ, դարաւոր Նախավկայի հոյակաւոր վանք։ Անտեսանելի մի ուժ կարծես սրբավայրից եկաւ հասաւ մեզ, ու մենք զօրացած, մոռացանք մեր յոգնութիւնն ու նեղութիւնը, թեւ առինք, ու շուտով, անցնելով վանքի ... կայ պարիսպների առջեւից, կանգ առինք վանքի դրան առջեւ։ Դիմացը, մշտա…

ԿՐԵՄԼԻՆԻ

«ՊԻՏԻ» ՆԵՐԸ …

Մոսկուա յայտնապէս կ'ուզէ համակրանք շահիլ արտասահմանի Հայութեան մէջ, որ զանցառելի չէ ոչ իբրեւ քանակ, ոչ իբրեւ որակ։ Շահեցա՞ւ, մնացածը մեկնաբանութեան չի կարօտիր. մեզ բոլորս ալ պիտի լծէ իր կառքին։ Եւ կամ բոլորովին պիտի պառակտէ մեզ, իր «պիտի»ներուն հաւատացողները հանելով չհաւատացողներուն դէմ։ Երկուքն ալ շահ մըն են իրեն համար, բայց երբեք՝ վնաս մը։

Գիտենք, թէ մեր մէջ կան երկու տեսակ «առաքեալ»ներ.

Ա) Անոնք, որ բոլոր «պիտի»ները իրբեւ կատարուած իրողութիւն կ'ընդունին։

Բ) Անոնք, որ այս «պիտի»ներուն չեն հաւատար եւ զանոնք կատարուած կամ կատարուելիք իրողութիւն չեն նկատեր։

Այս վերջինները կը կոչուին «Թովմաս առաքեալ»։

Մենք կը պատկանինք այս «առաքեալ»ներու դասին։ Մինչեւ որ աչքով չտեսնենք եւ ձեռքով չշօշափենք, չենք հաւատար «ուրախալի» լուրերուն։ Թերեւս կը հաւատանք միայն ոչ – ուրախալիներուն։

Քառասուն տարիէ ի վեր սեղանի վրայ է անջատուած չորս գաւառները իրենց բուն իրաւատիրոջ վերադարձնելու կենսական հարցը։ Դեռ նոր միայն այս հարցը ընդհ. ուշադրութեան առարկայ դարձած է։ Բացառութիւն կը կազմեն անշուշտ ՌԱԿը եւ իր «հայրենասէր ճակատ»ը, որոնք ոչ միայն մինչեւ հիմա բառ մը չգրեցին այս գաւառներու մասին, այլ եւ կը կարծենք, թէ պիտի չգրեն նաեւ ասկէ ետք։

Ինչո՞ւ մենք այսքան թերահաւատ ենք Մոսկուայի «պիտի»ներուն հանդէպ։ Պատասխան․— Նախընթացները նկատի ունենալով։

Երբ Մայր Աթոռի Գահակալը ասկէ շուրջ չորս տարի առաջ յայտարարեց, թէ պիտի վերաբացուին, պիտի վերադարձուին կամ պիտի վերաշինուին հայկական եկեղեցիներն ու աղօթատեղիները, մենք յայտնեցինք մեր թերահաւատութիւնն ու վերապահութիւնները։ Ըսինք ու գրեցինք, թէ մենք կը պատկանինք Թովմաս առաքեալի սերունդին. կը հաւատանք ոչ թէ «պիտի»ներուն, այլ կատարուած իրողութիւններուն։

Կը մտածէինք այն ատեն եւ հիմա ալ կը մտածենք․— Տրամաբանական չէ, որ եկեղեցի յաճախողները հալածող, կրօնքը հաշիչ է յայտարարող, Աստուծոյ գոյութիւնը ուրացող, Ցիսուսը առասպել համարող իշխանութիւնները արտօնէ ոչ թէ նոր եկեղեցիներու կառուցումը կամ այլ հիներուն իսկ վերաբացումը կամ վերաշինութիւնը։

Կը սպասենք, որ այս իշխանութիւնները ըսեն մեզի․— Հայրենիք եւ Հայաստանին պատկան չորս գաւառները ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԵՑԱՆ Հայաստանի, եւ ոչ թէ պիտի վերադարձուին։

Այս պարագային՝ մենք ալ պիտի ըսենք մեր կարգին․— Ուրախ ենք. ալ կատարուեցաւ ճապէս արդար գործ մը Խորհրդային Կայսրութեան մէջ։

Հիմա առենը չէ բացատրելու, բայց ատենն է յայտարարելու ի լուր եւ ի գիտութիւն բոլորին.

— Մենք կը հաւատանք, որ քանի մը երրորդ դարը չեկած՝ պիտի ստեղծուի Եւրոպա մը, ոչ միայն դաշնակցային Եւրոպա մը, այլ եւ պիտի ստեղծուի դաշնակցային աշխարհ մը։

Մարդկութեան փրկութիւնը ստեղծուելիք այս աշխարհէն կախում ունի։

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

(6 եւ վերջ)

ՋՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

...ղ մի աղբիւր, չուաքի տակ մեզ հրա -
...իրում էր: Մեծ հաճոյքով, նրա սառը
...ջրով, լուացուեցինք, մաքրուեցինք եւ
...ոտքով մտար դարձեցինք վանքից ներս:
...ժամը 12ն էր. Զորս ժամ էր տեւել Հնա -
...րրրաձից մինչեւ վանք:

...վանքի վերեւի յարկում, հին մի պա -
...ամբից մեզ դիմաւորեցին Դարաշամ -
...բի կառավարական պահականոցի երկու
...զինուորականները, որոնց հաղորդուած
...էր դալուստը: Այդտեղ էր նաեւ Սար -
...ղար ընկերը, Դարաշամբցի Ղազարը,
...որ երկաւսին էր յանձնուած վանքի
...պահպանութիւնը: Ճաշի պատրաստու -
...թիւն տեսնուած էր արդէն: Մեծ խոհե -
...ութիւն էր ունեցել, ինձ հետ բերել եր -
...կու հոգու համար երկու օրուան պաշար,
...այնպէս այդ կողմերում ուտեսելիքն
...չէր կարելի գտնել: Միացրինք մեր կէս -
...օրուան կերակուրը, կազմեցինք հասարա -
...կաց մի սեղան եւ միասնաբար ճաշեցինք
...հասար յարկին տակ, ուր բազմաթիւ
...հոգեւորականներ վարել էին միաբանա -
...կան կեանք:

Երկու ժամուան հանգիստը մեզ կազ -
...դուրել էր: Առանց ժամանակ կորցնելու
...անցայ աշխատանքի. շրջեցայ վանքի ա -
...մէն կողմը, լուսանկարեցի վանքի եւ ե -
...կեղեցու բոլոր պատմական կէտերը, ըն -
...դօրինակեցի կարեւոր արձանագրութիւն -
...ները. Մութն ընկել էր՝ երբ ես շարունա -
...կում էի իմ աշխատանքը: Ամէն ինչ թո -
...ղած բարձրացանք վանքի պատշգամբը,
...դիտելու չոր փայտի վրայ փռուած մի
...վերմակով: Ներքն Սարգիս տիրացուն, ջո -
...րու անկման հետեւանքով, ստացել էր
...ստամոքսի այնպիսի մի ցաւ, որ նրան մի
...բոպէ հանգիստ չէր տալիս: Գիշերային
...խաղաղութեան ու լռութեան մէջ, չէի
...կարողանում քնել: Վերյիշում էի վանքի
...փառաւոր անցեալ պատմութիւնը, վերյի -
...շում նրա բարգաւաճ վիճակը, ու այս
...վերջ տարուած, մի բոպէ կարծում էի
...թէ վանքում գոյութիւն ունի դեռ բազ -
...մանդամ մի միաբանութիւն, որ այժմ
...խոր քնած է: Զանգի ձայն լսուեց ու ահա
...վանքի բոլոր խցիկները բացուեցին եւ
...խումբ - խումբ ծերունազարդ եպիսկո -
...պոսներ, վարդապետներ, երիտասարդ ա -
...բեղաներ, սարկաւագներ, հետեւելով ի -
...րենց Առաջնորդ Հօրը գնում էին եկեղեցի,
...Աստծուն փառաբանելու, գիշերային ժա -
...մերգութիւն անելու:

Վանքում կեանք կար, կա -
...նք կար. ամէն ինչ բարգաւաճ վիճա -
...կում. Աչքս սրտով դիտում էի այս բա -
...ները, երբ յանկարծ մի ուժեղ սուլոցի
...ձայն ցնցեց ինձ: Աչքերս բաց արի: Ա -
...րաքսի ափից Ն. Միութեան գնացքն էր
...անցնում, սուլելով, լեռներ ու ձորեր ար -
...ձագանգում էին գիշերային խոր լռու -
...թեան մէջ, լսւում էին ծղրիդների միա -
...լար համերգը ճանճրալի, եւ Շամբի
...փռում հոսող աղբիւրի ձայնը, որ գլգլա -
...լով գնում, թափւում էր աւազանի մէջ:

Յաջորդ առաւօտ, լուսաբացին, դիմե -
...ցի եկեղեցի աղօթելու, այնտեղ ուր եր -
...բեմն անդադար երգ ու աղօթք բարձրա -
նում էին դէպի վեր, դէպի Երկինք: Հի -
մա աւաղ խոր լռութիւն:

Արեւը դեռ չէր ծագել, երբ մենք ճա -
նապարհ ընկանք Շամբի ձորով: Վերա -
դարձն աւելի հանգիստ եղաւ: Նոյն զը -
բօսանքն էին, բայց աւելի խնլօքացած:
Շամբի ձորի վերջում, Արաքսի ափի մօ -
տից ապառաժէ սարերի պատճառով,
դարձեալ, բարձրացանք սարերն ի վեր:
Վտանգաւոր, դժուարին զառիվերեր, զա -
ռիվայրեր նոյն ձեւով, իջանք ու բարձ -
րացանք, երբեմն գրաստով, երբեմն հե -
տիոտն: Ճանապարհը փոխուած էր մին -
չեւ որոշ մի տեղ:

Երբ հասանք Արաքսի ափը, չունչ քա -
շեցինք, էլ հարթ էր մեր ուղին: Ի տես
միեւնոյն պատմական վայրերի, վերանո -
րոգուեցին տպաւորութիւններս, ու ես
խնդրեցի իմ ուղեկիցներից, որ կանգ առ -
նենք միեւնոյն տեղում: Իջայ գրաստից,
ջրամանս լցրի Արաքսի պղտոր ջրով ու
մի քիչ գազարից յետոյ շարունակեցինք
ճանապարհը: Ժամը 10ն էր, երբ հասանք
Շահաբբասի պահականոցը: Դարձեալ ե -
կաւ զինուորական ճիփը եւ մեզ փոխադ -
րեց Ջուլֆա: Կէսօրուան ճաշկերոյթը
պատրաստ էր: Շնորհակալութիւն յայտ -
նեցի սահմանապահ զօրքի ընդհանուր
պետին, իր ցոյց տուած ազնիւ վերաբեր -
մունքի համար: Երեկոյեան ժամը եօթին
գտնւում էինք Թաւրիզ:

ՄԱՆՈՒԷԼ Վ. ԲԱԼԱՍԵԱՆ

(Շար. — 4)

ԹՈՒՐՔԸ ԵՐԲԵՄՆ ՇԻՏԱԿ ԲԱՆԵՐ ԱԼ ԿԸ ԳՐԷ

«Միլլիէթ»ի մէջ կը կարդանք.—

Բ. Աշխարհամարտէն առաջ Պոլսոյ մէջ համալսարանական երիտասարդութեան պատկանող տարօրինակ խմբակ մը կար: Անոնք կը կրէին մոխրագոյն ֆասֆէթներ մէջտեղը, պօզֆուրթով, իրենց մազերը դէպի ետեւ կը սանտրէին ֆասֆէթի տակէն, խիտ քայլերով կը պտըտէին Պէյօղլուի մէջ: Իրենց ամենամեծ նախասիրութիւնն էր միթինկ ընել, փոքրամասնութիւնները վախցնել, Մեհմէտ Աքիֆէն բանաստեղծութիւններ արտասանել եւ Թիւրքչիւ երեւալ:

Շատ յայտնի չէր թէ քանի՞ թիւ կ'առնէին դասերէն, ո՞ր սըմիթէրները կը պատրաստէին, ո՞ր թերթերուն վրայ կ'աշխատէին: «Թուրքերէն խօսէ» ըսելը եւ մարդ ծեծելը բաւարար կը նկատէին թիւրքչիւ ըլլալու համար: Առանց ուղելու օտար լեզու սորվիլ, գաղափարային վէճերեւ ճամբաներուն մէջ մտնել, կը կարծէին թէ Թրքութիւնը պիտի բարձրացնէին պօզֆուրթաւոր քասքէթ կրելով եւ յոնք պոստելով:

Այսօր Եասը Ատայի մէջ կը գտնուին այդ շրջանի համալսարանականներէն 250 — 300 հատ:

×

Մենք Բ. Մեհրութիյէթէն ասդին իրենց ամբողջ կեանքին տեւողութեան ապրեցուցինք մարդիկ, որոնք հերոսի անուն շահած են: Մերթ ընդ մերթ հանդուրժեցինք անոնց չխացածութիւններուն: Ան - համար մարդիկ, տեսնելով այս առանձնաշնորհը, հերոսութիւն կեղծեցին ու ապրեցան ընկերութեան կռնակէն: Մանաւանդ մեր քաղաքական կեանքին մէջ ունեցանք օրեր, ուր հերոսէ ուրիշ բան չկար մէջտեղը: Ամէն մարդ հերոս էր, եւ ամէն մարդ կ'ուզէր առոր գինը վճարել տալ ազգին, երբ որ նեղը մնար՝ չեքի մը պէս պետական արկղերուն կը ներկայացնէր իր հերոսութիւնը, որպէսզի փոխարժէքը վճարեն:

Ընկերութեան մէջ ամէն անհատ թէ հայրենակից, թէ պաշտօնի մը տէր է: Օրինակ Մեհմէտ էֆէնտին հայրենակից է ու իր պաշտօնն է ագրահաւաքութիւնը: Ահմէտ էֆէնտին ալ հայրենակից է եւ պաշտօնը ճարտարապետութիւն է: Հերոսութիւնը ամենաբարձր աստիճանն է հայրենակցական հանգամանքին: Տեսակ մը խարդախութիւն կ'ըլլայ այդ աստիճանը փոխադրել պաշտօնի գետնին վրայ: Ահմէտ էֆէնտին չի կրնար պնդել թէ ինք է ամէնէն արժէքաւոր ճարտարապէտը՝ հերոս հայրենակից մը ըլլալուն պատճառով: Մեհմէտ էֆէնտին ալ ամենավատ ագրահաւաքը չէ՝ նուաղ հերոս հայրենակից մը ըլլալուն համար:

Մենք չյաջողեցանք կատարել այս զանազանութիւնը: Ըսինք՝ մարդ մը քանի որ հերոս է, այլեւս կարեւորութիւն չունի անոր ասպարէզի եւ գիտութեան կողմը: Ամէն մարդ սկսաւ հերոս ձեւանալ, հերոսութիւնը յառաջ քշել: Ասպարէզի տկարութիւնները հաշուի չառնուեցան:

Ճիշդ է որ կատարեալ հերոս մը ըլլալ դիւրին չէ: Բայց դիւրին չէ նաեւ բարձր գիտութեան տէր եւ պարտաճանաչ ըլլալ: Մանաւանդ մարդ ըլլալ՝ ամէնէն դժուարին է երբեմն:

Հռոմէացի կուսակալ Պիղատոս տեսնելով Յիսուսը զոր խաչելու կը տանէին, ըսեր է.

— Ահա մարդը:

Քեսթլեր կ'աւելցնէ.

— «Չէ ըսեր՝ ահա հերոսը»:

×

Այսօրուան համալսարանական երիտասարդութիւնն ալ հասեր է հայրենակցական հանգամանքին բարձրագոյն աստիճանին եւ մեծ հերոսութիւն է յայտնաբերեր: Սակայն, պէտք է այս հերոսութիւնը պահէ իր ուսանողական պարտականութենէն դուրս: Պէտք չէ ամէն վայրկեան ամէնուն աչքը խոթել այդ հերոսութիւնը: Պէտք չէ այդ հերոսութիւնը գործածել իբրեւ վահան՝ շարունակ մի - ջամտելու համար շատ պարզ դէպքերու:

Հայոց Պատրիարքի մը, համալսարանի դէպքերուն միջոցին, «տալքավուքի» նամակ մը գրեր է նախկին վարչապետին:

Մենք ալ շատ կը փափաքէինք յարձակիլ Պատրիարքին վրայ:

Թէ Հայ է, թէ Պատրիարք է, թէ«տալքավուք» է, ուրեմն շատ դիւրին է յարձակիլ: Այս խոշոր «դիւրութիւն»ը արդելք եղաւ մեզի: Որովհետեւ մինչեւ որ կարգը գայ Հայոց Պատրիարքին մանկլաւիկութեան, Թրքական ծագումով անուանի եւ համբաւի տէր գրողներ, ճարտարուեստականներ, փրոֆէսէօրներ եւ քաղաքական դէմքեր այդ մանկլաւիկութեան հազարապատիկը գործեցին: Այսօր անոնք Ազգային Միասնականութեան կողքին կը կանգնին ու կ'ամբաստանեն նախկին պայքարողները: Մեր խիղճը չարտօնեց որ խնդիր յարուցանենք Պատրիարքին վախկոտութիւն բուրող նամակին շուրջ որ յատուկ է փոքրամասնութեան, մինչ մեր մոռացկոտութեան տակ թաղուած են մեր մանկլաւիկներուն գաղտնի յատկացումներու փոխարէն գրած յօդուածները, մանչէթները, ղրկած նամակները եւ արտասանած ճառերը: Հայոց Պատրիարքէն առաջ՝ քանի քանի հոգիներ կան մեր մէջ, որոնց պէտք է հերոսութեան, պարտաճանաչութեան եւ մարդկութեան մարզանք ընել տանք: Ի վերջոյ, տապալող իշխանութիւնն անգամ մեզի հետ նոյն ցեղէն էր, եւ անոնց պըռնակալէզները Համալսարանին մէջ ալ գոյութիւն ունէին: Կը կարծէք թէ հիմա բոլորը չողիացա՞ծ են:

Հայոց Պատրիարքին մանկլաւիկութիւնը ... այս մանկլաւիկութիւնը ձախ կողմը գրուած փոքրիկ զերօ մըն է: Մեծ հերոսները պէտք է գրադին ոչ թէ ձախ կողմի զերօներով, այլ կեղծ թուանշաններով որոնք ամէն շրջանի համաձայն տեղ փոխելով արժէք շահիլ կ'ուզեն: Նոյնիսկ եթէ անոնցմով գրադիլը այնքան դիւրին չըլլայ, որքան գրադիլը հնամաշ քահանայով մը որուն ծերութիւնը ազդած է մտքին:

ՋԵԹԻՆ ԱԼԹԱՆ

« ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ »

Պէյրութի մէջ մամուլի տակ է Ս. Վըրացեանի «Կեանքի Ուղիներով»ի երկրորդ հատորը, որ լոյս պիտի տեսնէ Հոկտեմբերին:

Հեղինակին կարծիքով՝ այս հատորն ալ «Պարապ վախտի խաղալիք» է: Իրական կեանքէ առնուած դէպքեր, դէմքեր եւ ապրումներ:

Բովանդակութիւնը՝ հեղինակին յուշերը՝ «Դէպի Ապրիլը լոյսի» գիւղացական տարիներէն մինչեւ շրջանաւարտ ըլլալը Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանէն: Ապա կուսակցական եւ հանրային կեանքը՝ Հիւսիսային Կովկաս եւ Ռոստով - Նախիջեւանի շրջանին մէջ: Հ. Յ. Դ. Զորրորդ [illegible] Վիեննայի մէջ: Պետերբուրգի ուսանողական շըրջանը, Պոլիս, Արմաշ, Տրապիզոն, Կարին, Քղի 1911 - 12ին: Եւայլն բացի այդ, հատորին մէջ կան կարգ մը յուշագրական պատմուածքներ եւ քառասունէ աւելի նկարներ:

Կ'իմանանք թէ երրորդ հատորին ձեռագիրն ալ պատրաստ է՝ միեւնոյն ծրագրով եւ նոյն ծաւալով: Այս հատորը կը բովանդակէ 1914 - 17 թուականներու դէպքերը, դէմքերը եւ ապրումները: Կամաւորներու շարժումէն սկսած մինչեւ Ռուսաստանի Յեղափոխութիւնը 1917 Փետրուարին:

«Կեանքի Ուղիներ»ու ամբողջ շարքը բաղկացած պիտի ըլլայ վեց հատորներէ: Յաջորդ հատորներու նիւթ պիտի կազմեն Կովկասի եւ ընդհանուր հայ կեանքի դէպքերը, Հայաստանի Հանրապետութեան կեանքը, խորհրդայնացումը, Փետրուար 18ի շարժումը, տարագրութիւնը եւայլն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

համոզուելով, որ նա չի թողնելու մտրակը՝ իշխանը ձին քշեց երիտասարդի վրայ, կամենալով կարծես կենդանու ոտքով տրորել նրան, բայց տղան, ոչ ոք մտածեց ինչպէս, մի անթարթում ուժգնապէս ձգեց, խլեց իշխանի մտրակը եւ զարկեց այն ձիու գլխին: Ու նժոյգը գըլխից այնպէս ծառս եղաւ իրեն ոտքերի վրայ, որ քիչ մնաց տապալեր տիրոջը: Եւ համուՆին անշուշտ կը տապալուէր գետին, եթէ խեկոյն չգրկէր ձիու պարանոցը: Բայց երբ կենդանին չոկուեց՝ նա, կռանքն անցած համարելով, գոռաց կորդի ամբողջ ուժով:

— Կալանել սառմբակին եւ կապել:

Թիկնապահը, նրա հետ եւ Համունի կրտսերը, որ դուռնատուել էր՝ եղբօր ընկերելու երկիւղից, միասին թափով, գրեթէ վրէժխնդիր ցասումով նետուեցին դէպի երիտասարդը՝ չկիտեն նրան խիպայէս կալանելո՞ւ, թէ մտրակը նրա ձեռից առնելու համար: Բայց երիտասարդը, որ սաստած հարուածից նոյնպէս գրգռուած էր, մտրակով արգիլեց նրանց՝ իրեն մօտենալու:

— —Հեռու: Չմօտենալ: Կը զարկեմ, — կրկնում էր նա եւ մտրակը շաչելով տարուբերում առջեւը:

— Թող, Թորգոմ, թող, — ճչում էր խմբի մէջ եղած պառաւ կինը. իսկ մի ուրիշ դեռատի կին թէ աղջիկ եւ երկու տղամարդ նոյնպէս խօսքով, թէ ձեռքով խնդրում էին, որ զգոյշ լինի, որ մտրակով չխփի իշխան մարդկանց:

Բայց յուզուած մարդիկ կարո՞ղ են զգոյշ լինել: Այդպէս էլ Թորգոմ երիտասարդը, ինքնապաշտպանութեան համար տարուբերուող մտրակը դիպաւ Համունի կրտսերի ձեռքերին... եւ դա բաւական եղաւ. սկսուեց այնուհետեւ մի տարօրինակ իրարանցում, զրոհ, Համունի եղբայրները իրենց թիկնապահի հետ միասին, երիտասարդին շրջապատելով, կամենում էին ձերբակալել նրան, բայց տըղան պաշտպանւում էր շարունակ մտրակը փոքրիկ բացատում տարուբերելով իր առջեւն ու իր շուրջը: Իսկ նրա հարազատներից թէ բարեկամներից մէկ երկուսը եւ տէ էին քաշում նրզակաւոր թիկնապահին, չհամարձակուելով մօտենալ իշխաններին, որոնց մէկն արդէն ձիաւոր էր՝ մօտենալ անկարելի էր: Ու մի առժամ նրանք զառնում էին այդպէս՝ ոմանք գայրալից խօսքերով, ոմանք վախեցած, աղաչական բացականչերով. բայց քիչ յետոյ, երբ թիկնապահը, եւս զառնալով, հրեց թէ խփեց իր թեւքը քաշող ծերունուն եւ նա ընկաւ գետին — այդ ժամանակ կատարուեց անսպասելի բան. ծերունու մօտիկները՝ վայ կանչեցին եւ մի երկուսը, գետնից չոր ճղափայտեր վերցնելով, յարձակուեցին թիկնապահին խփելու...

Այդ տեսնելով՝ Համունի Դաւիթը նըժոյգով կանգնեց փայտաւորուածների առաջ: Բայց դա չզգաց նրանց, ընդհակառակն, կռիւը տաքացաւ աւելի: Թիկնապահը, մի կողմից՝ ստացած հարուածներից զայրացած, միւս կողմից՝ տէրերից խրախուսուած, զուցէ եւ ինքնապաշտպանութեան բնազդից մղուած սկսեց նիզակի փայտով խփել աջ ու ձախ՝ թէ մարդկանց, թէ կանանց: Սրանք պատասխանում էին նոյնպէս փայտերով եւ ոչ պակաս զայրացած, եւ թիկնապահը պարզապէս նեղւում էր... Բայց իշխան տէրերը զարձեալ խրախուսում էին նրան՝ առանց մօտենալու: «Զարկ, զարկ» ... Սակայն երբ թիկնապահը նեղն ընկաւ եւ իշխան Համունուն էլ չթողին իր նժոյգով առաջ գնալու՝ նրան օգնելու համար, իշխանը մէկէն սուրը հանեց պատեանից եւ առաջ խոյացաւ.

— Սինլքորներ չնարերան ...

Սուրը տեսնելով՝ կանայք ետ քաշուեցին եւ վախեցած խմբուեցին իրենց կապոցների մօտ, դրանց հետ եւ ինը տարեկան տղան, բայց միւսները, որոնց ոգեւորում էր Թորգոմ անունով երիտասարդը, պատրաստուեցին փայտերով պաշտպանուելու. եւ այնժամ ահա, երբ իշխանը սուրը ճօճելով, գնաց դէպի նըրանց, Թորգոմը ձեռքի երկար ձողը բռնեց սրի դէմ, ապա, նկատելով իշխանը կամենում է հարուածել, նշան բռնեց նրա մերկ սուրը՝ խփելու եւ գցելու, բայց վրիպեց. իսկ երբ իշխանն ուզեց թափով հարուածել՝ ձողը դիպաւ ոչ միայն սրին, այլեւ աւաղ Համունու գլխին ու ... Նախ ընկաւ իշխանի մորթէ գդակը, ապա եւ սուրը, իսկ ինքը իշխանը յանկարծ շըրջուեց ու կախուեց ձիուց ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Հերթը, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարութեամբ մը նաեւ հեշտած է, թէ Այզընհաուըր Խը–րուշչեւի հետ պիտի չտեսակցի։ Հերքած է, թէ Ռուսերը նման փափաք յայտնած ըլլան։

Խրուշչեւի, Քասթրոյի, Նասըրի, պաշտ–պանութեան եւ հսկողութեան համար, Նիւ Եորք օրական մէկուկէս միլիոն տո–լար կը ծախսէ։ Եւ Նիւ Եորքցին աւելի կը մտահոգուի լսելով Խրուշչեւի բերնէն թէ մինչեւ վերջը պիտի մնայ...։ Ընդհ. ժողովին վերջը կը նախատեսուի Յուն–ուարի համար։

Օր. ՆԱՏԻՆ ԼԸ ՌՈՒԱ
Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՕՆՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած

18 Սպտեմբեր, 1960

Կնքահայրութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին Գէ–որգ Պալապանեանի։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առ–թիւ, Պ. Ասլանեան տասը Ն. Ֆ. կը նուի–րէ «Յառաջ»ի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փոքր տ'Ինթալիի մասնաճիւղը կուգայ իր ցաւակցութիւն–ները յայտնել վարչութեան անդամուհի Այրի Տիկին Նուարդ Երամեանի եւ փե–սային Պ. Անդրանիկ Ցակոբեանի իրենց աղջկան եւ կնոջ Տիկին Լիւսի Ցակոբեանի կսկծալի մահուան առթիւ։ Այս տխուր առթիւ վարչութիւնս փոխան ծաղկեպսա–կի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին, քսան Ն. Ֆ. ալ Կ. Խաչի Մանուկներու կայանին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակ–ները, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Մու–րատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարոյր Մինասեան եւ Պ. Արամ Զրաք–եան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի իրենց սիրեցեալ եղբօր, մօրեղբօր եւ ազ–գականին՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՎԱՐԴՈՒԿԵԱՆԻ (մահացած Մեքսիքոյի մէջ) յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդ–րուի ներկայ գտնուիլ։

ՆՈՒԷՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Գորտոյի Կ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է իրենց զաւակներուն ամուս–նութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Սիրուն Գարոնեան, տասը հազար Ֆրանք (հին Ֆրանք), Տէր եւ Տի–կին Միքայէլեան Արամ 5000 Հ. Ֆ.։

Այս ուրախ առթիւ Կապոյտ Խաչը իր ջերմ խնդակցութիւնները կը յայտնէ ե–րիտասարդ ամոլին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Ազգային Տան մէջ (Րիւ տը Թրէվիզ)։

Պիտի խօսի «Նայիրի» շաբաթաթերթի խմբագրապետ Պ. Անդրանիկ Ծառուկ–եան։ Նիւթ ունենալով Ազգային հարցեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալֆորվիլի, Աւհամպրայի չքեղ սրահներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ–բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա–ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա–պետարանի չքեղ սրահներուն մէջ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարիամ Գասմաճեան (Ամերի–կայէն) տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռ–նութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Սօ–ղոմոն Թէհլիրեանին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Րաֆֆի խումբին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Տիկին Նուարդ Քէշիշ–եանի բնակարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներ–կայ գտնուիլ սոյն ժողովին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարագայ Ս. Խա–չի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատա–րագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ։ Կը պատա–րագէ եւ կը քարոզէ ՕՇԻՆ ՎՐԴ. ՆԻԿՈՂ–ԵԱՆ։

Շարաթ Նախատօնակ եւ Լոյսպուարթ ժամը 17ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հան–դերձատան համար երկու կիներ կ'ուզ–ուին, 40էն 60 տարեկան։ Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան։

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Վարագայ Խաչին։ Ջայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տէր Վինկենտիոս Վ. Դաւիթեան։

Գրաղիլի Րիօ տը Եանէյրօ քաղաքին Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը։

Սիրով կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ծանօթները։

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 22ին կը վերաբացուին ե–կեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բաց–ուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բո–լոր վարժարանները հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Առնուվիլ, եկեղեցւոյ կից սրահը։

Ժանթիյի 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ։

Ալֆորվիլ, տեղւոյն Ֆրանսական դպրո–ցի սրահին մէջ։

Գուռ Քոլոմպ Անիէռ, Րիւ Մարի Լոռ, Գուռ Քոլոմպ։

Շավիլ, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ։

Պելվիլ Լիլա, 48 Րիւ տէ Սոլիէթէօ, Փարիզ (19)։

Պանեէօյ Քաշան, 24 Րիւ Հայկ Դպիր–եան։

Եկեղեցւոյ կեդրոնական եւ կիրակնօր–եայ դասընթացքները, Առնուվիլ եկե–ղեցւոյ յարակից սրահին մէջ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները նշանակուած թա–ղամասերուն մէջ։

ԴԻՒԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Զարսանճաքի Հայր. Միութեան։

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Յ. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ'երգէ Օր. Լուիզ Հաքէլեան, կը նուագէ Պ. Սիրանոսեան։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 22) ժամը 9էն 12, ուսուցչու–թեամբ Տիկին Հազարեանի,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գամոնի մասնաճիւղի վար–չութիւնս կը փութայ յայտնել Գամոնի շրջանի հայ հասարակութեան թէ՝ իր վարժարանին վերաբացումը պիտի կա–տարուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի օրը։ Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12։

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահ–րամ Միսթիք։ Կը խնդրուի յարգելի ծը–նողքներէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը։

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սե–րունդի Գանեէօ Քաշանի «Մուրատ» խումբի կողմէ։

Այս Կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյ–թի Տան մէջ։ 17 Րիւ Պլէօ։

Հաճելի մթնոլորտ Գիւֆէ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց–ւոյ հոգաբարձութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի աւանդական մատաղ օրհ–նութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեց–ւոյս մէջ։ Փափաքողները սիրով կը հրա–ւիրուին։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Ս. ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI
23 SEPTEMBRE
1960

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 8907 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4708

...ԹՈՐԻԿԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

...Տինիս» թերթը կը գրէ.—

...Հայոց Պատրիարք Խաչատուրեանի ...վարչապետ Մենտերէսի ղրկուած ...նամակին վէպը հետզհետէ կ'արծարծի ...կը շարունակէ օրուան խնդիր դառնալ ...համայնքին մէջ.

...Կիլիքիա համայնքը երկու մասի բաժ-...ուած է.— Հրաժարական ուղղողներ եւ ...ողներ.

...Հրաժարական չուղղողներու խումբը ա-...ապէս պատճառաբանականներէ բաղ-...ցած է եւ փոքրամասնութեան մէջ կը ...այ Անոնք կ'ըսեն թէ Պատրիարքը, ...ն գործած է այս սխալը, բայց եթէ ...րաժարի՝ անոր տեղ իրեն առաջնորդ-...ահեւորական մը կարելի չէ գտնել:

...Հրաժարական ուղղողները մեծամասնու-...ւն կը կազմեն: Անոնք կը յայտնեն թէ ...ամ նոր հովուեր պետ մը գտնել եւ ...նու Ճեկնածու ցոյց կուտան Կիպրոսի ...փրիս առաջնորդը, Զէյթեան Արքե-...սկոպոս: Ասկէ զատ կ'ըսեն թէ փաս-...ով պիտի ապացուցանեն որ Պատ-...րքը 15-20 միլիոն ոսկի մնասի պատ-...ճառած է: Եւ կ'աւելցնեն որ եթէ ...ինքը չհրաժարի, հրաժարեցնելու ...ար ամէն միջոց ի գործ պիտի դնեն ...պատասխանատուութեան պիտի դիմեն :

...Հաբեան» կը գրէ.—

...Երէկ 21 Թաղ. Խորհուրդներէն 18ին ...ներկայացուցիչները Պէյօղլուի Ս. Եր-...րրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ հաւաքուե-...կ րոգոքած էն Գարեգին Պատրիարքին ...ոամի՝ դրութիւն դէմ:

...Հայ համայնքը կը բաղձայ ժամ առաջ ...տարել Կեդրոնական Մատակարար ...Ժողովին ընտրութիւնը, որ եօթը տարիէ ...ի վեր չի կատարուիր: Այս ընտրութիւն-...ը, որոնք ըստ օրէնքի երկու տարին ան-...մ մը պէտք է նորոգուին, զլխաւորու-...թեամբ նախկին Երեսփոխան Շէլլէֆեա-...Պատրիարքին չարք մը «քամալին»-...ներով եօթը տարիէ ի վեր չեն կա-...տարուած: Թաղ. Խորհուրդները այս ...պարագան ալ չարժման անցած են : ...ընտրութիւններ կատարելու վերաբերեալ ...դիմումներ չատ մօտ ատենէն շահագրգռ-...ող իշխանութեանց պիտի ներկայաց-...նեն:

...Միւս կողմէ, Հայ ներկայացուցիչներ ...Պոլսոյ Ազգ. Ուսանողական Միութեան ...համար վարչութեան նախագահ Նու-...պար Աէօզէնի այցելեցին: Ներկայա-...ցուցիչներ առաժեան վարչ. ժողովին ...ուղղուած նիստ մը գումարելով՝ ...ընկերներին քաղաքական կառավարու-...թեան հանդէպ իրենց փարումը եւ իրենց ...յարանելին Հայոց Պատրիարք Գա-...րեգինի վերջին գործելակերպին մասին :

...Ինի Իսթանպուլ» կը գրէ.—

...Հայ համայնքը ներկայացնող հինգ հո-...գի պատուիրակութիւն մը առջի օր ...ևլեցին Պատրիարքը հրաժարելու հրա-...ւէր Ասիլ Եսքը, տեսակցեցանք Պատ-...րիարքին հետ, որ յայտնեց թէ նպատա-...կը կերպով առաջարկութիւն են այս ...երը եւ բառ.— «Համայնքին մէջ ...կազմած սերմանող կարգ մը մարդոց ...կամքով չեմ հրաժարիր»:

...Խաչատուրեան յայտնեց նաեւ որ հա-...մայնքը կ'ուզէ զինքը:

...Հայ համայնքին եւ երիտասարդութեան ...խումբ մը ցասում պատճառեց այն ...գործերը թէ հակառակ հովեւոր պետ ...ըլլալուն՝ պաշտպանած է համայնքին ...իրաւունքները, անձնապէս ա-...ռաջնորդութիւններ բրած ու նամակ գրած է ...վարչապետ Ատնան Մենտերէսի ...Դէմ Թուրք երիտասարդութեան: Ներ-...կայ հայ. հայրենակիցներու միջեւ ...Պատրիարքին հրաժարման խնդիրը օր-...ըստ օրէ զարգացած է :

...Հայ համայնքին 15-20 միլիոն ոսկի վը-...նաս պատճառող եւ նուազագոյն երկու միլիոն ոսկի իւրացուցած կամ իւրացնել տուած Պատրիարքը եթէ հրաժարի, անոր տեղ պիտի կարգուի Կիպրոսի նախկին առաջնորդը»:

ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՁԵԿՈՅՑԸ

Պոլսոյ կարգ մը թաղերու խորհուրդներու ներկայացուցիչները եւ խումբ մը երիտասարդներ խորհրդակցութիւն մը կատարած են Պատրիարքին ծանօթ նամակին մասին եւ հանրային կարծիքը լուսաբանելու նպատակով, որոշած են մամուլին տալ հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

Զարմանքով եւ մեծ ցաւով կարդացինք «Աքիս» հանդէսին վերջին թիւին մէջ հրատարակուած Պատրիարք Գարեգին Խաչատուրեանի նամակը, որ մամուլին ու հանրային կարծիքին մէջ լայն անդրադարձներու ծնունդ տուաւ :

Մեր համայնքը յիշեալ նամակին բովանդակութեան ամբողջութեամբ եւ վճռաբար չէր բաժներ, մեծ ցաւ կը զգայ այս դէպքին համար եւ մեր երկրին հանրային կարծիքին մօտ կը բողոքէ բացարձակապէս չրաժնելով Պատրիարքին այս արարքը:

Այս կացութեան առջեւ, դոհունակութեամբ արձանագրելով նաեւ նոյնինքն իրեն այն յայտարարութիւնը թէ «ի պահանջել հարկին պատրաստ եմ հրաժարելու», կը յայտարարենք որ այս կերպով մեր համայնքին հանրային կարծիքը մասամբ հանդարտած կ'ըլլայ :

ԹՐՔԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ
ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵԼԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼ

«Սոն Փոսթա», իր կարգին, մտաւ համերգին մէջ՝ ձայնով մը որ ուշադրութիւն կը գրաւէ.—

Հին տետրակներու վրեթէ ամէն մէկ էջին վրայ կը գտնենք փտած մաս մը, որ առնուազն մէկ անձի հողին կը վառէ : Հիմա նամակ մը, որ գրուած է Վարչապետութեան՝ այն օրերուն երբ Համալսարանի դէպքերը տեղի կ'ունենային, փորձանք դարձաւ սպիտակամօրուս, լերկ գանկով, սեւ սքեմով ծերունիի մը գլխուն :

Այս ցաւալի անձին անունը Գարեգին Խաչատուրեան է, Թրքահայերու Պատրիարք Եպիսկոպոս Խաչատուրեան էֆէնտի :

Պատրիարքը յանցանք մը չէ գործած նամակ գրելով օրուան վարչապետին : Մնաց որ Գարեգին Պատրիարք ոչ գրամ մուրացած է դաղտնի յատկացումէն, ոչ օրէնք խնդրանք կատարած, ոչ ալ իր եկեղեցիին եւ համայնքին առընչութեամբ մասնաւոր աղերսանք մը ներկայացուցած :

Պատրիարքին, ինչպէս շատերու, մեղքն է առիթ փնտռել օրուան Վարչապետին աչքը մտնելու համար, թէեւ ընաւ պէտք չկար այդ բանը ընելու : Խաչատուրեան էֆէնտին, առանձնարանին մէջ՝ ուր քաշուած է իր կեանքին վերջին տարիներուն, ականջէ ականջ շրջած լուրերու հաւատացած եւ իր ծիծաղելի թուրքերէնով այդ նամակը գրելու ելած է : Բայց այսօր կը քննադատուի, նոյնիսկ հրաժարման կը հրաւիրուի հայ համայնքին կողմէ, որուն շահերը ուզած է նկատի առնել կերպով մը: Պատրիարքը, այսօր, թերթերուն ուղղուած իր բացատրութիւններով, բերան փոխած ու ջանացած է ի վեր հանել թէ խօսքերը սխալ հասկցուած են :

Կ'արժէ քննել ընթացքը ըլլայ համայնքի ներկայացուցիչներուն, ըլլայ Պատրիարք էֆէնտիին, անոնց պատասխանատուութեան ըմբռնումը ցոյց տալու տեսակէտով :

Մատակարար Մարմնի Նախագահներուն համաձայն Պատրիարքը ինքնահաւան մարդ մըն է: Միայն իր գիտցածը կ'ընէ: Ասկէ զատ, իր տարիքին բերումով՝ ցնդած է եւ չի կրնար իր պաշտօնը կատարել լիովին: Հայ երեսփոխանի մը ճնշումով, միշտ ձեռքէն եկածը ըրած է որպէսզի ծառայութիւն մատուցանէ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան :

Իսկ Գարեգին Խաչատուրեան էֆէնտի, իր նամակին մէջ՝ զոր կը սկսի «անկեալ Մենտերէս» խօսքով, կ'ըսէ թէ կատարեալ համաձայնութեան մթնոլորտ մը գոյութիւն ունի իր եւ Թաղական խորհուրդներուն միջեւ :

Ինչպէս կը տեսնուի, միակ նամակի մը հրապարակումը գրեթէ իրարու դէմ ցըցած է հայ համայնքին մեծերը: Այսուհանդերձ, ոչ մէկուն ընթացքը կրնայ փոխել կացութիւնը :

Պատրիարքը, պայմանները փոխուելէն ետք, անդրադարձած է իր այդ ծիծաղելի նամակով կորսուած փառքին եւ յատկապէս անոր պարունակութիւնը հրապարակուելէ ետքը՝ ջանացած է ազատիլ հինը գետին դարնելով, ինչպէս ըրած են ուրիշներ ալ իրմէ առաջ:

Գալով Թաղական խորհուրդներու ատենապետներուն, կանխաւ հաշուած են հաւանական հռանք մը՝ որ Պատրիարքին նամակին հետեւանքով կրնար ծնունդ առնել : Ու առոր ամէնագիւրին ձեւը համարած են կարելի եղածին չափ աղմուկ յարուցանել, ջանալով սրբագրել Պատրիարքին վրայ յարձակելու ռազմավարութիւնը :

« Պատրիարքը տարիքոտ է, Պատրիարքը ցնդած է, Պատրիարքը նախկին իշխանութեան մարդն էր», ահա իրենց յանկերգը ·

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՎԵՐԱՊԱՀ ԿԸ ՄՆԱՅ ՄԱԿ-Ի ՀԱՆԴԷՊ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊԱՏԳԱՄԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ ԿՈՒՏԱՅ

Առջի օրուան նիստերուն՝ քննութեան առնուած է օրակարգի վարչական մասը : Ընտրուած է դիւանը, կազմուած ժողովի եօթը յանձնախումբերու նախագահներէն և 13 փոխ-նախագահներէն: Առաւօտեան նիստին նոր ընդունուած Ափրիկեան պետութիւններու ներկայացուցիչները խօսք առած են, եւ դրուատալից բառերով գոված Ֆրանսայի դերը: Բոլորն ալ չեշտած են թէ սերտ յարաբերութիւն կ'ուզեն պահել Ֆրանսայի հետ : Նորընտիր դիւանը ճշդած է օրակարգի հարցերը: Խ. Միութիւն օրակարգի հարց դրած է՝ Համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը, զինաթափութեան հարցը, Քոնկօ եւ վերջապէս «Խ. Միութեան դէմ Մ. Նահանգներու յարձակողական քաղաքականութիւնը, որ խաղաղութիւնը կը վտանգէ»:

Առջի օր, Խրուշչեւ, ՄԱԿ-ի շէնքի պատշգամէն մամուլի ասուլիս մը տուած է : Պատասխանած է լրագրողներուն զանազան հարցումներուն: Գիտի տեսակցի մարշալ Թիթոյի եւ գնդապետ Նասրի հետ. ինչ կը վերաբերի նախագահ Այզընհաուրի «իրեն հարցուցէք» բսած է: Ուրացած է Քուպա այցելել: Մաօ Ցէ Թունկի հետ գաղափարական ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի, ընդհակառակն «տեսակէտներու նոյնութիւն» կայ : Զինաթափութեան հարցին շուրջ գիտել տուած է, թէ Խորհրդային կառավարութեան ցնկավարի իր հանգամանքով պատրաստ է, անմիջապէս, իր ստորագրութիւնը դնելու գէնքերը ոչընչացնելու շուրջ համաձայնութեան մը ներքեւ: Սակայն հակառակ է քննութեան։ «Ինչո՞ւ քննութիւն սահմանել երբ քննելիք ոչինչ կայ» :

— Ձէք յայտարարա՞ծ թէ օր մը համայնավարութիւնը պիտի թաղէ Արեւմուտքը, հարցուցած է լրագրող մը :

— «Երբեք այդպէս յիմար բան չեմ ըսած» պատասխանած է Խրուշչեւ, բայց աւելցուցած է.— «Համայնավարութիւնը մարդուն զարգացման յաջորդ հանգրուանն է: Ով որ ծանօթ է աշխարհի պատմութեան գիտէ թէ ասիկա ճիշդ է »:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ինչպէս նաեւ Վրաստանի Առաջնորդ՝ Կոմիտաս Եպիսկոպոս, Գուսպանակիր՝ Եղիշէ վարդապետ եւ դիւանապետ Գ. Հայկ Աուքելեան էջմիածին վերադարձան հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9·30ին, Պուրժէի օդակայանէն: Կաթողիկոսը Հայաստանէն մեկնած էր Մայիս 20ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԺԱՆՍՈՆ ՑԱՆՑ»ի դատավարութիւնը կը շարունակուի զինուորական ատեանի առջեւ եւ սուր հանգամանք կը ստանայ: Ծանօթ է որ Ժանսոնի ցանցը ամբաստանուած է Ալժ. Ազատ. ճակատին իր բերած օժանդակութեան համար: Առջի օր 125 ծանօթ դէմքեր իրենց համախոհութիւնը ապացուցանելու համարմանիֆեստ մը ստորագրած էին ուր «անհնազանդութեան» կոչ կ'ընէին եւ կը դատապարտէին Ֆրանսայի պատերազմը Ալժերիոյ դէմ ։ Վերջին պահուն ստորագրողներուն վրայ աւելցած է նաեւ Ֆրանսուազ Սականւ: Վկաներ, մեծ մասով «ձախ մտաւորականներ» շատ ծանր բառերով կը դատապարտեն Ֆրանսան: Գրագէտ Ժերմէն Թոնրփուա կ'ըսէ «չնորհիւ այս ամբաստանեալներուն, Ֆրանսացիք այլեւս ամօթ պիտի չզգան, որովհետեւ Ֆրանսացի են»: Արթիւր Ադամով նոյն ձեւով կը դատապարտէ իր երկրորդ հայրենիքը եւ կ'ըսէ.— «Ալժերիոյ մէջ չարչարանքներ կ'ըլլան դատարանային համար»: Ամէնէն ծանրը անշուշտ Ժան-Փոլ Սարթրի մէկ նամակն է ուր գրագէտ-փիլիսոփան կը չեշտէ թէ Ալժերիոյ անկախութիւնը եղած վերջացած բան մըն է: «Այս անկախութիւնը ապահով է, ինչ որ չէ Ֆրանսայի ժողովրդավարութեան ապագան է : Բոլոր անոնք զորս աջ մամուլը կ'ամբաստանէ երբեւ դաւաճան եւ ձախը չի համարձակիր պաշտպանել, արտասահմանի մէջ նկատուած են իբրեւ փայլուն Ֆրանսայի յոյսը եւ այսօրուան պատիւը»: Նախկին ռազմիկները եւ Ալժերիոյ նախկիններ ուժգնօրէն կը բողոքեն այս դատավարութեան առթիւ ուր վկաներ կուզան անարգել Ֆրանսան եւ իր բանակը: Կառավարութիւնը բարձրացուց « անհնազանդութեան »կոչ ընողներուն պատիժները՝ մէկէն երեք տարի բանտարկութիւն եւ տուգանք :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք յանկարծական մահը, Մարսէյլի մեր վաղեմի գործակալ՝ Գեղամ Ծերիկեանի: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9·30ին, Գոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ : Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԵՒ ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Հարցը, զոր պիտի ներկայացնեմ, ա–մանց թերեւս թուի ժամանակավրէպ ·

— Ինչեր կը բարբառես, պիտի ըսեն :

Բայց այդ հարցը գիս կը մտալլկէ տա–րիներէ ի վեր: Պիտի դրեմ, որպէսզի խիղճս խաղաղի: Որպէս զի ապագայ պատմաբանը սխալ դատողութիւն չընէ եւ անարդար եզրակացութեան մը չյանգի իմ աքանչելի հայրենակիցներուս հանդէպ :

Խնդիրը հետեւեալն է.— Ջանց առնե–լով Թուրքիոյ մէջ հոծ Հայութիւն պա–րունակող այլ շրջաններ, Նիկոմիդիոյ շրջանի, մասնաւորաբար Պարտիզակի Հայերը կրնայի՞ն, ի վիճակի՞ էին ըլլալու ըմբոստութիւն մը կազմակերպելու: Աւե–լի լաւ չէ՞ր ըլլար քաշուէին լեռը եւ փո–խանակ ապարդիւթեան անարգ ցուպը առնելով անապատներուն մէջ բնաջնջուե–լու, զինակցաբար մեռնէին կամ մեռ–ցրնէին :

Պարտիզակ պատրաստուա՞ծ էր այդ գերագոյն անձնազոհութեան:

Նպատակս մէկն ու միւսը դատապար–տել կամ չքմեղացնել չէ: Գիւղին մէջ գտնուած կամ պահուած զէնքերու քանա–կին կամ որակին մասին աղօտ գաղափար անգամ չունիմ: Գիւղէն բացակայ էի այդ միջոցներուն: Արտաքին օժանդակութեան յոյս երեւակայելն անգամ դատանցանք պիտի ըլլար: Նման կարգ մը ազդակներէ զատ, կար հոգեբանական շատ կարեւոր պարագայ մը, որ խերայատուկ է Պարտի–զակին :

Տասներկու հազար զուտ Հայութիւն: Ամփոփուած ինքն իր մէջ: Դպրոցներու հսկայ ցանց մը, Համիտեան շրջանին իսկ: Ոչ մէկ մզկիթ: Տիրող լեզուն հայե–րէն ամենուրեք: Ուր աշակերտներ հայե–րէն երգեր եւ «Տէր, կեցո դու զՀայս» կ'երգեն դուրսէն եկող պաշտօնատարնե–րու ներկայութեան: Կիներ եւ աղջիկներ ազատ կ'երթան գիշերանց, առանց ու անփախ՝ լուացք կ'ընեն: Հանդէս, թատ–րոն, բանախօսութիւն՝ գիշեր թէ ցերեկ: Կալուածական. հողային, ընտանեկան, ոչ մէկ բանաբարում: Եւ միայն Հայերէ բաղկացած քաղաքապետական կամ թաղ. խորհուրդներ՝ գլխաւորութեամբ հայ միւտիրն, իրենց ձեռքերուն մէջ բռնած էին գիւղին հսկայ մեքենան: Ուր ատոր–կանապան ու ոստիկանը — երբեմն ալ — ցեղով Թուրք ժանտարմաներէ զատ — Թղթատարական պաշտօնեան, մունետի–կը, եւն. Հայեր էին :

Պարտիզակցիք գիւղին մէջ կը ծնէին, հոն կ'ապրէին եւ այնտեղ ալ կը մեռնէին: Ոմանք Թուրքերէն խօսիլ իսկ չէր գի–տէր: Մենք Թուրքին, իբրեւ իշխող տարր, գոյութիւնն անգամ կ'անգիտանա–յինք: Եւ բնականաբար չէինք ճանչնար զայն: Մանրանկար Հայաստան մը, ա–զատ ու ինքնիշխան :

Մեր ժողովուրդին սիրտը թէեւ կը բա–բախէր հայրենիքի սիրով, բացի այդ Հայրենիքը վերացական բան մըն էր, ա–նորոշ, զգացական: Շատ հեռաւոր անց–եալի մը յիշատակներ զինքը անոր կը կապէին: Բայց ի՞նչ էր ուզածը, ո՞ւր էր Հայաստանը, թերեւս չէր իսկ գիտէր :

Եւ, ինչպէս այլաբանօրէն գիտել կուտար հանգուցեալ Տոքթ. Տէր Ստեփանեան իր աշակերտներուն, որուն մէջ կը խտանար Համիտեան շրջանին ալ տիրող հոգեբա–նական վիճակը, մենք, օրինակ, աւելի բան գիտէինք հեռաւոր Քամչաթքայի մա–սին, քան մեր անմիջական շրջապատին մասին :

Գիւղին կեանքը այսպէս կ'ընթանար, խաղաղ եւ անդորր, երբ հռչակուեցաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը: Ազատութիւ–նը նոր աւիւն ներմուծեց ներքին գաւառ–ներու Հայութեան ընդարմացած երակ–ներուն մէջ, լուծուեցան կապանքները: Պոլթկացին դարերով կուտակուած զայ–րոյթն ու տառապանքը: Մամուլ, լսա–րան, կուսակցութիւն, բանախօսութիւն–ներ, Համազգային եռուզեռ: Պարտիզակի նման հայկական քաղաք մը անշուշտ ետ պիտի չմնար կարաւանէն: Ուր Հայու–թեան ընտրանին կ'այցելէր նոր կարգա–խօսներով, նոր գաղափարներով: Հայկա–կան դաւառներու ջարդերը, առեւան–դումները, անիրաւութիւնները, ահ ու սարսափը կը նկարագրուէին: Պարտի–զակցին սկսած էր քիչ մը ճանչնալ Թուր–քը, իր դարաւոր թշնամին ու կողոպտի–չը: Գտած էր փնտռած Հայաստանը եւ հոգեւին փարած՝ իր տառապակոծ ազգա–կիցներու ազատագրման դատին :

Սակայն չորս – հինգ տարիները բաւա–կա՞ն էին ամբողջովին հոգեփոխելու հա–մար ժողովուրդ մը, որ այդ ջարդերուն պատմութիւնները դուրսէն միայն կ'ի–մանար, որ չէր զգացած իր սեփական մորթին վրայ: Հետեւաբար թերահաւատ եւ անընդունակ ըլլալ ըմբոստութիւն կազմակերպելու հանդէպ, թշնամիին, զոր հազիւ սկսած էր ճանչնալ: Եւ, ինչ–պէս կ'ըսեն, Շարաթր Ուրբաթէն առաջ եկաւ :

✕

Այս խորհրդածութիւնները գրի առ–նուեցան վշտալի եւ անակնկալ մահուանը առթիւ Պարտիզակի մեր սիրելի մի–տիւր, վաղեմի դրագէտ եւ հրապարակա–գիր Յակոբ Տէր – Յակոբեանի, որուն ա–նունը սերտօրէն կապուած պիտի մնայ Պարտիզակի պատմութեան հետ :

Ցեղասպանութեան մշուշին ընդմէջէն կը տեսնեմ զինքը, յիսուն տարի առաջ, նըս–տած կառավարչատան չէնքին դիմաց, Ա–ղասի էֆէնտիի դեղարանը: Խարտեաշ ե–րիտասարդ մը, սլացիկ հասակ, գեղա–դէմ, նուրբ վեր ցցուած ոլորուն պեխե–րով: Դեղարանը տեղւոյն երեւելիներուն եւ մտաւորականներուն ժամադրավայրն էր: Այնտեղ կը հաւաքուէին ուսուցիչնե–րը, կրօնականները, որոնց մէջ լուսահո–գի հայրս, թաղ. խորհուրդի անդամնե–րը: Մենք, պատանի ուսանողներս, պատ–կառանքով կ'անցնէինք անոր առջեւէն : Գեղացիի ամօթխածութիւն եւ յարգանք ունէինք անոնց հանդէպ: Այդ պատկա–ռանքը կը զգայի տակաւին Տէր Յակոբ–եանի հանդէպ, Փարիզի մէջ, իմ յաճա–խակի հանդիպումներուս միջոցին :

Դժբախտաբար ինծի մութ է քաղաքա–կան կամ ազգային գործունէութիւնը, զոր ունեցաւ Պարտիզակի մէջ: Տարիքի այդ հասունութիւնը չունէի տակաւին: Մեր միջեւ առեղծուած էր մտերմութիւն մը, որ Պարտիզակէն կուգար: Գիւղին մտա–ւորական սակաւաթիւ վերապրողներէն էր եւ ինծի համար հաճոյք էր լսել իր սրա–միտ, երբեմն խայթող պատմութիւնները: Հիմա կը զղջամ զինքը այդ մասին աւելի շատ հարցափորձած չըլլալուս համար: Գիւղին ժողովուրդը եւ ուրիշ շատեր Պարտիզակցի կը դարձնէին զինքը: Ան–գամ մը ինքն իսկ արտայայտուեցաւ այդ մասին :

— Արչաւիր, ըսաւ, ամէն մարդ զիս ձեր գիւղացին կը կարծէ, բայց ես Պար–տիզակցի չեմ :

— Բայց մենք ձեզ Ճարխուալիզէ բրած ենք, ուրախ չէ՞ք:

Խնդաց, եւ այդ ժպիտին մէջ հաւանու–թեան շեշտ մը կար :

Ուրիշ առիթով մը հարցուցի թէ ո՞ւր կը գտնուէր այժմ, իր շատ գեղանի քոյ–րը, Զարուհին:

— Ամերիկա է, ինչ կայ, ազա, աչքդ խածա՞ծ էր, Պարտիզակցի աղջիկներն ալ գեղեցիկ կ'ըլլային :

— Կ'երեւայ թէ մեր աղջիկներն ալ ձեր աչքերը խածած էին, ըսի կատակելով :

Պարտզակցիի մը չափ, նոյնիսկ աւելի բան գիտէր Պարտիզակի մասին: Միշտ կը հետաքրքրուէր անոր հին ու նոր դէմ–քերով, դէպքերով: Հաճոյքով կը պատ–մէր որ, ազգ. վարժարանէն շրջանաւար–տութեանս տարին՝ հայերէն գրաւոր քըն–նութիւնս ինքն էր կատարած հանգուց–եալ դաստիարակ Մինաս Ծուլեանի հետ եւ բարձրագոյն նիշը դրած էին, ի հեճու–կըս ուսուցչին, հօրս, որ պակաս նոթ էր տուած :

Երկար տարիներ իր տպարանին մէջ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ը: Ամէն առտու, կանուխ, կը տեսնէի զինքը, հակած՝ տառերու արկղիկներուն վրայ, երբ կ'ե–րթայի «Յառաջ»ի փորձերը նայելու :

Օր մը խմբագրատուն մտաւ շատ ու–րախ: Միջին Ֆրանսայի հայկական դա–ղութները կատարած շրջապտոյտէ մը կը վերադառնար: Շատ խանդավառուած էր դաւառի մեր տղոցմով: «Դաշնակցական մկրտուեցայ», ըսաւ:

Անխարդախ բարեկամ մըն էր «Յառա–ջ»ին եւ նախանձախնդիր անոր բարգա–ւաճումին ու կոչումին բարձրութեան :

Տարիներէ ի վեր մեր միտիր պէյր, այս անունով կը կոչէի զինքը, որմէ հա–ճոյք կը զգար, նիւթեր կը հաւաքէր Պար–տիզակի մասին, գանոնք հատորով մը լոյս ընծայելու համար: Հարցումներ կ'ուղղէր դեղջկական երգերու, առու–թիւններու, դէպքերու մասին: Բաւարան

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԷՑ

ՎԱՆՔԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵ[Ր]

Նախիջեւանի վանքերի մէջ, ամէնից ա[...] չակատորը՝ Նախավկայի վանքն է. [...] չէ շփոթել այս վանքը Ս. Ստեփանոսի վանքին հետ, որ գտնւում է Աստապա[տ] տում եւ կոչւում է նաեւ Բարստո[...] վանք, կամ՝ Կարմիր վանք, կամ՝ Աստ[ա]–պատու վանք :

Նախավկային վանքը պատմութեան [...] յիշւում է զանազան անուններով

1.— Նախավկայի վանք է կոչւում, [...] բովհետեւ այդ սուրբին անունն է [...]–ւիրուած եկեղեցին: Եթէ եկեղեցում չկա[յ] նրա նկարը, կամ նրա կեանքից առնուած

մըն ալ կազմած էր Պարտիզակի մէջ գոր–ծածուած գաւառական բառերու, կեր–ապրող գիւղացիներուս եւ անձնական ծանօթութիւններուս շնորհիւ կրցածս չափ օգնեցի իրեն: Շատ կը փափաքէր ունենալ քեմալական շարժումի միջոցին Պարտիզակի եւ շրջաններուն մէջ տեղի ունեցած հայ եւ թուրք հրոսակային կռ–իւներու մանրամասն նկարագրութիւնը: Կը ցաւիմ, չկրցայ օգտակար ըլլալ, իր–բեւ հետեւանք շրջանէն բացակայութեա–նըս եւ իրազեկներու չգոյութեան

Հատորը ամբողջացնելու համար իրեն գրկած էի, իր խնդրանքին վրայ, կարգ մը նիւթեր, որոնք կորանցուցած էր Կրկին գրեցի եւ անոնց հետ նեքփակեցի տարագրութեան տարիներուն գրուած հօրս զաղտնի օրագրէն յատկանշական գրուագներ :

29 Դեկտեմբեր 1959 թուակիր նամակով մը կը պատասխանէր.— «... Ստացայ նամակդ եւ իր պարունակեալն որ ինծի մեծ ուրախութիւն եւ գոհունակութիւն պատճառեց. ... Կրկին բոլոր թուղթերը տակն ու վրայ ըրի ու չյաջողեցայ նաւ փառք կուտամ այդ աննախընթաց կո–րուստին, որուն մէջ Աստուծոյ մատը կը գտնեմ, քանի որ անոր շնորհիւ ազատագ–րած հօրդ գաղտնի Օրագրէն էջերը բացառիկ հատորիս մէջ: Որչափ բնական, պարզ ու յուզիչ այդ տողերը, վստահ եմ գըր–[...] լաւագոյն էջերէն մէկ քանին պիտի կազ–մեն: Եթէ կան այլապէս հետաքրքրական եւ յատկանշական էջեր, իմ գիրքս ալ ունի տակաւին»:

Եւ ահա կը մեկնի անդարձ, առանց տեսնելու իր փայփայած երազին իրագոր–ծացումը :

Վստահ եմ, սակայն, թէ իր բնական [...] կան պարագաներն ու զաւակները պիտի լրացնեն հատորը, յաւերժացնելու համար իրենց սիրելին եւ բազմիցս յաւերժացնու[...] Պարտիզակը, որուն պատուական բարե–քացին էր հանգուցեալը :

Ա. ՇԱՐԻԵԱՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԻՐԻՒՔ[1]

Իրիկուն մը միայնակ կը դառնայի որ–սէն: Տակաւին ութը վերստ ճամբայ ու–նէի կտրելիք եւ մատակ ձիս աշխուժով կը սլանար փոշոտ ճամբուն վրայէն, ա–կանջները չարժելով եւ յաճախ լայն շունչ քաշելով: Յոգնած ըլլալով հանդերձ, կառքիս ետեւէն կը վազէր շունս, կպած անիւին, կարծես կապուած ըլլար անոր :

Մօտալուտ փոթորիկի մը սպառնալիքը կար :

Անտառին ետեւէն, երկնակամարին վը–րայ խոշոր ու գորշագոյն ամպ մը կը կուտակուէր եւ ճիշդ գլխուս վրայ սեւ ու մռայլ ամպեր կը դիզուէին:

Հեղձուցիչ տաքին կը յաջորդէր խոնաւ ցուրտ մը: Ծամբան հետզհետէ անտեսա–նելի կը դառնար :

Ջիուն կողքին փոքրիկ հարուած մը տալով, արագացուցի անոր վազքը, իջայ ձորի մը մէջ, անցայ չորցած առուակի մը վրայէն ամբողջութեամբ մացառներով լեցուած, բարձրացայ փոքրիկ զառիվեր մը եւ մտայ անտառ :

Դիմացս, ճամբան օձապտոյտ էր, մը–խրճուած արդէն թանձր խաւարի մը մէջ: Դժուարութեամբ կը յառաջանայի :

Կառքս կը ցատկոտէր կաղնիներու հո–ղին մէջ թողած կարծր արմատներուն վրայէն, որոնք ցրուած էին սայլերու ա–նիւներուն թողած արահետներուն եր–կայնքին :

Ցանկարծ սաստիկ հով մը փչեց, ծա–ռերը գողդողացին, անձրեւի խոշոր կա–թիլներ իջան տերեւներուն վրայ եւ կայ–ծակը շողարձակեց :

Փոթորիկը ծայր տուաւ: Անձրեւը սկը–սաւ հեղեղի նման տեղալ: Փոքրիկ քայ–լերով կ'ընթանայի եւ ստիպուեցայ քիչ յետոյ կանգ առնել : Ձիուս ոտքերը ար–դէն ցեխին մէջ կը մտնէին եւ առջեւս ո–չինչ կը տեսնէի :

Որքան որ կարելի էր ապաստանեցայ լայն տերեւներով կազմուած ապաստանի մը ներքեւ :

Երկուքի ծալլուած, կկզած էի տերեւ–ներուն ետին, որոշած ըլլալով համբե–րութեամբ սպասել փոթորիկին վերջաւո–րութեան, երբ յանկարծ, կարծեցի դէմս՝ լոյսի մը շուքին տակ նշմարել բարձր հա–սակը մարդու մը: Կ'աշխատէի զայն ո–րոշակի տեսնել, երբ ան յանկարծ ամ–բողջ հասակովը ցցուեցաւ կառքիս կող–քին :

— Ո՞վ է հոն, որոտաց յանկարծ զօր ձայն մը:

— Դուն ինքդ, ո՞վ ես :

— Անտառապահն եմ:

Յայտնեցի անունս :

— Շատ լաւ, ձեզ կը ճանչնամ: Տուն կը վերադառնայիք :

— Այո... եւ սակայն անկարելի է այս փոթորիկով առաջանալ :

— Արդարեւ, կատարեալ փոթորիկ ...

Այդ պահուն, ապիտակ լոյս մը ոտքէն մինչեւ գլուխ լուսաւորեց անտառապա–հը: Անոր յաջորդեց ուրիշ աւելի խուլ ու դաժան փայլատակում մը եւ անձրեւը կրկնապատկուեցաւ :

— Տակաւին բաւական ճամբայ ունիք ձեր տեղը հասնելու համար, վերսկսաւ անտառապահը :

— Ի՞նչ ընել :

— Ձեզ ինծ մօտ կը հիւրասիրեմ, ըսաւ յանկարծ :

— Ուրախութեամբ :

— Մ'իջնէք կառքէն ...

Յառաջացաւ դէպի ձին, բռնեց անոր սանձէն եւ սկսաւ քաշել :

Կը քալէինք հիմա: Կպչած էի նստարա–նին, որովհետեւ կառքը ծուռ ու մուռ ճամբուն վրայ կը ցատկոտէր, նման ծո–վուն վրայ ձգուած ուռած գնդակի մը : Կը կանչէի շունս: Մատակ ձիս ալ դըժ–ուարութեան մէջ էր: Խեղճ կենդանին ցեխին մէջ խրած ոտները հազիւ կրնար դուրս հանել եւ յաճախ երերալով կը սահէր:

Անտառապահը, մութին մէջ կը յառա–ջանար, եւ իր ճամբուն ընթացքին ալ [...] ահեակ կը հակէր :

Այսպէս, երկար ժամանակ քալեցինք: Վերջապէս, առաջնորդս կանգ առաւ [...]

— Ահաւասիկ, հասանք, պարոն [...] ըսաւ հանդարտութեամբ :

Խոշոր դուռ մը բացուեցաւ, քանի մը փոքրիկ շուներ սկսան հաչել :

Գլուխս վերցուցի եւ մերթ ընդ մերթ փայլատակող լոյսերուն ընդմէջէն անտառ[ի] փոքրիկ տնակ մը, ընդարձակ բակի մը կեդրոնը: Պատուհանէ մը կուգար աղօտ լոյս մը:

Անտառապահը յառաջացաւ, բանած մը [...] ուս երախակալէն: Զարկաւ տնակին դը–ռան :

— Ահաւասիկ, ահաւասիկ, գոչեց նի[...] ակն առոյն ձայն մը :

Բոպիկ ոտքերու ձայներ լսեցի գրա[...] ետեւէն, նիգ մը կոնչեց, եւ տասներկու[...] տարեկան աղջնակ մը երեւցաւ դրան ս[...] մին: Հագած էր շապիկ մը, որուն ծայր[ը] րը պլլուած էին իր մէջքին իբրեւ գօտի, եւ ձեռքին ունէր լապտեր մը:

(*) Տարին, տէր, պարոն :

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԿԵՆԵՎ

(1 Շար.)

(*) Բիրիւք, ռուսերէն գայլ: Բառը փոխաբերաբար կը գործածուի ճանւ մե–ճակեաց մարդոց համար :

...ղ մշտականութիւն, կայ սակայն եկեղե... ...յու արեւելեան կողմում, դրսի պատի ...վրայ բարձր տեղում զետեղուած մի ...քանդակ, քարի վրայ քանդակուած, Ս. ...Նախավկան ծունկի՝ աղօ– ...ում է, իսկ Հրեաները քարերն իրենց ...ում բռնած կանգնած են քարկոծե–...ու գլխին: Վերեւ երեւում է մի հրեշ–...ակ, ձեռքում բռնած նահատակութեան ...ակ: Ձախ կողմի վերեւի անկիւնում ...քանդակուած են Ամենասուրբ Երրորդու–...թեան երեք անձերը –

...ամանակն է, եկեղեցու անունով, ...վանքն էլ կոչուած է Նախավկայի վանք: ...– Դարաշամբի կամ Շամբի ձորի ...ւանք է կոչւում, որովհետեւ վանքի առ–...ւ գտնւում է մի փոքրիկ ձոր, որ Շամ–...բի ձոր է կոչւում: Վանքից քառորդ ժամ ...հեռաւորութեան վրայ գտնւում է հայկա–...կան մի գիւղ՝ Դարաշամբ անունով, որ ...յաճախ յիշւում է պատմութեան մէջ:

...– Մագարթայ վանք է կոչւում, ո–...րովհետեւ վանքի հարաւային մասում ...գտնւում են Մագարթայ բարձր սարերը: ...այդ սարերի վրայից կարելի է տեսնել Ա–...րարատ եւ Նախիջեւան քաղաքը:

ՎԱՆՔԻ ԴԻՐՔԸ

Վանքը կառուցուած է Շամբի ձորի ե–...զերքում, ձորի ուղղութիւնը շարունակ–...ւում է գրեթէ մինչեւ Արաքսի ափը, ա–...րեւելեան կողմում գտնուող մի սարի ...ստորոտում: Ալիշանն ասում է «Ի դըժ–...ուարակոխ վայրի կանգնեալ կայ հռչա–...կաւոր մենաստանն»: Այսինքն վանքի ճա–...նապարհը դժուար է, ով որ գնացել է՝ ...լաւ է իմանում եւ հասկանում:

...Վանքը դղեակի կամ բերդի նման, չորս ...կողմից պաշտպանուած է ամրակուռ, ...հաստատուն պարիսպով: Պարիսպի չորս ...անկիւններում կան բրգաձեւ աշտարակ–...ներ, որոնցից մէն, հարաւային մասինը, ...կիսափուլ է. Շատ բարձր են պարիսպը ...եւ աշտարակները եւ բացայայտ երեւում ...է, որ վանքը թշնամիների դէմ պաշտ–...պանուելու մի վայր է եղած: Տեսնւում ...են աշտարակների վրայ փոքր լուսանցք–...ներ, նետ արձակելու կամ հրացան պար–...պելու համար:

...Վանքը շինուած է զառիվայրի վրայ. ...Տափարակ տեղ չունի: Առջեւը ձոր է:

ՎԱՆՔԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴՈՒՌԸ

Վանքի չորս կողմի պարիսպից ներս ...մտնելու համար կան մի քանի փոքրիկ ...դռնակներ, որոնք շատ ամուր կերպով ...փակուած են եւ հազուագիւտ պարագա–...ներում միայն կը գործածուեն: Վանքի ...գլխաւոր մուտքի դուռը գտնւում է արեւ–...մտեան կողմում: Շինուած է սրբատաշ ...տափակ քարերով: Վերեւում կայ քան–...դակուած մի փոքրիկ Տիրամայր: Դրան ...առաջ գտնուող փոքր բակից մի քանի ...քայլ հեռաւորութեան վրայ, ճիշդ դիմա–...ցը, հոսում է վանքի աղբիւրը: Ջուրը ...լցւում է մի աւազանում, որ ծառայում է ...ոռոգելու վանքի մշակուելիք հողերը, պտղատու ծառեր, բանջարեղէններ: Ժամանակին այդտեղ մեծ անտառ է եղել, բոլոր ծառերը կտրել են:

Հաղիւ դռնից ներս էք մտնում, դըտ–նըւում էք կամարապատ, քարաշէն բար–ձըր մի նրբանցքում. ձախ կողմի դուռը տանում է եկեղեցի, որ գտնւում է վան–քի հիւսիսային մասում: Մուտքի դրան դիմացը կայ մի փոքրիկ նրբանցք, ուր կարելի է գնալ քարէ փոքր աստիճաննե–րից բարձրանալով:

Այդտեղ գտնւում են զոմը, անտեսա–տունը եւ ուրիշ խուցեր:

Մուտքից եթէ շրջուէք աջ կողմ, եւ բարձրանաք աստիճաններից վեր, կը հասնիք խեկական վանքի յարկաբաժնի մուտքի դրան, որից ներս մտնելով դուք ձեզ կը գտնէք վանքի մեծ բակում:

Վանքի մէջտեղի բակի չորս կողմում են գտնւում բոլոր խուցերն ու յարկա–բաժինները: Այս բոլոր շինութիւնները, երեք կամ երկու յարկանի, իրարու միա–ցած են սենեակներով, կազմելով մի ամ–բողջութիւն՝ վանքը: Կան բազմաթիւ չափ խուցեր: Անպայման որոշ մի յար–կաբաժին վերապահուած էր առաջնոր–դին, մի ուրիշը եպիսկոպոս կամ վարդա–պետ միաբաններին եւ մի որոշ յարկա–բաժին էլ յատկացուած էր ուխտաւորնե–րին: Վանքում գտնւում են նաեւ սրահ–ներ, կամարակապ, առաստաղը բարձր, նման մի մատրան: Այս ընդարձակ սրա–հը գտնւում է բակի հարաւային մասում: առաստաղը շատ ցած, իսկ գետինը տախ–տակամած էր: Այս սրահների իսկական գործածութեան նպատակը մեզ անյայտ է:

Վանքի արեւմտեան մասի յարկաբաժնի երկու յարկերն էլ ման եկայ, գրեթէ մի–եւնոյն ձեւով կառուցուած են: Մէջտեղը մի երկար նրբանցք, երկու կողմը խու–ցեր՝ շատ լաւ վիճակում: Քարաշէն խցե–րում կային կէճից շինուած յարմարու–թիւններ, գրելու, աշխատելու, սեղանե–լու, նոյնիսկ մի խցում փայտէ մի պա–հարան: Մի քանի խուցեր նկարչական զարդարանքներ ունէին: Այս մասում, երկրորդ յարկում գտնւում է մուտքի դը–րան նայող պատշգամբ: Առ հասարակ բո–լոր շինութիւնները հին սովորական ոճով են, հասարակ քարով եւ ցեխով: Հա–րաւային յարկաբաժնի վերեւի պատու–հանները ենթադրել են տալիս, որ փուլ է եկել երրորդ յարկից, մնացել միայն հետքերը:

Վանքի արեւելեան յարկաբաժինը գնա–լու համար, բակից փոքրիկ քարէ աստի–ճաններից վեր պէտք է բարձրանալ: Աս–տիճանները բարձրութեան վրայ եւ ամ–բողջ երկայնքին, երեւում է մի գետնա–փոր յարկաբաժին: Բակի կողմ բացուած են օդանցքի նման լուսամուտներ: Նկուղ–ներ են մութ, որոնք ծառայում էին վը–տանգի ժամանակ իրեղէնները պահելու:

Արեւելեան յարկաբաժնի առջեւ կայ մի փոքրիկ տարածութիւն, բակը: Այս յար–կաբաժինը, որ աւելի ներկայանալի տեսք ունի երկու յարկանի է: Մէջտեղում երեւում է երկրորդ յարկի մուտքի մեծ դուռը, որ մի պատշգամբի է նմանում, առջեւի դուրս ցցուած տախտակամածի պատճառով: Հաւանական է դա փայտէ աստիճանի մնացորդ մասն է, որով բար–ձրանում էին երկրորդ յարկը: Այս յար–կաբաժնի պատերի քարերը սրբատաշ են: Մէջտեղի մուտքի դրան վերեւ, մէջտեղը կայ մի փոքրիկ խաչքար, աջ ու ձախ կողմ երկու համառօտ արձանագրութիւն–ներով, բայց անընթեռնլի: Ոչ մի կարե–լիութիւն կար բարձրանալու երկրորդ յարկը: Ենթադրում եմ, որ այս յարկա–բաժինը վերապահուած լինի վանքի Ա–ռաջնորդ Հօր: Որովհետեւ առաջին յարկի մի խցի դրան վերեւ կարդացի հետեւեալ արձանագրութիւնը.—

«Մասայ Պետրոս,

Շնորհիւն Աստուծոյ նորոգեցաւ գայս սենեակս ձեռամբ իմով անարժանիս իբր առաջնորդ Սուրբ Ուխտիս Սարգիս վար–դապետ դաչեցւ ի ժամանակի Տեառն Եփ–րեմի եւ Օհաննէսի կաթողիկոսաց եւ եր–կուեց Տէրութեանց Ռուսաց եւ Պարսից Բարախանի եւ Նիկոլայ արքայից եւ էր ժամանակս այս որք տեղափոխուեցան ազգն Հայոց եւ ամենեքեան այն կոյսն Ե–րասխայ 1832, 7 Յուլիսի, ՄՌ. ՏՆ»:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՒԼԱՂԵԱՆ

(Շար. 5)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԻՐԱՆՕ ՏԸ ՊԵՐԺԸՐԱՔ... ԱՍՏՂԱԳԷՏ

Միջ – մոլորակային ճամբորդութիւն–ները անկասկած պիտի լլլան քանբորդ դարու գիտական մեծագոյն նուաճում–ները:

Ամերիկացի գիտունները ցարդ այդ ուղղութեամբ կատարեցին գործնական փորձեր եւ խորհրդային գիտունները, ի–րենց կարգին, կը խորհին շուտով դէպի լուսին ուղարկել ճամբորդ մը: Բացի Լու–սինէն, կը մտածուի նաեւ մարդ ուղար–կել դէպի Հրատ եւ այլ մոլորակներ...

Աստեղագիտութիւնը կը յառաջանայ հսկայաքայլ:

Սակայն, գիտական այս մարզին մէջ հետաքրքրութիւնը չի պատկանիր միայն ու միայն քանբորդ դարու գիտնական–ներուն: Անոնք, այս ուղղութեամբ, ու–նեցած են իրենց նախակարապետները:

Արդարեւ, Երկրէն դէպի Լուսին՝ ըն–դարձակ տարածութեան ճամբան առաջին անգամ «կտրողը» եղած է Լիւսիէն (մեր թուականի Բ. դարուն) որ այդ «ճամբոր–դութեան» նկարագրութիւնը ըրած է իր «Իրական Պատմութիւն» հատորին մէջ, որ յետագային բարձի դիրքը դարձած է Վերածնունդի շրջանի յառաջդիմասէրնե–ներուն (Էրասմ, Ռապըլէ):

Անուհետեւ այս ուղղութեամբ ուսում–նասիրութիւններ եւ աշխատանքներ կա–տարած են նաեւ Թոմաս Մորիս (1518), Քամփանելլա (1620) եւ սակայն անջրպե–տի առաջին հետախոյզը եղած է Քոփեր–նիկի, Քեփլերի, Կալիլէի եւ Քասենդիի հետեւորդ՝ Ֆրանսացի մեծ բանաստեղծ եւ թատերագիր՝ Սավինիէն տը Սիրանօ տը Պերժըրաք (1619 – 1655):

Այդ թուականներուն Սիրանօ տը Պեր–ժըրաք գրած է գիրք մը՝ «Միւս Աշխար–հը», որուն մէջ երեւակայած է ճամբոր–դութիւն մը դէպի Արեւ եւ դէպի Լուսին:

Այս երկը Սիրանօ տը Պերժըրաք գրած է ոչ թէ անոր համար որ ինք միայն ե–րազող մըն էր ու երեւակայող մը, այլ ա–նոր համար որ ուզած է այդ թուական–ներուն իսկ քննել, ստուգել եւ ճշդորոշել գիտական բազմաթիւ այժմէութիւններ: Ուզած է հաստատապէս գիտնալ թէ աշ–խա՞րհն է որ կը դառնայ ինքն իր եւ Ա–րեւուն շուրջ, թէ ոչ՝ Լուսինը՝ որ ինքնին աշխարհ մըն է, կը դառնայ երկրին շուրջ: (Ջմոռնանք որ 1633ին էր որ Եկե–ղեցին (հաւատաքննութիւնը) պարտա–դրեց Կալիլէն երդուիլ թէ՝ Երկիրը չէր դառնար):

Սիրանոյի ժամանակակիցներուն հա–մար, արդարեւ, «Լուսինը երկնից պա–տուհանն էր ուրկէ կը նշմարուէր եր–ջանկայիշատակներու փառքը», եւ կամ, կը մտածէին թէ՝ «Բագոս, որ հօն, վե–րը, հիմնած էր գինետուն մը, լուսինը իրրեւ նշանատախտակ զետեղած էր իր խանութի ճակատին», եւ կամ կը խորհէ–ին թէ նոյնինքն Արեւը «օր մը ճառա–գայթաթափ եղած, կը գիտէր ծակէ մը թէ՝ ի՞նչ կ'ընէին Աշխարհի մէջ երբ ինք հոն չէր...»:

Սիրանօ տը Պերժըրաքի ձեռնարկը նը–պատակ ըրած էր իրեն վերջնականապէս բառնալ այս թիւր կարծիքը: Ու կը գրէ իր «Միւս Աշխարհը»:

«Միւս Աշխարհ»ը, որուն մէկ փաճ–քէզին կը յաջորդէ սաքիրին, հրատա–րակուած է Սիրանօ տը Պերժըրաքի մահէն ետք միայն, իր բարեկամին՝ Հանրի Լըպրէի ջանքերով: Հեղինակին յանկար–ծական մահով գործը արդէն գրեթէ կի–սաւարտ էր մնացած:

Ճշմարիտ վէպ մըն է այս գործը, ուր ճարտարօրէն եւ գրական գունաղեղ ոճով մը իրարու են ագուցուած իրականն ու երեւակայականը, որուն մէջ սակայն «ցնորքը» թմրեցուցիչ հաշիշ մը չէ, այլ հատու զէնք մը՝ պայքարողին ձեռքին:

Այսպէսով, ուրեմն, այժմ Սիրանօ տը Պերժըրաք, կը ներկայանայ երկու դի–մագիծերով: Մէկը՝ առասպելական ու հէքեաթային Սիրանօն, որուն գովքը հիւ–սած են բազմաթիւ բանաստեղծներ, եւ միւսը՝ իրական Սիրանօն՝ որ աւելին կարժէ քան իր անուան շուրջ ստեղծուած առասպելը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Ա... եղաւ այնքան արագ եւ անսպասե–...լի, որ բոլորը ցնցուեցին ու մնացին սա–...ռած. Դա բառ երեւոյթին անսպասելի էր ...ւոր համար. հեծուորի անկումն զգալով՝ ...ս վիզը թեքեց, առեւ ընկնողին նայե–...լու, եւ փախաւ ծառերի միջով ... Այդ ...տեսնելով թիկնապահը նոյնպէս վազեց. ...նրան հետեւեց եւ միւս իշխանը:

...Երնական մարդիկ, այս տեսնելով, ...կոնք քաշեցին աղատ, իսկ Թորգոմն ու–...զեց վազել նրանց յետեւից, բայց պառաւի ...եւ պամարդկանց ձայնը զգաստացրեց ...նրան:

— Թող, Թորգոմ, արիւնի տէր մի լի–...նի...

— Թորգոմը կանգ առաւ, եւ երբ նա ...տեսաւ՝ խմբի միւս անդամները՝ տը–...ղամարդիկ, կանայք խուճապով հաւա–քեցին ինչ ունէին եւ կապոցները չալա–կած, երեխան գրկած պատրաստուեցին հեռանալ, վախենալով, թէ ընկած, գու–ցէ եւ ուշակորոյս իշխանը կ'ելնի հիմա եւ կը գայ վրէժխնդիր լինելու...

Մինչ մեծերն զբաղուած էին այդ հոգ–սով, փոքրիկ ինը տարեկան տղան վա–զեց վերցրեց իշխանի ընկած թուրը կա–նաչների միջից:

— Թող, Յուսիկ, պէտք չէ, նզոված բանը, — պոռաց մայրը վախեցած:

Տղան սակայն չթողեց:

— Ջէ՞ կը գան նորից կը վերցնեն մեզ զարկելու, — ասաց:

— Բեր, բեր, տղաս հարկաւոր կը լի–նի, — ասաց Թորգոմը տակաւին յուզուած ձայնով, եւ փոքրիկ տղան, դրանից խրա–խուսուած, քարշ տուեց մերկ թուրը նը–րա դատատակից բռնած:

Երբ վերջապէս շարժուեցին բացատից՝ նրանք քայլեցին արագ, հեւալով, շատ–պելուց առաջ կռացած, ու առժամ մէկը չէր արտասանում մի բառ: Բաւական տեղ գնալուց յետոյ, վերջապէս, երիտասարդ Թորգոմն ասաց.

— Պէտք էր ամէնքին սատակել, որ լուր չտանեն եւ հետապնդում չուղարկեն:

— Պէտք չէ, զաւակս, — հեւաց ծերու–նին: —

Պէտք չէ: Ամէնը իմ պատճառով եղաւ: Պէտք չէ... — Նա լռեց մի փոքր եւ ապա ասաց խղճուած — Որ եղաւ այդպէս՝ հեռանանք շուտ, այլապէս կը գան եւ ա–մէնքիս կը սատակեն անիրաւները...

Ու բոլորը ահարեկ արագացրին քայ–լերը:

Գնում էին անտառի խիտ ծառերի մի–ջով, իրար յետեւից եւ անխօս. յուզուած էին, եւ այնքան, որ չէին նկատում, թէ Յուսիկը մնացել է բոլորի վերջում եւ հանդիստ քարշ է տալիս մերկ սուրը, ո–րը մերթ խրւում էր կանաչների մէջ, մերթ շողում արծաթ փայլով...

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Վախը մեծ զգացում է. նա երբեմն ան–դամալոյծ է անում մարդուն, բայց յա–ճախ մղում է հնարագիտութեան ու խի–զախութեան:

Այսպէս կատարուեց եւ անտառի մարդ–կանց հետ: Սկզբում, տեսնելով իշխան–ներին՝ զինուած թիկնապահներով, նը–րանք ընդարմացան վախից, սակայն ըզ–գալով իսկոյն իրենց կեանքին սպառնա–ցող վտանգը, այն, որ եկողները կամե–նում են կալանել իրենց եւ ետ ուղարկել, ուր առան. եւ երբ ընկաւ յարձակուող–ներից մէկը, իսկ միւսները փախան, խումբն շտապեց հեռանալ բացատից այն–պիսի արագութեամբ, որ անսպասելի էր յոգնած մարդկանցից:

Օրը մթնում էր, անտառը խոժոռւում էր եւ մռայլւում. բարձրացած քամին տարուբերում էր ծառերը, եւ նրանք ճղներով զարկւում էին իրար ու խշշում մերթ մեղմ՝ սարսուռով, մերթ բարձր՝ տագնապահար, անտառը լցնելով բազմա–ձայն ժխորով:

Եւ այժմ փախստական մարդկանց այդ խումբը հետզհետէ խորանում էր անտա–ռում, ձգտելով, որքան կարելի է հեռա–նալ այնտեղից, ուր երեւացին իշխան–ներն իրենց թիկնապահներով: Ու որքան առաջ էին գնում՝ անտառն աւելի էր խը–տանում ու մթնում. քայլելը դառնում էր դժուարին: Մի կողմից խանգարում էին բեները, կապոցները, որ դէմ էին առ–նում ծառերին, ճղներին, միւս կողմից՝ թփերը, մացառներն էին կտրում ճանա–պարհը:

Իշխանին զարկող երիտասարդը, որին Թորգոմ էին ասում, ծերունուն տանում էր թեւանցուկ արած եւ շուտ – շուտ ետ էր նայում տեսնելու, թէ խմբի մարդիկ բոլո՞րը գալիս են, ետ մնացող չկա՞յ: Երբեմն էլ դառնում – խրախուսում էր մօրը եւ նրա հետ եկող աղջկան, որ ծե–րունու դուստրն էր:

— Արի, մարէ... Ջգոյշ, Մինա, այս–տեղ փշոտ թփեր կան:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Լաւ, բայց յարգելի առեւտրականներ, դուք նո՞ր կը տեսնէք ձեր հոգեւոր պետին բոլոր այս թերութիւնները։ Պիտի ըսէք թէ մոլորած էք շարժման անցնիլ՝ նկատելով որ իշխանութեան մարդն էր։ Եթէ լուր չունէիք, ձեր շուրջիններուն հարցնէիք ու հասկնայիք։ Ի ժողով չորս ամիս պիտի ըլլայ որ իշխանութիւնը ձեռք փոխած է։ Դուք արդեօք ո՞ւր էիք այս չորս ամսուան ընթացքին։ Ձեզմէ ժամանակ մէկը որ յատկապէս Պատրիարքին դէմ խօսելու գացած էր թերթի մը խմբագրատունը, չէ ուղած լուսանկարուիլ եւ ջանացած է դէմքը ծածկել լուսանկարի գործիքին դէմ։ Նոյնիսկ ատեն ատեն իր պայուսակը իբր վահան գործածելով պաշտպանուած է լուսանկարչական գործիքին զօրաւոր լոյսէն։ Կարծես թէ յարգելի առեւտրականը յանցաւոր մըն է, որ դատարանի դռնէն դուրս կը հանուի՝ բանտի կառքը նստելու համար։

Ինչո՞ւ այս ցոյցերը երբ քանիցս ըսուած է թէ առանց խտրականութեան պիտի պաշտպանուին փոքրամասնութեան հայրենակցական իրաւունքները, եւ երբ ձեզմէ ոչ մէկին ուսերուն վրայ կը ծանրանայ այն պատասխանատուութիւնը, որ յառաջ կուգայ Գարեգին Լֆէնտիին գործած սխալէն։

Հոգեւոր պետի մը քաղաքական ժամկլաւիլութիւնը կամ հացկատակութիւնը (ռալքավութբլըք) այնքան կ'ըլլայ ու միայն իր քթէն բերնէն կուգայ։ Ապա թէ ոչ, Գարեգին Լֆէնտիին աթոռին հեռանալով ոչ մէկ ցեղ կը ցատկէ ձեր վրայ։ Եթէ այնքան ժամանակ եւ ըլլ տարբեր պատճառներ ալ յառաջ քշելով՝ ջանաք զայն զլեւնել, ձեր ձեռքով դուք ձեզ սեւցուցած կ'ըլլաք։

Ցեղաշրջական կառավարութիւնը ոչ ոքի պիտի զգլի նամակի մը պատճառով։ Մնաց որ ձեր հոգեւոր պետը, որուն համար ցնցած է կ'ըսէք, կրցած է հաշուի առնել կարգ մը հաւանականութիւններ։ Ահաւասիկ նամակէն մաս մը.—

«... Ձեր, մեր յարգելի Հանր. Նախագահին ու Ազգ. Մեծ Ժողովի հայրենասէր երեսփոխաններուն եւ ձեր կառավարութեան հաւատարիմ կարգապահ բանակին կողքին կը գտնուի մեր ազգը»։

Ոչ ձեր մերկացումները, ոչ ալ Գարեգին Լֆէնտիին բացատրութիւնները չեն կրնար այնքան ի լաւ բարեփոխել կացութիւնը, որքան ինքնինքն այդ նամակը, որ մեծ իրարանցումի մատնած է ձեզ։ Պատրիարքը երբ միասնականութեան հաւատարիմը կը չուայլէր, չէ մոռցած թուրք բանակն ալ յիշել ի շարս այն մեծերուն զորս թուեր է։ Ինչպէս գիտէք, այսօր թուրք բանակին ներկայացուցիչներն են՝ որ գործի գլուխ կը գտնուին։

Կը տեսնուի թէ ձեզմէ ոչ մէկը պատճառ ունի մտատանջուելու։ Դուք երէկուան իշխանութեան եւ այսօրուան իշխանութեան կողքին էք։ Եթէ աւելի առաքելութիւն ընէք այդ նամակին դէմ, կ'ազդարարենք ձեզի թէ ուրիշ իմաստներ ալ կրնանք հետեւցնել անկէ։ Ամէնէն ադէկը՝ լռեցէք, եւ լրացուցէք պակասները ձեր այն մարմիններուն ու խորհուրդներուն, որոնց թերիները կը մերկացնէք։

Գարեգին Լֆէնտին կը հրաժարի կամ կը նստի, ատիկա չի շահագրգռեր մեզ։ Ամէն պարագայի՝ մենք չենք որ պիտի համբուրենք անոր ձեռքը։ Միայն, ձեր անկեղծ դիրքաւորումը տեսնենք, որպէսզի հասկնանք թէ որո՞ւ կողքին էք»։

ԽՄԲ.— Վաղը պիտի տանք Պատրիարքին անհատական յայտարարութիւնը, որ դրկուած է Պոլսոյ թուրք թերթերուն։

Տէր եւ Տիկին Արման Զահրէճեան եւ աղջիկը՝ Շաքէ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ՎԱՀԷԻ

դառնաղէտ եւ յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 20ին, չորս ամսականին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ ժամը 14·30ին, բնակարանը՝ 72 Ալէ Անրի Պարպիւս, Փավիյօն Սու Պուա, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փավիյօն Սու Պուայի նոր գերեզմանատունը։

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿՍԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին։

Մուտքը ազատ է։

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

արձանագրութիւնները չափէն աւելի լեցուած ըլլալով, տնօրէնութիւնը կը խնդրէ որ ներկայ ուսումնական տարուոյ համար նոր դիմումներ չկատարուին նամակով կամ հեռաձայնով։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Ազգային Տան մէջ (Րիւ տը Թրէվիզ)։

Պիտի խօսի «Նայիրի» շաբաթաթերթի խմբագրապետ Պ. Անդրանիկ Ծառուկեան։ Նիւթ ունենալով Ազգային հարցեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարոյր Մինասեան եւ Պ. Արամ Զրաքեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի իրենց սիրելի եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՎԱՐԴՈՒԿԵԱՆԻ (մահացած Մեքսիքոյի մէջ) յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ ամէն Կիրակի առաւօտ, Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին, Մարսէյլ, ժամը 10·45ին, Րիւ Ժէմափ, թիւ 20։

Պիտի քարոզէ Վեր. Յբբ. Հեչվաճեան։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻւ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Յ. Կապ. Խաչի եւ Ջարսանճաքի Հայր. Միութեան։

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՉԷ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Յ. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ'երգէ Օր Լուիզ Հաքէլեան, կը նուագէ Պ. Սիրանեան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան։ Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան։

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՕՇԻՆ ՎՐԴ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ։

Շաբաթ Նախատօնակ եւ Լոյսաբեր ժամը 17ին։

×

Տէսինի Կրօն. ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեան։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Վարագայ Խաչին։ Ջայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

Տէր Վիլիկենտիոս Վ. Դաւիթեան։

Պրագիլի Րիօ տը Ժանէյրօ քաղաքին Հայ Կաթոլիկէներու ժողովրդապետը։

Սիրով կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ծանօթները։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանէլօ Քաչանի «Մուրատ» խումբի կողմէ։

Այս Կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ։ 17 Րիւ Պլէօ։

Հաճելի մթնոլորտ Պուֆէ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի աւանդական մատաղ օրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ մէջ։ Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Ս. ԵՊՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 24 SEPTEMBRE 1960

Տարի – թիւ 9908 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4709

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

...ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿ... 1.— ՎԱԽՑՆԵԼ ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ. 2.— ՎԱԽՑՆԵԼ ԱՄԵՐԻԿԱՆ. 3.— ...ԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՀԻԼ ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

...տեղեկագրին հեղինակը, որ ...պահովութեան կազմակերպու– ...մէջ երկար տարիներ ծառայած անձ ...մը օտարեւ ներկայացուցած մա– ...էջ կը վերլուծէ դեմոկրատ իշխա– ...դրդապատճառները եւ ապա ա– ...պատասխանատուութենէն ազատելու ...վանած յուսահատ ճիգերը :

×

...կարծեմ թէ հետեւեալ օրինակներն ...չափ փաստ մը կրնան կազմել թէ ...մի դէպքը Դեմոկրատ իշխանու– ...գործն է :

Անկախութեան Պողոտային վրայ ...աթատրոյ դեղարանն ալ մասամբ ...ուած է. Տէրը հայքական է եւ Օ– ...ին նախադաս :

...Նոյն միջոցին կողոպտած են Հարպիյէյի ...ալին փաստաբան ...ւ... Տէրերը հայքական են եւ ա– ...գիտէ թէ միշտ նիւթական օժան– ...թիւն կ'ընեն կուսակցութեան :

...Բ. Մ. վաճառատունն ալ նոյն ...մէջ կը գտնուի :

...Մեշրուտիյեթ պողոտային վրայ ...Աաքարիայի նոր կառուցած խա– ...ամբ աւերուած է: Սայիթ Սաքար– ...ծանօթ է :

Յարակից Զուքուրմա վաճառատան ...ւիցկերը խորտակուած են: Վաճա– ...ան եւ չէնքին տէրերը հայքական են:

Պանքալար պողոտային վրայ Սա– ...վաճառատունը մասամբ աւերուած ...Տէրերն են Ֆիլիպիթ Եիւզմէթլը, Սաուտ ...օսման, Միթհաթ Նեմլի եւ Նուրի ...օղլու :

...արելի է տակաւին երկարել այս օրի– ...ակները :

×

...խանութիւնը, առաջին օրերուն, ու– ...է հոլը կուսակցութեան բեռցնել 6–7 ...տեմբերի դէպքերը: Երբ հասկցած է ...կան չյաջողիր, համայնավարները ...քշած է: Արդարեւ, «Կիպրոսը ...է» ընկերակցութեան վարչական ...ի անդամներուն մէջ կայ նաեւ Բեա– ...խօսել անունով մէկը որ ձերբակալ– ...է Պաշարման Վիճակին կողմէ. ...կայ չկայ որ համայնավար է այս ...մի խօսելը որ պղտոր գործեր տե– ...է Սուրիոյ, Լիբանանի եւ միջին ա– ...կան կարգ մը այլ երկիրներու մէջ : ...այժմ յատկապէս կանգ կ'առնեն ա– ...վրանին վրայ: Եթէ կարենան դատա– ...ել այդ Բեամիլ խօսալը, դատարա– ...ուոնայրին վրայ հիմնուելով ամ– ...աշխարհի առջեւ պիտի ծանուցանեն ...ուած է որ 6–7 Սեպտեմբերի դէպ– ...կազմակերպուած էին համայնա– ...ներուն կողմէ: Բայց ես կը պնդեմ թէ ...դէպքը համայնավարի գործ չէ: Ո– ...եւ երկար տարիներէ ի վեր պայ– ...ցայ համայնավարներու դէմ, 10 ...ի գործակցեցայ Ազգային Ապահո– ...թեան հետ: Նոյնիսկ, Ազգային Ապա– ...ութեան կողմէ ես հետապնդեցի եւ ...կալեցի կալեցի նշանաւոր Սապահատ– ...Ալիի դէպքը եւ անոր առընչութեամբ ...ուրբերլիի դատավարութեան խնդիրը: ...որ այս փորձառութիւններուս վրայ ...մնելով կը պնդեմ թէ 6–7 Սեպտեմ– ...ի դէպքը համայնավարի գործ չէ : ...որ, ինչպէս ամէն ոք գիտէ, հա– ...յնավարները ոչ թէ միակ ազգի մը, ...բոլոր ազգերու հարուստներուն եւ ա– ...թավայրերուն թշնամի են :

(Շար. 6)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՆՔԶԻՆՔ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Պատրիարքարանին կողմէ «լուսաբանութիւն» մը ղրկուած է Պոլսոյ բոլոր թուրք թերթերուն, ինչպէս նաեւ Թուրք Ուս. Միութեան :

Թուրք թերթերէն ոմանք ամփոփ կերպով, իսկ Ենի Իսթանպուլ ամբողջութեամբ հրատարակած են Պատրիարքարանի լուսաբանութիւնը, զոր թարգմանաբար կու տանք ստորեւ.—

Անկեալ վարչապետ Ատնան Մենտերէսի քաղաքականութեան եւ շարժումներուն իմ կողմէ հաւանութեան արժանացած եւ խրախուսուած ըլլալու մասին մամուլին մէջ երեւցած գրութիւնները, նկատելով որ ամբողջութեամբ իրականութիւնը չեն պատկերացներ, այս մասին հանրային կարծիքը լուսաբանելու նպատակաւ, կը խնդրեմ որ յետագայ յայտարարութիւնս հրատարակէք.—

1.— Հայոց Պատրիարքութիւնը հոգեւորական պաշտօն մը ըլլալով՝ քաղաքականութեան հետ ոչ մէկ կապ ունի: Միայն թէ, նկատելով որ Թուրք հաւաքականութեան հայրենասէր մէկ մասնիկը կը կազմէ այն համայնքը, որուն հոգեւոր պետն եմ, այն համոզումը ունիմ թէ օրուան կառավարութեան հանդէպ հնազանդութիւն եւ յարգանք կը պարտի: Անկեալ իշխանութեան ուղղեալ նամակիս ժխտական բնոյթի մը վերագրումը, իմ ճշմարիտ զգացումներուս ներհակ ըլլալով, վերջին ծայր ցաւ պատճառած է ինծի :

2.— Նկատելով որ այն ատեն չէի գիտեր բնոյթը այն վարմունքին, որ անկեալ իշխանութեան կողմէ ի գործ կը դրուէր հանդէպ համալսարանական մեր սիրելի երիտասարդութեան, խորհած էի թէ ուսանողներուն քաղաքականութեամբ զբաղիլը կրնայ անոնց ուսման արգելք ըլլալ եւ ըստ այնմ արտայայտուած էի : Ինչպէս որ մեր Մեծ Աթան եւս «ինկական առաջնորդը գիտութիւնն է» պատգամած է, այս տեսակէտով բնաւ երբեք խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ այն պնդումը թէ իմ կողմէ հաւանութեան արժանացած է, այդ Թուականներուն ուսանողներուն հանդէպ ի գործ դրուած վերաբերումներ, որոնց խիստ դէչ ըլլալը վերջը հասկցուեցաւ: Գլուխ հանուելէ ետք այն յեղաշրջումը, որ մեր երկրին համար բարեկէպ եղաւ եւ երեւան ելլելէ ետք այն ատենի անիրաւ ու դէչ վերաբերումները, խղճի կատարեալ համոզում գոյացուցի թէ մեր սիրելի երիտասարդներուն կողմէ անկեալ իշխանութեան դէմ կատարուած ձեռնարկները իրաւացի էին: Ահա այս համոզումով է որ 5 Յունիս 1960ին, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ իմ նախագահութեամբս աղօթք կատարել տուի ի հանգիստ հոգիներուն այն երիտասարդներուն որոնք ազատութեան պայքարի ճամբուն վրայ իրենց կեանքը զոհած էին եւ նոյն առթիւ խօսած քարոզիս մէջ հանգիստ հայցեցի հոգիներուն համար այն հայրենասէր երիտասարդներուն, որոնք սիրելի Աթաթիւրքին գծած ճամբէն ընթանալով 27 Մայիսի յեղաշրջումը գլուխ հանելու համար զոհուած էին: Նոյնպէս 6 Յունիս 1960 թուականին Համալսարանի յարգելի վերատեսուչ Փրոֆ. Սըտըք Սամի Օ– նարի ալ գրած մէկ նամակիս մէջ խնդրած էի որ կատարուած հոգեհանգստեան արարողութեան մասին, տեղեկութիւն արուի Համալսարանի մեր երիտասարդութեան, ինչպէս նաեւ այն սիրոյն եւ համակրանքին մասին՝ զոր միշտ կը սնուցանեմ անոնց հանդէպ :

Այս առթիւ յեղաշրջումին եւ կառավարութեան հանդէպ՝ մեր համայնքին, Պատրիարքարանին, բոլոր եկեղեցիներու թաղականութեանց և նուաստ անձիս խոր փառաւոր անգամ մը եւս կրկնել ինծի համար պարտականութիւն կը նկատեմ եւ այն պարտականութեան հետեւանքով մեծ հաճոյք ու պատիւ կը զգամ :

Յարգանօք՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊՍԿ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերը նոր նամակ մը եւս գտած եւ հրատարակած են Մենտերէսի թուղթերուն մէջէն, Հայոց պատրիարքին ստորագրութեամբ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՑԸՆՀԱՈՒԸՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

ՄԱԿի վերջին նիստին խօսք առաւ Այզընհաուըր: Ան չէր եկած իբրեւ ամերիկեան պատուիրակութեան պեկավարը, ինչպէս Խրուշչեւ, այլ՝ պետութեան մը պետավարը որ անմիջապէս Ուոշինկթըն վերադարձաւ ճառէն ետք որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Միացեալ Նահանգներու նախագահին քաղաքական կտակը :

Իր ճառի ընթացքին պարզեց Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը եւ տեսակէտները.— 1) Միայն ՄԱԿն է որ կրնայ արդար խաղաղութեան մը հաստատման միջոցները առեղծել :

2) Ափրիկէի մէջ օտար միջամտութիւններ եղան, որոնք մարտահրաւէր են միջազգային կազմակերպութեան դէմ: Եթէ վերիվայրումները տարածուին Ափրիկէի մէջ, աշխարհ կրկին ուժի եւ զօրութեան ճամբան պիտի առնէ եւ այն ատեն փոքր ազգերը մեծերուն կեր պիտի դառնան : ՄԱԿի բոլոր երկիրները պէտք է յարգեն ափրիկեան պետութեանց իրաւունքները՝ ընտրելու իրենց ապրելակերպը :

3) ՄԱԿը պատրաստ պէտք է ըլլայ օգնելու Ափրիկէի երկիրներուն, առանց որ իրենց ապահովութեան պահպանման համար անոնք մեծ եւ վտանգաւոր ծախքերու մէջ մտնեն զինուելու համար :

4) Քոնկոյի հարցին կապակցութեամբ, ՄԱԿի բոլոր պետութիւններն ալ, անխտիր, պէտք է զօրավիգ կ'անգնին ՄԱԿի առանձնած պարտաւորութիւններուն: Պետութիւնները պէտք է օգնեն Ափրիկէի տնտեսութեան յառաջդիմութեան ու այս ուղղութեամբ ՄԱԿի բիւճէի օժանդակութեան դրամագլուխը պէտք է հարիւր միլիոն տոլարի բարձրացուի: Միւս կողմէ միջազգային դրամատունը պէտք է աւելցնէ իր օժանդակութիւնը :

5) ՄԱԿը պէտք է զարկ տայ տնտեսական եւ ընկերային օժանդակութեան իր ծրագրին, լատին Ամերիկայի, Ասիոյ, Միջին Արեւելքի եւ թերաճ երկիրներուն նկատմամբ :

6) Միջազգային ոստիկանական ուժ մը պէտք է գոյութիւն ունենայ, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը հաստատել հոն, ուր ան վտանգուած է :

7) Մոլորակները սեփականութեան առարկայ պէտք չէ դառնան եւ Մ. Նահանգները համաձայն են որ ոչ մէկ պետութիւն զինուորական գործողութեան ձեռնարկէ հոն :

8) Ամէն արուեստական արբանեակի արձակում կամ միջմոլորակային կայանի հաստատում ՄԱԿի հսկողութեան ներքեւ պէտք է կատարուի, որ միեւնոյն ատեն պարտականութիւն պիտի ունենայ զեկավարելու՝ մոլորակները խաղաղ նպատակներու գործածելու միջազգային համագործակցութիւնը :

9) Զինաթափութեան շուրջ բանակցութիւնները պէտք է շուտով վերսկսին: Մ. Նահանգները պատրաստ են ենթարկուելու միջազգային քննութեան մը գրութեան: Մ. Նահանգներու ուժը պաշտպանողական է :

10) Պէտք է վերջ տրուի զինուորական «պաղտնի» պատրաստութիւններուն: Երկու ճակատներու մասնագէտները պէտք է ձեւ մը գտնեն վերջ դնելու համար կորիզային զէնքերու արտադրութեան: Եթէ համաձայնութիւն մը գոյանայ, Մ. Նահանգները պատրաստ են Խ. Միութեան հետ, համապատասխան քանակութեամբ կորիզային զէնքեր արտադրող նիւթեր միջազգային մթերանոց մը փոխադրել :

11) Արեւմտեան Պերլինի բնակչութեան դէմ եղած սպառնալիքները կը մտահոգեն Մ. Նահանգները: «Էր-Պէ 47» օդանաւին վար առնուիլը ապտա երթեւեկի բռնաբարում է :

Ճառի վերջաւորութեան Այզընհաուըր առաջարկեց անհատի ազատութեան շուրջ միջազգային հանրաքուէ մը որ պատմութիւն պիտի տար ազգերէն իւրաքանչիւրին որոշելու իր ապագան ազատ ընտրութիւններու ձեւով :

Բացի համայնավար պատուիրակներէն բոլորն ալ բուռն ծափերով ողջունուած են Այզընհաուըրի ճառը:

Ապա բեմ բարձրացած է Մառեչալ Թիթօ, իր ճառի ընթացքին համաձայն գտնուած է Խրուշչեւի անցեալ տարի ներկայացուցած զինաթափութեան ծրագրին : Դէմ արտայայտուած է «տասներու» ձեւին, իր կարծիքով ՄԱԿի մէջ պէտք է քննուի զինաթափութեան հարցը : Ալժերիոյ համար ՄԱԿի հսկողութեան տակ հանրաքուէ պահանջած է: Այս առթիւ յայտարարած է, թէ հակառակ անոր որ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆԻ արգիլուեցաւ Ալժերիա վերադառնալ: Ծանօթ է որ Սալան փարիզ կանչուած էր Ալժերիոյ մասին իր վերջին յայտարարութեան առթիւ : Սալանի Ալժերիա վերադարձը արգիլուեցաւ համաձայն այն տրամադրութեան որ թոյլ կու տայ կառավարութեան Ալժերիայէն արտաքսել անոնք որոնց ներկայութիւնը կրնայ խանգարել անդորրութիւնը : Սալան խնդրեց որ գրաւոր տրուի իրեն այդ արգելքը զոր Մեսմեր յայտնած էր բերանացի :

ՍՈՒՏԱՆ առանձին «Մալիի հանրապետութիւն» անունը առաւ, ճանչնալով Սենեկալը իբրեւ բաժնուած պետութիւն :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կառավարական տագնապի մը առաջքն առնուած է երբ վարչապետ Սաէպ Սալամ եւ բազմաթիւ խորհրդարանականներ միջամտած են արգիլելու համար կռիւ մը, որ սկսած էր կրթական նախարար Քամիլ Ճումպլաթի եւ փաղանգաւորներու միջեւ: Ճումպլաթ դաւաճան մէջ չորս լիզեներ բանալ կ'ուզէր, փաղանգաւորները կը նախընտրէին նախակրթարաններ եւ բէճնիք զպրոցներ:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ բացուեցաւ Եւրոպայի Խորհուրդի ժողովը: Օրակարգի կարեւոր նիւթն է՝ Եւրոպայի Միութիւնը Խորհրդային սպառնալիքին առջեւ: Թուրքիոյ տասը ներկայացուցիչները չեն մասնակցիր, որովհետեւ բոլորն ալ դեմոկրատ՝ Եասը Ատա կը գտնուին: Ժողովը զգացած է հաւաքական այս բանտարկութեան ձեւէն, որ «չի համապատասխաներ Եւրոպայի Խորհուրդի սկզբունքներուն» :

ՏՔԹ. ԶԱՔԱՐ ԴԱՐՎԸՐ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կ'իմանանք թէ դեմոկրատ երեսփոխան Տոքթ. Զաքար Դարվեր որ Եասը Ատա արգելափակուած էր, յանկարծամահ եղած է երկուշաբթի օր: Ազգ. Միութեան կոմիտէն մահը հաղորդած է պաշտօնական զեկոյցով մը: Տոքթ. Դարվեր ծնած էր Ակն, 1894ին:

ՍԵՂԱՆԱՃԱՌ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Վազգէն Ա., չորս ամիս բացակայութենէ մը ետք, դէպի Էջմիածին վերադարձի ճամբուն վրայ կանգ առաւ Փարիզի մէջ քանի մը օր: Այս առթիւ, երկու հացկերոյթներ տրուեցան ի պատիւ իրեն, մին Բարեգործականի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, միւսը Փարիզի Հայոց եկեղեցիին վարչութեան կողմէ:

Գիտի չնկարագրենք այս հացկերոյթները, որոնք «ազգային յայտագրէն» դուրս չելան՝ թերեւս ըստ պատշաճութեան: Վազգէն կաթողիկոսի ճառն էր միայն, որ, «ազգային յայտագրէն» դուրս ելած ըլլալով, արժան դատեցինք ներկայացնել մեր ընթերցողներուն ու մինչեւ հոն, ուր «Յառաջ»ի ձայնը կը հասնի, իբրեւ ձայն մը որ այրը այր կը կարդայ ու բանը բեն, ամէն իշխանութեան տակ, ամէն արգելքի դէմ, առանց շփոթելու, վարանելու եւ այլայլելու.

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ամէն ձայնի ակնոց տալու վարժութեամբ, ըննական է որ այդ ձայնին մէջ գտնէ նախ գարմանքի արտայայտութիւն մը, յետոյ՝ հարցում մը.— Ինչո՞ւ բարբաքեցաւ երկրորդ հացկերոյթին, երբ այնքան հանդարտ էր առաջին հացկերոյթին:

Այդ մասին՝ իր կարգին:

Վայել էր որ շնորհակալութիւն յայտնէր,— եւ յայտնեց: Շնորհակալութիւն քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն, ազգային կազմակերպութիւններուն, Միութիւններուն: «Ամէն կազմակերպութիւն, ամէն միութիւն իր իմաստը ու դերը ունի մեր ազգային կեանքին մէջ»: Բայց, Փարիզի հայ գաղութին կազմին մէջ, պակաս գտաւ Եկեղեցասիրաց Տիկնանց Միութիւն մը, Եկեղեցասիրաց Երիտասարդաց Միութիւն մը, նաեւ Ազգային Տուն մը, չմոռնալով աւելնել թէ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը ծրագրեր է հիմնել նման Տուն մը: Այս յո՛յժ կենսական անհրաժեշտութեանց պակասը մատնանշելէ ետք՝ մաղթեց որ Ֆրանսայի Հայութիւնը հաւատարիմ մնայ հիւրընկալ երկրին եւ գիտնայ իր պարտականութիւնները ներդաշնակել ազգային երազներու իրականացման հետ:

Ապա կաթողիկոսը ծանրացաւ իր ճամբորդութեան վրայ, զոր կատարած է հետապնդելով երեք նպատակ.

1.— Էջմիածնի օրհնութիւնը տանիլ Սփիւռքի Հայութեան: Այս առթիւ յիշեց թէ ամենուրեք արժանացած է ջերմ ընդունելութեան:

Ատոր վկայութիւնը Պէյրութն էր, ասկայն, որ տուաւ առաւելագոյն չափով, գերազանցելով կատարուած եւ կատարուելիք բոլոր ընդունելութիւնները:

2.— Իր այցելութեամբ զօրացնել հայ ժողովուրդին կրօնական զգացումը, որ, թերեւս, քիչ մը չատ գտաւ՝ տեսնելով որ աւելի եկեղեցի կառուցուած է արտասահմանի մէջ քան դպրոց:

Իր նիւթէն դուրս կ'իյնար խօսիլ թէ ի՛նչ է ըրած զօրացնելու համար հայ ժողովուրդին կրօնական զգացումը Հայաստանի մէջ:

3.— Իր վերջին նպատակը ծանօթ է արդէն, ինչպէս գիտել տուաւ, կոնդակով մը՝ որ ճամբայ ելած էր աւելի կանուխ, Ապրիլ 25ին (տես «Յառաջ», 8 Մայիս):

Ըստ հայրապետին, այս երրորդ նպատակը կը ձգտէր իրականութեան հասցնել հաշտութիւնը հայ եկեղեցիէն ներս: Ատոր համար վճռական քայլեր առած էր կոնդակ գրկելով «Անթիլիասի մեր եղբայրներուն» ու նոյն այդ կոնդակին ոգիով արտայայտուած, սիրոյ եւ համեռաշխութեան կոչ ուղղած հրապարակաւ եւ անձնապէս: Ուզած է որ մտենա՜ն «բաժանեալները» Ամերիկայի մէջ, առանց հետաքրքրուելու թէ ո՛վ բաժնած էր զանոնք եւ քանի՞ տարիէ ի վեր: Ամէն ոք պատասխանած է իր հրաւէրին, կուսակցական եւ ազգային գործիչներ գացած տեսած են զինք, բայց ոչ երբեք «բաժանեալ» եկեղեցիներու հոգեւորականները: Մէկ հոգեւորական միայն յանդգնած է երթալ համբուրելու Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին աջը, ան ալ... պատժուած է անմիջապէս:

— Ամօ՛թ, ամօ՛թ... լսուեցաւ աջէն ու ձախէն, «ամէ՛ն, ամէ՛ն» երգող տիրացուներու եղանակով՝ ինչպէս եկեղեցիին մէջ:

Կաթողիկոսը խոստովանեցաւ թէ կը հաւատար, երբ ճամբայ կ'ելլէր, թէ պիտի յաջողի իր հաշտարարութեան փորձին մէջ: Բայց բոլոր «բաժանեալները» իրեն պատասխանած են նոյն ձեւով, բանաձեւի պէս. «Մենք կապուած ենք, Անթիլիասի, կոնդակ չենք ընդունիր Էջմիածնէն»: Ցուցադրաբար՝ աւելի «ճիշդ» եղած է իր պատասխանին մէջ: Գալով Հայրենիք օրաթերթին, «արտասոց մեղադրանքներ բրած է, կարծելի ցոյց տալով կաթողիկոս Միացեալ – Նահանգներու կառավարութեան առջեւ»:

Ընթերցողը կը զգայ արդէն թէ տաքցա՛ծ է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ այլեւս չի՛ խօսիր ... Ամենայն Հայոց:

«Ամբողջական գիջումներ» է բրած «բաժանեալներուն», բայց իր կոչը մնացած է «Ձայն բարբառոյ յանապատի»:

Այստեղ խրապէս բարկացած է կաթողիկոսը: Եւ ինչո՞ւ չբարկանայ: Ու կրքոտ շեշտով մը կը շարունակէ.— «Գաղտնիք չէ՛ այլեւս, մտածուած ծրագի՛ր մը կայ, արտասահմանի թեմերը բաժնել Էջմիածնէն»:

Ահաւասիկ «նշանաւոր գաղտնիքը», ահաւասիկ «մեծագոյն ոճիրը», զոր մէջտեղ է հանած Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, եւ ի՛նչ ոճով, ի՛նչ թոնով կամ ի՛նչ ... ապաստած էֆէէով:

«Մենք, իբրեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս, չենք կրնար հանդիսատեսի դիրքով դիտել այս բոլորը: Ի սէ՛ր աստծոյ, սխա՛լ է այս ճանապարհը, առանց Էջմիածնի՝ յուսահատութի՛ւն է Անթիլիասը»:

Բարեմիտ անկեղծ մը կը սպասէր որ Կաթողիկոսը ամբողջացնէր անմահ Գրիգոր Օտեանի խօսքը, որու կուտար տարբեր վախճան մը.—«Առանց Անթիլիասի՝ յուսահատութիւն է Էջմիածին»: Այս ճշմարտութիւնները գիտեն անոնք որ ազգային պատմութիւն գիտեն: Էջմիածին՝ Անթիլիասով, Անթիլիաս՝ Էջմիածինով, ինչպէս աջ ձեռքը՝ ձախ ձեռքով ու ձախ ձեռքը՝ աջ ձեռքով:

Եւ այսպէս երեք քառորդ ժամ, ներկայացնելու համար «բաժանեալ» հօտին «յոռի» պատկերը: «Գաղտնածնելու եւ գրպարտութեանց» այս դեկուցման վերջաւորին մէջ յանկարծ մէկ կողմ կը հրէ մութ ամպերը եւ կ'ըսէ. «Բայց այս ամէնը անցողական է: Լուծումի մը պիտի յանգինք ի վերջոյ: Որովհետեւ պաշտօնակա՞ն չե՞ն այս բոլորը: Եւ ես առանց չեմ նկատեր իբրեւ Զարեհ «աթոռակալ» եպրօսին պատասխանը: Նոյնիսկ Խորէն Սրբազանի պատասխանը, ինչպէս ինք ալ ըսաւ թէ Անթիլիասի պատասխանը չէ իր պատասխանը: Ես կը սպասեմ, ուրեմն, Զարեհ «աթոռակալ» եպրօսին պատասխանին, իր ձեռքով, իր ստորագրութեամբ»:

Ի՛նչ աղուոր ճառ... ապսելու համար:

Ապա կաթողիկոսը ըսաւ թէ արտասահմանի իր այցելութիւնը նպաստած չուեց զրամ հաւաքելու, բայց եւ այնպէս Էջմիածնի համար հաւաքուած է 200.000 տոլար, (այս գումարին մէջ՝ հարիւր հազար տոլարը հաւաքուած է չորս անդամ քանի ... Հայաստանի նուէր...) Այդ գումարը իբրեւ հիմնադրամ ... ձեռնմխելի պիտի պահուի Նիւ Եորքի ... դրամատան մէջ եւ եկամուտները ... պիտի օգտագործուին Էջմիածնի համար: Ցեռոյ տեղեկութիւններ՝ Մայր Աթոռի շինութեանց մասին: Այսպէս ըսաւ թէ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը ... եւ Մանուկեանի նուէրներով ... Թէ Էջմիածին ունի երեք ... 200.000 րուբլիի պիւտճէ մը.

Կամերատա Եղիշեպարոն ... Տէր, ... երգը, բացառիկ ձայնով, ... անհաճոյ տպաւորութիւնը, որ կը ... գուր այս անձա՜, անսեղի, ... ճառը: Ուրախ զգացում մը մէջ ... չխառնուեցաւ երբեք այլ ... ցաւալի վէճերուն, այս անհամ ... դանդը թէկադրո՞նք մը կը բերէր ... եօք,— յաջորդով՝ մեր խօսքը ... սին, եւ կարդ մը փրոփակոնտայի ... թեանց մասին, որոնց կրկնութիւնը ... րեր զգացուար կազմել կուտայ ... ա՛յս ալ թող բաւէ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

Եկեղեցու հարաւային մասում է գտնւում զանգակատունը շատ լաւ վիճակում, կպած եկեղեցու պատին: Երեք յարկ ունի զանգակատունը: Առաջին յարկում, պատնի վրայ կան վեց Առաջնորդների գերեզմանները: Արձանագրութիւնները անընթեռնլի են: Նոյնպէս, այս մասում, եկեղեցու պատի վրայ կայ մի յիշատակարան, որի վերեւ երեւում է քարի վրայ քանդակուած Յիսուսի ծնունդը, Աստուածածնի գրկում, Յիսուսը եւ հովիւներ, որոնք գառներ են բերում, որպէս նուէր Յիսուսին:

Երկրորդ յարկը բաղկացած է չորս սիւներից: Սրանց վրայ բազմել է ութ սիւներով փոքրիկ կաթողիկէն: Երկրորդ յարկի եկեղեցու պատի վրայ քանդակուած է Աստուածամօր Աւետումը: Ամբողջ զանգակատունը շինուած է գեղեցիկ ոճով, սրբատաշ սպիտակ քարերով եւ զարդաքանդակներով: Եկեղեցու արեւմտեան մասում տեսնւում են երկու քառակուսի կիսաւեր շինութիւններ: Դրանք լինելու էին ուրիշ երկու զանգակատուններ, բայց ծրագրի Ցակոբ Կաթողիկոս Ջուղայեցու, որի մահուան պատճառով կարծր մնում է կիսատ:

Եկեղեցու մուտքի դրան ձախ կողմում գտնւում է մի մատուռ, նուիրուած Ս. Պետրոս եւ Ս. Պօղոս առաքեալներին. Դեղնած են սրբատաշ քարերը. Բոլորտը լաւ վիճակում է. Բեմի ... տում, սեւ մարմարէ մի քարի վրայ ... հետեւեալ արձանագրութիւնը ... ի Բրիտանու Աստուածաբանի խօսից ... ուածատուրն եւ ծնողաց խօսից ... եւ Գիւլլէ խանն եւ որդի Վարդան ... կորակիցն. ԹՈՀԻ 1726:

Նկատեցի որ այս սրբատեղին ... կար ժամանակ գործածուել է ... կեղեցի, երբ դեռ ներկայ եկեղեցին ... ուարտել, այժմ ծառայում է որպէս ... խարների դամ, բուրակոն էր տեսել ... ւակի վրայ թափուած կիզար.

Գեղեցիկ է եկեղեցու ճակատի ... նոյր պատկերը: Եւ լաւ է պահուած ... եւ աջ կողմը, պատի ծայրամասում ... ւում են ձեղքեր: Ամբողջ եկեղեցու ... նութեան համար գործածուած են ... սրբատաշ սպիտակ եւ կարմիր ... Եկեղեցու ճակատի մէջտեղում, ... ամենավերեւի մասում պատի մէջ ... ուած է քարաքանդակ Յիսուսի ... թիւնը, ձախ ու աջ՝ Աստուածածին եւ Ցովհաննէս: Մի քիչ ցած, ճիշդ ... միջակ մեծութեամբ մի պատուհան ... կաթողութ վերնատունը լուսաւորելու համար: Ներքեւում մի յիշատակարան: Երկու կողմերում, աջ ու ձախ ... երկու փոքրիկ լուսամուտներ վերնատան համար:

Օղակներով խրարու միացած, ... նման, երկար մի քարէ զարդարանք ... պուէնի նման պարուում է, ...

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՐԻՒՔ

— Լուսաւորէ պարոնը, մինչեւ որ իմ կառքն ու ձին տեղաւորեմ:

Աղջիկը նայեցաւ ինծի եւ ապա մտաւ տնակ: Հետեւեցայ իրեն:

Անտառապահին տնակը բաղկացած էր միակ սենեակէ մը, ծխապատ, ցած ու պարապ, առանց որեւէ կահ – կարասիի: Պատառոտած կենդանիի մորթ մը կախուած էր պատէն: Աթոռակի մը յենած էր հրացան մը, ցնցոտիներու կոյտ մը քարշ կուտար անկիւն մը, երկու խոշոր հողէ ամաններ կը գտնուէին ուրիշ անկիւն մը՝ կրակարանին մօտ: Նեղճուկ կրակ մը իր երկար լոյսը կը սփռէր տխրօրէն:

Սենեակին ճիշդ մէջտեղը, երկար ձողէ մը կախուած էր երախայի մը օրօրոցը:

Աղջնակը մարեց ձեռքին լապտերը, նստաւ ցածլիկ նստարանի մը եզերքը եւ սկսաւ օրօրել երախային օրօրոցը:

Ջորս կողմս դիտեցի եւ սիրտս մղկտաց: Այնքան ալ հաճելի տեսարան մը չէր գիշերանց խեղճ մուժիկներու տնակը տեսնել:

Օրօրոցին մէջ երախան դժուարութեամբ եւ արագ կը շնչէր:

— Հոս մինա՞կ ես, հարցուցի աղջնակին:

— Մինակ ...

— Անտառապահին աղջիկն ե՞ս:

— Աղջիկն եմ, մրմնջեց ...

Դուռը ճռնչեց: Անտառապահը ներս մտաւ ամէն, գլուխը ծռելով: Առաւ գետնէն լապտերը, մօտեցաւ սեղանին եւ պատրոյգը վառեց:

— Դուք անշուշտ վարժուած չէք այս տեսակ լոյսին, ըսաւ գլխուն խոպոպները թօթուելով:

Կը դիտէի զինք: Հազիւ թէ տեսեր ունեցած ըլլայի իր նման լաւ կազմուած անձ մը տեսած ըլլալու: Հասակը բարձր էր, ուսերը լայն եւ նշանակալիօրէն կազմուած: Իր թաց շապիկին տակէն ակնյայտնի կ'երեւէին իր հուժկու մկանունքները: Իր առնական դիմագիծը շրջապատուած էր սեւ մօրուքով մը: Շապանակաւոյն երկու փոքրիկ աչքեր խիզախութեամբ կը դիտէին իր թանձր յօնքերուն տակէն, որոնք կը միանային իր քիթին վրայ: Իր երկու ձեռքերը մէջքին դրած, կանգնեցաւ դէմս:

Շնորհակալութիւն յայտնեցի իրեն եւ հարցուցի անունը:

— Կը կոչուիմ Ֆոմա, եւ սակայն զիս Պիրիւք մականուանած են:

— Ահ, դո՞ւն ես Պիրիւքը:

Զինքը կը դիտէի կրկնապատկուած հետաքրքրութեամբ: Երմոլայի եւ ուրիշներ յաճախ պատմած էին ինծի անտառապահ Պիրիւքի արկածները, որ շրջապատի գիւղացիներուն սարսափն էր: Կը պնդէին թէ աշխարհի մէջ տակաւին չէր գտնուած անտառապահ մը որ այնքան խստապահանջ ու անզուգ ըլլար իր պաշտօնին մէջ:

«Երբեք չի թողուր որ սեւէ մէկը իր հետ տանի անտառէն որեւէ փայտի կտոր: Գիշեր ատեն, օր ցերեկով եւ ամէն պահուն հոն ներկայ է, ինչպէս ձիւնը ձեր գլխուն, եւ երբեք պէտք չէ իրեն ընդդիմանալ: Ուժեղ է եւ ճկուն՝ ինչպէս սատանան: Ոչ մէկ բան ազդեցութիւն ունի իր վրայ իր համոզումները փոխելու համար, ոչ դրամը եւ ոչ ալ ալքոլը, այնպէս որ կարելի չէ զինքը շեղել իր պարտականութեան ճամբէն: Բազմաթիւ անգամներ, շատեր իր հաշիւը ուզած են մաքրել, բայց ամէն անգամուն ալ յաղթական է դուրս եկած...»:

Այսպէս կը խօսէին Պիրիւքի մասին շրջակայքի գիւղացիները:

— Դո՞ւն ես Պիրիւքը: Բարեկամ, քու մասիդ լսած եմ: Այնպէս կը թուի թէ ոչ ոքի շնորհ կ'ընես:

— Պարտականութիւնս կը կատարեմ, պատասխանեց սրտնեղած: Երբեք չեմ ուզեր առանց որեւէ գործ տեսնելու տիրոջս հացը ուտել:

Իր մէջքի գօտիէն անցուած փոքրիկ կացինը հանելով, նստաւ գետինը եւ սկսաւ փայտի կտորներ տաշել:

— Տանտիկին չունի՞ս, ուրեմն ...

— Ոչ, պատասխանեց եւ վերցուց կացինը:

— Մեռա՞ծ է:

— Ոչ... այո... մեռած ... ցանկար ...

Երեսը դարձուց: Լռեցի: ... աչքերը վրաս սեւեռեց.

— Փախաւ անցորդ աչխատաւորի մը հետ, վերսկսաւ տխուր ժպիտով մը ...

Աղջնակը աչքերը խոնարհեցուց եւ ... առաջացաւ դէպի օրօրոցը, ուր ... արթննալով սկսած էր ճչալ:

— Առ, տուր սա՛իկա իրեն, ըսաւ Պիրիւք, աղջնակին երկարելով ... ծծօնը:

Եւ ապա, տխուր ձայնով մը, ... ցուց.

— Փոքրիկն ալ լքեց ...

Այս խօսքերը արտասանեց կիսաձայն, ... ցոյց տալով երախան: Ցետոյ յառաջացաւ դէպի դուռը, կանգ առաւ հոն եւ դառնալով ինծի, ըսաւ.

— Մեր հացը անտարակոյս ձեզի համար լաւ չէ, պարոն... եւ սակայն, ուրիշ բան չունիմ:

— Անօթի չեմ:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք... պիտի տաքցնեմ ինքնաեռը, բայց թէյ չունիմ... Երթամ ձեր ձին տեսնեմ:

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ

(2 Շար.)

...ոքի դրան եւ երկու կողմերի յիշա-տակարանների վերեւի մասերը։ Մուտքի դրան վերեւի քանդակուած զարդարան-ները արտակարգ ճարտարապետութեան ա-ռաջնորդն է կրում։ Գաւթում, դրան ա-ջակողմեան դրուած է միաձոյլ սրբատաշ մի սեւ ... Գաւթի աջ ու ձախ պատի անկիւն-ներում զետեղուած են երկու փոքր սեւ-...

Եկեղեցու ճակատը եւ չուրջի բոլոր պատերի վրայ սրբատաշ քարերով գըր-ուած են յիշատակարաններ, խաչքարեր նուիրատուների կամ ընտանիքների անունով։ Մենք այստեղ ենք յիշել միայն այն ար-ձանագրութիւնները որոնք որոշ պատմա-կան արժէք են ներկայացնում թէ բովան-դակութեամբ եւ թէ ժամանակի թուական-ի տեսութեամբ։

Մուտքի դրան ուղիղ վերեւ.

«Կամօք եւ ողորմութեամբն Աստու-ծոյ, Նորոգեաց Սուրբ Ստեփաննոս Նա-խավկայ եկեղեցիս, Յարեւմտեան կող-մը դրան երեան, Նախջեւանցի Աղամալն Յիշատակ իւր եւ կողակցուն Մարիամին և ծնողացն Այաջանի եւ Նանագուլին ՌՃԾԳ (1704) թուին»։

Դրան ձախ կողմը մի յիշատակի խաչ-քարի վրայ.

«Յիշատակ է քարս ղաչոեցի Մելքոմի որդի Մարտիրոսի եւ ծնողացն եւ որ դիս յիշեալ լինիք ի Քրիստոս ՌՃԾԶ 1707) թուին»։

Դրան աջ կողմի վերեւ յիշատակ խաչ-քարի վրայ.

«Սուրբ խաչս յիշատակ է Ջուղայեցի Բարաջանի որդի Յօհան Ուստուբլանդ ՌՃԺԵ (1666) թուին»։

Դրան ցածի մասում ձախ կողմը.

«Ողորմութեամբ Տեառն Արարչին նո-րոգեցաւ սուրբ եկեղեցիս ի ժամանակս Տեա-ռն Եփրեմ բնտիր հայրապետի, Պարսից մեծի իշխողի Շահ Բարտխանի մեծ արքայի պարծանաւոր տաճարն նորին արդեամբ այսր Շերմազանին որ է տեղ-ւոյս Ջուղայեցի Թիֆլիս քաղաք բնակիչ իսկ մասնաւոր օժանդակեցին որդիք մե-ծի Ստեփաննոսի որք են բնիկ Ջուղայե-ցի Աբրահամ եւ Մաթէոսին Միրզաջեան Ցանանեանին, որ եւ կոչի փեսան նոցին։ Զայս եւ Շամբ բոլորովին կածն ձրի տուն հայոցին վարձս նոցին փոխար-ինեցի յաւուր մեծի դատաստանին, իչ-խող ամենայն գիմ նուաստ Սարգիս անուն Առաջնորդի Հեռեւոզիս այժմ դործի, բա-զում ջանիւ կատարեցի. Հանգուցեալ այժմ առաջին, Հայր մեզայլիւ մեղ յիշե-ցի ի Տեառնէ յիշեալ լիցի յաւուր փրկչին մեծ ատենի... բազացն բոլորովին հայր երկնաւոր լսէ նոցին թուականին Հայոց ՌՄՀ (1821)»։

Դրան աջ կողմի երկար արձանագրու-թիւնը.

«1831 եւ Հայոց թուին ՌՄՁ իշխա-նութեամբն Տեառն Եփրեմ կաթողիկոս Հայոց որդի Պարսից արքի իշխողի Շահ Բարտխան մեծ արքայի, որդւոյ նո-րին Աբբաս Միրզի երկրիս մերոյ միջա իշխողի ուսլտիկեի ի սոյն ժամու գիմ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՐԳԻՉ-ԵՐԳՉՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄ

Տարուէ տարի կրկնուող երիտասարդ երգիչ – երգչուհիներու միջազգային մը-ցումը տեղի ունեցաւ Րեճճօ Էմիլիա քա-ղաքին մէջ, որուն կը մասնակցէին 88 թեկնածուներ։

Յաջորդական պտոյտներու աշխատանքը տարուեցաւ Սեպտեմբեր 8ին, 9ին եւ 10-ին, որոնց արդիւնքը եղան 13 պատըրա-ստումներ։

Մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, 13 պատրաստումներուն մաս կազմող լիբանա-նահպատակ Տիկին Անայիս Եղիայեան – Գո-զալեան, յաջորդաբար երգելով Լէօն-քավալլոյի «Փալյաչչի»էն Նետտայի Պալլաթա»ն, Վէրտիի «Տէր Թրայչութ-ցա»էն «Ահ, Քէ նօն Ճունճէ իլ Սոգգօ»ն եւ Փուչչինիի «Մատամ Պըթըֆլայ»էն «Ուն պէլ տի Վէտրէմօ»ն։

Քննիչ յանձնախումբը, նախագահու-թեամբ Ճիւլիօ Քոնֆալոնիէրիի՝ կազմը-ւած էր երաժշտական, թատերական հռչա-կաւոր քննադատներէ եւ երգիչ – երգ-չուհիներէ, որոնց ի շարս կը փափաքինք յիշատակել ուսուցչապետ Եոզէֆ Պորպա-նէն, Մաֆալտափավէրօն, Ճիւլիօ Դէար. Մարիա Ծամպոնին, Մարիանօ Սթապի-լէն, եւն., ինչպէս Րեճճօ Էմիլիայի նա-հանգային թատրոնին վարիչ կազմը իր ամբողջութեամբ։

Սեպտեմբեր 11ի առաւօտ, «Ջիրրօյ Միպարտի» սրահներէն մէկուն մէջ տեղի ունեցան 13 պատրաստուած երգիչ – երգ-չուհիներուն արծաթ մետալներուն բաշ-խումն ու պատուոյ վկայականներուն

յանձնումը, իսկ ժամը 21ին, Րեճճօ Է-միլիայի հռչակաւոր թատրոնին մէջ, քն-նիչ յանձնախումբին 15 անդամներուն եւ աւելի քան երկու հազար հանդիսական-ներու ներկայութեան պաշտօնական բա-ցումը յայտարարուեցաւ «Աքիլլէ Փէրի» անուանակոչեալ մրցանակին, որուն ըն-թացքին անցեալ տարուան տասը եւ այս տարուան 13 պատրաստուածները նիւթ ու-նեցան։

Տիկին Անայիս այս անգամ հանդէս ե-կաւ Փուչչինիի «Ուն պէլ տի Վէտրէմօ» եւ «Ոհ, սօավէ Ֆանչուլլա» զուգերգնե-րով, ընկերակցութեամբ վերնարամբ եր-գիչ (թէնորէ) Լուչիանօ Փավարոթթի։ Մինչ կ'երգէր մեր երգչուհին՝ թատրոնին ճակտին կը ծածանէր Լիբանանի պետական դրօշակը։

Այս առթիւ եւս եօթը պատրաստումներ տեղի ունեցան, բոլորն ալ 1959ի մրցա-նակաւորներէն, որոնց առիթ պիտի ըն-ծայուի զեր ստանձնել խաղական կարե-ւորագոյն նուագաւոր թատերախաղերու մէջ։

Ո՞վ է տիկին Անայիս Եղիայեան – Գո-զալեան։ Դեռ շատ երիտասարդ, ազ-նիւ Հայուհի մը, որ իր երաժշտական ու-սումը կատարած է Պէյրութի պետական Երաժշտանոցին մէջ, ուսուցչապետուհի Փէրացցիի հովանաւորութեամբ, եւ բա-ստանալով կառավարական թոշակ՝ եկած է Իտալիա կատարելագործելու համար իր արուեստը։ Շուրջ տարիէ մը ի վեր կը գտնուի Միլանօ, ուր մասնաւորաբար դա-սեր կ'առնէ Սքալայի ուսուցչապետներէն Վիթթորիօ Րուֆֆօլէն։ Նորանոր յաջո-ղութիւններ կը մաղթենք։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

նուաստս մեծի իշխողի Նիգիւլաբադ-ովս, Սարգիս Առաջնորդի որ եմ տեղւոս Ա–Մ Արամքեցի այժմ կոչիմ Ջուղայեցի գիւղն Շամբայ գնեցի երեք հարիւր թուման փողի, դայլքան դրամ ժողովեցի ընկերութեամբ իմ որդեկի Օհաննէսի վարդապետի որ է տեղեաւս իսկ Շամբե-ցի, երկրէն Սիւնեաց եւ Շամբուրայ Գա-յարակաց եւ Աղուլեայ Նախջեւան իսկ ընդ նոսա Տէր պահէ չէնս այժմ եւ յապա վերայէշեալ Աբբաս Միրզայէն հրովար-տակաւ արքայական գհարկն Շամբայ ար-քունական շնորհեաց մեզ յայս յանդի-ման. զկնի իմ Առաջնորդ որ իշխէ կամ միաբան որ վասն թեթեւ ինչ պատճառի ինքնագլուխ եւ խորմի թէ վաճառել զայս գիւղս կամի, այնպիսի այրն ընկեր լիցի Տիրամօրն չար Ցուդայի անիծանօք կապեալ լիցի եւ սեւերես երեւեսցի յա-ւուր մեծի դատաստանի։ Միաբան Տանս մեծի Ստեփաննոս վարդապետի Դանիէլ եւ Գաբրիէլ ժառանգելեալ արեւելի ծառայ գրչիս Պետրոս գպիր Շամբեցի»։

ՄԱՆՈՒԷԼ Վ. ԵՕԼԱՏԵԱՆ

(Շար. 6)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Սեպտեմբեր 14ին, Հնդ-կաստան մեկնած է Կարտինալ Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան, կաթողիկոս-պատրիարք եւ Մեծաւոր Հաւատոյ Տա-րածման Ժողովին։ Օդակայան փութա-ցած են կաթոլիկէ բոլոր համայնքներու պետերը եւ Լիբանանի Հանրապետու-թեան Նախագահին ներկայացուցիչը եւ բազմաթիւ քահանաներ ու աշխարհականներ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Բերիոյ Առլ. Գաւառական Ժողովի անդամ Անդրանիկ Խորայէլեան, յետ կարճատեւ հիւանդու-թեան։ Յուղարկաւորութիւնը կատար-ուած է Սեպտեմբեր 11ին, Ս. Նշան եկե-ղեցւոյ մէջ նախագահութեամբ Լիբանանի Առաջնորդ Խորէն Արք.ի որ կը փոխարի-նէր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Զարեհ Ա.։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԹԵՄԻ Կեդր. Վարչու-թիւնն ու ժողովուրդը գնահատելով Լի-բանանի Թեմի Առաջնորդ՝ Խորէն Արք.ի աշխատանքները, Ամերիկահայ Թեմի կազմակերպման համար նուիրած են1960ի Քրայսլըր կառք մը։ Առաջնորդը կառքը ստացած է եւ կը գործածէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՋՆԻ հանքաջուրերու մեծ եւ անըս-պառ պաշար ունի։ Տեղւոյն հանքաջրու-րերու գործարանը, 1959ին, 19 միլիոն շիշ հանքաջուր արտադրած է։ Ռուսոփի (Ղրիմ) մէջ ծախուած է 1200 շիշ, Ուկ-րանիոյ մէջ՝ 3500 շիշ, իսկ Մոսկուայի մէջ՝ ինը միլիոն շիշ։ Արզնիի ջուրը կը յագեցնէ մարդու ծարաւը, կը թարմացնէ եւ անուշ համ ունի։

«ՈՍԿԵԴԱՐ» խորագրուած է Սողոմոն Տարօնցիի բանաստեղծութիւններու վեր-ջին ժողովածուն։ Հոն ամփոփուած են ռեցինակին տարբեր ժամանակներուն գը-րած բանաստեղծութիւնները, պոէմնե-րը ու քերթուածքները, որոնք նուիրուած են հայրենիքին, ընկերային տօներուն, մարդկային զգացումներուն եւ խոհե-րուն։ Ժողովածուն ունի հետեւեալ բա-ժինները՝ «Փաւքի բարձունքը», «Կեանք ու խոհ», «Պատերազմի դաշտից», «Զը-րոյց», «Զմրուխտ պլպուլ» եւ «Արուեստ պոետական»։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ է Յովհ. Թումանեանի երկերուն վեցերորդ հատորը (լրացու-ցիչ)։ Այս հատորին մէջ զետեղուած են բանաստեղծին այն երկերը, որոնք այլե-ւայլ նկատումներով դուրս մնացած էին նախորդ հինգ հատորներէն։ Այս բանաս-տեղծութիւններէն շատերը, առաջին ան-գամ է որ տպագրութեան կ'արժանանան։ Հետաքրքրական է «Երեւանի կուլը» եւ Ա. Արփիարեանի «Վէրք Հայաստանին» իրբեւ «յառաջաբանութիւն», եւ «Հայկական էպոսի բառարանից»ը, որոնք նոյնպէս առաջին անգամն է որ կը տպագրուին։ Այս վեցե-րորդ հատորով կ'աւարտի Յովհ. Թու-մանեանի «Երկերի ժողովածուի» ամբող-ջական հրատարակութիւնը, որ իր տեսա-կին մէջ առաջինն է։

ՀՌՈՎՄԱՅԵՑԻ անուանի բանաստեղծ Լուկրետիոսի «Իրերի բնութեան մասին» փիլիսոփայական քերթուածը համաշ-խարհային գրականութեան եզակի գոր-ծերէն կը նկատուի։ Փիլիսոփայ բանաս-տեղծը կը ձաղկէ հեթանոսութեան եւ այլ կրօններու հետ ծագում առած սնոտիա-պաշտութիւնները Հռոմէացի բանաս-տեղծին այս գործը որ թարգմանուած է շատ մը լեզուներու, վերջերս թարգման-ուեցաւ նաեւ հայերէնի։ Թարգմանողն է՝ Գր. Արէյեան։ Ներածական կենսագրա-կանը գրած է Սողոմոն Տարօնցի։

ԽՈՀԱՆՈՑ – ԳՈՐԾԱՐԱՆ կ'անուանեն Երեւանցիները պատրաստուած կերա-կուրներ արտադրող գործարանը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է։ Ի՞նչ կ'արտա-դրէ խոհանոց – գործարանը։ Խորոված, յղօն, բանջարեղէններով զանազան կէս պատրաստ ճաշեր, ձուկ, հրուշակներ, տապկուած հաւ, հնդկահաւ, խոճկոր եւ այլ թռչուններէ եւ կենդանիներէ պատ-րաստուած համեղ կերակուրներ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Անտառում չէր երեւում ոչ մի արա-հետ եւ ոչ մի կածան. դա կարծես մար-դու երես չտեսած անկոխ անտառ էր, եւ փախչողներին թւում է, թէ առաջին ան-գամ իրենք են գնում, ու երբ չոր ճղները երբեմն ճարճատիւնով կոտրւում էին ոտ-քերի տակ՝ նրանք ահից կանգ էին առ-նում, չիմանալով ինչ անել. առա՞ջ գը-նալ, թէ սպասել... Եւ մի պահ կանգ առնելուց յետոյ, նորից էին շարունակում իրենց երթը։

Բայց քանի մթնում էր՝ քայլերը այն-քան դանդաղում էր ծանր. ծառերն աջե-ւում երեւում էին պատի պէս, չէր եր-կառում ոչ լոյս, ոչ հորիզոն. երբեմն միայն ծառերից վեր երեւում էր կա-պոյտ, մթնակապոյտ երկնքի մի շերտ եւ իսկոյն չքանում։ Բայց պէտք էր գնալ, եւ գնում էին... Գնում էին, չիմանալով ո՞ւր են գնում, ինչի՞ կը հանդիպեն եւ ո՞ւր դուրս կը գան արդեօք, նորից ետ չէ՞ն գանայ նոյն բացատը, որտեղից ճա-նապարհ ընկան կամ՝ չե՞ն հանդիպի այն մարդկանց, որ փախան – գնացին դուցէ հետապնդողներ բերելու... Ինչ էլ լինէր սակայն՝ աւելի լաւ էր քայլել, քան կանգնել։ Ու քայլում էին ճիգով, քրտ-նախմած, երբ մէկը կամ միւսը պառա-հարար սայթաքում էր ընկնում, իսկոյն վեր էր կենում արագ ու նորից շարունա-կում անյայտ, անորոշ ուղին։ Եւ առջե-ւից գնացողները յաճախ կանչում էին պզտիկ.

— Եկէք ... Այսպէս եկէք ...

Ետեւից գնացողները պատասխանում էին.

— Գալիս ենք ...

Իսկ պառաւը մրմռում էր շարունակ ինքն իրեն, երբեմն եւ բարձրաձայն.

— Թորգոմս ... Ջուր մեղապարտ դար-ձաւ... Եթէ մեր հարեւանն ու կինը եա չմնային՝ մենք իշխան մարդոց չէինք հանդիպի ու կախ չէր լինի ... Բայց տեսնես ի՞նչ եղան, ո՞ւր մնացին ողոր-մելիք ...

— Այո, այո,— հառաչում էր նրա կողքին քայլող աղջիկը ։— Երբ եա մնա-ցին՝ հայրս, իմ պապան ասաց. «Եա մնալը վատ է. կուչանաք, փարձանքի կը հանդիպէք»։ Այդպէս էլ եղաւ, մարէ։

— Բայց ի՞նչ եղան անիրաւները, — շարունակեց պառաւը փոքր յետոյ։ — Մոլորեցի՞ն, մեզ կորցրի՞ն, ուրիշ մի ճանապարհո՞վ գնացին, թէ նորից իշ-խանների հանդիպան ու նրանց ձեռքն ըն-կան ...

— Հիմա մտածելով ի՞նչ կարող ենք անել, մարէ,— ասաց աղջիկը։ — Նրանց գտնել կարո՞ղ ենք։

Միւսները չէին խօսում։ Փոքր երեխայ ունեցող կինը ջանում էր, որ ծծկերը ձայն չհանի, ու քայլում էր առինքը նը-րան տուած, մարդու յետեւից, որը գը-նում էր թուրը քաշ տուող աղայի ձեռքը բռնած։ Միւս ջահել կինը եւ մարդը քայ-լում էին սրանց հետքով եւ ոչ մի բառ չէին արտաբերում ... Ծերունին էր մի-այն, որ ժամանակ առ ժամանակ առում էր կիսաձայն, ասես ինքն իրեն.

— Վատ եղաւ, որ հանդիպեցինք անի-րաւներին... Այո։ Բայց լաւ եղաւ, որ ընկաւ եւ ձին վախցրեց ... Հիմա կը հե-տեւի՞ն մեզ, կը հասնե՞ն ...

— Եթէ արագ քայլենք չեն հասնի։ Եր-բեք... անտառը խիտ է. ձիերը հեծուոր-ներով այս անտառում չեն շարժուի, — պատասխանում էր ծերունուն՝ նրա թեւը բռնած Թորգոմը։

Ու նրանց զրոյցին, իբրեւ արձագանգ կարծես, պառաւն ասում էր շուտ-շուտ։

— Անտարբենք... անտարբենք ...

Բոլորն էլ զգում էին, որ կատարուածը լաւ բան չէր, ուստի պէտք էր զգոյշ լինել եւ որ միայն հեռանալը կը փրկի իրենց. ու քայլում էին, որքան կարող էին, ա-րագ. քայլում էին արդէն ամանք իբրար թեւ ու փէշ բռնած մի կենդանի շղթայ կազմած, որովհետեւ այնպէս էր մթնել, որ իրար չէին տեսնում. գնում էին կոյ-րերի նման։ Թէպէտեւ քայլելը թւում էր փրկութիւն, կանգնելը՝ մահ, բայց մի երկու տեղ այնուամենայնիւ կանգ առան ակամայ շունչ առնելու, բեռները շտկե-լու եւ լսելու, թէ հետապնդում չկա՞յ արդեօք։

Մութի մէջ ոչինչ չէր երեւում. չուրջը ծառերի սեւագանգուած շարժուն պատերն էին. սկսուել էր զարնան մի դով քամի, որ թեթեւակի օրօրում էր ծառերը՝ տե-րեւների մերթ մեղմ, մերթ ծաւալուն շը-շիւնով. բայց փախչողները, չնայած տաքացած ու քրտնած, քամու զովութիւ-նը համարեա չէին զգում։

Քամու հեւքից բացի, անտառում լըս-ւում էին ինչ որ մնչիւն, թռչնային մի ճիչ կամ թեթեւ թեւաբախում, ու նորից ամէն ինչ լռում էր եւ միայն ծառերի շրշիւնն էր լցնում միջոցն ու գիշերը։ Ոչ մի ոտնաձայն, մարդկային ոչ մի կանչ, ոչ մի վրնջիւն։ Բայց դա չէր հան-գստացնում նրանց. հետապնդողը մի՞թէ ձայն կը հանի։ Ոչ, նա կը մօտենայ գաղ-տագողի, անձայն, աննկատ, որ աղմուկով հասնի իր նպատակին։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Ֆրանսա կ'ընդունի ինքնորոշման իրաւունքը, սակայն եւ այնպէս բանակցութիւնները ցոյց տուին թէ «Ֆրանսացիները զործնական եղրակացութեան չեն կրցած գալ»: Արտայայտուած է Քոնկոյի, Քուպայի եւ Հարաւային Ափրիկէի շուրջ: «Գաղթատէր բազմաթիւ պետութիւններ չեն ուզեր ըմբռնել պատմական յեղաշրջումը որ տեղի կ'ունենայ Ափրիկէի եւ այլ թերաճ երկիրներու մէջ»: Գերմանիոյ շուրջ մտահոգութիւն յայտնած է, յատկապէս Պունտըսվէրի (գերման սպայակոյտ) որոշումին՝ հիւլէական զէնքերով զինուելու շուրջ: «Գերման զինուորապաշտութիւն մը ծնունդ կ'առնէ»: Համակերութիւնը ընդհանուր պէտք է ըլլայ եւ ոչ թէ երկու կողմերու միջեւ միայն: Ֆրանսայի պատուիրակը անմիջապէս բողոքած է Թիթոյի առաջարկին: Արդարեւ գլխաւոր օրակարգի նիւթ դարձուցած է Ալժերիոյ հարցը: Ֆրանսացիք չեն ընդունիր ՄԱԿի ձեռնհասութիւնը Ալժերիոյ հարցին մէջ, արդէն վերապահ էին առաջին օրէն իսկ: Քուվ տը Միւրվիլ կիրակի Փարիզ կը վերադառնայ եւ այդ ձեւով կառավարական ոչ մէկ անդամ պիտի ըլլայ Ֆրանսական պատուիրակութեան մէջ, իսկ երբ Ալժերիոյ հարցը գայ, Ֆրանսական պատուիրակութիւնը դուրս պիտի ելլէ, հաւանաբար ամիսէ մը: Ֆրանսական պատուիրակը չեշտեց թէ Ալժերիոյ հարցին լուծումը աւելի պիտի ուշանայ երբ ՄԱԿը անով զբաղի:

Ա Զ Դ

Գ. Ց. Գալէսեան (Քալիֆորնիայէն), քանի մը օրէ Փարիզ է, կը տեղեկացնէ իր բարեկամներուն որ կը փափաքին՝ զինքը տեսնել թէ Փարիզի եկեղեցին պիտի ըլլայ Կիրակի առաւօտ:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

արձանագրութիւնները չափէն աւելի լեցուած ըլլալով, տեսչութիւնը կը խնդրէ որ ներկայ ուսումնական տարւոյ համար նոր դիմումներ չկատարուին նամակով կամ հեռաձայնով:

Տէսինի կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը, Այրի Տիկին Սրբուհի Տապալեան եւ զաւակները՝ Բրաքիոն եւ Ցակոբ, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տապալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Փափազեան (Քամայոն), Այրի Տիկին Քըրիստինէ Սէթեան եւ զաւակները (Եղիպտոս), Գ. Սէթ Տապալեան (Փարիզ), Գ. Մամբրէ Տապալեան եւ զաւակները (Հայաստան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Բարսեղեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Վարդան Նիկողոսեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան (Փարիզ), եւ պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սոտնապետին, ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՏԱՊԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 22-ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Լիոն, Էտուար Էռիօ հիւանդանոցին մէջ, 58 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 15·30ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Գ. Զպուքճեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ս. Թէհլիրեան սրահին, Տիկին Ցակոբեանի դառնալէտ մահուան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Կիրակի Ազգային Տան մէջ (Րիւ Թրէվիզ) ժամը 9ին պիտի խօսի Օչին վրդ. Նիկոլեան: Նիւթ ունենալով՝ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Ուղղափառութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Գաբրիէլ Համբարձումեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իր քրոջ՝

ՄԱՐԻ ՄԱՂԱՔԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աւրինէ Նուրեանի կոկծալի մահուան առթիւ, Փոխ տը Շէրիւէն Գիւլքճեան ընտանիքը տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Մուտքը ազատ է:

ՎԵՆԵՏԻԿ (ԻՏԱԼԻԱ)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:
2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:
3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:
4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ):

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարսիլիաբնակ Տիկին Անուշ Զատիկեան կը փնտռէ իր եղբայրները, Կարապետ եւ Աւետիս Քիւրքճեան, Եոզղաթցի, որոնք 1920–23 Պոլսոյ որբանոցներու մէջ եղած են: Հօր անունը՝ Արթաքի, մօրը անունը՝ Եղիսաբէթ: Եոզղաթցի Քիւրքճի Եուսիֆի թոռները: Գրել.— Խասրով քհնյ. Աստուրեանի,

339, Ave. du Prado, Marseille (8ᵉ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝

Գ. Գալըգեան, ծերանոցին քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նիգոթեան, ողբ. Օր. Մալզաճեանի մահուան առթիւ 20 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարժապետեան, ողբ. Տիկին Արաքսի Թէնէքէճեանի մահուան առթիւ 25 Ն. Ֆ., Գ. Խաչիկ Վարդանեան հինգ Ն. Ֆ., Գ. Սարգիս Ազապալեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին 20 Ն. Ֆ., Տիկին Ֆիլոր Փափազեան քսան Ն. Ֆ., Տիկին Վ. Թ. Զարդարեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին իր քրոջ՝ ողբ. Տիկին Էլմասեանի յիշատակին յիսուն Ն. Ֆ., Գ. Գառնիկ Յովհաննէսեան քսան Ն. Ֆ., Գ. Պետրոս Փէհլիվանեան 30 Ն. Ֆ.:

Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիէն չորս անտուկ խաղող, Մոնմորանսիի ծերանոցին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ:

Տիկին Ուզունեանէ, երեք հաւ, բրինձ եւ դանազան ուտեստեղէններ:

Գ. Աւետիս Քէպապճեանէ այր մարդու բիժամաներ, Մոնմորանսիի ծերանոցին, ողբ. Գ. Փափազեանի յիշատակին:

Տիկին Տալաքիւրէլեանէ երեք անտուկ հազուստեղէն:

(Շար.)

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Զարաունճաքի Հայր. Միութեան:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՁԷ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Ց. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ'երգէ Օր. Լուիզ Հաբէլեան, կը նուագէ Գ. Սիրանոսեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Վարագայ Խաչին: Ջայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

Տէր Վինկենտիոս Վ. Դաւիթեան:

Գրազիէլ Րիօ տը Եանէյրօ քաղաքին Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը:

Սիրով կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ծանօթները:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Գանիէօ Քաչանի «Մուրատ» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ: 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ — Գիւֆէ

ԳԱՏԱՐԱԴ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի աւանդական մատաղ օրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյս մէջ: Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Ս. ԵՓՐԵՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 25 SEPTEMBRE 1960

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8909 — 36EME ANNEE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4710

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՌԸ ԵՒ ԻՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

...Վազգէն կաթողիկոս կը թուի թէ չի ...ր խաղաղ գաղութները։ Մենք ճիշդ ...պատիր կ'ակնկալէինք իրմէ։ Միա–...ոքէն այն համոզումն ունէինք թէ Ամե–...ի Հայոց Հայրապետը զոհ պիտի մը– ...ր որ Հարաւ. Ամերիկայէն ղառ՝ կար ...րէ գաղութ մը եւս, ուր «իմ եկեղե–...ան» «քու եկեղեցիդ» չկար, ոչ ալ ...րէ, առելութիւն։

...ն կարծեցին եւ Գաճիկը թնալու ...նկալած էինք։ Կաթողիկոսը յուսախար ...ուս «մենք» ու «դուք» չկայ եւ, օր–...ան բառով, «խաղաղ համակեցութիւն» ...աստատուած, սեբասելի գաղութ ...րած, ուզեց փոխել այս բոլորը, կիրք ...րի արթնցնել։

Չհասկցանք պատճառը։ Թող թոյլ ...ոնի մեզի, ոչ թէ մոռնալով Ամենայն ...ոց Կաթողիկոսի իր հանգամանքը, այլ ...ց հանգամանքին իսկ պատճառով, կա–...րել կարգ մը դառն խորհրդածութիւն–...եր։

...ն, Հայրապետը, քաղաքի մը մէջ՝ ...իր հովուական շրջապտոյտին մաս չէր ...մեր, այլ պարզ հանգրուան մըն էր ...րանս – Երեւան ճամբուն վրայ, հարկ ...արեցաւ նման մանրամասն ընկալում ...այ ժողովուրդին, որ հոգեւորական ...եւ մանաւանդ հոգեւորական իր Բար–...ոյր Գետէն ուրիշ բան չէր սպասեր, ...ն ալ պտուղ եւ օրհնութիւն։

...յրապետը նախ հերքեց ինչ որ ըս–...ուա, խօսք առնողներու կարգին, այն ...աբարութիւնը թէ «Սէր է Վազգէն Մենք ալ հաւատացած էինք, որով–...եւ միայն Սէր կրնայ ըլլալ, միայն ...պէտք է ըլլայ Ամենայն Հայոց Կա–...ողիկոսը։

...ջին անգամ չէ որ Հայրապետը Ֆր–...սան կ'ընտրէ իր կողմնակալ տեղեկա–...ութիւններուն իբրեւ կայան։ Տա–...թարմ են մեր յիշողութեան մէջ Քէ ...ւելի ճառը եւ Անթիլիասի եկեղեց–...մէջ առնուած քարոզը (1956)։ Կասկած ...իէ որ իրեն ըսուած պիտի ըլլայ թէ ...Անթիլիասը, ոչ ալ Լիբանանի յարմար ...այրեր են նման յայտարարու–...անց համար։ Եւ ի վերջոյ ի՞նչ կը շա–...այրապետութեան Եկեղեցին, նման յայ–...արութիւններով։

...ր գիտենք թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկո–...որ հրահանգ գրկած է Ամերիկայի ...ներուն, նախ քան Ամենայն Հայոց ...ղիկոսին ժամանումը Ամերիկա, թէ ...ու պատշաճ է ընդառաջ երթալ ...բոլոր հրաւէրներուն, որոնք կ'ըլլան ...ոծի Հայրապետին այցելութեանց ...ընդունիլ մեծ պատիւներով եւ ...արել Անթիլիասի թեմին պատկա–...ղեցիները, եթէ Հայրապետը ուզէ ...կամ պատարագել։ Արդ, Կաթո–...ր յայտնեց թէ հրաւէրներ եկած են, ...երբեմն եկան, երբեմն չեկան, բա–...ն, ան ալ... պատժուեցաւ »։

...ն տրամաբանական չէ՞ր, եթէ Ա–...ն Հայոց Կաթողիկոսը, Լիբանանի ...կուցումը ընէր Հոգեւոր Խորհուր–...ղականներուն առջեւ, կամ պաշտօ–...հաղորդագրութեամբ մը իր տպա–...թիւնը կամ կարծիքը ըսէր «Էջմիա–...պաշտօնաթերթին մէջ։ Ճիշդ այս ...անձերով է որ մեզի խորթ մնաց ...պետին նպատակը։

...թէ գաղութ վէճերը արդէ՞ն կը ...ուրին ժամուն միջոցով։ Մենք ...ուած էինք այդ դերը կատարելէ, ...էինք կարծեր թէ մեր պատկառը պէ–...ցնէր ... Ամենայն Հայոց Կաթո–...

...անի մը խորհրդածութիւնները ը–...պարզապէս մեր ցաւը յայտնելու ...ր, ինչո՞ւ չէ նաեւ մեր խոր յուսա–...ութիւնը։ Մնացեալը մեզի չի վերա–...ր.

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ 140 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ԽՕՍԵՑԱՒ

ԿԱՐԴԱՑ՝ 70 ԷՋ ԱՐՏԱՍԱՆԵՑ 20·000 ԲԱՌ

« Ձեր ճաշը միասին բերէք» յայտարա–րած էր Խրուշչեւ լրագրողներուն երբ հարցուցած էին իրեն, թէ որքա՞ն պիտի խօսէր։ ՄԱԿի առջեւ. օրուան խօսած իր ճառը տեւած է 140 վայրկեան եւ 20·000 բառերէ բաղկացած էր։ Գարդած է մի–ջազգային հարցերու շուրջ խորհրդային տեսակէտները։

Գլխաւոր նորութիւններն են՝ ՄԱԿի դէմ իր յարձակումը որ Հերթրրի յայտարա–րութեամբ «պատերազմական յայտարա–րութիւն մըն էր», Պերլինի հարցին յետա–ձգումը, Ֆրանսայի ալժերական քաղա–քականութեան բացէ ի բաց քննադատու–թիւնը եւ ափրիկեաասիացիներուն եղած « սիրային յայտարարութիւնները »։

ԱԶԱՏԻՆՈՒՄ.— Ընդհանուր եւ ամբող–ջական զինաթափութեան հասնելու ձըգ–տող, երեք հանգրուաններէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է, գործա–դրութեան համար կը նախատեսէ չորս տարի։ Առաջին անգամ ըլլալով միջազ–գային հսկողութեան եւ քննութեան շուրջ խօսած է։ Անմիջապէս որ համաձայնագի–րը ստորագրուի, նախապատրաստական կոմիտէ մը պիտի կազմուի, որուն գործը պիտի ըլլայ գլուխ հանել՝ միջազգային հսկողութեան մարմինը։

Այս մարմինը ՄԱԿի հսկողութեան ներ–քեւ պիտի գտնուի եւ պիտի բաղկանայ ստորագրեալ բոլոր պետութիւններէն։ Խորհրդաժողովը քննիչ մարմին մը պիտի կազմէ՝ բաղկացած մնայուն եւ ոչ մնա–յուն խորհրդային, արեւմտեան եւ չէզոք երկիրներէ։ Որոշումները ի զօրու պիտի ըլլան երկու երրորդի մեծամասնու–թեամբ, եթէ սկզբունքի խնդիր է, եւ պարզ մեծամասնութեամբ, եթէ ընթացիկ հարցեր են։ Քննիչները ազատ մուտք պի–տի ունենան ամէն տեղ։

ԳԱՂԹԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ.— Պահանջած է որ ՄԱԿը ջնջուած յայտարարէ բոլոր գաղթավայրերը. եւ ցարդ խնամակալու–թեան ներքեւ գտնուող գաղութները։ « Գաղթատիրութիւնը հոգեվարքի մէջ է։ Պէտք է թաղել այս ամօթալի գաղթատի–րական վարչաձեւերը»։ Պահանջած է որ ՄԱԿի անդամ իւրաքանչիւր երկիր յարգէ հաւասարութեան եւ ինքնիշխանութեան սկզբունքը եւ ի նպաստ մէկուն գիրք չառնէ։ Քննադատած է Ֆրանսայի Ալժե–րիոյ քաղաքականութիւնը։ «Նման կա–ցութիւն մը անհանդուրժելի է, երբ յա–ռաջդիմութեան եւ գիւտերու այս դարուն Ֆրանսա՝ օդանաւերով, հրետանիով, հրասայլերով, արդի ռումբերով եւ այլ հաւաքական բնաջնջումի ձգտող միջոց–ներով գաղթատիրական պատերազմ կը մղէ Ալժերիոյ մէջ։ ... Հարիւր հազա–րաւոր Ալժերացիներ սպաննուած են եւ բազմաթիւ գիւղեր եւ քաղաքներ հրկիզ–ուած։ Ժողովուրդին մէկ հինգերորդը կեդրոնացման կայաններու նետուած են իսկ անդին, Ֆրանսայի զաւակները կը մեռնին անարդար դատի մը համար »։

ՄԱԿը.— Հիմնական փոփոխութիւններ առաջարկած է։ Քոնկոյի փորձառութեան լոյսին տակ ժամանակը հասած է, որ Հա–մըրշոլտի տեղ (այսինքն ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարութեան տեղ) երեք անձերէ կազմուած վարիչ մարմին մը ստեղծուի։ Անձերէն իւրաքանչիւրը խմբակցութիւն մը պէտք է ներկայացնէ՝ Արեւմտեան եր–կիրներու զինուորական ճակատը, ըն–կերվարական պետութիւնները եւ չէզոք–ները։ Առաջարկած է նաեւ ՄԱԿի կեդրո–նատեղին Նիւ Եորքէն չէզոք երկիր մը փոխադրել, ինչպէս օրինակ Զուիցե–րիա կամ Աւստրիա։

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ. Կենսական հար–ցը Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնա–գրի ստորագրումն է։ Նաեւ Արեւմտեան Պերլինի հարցին լուծումը։ Խ. Միութիւ–նը պատրաստ է դեռ ժամանակ մը եւս սպասելու։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ.— Ըստ Խրուշչե–ւի Արեւմտեան պետութիւններ Ատլան–տեան Ուխտի միջոցաւ տեսակ մը «Սրբա–զան զինակցութիւն» կազմած են, նպա–տակ ունենալով խեղդել ազատութեան ո–գին, հոն ուր երեւան կ'ելլէ։ Իբրեւ օրի–նակ, յիշած է Քուպա որ թիրախ դարձած է ամէն տեսակ սադրանքներու, տնտեսա–կան խեղդումներու եւայլն.

ՔՈՆԿՕ.— Լումումպա համայնավար մը չէ, այլ հայրենասէր մը։ Ժողովը պէտք է ազդարարէ գաղթատէրերուն եւ անոնց մանկլաւիկներուն եւ յիշեցնէ Համըրշոլտի թէ պէտք չէ չարաշահէ ընդհանուր քարտուղարի իր հանգաման–քը։ Վերջապէս, Խրուշչեւ յարձակումներ ըրած է նախագահ Այզընհաուրի վրայ, որ « երրորդ պատերազմի մը դուռ կը բանայ «Իւ 2» նման լրտես– օդանաւեր ղրկելով, Խորհրդային Միութեան վրայ։ Խրուշչեւ առաջարկեց վերին ժողովի մը գումարումը հինգ ամիսէն, հոն լուծելու համար մանաւանդ Պերլինի խնդիրը։

Խօսք առնելով Խրուշչեւէ անմիջապէս ետք, Պելժիոյ արտաքին նախարարը՝ Վինեի ըսած է.— « Պելժիա անկախու–թիւն պարգեւեց Քոնկոյի Յունիս 30ին։ Թող Խորհրդային վարչապետը այս օրի–նակէն ներշնչուի իր հակակշռին տակ գտնուող կարգ մը շրջաններու համար»։

Խօսք առած է նաեւ Նքրումա, Ղանայի վարչապետը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐ. ՍԱԼԱՆԻ կինը յայտարարութիւն հրապարակեց ուր բացէ ի բաց կ'ամբաս–տանէ կառավարական պատուիրակ՝ Տը–լուվրիէ (իր ամուսնոյն յաջորդը)։ Տիկին Սալան կ'ըսէ « Եթէ այն յայտարարու–թիւնները որոնք համապատասխան են Սահմանադրութեան հաճելի չեն մեր իշ–խաններուն, կրնանք եզրակացնել թէ ա–նոնք անկախ Ալժերիա մը կը պատրաս–տեն»։ Տըլուվրիէ յայտնեց թէ ՏիկինՍա–լանի յայտարարութիւնը, բացի այն մա–սերէն որոնք իրեն կը վերաբերին, պիտի խստօրէն գրաքննուի։ Տիկին Սալան եզ–րակացուցած էր «Ալժէի մէջ, ինչպէս Փարիզի մէջ, Ջօր. Սալան մեր պաշտպա–նըն է»։

ԳՆԴ. ԹԻՒՐՔԷՇ որ «Թրքական յեղա–փոխութեան ուղեղը» կը նկատուէր պաշ–տօնանկ եղաւ։ Թէեւ Ազգ. Միութեան Կոմիտէի անդամ կը մնայ, բայց վարչա–պետութեան մէջ իր ունեցած պաշտօնը (պետական ենթանախարար) յանձնուե–ցաւ Հիւմիւ Ինճէսուլուի։ Այս լուրը կը հերքէ այն զրոյցները, որոնց համաձայն Թիւրքէշ «վաղուան մարդն էր»։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ դրօշի տակ պիտի կանչուի 1960 Բ–2 զօրամասը

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Կրթ. նախարարը՝ Քամիլ Ճումպլաթ, Հինգշաբթի առաւօտ խոր–հրդարանի ներըսմմատութիւնը խնդրեց, առջի օրուան իր ելոյթին համար։

ՆԱՍԸՐԻ կառավարական փոփոխու–թեանց հետեւանքով Գնդ. Սարաճ խելա–կան տէրը դարձած է սուրիական նա–հանգին, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Նասր հրաժարած է Սուրիան եգիպտականա–ցնելու իր ծրագրէն։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

1.— Ընկեր Արսէն Թերլէմէզեան, Պոս–թընէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Ֆրանսայէն Միջին Արեւելք։

2.— Մեր աշխատակիցը, Պ. Յ. Պա–պէսեան, Քալիֆորնիայէն, ի կը մեկնի Անթիլիաս։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

Անկէ զատ, 6–7 Սեպտեմբերի դէպքերը համայնավարներուն բեռցնելը սա մեծ անպատեհութիւնները կը ներկայացնէ.

Կառավարական բերնով պաշտօնապէս յայտնել թէ Թուրքիոյ մէջ համայնավար–ները այսքան հոյակապ կազմակերպու–թեան տէր են, կրնան այսքան խոշոր շարժում մը ստեղծել։Ասիկա կրնայ խու–ճապի եւ սարսափի մատնել Թուրք հան–րային կարծիքը համայնավարներուն առ–ջեւ, ինչ որ կը կոտրէ ազգին քաջութիւնը եւ դիմադրութիւնը։

Իմ կարծիքով, իշխանութիւնը միան–գամայն քանի մը նպատակ կը հետապըն–դէր 6–7 Սեպտեմբերի շարժումը ընելով.

1.— Կիպրոսի խնդրին մէջ Յունաստա–նը վախցնել, համաշխարհային կարծիքին վրայ ազդել։

2.— Վախցնել Ամերիկան որ իշխանու–թեան ցանկութիւններուն եւ նպատակնե–րուն գործիք չըլլար։

3.— Ցուցնել թէ Թուրք ժողովուրդին համակրանքը կը շահի, մինչ ընդդիմա–դիրները մերժած էին չմասնակցիլ տեղա–կան ընտրութիւններուն։

4.— Լռեցնել բողոքները որոնք սկսած էին բարձրանալ տնտեսական եւ վարչա–կան ձախողանքներու դէմ, եւ բոլորովին վախցնել ընդդիմադրութիւնը։

Բնական է որ այս նպատակները, որոնք պէտք է ծնունդ նկատուին վատառողջ տրամաբանութեան մը, ճիշդ հակառակ արդիւնք տուած են եւ երկիրը մատնուած է այսօրուան կացութեան։

Իշխանութիւնը վաղուց թաքթիք կը գործածէ ամքցնելու, ճնշումի տակ պա–հելու, համար ընդդիմադրութիւնը, մամուլը, իր կուսակցական կազմակեր–պութիւնը։ Այս անգամ, ուզած է ամքե–ցնել, ճնշումի տակ պահել ոչ միայն.

— Ընդդիմադրութիւնը,

— Մամուլը,

— Իր կուսակցական կազմակերպու–թիւնը այլ եւ՝ յաւելուածաբար՝

— Թուրք հանրային կարծիքը,

— Օտար երկիրները։

Եթէ անձնատուր չըլլար այս սին պատ–րանքին, կամ եթէ չանդամալուծէր Պոլ–սոյ կուսակալ եւ քաղաքապետ Փրոֆ. Ֆահրէտտին Քերիմ Կէօքայը իր պաշտօ–նական հանգամանքը արժեցնելու մէջ, 6–7 Սեպտեմբերի դէպքը չէր վերածուեր աղէտի մը որ այսօր ալ, վաղն ալ ազգո–վին մեր վրայ պիտի ճնշէ։

Դէպքին այսօրուան վիճակը հետեւեալ երեւոյթը կը պարզէ.

Հաղարաւոր անմեղ անձեր տակաւին ձերբակալեալ վիճակի մէջ կը գտնուին եւ կը հեծեն։ Անմեղներու այս դանդաղումը չէ անդրադարձած իշխանութեան սադ–րանքին, չէ հասկցած թէ իր ազգային մաքուր զգացումները կը չահագործուէ–ին։

Զինուորական դատարաններու մեծ մա–սը կը ստիպուի դատապարտութեան վը–ճիռ արձակել ակամայ, քար դնելով իրենց խղճին։ Մէկ տայ բարեկամս, որ դատախօս է պատերազմա–կան կաճառին մէջ, հետեւեալ տխուր դէպքը պատմեց ինծի.

Պաշարման վիճակի դատաւորներէն մէ–կը չէ հանդուրժեր որ իրեն հրամայուի սա կամ նա վճիռը արձակել, իր վճիռնե–րը տուեր է իր խղճին — մանաւորաբար իր ազգային խղճմտանքին — համաձայն։ Այս կացութեան առջեւ, որոշուեր է դա–տաւ փոխադրել զինքը։

(7 Շար.)

ԵՐԵՍՈՒՆԵՒԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՕՏԱՐ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ (1)

Ակնթարթի մը մէջ անհետացած գեղեցիկ երազի մը նման անցան այս երեսուն եւ երկու ժամերը, որոնց նրբաւփայլ ցոլքերը տակաւին լուսաւոր կը մնան սրտիս ու մտքիս մէջ:

Երեսուն եւ երկու ժամ միայն Հայաստանի մէջ: Այսպէս հաճելի պատեհութիւնը ունեցայ առաջին անգամ տեսնելու մեր հայրենի լեռները, օտար Արեւելագէտներու հետ: Այդ կարճ ժամանակամիջոցին այնքան ուժեղ եւ հոգեյոյզ տպաւորութիւններ կրեցի, այնքան ոգեւորիչ եւ խանդավառ վայրկեաններ ապրեցայ, որ կը զգամ թէ հոգիս լեցուած է հայրենի գանձերով, հարստացած եւ հպարտացած:

Անմոռանալի պիտի մնան ինծի համար այն հոգեզմայլ պահերը, զորս ապրեցանք հայրենի Հայաստանի հողին վրայ ոտք դրած, Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի գիտնականներուն ցոյց տուած սրտաբուխ, սիրալիր, եւ խանդավառ ընդունելութեան առջեւ: Մինչեւ մեր մեկնումի պահը՝ առարկայ դարձանք անոնց ջերմ, հոգածու հիւրասիրութեան:

Ստեղծագործ ինչ հսկայ աշխատանք, շինարարութեան, ճարտարարուեստի, գիտութեան եւ գեղարուեստի մարզերուն մէջ: Ի՜նչ սրտագեղ հայրենասիրութիւն, խանդավառութիւն: Ցառաջդիմութեան ինչ անզուգակ եռանդ եւ ինչ հոգածու նախաձեռնողութիւն հանդէպ նորակառոյց հայրենիքին նուաճումներուն, հանդէպ հայրենիքին դարաւոր հնութիւններուն, որոնցմով այնքան հարուստ է Հայաստանը եւ որ փառահեղ յուշարձաններու բացօթեայ, կենդանի թանգարան մը կրնայ նկատուիլ:

Հնագոյն դարաշրջաններու, մօտ. 3000 տարուան հնութիւնները, յայտնաբերուած Կարմիր Բլուրի եւ Արինբերդի վերջին պեղումներով, մասնաւորապէս ուշադրութեան առարկայ դարձան Ուրարտական քաղաքակրթութեամբ հետաքրքրուող Արեւելագէտներուն: Տեսա՜նք նաեւ պետական թանգարանին մէջ, բազմաթիւ իրեղէններ, որոնք նոր լոյս կը սփռեն Հայաստանի բնիկներուն մշակոյթին եւ առ հասարակ հին ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան եւ իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւններուն մասին:

Այցելեցինք Քրիստոսէ առաջ կառուցուած Գառնիի այնքան հռչակաւոր եւ ծանօթ հեթանոսական տաճարին աւերակները, պալատէ խոշոր քարեր, ցիրուցան, իրենց շքեղ եւ նրբարուեստ քանդակներով:

Գառնին Հայոց թագաւորներու նշանաւոր ամրոցներէն մէկն էր Քրիստոսէ առաջ, Գ. դարուն կառուցուած: Վերջին պեղումներուն շնորհիւ, յայտնուեցան սրտիկ գիւղի մը հետքերը, ինչպէս նաեւ գամբաններ: Ցայտնաբերուեցան պարիսպին 14 հզօր աշտարակները: Անոնց մաքուր տաշուած պալատէ հսկայական քարերը, երկաթէ հաստ գամերով իրարու հետ միացուած, առանց շաղախի, ցոյց կուտային ժամանակին ամրոցին ճարտարապետութեան յանդուգն, բարձր շինարուեստը:

Մեր նախնեաց այս հանճարեղ գործերը կանգնած էին բարձրադիր հրուանդանի մը հարթ մակարդակին վրայ, անդնդախոր կանաչազեղ ձորի մը գագաթին, դէմ յանդիման՝ բուսականութենէ մերկացած, վայրի, պատկառազդու լեռնաշղթաներու անհունութեան: Ներքեւ՝ գետի մը ոլորապտոյտ դարձուածքները և աւելի հեռուն՝ անտառները անջրպետին մէջ կորսուած:

Խաղաղ երեկոյեան մը լռութեանը եւ շրջապատի անսովոր մենութեանը մէջ սուզուած՝ դիտեցինք խռովայոյզ եւ վայրի հմայքը, որ կը բխէր ամէն այս դարաւոր հնութիւններէն, հեռաւոր երկիրներէ՝ հին քաղաքակրթութիւններու հետքերը փնտռելու եկած համակրելի գիտնականներու զննող, հիացիկ եւ յուզուած նայուածքներուն տակ:

Ս. Էջմիածնայ կամարներուն ներքեւ՝ հաղորդուեցանք Ս. Լուսաւորիչի քրիստոնէական շունչովը կառուցուած մեր առաջին պատմական սրբավայրին հետ: Նայուածքս ուղղած գմբեթարարձ սիւներուն՝ դէմս ցցուեցան մեր մեծ երանաշնորհ հայրապետներու հերոսական դէմքերը եւ Ս. Տաճարը երեւաց ինծի իբրեւ լուսեղէն սիւն մը անսասան, որ հին դարերէ ի վեր լուսաւորած է ժողովուրդը, անոր հետ ապրած, մաքառած, տանջուած:

Հապճեպով դիտեցինք Ս. Հռիփսիմէն, Է. դարու այդ զուտ հայկական ոճով, մաքուր սրբատաշ քարերով կերտուած վարդագոյն գոհարը:

Մութը կ'իջնէր՝ երբ արեւելագէտներու խումբը ուղղուեցաւ դէպի Զուարթնոց: Ամրակուռ մոյթեր, անջատուած իրենց խոյակներէն, մեզ կը դիտէին խոժոռերէն, դարերու մէջէն: Թեւատարած արծիւները կարծես պահապան կանգնած ըլլային աւերակներու այդ ընդարձակ տարածութեան վրայ, ուր երբեմն կը բարձրանային Ս. Ներսէսի կառուցած համբաւաւոր եկեղեցին, կաթողիկոսարանը եւ յարակից մասերը: Այս հնութիւնները մեծ խնամքով, հոգածութեամբ դասաւորուած, նօթագրուած և ներկայացուած էին այցելուներուն, մօտակայ թանգարանին մէջ:

Դժբախտաբար շատ արագ այցելութիւն մը տուինք պետական թանգարանը, ուր հայ ժողովուրդին պատմութիւնը եւ մշակոյթը պատկերացնող թանկագին իրեղէններ, քարի դարաշրջանէն մինչեւ մեր օրերը, ներկայացուած էին բծախնդիր կարգապահութեամբ մը:

Նոյնպէս արագ այց մը Երեւանի պետական մատենադարանին, որ աշխարհի հնագոյն եւ հարուստ մատենադարաններէն մէկը կը նկատուի իր հայերէն եւ արեւելեան բազմաթիւ լեզուներով ձեռագիր անգնահատելի գանձերովը: Հիացանք մնացինք ի տես մեր նախնեաց եւ քաղաքակիրթ մարդկութեան մեզի ժառանգ թողած այդ անգին գանձերուն, ի տես նաեւ ջերմեռանդ հոգածութեամբ եւ գուրգուրանքով անոնց վրայ հսկած մեր մեծ գիտնականներուն եւ ազնիւ պաշտօնեաներուն սիրալիր վերաբերմունքին:

Իմ սրտագին շնորհակալութիւններս յարգելի Հնաբան Պիոտրովսկիի, որ հակառակ իր վերջին օրերու ծայրայեղ յոգնութիւններուն, նաեւ ժամանակի չգոյութեան, չմերժեց մեր խնդրանքը եւ ու՛ երեկոյեան այցելեցինք Գեղարդի վիմափոր տաճարները:

Գործանքը՝ հայ ժողովուրդի զմայլելի հանճարին, խրախորհուած դուրսէն՝ անտեսանելի ժայռերու մէջ, ներսէն՝ նրբաշնորհ այլեղներով, ինքնատիպ կամարներով, քանդակազարդ գմբէթներով եւ պատերուն մէջ փորագրուած բազմատիպ խաչքարերով, որոնք արժանացան միջնադարեան ճարտարապետութեան մասնագէտներուն, խոր հիացումին:

Ս. Աստուածածնայ Տօնին նախօրեակին զուգադիպած էր մեր այցելութիւնը: Հոծ բազմութիւն մը, երգի, թմբուկի, զուռնայի ուրախ մթնոլորտի մը մէջ, կը պարէր ու կ'երգէր եկեղեցիին շրջակայքը: Անոնք եկեր էին գիշերելու Գեղարդի մէջ, յաջորդ օրը Ս. Աստուածածնայ տօնին իրենց ուխտը կատարելու նպատակով:

Մոմերու բոցերով լուսաւորուած կիսամութ եկեղեցիին մէջ, երեկոյեան ժամերգութիւնը կը կատարուէր՝ երբ մտանք ներս: Ապառաժներու մէջ կորսուած եւ արտաքին աշխարհէն անջատուած, պզտիկ դուռներով իրարու հետ հաղորդուող քարափոր եկեղեցիներուն խորհրդաւոր մթութեանը մէջ: Անտեսանելի անկիւնէ մը աղօտ լոյս մը կը թափանցէր: Հիացած եւ շփոթած, պահ մը ինծի թուեցաւ թէ կը գտնուիմ հին հին դարուց աշխարհ մը հէքեաթներու, ուր պարզ, մաքուր նախնական կենցաղով, ցեղային աղուոր առաքինութիւններով օժտուած ժողովուրդ մը իր քարափոր տաճարներուն մէջ կ'աղօթէր, կ'երգէր եւ կը ստեղծագործէր:

Ուշ վերադարձանք պանդոկ: Շոգեկառքը պիտի մեկնէր կէս գիշերին: Երբ կամաց կամաց շարժեցաւ շոգեկառքը եւ անյայտացաւ գիշերային մթութեան մէջ, Երեւանի կայարանին քարափին վրայ՝ ողջերթի եկած ժպտուն դէմքեր, երկար ատեն հետեւեցան մեզի: Երեսուն երկու ժամ միայն Հայաստանի մէջ: Երազ եւ իրականութիւն: Շատ հապճեպ՝ սակայն տեսայ, շնչեցի ստեղծագործ աշխատանքին բոյրը եւ գեղեցկութիւնը: Չափեցի թափուած հզօր, քրտնաթոր աշխատանքին ծաւալը, զգացի համեստ մեծութիւնը մեր տաղանդաւոր մասնագէտներուն, եւ սիրտս լեցուեցաւ անուշ յուզումով, երախտագիտական զգացումներով: Ժողովուրդին հետ ժամանակ չունեցայ շփում ունենալու, սակայն դեռ ականջիս մէջ քաղցր կը հնչեն դեռ մատենադարանի առաջնորդող վարիչին եւ մեզի սպասարկող Երկու երիտասարդներուն ջերմ հայրենաւէր խօսքերը, հայ մարդու, Հայու զգացումներու անկեղծ, սրտաբաց, սիրալիր արտայայտութիւնները, որոնք կը ստեղծեն հոգեպարար, անքակտելի կապ մը:

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան օտար արեւելագէտները ընդունեցաւ իր ցեղային գեղեցիկ աւանդական առաքինութիւններով, արդար հպարտութեամբ, դարաւոր հայ ժողովուրդին հոգիին մաքուր ակունքներէն բխող եւ իրեն համար նուիրական դարձած ջերմ, հոգեյոյզ եւ սրտաբուխ հիւրընկալութեամբ:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

(1) Արեւելագէտներու 25րդ Համաժողովը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ Օգոստոս 9ին, ապա արեւելագէտներ հրաւիրուեցան հինգ օրուան ճամբորդութիւններ ընել Խ. Միութեան զանազան քաղաքները: Տիկին Խանտանեան եւ իր ընկերները հրաւիրուեցան Թիֆլիզ եւ Հայաստան:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

''ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ''

(ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Հ. Մեսրոպ Ճանաշեան,
Վենետիկ – Ս. Ղազար, 1960

Գրականութեան պատմութիւններուն մէջ ընդհանրապէս գիտուած է որ բանաստեղծները երիտասարդ տարիքի մէջ կը ներշնչուին եւ իրենց բանաստեղծութիւնները այդ շրջանին կ'արտադրեն, գրական այդ սեռը մասնաւորաբար յատուկ ըլլալով երիտասարդական հակումներու եւ անձնական, ենթակայական ապրումներու:

Մեր գրականութեան պատմութեան մէջ ալ այսպէս եղած է, թէեւ օրէնք մը չէ, բայց այդ տարիքն է որ կը պահանջէ անպատասխանատու թռիչքներ, երազներ, սէրեր եւ կարօտներ, քանի որ բանաստեղծութիւնը անպատասխանատու եւ անվնաս ստեղծագործութիւն մըն է:

Կը զարմանամ որ յաճախ դերերը կը փոխուին և հասուն տարիքի գրագէտներ, երբ իրենցմէ կը սպասուէր բոլորովին տարբեր վաստակ մը, մեզի կը ներկայացնեն երիտասարդական օրերու յատուկ ստեղծագործութիւն մը:

Հայր Մեսրոպ Ճանաշեանը կը ճանչնանք: Վենետիկեան Միաբանութեան այս անխոնջ վարդապետը բազմավաստակ հոգեւորական մըն է: Գրեթէ ամէն տարի մեր գրականութիւնը կ'օժտէ որակաւոր գիրքերով: Իրարու ետեւէ լոյս ընծայեց «Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան» հատորը, վերածնունդի շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, որուն շարունակութիւնը վստահաբար շուտով պիտի ունենանք: Ապացոյցը տալու համար թէ Հ. Մ. Ճանաշեան ի՜նչպէս կը նայի գրականութեան պատմութեան եւ ի՛նչ մեթոտով կը ներկայացնէ իր քննութեան տակ ինկած ամէն մէկ հեղինակ, պիտի առնեմ Պետրոս Դուրեանը, հետեւեալ բաժանումներով Կեանքը, Իսկիւտարի ճեմարանին մէջ, Կեանքի պայքարին մէջ եւ Մահը, ինչպէս նաեւ Նկարագիրը, Գործերը, Քնարերգութեան նիւթը, Բանաստեղծը, Ոճը, եւ Լեզուն, որուն կը հետեւի մատենագիտութիւնը: Եւ այսպէս գրեթէ բոլոր հեղինակները, աւելի կամ պակաս ծաւալով:

Հայր Մ. Ճանաշեանի երկրորդ երկասիրութիւնը գրականութեան «Ծաղկաքաղ» մըն է նոյնքան խնամութեամբ պատրաստուած, ապացոյցը տալով, որ Վենետիկեան տպագրութեան արուեստէն գիտէ օգտուիլ, մեր դպրոցական երկսեռ սերունդներուն տալու համար հատընտիր ծաղկաքաղ մը, գրականութեան պարտէզին մէջ պտոյտի ելլելով: Հաւանական է որ այս ձեռնարկին երկրորդ հատորն ալ կը պատրաստուի: Այս երկասիրութիւնն ալ վկայութիւն մըն է անխոնջ եւ յարատեւ պրպտումի, գրականութեան տարբերութիւններուն մէջ կորսուելու, խորասուզուելու, անկէ երեւան հանելու համար մարգարիտներ, ճաշակով ու սիրով ընտրուած էջեր:

Արդ, այս բոլորէն ետքը, մեր սիրելի վարդապետը ժամանակ եւ տրամադրութիւն ունեցած է հրապարակ հանելու համար 1960ին բանաստեղծութիւններու հատոր մը, «Լուսաղբիւր» հրատարակելով բանաստեղծական խորագրով: Մենք գիտ[illegible] չէինք որ յիսունի սահմաններուն հասնելէ [illegible] գրագէտ, երբ իր իսկ վկայութեամբ մազերուն վրայ ալ ձիւն ինկած է, բանաստեղծական արուեստին [illegible]: Այս որակաւոր թուղթով ու տպագրութեամբ հատորին մէջ կը գտնուին [illegible] չուշտ գեղեցիկ ու խորհրդապաշտ էջեր: Եւ սակայն մենք պիտի փափաքէինք որ հեղինակը մեզի տար գրականութեան Պատմութեան եւ Ծաղկաքաղին նման այլ հատորներ, աւելի մեծ թիւով ընթերցողներու հետաքրքրութեան եւ զարգացման համար, քանի որ Վենետիկեան հարուստ եւ բազմաբովանդակ մատենադարանը զոր ունի իր տրամադրութեան տակ իրեն թոյլ պիտի տայ նման արժէքաւոր, անհրաժեշտ գործեր լոյս ընծայելու:

«Լուսաղբիւր»ը բաժնուած է չորս խումբերու, «Լռութեան Ձայներ», «Ուղեւորի Քնար», «Անձկութեան Պահեր» եւ «Կուսական»:

Քերթուածներու ամէն մէկ բաժանում իր որոշ նկարագրով կը ներկայանայ, Եթէ «Լռութեան Ձայներ», «Անձկութեան Պահեր»ը եւ «Կուսական»ը [illegible] քնարերգական եւ անձնական են, «Ուղեւորի Քնար»ը ընդհանրապէս նկարագրական էջեր են, բնութեան տեսարաններուն եւ ծանօթ վայրերու նուիրուած, բանաստեղծական ներշնչումներով ու խորհուրդներով, որոնց շատերուն մէջ քերթողը Աստուծոյ ներկայութիւնը կը տեսնէ եւ լոյսին եւ ջերմութեան մէջ [illegible]

Վերջին շարքը «Կուսական»ը սիրոյ սրտի մը զմայլանքի, խանդավառութեան հեծութեան եւ թախանձանքի երգն է: Բոլոր գրուածներուն մէջ [illegible] յատածոր կոյսին ներբողն է, նոր օրեր[illegible] Նարեկացիի մը փառաբանութեան երգը, սրբերգութիւնը կամ աղօթքը, ինչպէս

Լուսեղէն ամպ, եւ հովանի [illegible]
Ո՛հ, տարածէ վրաս բազուկներդ [illegible]
Ամպ հովանի հոգիներու երկնքի.

Սիրայդ ամպին մէջ առ զիս ալ մայր [illegible]
Որ կրքերուս բոցը չայրէ ոգիս [illegible]
Ծիլերն հոգւոյս՝ հազիւ հասած իր [illegible]

Դիր աչքերուս կափարիչ, ամպ [illegible]

Կուսական սէրդ՝ իրաւունք [illegible]

Որ չտեսնեմ [illegible] զիս պատուիրան [illegible]

Բանաստեղծը կուսական խորհրդ[illegible] պատկերին մէջ երազել ու տեսնել կարծէ տեսուհին, սիրուհին, [illegible] Մարիամը, այնպէս ինչպէս Նարեկացի երգեց Մեղեդի Ծննդեան եւ Վա[illegible]րին քերթուածներուն մէջ, ինքնիրեն [illegible] կատեւյով մեզի կը [illegible] ցած տենչեր ունեցող մը, պատկեր[illegible] ջեւ կոյսին, որ քաղցրութիւն ու [illegible] է անհպելի եւ անճառ:

Հայր Մ. Ճանաշեանի «Լուսաղբիւր»ը քերթողագիրքը՝ մեր քերթողական աւանդին ու լեզուին, զուտ բնիկ [illegible] հարազատ, վերջին արտայայտութի[illegible] ցաւի եւ տխրութեան պահերուն [illegible] նուական, երբ վարդապետը կ[illegible] խնդրէ լուսաւոր սիւն մը [illegible] կամրջակին վրայ՝ երբ նոր [illegible] էնդի դէմը, ողջունէ ....:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

— Կամքի ուժով մարդ կրնայ [illegible] այն բարի ըլլալ, այլ նաեւ՝ մեծ [illegible]

— Իր հացը առանձինն ուտողը իր [illegible] ալ առանձինն կը կրէ:

— Մեծ դրամօժիտով կինը՝ [illegible] ծանրատար բեռն է:

— Ծերերը, սովորաբար [illegible] խորհուրդներ կուտան, որովհետեւ [illegible] ճակներ տալ չեն կրնար:

— Կ'ըսենք թէ՝ ժամանակը կ'ան[illegible] Սխալ է ասիկա: Որովհետեւ, ժամա[illegible] իր տեղը կը մնայ եւ մենք է որ կ[illegible] երթ:

ՋՐՈՅՑ ՎԻՊԱԿՆԵՐՈՒՍ ՄԱՍԻՆ

«Հէթանոս Տղայ», հինգ վիպակներու ժողովածու, հրապարակ ելած էր, երբ ես դեռ Ալեքսանդրիա կը գտնուէի։

Փափուկ խնդիր մըն է, հեղինակի մը համար, խօսիլ իր իսկ գործին վրայ, բայց ներուի ինծի, որ պիտի ջանամ այդպէս ընել, տրուած ըլլալով ներկայացուցած գործիս անծանօթ հանգամանքը արտասահմանեան հայ գրականութեան մէջ։

Ուրեմն, «Հէթանոս Տղայ» վիպակներու հատորիս երեւցած ատեն, Հեռաւոր Եգիպտոսի մէջ, շատ խօսուեցաւ այդ գիրքին մասին, եւ տեղւոյն վրայ գիրքը ամբողջովին սպառեցաւ։

Բայց ինծի անծանօթ պատճառներով, արտասահմանի մէջ, ըսել կ'ուզեմ Փարիզ, ուր գիրքը հասած է, չահանուելու գաղտնապահուած է, եւ անթափանցելի լռութիւն մը պահուած է անոր հանդէպ։

Անկէ ալ գիտենք թէ շարունակ խուսափելի, թէեւ աչքառու, երբ վիպագիր, յատկապէս Զօհրապն է, շատ շատ ալ Արմաշչեաններ, բայց ժամանակը քալած է։

Գրաւոծքներուն խորքը եւ ձեւերը փոխուած են։ Բարեբաղդաբար անոնցմէ վերջ, ուրիշներ եկած են։ Ի՞նչ կրնայ շահիլ մեր գրական գաղտնապահութիւնը։

Ուրեմն հիմա, մեզի, արտասահմանի գրագէտներուս համար, նոր ասպարէզ մը բացուած է, այն է ներկայացնել իրենց իրենց գործերը եւ ինքզինքնին։

×

Վիպակներու այդ հատորէս առաջ, հրատարակած ունէի արձակ բանաստեղծութիւններու երկու հատոր — «Արձակ երգեր» եւ «Արեւոտ ճամբան»։ Ասոնց, ինչպէս յայտնի է, երկրորդին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը նախ, յետոյ ալ յունարէն թարգմանութիւնը, արդէն երեւցան։

«Հէթանոս Տղայ»ին արձակներու առաջին հրատարակութիւնն է ուրեմն։ Կը յուսամ որ, եթէ հրատարակչական մը ստեղծուի, պիտի երեւան վիպակներու, պատմական էջերու, օրագրի էջերու, եւ ամերիկեան ու պոլսական յիշատակներու, արդէն պատրաստ սպասող միւս հատորներս։

Ինչ որ անշուշտ, արդէն հրատարակուած վիպակներուս այս առաջին հատորիս եւ ընդհանրապէս իմ գրականութեանս մէջ ամէնէն առաջ ընթերցողին ուշադրութիւնը, եւ թերեւս զարմանքը կը գրաւէ, ընդհանրապէս սպասուած հայկական դժբախտութիւններու, ջարդերու, գաղթականներու, անապատի ահաւոր պատկերներու, եւ վերջապէս ընդհանուր «Արցունքի Հովիտ»ի աշխարհի մը բացարձակ պակասն է։

Արդեօք համարձակի՞մ շեշտել, որ մեր արտասահմանեան գրականութեան մէջ, մէկ քանի ցանցառ բացառութիւններով, առաջին անգամ ըլլալով, ոչ մէկ հետք այս տողերէն իմ էջերուս մէջ։

Զարմանանք թէ ինչու հայերէն գիրքերը չեն կարդացուիր, մանաւանդ մեր նոր սերունդին կողմէ։ Հիները թերեւս տակաւին պէտք կը զգան, ընթերցումով ալ, երկարաձգելու տառապանքի եւ վրէժի լարը։ Բայց երիտասարդ սերունդը ապրած չըլլալով զուլումներու այդ շրջանը, այլ միայն սակուռով լսած հեռաւորապէս, չուզեր այլեւս անոնց մասին բան կարդալ։

Ահա թէ ինչու հայերէն գիրքի մը տեսքը իսկ, յաճախ, փակուած ծանր վարագոյրի մը կը նմանի, որ երբ վերցնելու ձեռնարկես, ինքզինքդ կը գտնես, աւաղ, մեր ցեղին արիւնի ծովին առջեւ։

Միայն անոնք, որոնք իրենց վրայ յաւերժապէս տառապելու կարողութիւն մը եւ յաճախ ալ պէտք կը զգան, կրնան այդ վարագոյրը բանալ։

Միւսները կ'անցնին լռակեաց, եւ տարիներուն ալ մաշումով, անտարբեր՝ անոր առջեւէն։

Փարիզի մէջ հայ տունի մը մէջ կը գտնուէի, որուն տիկինը կ'ըսէր ինծի, որ իրենք հայերէն գիրք չեն գներ երբեք։

Սեղանին վրայ, տեսայ սակայն խոշոր դէզ մը սինեմայի մակագիրներ եւ ըսի.— «Կը կարդաք սակայն, եւ ասոնց դրամ ալ կու տաք»։

— Այո, պատասխանեց, որովհետեւ ասոնք գլուխ գանէ կը զուարճացնեն, մինչդեռ հայերէն գիրքերէն լաց է միայն բացածը, որուն դիմանալու կարողութիւնը չունի այլեւս հոգիս։

Խորհրդածելու լայն ճամբայ մը ահաւասիկ։

Մեր թերթերուն մէջ հանդիպած եմ լոկ «ազգային ջիղ»ով գրականութիւն մը միայն ընելու խնդրին շուրջ զօրաւոր ելոյթներու։ Օր մըն ալ, սակայն, կարդացի «Լալկան գրականութիւն» խորագրով հետաքրքրական յօդուած մը, որուն հեղինակը այդ շարունակական աղէտին գիծէն դուրս ելլալ կը թելադրէր մեր գրականութեան, փրկելու համար այլեւս հայ ընթերցողը, եւ մանաւանդ, նոր սերունդին զգացմունքը եւ տպաւորութիւնը մեր ազգին եւ գրականութեան մասին։

×

Սակայն, հոս պահ մը հեռանալով մեր գրականութենէն, պէտք է շեշտել, թէ առաջին մեծ պատերազմէն ի վեր, Արեւմուտքի բոլոր ազգերուն ալ գրականութիւններէն, լոկ «ազգայնական գիծ»ը անհետացած է։ Աշխարհաքաղաքացիութիւնը մուտք գործած է բոլոր երկիրներու գրագէտներուն գործերուն մէջ։

Տասնեւիններորդ դարու Ֆրանսացի գրագէտները նկարագրած են միայն Ֆրանսան, Փարիզեան սալոնները, էնթրիկները, կեանքը ընդհանրապէս, Պալզաք, Զոլա, Անաթոլ Ֆրանս, ուրիշ միջավայր չունին։

Բայց 1920էն ասդին, Ֆրանսացի գրագէտը իր աչքերը դարձուցած է դէպի անդին, հեռուն, դուրսը, դէպի ուրիշ երկիրներ, բարքեր, հետը քաշելով ընթերցողներու ստուար բազմութիւնները դէպի նոր հորիզոններ։ Փոլ Մօրան, Մալրօ, շատերու մէջ օրինակներ են։ Համամարդկային գիծը երեւցած էր եւ այժմ հիմք դարձած է բոլոր գրականութիւններուն։

×

Տղայութենէս մինչեւ այս եւ կիրը հասնիլս, լայն ճամբորդութիւններ ըրած եմ, ծննդավայրէս մինչեւ հեռաւոր Ամերիկան։ Ապրած եմ զանազան երկիրներու մէջ բաւական երկար, դիտելու եւ տպաւորուելու համար զանազան ժողովուրդներէ եւ բարքերէ։

Ուրեմն, իմ գրականութիւնս համագրութիւն մըն է բոլորէն, ինչ որ տեսած եւ ապրած եմ։ Կեղծ պիտի ըլլար գրել — ինչպէս շատեր կ'ընեն թոնին մէջ մնալու համար — նիւթերու մասին, որոնց հեղինակը խառնուած չէ, այլ լսած կամ երեւակայած միայն։

Եւ սակայն, անշուշտ, Հայ ըլլալով, օտար բազմութիւններուն մէջ գտնուող Հայերը գրաւած են ուշադրութիւնս, ինչ որ ապահովաբար կը պակսի օտարներէն։ Եւ այսպէս է, որ վիպակներուս գրեթէ բոլորին մէջ, խառնուած են հայ թիպեր, որոնց մօտեցած եմ։

«Հէթանոս Տղայ» վիպակին հերոսը, օրինակ, հայ հողամշակ մըն է, ուսանող Մոնփելիէի հողագործական վարժարանը։ Հերոսուհին ամերիկացի նկարչուհի մըն է։ Իսկ միջավայրը Փարիզն է։

Երկրորդ վիպակը — «Մենեակներ», կ'անցնի Նիսի տան մը վարձուած տասներեք սենեակներուն մէջ, համազգային եւ համամարդկային կիրքերով շաղախուած, որուն դիմացի տունէն, սակայն, հայ ընտանիք մը, իր հետաքրքրութեան եւ ազգային գոյնի մասնակցութիւնը կը բերէ։

Երրորդ վիպակը, — «Վերջին գիշերը» Պոլսոյ մեր վաղեմի Սկիւտարի հայ հողիներէն բնակուած տան մը մէջ է, բայց որուն նիւթը, իր թաքուն, Ֆրէօյտեան կիրքերով, համամարդկային լարն է միշտ։

Ըսենք թէ ժամանակը քալած է, տեսնելու, զգալու ձեւերը փոխուած են, ինչպէս եւ արտայայտուելու միջոցները։

Անոնք որոնք կ'ուզեն զգալ պահել ժամանակին բրած աշխատանքը, կը մնան մեծապէս համայնքին։

Գիտնանք փոխուիլ, վերստեղծուիլ։

ՄԱՆՆԻԿ ԳԸՐԳԸՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Հայաստանի երգահանները, ստեղծագործելու խանդավառութեամբ տոգորուած, սկսած են նոր երկերու վրայ աշխատիլ։ Իւրաքանչիւրը կը ձգտի յօրինել թէ ձեւով եւ թէ բովանդակութեամբ արժէքաւոր գործեր, որոնցմով հայ ժողովուրդը պիտի խանդավառուի եւ արժեւորուի։

Հայաստանի եւ արտասահմանի ունկնդիրները պիտի լսեն հետեւեալ նոր ստեղծագործութիւնները։

Է. Պաղտասարեանի եւ Գ. Աճէմեանի Սուիթը, Գ. Հախինեանի «Հանդիսաւոր նախերգանքը», Է. Յարութիւնեանի, Ջ. Տէր-Թադեւոսեանի, Ջ. Կիրակոսեանի ջութակի, Հ. Ստեփանեանի եւ Վ. Կոտոյեանի դաշնակի եւ Ա. Խուդոյեանի թաւջութակի քոնչերթոները։ Ձայնական համանուագի գործերէն՝ Ա. Յարութիւնեանի քոնչերթօն, Է. Յովհաննէսեանի «Սասունցի Դաւիթ» ծաւալուն տաղերգը, Ա. Պապաջանեանի Հայաստանին նուիրուած երգօնը։

Ա. Խաչատուրեան մեծ գործ մը պատրաստելու վրայ է։ «Թէ դա ինչ ձեւի եւ բնոյթի գործ կը լինի, խօսքը մեր մէջ, ես էլ չգիտեմ։ Բայց հաւատացած եմ, թէ դա կը լինի Խաչատրեանի մեծ տաղանդին արժանի ստեղծագործութիւն, ըստ երեւոյթին, սիմֆոնիկ նուագախումբի համար»։ Ա. Խաչատուրեանի նոր երկի մասին այս բնորոշ խօսքերով արտայայտուած է Հայաստանի երգահաններու միութեան վարչութեան նախագահը՝ Է. Միրզոյեան։

Նոր գործեր են Գ. Արմէնեանի «Խաչատուր Աբովեանը», Բ. Սոկոլովի «Լուացարանը լրացեր» մանկական պալէն։

Հ. Ստեփանեան վերամշակած է «Լուսաբացին» պատմական-յեղափոխական օփերան։

Երաժշտական կատակերգութեան թատրոնին համար Ս. Ջրբաշեան աւարտած է Հայաստանի երիտասարդութեան նուիրուած՝ «Երազիր» հետաքրքրական օփերեթը։

Գործիքաւոր փոքր ձեւի նոր երկերէն նշենք Ա. Յարութիւնեանի, Է. Պաղտասարեանի, Ս. Ջրբաշեանի եւ ուրիշներու դաշնակի գործերը, նախերգանքները եւն։

Ձայնաւոր գործերու կարգին Գ. Չթչեան աւարտած է «Հայաստան» խմբերգքերթուածը, Ա. Տէրտէրեան կ'աշխատի երգերու շարքի մը վրայ՝ Ե. Չարենցի բանաստեղծական բնագիրներով։ Ա. Այվազեան, Կ. Զաքարեան, Ղ. Սարեան, Ա. Յարութիւնեան, Է. Յովհաննիսեան, Ա. Պապաջանեան, Է. Պաղտասարեան, Կ. Օրբէլեան, Գ. Աճէմեան, Վ. Կոտոյեան, Արտ. Խաչատրեան եւ այլ երգահաններ հանդէս պիտի գան նոր երգերով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Կարող է պատահել, որ շրջապատեն անտառը, — ասաց կանանցից մէկը շշուկով, որպէսզի չարթնացնի գրկին քնած մանկանը, եւ մի ձայնով, որի մէջ ոչ այնքան հարցում կար, որքան վախ։

— Դա հնար չէ, — պատասխանեց ըստ երեւոյթին նրա ամուսինը նոյնպէս շշունջով, բայց ակներեւ կնոջ վախը փարատելու համար։ — Թագաւորի զօրքն էլ չի կարող անտառը շրջապատել։

— Բայց այդ իշխանները, ո՞վ գիտի, ինչքան հեռու են ապրում, — վերջապէս խօսեց միւս տղամարդը։ — Մինչեւ գնան, մինչեւ մարդիկ բերեն ...

— Մութը նրանց էլ չի թողնի շարժուել ... Իսկ մինչեւ նրանց գալը՝ մենք կը լինենք հեռու։

Երեւում էր, որ բոլորի զգայարաններն այնքան էին սրուած, որ ամենաթեթեւ շշունջն անգամ լսում էին եւ արձագանգում։

— Բայց չէ՞ որ գիտեն ուր ենք գնում. ճանապարհը կը բռնեն, — շշնջաց նորից երեխան գրկած կինը ի պատասխան։

— Այդ չի լինի. նրանք մեզնից շատ չեն հասնի, — լսուեց Թորգոմի ձայնը։

— Աստուած հասնի մեզ — բարեմաղթեց ծերունին։

Կանայք հառաչեցին։

Ու նորից գնում էին անխօս, երբեմն միայն նայելով երկինքին, ուր այժմ ծառերի միջով մէկ-մէկ երեւում էին մանր ու մեծ աստղեր, որ ցոլում էին հեռու՝ հանդարտ թարթող աչքերի նման։ Գիշերուայ մթնում միակ բանը այդ աստղերն էին, որ կարծես ինչ-որ յոյս էին ներշնչում նրանց։

Մութը գնալով թանձրանում էր, դրա հետ խորանում էր եւ լռութիւնը, որը երբեմն խախտւում էր ինչ-որ անսպասելի մի բանով։ Մի տեղ նրանք լսեցին ճիւղեր կոտրուելու ձայն ու կանգ առան սասուած. Ականջ դրեց իւրաքանչիւրն իր տեղում անշարժացած։

— Անասուն էր, — ասաց ծերունին։ — Գնանք։ Ոմանք չհաւատացին, բայց կասկած յայտնելու ժամանակ չէր։ Ու քայլեցին իծաչարուկ, թանձրացող մութի մէջ։

Այսպէս անցան բաւական տեղ, երբ Մինան շշնջած յանկարծ.

— Մարէ, մեռելը կարո՞ղ է զարթնել։

Այս խօսքերից պառաւը սարսուռ զգաց, բայց ասաց.

— Չէ, աղջիկս, չէ։ Մեռելը բնաւ չի զարթնի։ Բնաւ ... Իսկ հարցնում ես ինչու՞։

— Ինձ կը թուայ, մարէ, զարկուած իշխանը զարթնել — գալիս է մեր յետեւից։

— Չէ, աղջիկս, մեռելը չի զարթնի, — կրկնեց պառաւը, թէեւ շշուկով, բայց հաստատ չեշտով։

— Բայց նա մեռա՞ւ, մարէ։

— Մեռաւ, մեռաւ, աղջիկս։ Դրա մասին մի մտածիր։ Գնանք։ Լոյսը կը բացուի շուտով ու ... ամէն ինչ կ'անցնի։

Մինան աւելի պինդ գրկեց պառաւի թեւը, եւ նրանք ճիգ արին քայլել աւելի արագ՝ առջեւից գնացողներից ետ չմնալու համար։ Պառաւը թէեւ սիրտ տուեց Մինային, բայց աղջկայ վախն անցաւ իրեն. ինչ իմանաս, գուցէ եւ իրօք այդ իշխանը չմեռաւ, այլ մնաց ուշաղնաց եւ հիմա զարթնած հետեւում է իրենց։

— Էհ, գնանք աղջիկս, էլ ետ մի նայիր, — ասաց նա։ — Քու հայրն ու Թորգոմը գնում են առաջ։ Հասնենք ...

Ու ժամեր քայլեցին այսպէս։ Նրանց աչքերը ցաւում էին, կողերը ծանրացել էին, բայց ոչ ոք, թւում էր, չէր մտածում քնելու մասին։ Միայն փոքրիկ ութ տարեկան տղան էր՝ Յուսիկը, որ չդիմացաւ. մի աւժամ քայլեց արծաթէ թուրը քարշ տալով, յետոյ կախուեց հօր փէշերից. «Ես քնել եմ ուզում, պապօ»... Եւ երբ հայրը, այդ խօսքերը մի քանի անգամ կրկնելուց յետոյ, շալակեց նրան, Յուսիկը խնդրեց.

— Սուրս չկորցնես, Պապօ։ ...

Հայրը խոստացաւ, եւ նա քնեց։

Այնուհետեւ այդ հայրը, որի անունը Վարդան էր, քայլում էր բեռների տակ կքացած, տղան շալակին, նրա սուրը գաւազան չինած։ Նա ճիգ էր թափում ետ չմնալ առջեւից գնացող Թորգոմից ու նրա բարեկամ ծերունուց։

Միւսներն անում էին նոյնը. ետ չմնալ եւ աչքից չկորցնել առջեւից գնացողներին։

Որքան գնացին՝ անյայտ է. մի տեղ յանկարծ ծերունին կանգ առաւ եւ ասաց ուրախ.

— Լոյսը շուտով կը բացուի։

— Ինչի՞ց իմացար, հայրիկ, — հարցրեց Թորգոմը։

— Ծառերն արթնացան, թռչունները ձայն տուին ...

Եւ իրօք. շատ չանցաւ մութը կարծես պարզուեց մի փոքր, ինչպէս պղտոր ջուրըն է սկսում պարզուել եւ ծառերը, որ առաջ երեւում էին միաձոյլ զանգուածի պէս, սկսեցին զատուել. երեւացին բներ, ճիւղեր, իսկ վերեւում աստղերը գունատւում էին, եւ երկինքը դառնում էր բաց մոխրագոյն։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 3-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Communiqué

Գեղարուեստի ամէնէն ծանօթ դերասանները ընդունած են Ի. Սէնթբրի Ֆոնտի եւ Փարիզեան Մամուլի Ընկերակցութեան հրաւէրը, ներկայ ըլլալու Մամուլի բարենպատակ ձեռնարկներու՝ է նըպաստ տրուած կալայէն :

Le Milliardaire

Ժապաւէնը պիտի ցուցադրուի այդ իրիկուն : Դերասաններն են՝

Marilyn MONROE
et Yves MONTAND

Հոկտեմբեր 3ին, ժամը 20·30ին :

Retenir les places au palais de Chaillot et au Soutien Confraternel des Journalistes
14, Rond-Point des Champs-Elysées
(Rez de Chaussée) de 10 à 30 N.F.

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Գարեգին Համբէլեան՝ Գ. Յակոբ Գոչումեանի տխուր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 10 Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հրաչ Սարգիսեանի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ Այրի Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 30ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգնութեան կայաններուն եւ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Կրթական ձեռնարկներուն :

(Սատոնայ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ) :

Կարեւոր օրակարգ :

Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարսիլիաբնակ Տիկին Անուշ Զատիկեան կը փնտռէ իր եղբայրները, Կարապետ եւ Աւետիս Քիւրքճեան, Եօզղաթցի, որոնք 1920–23 Պոլսոյ որբանոցներու մէջ եղած են : Հօր անունը՝ Արթաքի, մօրը անունը՝ Եղիսաբէթ : Եօզղաթցի Քիւրքճի Եսայիի թոռները : Գրել.— Խօսրով քհնյ. Առաքելեանի,

339, Ave. du Prado, Marseille (8e)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն Ն. Ֆ. Օր. Տիրուհի Անդրէասեանէ, Տիկին Վերժին Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ արձանագրութիւնները չափէն աւելի լեցուած ըլլալով, տեսչութիւնը կը խնդրէ որ նոր դիմումներ չկատարուին նամակով կամ հեռաձայնով :

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Րիւ Սէն Տոմինիք :

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տիւնուառի սրահին մէջ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Հայկազեան վարժարանի
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ամէն Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 6էն սկսեալ ժամը 14ին, կը դասաւանդէ Տիկին Այվազեան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան : Դիմել ուղղակի վարժարանի տնօրէնութեան :

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէօրինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը :

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ : Նոր վարչութեան ընտրութիւն. Կը խնդրուի չբացակայիլ :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւսուածեղէնի մեքենաներ ամբողջ մոթէօրներով :

Jacquard	Jauge 10-1	m 20	
	J.	9	80
	J.	10	70
	J.	7	80

1 bobinoir à 6 branches

1 machine à bande avec tout le matériel revisé, état neuf.

Ամէնը՝ 6500 Ն. Ֆ. :

Կը փնտռուի մէկը ընկերութեան համար կամ աշխատանոց մը ղեկավարելու համար կարող մէկը :

Դիմել՝

Henry
1, Passage du Poteau, Paris 18e
MON. 38-24

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
27 SEPTEMBRE
1960

…ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8910 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4711

…ՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐԸ …ՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽՆԵՐ"

…ՄԵՂՔԵՐՈՒՆ ՇՂԹԱՆ Կ'ԵՐԿԱՐԻ՝ ԸՍՏ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐՈՒ

…թուրքերէն թերթերէն մին կը լաէ, …ը ձայն կը բարձրացնէ: Մէկը պատ… …ք պաշտպանելու ձեւեր կ'առնէ, … աւելի յարձակողական կը դառ… …Այս անգամ «Փիւլիւք Կազեթէ»թեր… …է, որ կ'արծարծէ պատրիարքին …ց բացուած վէճը, մինչ ուրիշներ …ապէսի թղթածրարին մէջէն կը գտ… …նամակներ, ուր Հայոց …արքը դասեր կուտայ թուրք վար… …ներին :

…ա թէ ի՛նչ կը գրէ Փիւլիւք Կազեթէ .—

Մեր թերթին խմբագրութիւնը հայ …րաւանութեան հոգեւոր պետին նա… …կին վրայ կանգ առաւ, որպէս ամէնէն …ւորը այն նամակներուն, որոնք ուղ… …ած են անկեալ վարչաձեւի պետին : …Նամակը հիմնական վարանումներ եւ …ապան հարցականներ կը ստեղծէր այն …երուն մէջ, ուր կենդանի են թուրք… …կական յարաբերութիւնները մեր …ւոր անցեալին մէջ: Արդէօք Գարե… …Խաչատուրեան Պատրիարք, որ կը …ի հայ համայնքին գլուխը եւ որուն …մն է միայն հոգեւոր պետ մը ըլ… …առաջին աշխարհամարտի մասյլ օ… …՝ Հայոց Համբաւաւոր Զաւէն …արքին յաջո՞րդն է ամէն տեսակէ… …:

…էր լաւ հասկնալ ու գիտնալ խնդ… …գլուխին խակական դիմագիծը, …ջանի մը՝ երբ ոչ միայն միւս… …ներէն, այլեւ ուրիշ կրօնքներու …ինոյ իւրաքանչիւր հայրենակիցէ …աքականութենէ կ'ակնկալենք որ …ին կրօնքը գործիք չդարձնեն քա… …ականութեան : Այնպիսի առեն մը՝ …ւաքարար զօրաշարժի ենթարկը… …ենք, կանխելու համար կրօնքին չա… …րծումը ի նպաստ քաղաքականու… …, Հայերը, իրենց հոգեւոր պետին …յով, արդեօք կրօնքը գործի՞ք կ'ու… …դարձնել քաղաքականութեան: Կամ …ուրիշ նպատա՞կ մը ունին :

…պարեւ, առաջին ակնարկէն, Գարե… … Խաչատուրեան ստորագրութիւնը …նամակը, որ շատ աղճատ թուրքե… …մը խմբագրուած էր, այդպէս …ներուն իրաւունք ընծայել կը թը… …նական էր որ անկեալները գիջում… …ին Ցունաց եւ Հայոց Պատրիարք… …ն: Ու ծանօթ էր առիկա: Բայց ա… …իւակ պիտի ըլլար դէպքին պատ… …հասկնալ եւ նամակին տէրը մօտէն …ու ճանչցնել :

…ՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

…պատմական իրականութիւն մըն …մինչեւ ազգային ազատագրութեան …՝ կար ժառանգութիւն մը, որմէ …կարութիւնը չէր կրցած ինք… …պատել,— « Հայկական Հարց »ը: …1890է մինչեւ Հայերը, Օսմանեան …թեան բռնակալութենէն ու հարս… …ութենէն փրկուելու պատրուա… …արեգործական ընկերութիւններու …պաստանելով, մանաւանդ արե… …ս նահանգներուն մէջ զինեալ կազ… …ութիւններ կը կազմակերպէին: …ն եւ Դաշնակցական կոմիտէները …յեղափոխական կազմակերպու… …էր են, որոնք մարմին առած են …Պատրիարքարանին մէջ : (ԽՄԲ.— …ը պատմութիւն կոչուած նիւթին …ըլլայ Հայոց Պատմութեան, ըլ… …քիոյ Պատմութեան մասին, այն… …ան գիտեն որքան Մեհմետճիքը ստ… …ու տխմարին մասին) : Արդարեւ Հա… …րմիրլեան Պատրիարքը Հնչակեան …ակցութեան գլուխն էր ու Պատրիար…քարանէն կը վարէր այդ կուսակցութիւ…նը: Այս բոլորը պատմութեան էջերուն մէջ թաղուած էին անվերադարձ կերպով: Արդեօք Հայոց այժմու Պատրիարքն ու Պատրիարքարանը կ'արթննայի՞ն այս երկարատեւ քունէն: Խնդրոյ առարկայ նամակը այս տեսակէտով ալ մեծ կարեւո…րութիւն կը ներկայացնէ :

ՀԱՅՈՑ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Նամակի խնդիրը խկոյն շարժման ան…ցուց հայ համայնքը : Խաչատուրեան Պատրիարքին դէմ բողոք բարձրացաւ : Պոլսոյ գլխաւոր հայերէն թերթերը, Ժամանակ եւ Մարմարա, պայքարի սկսան Պատրիարքին դէմ : Հայոց թաղային խոր…հուրդները Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ գումարուելով խստիւ բողոքեցին ու Պատ…րիարքը հրաւիրեցին հրաժարիլ :

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Հայոց փոքրամասնութեան գլուխը (Պատրիարքը) ի՞նչ ընել եւ ի՞նչ ձեռք ձգել կուզէր այսպիսի նամակ մը գրելով անկեալ իշխանութեան գլուխին :

Ուզեցինք տեսակցութիւն մը ունենալ Հայոց Պատրիարքին հետ :

Պատրիարքը երբ մեզ դիմաւորեց, ըսաւ.

— Պատրիարքարանը ազգին տունն է : Դէմ առ դէմ խօսակցիլ եւ գործին էու…թիւնը հասկնալ միշտ օգտակար է :

Պատրիարքը ենթադրութենէ վեր խե…լացի կ'երեւայ : Այնպէս կը թուի թէ կանխաւ պատրաստուած էր մեր հար…ցումներուն: Թուրքերէնը քիչ, բայց ա…ռանց շեշտի կը խօսի : Քովը Կարապետ Աբրահամեան անուն անձ մը կայ: Խաչա…տուրեան կ'ըսէ .

— Այո, հրատարակուած նամակը ես գրեցի անկեալ վարչապետին: Բայց անձ…նական բան մըն է ատիկա :

Պատրիարքը ընդունած է թէ մեծ սխալ մը գործած է այդ նամակը գրելով : Կը հարցնենք .

— Այս նամակը միթէ չի՞ նշանակեր կրօնքը գործիք դարձնել քաղաքականու…թեան :

— Ոչ: Բոլորովին սխալ հասկցուեցաւ: Ես միայն անձնական նամակ մը գրեցի : Կր կարծէի թէ ուսանողները իրենց դասերը ձգած՝ քաղաքականութեամբ զբա…ղիլ սկսած են: Բայց յետագային տեղե…կացայ թէ այն առեննուան կառավարու…թիւնը եւ վարչութիւնը շատ գէշ վերա…բերում ցոյց տուած է ուսանողներուն հանդէպ: Ես սխալեր եմ: Երիտասարդ…ները իրաւունք ունին եղեր :

— Հանրապետութեան հաստատումէն ետք՝ Թուրք եւ հայ տարրերուն միջեւ որեւէ անհամաձայնութիւն եղա՞ծ է, ըլ…լայ կրօնքի, ըլլայ քաղաքական իրա…ւունքներու տեսակէտով :

— Ոչ: Երբեք չէ եղած: Թուրքեւհայ…կական անհամաձայնութիւնն ու թշնա…մութիւնը այլեւս պատմութեան մէջ թաղուած են: Զաւէն Պատրիարքի ըրած եւ ընել ուզած շարժումը այսօրուան հա…մար ոչ մէկ իմաստ կը կրէ : Աշխարհիկ (լայիք) պայմանը անհրաժեշտ է մեր դարուն: Հանրապետութեան հռչակումէն ետքը, բոլոր կառավարութիւնները ամէն տեսակէտով հաւասար վերաբերում ցոյց տուած են հայ համայնքին հանդէպ: Իմ այս նամակս մէկ սխալ ըմբռնումիս ար…տայայտութիւնն է: Արդէն այդ նամակով ոչ թէ կրօնական, այլ ընկերային տեսա…կէտով քննել ուզած եմ կացութիւնը :

Պատրիարքին հետ մեր տեսակցութենէն այն եզրակացութեան հասանք թէ Հայոց Պատրիարքարանը, հակառակ այս յայտ…կարեւոր սայթաքումին, հայրենասիրու…թեան դիրքին վրայ կը մնայ : Հայ հա…մայնքը այլեւս կատարելապէս հեռու է հին օրերու հակումներէն :

(ԽՄԲ.— Սեպտեմբեր 6–7ի տեղեկա…գրին վերջին մասը՝ վաղը):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԿԱՏԱԿԷ… ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ

Այզընհաուըրէն եւ Խրուշչեւէն ետք, ՄԱԿի մէջ ձայն պիտի առնեն եւ իրենց տեսակէտները պիտի պարզեն «երրորդ» ուժի ղեկավարները: Միջազգային դիտե…րու կարծիքով Խրուշչեւ ռազմավարական մեծ սխալ մը բրաւ քննադատելով Հա…մըրշոլտի աշխատանքները ու ՄԱԿի շուրջ իր առաջարկները դժգոհութեան մթնո…լորտ ստեղծած են Ասիոյ եւ Ափրիկէի չէ…զոք պետութիւններուն մօտ: Խրուշչեւ պահանջեց վերջ դնել գաղթատիրական եւ հոգատարութեան դրութիւններուն, Ափ…րիկէի մէջ եւ այլ տեղեր: Սակայն, պէտք չէ անտեսել Քոնկօն որ լաւագոյն ապա…ցոյցն է թէ ինչ կացութիւն կը ստեղծուի երբ մէկ օրէն միւսը պետութիւն մը կը քաշուի քաղաքական եւ քաղաքացիական հասունութիւն չունեցող երկրէ մը : Միւս կողմէ «եռապետութիւն» մը առաջարկեց Համըրշոլտի տեղ :

Նեհրու, որ չէզոք քաղաքականութեան ջատագովներէն է եւ միեւնոյն առեն «երրորդ» ճակատի ղեկավարներէն, Լոնտոնի մէջ յայտարարած է թէ չէ կրցած լաւ հասկնալ Խրուշչեւի ճառին կարգ մը կէտերը :

Խրուշչեւ իր չարաթավերջը անցուցած է Կլէն Քովի մէջ: Հոն երթալու համար Ուոշինկթընէն յատուկ արտօնութիւն ըստացած էր: Կիրակի ժամուլի ասուլիս մը տուած է: Համըրշոլտի մասին յայտարարած է.— Ոչինչ ունիմ Համըրշոլտի դէմ: Սակայն պէտք է գիտնաք թէ աշ…խարհի մէջ երեք ձեւի քաղաքական եւ տնտեսական դրութիւններ կան: Դրամա…տիրութիւն եւ աշխարհակալութիւն, ըն…կերվարականներ եւ վերջապէս չէզոքներ: Արդ, երբ Համըրշոլտ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները կը գործադրէ, յանուն դրամատէրերուն եւ գաղթատէ…րերուն կ'աշխատի: Այս առթիւ ամբաս…տանած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը որ «հինգ միլիոն տոլար տա…լով» փորձած է Համըրշոլտը կաշառել: Ալժերիոյ հարցին կապակցութեամբ յայ…տարարած է.— «Մեր համակրութիւնը իրենց անկախութեանը եւ ազատութեանը համար պայքարող ալժերացիներուն կ'եր…թայ»: Համաձայն է ՄԱԿի հրա…կողութեան տակ հանրաքուէի մը կազմա…կերպումին: Այս առթիւ գիտել տուած է, թէ «զօրավիդ կը կանգնիմ զօրավար տը Կոլի. ըսել կ'ուզեմ այն տը Կոլին որ ինք…նորոշման առաջարկը ներկայացուց եւ ոչ թէ այն տը Կոլին որ մերժեց նոյն առա…ջարկը»:

Լուրջ խօսքերու կողքին, Խրուշչեւ ու…նեցած է նաեւ իր սովորական «սրամտու…թիւնները»: Դրամատէրի իր փառաւոր ապարանքին մէջ լրագրողներուն յայտա…րարած է «Շատ երջանիկ եմ, որ հոս կը գտնուիմ, դրամատիրութեան սրտին մը…րայ, համայնավարի իմ սիրտով: Կը տեսնէք, ամէն բան շատ գէշ չերթար : Ձեզ մօտ կը պատահի որ շատ հարուստ այրի մը ամուսնանայ գեղեցիկ աղքատ ե…րիտասարդի մը հետ, գէշ – աղէկ կ'եր…թայ, կրնայ նոյնիսկ ամբողջ կեանքը տեւել»: Անմիջապէս հարց տրուած է Խր…րուշչեւի «ո՞վ է հարուստ այրին»: Շատ հետաքրքիր էք, կը պատասխանէ: Սա…կայն շատ պարզ է, միշտ կ'ուզէք քովըն…տի դուռէն մտնել երբ այնքան դիւրին է մեծ դուռէն մտնել»:

Խրուշչեւ յայտարարած է նաեւ ՄԱԿի միջազգային ուժերը «ծանրութիւն» ցոյց տուին իրենց ձախողութիւններով եւ չեն

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ՍՈՒՍԹԷԼ ճառ մը խօսած է «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան Ռոնի ինքնավար դաշ…նակցութեան առջեւ, որուն նախագահն է: Սուսթել, համաձայն է Սալանի հետ, միայն ֆրանսական Ալժերիայի կը հաւա…տայ: Յայտարարած է թէ Ալժերիոյ մէջ զինուորական կացութիւնը բարւոքած է մինչ քաղաքական կացութիւնը աւելի գէշ է: «Ալժերական քաղաքականութիւնը ա…նկլի մէջ է, խաղաղութիւն չուզեր, պա…տերազմ չուզեր: Պէտք է ընտրել ավիրի…եան Մինխիս մը կամ պատերազմը ընել ինչպէս որ պէտք է »:

ԼԻՈՓՈԼՏՎԻԼ բնականոն վիճակ ստա…ցած է: Բաւական մեծ թիւով Պելժեր վերադարձած են: Մոպութիւ Լումումպայի եւ Քազավուպուի հետ տեսակցած է: Լրագրողներուն յայտարարած է.— « Պէտք է որ քաղաքական պետերը հա…մաձայնութեան մը գան: Եթէ պէտք ըլ…լայ պիտի պարտադրեմ» լրագրողի մը այն հարցումին թէ ինչո՞ւ չէ ձերբակա…լած Լումումպան, Մոպութիւ ժպիտով մը պատասխանած է «արովհետեւ քրիստոն…եայ եմ »:

ԳԱՐՍԻՑ Շահը ժամուլի հերթական իր ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց.— « Ինչ կը վերաբերի Խ. Միութեան հետ մեր յարաբերութիւններու բարելաւու…մին, ոչ մէկ ճիգ պիտի խնայենք: Սա…կայն մեր շահերը եւ միջազգային յանձ…նառութիւնները վնասելու գինով կար…գադրութիւն չենք ընդունիր: Որեւէ գի…նով կարելի չէ բարեկամութիւն գնել »:

ՄԱԿի խորհրդային մնայուն պատուի…րակ նշանակուած է՝ Վալերիան Զորին: Նախկինը՝ Սոպոլեւն էր :

ՊԵԼԺԻՈՑ Պօտուէն թագաւորը չարաթ օր կառավարական, պաշտօնական շրջա…նակներուն եւ համայն Պելժիոյ ժողո…վուրդին ներկայացուց իր նշանածը՝ Ֆապիոլա: Հարիւր հազարաւոր Պելժեր արտակարգ խանդավառութեամբ ողջու…նեցին Պելժիոյ ապագայ թագուհին : 25 տարի է որ երկիրը թագուհի չունի :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Տի Վելթ թերթը կը գրէ թէ Ֆրանսան զինուորական կայան…ներ պիտի տրամադրէ Գերմանիոյ: Ֆը…րանքօ-գերման այս համաձայնութիւն…ները կատարուած է առանց Ատլանտեան Ուխտի մասնակցութեան :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ 300 հազար տոլար տուին Ցորդանանի, որպէսզի կարենայ ընթացիկ ամսուան ծախքերը փակել :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին՝

1.— Տոքթ. Բ. Նազարեան, Աղեքսան…դրիայէն, որ տարեկան իր արձակուրդը անցընելու համար եկած է Եւրոպա :

2.— Պ. Ժոզէֆ Նալպանտեան, Պէյրու…թէն, թղթակից Լը Սուար թերթին, որ հետեւելու համար Հռոմի ողիմպիական մրցումներուն, եկած էր Եւրոպա :

3.— Տէր եւ Տիկին Ա. Քիւրքճեան, Լոնտոնէն, որ իրենց արձակուրդը անցը…նելու եկած են Ֆրանսա :

4.— Տիկին Մինասեան, Նիւ – Եորքէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպա…յի մէջ :

5.— Տիկին Սիրվարդ Ձիլեան, Ամերի…կայէն, որ կը վերադառնայ իր բնակա…վայրը՝ պտոյտ մը կատարելէ ետք Պոլ…սոյ մէջ :

6.— Օր. Սահակեան, Նիւ – Եորքէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ:

7.— Օր. Մավիսաքալեան, Պէյրութէն, շրջանաւարտ Համազգայինի Ճեմարանէն, որ կը մեկնի Պելժիա՝ հետեւելու համար լրագրութեան ;

8.— Հայկազուն Քհնյ. Բանտիկեան, Ս. Ժերմէն :

ՂԱՐԱԲԱՂ, ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ ԵՒ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Այսօր այլեւս անհերքելի փաստերով հաստատուած իրողութիւն է, որ 1920ին, Քեմալական Թուրքիայի եւ Խորհրդային Ռուսաստանի միացեալ ուժերով եւ հայ բոլշեւիկների աջակցութեամբ, Հայաստանի Հանրապետութիւնը գրաւուեց եւ բաժանուեց Թուրքերի եւ Ռուսների միջեւ :

Ցաջորդ տարի, 1921 Մարտ 16ին, Մոսկուայում, դաշնագիր կնքուեց Խորհ. Ռուսաստանի եւ Քեմալական Թուրքիայի միջեւ, որով Խորհրդային Ռուսաստան հրաժարւում էր Հայաստանի Կարսի, Արտահանի, Օլթիի, Կաղզուանի շրջաններից յօգուտ Թուրքիայի եւ Շարուր–Նախիջեւանից յօգուտ Ազրբէջանի, ուրիշին չփոխանցելու պայմանով :

Նոյն տարի, 1921 Հոկտեմբեր 13ին, Կարսի դաշնագրով Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնն էլ՝ առանց որեւէ փոփոխութեան հաստատեց Մոսկուայի դաշնագիրը, որով, ահա քառասուն տարի է, սահմանը Խորհրդ. Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ անցնում է Ախուրեան-Արաքս գետերի գծով, եւ Հայաստանի սրտում ընկած Շարուր – Նախիջեւանը, իբրեւ ինքնավար շրջան, գտնւում է Ազրբէջանի տիրապետութեան ներքեւ, որի հետ ընդհանուր սահման իսկ չունի :

Խորհրդայինների կողմից Թուրքերին զիջած Կարս – Արտահան – Կաղզուան – Սուրմալուի ներքին վիճակը նոյնն է՝ ինչ որ Վասպուրականի, Տարօնի եւ Բարձր Հայքի մէջ: Ոչ մէկ հայ բնակիչ չէ մնացել:

Եթէ 1921 թուականին, երբ Թուրքերը խորհրդայիններին բարեկամ էին եւ գործակից, իրերի այս դասավորումը հասկանալի էր եւ խորհրդային տեսակէտից անհրաժեշտ, այսօր 1960ին, երբ Թուրքիան անցած է Խ. Միութեան թշնամիների կողմը, հայկական ըմբռնումով առաւել անըմբռնելի ու տարօրինակ է Խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը Հայաստանի սահմանների վերաբերմամբ: Եւ ոչ միայն արտաքին, այլեւ ներքին սահմանների :

Այսօր արդէն ոչ միայն խելահաս մարդիկ, այլ եւ Երեւանի Հայերն անգամ գիտեն, որ Խորհրդ. Հայաստանի արտաքին եւ ներքին սահմանները գծուած են ոչ թէ բնականոն դէպքերի հետեւանքով, տարիքային պայմաններում, այլ արտաքին եւ ներքին դէպքերի քաղաքականութեան թելադրանքով, գլխաւորապէս Թրքական գործօնի ազդեցութեան տակ եւ վրացի շովինիստ համայնավար Ստալինների եւ Բերիաների հաշիւներով :

Բնականոն պայմաններում, օրինակ, անհեթեթութիւն է Ախալքալաքի մնալը Վրաստանի սահմաններում, այնքան աղաղակող հակասութիւն է Լենինեան ազգային քաղաքականութեան, որով ղեկավարւում է Խորհրդ. Միութիւնը: Ախալքալաքի գաւառը գտնւում է Հայաստանի հիւսիս – արեւմտեան ծայրում եւ կազմում է հայկական բարձրաւանդակի բնական մասը՝ Վրաստանից տարբեր աշխարհագրական եւ կլիմայական պայմաններում, անմիջական շարունակութիւնը հայկական Շիրակի կլիմայական եւ տնտեսական տեսակէտից :

Ախալքալաքի բնակչութեան 90 առ հարիւրից աւելին Հայեր են. երկրորդ տեղը բռնում են Ռուսները, ապա՝ մի քանի հազար Վրացիներ :

Բոլոր Հայերի ձգտումն է միանալ Հայաստանին:

Առարկայական եւ ենթակայական նկատումներով Ախալքալաքը պէտք է մաս կազմէր Հայաստանի, բայց բռնութեամբ պահւում է Վրաստանի սահմաններում :

Հողային տարածութեամբ եւ ազգային կազմով Ախալքալաքի վիճակն է յիշեցնում Աբխազիան, որ նոյնպէս բռնի դըրւած է վրացական տիրապետութեան տակ, բայց Աբխազիան կազմում է ինքնավար հանրապետութիւն: Ախալքալաքին ինքնավարութեան իրաւունքն էլ չըլ յացուած է: Ախալքալաքը պարզապէս գրաւուած եւ Վրաստանի սովորական վարչական մասի է վերածուած՝ շեշտըւած վրացական քաղաքականութեամբ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ Վրաստանի տնտեսական եւ ռազմագիտական շահերը այդպէս են թելադրում, ասում էին Ժորդանիեան ու Ծերեթելին՝ երբ Վրաստանը անկախ էր, եւ նոյնը կրկնում էին Ստալինն ու Բերիան, աւելի խորամանկ լեզուով, երբ Վրաստանն անցաւ Խորհրդային տիրապետութեան տակ: Բայց ի՞նչ են ասում Հայաստանի շահերը: Հայաստանի ու հայ ժողովրդի շահերն էլ ուշադրութեան արժանի չե՞ն Խորհրդային Իշխանութեան աչքում: Մի ուրիշ օրինակ՝ Ղարաբաղը:

Ղարաբաղը գտնւում է Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան ծայրում, նոյնպէս բնական մասը Հայկական Բարձրաւանդակի: Ղարաբաղից դէպի հիւսիս եւ արեւելք ընկնում են կիսանապաստային դաշտեր: Ղարաբաղը միշտ համարուել է Հայաստանի մաս – պատմական Արցախն ու Սիւնեաց աշխարհը :

Ղարաբաղը կարելի է ասել, զուտ հայկական շրջան է : Ազգաբնակչութեան 95 տոկոսից աւելին Հայ է՝ հայկական ուժեղ գիտակցութեամբ. : Ղարաբաղցիք միշտ ձգտել են մնալ Հայաստանի սահմաններում, բուռն պայքարներ են մղել եւ ծանր վէճեր են ունեցել այդ նպատակով թէ՛ մուսաւաթական եւ թէ խորհրդային տիրապետութեան շրջաններում :

Աստուածային եւ մարդկային օրէնքներով եւ Լենին – Ստալինեան ազգային փիլիսոփայութեամբ Ղարաբաղը պէտք է մաս կազմէ Հայաստանի, բայց բռնի ուժով պահւում է Ազրբէջանի տիրապետութեան տակ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ասում են, Ազրբէջանի դաշտային մասի անասունները կը սատկին, եթէ Ղարաբաղի արօտավայրերը Ազրբէջանի ձեռքը չգտնուեն;

Ցայտնի է թէ Խորհրդային աշխարհում անասունները աւելի արժէք ունեն, քան մարդիկ: Բայց մի՞թէ կարելի չէ այնպիսի պայմաններ ապահովել, որ Ազրբէջանցի հովիւներն ու ոչխարները հանգիստ սրտով արածեն Հայաստանին պատկանող Ղարաբաղի արօտավայրերում, ինչպէս, օրինակ արածում են Հայաստանի սահմաններում գտնուող Զանգեզուրի լեռներում: Անկասկած, Ազրբէջանի անասունները յանցաւոր չեն, որ Ղարաբաղը, Ղարաբաղցիների կամքին հակառակ, բռնի պահւում է Ազրբէջանի տիրապետութեան տակ :

1920 Թուականին էլ Ազրբէջանում հովիւներ եւ ոչխարներ գոյութիւն ունէին, բայց այդ համակրելի կենդանիները արգելք չեղան, որ Ազրբէջանի կառավարութիւնը Նարիմանովի բերանով եւ Ստալինի ու Օրջոնիկիձէի ցնծալին ճառերով յայտարարուէր, որ այսուհետեւ Ղարաբաղը մտնելու է «եղբայրական» Խորհրդ. Հայաստանի սահմանների մէջ(*): Ի՞նչ պատահեց, որ այդ ի լուր աշխարհի արուած յայտարարութիւնը չգործադրուեց եւ հայկական Ղարաբաղը մնում է Ազրբէջանի տիրապետութեան ներքեւ: Արդեօք, վերջին պահուն, Ազրբէջանի էշերն ու գոմէշները ըմբոստացա՞ն եւ թոյլ չտուի՞ն :

(*) Տես իմ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը», երկրորդ տպ. էջ 500:

Խօսենք նաեւ Շարուր – Նախիջեւանի մասին: Այս շրջանը ընկնում է Երեւան – Թաւրիզ երկաթուղու ճամբու վրայ՝ Պարսկաստանին եւ Թուրքիային սահմանակից՝ Զանգեզուր–Դարալագեազի կողքին, Հայաստանի սրտում: Ինչպէս ասինք, Ազրբէջանի հետ ընդհանուր սահման չունի եւ տնտեսապէս ու վարչապէս Հայաստանի է պատկանում: Ազգագրական տեսակէտով Թուրքերն են կազմում բնակչութեան մեծամասնութիւնը :

Խորհրդային ազգային քաղաքականութեան հիման վրայ մէկ լուծում կայ Նախիջեւանի հարցին, պահել Հայաստանի սահմաններում, իբրեւ ինքնավար շրջան, ինչպէս Ղարաբաղը Ազրբէջանի սահմաններում : Բայց ահա քառասուն տարի է, Շարուր – Նախիջեւանը Ազրբէջանին կըցուած է՝ Թուրքերի ազդեցութեան տակ : Անուանապէս Բաքուն է Նախիջեւանում իշխողը, փաստօրէն՝ Անգարան:

Խորհրդային վերջին մարդահամարի հրատարակած տուեալներից երեւում է, թէ Հայերը, իբրեւ ժողովուրդ, Կովկասում, իրենց թուով առաջին տեղն են գըրաւում: Իբրեւ ազգ եւ պետութիւն Հայաստանը յետին տեղն է բռնում -- շուրջ 31.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, եւ շուրջ 1.750.000 բնակիչ, որից հազիւ 1.500.000ը Հայ :

Այս փաստը հետեւանք չէ միայն Հայերի ցրուածութեան, այլեւ, մեծ չափով Հայաստանի արհեստական, բռնազբօսիկ եւ անարդար սահմանների, իբրեւ հետեւանք Խորհրդային Ստալինեան քաղաքականութեան :

Ստալինի եւ Բերիայի անհետացումից այժմ խորհրդայինների մօտ ընդունուած է ամէն բացասական երեւոյթ Խորհրդային Միութեան մէջ վերագրել Ստալինի եւ Բերիայի անձնական յոռի յատկութիւններին :

Ասում են, թէ Ստալինի եւ Բերիայի մահից յետոյ ամէն բան փոխուած է, եւ կեանքը Խորհրդային աշխարհում դարձել է հեշտ եւ ուրախ : Սակայն, ինչ որ վերաբերում է Հայերին, հիմնական որեւէ փոփոխութիւն տեղի ունեցած չէ :

Ասում են, Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի առթիւ մեծ անակնկալներ են սպասում հայ ժողովրդին : Ի՞նչ անակնկալ կարելի է ակնկալել :

Միջազգային կացութիւնը ի նկատի ունենալով՝ կարելի չէ յուսալ հիմնական որեւէ գործ Հայկական Հարցի ուղղութեամբ: Թուրքիան, իբրեւ անդամը արեւմտեան աշխարհի, այժմ անխոցելի է այդ տեսակէտից: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից անմիջապէս վերջը, եթէ փոխանակ Իրանի վրայ արշաւելու մտնէին Հայկական վիլայէթները, կամ գոնէ Կարս եւ Սուրմալու, առանց մեծ բարդութեան Խորհրդ. Հայաստանին կըցուած կը լինէր Թրքահայ հողերի մէկ մասը: Այսօր այդ հնարաւորութիւնը չկայ :

Ներքին կեանքի բնագաւառում Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի համար բացառիկ «անակնկալ» կարելի չէ երեւակայել. Եթէ փոփոխութիւն պիտի լինի, ապագայ Խորհրդ. Միութեան համար կարող է փոփոխութիւն տեղի ունենալ՝ ինչ որ որեւէ կապ չունի Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի հետ :

Առարկայօրէն, սակայն, հնարաւոր է Խորհրդային վարչաձեւի հիմնական որեւէ փոփոխութիւն միջազգային ներկայ պայմաններում: Մեզ թւում է՝ միամտութիւն է որեւէ լաւատեսութիւն այդ ուղղութեամբ:

Մի «անակնկալ», որ, մեր կարծիքով վաղուց հասունցած է, լիովին համապատասխան է բազմանդամ հայ ժողովրդի բաղձանքներին — առարկայօրէն հնարաւոր է եւ անհրաժեշտ, ներքին սահմանների վերաքննութիւնն ու արդարացութիւնը, ազգագրական արդարութեան սկզբունքներով : Այսինքն, գործադրելով [illegible] Միքոյեանի լեզուն, «Պէտք է խորտակել բռնաւորների կամքով հաստատուած սահմանները» իր բնական տեղը [illegible] բոլ վերադարձնելով այն հողերը, որոնք բռնութեամբ խլուած են նրանից:

Մենք համոզուած ենք, որ կը գայ ժամանակը Հայկական Հարցի լիակատար լուծման, երբ հայ ժողովուրդը կը դառնայ անվիճելի տէրը իր հայրենիքի, եւ Հայաստանը ազատ եւ անկախ [illegible] կը գրաւէ իրեն վերապահուած տեղը [illegible] ազգերի համակեցութեան մէջ: Այդ օրը կը գայ, անկասկած: Այսօր, սակայն, այդ «անակնկալը» չէ որ հայ ժողովուրդը սպասում է Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ:

Ներքին սահմանների արդարութիւն, Ղարաբաղը, Ախալքալաքը եւ Նախիջեւանը վերադարձնել Հայաստանին:

Մէկից աւելի անգամներ հայ համայնավարները յուսադրել են հայ ժողովուրդին, թէ Հայաստանից խլուած այդ երեք շրջանները պիտի վերադարձուին իրենց բնական տիրոջ: Ցուսադրել եւ խոստացել են արել: Մաղթենք, որ այս անգամ, քառասուն տարի անհամբեր սպասելուց յետոյ, հայ ժողովուրդը նորէն յուսախաբ չլինի :

Ղարաբաղ, Ախալքալաք եւ Նախիջեւան Հայաստանին, Երեւան եւ Մոսկուա. Լսո՞ւմ էք միահամուռ, բազմանդամ հայ ժողովրդի ձայնը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Աշխարհահռչակ նկարիչ Փաբլօ Փիքասօ օր մը, երբ կը ճաշէր բարեկ[illegible] հետ, այս վերջինը իրմէ խնդրեց որ [illegible] շատակի համար, թուղթի կտորի մը [illegible] [illegible] եռանկիւն մը գծէ:

Փիքասօ սիրով կատարեց բարեկամին խնդրանքը:

— Տակն ալ ստորագրութիւնդ [illegible] ըսաւ բարեկամը :

— Օ՛, ինչո՞ւ կը փափաքիս [illegible] յիսուն հազար ֆրանք կ'ուզես, գոչեց Փիքասօ խնդալով :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԻՐԻՈՒՔ

Դուրս ելանք դուռը գոցելով :

Վերստին դիտեցի շուրջս եւ այս անգամ ինծի թուեցաւ որ տնակը աւելի մըռայլ էր քան առաջ: Զորս բոլորը կուտակուած սառած ծուխին հոտը, որ կ'արտաբուրէր մարխի կրակէն, դարձած էր բոլորովին անշնչելի : Աղջնակը անշարժ կանգնած, աչքերն իսկ չէր թարթեր: Ժամանակ առ ժամանակը կը շարժէր օրօրոցը եւ կը բարձրացնէր շապիկը որ կը սահէր իր ուսերէն վար: Իր բոպիկ ոտուքները անշարժ կախուած էին :

— Ի՞նչ է անունդ :

— Ուլիթա, մրմնջեց ան, եւ կախեց իր գլուխը տրտմաթախիծ դէմքին վրայ :

Անտառապահը մտաւ եւ նստեցաւ փայտեայ աթոռակին վրայ :

— Փոթորիկը հասած է իր վերջաւորութեան: Եթէ ձեզի յարմար է, ձեզ կ'առաջնորդեմ մինչեւ անտառին եզերքը:

Ոտքի ելայ: Բիրիուք առաւ հրացանը եւ քննեց զայն :

— Ինչո՞ւ, հարցուցի, պէ՞տք պիտի ունենաս :

— Գողեր կան անտառին մէջ... Անոնք գրաւած են հեղեղատին եզերքի ծառերը կտրելով ...

— Այստեղէն բան մը չի լսուիր :

— Բակէն ամէն բան կ'իմացուի :

Միասին դուրս ելանք: Անձրեւը դադրած էր: Հեռուն կը տեսնուէին տակաւին հսկայ ամպակոյտեր: Երկար փայլատակումներ կը վառէին այս ու այն կողմ : Եւ սակայն, մեր գլխուն վերեւ, մռայլ ամպերու ընդմէջէն կը նշմարուէր պայծառ երկինքի կապոյտ մը, ուր կը փայլէին աստղահոյլեր, որոնք կ'աւետէին փոթորիկին անհետացումը: Շրջապատի թըրջուած ծառերը տերեւ հովէն թօթուուած կը թափէին իրենց վրայ կուտակուած ջուրերը եւ տակաւ դուրս կուգային աղջամուղջէն :

Մտիկ ըրինք: Անտառապահը վերցուց իր գդակը եւ գլուխը ծռեց :

— Տեսէք... տեսէք... գոչեց յանկարծ, ձեռքի լայն շարժումով մը: Գեղեցիկ գիշեր մըն է ընտրած ...

Իմ ականջիս կը հասնէին միայն տերեւներուն սօսափիւնը: Բիրիուք քիչ մըն ալ յառաջացուց ձիս եւ ապա.

— Կրնամ զինքը ձեռքէս փախցնել, ըսաւ յանկարծ բարձրաձայն :

— Քեզի հետ կուգամ, կ'ուզե՞ս ...

— Լաւ, պատասխանեց, եւ ձին ետեւ քշեց: Զինքը պիտի բռնենք թակարդի մէջ ձգելով, եւ այնուհետեւ կ'ընկերանամ ձեզի: Եկէք :

Մեկնեցանք: Բիրիուք կը քալէր առջեւէն իսկ ես կը հետեւէի իրեն: Աստուած գիտէ միայն թէ ինչպէս գտաւ իր ճամբան, եւ սակայն, շատ ցանցառ [illegible] կանգ առաւ, այն ալ ականջները ցցելու համար հասնող կացինի ձայներուն [illegible]

— Մտիկ ըրէք, մտիկ ըրէք. [illegible] բազմաթիւ անգամներ :

— Ոչինչ կը լսեմ :

Մտանք հեղեղատին մէջ: Հովը մեղմացած էր: Որոշակի կը լսէի [illegible] կացինի հարուածներուն ձայնը : Բիրիուք ակնարկ մը նետեց ինծի եւ գլխով նշան [illegible]: Վերստին քալեցինք, թրջուած [illegible] ցաններու վրայէն:

Խուլ ու երկար աղմուկ մը [illegible]

— Տապալեց, շշնջաց Բիրիուք. [illegible]

Այսուհանդերձ, երկինքը նորէն [illegible] րուած էր:

Սկսած էինք անտառին մէջ [illegible] րը յստակօրէն տեսնել: [illegible] դուրս ելանք :

— Սպասեցէք հոս ինծի, գոչեց անտառապահը :

Ծռեցաւ, վերցուց հրացանը եւ կորսուեցաւ թաւուտներուն մէջ :

Սրեցի ականջներս: Հովին աղմուկին [illegible] բուն ընդմէջէն, որոշակի լսել [illegible] անորոշ աղմուկներ — Կացինի հարուածներ, [illegible] ներ կ'իջնէին ծառի ճիւղերուն, [illegible] կը կոնչէին, ձի մը կը հեւար ...

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ

(2 Շար.)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

Դարաշամբի վանքի եկեղեցու դրան վրայ կայ նաեւ մի արձանագրութիւն Աբբաս Միրզայի պարսկերէն լեզուով, որի մէջ ասում է թէ նա արքայական տուրքից ազատեցի եւ 300 թումանի դնելով գիւղը՝ տուի վանքին, որպէսզի Շահին համար աղօթեն։

Եկեղեցւոյ ներս մտնելիս, աջ ու ձախ երկու կողմերում փոքրիկ աստիճաններ կան, որոնք առաջնորդում են, ըստ հին սովորութեան, կանանց վերապահեալ [illegible], վերնատուն, որ շինուած է դրան մօտ կանգնած երկու սիւների վրայ։ Եկեղեցու հիւսիսային մասում՝ մի փոքր մատուռ, որի հարաւային պատի տակ կայ տապանաձեւ սպիտակ մարմարէ քար՝ ծածկուած ուխտաւորների վառած մոմի հետքերով։ Այս քարի վրայ կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«Թուին ՌՎ. Երկի
Հիմնարկութեամբ այսմ տաճարի
Սուրբ Հազարաց նշխարքս յայտնի,
Ձեռամբ Յակոբ վարդապետի,
Որ յետ ինեակ եռակ ամի,
Կաթողիկոս Հայոց լինի»։
«Դարձեալ ի տեղւոջս ամփոփի թվն. ՌՃԽ ամի 1658 թուին»։

Մենք կ'անդրադառնանք այս դէպքի մասին, երբ խօսինք Յակոբ Վ. Ջուղայեցու մասին։

Եկեղեցին ունի միջակ մեծութիւն։ Աւագ խորանը, պատարագելու սեղանը, շատ պարզ եւ փոքր, գտնւում են, եկեղեցական դահի նման չորս բարձր սիւների վրայ գտնուող մի կաթողիկէի տակ։ Այս մի տեսակ ամպովանին եւ կաթողիկէն փայտից է շինուած։ Կաթողիկէն կիսավուլ վրձնակուած է։ Բեմի ետեւի մասում, պատերի վրայ, ամբողջ սեղանի շուրջ, երկյարկանի լցուած պատուհանի ձեւ ունեցող դարաններ կան որպէս զարդարանք։ Տեղ տեղ, նրանց ատաղձները նկարչութեամբ զարդարուած են։ Բեմի եւ սեղանի շուրջը գտնուող կիսաբոլորակ պատը մօտ երկու մեթր բարձրութեամբ շինուած է տոկուն սեւ եւ սպիտակ մարմարից։ Բեմի գետնի ծայրամասում, դասի առաջ, կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«Յիշեցէք զիս Քրիստոս աստապատցի եւտիոխ Բաշխիմէն իւր ծնողն Արխէփինի Գի լատանին զկենակիցն իւր ... (անընթեռնելի) եւ զդուստրն իւր. վՀոռոմն որ եւ մաքրաբեղ սուրբ սեղանս ՌՃԾ (1741) թուին. թուին մէջ ՌԴ (1641) գերեզմանի»

Դասի աջ ու ձախ կողմից մուտք ունին երկու աւանդատներ։ Դասի յետեւի մասում կանգնած կան, աջ ու ձախ կողմերում, երկու ամահովանիներ, գրեթէ նոյն մեծութեամբ ինչպէս աւագ խորանինը, եւ նոյնպէս չորս բարձր սիւներով եւ կաթողիկէով։ Երկու փոքր խորաններ կան նրանց ներքեւում, որոնց վրայ վրձնուած են հասարակ սրբերի նկարներ։

Առաստաղի նկարչութիւնը գրեթէ թափուած է, երեւում են անկիւնների քերոբէները։

Միջնակի գմբէթը լաւ վիճակում է իր ութ լուսամուտներով, երկաթապատ առանց ապակու։ Աղաւնիկները սկսել են արդէն մուտք գործել այդ պատուհաններից, որովհետեւ լքուած է սրբատեղին եւ ընկած գործածութիւնից անբնակութեան պատճառով։

Նախավկայ կաթողիկէն մի գոհար հայկական քանդակագործութեան։

Նկատելի է որ յատուկ խնամք եւ ճարտարապետական աշխատանք է թափուած Նախավկայի կաթողիկէի շինութեան։ Նուրբ ճաշակ, գեղեցիկի հասկացողութիւն միացած են անհնկուն եւ յարատեւ աշխատանքի, ի կատար ածելու համար այս քարի վրայ եղած հայկական գոհար քանդակագործութիւնը, որ առաջին իսկ բոլէին հմայում է ուխտաւորին։ Միայն այս գմբէթը տեսնելու համար կ'արժէ յանձն առնել վանքի դժուարին ճամբորդութիւնը։

Ահա գմբէթի նկարագրութիւնը։ Կաթողիկէն բազմած է գեղեցկօրէն զարդարուած մի դշխոյի նման եկեղեցու կեդրոնի միջնակում որպէս հայկական ճարտարապետութեան մի աննման կոթող։ [illegible] մասում կան չորս անկիւններ։ [illegible] ձեւով մի մեծ բարձրութեամբ։ Այս եռանկիւնները չորս հատ են։ Ամէն մէկի անկիւնի վրայ բազմած է քարաշէն առիւծէ արձան չոքած դիրքում։ Շուրջ առ շուրջ կան կամարաձեւ սիւնաձեւ [illegible] զարդարանքներ, թուով 16։ Այս զարդարանքների վերեւի մասում քանդակուած պատկերներ կան թուով 16։ Չորս պատկերները ներկայացնում են Ս. Կոյս Տիրամայր, Ս. Յովհաննէս Կարապետ, Ս. Ստեփանոս Նախավկայ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ։ Իսկ 12 նկարները ներկայացնում են 12 Առաքեալները։ Օղակաձեւ զարդարանքների անկիւններում քանդակուած են վեց թեւ քերոբէներ։ Աւելի վերեւ կաթողիկէի պատի վրայ շուրջ առ շուրջ 16 անկիւններում մարմարէ քարերի վրայ, քանդակուած փոքրիկ խաչքարեր կան ագուցուած։ Կաթողիկէի կտուրի մէջտեղում կանգնած կայ երկնասլաց Ս. Խաչը։ Գմբէթը ճաճանչաւոր շառաւիղաձեւ շինութեամբ ծածկուած է, թուով 16 հատ։ Ամէն մի շառաւիղների ծայրին կանգնեցրած է քարէ մի մի խաչ։ Կաթողիկէի կտուրի 16 անկիւնների ծայրերում կան քանդակուած զանազան կենդանիներ, որոնց իւրաքանչիւրի բերնից հոսում է անձրեւի ջուրը, ձմեռ ժամանակ։

Ամբողջ կտուրը ծածկուած է սրբատաշ քարերով։ Կտուրի զանազան մասերում տեղ տեղ փլած մասեր կամ ճեղքեր կան։ Եթէ չնորոգուի, անձրեւից ու ձիւնից կարող է վնասուի եկեղեցին։ Կայ մի կարեւոր արձանագրութիւն որ կաթողիկէի կտուրի վրայ է. Թվ. ՌՂԲ հիմնարկեցաւ, Թվ. ՌՃԴ աւարտեցաւ 1643–1655։

ՄԱՆՈՒԷԼ Վ. ԲՈԼԱՏԵԱՆ

(7 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՊԵՏԻՆ ԴԻՒԱՆԸ

Ծրագիր կայ տուն-թանգարանի վերածելու Աւ. Իսահակեանի վերջին տարիներու ապրած եւ ստեղծագործած բնակարանը։ Աշխատասենեակին մէջ խնամքով պահուած են անոր ձեռագիրները, մեծի յայտնի երկերու սեւագրութիւնները, օրագրութիւնը, ծոցատետրեր, հազարաւոր պատառիկներ։ Ասոնց մէջ կան անտիպ աշխատութիւններ, ինչպէս իր երիտասարդ հասակին գրած «Մասսայ Մանուկը եւ Դեւ Սուլթանը» դիւցազնավէպը՝ գրուած թրքական բռնակալութեան դէմ, որ չէ տպագրուած ցարական բռնակալութեան գրաքննութեան արգելքին պատճառով, իսկ հասուն տարիքին մէջ՝ վերամշակութեան անհրաժեշտութեան թելադրութեամբ, «Հայկական Ֆաուստ», «Ղազարոսի Լեգենդը», «Հայկական ազատամարտը», «Հայաստանը 100 դարուց յետոյ», «Բնութիւնը» եւայլն։

Վարպետը տասնամեակներու ընթացքին մեծ նիւթ կուտակած է իր հինէն ի վեր փայփայած օրագիրի կազմութեան համար։ Իր բառով հոն տեղ պիտի գտնէին «այն բոլորը, որ մարդ կը զգայ ու կը խորհի, կը տեսնէ ու կը լսէ»։ Այդ օրագրին համար ան գրի առած է ընտիր լեգենդներ, *ժողովրդական երգեր, հէքեաթներ, առակներ, առածներ, բառեր, ոճեր, բոյսերու, քարերու, թռչուններու անուններ, միտքեր, դիտողութիւններ, երազներ։*

Նիւթերու մեծ քանակը ապացոյց է, թէ Աւ. Իսահակեան պատանի տարիքէն գիտակցած է իր կոչումին եւ իր ողջ կեանքի ընթացքին՝ իր բոլոր միջոցներն ու ուժերը տրամադրած է միջազգային դասական գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան առեղծած արժէքներու ուսումնասիրութեան։ Ընթերցումը եւ խորհիլը, եւ անոնց զուգընթաց ստեղծագործելը Վարպետին համար հոգեկան պահանջ դարձած են, օդ եւ ջուր միանգամայն։

Ձեռագիրներուն մէջ զգալի տեղ կը բռնեն հայկական բնաշխարհին նուիրուած սրտառուչ գրութիւնները, դիտողութիւնները գիտութիւններու՝ կենսաբանութեան, բնախօսութեան, կորիզային [illegible], աստղաբաշխութեան, բժշկութեան հարցերու վերաբերեալ։

Այդ ձեռագիրներուն մէջ կը գտնուի նաեւ հռչակաւոր «Ուստա Կարօ» վէպը, որ կ'ընդգրկէ մեր քառորդ դարու ազատագրական պայքարի պատմութիւնը։ Վէպին առաջին տարբերակը սկսած եւ վերջացուցած է 1910–1912 թուականներուն։ Վէպին մէջ աւանդական Շիրակն է իր առասպելներով, ժողովրդական առողջ, զուարթ կենսափիլիսոփայութեամբ եւ կենցաղային հիւթեղ, գունեղ պատկերներով, նուրբ հիւմըրով։

«Ուստա Կարօ»յի երկրորդ տարբերակը անաւարտ է։ Հրատարակելու համար կը պահանջէ հմուտ եւ նուիրուած մասնագէտ-ուսումնասիրողի մը աշխատանքը։ Մամուլի մէջ երեւցած են վէպին հատ ու կտոր գլուխներ («Հայրենիք» *ամսագրի մէջ վէպը հրատարակուած է, սակայն անաւարտ մնացած է)։*

Մեծ արժէք կը ներկայացնէ լուսանկարներու ֆոնտը, *ուր բազմաթիւ ծանօթ դէմքերու լուսանկարներ կան։*

Հետաքրքրական են նաեւ Վարպետին ստացած եւ գրած նամակները։

ՓՈՐՁԱՌԱԿԱՆ ՀՆՉԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

Երեւանի պետական համալսարանին մէջ, Հայկական բանասիրութեան կաճառին կից, վերջերս բացուեցաւ փորձառական հնչաբանութեան աշխատանոց մը, որ կարեւոր դեր պիտի կատարէ հայերէնի հնչիւնային ուսումնասիրութեան տեսակէտով։

Փորձառական հնչաբանութեամբ զբաղած են լեզուաբանները անցեալ դարէն սկսեալ։ 1890ին Սորպոնի համալսարանին մէջ հայ անուանի լեզուաբան Հ. Աճառեան փորձառական հնչաբանութեան յայտնի գիտնական Ռուսլոյի աշխատանոցին մէջ առաջին անգամ ըլլալով շարք մը հետազօտութիւններ կատարած է հայերէն բաղաձայններու վերաբերեալ։

Ներկայիս, փորձառական հնչաբանութիւնը առանձին գիտութիւն մը դարձած է, իր ուսումնասիրութեան առարկան ունի եւ հետազօտութեան ձեւերը։ Կ'ուսումնասիրէ ելեկտրական աքուստիկի *նորագոյն ձեւերով՝ հնչիւնները եւ շեշտերը։*

Համալսարանի նոր փորձարանին մէջ կը հետազօտուին արդի հայերէնը եւ բարբառները։ Աշխատանքները կը ղեկավարէ համալսարանի Հայոց լեզուի ամբիոնը։

Փորձարանը ունի նոր սարքաւորումներ։ Վերջերս նոր մագնէթաֆոն *մը ստացած են Գորկիէն։ Վարիչ Ա. Խաչատուրեան ամէն օր կը ձայնագրէ ուսանողներու խօսքերը եւ կ'օգտագործէ զանոնք ուսումնասիրութեան համար։*

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՆՐ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Մատենադարանը պահուած հին եւ արժէքաւոր ձեռագիրները, հին գիրքերը եւ հանդէսները Երեւանի մատենադարանին մէջ միկրոֆիլմի *կ'առնուին, լուսանկարչական յատուկ գործիքներով՝ շարժանկարի պէս կը նկարահանուին ձեռագիրները իրենց բոլոր մանրամասնութիւններով։ Արդէն պատրաստ են 887ին գրուած «Լազարեան Աւետարան»ի եւ կարգ մը ձեռագիրներու մանր ժապաւէնները։*

Գիտական աշխատողին կը տրամադրուի ոչ թէ իրական ձեռագիրը, այլ անոր նկարահանուած մէկ պատճէնը։ Առաւելութիւնը այն է, որ ձեռագիրը այս ձեւով աւելի մատչելի կը դառնայ եւ միեւնոյն ժամանակ անաղարտ կը մնայ։

Հետզհետէ պիտի նկարահանուին բոլոր գանձերը։ Նկարահանումէն ետք ֆիլմերը *պիտի պահուին յատկապէս այդ նպատակին համար պատրաստուած մետաղէ փոքրիկ տուփերու մէջ եւ պիտի դրուին յատուկ պահարաններու մէջ։*

Արդէն միկրոֆիլմի *առնուած են 1172ին ընդօրինակուած Եղիշէի «Վարդանանց Պատմութիւն»ը, Մովսէս Խորենացիի ԺԴ. դարուն ընդօրինակուած «Հայոց Պատմութիւն»ը եւ 1193ին գրուած «Շարակնոց»ը։*

Նկարահանուած են նաեւ «Արեւելք», «Մեղու», «Ազգասէր» հայկական հին եւ հազուագիւտ ամսագիրներուն եզակի թիւերը։

Երկու «ճնտող» ամուսիններ կը զրուցեն։ Առաջինը կ'ըսէ.

— Սենեակս այնքան փոքր է որ, երբեմն, երբ կը հիւանդանամ եւ բժիշկը կուգայ՝ դուրսը կեցած զիս կը քննէ։

Երկրորդը կը յարէ.

— Առիկա բան մը չէ։ Իմ սենեակս այնքան պզտիկ է որ, երբ արեւը ներս կը մտնէ ես կը ստիպուիմ դուրս ելլել։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՔՈԼՈՄՊՈՍ"

Փոլ Քլոտէլ ֆրանսական թատերական գրականութեան լաւագոյն հեղինակներէն է։ Իր թատերական երկերը առաջնակարգ տեղ կը գրաւեն ֆրանսական թատրոնի խաղացանկերուն վրայ, սկսած Քոմետի-Ֆրանսէզէն մինչեւ Փարիզի բազմաթիւ ուրիշ բեմերը, ուր իր գործերը ի պատուի են։

Հեղինակ մըն է Փոլ Քլոտէլ որ իր բազմաթիւ համակիրներուն քով ունի նաեւ բազմաթիւ հակակիրներ։ Այս երեւոյթը, ի հարկէ, յառաջ կուգայ այն հանգամանքէն, որ ան բացառիկ եւ ինքնուրոյն թատերագիր մը ըլլալով, իր շօշափած նիւթերուն կը մերձենայ առանձնայատուկ փիլիսոփայութեամբ մը, որ յաճախ անհասկնալի եւ անմարսելի կը թուի շատերուն։

Անցեալ թատերաշրջանին երբ Ժան Լուի-Պարօ ստանձնեց Թէաթր տը Ֆրանսի ղեկավարութիւնը, իր բացումը կատարեց բեմադրելով Քլոտէլի «Ոսկեայ Գլուխը»։ Այդ շրջանին ալ քննադատութեան աղմուկ բարձրացաւ, Քլոտէլականներն ու հակաքլոտէլականները ճակատեցան, եւ նոյնիսկ գտնուեցան այնպիսիներ որոնք այդ գործը որակեցին երիտասարդական շրջանին գրուած անհեթեթ ու անիմաստ երկ մը։

Սակաւաթիւ են ֆրանսացի բեմադիրներ որոնք կը մերձենան Քլոտէլի երկերուն։ Նոյնը չէ սակայն պարագան Ժան Լուի Պարոյի համար, որ կատաղի Քլոտէլական մըն է։ Անցեալ տարուան «Ոսկեայ գլուխ»ին բեմադրութեան առթիւ մամուլին մէջ երեւցած քննադատականները ոչինչով ազդեցին բեմադրիչին վրայ, եւ ընդհակառակն, ան չվարանեցաւ 1960–61ի թատերաշրջանին բացումը կատարել Քլոտէլի ուրիշ մէկ թատերախաղով՝ «Քրիստափոր Քոլոմպոս»։

Պատմութիւնը մեզի կուսուցանէ թէ ծենովացի նաւորդ մըն էր Քրիստափոր Քոլոմպոս, որ 1482ին ծառայութեան մտնելով Սպանիոյ արքունիքին մէջ, առաջարկեց ծրագիր մը՝ երթալ եւ Նոր Աշխարհը գտնելու համար։ Սկիզբները Ֆերտինանտ թագաւորը, արքունիքի մեծամեծները եւ ամբողջ Սպանիոյ ժողովուրդը զինքը խենթ հռչակեցին, կարեւորութիւն չընծայեցին իր խօսքերուն եւ եթէ չըլլար Իզապել թագուհիի միջամտութիւնը, Քոլոմպոս բնաւ պիտի չկրնար ձեռնարկել իր ճամբորդութեան։

Երբ Քոլոմպոս յաղթական վերադարձաւ երկիր, վարձատրուեցաւ միայն ապերախտութեամբ։ Հակառակութիւնները միշտ շարունակուեցան իր դէմ եւ ի վերջոյ մահացաւ յետին թշուառութեան մէջ։

Այս է ահա ընդհանուր առանցքը «Քրիստափոր Քոլոմպոս»ի եւ սակայն Քլոտէլի երկին մէջ Քրիստափոր Քոլոմպոսի կեանքը այսպէս պատմուելով հանդերձ, հեղինակը հոն ներմուծած է խորունկ բարոյական մը՝ պայքարը որ քրիստոնեան կը մղէ հասնելու համար «անհասանելի ափը», ըլլալու համար «Աստուծոյ ստեղծած երկրին համախմբողը» եւ կարենալ «խաչին ներքեւ ստեղծելու միակ տիեզերք մը ...»։

Այս ամէնով հանդերձ, Փոլ Քլոտէլ իր երկին մէջ հեռու մնացած է քարոզչական բնոյթէն։ Հոն կը տիրէ միայն ինքնուրոյն տեսակէտներու խուրձ մը, բանաստեղծական հոյակապ ոճ մը, որ «Քրիստափոր Քոլոմպոս»ի հետ ձեզ կ'անցընէ արեւու շողերով ոսկեզօծուած քնարական ճամբայէ մը։

Ֆրանսական յառաջապահ թատրոնի առաջնորդը՝ Ժան Լուի Պարօ, կարծես մոգական գաւազանով շարժում, հմայք եւ ջերմութիւն կ'ընծայէ Քլոտէլի թատերախաղին։ Իր բեմադրութիւնը, ինչպէս միշտ, արժանի է ամէն գնահատանքի։ Իսկ ներկայացման մասնակցող դերակատարները (մօտաւորապէս յիսուն հոգի) նոյն այդ մոգական գաւազանի հրաշագործ շունչին ներքեւ, անգամ մը եւս կը պանծացնեն փառքը ֆրանսական թատրոնին։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ՝ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

կրնար գոյութիւն ունենալ կամ «եթէ գոյութիւն ունենան, ես կ'ուզեմ որ Մալինովսքին ըլլայ անոնց հրամանատարը, աղուոր զինուոր է, բայց Ամերիկացիները պիտի ուզեն որ անոնց հրամանատարը ... Օհ, ի՞նչ է անունը, Կրոմիքօ օգնէ, Ատլանտեան հրամանատարը ով է» Կնո-միքօ.— «Նորսթատ»։ Խրուշչեւ կը շարունակէ.— «Այո, ես ալ ան չեմ ուզեր, արդէն Մալինովսքին աւելի լաւ զինուորական է»։

Վերջապէս մէկը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ միջամտեց Հունգարիա, ինք որ դէմ է «ներքին խնդիրներու օտար միջամտութեանց»։ «Միջամտեցի, կ'ըսէ խորհրդային վարչապետը, Հունգարիոյ կառավարութեան դիմումին վրայ ճզմելու համար Մոսլիթիւի նման մարդիկ»։

ՄԱԿի օրակարգին վրայ արձանագրուեցաւ Հունգարիոյ հարցը հակառակ Քատարի (Հունգար վարչապետը) բողոքին։

Ըստ կարգ մը գրոյցներու Թուսերը մարդ մը գրկած են անջրպետին մէջ։ Այս լուրը հետեւանքն է այն խօսքին թէ «Երեքշաբթի, պատմական օր մը պիտի ըլլայ» ։ Թէեւ Խրուշչեւ հերքեց։ Այդընթացքը Նիւ Եորք վերադարձաւ, ուր պիտի տեսնուի Մաք Միլլընի հետ։

CONTRIBUTION A LA PREHISTOIRE DU MOYEN ORIENT A LA LUMIERE DE L'IDIOME SUMERO - ARMENIEN

Par Docteur C. G. GULBENKIAN

Les Sumériens, les Prohittites, les Haïs, les Arameens, les Inscriptions urartiennes, les Hurris, les Arméniens.

Editions G. P. Maisonneuve, Besson et Chantemerle Succ. 198 Bld. Saint Germain, Paris.

Prix : 12 N.F.

Այս գիրքին մէջ հեղինակը չորս հարիւրէ աւելի նոյնաձայն բառերու յիշատակութեամբ երեւան կը հանէ Սումերներու եւ Հայերու ազգակցութիւնը, ինչպէս նաեւ գոյութիւնը սումերահայ բարբառի մը, որ ոչ միայն մեծապէս սատարած է հայ լեզուի կազմութեան, այլ եւ Հայաստանի, Հաթթիի եւ Ուրարտուի բարբառներուն։

Նոյնպէս տեղական եւ յատուկ անուններու ստուգաբանութեամբ սումերահայ բարբառով ի յայտ կը բերէ Հայերուն եւ Նախահիթթիթներուն ազգակցութիւնը, Հայ անուան ծագումը եւ նշանակութիւնը, արամական արշաւանք մը Հայաստան, դասականներուն անծանօթ, ինչպէս նաեւ հայ – հուրրիական դիցաբանութեան մը գոյութիւնը։

Գիրքը կը վերջանայ, ուրարտական արձանագրութիւններուն սումեր – հայերէն բառարանով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Ընդհանուր ժողով՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20-30ին, Միջակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ)։

Կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Անդրանիկ Յակոբեան, Այրի Տիկին Նուարդ Երամեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Ցարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Քիլիթճեան, ինչպէս նաեւ Խմիրեան, Վարդանեան, Յակոբեան, Ժամկոչեան, Պօղոսեան, Կարապետեան, Ղարիպեան եւ Գուրգէնեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, զաւկին, քրոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻ – ԼՈՒՍԻՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
(Ծնեալ Երամեան)

դառնալէտ մահուան առթիւ։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630 - 66
Tél. : PROvence 64 - 90

Նոր Հրատարակութիւններ

— ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ (հատընտիր երգիծանքի եւ ծիծաղի հայ եւ օտար վարպետներէն), կազմեց՝ Կարօ Գէորգեան, Պէյրութ 1960։

Թղթատարի ծախքով լաթակազմ 18,00
Թղթատարի ծախքով թղթակազմ 15,50

— ՆՈՐ ԿԻՆԸ (Վէպ), Էլլէն Բիւզանդ, Թեհրան, 1960։ 5,00 Ն.Ֆ.

— ԱՆԾԱՆՕԹ (Վէպ), Էլլէն Բիւզանդ 2,00 Ն.Ֆ.

— ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, նոր տպագրութիւն, Ա. հատոր, բաղկացած 3 գիրքերէ։ Գինը 24,00 Ն.Ֆ. Բ. հատորէն, մէկ գիրք 8,00 Ն.Ֆ.

— ՏԻԳ ՈՒ ՏԱԹ, Թէոդիկ (սպառած գիրք), պատկերազարդ, կազմուածը 20,00. Թղթակազմը 15.00 Ն. Ֆ.

— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեանի, հայ. թարգմ. 2 հատորով 20 Ն. Ֆ.։

— ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1939. 10.00 Ն. Ֆ.։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին։

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը։

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Րիւ Սէն Տոմինիք։

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տիւնուառի սրահին մէջ։

×

Այլքաստախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան։ Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան։

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 28 SEPTEMBRE
1960

Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8911 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4712

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

...տասարը Ա. աշխարհամարտէն ի վեր ...անցնայ եղեր այն յոյնը որ իբրեւ ...ախաղ ներկայացեր է իրեն։ Գրաւ – ...չքմանին; այդ Ցոյնը երեխուններ ...րական գլուխը գետին կը փաէ եղեր իր ...տարանին առջեւ (որ այժմ քանդուած ...ւ զայն ոտնակոխել կուտայ եղեր հո– ...գարողներու ։

...պահեալ ըստ դատաւորին համոզման, ...րը իրենց զատերը հետապնդել կու... ...ի ու -խալամ փաստաբաններու եւ նա– ...փաստերու ճշգում» կատարել կու... ...եղեր իրաւական առեանին կողմէ ։ ...նպատակն է եղեր յետադային հա– ...ումի գատ բանալ իրաւական ատեա– ...ջեւ՝ ընդդէմ Թուրքերուն որոնք ...զատապարտուած պիտի ըլլան ...ման Վիճակի դատարանին կողմէ, ...խանդակ տասապեցնել Թուրքը։

...տեսնուի թէ Սեպտեմբեր վեցի դէպ– ...ը ուղղին համար վերածուած է ...մը որուն վերջը պիտի չգայ դիւ– ...ու.

...բոլորին հետեւանքով, վրէժխնդ– ...թեան նոր սերմեր ալ ցանուած են ։

...ւրք հայրենակիցները սկսած են ա– ...խոր ոխի եւ ատելութեան զգացում– ...տածել ոչ – իսլամներու հանդէպ։ Ո– ...եւ իրենց հարազատ երկրին մէջ ...յին խրոխտութիւնն ու արժանա– ...ութիւնը խոցուած են իրենց գլու– ...ղանուորներուն վատ ռազմավարու– ...ան հետեւանքով ։

...րեւ կը յայտնեմ այն տեղեկութիւն– ...որս կրցայ քաղել։ Այս տեղեկա– ...կը կցեմ այն Թղթածրարը զոր ...ատուած է փաստաբան Նեւզաթ Քա– ...և, եւ որուն մէկ օրինակը Պաչար– ...Վիճակին յանձնուած է ։

...ոքթ. Ֆաղըլ Շերաֆէթթին Պիւրկէի ...ամը կրկին պիտի յղեմ նոր տեղեկու– ...ները զորս պիտի քաղեմ ինչպէս եւ ... Թղթածրարը զոր փաստաբան Նեւ– ...թ Քարակէլ պատրաստելու վրայ է ։

...Հոկտեմբերի այցելութեանս ընթաց– ...ձեր բարձրապատուութեան հաւիրճ ...պով խօսած էի նաեւ Տոքթ. Քըրտարի ...ին. Ես բաւական լայն ծանօթութիւն ...մ այդ Քըրտարին մասին։ Այդ ծանօ– ...թիւններս ալ անջատաբար պիտի ...տրաստեմ եւ ներկայացնեմ ։

...թէ Տոքթ. Պիւրկէն իբր հասցէ ցոյց ...ամ, պատճառը այն է որ այսպիսով ...աւելի դիւրաւ ստանալ ձեր հրա– ...ները եւ աւելի ապահով կ'ըլլայ ...գաղտնապահութիւնը ։

...որին յարգանքներս կը յայտնեմ, ձեր ...ծերը կը համբուրեմ ։

(8րդ եւ վերջին մաս)

×

...րք կուսակցութեան խորհրդարանա– ...խմբակի անդամ Ֆեւզի Լիւթֆի Քա– ...մանօղլու լրագրողներուն հետեւեա– ...յայտարարած է ։

– 7 Սեպտեմբերի դէպքերը կազմա– ...ուած էին անկեալ վարչակարգ կառա– ...ութեան կողմէ, եւ այդ դէպքին պըլ– ...ր պատասխանատուներն են ձէլալ ..., Ատնան Մենտերէս, Նամըք Կե– ...ւ Ֆ. Ռ. Զօրլու։ Ակիզըը ոչ մէկ ...ութիւն ունէի։ Ես Իզմիր կը գտնը– ...երբ դէպքը պատահեցաւ։ Սեպտեմ–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՍԹՐՕ ՉՈՐՍՈՒԿԷՍ ԺԱՄ ԽՕՍԵՑԱՒ

ՀԱՄԸՐՇՈԼԴ ԿԸ ԾԱՓԱՀԱՐՈՒԻ, ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԿԱՏՂԻ

ՄԱԿի առջի օրուան նիստին խօսք ա– ռած են Համըրշոլտ, Ֆիտէլ Քասթրօ, Արժանթինի արտաքին նախարարը եւ Քա– նատայի վարչապետը՝ Տիֆընպէքըր։ Խրուշչեւի քննադատութիւններուն պա– տասխանելով, Համըրշոլտ, պաղարիւնու– թեամբ ըսել տուած է, թէ անձնական խնդիր մը չէ այլ հիմնարկութեան մը հարցն է։ Ցաճախ ՄԱԿը դժուար կացու– թիւններու առջեւ գտնուած է, ուր սխալ չարժում մը բաւական պիտի ըլլար որ, ինք գործածուէր կողմնակալ դատի մը ի նպաստ։ «Եթէ կ'ուզենք կառչած մնալ Ուխտին ոգիին եւ տառին, պէտք է աշ– խատինք խուսափիլ նման պարագայէ մը, մինչեւ իսկ դժգոհ ձգելով անոնք,ո– րոնք կը խորհին թէ իրենց դիրքը պիտի նպաստաւորուի եթէ ՄԱԿը իրենց ձեռքը գործիք դառնայ»։ Դիտել տուած է նաեւ, թէ «կը նախընտրեմ որ պաշտօնս խոր– տակուի հաւատարիմ անկողմնակալու– թեան սկզբունքին, քան թէ լուծուի, վտանգաւոր գործերու մէջ։ Շատեր կը պնդեն, թէ Քոնկոյի խնդիրը ընդհանուր քարտուղարին վիճակուած անձնական խնդիր մըն է։ Ոչ, ձեր բոլորին գործն է, պարոններ»։ Այս առթիւ ըսած է նաեւ թէ երբ ոչ ոք դրական խորհուրդներկուտայ, իրեն կը մնայ գործել իր հասկցած ձեւով եւ համաձայն իր համոզումներուն ։

Համըրշոլտ խօսքը վերջացուցած է բուռն ծափերու մէջ։ Միայն Խրուշչեւ ըը– զայնութենէն կաս – կարմիր՝ գրասեղա– նին վրայ զարկած է։ Ներկաները այն տպաւորութիւնը ստացած են, թէ Խրուշ– չեւ հասկցնել կ'ուզէր որ « հաշիւը կը կարգադրեմ »։

Համըրշոլտի յայտարարութիւնը, որ խորքին մէջ պատասխան մըն էր Խրուշ– չեւ քննադատութիւններուն, մեծ ընդու– նելութիւն գտած է Ափրիկէի եւ Ասիոյ պլոքի ներկայացուցիչներուն մօտ։ Ա– սոնցմէ մէկ քանին համակրանքով ար– տայայտուած են, նրանցջներուն մէջ ։ « Ընդհանուր քարտուղարին ճառը լաւ էր» այս է ընդհանուր տեսակէտը։

Ինչպէս կը սպասուէր, Ֆիտէլ Քասթրօ չորսուկէս ժամէն աւելի տեւող ճառով մը քննադատած եւ ձաղկած է եւ Մ. Նա– հանգները եւ Արեւմուտքը, Նոյնիսկ ան– վայել բառեր գործածած է, այնքան ան–

բերբի 12ին, երբ արտակարգ նիստի հրա– ւիրուեցանք խօսք ուղեցի խմբակին մէջ ։ Բայց անմիջապէս առաջարկուեցաւ ա– ռանց վիճաբանութեան ընդունիլ պաշար– ման վիճակի որոշումը։ Քուէարկութիւն կատարուեցաւ։ Մենք 90 հոգի առարկու– թիւն ըրինք։ Բայց առաջարկը ընդուն– ուեցաւ։ Չկրցանք խօսիլ։ Ես կը հաւա– տամ թէ 6–7Սեպտեմբերի դէպքերը նախ– կին իշխանութեան կողմէ կազմակեր– պուած են,ու այս ուղղութեամբ խօսեցայ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ՝ երբ հարցաքն– նում կատարուեցաւ այս մասին։ Այն ա– տեն իմացած էի թէ Արտաքին Նախարար Ֆ. Ռ. Զօրլու, Կիպրոսի խնդիրը ազգա– յին խանդավառութեան և չարժումի երե– ւոյթով ցոյց տալու համար, Լոնտոնէն վարչապետին թելադրած էր ցոյց մը կազմակերպել ։

ՏԽՈՒՐ ՆԱՒԷ

ՏԻԿԻՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ հանգուցեալ ըն– կեր Վահան Նաւասարդեանի այրին՝ Տի– կին Հերմինէ Նաւասարդեան մեռած է, անցեալ Շաբաթ, Եգիպտոս ։

Տիկին Նաւասարդեան քանի մը տարի է հիւանդանոց փոխադրուած էր եւ հոն ալ կնքած է իր մահկանացուն։ Բնիկ Ղա– րաբաղցի, շուրջ 70 տարեկան էր։ Մեր ցաւակցութիւնները՝ իր զաւկին (Նիւ Եորք)։

ՃԵԼԱԼ ՊԱՅԱՐ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՓՈՐՁԵՑ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Ճէլալ Պայար, փորձեց անձ– նասպան ըլլալ, Եասը Ատայի մէջ, ուր արգելափակուած է նախկին վարիչներուն հետ ։

Կիրակի առտու, Պայար բաղնիքն էր երբ անկումի մը ձայնը լսուեցաւ, որմէ ետք սուր պոռչտուք մը։ Դուռը կոտրե– լով ներս մտան եւ նախկին նախագահը գտան գետինը, մարած, կաշիէ գօտի մը վիզին անցած։ Անմիջապէս արուեստա– կան շնչառութիւն փորձուեցաւ եւ Պայար կեանքի եկաւ։ Ըստ վերջին լուրերուն ա– մէն վտանգ անցուցած է ։

Ծանօթ է որ ինք եւ Մենտերէս պիտի դատուին իբրեւ հայրենադաւ եւ սահմա– նադրութիւնը բռնաբարողներ եւ իրենց դէմ մահապատիժ պիտի առաջարկուի։

Պայար 77 տարեկան է եւ թրքական այն օրէնքը որուն համաձայն մահապատիժը չի գործադրուիր 65էն վերջ, ջնջուեցաւ ։

վայել որ տեղական թերթերը ստիպուած. կախման կէտեր դրած են չկիչելու համար խօսքերը։ Ալժերիոյ համար յայտարա– րած է.— «Քուպա հարիւր առ հարիւր Ալժերիոյ անկախութեան կողմնակից է » ու ապա աւելցուցած «ծիծաղելի է յա– ւակնիլ թէ Ալժերիա Ֆրանսայի մաս կը կազմէ։ Ալժերիա Ափրիկէի մաս կը կազ– մէ, ինչպէս Ֆրանսա Եւրոպայի»։

Սկիզբը Քասթրօ յայտնած էր թէ «կարճ» պիտի խօսի, կամ «կարելին պի– տի ընէ կարճ խօսելու համար»։ Ի վերջոյ ամէն մարդ ստիպուած եղած է փոխել իր ժամադրութիւնները, Խրուշչեւ որ Նեհ– րուի հետ պիտի տեսնուէր, ճաշի փոխած է իր ժամադրութիւնը ։

Եւ վերջապէս, մթնոլորտը բոլորովին տաքցաւ երբ ժողովականներու առջեւ ո– րոնց մէջ կային խառնակեալ Նեհրուն, պահպանողական Մաքմիլլըն եւ բազմա– թիւ կիներ, Քասթրօ ըսաւ թէ Մ. Նա– հանգները կը դատապարտէին զինքը որ վատահամբաւ պանդոկի մը մէջ (աւելի ճշգրիտ բառ մը գործած է) տեղ գտած է։ Ցեստյ Քասթրօ մէջտ պատկերալից ոճով հասած է մինչեւ Սարթրի բնափիլիսոփա– ...ը...։

Քանատայի վարչապետին համար պարզ քարոզչութիւն էր Խրուշչեւի առջի օր– ուան ճառը։ Խրուշչեւ ՄԱԿը «ծովամոյն» ընել կ'ուզէ յայտարարած է Տիֆընպէ– քըր։ Այս առթիւ հարցում մըն ալ ուղղած է, ո՞րքան մարդիկ ազատագրուած են Խ. Միութեան կողմէ։ Ընդհակառակն, պա– տերազմէն վերջ ռուսական գաղութներ ստեղծուած են։ Թուած է Հունգարիոյ Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ պարագաները ։

Արժանթինի պատուիրակն ալ ի նպաստ Համըրշոլտի արտայայտուած է ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ Բ. ՕՐ» նշանակուած է 1960 Սեպտեմբեր 27, Խորհրդային Մի– ութեան կողմէ։ Խաղաղութեան առաջին օրը 1935 Սեպտեմբեր 27 էր Կոռքիի եւ Կոլլովի առաջարկով։ Ամբողջ օրը, աշ– խարհի չորս կողմը, խորհրդային լրա– գրողներ հարցումներ պիտի ընեն ան– ցորդներուն.— «Ի՞նչ ըրիք Սեպտ. 27– ին» եւ արդիւնքները պիտի ձայնասփ– ռուին Մոսկուայի կայանէն ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ մերժեցին զօրացնել Արեւմտեան Պերլինի իրենց ուժերը։ Ա– ռաջարկը Պոննէն եկած էր։ Միւս կողմէ Փանքով արդէն հանդիսացած է Ամերիկ– եան դեսպանին որպէսզի Արեւելեան Պեր– լինէն անցնելով Արեւմտեան Պերլին երթայ։ Այս առթիւ Մ. Նահանգները բո– ղոքեցին խորհրդային իշխանութեանց մօտ ։

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ մէջ բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան եւ բանա– կին եւ Լումումպայի կողմնակիցներուն միջեւ։ ՄԱԿի ուժերը կատարեալ չէզո– քութիւն պահած են ։ Լումումպա մա– մուլի ասուլիսի մը ընթացքին, դիտել տուած է, թէ խորհրդարանի անդամնե– րուն մեծամասնութիւնը իրեն հետ է։ Մոպիւթիւ դժգոհ է Լումումպայի ըն– թացքին ։ Կասկած է երբ տեսած է թէ Լումումպա պաշտպանուած ՄԱԿի զին– ուորներով քաղաքին մէջ կը պտըտի ։ « Որոշած եմ խստացնել վերաբերումս, եթէ պէտք ըլլայ պետական հարուած կը կազմակերպեմ »։

ՄԱԿի անդամներու թիւը 96էն 98ի բարձրացաւ Սենեկալի եւ Մալիի (Սու– տան) անդամակցութեամբ ։

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ Գահիրէէն մեկնեցաւ դէպի Փեքին եւ Մոսկուա։ «Ալժ. ա– ժամեայ կառավարութեան» երեք պատ– ուիրակները որոնք Նիւ Եորք են, տեսակ– ցութիւն մը ունեցան Թիթոյի հետ ։

«ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԻ» ընդհ. քարտուղարը Ռոժէ Տիւշէ վրաւոր դի– մում մը ներկայացուց վարչապետ Տըպ– րէի առաջարկելով որ Սալանի դէմ ձեռք առնուած միջոցները վերաքննուին։ Տիւ– շէ զուգահեռ մը կ'ընէ Ժան – Փօլ Սար– թրի, որ «համարձակեցաւ հրապարակով յայտնել թէ բռնաբարելով իր երկրին օ– րէնքները եւ թշնամին օգնելով, պատիւը փրկած կ'ըլլայ » եւ Սալանի միջեւ «որ Ֆրանսայի ամէնէն չատ չքանչան ստա– ցած սպան է, որ Ֆրանսան փրկած է քա– ղաքացիական պատերազմէն 1958ին» եւն.

ՃԱՎԱՀԱՐԼԱԼ ՆԵՀՐՈՒ որ չէզոք 3րդ ուժին պարագլուխը կը դառնայ, բազմա– թիւ տեսակցութիւններ ունեցած է եր– կուշաբթի օր։ Կարգով խօսած է՝ Նքրու– մայի, Թիթոյի, Խրուշչեւի, Համըրշոլ– տի եւ Այզընհաուըրի հետ, Պիտի տես– նուէր նաեւ Մաքմիլլընի եւ Նասրի հետ ։

ՆԵԿԵՐԻԱ Հոկտեմբեր մէկին իր ան– կախութիւնը պիտի տօնէ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Անգլիոյ թագուհիին զարմուհին՝ Քենթի Ալեքսանտրա իշխանուհին։ Ամ– բողջ երկիրը դրօշազարդուած է ։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ 36 միլիոն խուլեր կան, որոնց չորս միլիոնը դպրոցական ծրագրի հետեւած են ։

ՈՒԼՊՐԻԽԹ, արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհա– նուր քարտուղարը կ'ուզէ որ բոլոր ազգե– րը ճանչնան իր երկիրը ։

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ Քոնկոյի ներկայացու– ցիչը կը հաստատէ թէ 250.000 գաղթա– կաններ փախած են Քազայի շրջանէն։ Տեղեկագրին մէջ, Տայալ նկարագրելով Քոնկոյի վիճակը կ'ըսէ թէ բնակչութիւնը (13 միլիոն 700.000) համաճարակի բա– պառնալիքին տակ է (մալարիա, ծաղիկ եւն.)։ 400 հիւանդանոցի վրայ, հազիւ յիսուն հատը բժիշկ ունին տակաւին։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆՆԵՐ

Քալիֆորնիոյ համալսարանի տնօրէնութեան կողմէ Պրքլի մէջ հայագիտական ամպիոնի մը հաստատումը պատմական դէպք մըն է ամերիկահայ գաղութի տարեգրութեանց մէջ:

Առաջին անգամն է, որ հայ լեզուի, Հայոց պատմութեան ու մշակոյթի մասին լայն հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի Ամերիկայի մէջ:

Այս հետաքրքրութեան նախաձեռնութիւնը կը պատկանի ամերիկահայ նոր սերունդի կարգ մը մտաւորականներուն, որոնք վերջին տարիներս մասնաւոր հակում մը ցոյց կուտան մեր ազգային արժէքներուն եւ մշակոյթին հանդէպ:

Շարժումը սկսաւ քանի մը տարի առաջ, երբ Քէյմպրիճի Հարուըրտ համալսարանի տնօրէնութիւնը յանձնառու եղաւ հայագիտական ճիւղ մըն ալ աւելցնելու Մերձ. Արեւելքի Ուսումնասիրութեանց բաժանմունքին վրայ: Ամերիկայի մեր հայրենակիցները փութացին իրենց սովորական առատաձեռնութեամբ կարճ ժամանակի մէջ կարեւոր գումար մը հանգանակել այս ծրագրին իրագործման համար: Շուրջ 350.000 տոլար կը հաշուեն ցարդ հաւաքուած եւ Հարուըրտի վարչութեան յանձնուած գումարը:

Սակայն հայագիտական ամպիոնը չէ բացուած դեռ: Մօտէն տեղեակ չենք պատճառներուն: Իրազեկներ կը հաստատեն, թէ ցարդ կարելի չէ եղած գտնել ձեռնհաս օտար հայագէտ մը, որուն վստահուէր ամպիոնին ղեկավարութիւնը:

Մերձաւոր Արեւելքի Ուսումնասիրութեանց Կաճառի կողքին քանի մը տարիէ ի վեր բացուած է հայկական գրասենեակ մը, որուն վարիչն է երիտասարդ Հայ մը, Աւետիս Սանճեան, տասը տարի առաջ Պէյրութէն Ամերիկա գացած:

Գ. Սանճեան երկու տարի առաջ ճամբորդութիւն մը կատարեց դէպի Եւրոպա ու Հայաստան, Հարուըրտի հաշուին հայերէն գրքեր գնելու համար:

Ներկայիս Հարուըրտի մատենադարանին մէջ կան կարգ մը հայերէն գիրքեր եւ պարբերականներ, որոնք որակով ու քանակով բաւարար չեն գոհացնելու հայագիտական ուսումնասիրութեանց հետեւիլ ուզող մտաւորականները: Այդ գրքերուն մէկ մասը իբրեւ նուէր տրուած է Մատենադարանին՝ մեռած հայրենակիցներու ժառանգորդներուն կողմէ: Հայաստանի եւ արտասահմանի նոր հրատարակութիւններու գնումով հետզհետէ կրնայ ճոխանալ հայերէն գրքերու բաժինը:

Ի դէպ ըսենք, թէ Թուրք լեզուի, Թուրք գրականութեան ու պատմութեան մասին մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի Հարուըրտի մէջ: Թուրք փրոֆէսէօրներ կը հրաւիրուին հոն՝ ուսումնասիրութիւններ կատարելու եւ դասախօսութիւններ տալու համար: Համալսարանը մասնաւոր պիւտճէ մը յատկացուցած է այս նպատակին:

Մեծապէս բաղձալի է, որ օր առաջ բացուի հայագիտական ամպիոնը աշխարհահռչակ այս համալսարանին մէջ՝ ի փառս մեր հոյակապ Մեծասքանչին եւ հայկական պանծալի մշակոյթին: Անոնք, որ առաջին օրերուն մեծ խանդավառութեամբ ասպարէզ իջան եւ հանրութեան տրամադրական զգացումներուն կոչ ընելով նիւթական զոհողութիւններ պահանջած էին, պէտք է հետապնդեն գործը եւ միջոցներ ձեռք առնեն՝ ապահովելու համար վերջապէս ամպիոնին բացումը:

Հայագէտ օտար ուսուցիչ մը ճարելու չափ դժուար պիտի ըլլայ նաեւ գտնել հայագիտական դասընթացքներու հետեւող ուսանողներ: Անցեալի փորձառութիւնը — Եւրոպայի մէջ — ցոյց կուտայ, թէ մատի վրայ համրուող ուսանողներ միայն հետեւած են Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ համալսարաններուն կից հաստատուած հայագիտական ամպիոններուն, մինչ Հայերը աւելի քիչ թիւ մը կազմած են:

Ֆրանսայի մէջ կան հայագիտական երկու ամպիոններ, մէկը՝ Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու Ազգային Վարժարանին, միւսը՝ Էնսթիթիւ Կաթոլիկի մէջ:

Առաջինը հիմնուած է Մեծն Նափոլէոնի օրով, 1798ին: Առաջին ուսուցիչն է եղած Եդեսացի հայ մը՝ Շահան Ջրպետ(եան): Իրմէ ետք, բոլոր ուսուցիչներն ալ եղած են Ֆրանսացիներ, որոնք իրենց կարեւոր հրատարակութիւններով մեծ նպաստ են բերած Հայոց լեզուին ու պատմութեան եւ զանոնք ճանչցուցած Արեւմուտքի ժողովուրդներուն:

Ներկայիս ուսուցիչն է Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտի, իբրեւ օգնական ունենալով հայ մը՝ Գօյաճեան, նախկին ուսուցիչ Անթիլիասի դպրեվանքին: Դժբախտաբար շատ հետեւողներ չկան: Երեք դասարաններու աշակերտներուն թիւը կարելի է համրել մէկ ձեռքի մատներով: Երբեմն 6 – 7 հոգի կ'ըլլան, սակայն երբեք տասնի չեն հասնիր: Հայերէնը ընդունուած էր իբրեւ երկրորդ օտար լեզու՝ պաքալորէայի քննութեանց համար: Հակառակ ասոր, երկրորդական վարժարանի հայ աշակերտներէն եւ աշակերտուհիներէն շատ քիչեր միայն կ'ընտրէին զայն:

Փարիզի Էնսթիթիւ Կաթոլիկին մէջ ալ երկար տարիներէն ի վեր կայ հայագիտական ամպիոն մը, որուն ուսուցիչները եղած են Ֆրանսացի կաթոլիկ կրօնաւորներ: Այստեղ ալ աշակերտներու թիւը շատ սահմանափակ է: Երբեմն ամբողջ տարեշրջանին՝ երկու հոգի միայն, յաճախ օտար:

Այս հաստատութեան ամէնէն կարկառուն հայագէտ ուսուցիչը եղած է Հայր Լուի Մարիէս, անցեալ տարի վախճանած: Անիկա խորապէս ուսումնասիրած էր Եզնիկի Եղծ աղանդոցը, որուն գրաբար բաղդատական բնագիրն ու ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսան իր մահէն ետք, 1960ի սկիզբը, իր աշակերտին եւ յաջորդին՝ այժմու ուսուցիչ հայագէտ Հայր Մէրսիէի խնամքով:

Ներկայիս հայագիտական ամպիոններ կան Լոնտոնի եւ Պերլինի մէջ: Մինչեւ քանի մը տարի առաջ ամպիոն մըն ալ կար Միւնիխի մէջ, սակայն Տոքթ. Արտաշէս Աբեղեանի մահէն ետք փակուեցաւ:

Մեր նիւթէն դուրս է տալ ամբողջական պատկերը Եւրոպայի հայագիտական ամպիոններուն եւ ներկայացնել գործերը օտար հայագէտներու, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն եւ անհուն ծառայութիւններ մատուցած են Հայութեան:

Պետերման, Հայնրիխ Հիւպշման, Եոզէֆ Կարստ, Ֆրիտրիխ Միւլլէր, Լաքրօզ, Սէն Մարթէն, Լը Վայեան տը Ֆլորիվալ, Էտուար Տիւլօրիէ, Վիկտոր Լանկլուա, Օկիւսթ Քարրիէր, Անթուան Մէյէ, Ֆրետէրիք Մաքլէր, Տիւմէզիլ, Վալերի Բրիւսով, Պլէքուէլ, Քոնիպէր, Պէյք, Սարշիկովսկի եւ միջազգային համբաւի տէր բազմաթիւ ուրիշ հայագէտներ իրենց ուսումնասիրութեանց առարկայ դարձուցած են մեր լեզուն, պատմութիւնը, գրականութիւնն ու արուեստը: Երիտասարդ Տուաէթ Լոնտոնի համալսարանին մէջ ներկայիս կ'աւանդէ հայերէնը:

Մեր գրաբարը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է լեզուագէտներու շրջանակին մէջ: Հնդեւրոպական լեզուներու մասնագէտները հայերէն գրաբարի օգնութեան կը դիմեն յաճախ՝ բազմաթիւ բառերու ստուգաբանութիւնը գտնելու համար:

Արեւելագէտներու համաժողովներուն մէջ հետզհետէ աւելի լայն տեղ կը տրուի հայերէնին, որուն կարեւորութիւնը աստիճան մը աւելի կը շեշտուի օրէ օր:

Պրքլէյի եւ Հարուըրտի համալսարաններուն մէջ հայագիտական ամպիոններու հաստատումը մեր ազգային փառասիրութիւնը շոյելու պէտք չէ ծառայէ միայն:

Ամերիկա ծնած ու մեծցած եւ ամերիկեան վարժարաններու մէջ ուսած մեր երիտասարդներուն եւ աղջիկներուն համար առիթ մը կը ներկայանայ այժմ սորվելու իրենց մայրենի լեզուն եւ ուսումնասիրելու Հայոց պատմութիւնն ու մատենագրութիւնը, ծանօթանալու մեր Ոսկեդարին եւ մեր անմահ պատմիչներու գործերուն, որոնք հիացում կը պատճառեն օտար գիտնականներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ԴԱՐԱՇԱՄԲԻ ՎԱՆՔԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼԸ

Այն բոլոր հարցերը, որոնք վերաբերում են վանքի հիմնադրութեան, կեանքին, գործունէութեան եւ այլ խնդիրներին, պէտք է լուսաբանել հիմնուած՝ պատմական տուեալների վրայ: Արդ, մութ է վանքի պատմական անցեալը: Քիչ են հրատարակուած վաւերագրերը: Դժուար է խօսել մի պատմական հարցի մասին, երբ չունես ձեռքիտակ բոլոր հարկաւոր փաստաթղթերը:

ՎԱՆՔԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վանքի գոյութեան մասին ունենք հետեւեալ յիշատակագրութիւնները.

Ա) «Յիշատակարութիւնք եպիսկոպոսաց առաքելական վիճակիս Արտազու, զոր գտաք ի հին յիշատակարանէ միոջէ, որ էր գրեալ ՂԸ = 649 թուին Հայոց, ձեռամբ Յովհաննէս սպասաւորի ի սուրբ ուխտէն Մաղարթայ...»:

Այս մի պատմական պատառիկ է, որ հասած է մեր ձեռքը եւ հրատարակուած «Արարատ» 1868 թուին, էջ 102: «Սամուէլ Անեցւոյ ժամանակագրութիւն՝ Յաւելուած էջ 279»: Հանդ. Ամս. 1941 էջ 44: Ըստ այս վաւերագրի, բանասիրութիւնը դեռ չի տուել իր վերջին խօսքը: 649 թուին, Նախավկայի վանքը ոչ միայն գոյութիւն ունի այլ եւ յիշւում է միաբան՝ Յովհաննէս անունով:

Բ) 1736 թուին, Աբրահամ կաթողիկոսի հրամանով, Ստեփան Ջուղայեցին, միաբան էջմիածնի, աւեկածու եւ տեսուչ Նախավկայի վանքին, ընդօրինակում է վանքում գտնուած կոնդակները: Ըստ նրա ասութեան, այդ կոնդակների մէջ ամենահինները չորս հատ էին: Ահա նրա վկայութիւնը. «Զարքայականն հնագոյն ... Զկնի արքայականին եւ քահանայապետին պետական հրամանագրոց այսինքն Աշոտոյ եւ Տեառն Խաչիկայ, որ ի ՆԻԵ = 976 թուին: Ուսումնասիրենք այս երկու հին գրութիւնները. 1) «Նուիրագիր Աշոտ Ողորմած թագաւորի, թուեալ յամիՏեառն 976, յանուն Նախավկայի վանքից, Մաղաթիայ, վասն Աստապատ եւ Դարաշամբ գիւղօրէից»: 2) Կոնդակ Խաչիկ Ա. Արշարունի կաթողիկոսի 972–992:

Նախավկայի վանքի վերաբերեալ մի կոնդակ է առ, որ ՍտեփանոսՋուղայեցին արտագրած է 1736 թուին: Հ. Ալիշան այս կոնդակի բնագրի հարազատութեան եւ վաւերականութեան մասին կասկած ունի:

Երկու գրութիւնների թուականը նոյնն է. 976 թուին:

Աշոտ Ողորմածի նուիրագրի բովանդակութիւնը.— Արքան զօրքով գնում է Շամբի վերեւ եւ հանգստանում է տափարակ մի տեղ: Շուրջի բոլոր հողերը գնում եւ նուիրում է Մաղարթայ վանքին: Նուիրատուութիւնը կատարւում է Նախավկայի Առաջնորդ Տէր Բարզէնի ձեռքով եւ նրա գիտութեամբ: Նուիրագիրը գրում է Զարեւանդ գաւառի իշխան՝ Վաչէն, 976 թուին:

Բովանդակութիւն Խաչիկ Ա. կաթողիկոսի կոնդակին.

Աշոտ թագաւոր, իր զօրքով ուխտի է գալիս. Վանքի Առաջնորդ Տէր Բարզէն եպիսկոպոս է ձեռնադրւում: Վանքի շինութիւնը, շնորհիւ Բարզէն Առաջնորդի ջանքերին եւ աշխատանքին, պերճանում է: Վանքի հիմնադիրն եղել է Բարթուղիմէոս Առաքեալը, որից յետոյ Ներսէս Պարթեւ հայրապետը հետաքրքրւում է նրանով եւ թեմ ու վիճակ է սահմանում նրա համար:

Այս կոնդակի ընթերցումից, բացայայտ երեւում է որ մի քանի դէպքեր իրար խառնուած են:

Վերոյիշեալ երկու ամենահին պատմական յիշատակագրութիւններից կարելի է հետեւեալ եզրակացութիւնները հանել.—

Ա.— Վանքի հիմնադիրն է Ս. Բարթուղիմէոս Առաքեալը:

Բ.— Ս. Ներսէս Պարթեւ վանքը դարձնում է Թեմաւոր եւ Վիճակաւոր:

Գ.— 649 թուին, յիշւում է վանքը իր մի միաբանով:

Դ.— 976 թուին, Խաչիկ Ա. կաթողիկոս հաստատում է Ս. Ներսէսի որոշումը եւ վանքի Առաջնորդը, Տէր Բարզէնը, որ աւարտում է շինութիւնը, ձեռնադրւում արքեպիսկոպոս:

Բարզէն Արք. առաջին պատմական ծանօթ Առաջնորդն է:

Հայկական վանքերի պատմութեան մէջ յաճախ հանդիպում ենք թեմաւոր կամ վիճակաւոր վանքերի: Այսինքն Միաբանական Ուխտին յանձնւում է որոշ մի գաւառ կամ շրջան, ուր տարածւում է Առաջնորդի հոգեւոր իշխանութիւնը: Թեմակալ Առաջնորդը կառավարում էր իրեն յանձնուած վիճակը, վանքում ապրող միաբան հոգեւորականներով: Վանքը դառնում էր միեւնոյն ժամանակ Առաջնորդական Աթոռ: Վանքը յանձնառու է լինում վիճակի վերաբերեալ հոգեւոր եւ եկեղեցական բոլոր գործերի: Կար նաեւ վանքում՝ մի վանահայր միաբանութեան ներքին գործերի կառավարութեան համար: Յաճախ միեւնոյն Թեմակալ Առաջնորդն էր կատարում այդ երկու պաշտօնները միասին, երբեմն էլ առանձին - առանձին Առաջնորդ եպիսկոպոսներ կային այդ երկու պաշտօնների համար

Մի վանքի թեմ կամ վիճակ տալով, ուզում էին ապահովել նրա տնտեսական թեմի եկամուտներով: Թադէի վանքը թէ Արտազ գաւառի Առաջնորդական Աթոռ էր եւ թէ միաբանական հաստատութիւն: Այսպէս էլ Դարաշամբի Նախավկայի վանքը թէ Առաջնորդական Թեմական Աթոռ էր եւ թէ Միաբանութիւն:

Տեսանք մի քիչ առաջ, որ Ս. Ներսէս Պարթեւ հետաքրքրւում է վանքով եւ նրան թեմ եւ վիճակ է սահմանում: Ահա Ս. Ներսէս Հայրապետի սահմանած վիճակի գաւառները, ըստ Խաչիկ Ա. Կաթողիկոսի կոնդակին, Նախիջեւան, Խոյ, Ղարաթափա, Մարանդ, Իշխնթալ, Ագատ եւ Գերան, Ջուղա եւ իր վանքը, Ջաղացատեղն, Շամբ եւ իր վանքը, Արարքն եւ իր վանքը եւայլն:

Ինչպէս տեսնւում է, հսկայ տարածութիւն ունի Նախավկայի թեմը եւ վիճակը: Անշուշտ այդ ժամանակներում վերոյիշեալ վայրերում մեծ թուով Հայութիւն էր ապրում:

Էջմիածնի կաթողիկոսները անուանում կամ ընտրում եւ ձեռնադրում էին Նախավկայի թեմի Առաջնորդներին եւ միջամտում եւ օգնում նրանց, դժուարին պարագաներում: Այսպէս էջմիածնի կաթողիկոսներ Նախավկայի վանքի համար գրել են 27 կոնդակներ: Հ. Համազասպ Վ. Ոսկեան հրատարակած է այս կոնդակները իր «Վասպուրական - Վանի վանքերը» հատորի մէջ, որից մենք նոյնպէս օգտուել ենք:

Այս 27 կոնդակների բովանդակութեան գլխաւոր կէտերը գրեթէ միշտ նոյնն են.—

Առաջնորդի ընտրութիւն, կամ հաստատութիւն կամ ձեռնադրութիւն վիճակի սահմանների թիւրիմացութեան հարթում: Կոնդակ հանգանակութեան, օգնելու համար վանքին:

Վանքը ծաղկած վիճակ ունէր [illegible] թուին: Կային երկու Առաջնորդներ Ստեփանոս եւ Գրիգոր: Վերոյիշեալ թուականից մինչեւ ԺԴ. դար, վանքի մասին բացարձակ լռութիւն է պահւում յիշատակագրութիւնների մէջ:

ԺԴ. դարում, վանքը բոլորում է զարգացումի մի շրջան, դառնում է հռչակաւոր եւ մեծանում: 1332 թուին, վանքի Առաջնորդն է Տէր Սարգիս: 1395 թուին, Կարապետ Բ. Կեղեցի կաթողիկոսը վանքի համար կոնդակ է գրում: 1418 թուին, Սսի Պօղոս Բ. Գառնեցի կաթողիկոս վանքի համար կոնդակ է գրում: Գրիգոր Ժ. Մակուեցի կաթողիկոս երեք կոնդակներ է գրում, թեմի եւ վիճակի սահմաններն է որոշում, վանքի Առաջնորդ Մխիթարին եպիսկոպոս է ձեռնադրում:

Այս առաջնորդի ժամանակ, 1441 թուին, վանքում կային մէկ եպիսկոպոս եւ մեծ թուով միաբաններ: 1507 թուին, վանքի առաջնորդն է Տէր Անտոն: 1541 թուին, Արիստակէս Գ. կաթողիկոս վանքի Առաջնորդ Աթանաս Վարդապետին եպիսկոպոս է ձեռնադրում եւ այդ մի կոնդակով յայտնում է: 1563 թուին, Միքայէլ Սեբաստացի կաթողիկոսն վանքի Առաջնորդ է կարգում հեզահոգի եւ արդարակէն Մատթէոս Արքեպիսկոպոսին, որ նոյն վանքում սնուել եւ կրթուել էր: Թեմի սահմաններում յիշւում են. մայրաքաղաքն Խոյ, Աստապատ, քաղաքն Ջուղա, իրենց վանքերով, մեծաքաղաքն Նախիջեւան:

Մատթէոսի յաջորդ է նշանակւում Թովրդի վկայական թղթով եւ Դաւիթ ու Մելքիսեթ կաթողիկոսների հրամանով Մարտիրոս վարդապետը, որ եպիսկոպոս է ձեռնադրւում 1589 թուին:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՒԼԱՂԵԱՆ

(Շար. 8)

ԶԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻԶՊՈՆԱ

Պատասխանելով Կեդր. Վարչութեան հրաւէրին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. բարեհաճեցաւ այցելել Հիմնարկութեանս, ի Լիզպոն, ընկերակցութեամբ իր հետեւորդներուն, Վրաստանի Առաջնորդ Տ. Կոմիտաս Եպիսկ. Տէր Ստեփանեանի, Գաւազանակիր Տ. Եղիշէ Վրդ. Սարգիսեանի եւ Հոգեւոր Խորհուրդի քարտուղար Գ. Հայկ Առաքելեանի։

Գալով Պուլնոս Այրլայն, Նորին Վեհափառութիւնը օդային ճամբով մայրաքաղաքս հասաւ Ուրբաթ օր 9 Սեպտեմբերին, ժամը 21ին։

Օդակայանի Ն. Վեհափառութիւնը ընդունելու փութացած էին նախարար Գ. Ֆռանքիսքօ տէ Ձրէթըշ, որ կը ներկայացնէր Փորթուկալի կառավարութիւնը, Հիմնարկութեանս նախագահ Տոքթ. Ժոզէ տը Ազերետօ Փերտիկաօ, Հիմնարկութեանս Կեդր. Վարչութեան անդամներ Գ. Գէորգ Լ. Էսաեան եւ Փալմելայի Դուքսը, Հիմնարկութեանս հայկական բաժնի տնօրէն Գ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Հիմնարկութեանս Միջին Արեւելքի եւ Հայկ. բաժնի պաշտօնէութիւնը եւ լիզպոնաբնակ սակաւաթիւ Հայերը։

Օդակայանի հիւրասրահին մէջ Ն. Վեհափառութիւնը արտայայտեց իր ուրախութիւնը գտնուելու փորթուկալեան հողին վրայ, որուն ազնիւ ժողովուրդին ծոցին մէջ եւ բարեխնամ կառավարութեան հովանիին տակ կը գործէ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը։

Այնուհետեւ նախագահ Տոքթ. Փերտիկաօ եւ Գ. Գ. Լ. Էսաեան առաջնորդեցին Վեհ. Հայրապետը եւ իր հետեւորդները Ռիծ պանդոկը, ուր հաստատուած էր Վեհ. հիւրը իր Լիզպոնա բնակութեան ամբողջ տեւողութեանը։ Ն. Վեհափառութեան յատկացուեցան այն յարկաբաժինները ուր բնակած էր մեր հիմնադիրը։

Յաջորդ օրը, Շաբաթ 10 Սեպտեմբերին, այցելելով Փորթուկալի Հանրապետութեան նախագահութեան Պալատը, Վեհ. Կաթողիկոսը ստորագրեց Հանրապետութեան նախագահ Ծովակալ Ամերիքօ Թոմաշի Ոսկեմատեանին մէջ։

Յետոյ հանդիպում մը ունեցաւ հոն Փորթուկալի Կարտինալ Պատրիարք Ն. Սրբութիւն Կոնզալվէշ Սերեժերիայի հետ, որուն ներկայացուցիչ նախապէս օդակայան այցելութիւն տուած էր Ն. Վեհափառութիւնը այցելեց, ընկերակցութեամբ նախագահ Տոքթ. Փերտիկաոյի եւ Գ. Գ. Լ. Էսաեանի, վարչապետ Գ. Անթոնիօ Օլվէյրա Սալազարի որուն հետ ունեցաւ կէս ժամուան սիրալիր տեսակցութիւն մը։ Այս առթիւ Վեհափառ վարչապետ Գ. Սալազարի նուիրեց արծաթեայ պնակ մը, Ս. Էջմիածնի փորագրուած նկարով զարդարուած։

Նոյն օրը երեկոյեան հիմնարկութեանս կողմէ տրուեցաւ պաշտօնական հացկերոյթ մը ի պատիւ Վեհափառին եւ իր հետեւորդներուն, Լիզպոնայի մօտ Քէլուշի պալատին ճաշասրահին մէջ։ Ներկայ էին Փորթուկալի Արտաքին Գործոց Նախարար Տոքթ. Մարսելլօ Մաթիաշ, Ն. Վսեմութիւն Կարտինալ Պատրիարքին ներկայացուցիչ Ն. Սրբազնութիւն Քոռէա Սա, Հանրապետութեան նախագահութեան ընդհ. քարտուղար Տոքթ. Լուիշ Ֆոնսէքա Քուէթինեօ, Արտ. Գործոց Նախարարին դիւանի պետ Տոքթ. Հէնրիք Մարթինշ, Հիմնարկութեանս նախագահ Տոքթ. Փերտիկաօ, Հիմնարկութեանս վարչութեան անդամներ Գ. Գ. Էսաեան ու Փալմելայի դուքսը, հայկական բաժնի տնօրէն Գ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, ինչպէս նաեւ Միջին Արեւելքի եւ հայկական բաժնի պաշտօնէութիւնը։

Կենդանի եւ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ հացկերոյթը որու ընթացքին Գ. Գ. Լ. Էսաեան առենաբանութեամբ մը յայտնեց հիմնարկութեանս Կեդր. վարչութեան անդամներուն եւ աշխատակիցներուն երախտագիտութիւնը Վեհ. Հայրապետին որ բարեհաճեցաւ պատուաբերել իրեն ուղղուած արտագին հրաւէրին։ Ընդգծեց առաջնորդող դերը զոր կատարած է Ս. Էջմիածինը Հայոց հոգեւոր եւ ազգային կեանքին մէջ եւ վեր հանեց բարեդէպ զուգորդութիւնը որ կայ մէկ կողմէ Ասիոյ դուռներուն առջեւ եւ միւս կողմէ Եւրոպայի արեւմտեան ծայրամասին վրայ գտնուող Հայաստանի եւ Փորթուկալի պատմական կոչումին միջեւ, քրիստոնէութեան պաշտպանութեան եւ քաղաքակրթական արժէքներու պահպանումին համար։ Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր հիւրերուն որոնք ուզած էին միանալ հիմնարկութեան վարչութեան, յարգանքի այս տուրքը մատուցանելու համար Հայոց Հայրապետին, շեշտեց մարդասիրական եւ հայասիրական անդուլ ճիգերը նախագահ Տոքթ. Փերտիկաոյի։

Պատասխանելով Գ. Գ. Լ. Էսաեանի խօսքերուն, Վեհ. Կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնեց Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան վարչութեան որ փափաքած էր ընդունիլ այցելութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որ հեռաւոր Էջմիածինէն կը բերէ իր ողջոյնը եւ իր օրհնութիւնը փորթուկալեան ազգին եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան։ Շեշտելով հայ Առաքելական Աթոռին բազմադարեան հնութիւնը եւ քրիստոնէական հաւատքին հաստատումը Հայոց մէջ մեր թուականութեան առաջին շրջաններէն սկսեալ, ծանրացաւ հայ ժողովուրդին երկար պայքարին վրայ պահպանելու եւ տարածելու համար քրիստոնէական հաւատքը։ Յիշեց Հայոց պատմութեան մռայլ շրջանները եւ պատմական զուգակշիռ մը կատարեց Արեւելքի մէջ Վարդանանց պատերազմին եւ նոյն տարին Հոներու ընկրկումին միջեւ Արեւմուտքի մէջ։ Ողջունելով ներկայ անձնաւորութիւնները որոնք ընտրանին կը ներկայացնեն փորթուկալեան մեծ ժողովուրդին, իր ջերմ խնդակցութիւնը յայտնեց տեսնելու անոր գլուխը Գ. Սալազարի նման անձնաւորութիւն մը որ մէկն է ներկայիս Եւրոպայի ամէնէն փայլուն պետական ղեկավարներէն։

Ուղղելով իր խօսքը հիմնարկութեանս նախագահ Տոքթ. Փերտիկաոյին, Վեհափառ ըսաւ թէ որքան ուրախ է տեսնելով զինքը իբր առաջնորդ այս մեծ հաստատութեան որ կոչուած է նախախնամական դեր մը կատարելու յօգուտ հայ ժողովուրդին եւ ամբողջ մարդկութեան։

Հայրապետը վերջացուց շնորհելով իր մաղթանքները եւ օրհնութիւնը ներկաներուն, Փորթուկալի բարօրութեան եւ Հիմնարկութեան յառաջդիմութեան։

Հացկերոյթը վերջ գտաւ Հայրապետին Տէրունական աղօթքով կէս գիշերուան մօտ։

Երկուշաբթի առաւօտ Սեպտեմբեր 12ին Վեհափառը իր հետեւորդներով այցելութիւն տուաւ Հիմնարկութեանս ուր ընդունուեցաւ նախագահ Տոքթ. Փերտիկաոյի, Գ. Լ. Էսաեանի, Փալմելայի դուքսին եւ Ռ. Կիւլպէնկեանի կողմէ։ Վարչ. Խորհուրդի սրահին մէջ իրեն ներկայացուեցան Հիմնարկութեանս զանազան սպասարկութեանց պետերը եւ հայկ. բաժնի վրադրուհիները։ Յետոյ կարճ արարողութեամբ մը որուն մասնակցեցան Տ. Կոմիտաս Եպ. Տէր-Ստեփանեան եւ Տ. Եղիշէ վրդ. Սարգիսեան, Վեհափառը օրհնեց հիմնարկութիւնը։ Վեհափառը կատարեց նաեւ, մասնակցութեամբ նոյն հոգեւորականներուն, հոգեհանգստեան կարճ եւ յուզիչ պաշտօն մը ի յիշատակ մեր հիմնադիր ողբացեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի։

Այնուհետեւ Վեհ. Կաթողիկոսը շնորհեց Կեդր. Վարչութեան անդամ Փալմելայի դուքսին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ շքանշանին Ա. աստիճանը, ի վարձատրութիւն դուքսին ծառայութիւններուն յօգուտ հիմնարկութեան։

Յետոյ Վեհափառը առաջնորդուեցաւ Հիմնարկութեան զանազան գրասենեակները ուր իրեն բացատրուեցաւ իւրաքանչիւրին սահմանուած գործունէութիւնը։ Վեհափառը առաջնորդուեցաւ նաեւ կատարելու կարճ պտոյտ մը հիմնարկութեան ընդարձակ պարտէզին մէջ ուր պիտի կառուցուին հիմնարկութեան շէնքը եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Թանգարանը որոնց մաքէթները ցոյց տրուեցան Ն. Վեհափառութեան։

Նոյն օրը ցերեկին Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Կիւլպէնկեան հացկերոյթ մը տուին ի պատիւ Վեհ. Կաթողիկոսին եւ իր հետեւորդներուն, իրենց բնակարանին մէջ։ Ներկայ էին նաեւ Գ. Էսաեան, Օր. Արաքսի Էսաեան եւ Տիկին Լիւսի Քէչիշեան, ինչպէս եւ Հիմնարկութեան հայ պաշտօնէութիւնը։

Հացկերոյթին ընթացքին Վեհ. Հայրապետը խօսք առնելով գրուատեց Գ. Ռոպէր Կիւլպէնկեանի գործունէութիւնը Հիմնարկութեան մէջ, եւ տալով իր օրհնութիւնը եւ կատարելով ջերմ մաղթանքներ Գ. Ռ. Կիւլպէնկեանի եւ իր ընտանիքին բարօրութեան, ի գնահատութիւն Գ. Ռ. Կիւլպէնկեանի շնորհեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի շքանշանին Ա. աստիճանը։

Դարձեալ նոյն օրը յետմիջօրէին Գ. Գ. Գ. Լ. Էսաեան եւ Ռ. Կիւլպէնկեան, ինչպէս նաեւ Հիմնարկութեան հայ պաշտօնէութիւնը այցելութիւն տուին Ն. Վեհափառութեան եւ խօսակցութիւններ ունեցան Սփիւռքահայութիւնը շահագրգռող զանազան հարցերու մասին։

Յաջորդ օրը, Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 13ին, ժամը 15.30ին Ն. Վեհափառութիւնը եւ իր հետեւորդները մեկնեցան Լիզպոնայէն դէպի Փարիզ օդային ճամբով։

Օդակայանը ողջերթի եկած էին Արտաքին Գործոց նախարարին դիւանի պետ Տոքթ. Հէնրիք Մարթինշ, նախագահ Տոքթ. Փերտիկաօ, Գ. Գ. Լ. Էսաեան, Փալմելայի դուքսը, Գ. Ռ. Կիւլպէնկեան, Միջին Արեւելքի եւ Հայկ. բաժնի պաշտօնէութիւնը, ինչպէս նաեւ Լիզպոնաբնակ Հայերը.

Օդակայանին հիւրասրահին մէջ Ն. Վեհափառութիւնը խօսակցութիւններ ունեցաւ ներկայ անձնաւորութեանց հետ եւ անոնց տալով իր հայրական օրհնութիւնը յայտնեց այն խոր եւ սրտաբուխ տպաւորութիւնները զորս կրած էր Լիզպոնա այցելութեան առթիւ։

Մեկնումի պահուն Վեհ. Կաթողիկոսը օրհնութեան եւ շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղեց Վարչապետ Գ. Սալազարին։

×

Նորին Վեհափառութեան ժամանման նախօրեակին եւ Անոր Լիզպոնա բնակութեան ընթացքին, ինչպէս եւ մեկնումին առթիւ Մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու փորթուկալեան մամուլը լրատուութեամբ, յօդուածներով եւ լուսանկարներով տեղեկութիւններ հաղորդեց հայ ժողովուրդին, Ս. Էջմիածնի եւ Վեհ. Կաթողիկոսին մասին եւ ներկայացուց Անոր Լիզպոնա բնակութեան գլխաւոր անցքերը։ Վեհափառին ժամանումը ցուցադրուեցաւ Փորթուկալի ազգ. հեռատեսիլին կողմէ։ Կիրակի իրիկուն Ռատիոյի ունկնդիրները լսեցին հայկական պատարագը։

Հայրապետին մեկնումին օրը վարչապետ Գ. Սալազար իբրեւ նուէր արծաթեայ ափսէ մը ուղարկեց Նորին Վեհափառութեան։

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿ.

Լիզպոն, 17 Սեպտ. 1960

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Տեսչութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանին պետական Պաքալորէայի եւ Պրըվէի քննութիւններուն, իր աշակերտներէն յաջողեցան հետեւեալները.—

Վեց հոգի Պաքալորէայի մէջ։
Կիւրեան Յովհաննէս,
Մոսոյեան Յովհաննէս,
Մենեւեան Գառնիկ,
Հրաչեան Ժիրայր,
Շերոյեան Մօրիս,
Սոլաքեան Վարդգէս։

Տասներկու հոգի Պրըվէին։
Նալպանդեան Ռոպէր,
Չիթէմեան Գօդոս,
Գարիկեան Յովհաննէս
Պետրոսեան Յովհաննէս,
Խայեաթեան Ռուբէն,
Պուլուրեան Ժիրայր,
Տարագճեան Յակոբ,
Տաքէսեան Պետրոս,
Պառոսեան Ժան Փիէր,
Սանճեան Միքայէլ,
Տօնիկեան Անդրանիկ,
Խաչատուրեան Ալպէր։

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Լռուեցին մեծ թռչունների հատ ու կենտ կանչ ու կռինչ եւ փոքրերի ծլվլոց։ Մի փոքր էլ ... եւ առաւօտը բացուեց արագ, ինչպէս այդ լինում է գարնանը։

Լոյսն ուրախացրեց ճամբորդներին, մոռացնել տալով գիշերուայ տագնապը։ Ուրախացան, որ կարող են ազատ քայլել եւ տեսնել, թէ ինչ տեղով են գնում։ Զէին մտածում ի հարկէ իրենց վիճակը, բայց լուսաբացը նոր եռանդ տուեց նրանց յոգնած ոտներին։ Իսկ քիչ յետոյ, երբ դուրս եկան մի փոքրիկ բացատ, ի-րար նայեցին վշտախառն զարմանքով, բոլորի հագուստները պատառոտուել էին եղունկներով կախուել՝ ճղներին,թփերին ընկնելուց. Նրանց ձեռքերը, երեսները կանաչել էին, պղտոտուել ... Տեսնելով բացատի դալարկան կանաչը՝ իւրաքանչիւրը կարօտով կ'ուզէր ընկնել այդ խոտերի վրայ եւ քնել, քնել ... գոնէ մի փոքր հանգիստ առնել։ Բայց վախը նորից մտրակում էր նրանց։ Կանայք, որ աւելի էին յոգնած, անգամ նրանք չտապում էին շուտ հեռանալ այդ բաց տեղից, որ չնկատուեն։ Եւ առհասարակ մի տրտմական մխոց մղում էր նրանց գնալ, հեռանալ, դուրս գալ վտանգի սահմաններից ... Բայց թէ ո՞րն էր վտանգի սահմանը՝ պարզ չէր ամենքին, զուգէ եւ անցել էին՝ չգիտէին։ Չգիտէին եւ այն՝ դէպի Արշակաւա՞ն են գնում, թէ շեղուել են նրա ուղղութիւնից։ Նոյնիսկ չէին կարող որոշել՝ առա՞ջ են գնում, թէ ետ — անտառն այնքան մեծ էր եւ անծանօթ։ Այդ էր պատճառը, որ, բացատն անցնելուց յետոյ, Թորգոմն առաջարկեց.

— Դուք հանգիստ առէք, ես նայեմ որտե՞ղ ենք։

— Վայ, Թորգոմ, հեռու չգնաս, — անհանգստացաւ պառաւը։

— Հեռու չէ, ծառը բարձրանամ՝ պարզեմ։

— Ջուր մի բարձրանայ,— ասաց ծերունին,— հիմա արեւը կ'ելնի՝ կը պարզենք։ Արշակի քաղաքը պիտի լինի արեւելքում։

Ծերունու խօսքը հանգստացրեց բոլորին։ Շուտով հասնելով թաւուտ մի տեղ, նստեցին, արեւի ելքին սպասելու։ Եւ այդ ժամանակ ահա, երբ Վարդանը զգուշութեամբ չայակից բէջեցնում էր որդուն՝ Ցուսիկը զարթնեց եւ նրա առաջին քնաթաթախ խօսքն եղաւ. «Սուրս ո՞ւր է, Պապօ»։ «Այստեղ է»,— ասաց հայրը եւ, նրան հանգստացնելու համար, ցոյց տըւեց մերկ սուրը։ Երեխան նայեց դրան մի ակնթարթ եւ աչքերը փակեց նորից։ Տըգամարդիկ տեղաւորուեցին ուղղակի գետնին, շնայած խոնաւ էր եւ թաց, կանայք՝ հագուստների կապոցների վրայ, իսկ Թորգոմն ու Մինան՝ փոթորիկից տապալուած մի ծառի բնի։

Անտառում լռութիւն էր դարձեալ, գիշերուայ քամին լռել էր. ծառերը կանգնած էին անշարժ՝ կատարները վեր պարզած. Թռչուններն անձայն թեւածում էին նրանց գագաթներից վեր, եւ բոլորը, ծառ ու թռչուն, կարծես սպասում էին արեւին... Որքա՞ն սպասեցին՝ դժուար է ասել, բայց ծերունին, որ նստած տեղից երբեմն նայում էր վեր, յանկարծ բացականչեց կիսով չափ ելնելով։

— Արեւը, — ու ձեռքը պարզեց երկինք, ցոյց տալով ծառերի կատարները, ապա դոհութեամբ խաչակնքեց երեսը։

Բոլորը, նրա խօսքի վրայ, մէկէն վեր թռան տեղներից եւ նայեցին վեր, նրա ցոյց տուած ուղղութեամբ. Ծառերի կանաչ կատարներն իրօք փայլում էին արեւի առաջին ճառագայթներից, տերեւները ցնծում, ժպտում էին կենդանի արարածների պէս։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լուսի Ցախըրեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Սանփան Ինճեան եւ Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Ինճեան յիսունական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Կարպիս Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Արման Խարբութեան, Օր. Նատիա Փանոսեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Զաքարեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր կամ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց խոր սուգին, իրենց զաւկին, քրոջ եւ թոռան՝

ՄԱՐԻՆԱՅԻ

ցաւոն կորուստին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Գարաճեան եւ զաւակը՝ Ժաք, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սէմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տինուառի սրահին մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս կը փութայ յայտնել Գոմոնի շրջանի հայ հասարակութեան թէ՝ իր վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի օրը: Արձանագրութիւն, ղասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12:

Վարժարանին ուսուցիչն է Գ. Վահրամ Մխիթեր: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը:

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Երեւանի Ռատիօ հաղորդման ժամերն ու ալիքները.— Ամէն կիրակի եւ չորեքշաբթի առաւօտները Փարիզի ժամով 9ին կարճ ալիք 19 եւ 25 մեթրի վրայ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20·30ին, Միշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ):

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ս. Չթճեան եւ քոյրը՝ Տիկին Գոհար Պետրոսեան (Ամերիկայէն), շնորհակալութիւն կը յայտնեն իրենց բոլոր բարեկամներուն, մասնաւորապէս՝ Երամեան, Օհաննեան եւ Սարգիսեան ընտանիքներուն իրենց ընծայուած ջերմ ընդունելութեան առթիւ (Մարսէյլ), նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Գեղամ Աճէմեանի (Փարիզ):

Ամերիկա իրենց մեկնումին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ս. Չթճեան յիսունական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱԶԴ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարսէյլի մէջ տեղի պիտի ունենայ կիրակի Հոկտեմբեր 16ին, տարեկան փառատօնը Հայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան, Կիլիկիոյ գրաւման 42րդ տարեդարձին առթիւ: Բոլոր ողջ մնացած լեգէոնական կամաւորները որ Ֆրանսա կը բնակին, հրաւիրուած են ներկայ գտնուելու սոյն հաւաքոյթին, բոլորուած ի շուրջ Միութեան Պատուակալ Նախագահ Գ. Տ. Ց. Թէքէեանի, որ հայաէր հրամանատար Գրնուա տ'Ամիի հետ հիմնեց Հայկական Լեգէոնը 1916ին եւ անկէ ի վեր շարունակեց անձնուիրաբար ծառայել բոլոր մեր ընկերներուն: 65 տարեկանէն վեր դուրսէն եկող հին կամաւորները ձրի պիտի մասնակցին մեր մեծ եղբայրական կէսօրուան հացկերոյթին:

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբերին հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'AVACAF
chez M. Tékéian
2,Rue Paradis MARSEILLE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէօրնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը:

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի չբացակայիլ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք:

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 29 SEPTEMBRE 1960

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8912 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4713

...ՐԱՆՍԱՅԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԷՕԶՊԵՔԻՍՏԱՆ

...ԱՅ ԿՌՈՒԻՆՆԵՐ... ՍԱՄԸՐՂԱՆՏԻ ՄԷՋ ՈՒՐ 25.000 ՀԱՅԵՐ ԿԱՆ

...ՄԻՒ... Թուրք թերթին մէկ աշխա–...կիցը, Էօմէր Սամի Ճօշար, սկսած է ...հրատարակել ճամբորդական իր տպաւո–...րութիւնները Խորհ. Միութեան մասին, ...այս առթիւ կը պատմէ թէ այցելած է ...Էօզպեքիստանի մայրաքաղաքը, ...Սամարղանդ, ուր, պանդոկի մը ճաշա–...րանին մէջ կը ծանօթանայ երկու Հայե–...րու, Ղազարոս Մակարեան եւ Յակոբ ...սանց մականունի):

Ղազարոս ծնած է Աֆիոնի մէջ, իսկ Յակոբի հայրը Մալաթիացի է: Ղազարոս ...ամուսնացած է ժողէֆին Միւլլէր անու–...ով կնոջ մը հետ և ունեցած է զաւակ մը ...Պոլսոյ մէջ, անունը Ալֆրէտ: Ուսանի ...ողարկած է Ճօշարին, որ փնտռէ եւ գտնէ ...իր զաւակը:

Այս երկու Հայերը, երկրորդ աշխար–...համարտէն շատ քիչ ժամանակ առաջ ...ացած են դէպի Խորհրդ. Միութիւն: Ղազարոս կը պատմէ թէ նախապէս կը ...ակէր Պոլսոյ մէջ Գատըգիւղի Ալթըեօլ ...թաղը Ոնի քոյր մը, Հայկանուշ, որ ա–...մուսնացեր է Երուանդ Արապեան անու–...ով մէկու մը հետ ու կ'ունենայ երկու ...զաւակ, Անդրանիկ եւ Երուանդ (?):

Էօմէր Սամի Ճօշար կը գրէ թէ այս եր–...կու Հայերը խաբուեր են Ստալինի խոս–...տումներէն՝ Ֆրանսայէն գացեր են Ե–...րեւան 1947ին (?), բայց գործ չկարենա–...լով գտնել՝ մեկներ են Սամըրղանտ:

Նոյն Ճօշարը, յետոյ, կը խօսի Հայոց ...ներգաղթին մասին. —

«Մոսկուա այն տարին աշխարհի չորս ...կողմը հանդատօրէն սփռող Հայերուն ...կոչումներ ըրկած էր եւ ըսած. «Եկէ՛ք, ...Հայաստանի խորհրդային ըն–...կերվարական հանրապետութեան հողե–...րուն վրայ հաստատուեցէք, բոլորիդ հա–...մար գործ եւ տեղ կայ»: Ի՛նչ խոստում–...ներ չէին շռայլուած:

Գիւղերը հաստատուիլ ուզողներուն եր–...կար պայմանաժամով 25 հազար րուպլի ...տալիք տրուէր: Քաղաք մնալ նախամե–...ծող համարողները երեսուն հազար ...րուպլի վարկ պիտի կրնային ստանալ: ...Այս անուշ խոստումներէն տարուողներ ...ըլլան: Պոլսէն անգամ ճամբայ ելլողներ ...եղած էին: Միջին Արեւելքի քաղաք–...ներէն, Եւրոպայէն, նոյնիսկ Ամերիկայէն ...շատեր մեկնած էին Երեւան: 1946ին լի–...սուն հազար Հայեր խորհրդային հայրե–...նիք գացին: Յաջորդ տարի այս թիւը ...իջաւ 35 հազար նուազեցաւ: Մինչդեռ ...մինչեւ Թուրքիա 65 հազար Հայ կը սպա–...սէր: Տարի մը ետքը ներգաղթը յանկարծ ...դադրեցաւ: Ի՛նչ պատահած էր: Երեւան ...հասնելէն ետքը խօսք տալ յաջողողները ...«Մի՛ գաք եղբայր» ըսած էին:

«Հայաստանի խորհրդ. ընկերվարա–...կան հանրապետութեան տարածութիւնը ...երեսուն հազար քառ. քիլոմեթր է: 1939–...ին այս հողերուն վրայ 1.300.000 Հայ ...կ'ապրէր: 85 հազար Հայ ալ Ռու–...սիոյ միւս շրջաններուն մէջ գործի եռեւէ ...էին: Դուրսէն եկածները արդէն լեցուն ե–...րեսուն հազար քառ. քիլոմեթր տեղը պի–...տի չկրնար պարփակել: Ահա այդ օրե–...րուն Մոսկուա մեզի կը գանէր: «Խորհ. ...Հայաստանի հող տուր արեւելքէն», կ'ը–...սէր:

«Ցայսնի կ'ըլլար թէ ի՛նչ էր նպատակը: ...Սամըրղանտի մէջ ասիկա լաւագոյնս կը ...տեսնուի: Բայց միայն այս երկու Հա–...յերն են: Էօզպէքիստանի մէջ քսանըհինգ ...հազար Հայ կայ: Խորհրդ. Հայաստանի ...բնակչութիւնը տասնըհինգ ...տարուան մէջ երկու հարիւր հազար ա–

"ՀԱՊԱ ԱՅՍ ՆՈՐ ՆԱՄԱ՞ԿԸ, ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԷՖԷՆՏԻ"

ԿԸ ՀԱՐՑՆԷ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹ ՄԸ

ԽՄԲ. — Գրած էինք Մենտերէսի թղթերուն մէջէն գտնուած է նոր նամակ մը եւս, Պոլսոյ Հայոց պատրիարքին ստորագրութեամբ: «Աքիս» թերթը, հրատարակելով այդ նամակը, որ կը կրէ 13 Մայիս 1959 թուականը, կը հարցնէ. «Հապա այս նամա՞կը, պատրիարք էֆէնտի»: Ցետոյ կը շարունակէ.—

Հրատարակած էինք Հայոց Պատրիարք Գարեգին էֆէնտիի մէկ նամակը, որ գտնուած էր անկեալ Մենտերէսի արկղին մէջ:

Պատրիարք էֆէնտին, որ խեղացուցիչ համարած էր, հայ համայնքին անունով հայ համայնքին զգացումներուն բնաւ թարգման չհանդիսացող համակրութիւն մը յայտնել Մենտերէսի, այն պահուն երբ ան երիտասարդութեան դէմ պայքարի լծուած էր, կը փորձէ «չէի գիտեր, լուր չունէի, չանդրադարձայ» եւ նման փաստեր մը ետեւ ապաստանիլ:

Սակայն Պատրիարք էֆէնտին, ամէն անգամ որ Մենտերէս պայքարի մը սկսած է, խրախուսած է զայն հայ համայնքին անունով: Ահա մամուլի մասին այն բարբանջանքները զորս կատարած է Գարեգին էֆէնտի 13 Մայիս 1959 թուականով Մենտերէսի ուղղած նամակին մէջ: Ուշադրութիւն կ'ընէ՞ք,— Գարեգին էֆէնտի, երբ խօսքը Մենտերէսի ուղղելով «Դուք» կ'ըսէ, կարծես Աստուծոյ մասին խօսէր, գլխագիր տառերով կը գրէ:

Ահա նամակը.—

«Սիրելի վարչապետ, ինչո՞ւ համար կարելի չըլլայ որ մամուլը, փոխանակ պարապ եւ նոյնիսկ երբեմն վնասակար վիճաբանութեանց եւ պայքարներու թատր հանդիսանալու, բարձր գաղափարներէ ներշնչեալ՝ լուրջ եւ օգտակար գըրութիւններ հրատարակելով, կենսական խնդիրներով զբաղի: Մեր հայրենիքը աոր պէտք ունի: Ինչո՞ւ համար մամուլը այս մարզին մէջ իր աշխատութիններով Ձեզի զօրավիգ չհանդիսանայ, Ձեր շինարարական աքանչելի թափին մէջ:

Վստահ եմ թէ, ուսման եւ դաստիարակութեան այս հարցն ալ, ձեր միւս ձեռնարկներուն չափ, ձեր սրտին եւ ձեր միտքին խօսող հարց մըն է: Եւ ապահովաբար Դուք, նոյն զգացումներով եւ նոյն գաղափարներով առաջնորդուած, ձեր գործակից ընկերներուն հետ՝ այս մարզին մէջ եւս ուժի եւ կորովի տէր էք: Սակայն, մամուլին եւ ձեր ներողամտութեան ապաւինելով է որ կ'ըսեմ, — մեր բոլորին պարտականութիւնն է, մեր իրաւունքներուն համեմատութեամբ, աշխատիլ այդ մարզին մէջ: Ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը ասոնք կը պարտադրէ»:

«Աքիս» կը վերջացնէ ըսելով.—

Ոչ, ոչ, Մենտերէս երկինքէն կողովով վար չէ իջած: Այս հասարակութեան մէկ ծնունդն է: Մինչեւ Հայոց Պատրիարքը, ինչեր գրած են ուրիշներ, Աստուած իմ:

ւեյցեր է: Բայց Թուրքիոյ միւս շրջաններուն Հայերուն թիւը նոյն շրջանին ընթացքին 1.300.000ի հասեր է:

«Ճօշար յետոյ կը յայտնէ թէ իր ճանչցած Հայերը ամիսը վեց հարիւր րուպլի կը շահին, ինչ որ ամէնէն անձուկ եկամուտն է: Սամըրղանտի խորհրդ. կառավարութեան պաշտօնական ուղեցոյցներէն մին Հայուհի մըն էր: «Միլլիյէթ» կը հրատարակէ Հայուհիին նկարը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍԸՐ ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՆԱՓԱՀԱՐԷ

ՄԱԿի վերջին նիստին խօսք առած է Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան նախագահը՝ Նասր: «Դուք լսեցիք Մ. Նահանգներու նախագահին եւ խորհրդային վարչապետին յայտարարութիւնները: Ըսին թէ պատրաստ են վերսկսելու զինաթափութեան շուրջ բանակցութիւնները: Հարց կը դնեմ. Ի՞նչ բանի կը սպասենք»: Եւ կ'առաջարկէ որ ՄԱԿի դիմումին վրայ երկու մեծերը կամ առանձին, կամ ՄԱԿի կողմէ նշանակուած ուրիշ անդամներու ներկայութեան ապագինման շուրջ համաձայնին:

Խրուշչեւ ծափահարած է Նասրի այս խօսքերը: Ամերիկացիք լուռ մնացած են: Ծառին շարունակութեան՝ Նասր պնդած է կարմիր Չինաստանի անդամակցութեան վրայ: Ուզած է որ վերջ դրուին օտար հողերու վրայ հաստատուած զինուորական կայաններուն: Դատապարտած է Սուէզի, Իրաքի եւ Քոնկոյի մէջ «աշխարհակալական յարձակումները»: Գաղութներէն ազատութեան մասին ալ, «Հաստատել նախկին դրութեան մասին խօսք չկայ» ըսած է: Սակայն ինչպէս գիտել կուտայ Ֆիկառոյի թղթակիցը, Նասր միշտ կրկնած է թէ նախկին դրութեան բոլոր կը հասկնայ 1919էն (Պալֆուրի յայտարարութիւնը) առաջ գոյութիւն ունեցող կացութիւնը:

Քոնկոյի հարցին կապակցութեամբ, անուղղակի կերպով, Խրուշչեւի տեսակէտները պաշտպանած է: «Քօղարկուած գաղթատէրեր կան—եւ Կրեմլինը չէ — որ չեն փարանիր չհաւաքածելու ՄԱԿը, իրենց յետին նպատակներուն»: Առաջարկած է որ ստեղծուի նախկին կացութիւնը՝ երբ Լէօփոլտվիլ ՄԱԿի օժանդակութեանը դիմեց, (Ֆրանսացի լրագրող մը այս առաջարկին առթիւ կը գրէ. — «Արդեօ՞ք այս առաջարկը կը նշանակէ, թէ Պելժերը իրենց կինները ետ պէտք է ղրկեն»): Անդրադարձած է Ալժերիոյ հարցին եւ քննադատած Ֆրանսական կառավարութիւնը որ «Ժխտելով ՄԱԿի որոշումները եւ Ուխտի արամադրութիւնները» Ջարդեր կը կազմակերպէ, ժողովուրդը կեդրոնացման կայաններու մէջ կը հաւաքէ եւայլն:

Անգլիոյ վարչապետ՝ Մաքմիլըն Նիւ Եորք հասած է: Տեսակցած է նախագահ Այզընհաուըրի հետ: Երկու պետական գէմքերու ունեցած խօսակցութիւններուն շուրջ, Սպիտակ Տան բանբերը՝ Հէկըրթի յայտարարած է, թէ քննութեան առած են օրուան կացութիւնը եւ միտքերու կատարեալ նմանութիւն կայ: Նախապէս տեսնուած էին նախագահ՝ Նասրի եւ Նեհրուի հետ: Այս երկու պետական դէմքերը իրենց կարգին, տարակարծիք են Խրուշչեւի հետ:

ՄԱԿի քաղաքական շրջանակներու կարծիքով «երրորդ» ուժը կարեւոր դեր պիտի ունենայ Արեւելք – Արեւմուտք մերձեցումի ճամբուն վրայ:

Խրուշչեւ առաջարկեց 15ի բարձրացնել զինաթափութեան «տասներու» ժողովը, Ափրիկէի եւ Ասիոյ պետութիւններէն հինգ ներկայացուցիչներ աւելցնելով:

Մաքմիլըն յետաձգեց Լոնտոն իր վերադարձը, ինչ որ կարծել կուտայ թէ պիտի տեսնուի Խրուշչեւի հետ: Համամիտ է նաեւ վեհաժողովին, Նասրի առաջարկը պաղ ընդունելութիւն գտած է սակայն, ափրիկեան պետութեանց մօտ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

Թեհրանէն ետք, բանաստեղծ Ց. Քիւրտեան անցած է Գահիրէ, ուր այցելութիւն մը տուած է «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան:

Այս առթիւ, Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը հետեւեալը կը գրէ.— «Պ. Ց. Քիւրտեան ջերմ խանդավառութեամբ պատմեց Հայրենիքէն առած իր սրտապնդիչ տպաւորութիւնները, շեշտելով յատկապէս շինարարական եւ հայադիտական մարզին մէջ կատարուած աշխատանքները եւ ձեռք բերուած արդիւնքները: Աւելցուց միաժամանակ թէ Երեւանի մէջ պատասխանատու անձնաւորութենէ մը լսած է, որ շուտով սահմանային բարեփոխութիւններ պիտի կատարուին ի նպաստ Հայաստանի:

«Իբրեւ պատասխան մեր վերապահութիւններուն եւ այն հարցումին, թէ անձնապէս կը հաւատա՞յ իր լսածներուն, Պ. Քիւրտեան յայտարարեց՝ այո»:

ՏԻԿԻՆ ՀԵՐՍԵԼԻԱ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Սեպտեմբեր 22ին, իր մահկանացուն կնքեց Այրի Տիկին Վահան Նաւասարդեան, գարմանատան մը մէջ: Ողբացեալը՝ վկայուած բժիշկ, բեղուն գործունէութիւն ունեցած է թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ: Հիմնադիրներէն էր Եգիպտոսի Հայ Կարմիր Խաչին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Սեպտեմբեր 23ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրօն, Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէն, Աղեքսանդրիոյ կոմիտէն, Յուսաբեր Մշակութային Ընկերակցութիւնը, Ցառաջդիմասէրի Հայ Մշակ. Ընկերակցութիւնը, Կարմիր Խաչի եւ Համազգայինի վարչութիւնները: Ծաղկեպսակ մը դրուած էր՝ Բէգլար Նաւասարդեանի անունով: Դամբանականներ խօսած են յանուն կուսակցական մարմիններուն՝ ընկեր Կայծ Կոկանեան եւ Հ. Յ. Դ. Ե. Միութեան կողմէ ընկերուհի Հայկանուշ Չիթճեան: Աւարողութենէն ետք, ողբացեալ ընկերուհիին դագաղը առաջնորդուած է Հելիոպոլսոյ Ամենայն Սրբոց գերեզմանատունը եւ զետեղուած այն դամբարանին մէջ, ուր չորս տարի է իր յաւիտենական հանգիստը գտած է ընկեր Վահան Նաւասարդեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԺԱՆՍՕՆԻ ՑԱՆՑԻՆ » դատավարութիւնը կը շարունակուի միջադէպերով: Անցեալ օր, պաշտպան փաստաբանները դատարանը ձգած դուրս ելած են, որովհետեւ, նախագահը մերժած է անմիջապէս ձայն՝ տալ, պաշտպան փաստաբաններէն մէկուն: Կառավարութեան ներկայացուցիչը իր ամբաստանութեան ընթացքին վրդովումով գիտել տուած է, թէ մտածումի ազատութիւնը մինչեւ դաւադրութիւն հասած է:

« ԱՐԱԲԱԿԱՆ քարիզը արաբական դըրօշ կրող փոխադրանաւերով պէտք է փոխադրուի»: Արաբական լիկան նման ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ արաբական քարիզի ժողովին որ պիտի գումարուի Պէյրութի մէջ:

ՈՒԼԱՆ – ՊԱԹՈՐԻ դեսպան նշանակուեցաւ Քմլորոսթուխին, որ Մոլոթովի պիտի յաջորդէ: Ծանօթ է որ Մոլոթով մնայուն պատուիրակ նշանակուած է, Վիեննայի հիւլէական ուժի միջազգային գործակալութեան մօտ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Մ. ԻՇԽԱՆԻ ՀԵՏ

Քանի մը տողով հաղորդած էինք թէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայ երկրորդական վարժարաններու տնօրէնները Ֆրանսա եկած են՝ Սեւրի մէջ մանկավարժական *սթաժ* կատարելու համար: Այդ խումբին մաս կազմող ընկեր Մ. Իշխանին հետ յատուկ տեսակցութիւն մը ունենալով «*Յառաջ*»ի կողմէ, քաղեցինք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հ.— Քանի՞ հոգի էք եւ ո՞ր վարժարաններու տնօրէնները կը մասնակցին ձեր խումբին.

Գ.— *Ինը հոգի ենք, չորսը՝ Սուրիայէն եւ հինգ հոգին՝ Լիբանանէն: Մեր խումբին մաս կը կազմեն Պէյրութի Նշան Փալանճեան եւ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարաններու կրթական տնօրէնները, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի, Հայ Բողոքականաց, Հախիսեմեանց եւ Կիլիկեան վարժարաններու տնօրէնները:*

Հ.— Ի՞նչ միջոցներով ձեզի ընծայուեցաւ այս գեղեցիկ առիթը.

Գ.— *Երթեւեկի մեր ճամբու ծախքը կը հոգայ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, իսկ Սեւրի մէջ բնակութեան ծախքերը ստանձնած է Ֆրանս. կառավարութիւնը, մէկ ամսուան համար:*

Հ.— Ի՞նչ է ծրագիրը ձեր կատարած աշխատանքին.

Գ.— *Մենք եկած ենք առաւելապէս ծանօթանալու մանկավարժական այն նորութիւններուն, որոնք կը կիրարկուին ներկայիս Ֆրանս. արդիական կրթութեան մէջ: Այդ տեսակէտէն՝ Սեւրը բաղձալի կեդրոն մըն է, բաղկացած երկու մասէ բայց սերտօրէն գործակից հաստատութիւններէ: Տարիներէ ի վեր հոն գոյութիւն ունի «Մանկավարժական գիտութեանց միջազգային կեդրոն» մը, ուր տարուան բոլոր եղանակներուն, կրթական մշակներ կուգան, քանի մը օր կը մնան, դասախօսութիւններ կը լսեն, նոր մեթոտներ կը տեսնեն եւ կը մեկնին: Անոր կողքին կայ նաեւ ամէն յարմարութիւններով օժտուած լիսէ մէ, 2600 երկսեռ աշակերտութեամբ, ուր կը կիրարկուին արդիական մեթոտները: Այցելու ուսուցիչներուն ամէն դիւրութիւն կը տրուի դասարաններ այցելելու, դասերուն ներկայ գտնուելու եւ «տիպար» դասաւանդութեան մը կերպերուն ծանօթանալու: Ահա մենք կ՚օգտուինք այս զոյգ հաստատութիւններէն ալ:*

Հ.— Ինչի՞ մէջ կը կայանայ այդ կեդրոնին կիրարկած մանկավարժական նորութիւնը:

Գ.— *Իրականին մէջ հիմնական եւ յեղաշրջիչ նորութիւն մը գոյութիւն չունի: Միայն թէ Սեւրի լիսէն քաջութիւնը եւ հնարաւորութիւնները ունի մանկավարժական արդիական սկզբունքները գործի վերածելու: Այսինքն՝ առաւելագոյն չափով զարգացնել տղոց անհատականութիւնը, գտնել եւ ուռճացնել անոնց բընական կարողութիւններն ու հակումները, անձնական աշխատանքի սէրն ու ճաշակը ներշնչել, խմբակային աշխատանքի վարժեցնել, գիտութիւնները ի սպաս դնել մտքի եւ հոգիի կազմութեան եւ ոչ թէ միտքը պարզ գործիքի մը վերածել, զարկ տալ բարոյական ինքնագիտակցութեան՝ առանց պատիժներու եւ առանց վարձատրութեանց, եւն.: Ինչպէս կը տեսնէք՝ այս բոլորին հիմնական նպատակն է աշակերտը լաւ ճանչնալ եւ օգնել անոր, որպէսզի ան իր ներքին ուժերը ծաւալեցնէ եւ իր խառնուածքին հարազատ ուղղութիւն մը գտնէ կեանքին մէջ:*

Հ.— Ի՞նչ տեսակ դասախօսութիւններու ներկայ գտնուեցաք:

Գ.— *Լիսէն իր դռները նոր բացաւ արձակուրդէն առաջ եւ մենք նոր սկսանք դասարաններ մտնել: Մինչ այդ սակայն, Սեպտեմբերի առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին, առիթ ունեցանք քանի մը շատ օգտակար դասախօսութիններ լսելու՝ Ֆրանսայի մշակութային եւ քաղաքակրթական արժէքներու մասին: Մեզի նոյն առեն պատեհութիւն տրուեցաւ ներկայ գտնուելու Ֆրանսացի կրթական քննիչներու եւ տնօրէններու բազմամարդ մէկ ժողովին, որու ընթացքին անոնք քննեցին Ֆրանսայի կրթական գործին կարեւոր հարցերը: Շատ հետաքրքրական խորհրդաժողով մը, որ բազմաթիւ նիստեր ըրաւ:*

Հ.— Դասերէն եւ դասախօսութիւններէն զատ ուրիշ ի՞նչ զբաղումներով կը լեցնէք ձեր օրերը.

Գ.— *Սեւրի Մանկավարժական Կեդրոնը հոգածու է մեր խումբին ծանօթացնելու նաեւ Ֆրանս. մշակութային այլ արժէքները եւ պատմական վայրերը՝ մեզի աւելի լայն գաղափար մը տալու համար Ֆրանսայի մասին: Այս նպատակով յաճախ կը կազմակերպեն պտոյտներ՝ ըլլայ Փարիզի մէջ եւ շուրջը, ըլլայ Փարիզէն դուրս, դէպի այլ վայրեր: Այսպէս՝ հաճոյքը ունեցանք տեսնելու Շարթրը՝ իր հոյակապ տաճարով, Ռուան եւ Հավրը՝ իրենց յատկանշական արժէքներով, Նորմանտիի սքանչելի բնութիւնը, Վերսայլը՝ ձայնի եւ լոյսի ընծայումներով, թանգարաններ, հրատարակչական տուներ, Ազգային Տպարանը, Սաքլէի հիւլէական մեծ զարթարանը, գիտական եւ գեղարուեստական հաստատութիւններ եւն.:*

Հ.— Բազմազբաղ եւ եւ ի եւ վազք մը…

Գ.— *Այո, բայց շատ օգտակար, շատ դաստիարակիչ, շատ արդիւնաւոր, որուն համար պէտք է խորապէս շնորհակալ ըլլալ այս ձեռնարկը կազմակերպողներուն եւ մանաւանդ որ յառաջիկային առիթ տրուի ուրիշ հայ ուսուցիչներու խումբի մը՝ նմանօրինակ պատեհութիւններէ օգտուելու:*

Հ.— Ի՞նչ է ձեր ընդհանուր տպաւորութիւնը Ֆրանսայէն.

Գ.— *Ֆրանսան դտանք մասուր եւ ճարտարարուեստական հսկայ ճիգի մը սկզբնաւորութեան: Բացայայտ է որ լարուած աշխատանք կայ ազգերու առաջին շարքին վրայ իր նախկին տեղը գրաւելու եւ զայն պահելու տեւաբար: Մանկավարժական կալուածին մէջ եւս զգալի է այս ճիգը:*

Հ.— Կը խորհի՞ք թէ մանկավարժական նորութիւնները, զորս տեսաք Սեւրի մէջ, կարելի է կիրարկել Միջ. Արեւմէքի հայ վարժարաններուն մէջ ալ: Կամ ո՞ր չափով կարելի է օգտուիլ անոնցմէ.

Գ.— *Ցաւօք-թիւնը մասամբ կապուած է անշուշտ նիւթական կարելիութեանց հետ: Մեր վարժարանները չունին ոչ անհրաժեշտ շէնքերը, ոչ նիւթերը, ոչ գիտական կամ ձեռական աշխատանոցները եւ ոչ ալ բաւարար չափով որակեալ ուսուցիչներ: Այսուհանդերձ միշտ կարելի է մեր վարժարանները բարեկարգել, դասաւանդութեանց ձեւին եւ ոգիին մէջ որոշ փոփոխութիւններ մտցնելով:*

ՓՈԽԱՆ ԱՂՕԹՔԻ

Խօսեցաւ Հայոց Հայրապետը: Երկնային համաստեղութիւնը, եթէ չճոխացաւ, ոչինչ կորսնցուց իր հմայքէն: Ցարգողներու ճամբուն վրայ, աստղեր չշարժեցան: Զմթաղնեցաւ նաեւ կեանքի հորիզոնը, ու անդենականին մէջ, ոգիները չըմբոստացան. Ուրեմն ոչինչ: Խօսեցաւ միայն Հայոց Հայրապետը, ի խորոց սրտի ու վասն հայրենեաց:

Եթէ հայրենիքը, իր վերելքի ճամբուն վրայ, այդ խօսքերէն ոչինչ շահեցաւ, Սփիւռքը, իր չափւած վէրքերուն վրայ ցաւ մը եւս ունեցաւ…

Եւ հիմա վերադարձաւ Հայոց Հայրապետը, «աւելի մխիթարուած քան իր մեկնումի ժամանակ», ու մնացինք մենք հոս, քիչ մը աւելի յուսաբեկ: Բայց լաւ յիշատակներուն հետ այս ալ կ՚անցնի… «Երգի մը նման»: Լա՞ւ բրաւ, գէ՞շ ըրաւ, ինչ փոյթ: Ըրաւ: Պատմութեան առջեւ դատաստա՞ն պահանջենք՝ երբ յուսահատ պայքար կը մղենք, մեր կարգին… Պատմութիւն չըլլալու համար: Լաւ է որ ճակատագրական խաղի մը վերադրենք այս, ու մխիթարուինք թէ ինչպէս ամէն խաղի մէջ, հոս ալ շահող մը եղաւ: Երանելի են այն մարդիկը, որ գիտեն այդ շահողին անունը: Իսկ մենք համեստօրէն բանիմ թէ կը ճանչնանք միայն կորսնցնողը, այսինքն Մենք, հոս մեծցածներս, աւելի ճիշդ՝ բոլոր անոնք, որոնց հայրենակարօտ կեանքը կը կարօտէր աղօթքի մը:

Աղօթքը իբր այդ, լսելու կամ բանալու յատկութիւնը շատոնց կորսնցուցած է ինք: Բայց մեր հոգիներուն մութ ծալքերուն մէջ, կար ու կը մնայ թերեւս տեղ մը, Հայ Աղօթքին սահմանուած: Արդ՝ այդ աղօթքն է, այդ հին աղօթքը, որուն կարօտը, իբրեւ մորմոք, դեռ քիչ մը եւս մեր սրտերուն մէջ պիտի պահենք:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԷՑ

Ցակոբ Դ. Ջուղայեցի ի՞նչպէս է կարողանում այսքան շինարարական գործեր կատարել: Որ տեղի՞ց է գտնում հարկաւոր գումարները:

Հ. Զամչեան ասում է թէ նա բնական մեծ ժառանգութիւն ունէր եւ իր անձնական դրամը յատկացրեց վանքերի եւ եկեղեցիների շինարարական գործին:

Ցակոբ Դ. Ջուղայեցի մեծագործ վաստակաւոր հայրապետների շարքին է պատկանում: Ահա ինչ են ասում նրա մասին. «Սա էր այր հոգեւորեալ եւ առաքինի, իմաստուն եւ հանճարեղ, հեզ եւ երկայնամիտ: (Զամըռ. 23):

Ըստ իս, Նախավկայի վանքի ներկայ վիճակը իր ընդհանուր գծի մէջ, ոչ Ցակոբ Դ. Ջուղայեցու շինութիւն մնացորդն է: Մասնաւորապէս գմբէթը, որ դեռ գնահատուած պահւում է շինարարութեան եւ ատյուսաշէն թաւակիններ, որ տասը տարի է տեւում: Ապագայի նորոգութիւնների ոչ մէկի համար չեն ասում թէ տասը տարի տեւեց: Նա եկեղեցին ամբողջութեամբ չի նորոգում, շինում է 1657 թուին. Նախավկայի գմբէթի շինութիւնից երկու տարի յետոյ, եւ ըստ Առաքել Դաւրիժեցու նկարագրութեան, գեղարուեստական մեծ ճաշակ է ի գործ դնում. «զարմանալի արուեստիւ, յոգնազան նկարակերտութեամբ քանդակել ի վէմսն յամենայն պատճառաւոր տեղիս տեսակս զանազան կենդանեաց, դազանաց, անասնոց, թռչնոց, բուսոց, եւ տնկոց. այլ եւ յօրինուած շինուածոյն յայժ դեղեցկայարմար…»:

1684 *թուին, Ցակոբ Ջուղայեցու յաջորդ Եղիազար կաթողիկոսի կոնդակի հետ մեծ զարմանք է պատճառում. Ասում է Աչոտ Ողորմած թագաւորին շինած եւ Ցակոբ Ջուղայեցու նորոգած վանքը… «բայց թէ ինչ պատճառի փոթով խարխալեալ եւ քայքայեալ եղեւ. զոր եւ այժմ կամին զգլուխն նորոգել»: Ցետոյ յորդորում է Թիֆլիսեցիներին եւ շրջակայ Հայերին, որ Գետրոս եւ Ցովան հոնդրաստղիչ վարդապետներին տան իրենց դրամական օգնութիւնը, որպէս զի վանքը վերաշինուի: Ցակոբ Ջուղայեցի մինչեւ իր մահը 1680 թուին, մինչ նոտաքրքրուած էր Նախավկայի վանքով որպէս իր ձեռակերտը, նա նոյնիսկ միտալիս էր եկեղեցու տակի արեւմտեան մասում շինել տալ երկու զանգակատուներ, որոնք այժմ լցուած են, եւ այս ծրագիրը չկարողացաւ գործադրել, իր մահուան պատճառով՝ Գոլխ 1680 թուին. Ինչպէ՞ս է լինում որ չորս տարուան մէջ վանքը խարխալեալ եւ քայքայեալ վիճակ է ստանում: Ուզում են «գլուխը նորոգել» ի՞նչ են հասկանում այս բառով Արդեօք ո՞ր մասն են հասկանում: Ցամ-*

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՐԻՈՒՔ

—Կանգ առ… մի շարժիր, գոռաց յանկարծ Գիրիուքի մետաղային ձայնը:

Ետոյ՝ երկրորդ ձայն մը, աւելի ողբագին՝ կարծես վիրաւոր եղնիկ մը: Ետոյ, լսուեցաւ մղուող կափի մը աղմուկը:

— Սպասէ, սպասէ, բռնած եմ քեզ, կը հեւար Գիրիուք:

Ամէն մէկ քայլափոխի ինալով ու ելլելով, յառաջացայ դէպի աղմուկին եկած կողմը:

Գետնին վրայ ծռած, անտառապահը զբաղած էր մէջքին գօտիովը կապել գողը, որ բռնած էր տապալուած ծառին կողքին:

Մօտեցայ: Գիրիուք բարձրացաւ եւ ոտքի հանեց իր հակառակորդը:

Ցնցոտիներու մէջ ծածկուած, մինչեւ ոսկորները թրջուած գիւղացի մըն էր, եւ ուերկայն մօրուքը ցիրուցան:

Թշուառ ու հաշմանդամ ձի մը, կիսով չափ ծածկուած աղտոտ քուրձերով, կապուած էր խարխուլ սայլի մը: Անտառապահը լուռ էր, իսկ գիւղացին առանց ձայն հանելու կը շարժէր գլուխը:

— Թող տուր երթայ, շշնջացի Գիրիուքի ականջին, ես կը վճարեմ տապալած ծառին գինը:

Առանց խօսք մը արտասանելու, Գիրիուք ձախ ձեռքով բռնեց ձիուն սանձէն, մինչ աջով պինդ կերպով սեղմած էր գողին գօտին:

— Օն, ճամբայ ինկիր, գժբախտութեան թռչուն, գոչեց բրտութեամբ:

— Առէք կացինս, ձայնաց գիւղացին:

— Պէտք չէ թողուլ որ կորսուի, մռմռեց անտառապահը, եւ հաւաքեց զայն:

Մեկնեցանք, ես երկուքին ետեւէն: Անձրեւը սկսած էր դարձեալ ժխտմօրէն իջնել: Ցակաւ իջնող ջուրը փոխուեցաւ հեղեղի եւ մենք բաւական դժուարութեամբ կրցանք հասնելու համար անտառապահին անակը:

Գիրիուք գողին ձին թողուց բակին մէջ, գիւղացին մտցուց սենեակը, արձակեց անոր կապանքները եւ զայն տեղաւորեց անկիւն մը: Աղջնակը ընդոստ արթնցաւ քանէն եւ մեր վրայ սեւեռեց իր ահարեկ աչքերը:

Նստեցայ նստարանին վրայ:

— Ինչ հեղեղ, ըսաւ անտառապահը: Պէտք է սպասել որ անցնի: Չէք ուզե՞ր քիչ մը երկննալ…

— Ոչ, շնորհակալ եմ:

— Ձեզի հաճելի ըլլալու համար զինքը կ՚արգելափակէի ախոռին մէջ, սակայն կղպանքը…

Ընդմիջեցի զայն.

— Հանգիստ ձգէ զինքը…

Գիւղացին աչքին տակէն նայեցաւ ինծի: Երդում ըրի ամէն գնով այդ դժբախտին ազատութիւնը ձեռք բերել: Իր տեղը անշարժ կեցած էր: Կանթեղին լոյսով աւելի լաւ դիտեցի իր կնճիռներով լի ու մաշած դէմքը, իր դեղնորակ յօնքերը որոնք նստած էին աչքերուն վրայ, եւ իր արտակարգօրէն նիհար ու վճիտ անդամները:

Աղջնակը վերստին քնացած էր, երկննալով գիւղացիին ոտքերուն առջեւ:

Գիրիուք նստած էր սեղանին առջեւ, գլուխը ծռած ձեռքերուն վրայ:

Անձրեւը կը թափէր տանիքին վրայ եւ կը զարնուէր պատուհաններուն:

Ոչ ոք կը խօսէր:

— Ֆոմա Քուզմիչ, ըսաւ յանկարծ գիւղացին խուլ ու կոտրած ձայնով մը, Ֆոմա Քուզմիչ…

— Ի՞նչ կ՚ուզես:

— Թող տուր հեռանամ:

Գիրիուք չպատասխանեց:

— Թող տուր մեկնիմ, անօթութիւնն էր որ դիս մղեց…

— Ձեզ բոլորդ կը ճանչնամ, ձեր ամբողջ գիւղը… բոլորդ ալ գողեր էք:

— Թող տուր մեկնիմ, պնդեց գիւղացին: Գիտես որ սնանկացած ենք… Գիտե՞ս ինչ ահարկու կառավարիչ մը ունի՞նք… Ձգէ դիս ազատ:

— Սնանկացա՞ծ… ոչ ոք իրաւունք ունի գողնալու:

— Թող տուր մեկնիմ, Ֆոմա Քուզմիչ… իմ մահուանս պատճառ պիտի ըլլաս… Տէրը զիս պիտի ոչնչացնէ… այսպէս…

Գիրիուք անդրդուելի դարձաւ: Գիւղացին վախէն կը դողար, կարծես կը ցնցուէր տաժանելի ջերմէ մը: Կը շարժէր գլուխը եւ անկանոն կերպով կը շնչէր:

— Թող տուր մեկնիմ, վերսկսաւ անյոյս նազորդյն յուսահատութեամբ մը: Թող տուր մեկնիմ. կը վճարեմ, Աստուած վկայ կը վճարեմ… Անօթութիւնն էր որ զիս մղեց, կ՚երդնում Աստուծոյ անունով… Զաւակներս կուլային, դուն լաւ գիտես, կեանքը դժուար է եղած… — Ատիկա գողնալու պատճառ մը չէ. — Գոնէ ձիս վերադարձուր, ուրիշ չունիմ:

— Ձեմ կրնար, կը կրկնեմ: Ես հրամանի հպատակ եմ, ես իմ տէրս չեմ, պատասխանատու եմ: Ես եմ որ հաշիւ տալու: Ոչ մէկ բանով լանքները պիտի կրեմ: Ոչ մէկ պարտաւոր եմ տեղի տալու ձեզի:

— Թոյլ տուր երթամ, Ֆոմա Քուզմի՛չ, թշուառութիւնն էր…

— Հերիք է, ձեզ բոլորդ կը ճանչնամ:

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ

(3 Շար.)

...ւոյն գլխս վերոյիշեալ երկու վարդապետները բաւական մեծ գումար են հաւաքում եւ նորոգում են վանքը։ Ենթադրում եմ որ վիրքեթը մնում է անապարտ, բայց թէ ոչ մի արձանագրութեամբ կը ...ոյնքին այդ բանը։ Սակայն որանց ...ը եւս մնում է կիսաւարտ եւ իրենք ...անում են։ Յաջորդ Յակոբ առաջնոր...ի ժամանակ շինութիւնը վերջանում է, ...յց վանքը մնում է պարտքի տակ ։

1750 թուին Վանքի Առաջնորդ է Յակոբ Ջուղայեցու Աթոռակալ Միքայէլ Արքեպիսկոպոսը որի անուան մեծ գովքեր են գրուած. «Ամէն իմաստ հզօր իմաստասէր եւ բանիբուն քարուսդալեա եւ սուտ...ան փարզապետ...»։ Վանքը այս առաջնորդի ժամանակ բարգաւաճ վիճակ ...ունում, — վանքում կային երեք եպիսկոպոս եւ 11 միաբան վարդապետներ։ ...Իր յիշատակարանում 1679 թուին, մի...ոյն Առաջնորդի ժամանակ յիշւում են ...ում՝ 17 միաբան, չորս սարկաւագ ...եւ դպիր եւ կղերիկոսներ ։

1705 թուից առաջ վանքի Առաջնորդն է Յակոբ Շամբեցին։ Սրա ժամանակ եւս վանքում ապրում էին հինգ եպիսկոպոսներ, 13 վարդապետներ, սարկաւագներ եւ դպիրներ։

1752 թուին, արդէն վանքի առաջնորդն է Գալուստ Վարդապետը։ Սրա օրով, վանքը պարտքի տակ է, եւ աղքատ վիճակում, կարիք կայ վանքի նորոգութեան։ Աղեքսանդր Կաթողիկոս (1706 - 1714) երեք կոնդակ է գրում վանքի համար. առաջինով՝ հաստատում է Առաջնորդութիւնը Գալուստ Վարդապետի ։ Երկրորդով եւ երրորդով՝ յորդոր է կարդում ժողովրդեան օգնելու վանքին թէ պարտքերը վճարելու եւ թէ հարկաւոր նորոգութիւնները անելու։ 1726 թուին վանքը դարձեալ աղքատ վիճակումն է ։ Կարապետ Ուլնեցի Կաթողիկոսը երկու կոնդակ է գրում։ Առաջնորդի պաշտօնն է հաստատում եւ Նախիջեւանցիներին յորդորում հոգալ վանքի կարիքները ։

1759 թուին, Մովսէս վարդապետը, որպէս Առաջնորդ վանքին, Յակոբ Շամախեցի Կաթողիկոսից կոնդակ է ստանում հանգանակութիւն անելու համար ։ Որովհետեւ վանքի եկեղեցու կտուրը պատռուել եւ խցերը ընկնում են քայքայուած վիճակում։ Մի երկրորդ կոնդակով Կաթողիկոսը վանքին յայտնում է Գրիգոր Վարդապետի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը ։

Սիմէոն Երեւանցի Կաթողիկոս (1763 - 1780), մի կոնդակով հաստատում է վերոյիշեալ վարդապետի Առաջնորդութիւնը ։

Ղուկաս Կարնեցի Կաթողիկոս, 1780 թուին, Նախիջեւանի ժողովրդեան ուղղած իր կոնդակում, յայտնում է Սիմէոն Կաթողիկոսի մահը եւ իր ընտրութիւնն ու օծումը։ Նոյն եւ նման բովանդակութեամբ մի ուրիշ կոնդակ է ուղղուած վանքին։ 1791 թուին, խնդրագիր են ներկայացնում վերոյիշեալ Կաթողիկոսին, որ վանքի Վանահայր կարգէ Մաղաքիա վարդապետին։

Մաղաքիա Առաջնորդի յաջորդներն են.

1820 - 1840. Սարգիս Դաւիթեան, որ մասնակցում է Յովհաննէս Կարբեցի Կաթողիկոսի ընտրութեան։ Վանքի մէջ ներկայ բոլոր արձանագրութիւնները, որոնք Սարգիս Առաջնորդի անունն են կրում, իրանից են։ Եկեղեցու դրան դրուած արձանագրութիւնը նրանից է ։

Սրա յաջորդներն են Յովհաննէս Գալաեան եւ Յով. Աւէտեան, որի օրով յիշւում են Դանիէլ, Գաբրիէլ, եւ Մկրտիչ միաբաններ ։

1864 թուին, վանահայր է Մեսրոպ Սմբատեան, որ նորոգում է եկեղեցու կըտուրը ։

1882 թուին վանահայր է Իգնատիոս, որ զրկւում է պաշտօնից իր անփութութեան պատճառով եւ տեղը նշանակւում է վանահայր. Յովհաննէս Աշտարակեցին ։

Սրա էրար յաջորդում են .

Յակոբ Վ. Տէր Աբրահամեան, Թադէոս Վ. Առիւծեան, Վահան Վ. Գէորգեան, Սահակ Վարդապետ, Մկրտիչ Վ. Գալստեանց, Ղեւոնդ Վ. Բարսեղեան, Ստեփան Վ. Յովհաննիսեան, Թորգոմ Վ. Վրթանիսեան ։

ՄԱՆՈՒԷԼ Վ. ԲՈՂԱՏԵԱՆ

(9 Յար.)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ՄԱԿ-Ը

Ութսունըերկու երկիրներ ներկայացուած էին ՄԱԿի 15րդ ընդհանուր ժողովի բացումին (Նիւ Եորք) կը Քորպիւզիէի շինած շէնքին մեծ սրահին մէջ։ Քանի մը վայրկեան յետոյ սանց թիւը 96ի բարձրացաւ ։

Ի՞նչպէս եւ ե՞րբ ՄԱԿը, որ իր հիմնադրութեան օրերուն 51 անդամներ կը հաշուէր, կրցաւ այս ծաւալը ստանալ։ Ստորեւ ներկայացուած ցանկը կը պարզէ ՄԱԿի պատմականը ։

1) Հիմնադիր երկիրները.— Առանցքին դէմ պատերազմած երկիրներն են, որոնց լիազօր - պատուիրակները Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ, 1945 Յունիս 26ին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կեանք տըւող ուխտը ստորագրեցին եւ անոր ծրագիր կանոնագիրը մշակեցին ։

Ամերիկեան ցամաքամասի 22 անկախ երկիրներ .—

Քանատա 17·5 (1) Մ. Նահանգներ 180, Մեքսիքա 33, Կուաթեմալա 3·5, Հոնտուրաս 1·8, Սալվատոր 2·5, Նիքարակուա 1·4, Քոսթա - Ռիքա 1·1, Փանամա մէկ, Վենեցուելա 6·5, Քոլոմպիա 14, Էքուաթոր 4·2, Պոլիվիա 3·3, Պրազիլ 64, Արժանթին քսան, Չիլի 7·5, Փերու 10·3, Ուրուկուէյ 2·7, Փարակուէյ 1·7, Հայիթի 3·5, Քուպա 6·3, Տոմինիքեան Հանր. երեք ։

14 Եւրոպական երկիրներ .—

Պելժիա 9, Պելոռուսիա 8 (*) Դանիա 4·5, Ֆրանսա 45·3, Յունաստան 8·2, Լիւքսեմպուրկ 0·3, Նորվեկիա 3·6, Հոլանտա 11·4, Լեհաստան 29, Անգլիա 52·2, Չեխոսլովաքիա 13·6, Ուկրանիա(*) 41·9, Խ. Միութիւն 158, Եուկոսլաւիա 17·6։

Ասիական ինը երկիրներ.—

Սէուտական Արաբիա վեց, Չինաստան (ազգայնական, այդ շրջանին շուրջ 450 միլիոն բնակչութիւն, ներկայիս Ֆորմոզայի մէջ, տասը միլիոն բնակչութեամբ), Հնդկաստան (այդ շրջանին կը պարփակէր ներկայի 3 պետութիւններ՝ Հնդկական Միութիւն, Փաքիստան եւ Սէյլան) Հնդկաստանի բնակչութեան ներկայ թիւն է 397 միլիոն։ Պարսկաստան 20·4, Իրաք 6·6, Լիբանան 1·5, Փիլիփպեան կղզիներ 24·7, Թուրքիա 26·9, Սուրիա չորս։ (**)

Ափրիկեան չորս երկիրներ

Եգիպտոս 21, (տես Սուրիոյ համար տրուած ծանօթութիւնը), Հաբէշիստան 21·5, Լիպերիա 1·2, Հարաւային Ափրիկէի Միութիւն 14·5։

Ովկէանիոյ երկու երկիրներ

Աւստրալիա 10·2, Նոր - Զելանտա 2·4։

2) «Պաղ պատերազմէն» առաջ մուտք գործած երկիրներ

Չորս հատ 1946 Նոյեմբեր - Դեկտեմբերին։ Աֆղանիստան 12, Իսլանտա 0·17, Շուէտ 7·5, Թայլանտ 21·9։

Երկու հատ 1947 Սեպտեմբերին ։ Փաքիստան 86·8, Եմէն 4·5։

3) Երեք երկիրներ ընդունուեցան 1948էն 1950, հակառակ «պաղ պատերազմին», որովհետեւ չէզոք երկիրներ էին եւ երկու ճակատներն ալ միրաշահիլ կը փորձէին ։

1948ին Պիրմանիա 48,
1949ին Իսրայէլ 2·1,
1950 Ինտոնեզիա 90,

Սակայն, այս թուականէն սկսեալ, Արեւելք թէ Արեւմուտք մինչեւ 1955 արգիլք հանդիսացան իրենց բարեկամ երկիրներու անդամակցութեան ։

4) Լարուածութեան առաջին մեղմացում 1955ին երկու ճակատներու միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ ընդունելու համար, 16 թեկնածուներ.—

— Արեւելեան Եւրոպայի չորս պետութիւններ։ Ալպանիա 1·5, Պուլկարիա 7·8, Հունգարիա 9·9, Ռումանիա 18·2.

— Արեւմտեան Եւրոպայի երեք երկիրներ։ Սպանիա 29·9, Իտալիա 49·1, Փորթուկալ 9·1։

— Ութ չէզոքներ, որոնցմէ երեքը Եւրոպայէն, չորսը Ասիայէն եւ մէկը Ափրիկէէն։ Աւստրիա 7(—պետական դաշնագիր մը ստորագրուած է տասը տարուան բանակցութիւններէ ետք), Քամպոճ 4·9, Սէյլան 9·4, Ֆինլանտա 4·4, Իրլանտա 2·8, Լաոս 1·7, Լիպիա 1·1, Նեփալ 9 ։

Յորդանան 1·7 ։

5) 1956էն ի վեր յաջորդաբար ընդունուեցան անկախութիւն հռչակած երկիրներ՝ առաւելաբար Ափրիկեան ։

1956ին, Մարոք տասը, Սուտան 11·3, Թունուզ չորս ։

(Ինչպէս նաեւ Ճափոն, որ նոր դաշնագրեր ստորագրած էր արեւմտեան դաշնակիցներուն եւ Խ.Միութեան հետ93·2)։

1957ին, Ղանա 5, Մալէզիա 6·6։

1958ին, Կինէ 2·7։

6) 1960ի ընթացքին, Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ յանձնարարեց ընդունիլ՝ Քամերուն 3·2, Թոկօ 1·1, Մալի հինգ, Մատակասքար հինգ, Սոմալի երկու, Քոնկօ —նախկին պելժիական— 13, Չատ 2·5, Կեդր. Ափրիկէի Հանրապետութիւն 1·2, Քոնկօ —նախկին ֆրանսական— 1, Տահոմէ 1·5, Կապոն 0·4, Քոթ տ'Իվուար երեք, Նիկէրիա2·5, Բարձր - Վոլթա 3·3, Կիպրոս 0·5։

Այս ձեւով ՄԱԿէն դուրս կը մնան

— Համայնավար Չինաստան 640,

— Պաղ պատերազմին պատճառով երկու մասի բաժանուած երեք երկիրներ՝ Գերմանիա 72, Քորէա 31·4, Վիէթնամ 25 ։

— Զուիցերիա 5·1, որ իր չէզոքութեան ներհակ կը դատէ միանալ հաւաքական ապահովութեան կազմակերպութեան մը ։

— Լիլլիփութեան երկիրներ՝ Անտորա, Մոնաքօ, Լիխթընշթայն ։

— Վատիկան ։

— Պետութիւններ որոնք տակաւին անկախ չեն ։

ՄԱԿի հիմնադրութենէն ի վեր Ամերիկայի եւ Ովկէանիայի ներկայացուցչութիւնը չէ փոխուած։ Եւրոպայինը աւելցած է 12 ձայնով (147 միլիոն բնակչութիւն), Ասիայինը 14 ձայնով 305 միլիոն, Ափրիկէինը քսան ձայնով 78 միլիոն բընակչութիւն ։

---

(1) Բնակչութեան թիւը՝ միլիոնով ։

(*) Պելոռուսիա եւ Ուկրանիա իրական. ոչ մէկ ինքնավարութիւն ունին, արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ ։ ՄԱԿէն ներս իրենց աթոռ տրուեցաւ պարզապէս զօրացնելու համար խորհըրդային ներկայացուցչութիւնը՝ անգլիական Հասարակապետութեան եւ Մ. Նահանգներու դիմաց։ Խ. Միութեան բնակչութեան թիւէն զեղչուած է այս երկու հանրապետութիւններուն բնակչութեան թիւը ։

(**) Սուրիա եւ Եգիպտոս մէկ պետութիւն կազմած ըլլալով — Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւն — 1958էն ի վեր մէկ ներկայացուցիչ ունին ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԻՒՐԵՂՆԵՐ, քերթուածներ, թարգմանութիւններ, արձակ էջեր, գրեց՝ Յակոբ Անտոնեան (Նիւ Եորք)։

ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆ (4րդ ճիւղ) հայ ժողովրդական դիւցազնավէպը, գրեց Տիգրան Զիթունի։ Հրատարակութիւն Շիրակ ամսագրի։ 1960 ։

«ՅՈՒՍԱՁ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Թէ որքան ենք չեղուել՝ ասել չեմ կարող, բայց հիմա պիտի գնանք դէպի արեւ, — ասաց ծերունին, մէջքի գօտին ...ելով ու մաշուած ողորկ ցուպը վեր...ելով. — Գնանք, յետոյ կ'ասեմ որտեղ ...նք, ինչպէս պիտի գնանք ։ Ցերեկ եմ ...ասար վերջանում է քարոտ սարի մօտ։ ...Դա էլ Կամսարական իշխանի անտառն է։ Երիտասարդ ժամանակս մի անգամ ...ս բերին այստեղ փայտ կտրելու։ Քա...ն սարը Բարձրահանք՝ փրկուած ենք ։

— Բայց ո՞ւր է սարը, — հարցրեց մէ...ը։

— Հիմա տեսնենք,— պատասխանեց ծերունին։

— Որեմն սարից յետոյ կը լինի՞ թագաւորի քաղաքը, — հետաքրքրուեց Թորգոմի մայրը սառնաձեն մի յոյսով ։

— Էլ դէնը գնացած չեմ, — ասաց ծերունին.— Բայց գնանք ։

Երբ չարժուեցին ճանապարհը շարունակելու՝ ամէնքը հիմա աւելի յոգնած էին զգում, քան գիշերը քայլելիս. իւրաքանչիւրն զգում էր, որ իր մարմնի բոլոր անդամները նւում են, ոնքում. բայց այն հանգամանքը, որ չէին չեղուել եւ ճանապարհը գտան համարեա՝ դա կարծես մոռացնել տալիս յոգնածութիւնը։

Բայց երբ օրը պայծառացաւ եւ արեւը երեւաց իր ամբողջ փայլով, նրանք մոռացան նաեւ երկիւղը եւ մի երկու անգ, ընկած ծառերի հանդիպելով, նստեցին հանգստանալու, միայն Թորգոմի մայրն էր, որ շտապեցնում էր դարձեալ ։

— Ելէք, քելէք։ Նստելու ժամանակ չէ ։

Եւ քայլեցին նորից, քայլեցին դէպի այն սարը, որ փրկութիւն էր բերելու իրենց ։

Միայն կէսօրին, առջեւից գնացող Թորգոմը ծառերի միջից նկատեց մի սարագագաթ եւ հարցրեց ծերունուն ։

— Սա՞ է, հայրիկ, ասածդ սարը, — մատնացոյց արաւ նա երեւացող գագաթը ։

Ծերուկը ձեռը դրեց ճակատին եւ նայեց ուշադիր ։

— Դա է, դա է,— խաչակնքեց նա երեսը։ — Դա է։ Բարձրահանքն՝ փրկուած ենք ։

Շտապեցին ուրախացած։ Սարը մերթ երեւում էր ծառերի արանքից, որպէս փրկութեան յոյս եւ գրաւիչ հանգրուան, մերթ ծածկւում էր աներեւոյթանում, ինչպէս խաբուսիկ աւետ ։

— Անտառը վերջանում է ...

Իրօք, նրանք մօտենում էին անտառի եզրին։ Թորգոմը, որ գնում էր առջեւից, բոլորից շուտ հասաւ նրա պանկին։ Բայց հասնելուն պէս մնաց արձանացած. յանկարծ լսեց ձիերի ոտնաձայն եւ, քիչ յետոյ, այն բաց տեղով (որն անտառը բաժանում էր սարից) անցան տասի չափ ձիաւորներ ...

Թորգոմը զգուշացաւ եւ նշաններով եւ, ձեռը բերանին տանելով, նշան արաւ ընկերներին, որ կանգ առնեն եւ ձայն չհանեն

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Իշխանաժողովի երրորդ օրը Կամսարական ապարանքում խնճոյութիւն էր, եթէ նկատի չառնենք Ջրերի հեռուից եկող անլռելի շառաչը, ինչ բնակիչներին թըւում էր անդորրութեան օրօր, եւ բակի ծառաստանի երբեմնակի սօսաւը, որ առաջանում էր սանս Ջրերի հուզքից ։

Պայծառ կէսօր էր։ Իշխան Կամսարականը, իր սովորութեան համեմատ, միայն կապայով եւ գլխաբաց, զբօսնում էր տան առջեւը տարածուող ծառաստանի իր սիրած, աչքից հեռու անկիւնում, ուր ծառերն աւելի խիտ էին եւ ստուարթաւէտ։ Դատելով դէմքից ու քայլուածքից՝ նա թւում էր գոհունակ տրամադրութեան մէջ։ Զնայած միաժողովից անցել էր երկու օր, իսկ հիւրերի մեկնումից՝ մէկ օր, այնուամենայնիւ Նար իշխանը զննւում էր տակաւին բարեկամների յայտնած մտքերի տպաւորութեան տակ։ Գոհ էր, որ հրաւիրել էր նրանց եւ սթափեցրել. ցաւում էր, որ Մեհրուժանը չեկաւ։ Բայց Կամսարականին ուրախացնում էր նախարար հիւրերի այն որոշումը, թէ կը հսկեն եւ չեն թողնի որ իրենց ծառաները գնան թագաւորի կոչին՝ փախչեն նոր շինուող քաղաքը ... եւ դրա անմիջական արդիւնքն ու ապացոյցը նըրան թւում էր այն, որ իր քեռայրը՝ Համունի Դաւիթ իշխանը եւ նրա եղբայր Դանիէլը փախուստի ճանապարհից ետ էին դարձրել իր ծառաներից երկուսին՝ շինական ամուսիններին իրենց փոքրիկ աղայի հետ միասին ։

Եւ ահա, ծառերի ստուերում քայլելով, Նար իշխանը գոյրոյթով մտածում էր դրանց պատժելու մասին։ Սակայն նըրան նորից զարմացնում էր այն, որ Անդեղ տան հանգուցեալ նահապետի որդին անսպասելի դիրք ընդունեց եւ յայտնեց այնքան վտանգաւոր մտքեր ... Բայց իշխանը վստահ էր, որ նա այսուհետեւ վըտանգ չի ներկայացնի ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նազելի Մատոյեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՀԱՅԿ ՄԱՏՈՅԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առտու Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր եւ Քրիստինէ Ազոյեանեան իրենց անդրանիկ զաւակի՝ Գաբրիէլի ծնունդի առթիւ կը նուիրեն 10ական Ն. Ֆ.; Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբին, Փորթ տ'Իթալիի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, Մշակոյթի Տան, «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար եւ Սրբազան Գալաքեանի շիրիմի համար: (Մշակոյթի Տան եւ Գալաքեան Եպիսկ. ի շիրիմին գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տիւնուատի սրահին մէջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Արհեստաւորներ (արթիզան), որոնք հաշուեցոյցով ծախելու իրաւունք ունենան, անոնցմէ ապրանք գնելու համար: Կանանց շատ լաւ քոնֆէքսիոն, որակը ըստ է համապատասխանէ «3 իրոնտելի»: Անմիջապէս ներկայանալ քոլեքսիոնով:

MAISON MARIE-CLAUDE
18, RUE SAULNIER, PARIS

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

5ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place du Panthéon, Métros : St.-Michel et Gare du Luxembourg

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ Հ.Յ.Դ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Երգ՝ Օր. ՍՄՍԱՐԵԱՆ: դաշնակ՝ Օր. ՖԱՐՇԵԱՆ, արտասանութիւն՝ Օր. ԳԱԲՈՅԵԱՆ եւ Ընկ. ՀԱԳԷՇԵԱՆ, պար՝ Օր. ԹԱՐՕՆ, աքորտէօն՝ ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ և պար՝ ՍԹԷՖԱՆ ՎԱՍԷՕՐ, Թառի վրայ կը նուագէ ԳԱՐԵԳԻՆ Խօսնակ՝ Ընկ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն կը սկսին եւրոպական պարերը:

ORCHESTRE ROBERTO SETO ET SES RUMBEROS

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ՝ 4 Ն. Ֆ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ցակոբ Տէր-Ցակոբեան, Գ. Տոքթ Տէր-Ցակոբեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր-Ցակոբեան եւ զաւակները, Տէր Մեսրոպ քհնյ. Տէր-Ցակոբեան եւ երէցկինը, Այրի Տիկին Զարուհի Արզուեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, հեռագրով, նամակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

գաղն կորուստին առթիւ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ):

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Որբախնամ Մարմնի վարչութեան ընտրութիւնը այս Երկուշաբթի, իր կեդրոնատեղին, եկեղեցւոյ սրահը:

Կը խնդրուի բոլոր անդամակցողներէն ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր-Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տչսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը:

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի չբացակայիլ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՖՐ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ): Օրակարգ՝ Ա) Դպրոցական հարց: Բ) Տիկին Էլլէն Բիւզանդի ի պատիւ ցերեկոյթ մը: Գ) Վարչութեան հրաժարական եւ նոր ընտրութիւն: Դ) Ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը Հայաստանէն նոր բերուած հայախօս ժապաւէն մը կը ներկայացնէ Հոկտեմբեր 18ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սարպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր գաղութներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆի Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս կը փութայ յայտնել թէ իր շրջանի հայ հասարակութեան պիտի կավարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի դասարանական օրը: Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ պատուանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12:

Վարժարանին ուսուցիչն է Գ. Վարժապետ Մխիթեան: Կը խնդրուի յարգելի ծնողներէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը:

Établissements G. HAGOPIAN

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

10, Rue du Caire, PARIS-2e Tél.: CEN. 78-44 et CEN. 66-96

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ — ՄԱՆՐԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐԸ

ԷՆԹԵՐԼՈՔ INTERLOCK — ԺԱՔԱՐ JACQUARD

ՄԱՅ ԱՆԿԼԷԶ MAILLE ANGLAISE — ՄԱՅ ՍՈՒԻՍ MAILLE SUISSE

ՖԻԼ Տ'ԷՔՈՍ FIL D'ÉCOSSE

ԲԱՄՊԱԿԷ ԺԻՍՈՒԱՄՔՆԵՐ

ՊՈՒՔԼԷԹ BOUCLETTE — ՊԱՆԼՈՆ BANLON

ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՈՎ ԵՒ ԳՈՅՆՈՎ ԹՐԻԿՕՅԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՋՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ԴԵՐՁԱՆ 2-28, 2-40, ԵՒ ԽԱՌՆ ԲՈՒՐԴՈՎ 1-26, 1-40

ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐ

ԵՒ

ՎՃԱՐՈՒՄԻ ԼԱՒ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 30 SEPTEMBRE 1960

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8913 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4714

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՔՐՔՐԵԼ ՈՒ ԳՐԳՌԵԼ

«...» թրքական պարբերաթերթը, «...կից խօսքեր» խորագրին տակ, ...կը քրքրէ Հայոց պատրիարքին շուրջ ...ծուած վէճը։ Կը քրքրէ ու կը ...գռէ.—

— «Չէի հաւնած կարգ մը համայնա...կաններու ընթացքին։ Կը սիրէի ...ը եւ կը յարգէի։ Այս պատճա... զարմանալի բան չեմ տեսներ նամա...ին մէջ»։

Հայոց ...պատրիարքը ...կ'ըսէր լրագրողներուն, անցեալ ...թուան սկիզբը։ Բայց Պատրիարք է - ...չկրցաւ երկար պնդել իր այս ս...ու գաղափարներուն վրայ։ Հայ հա...ին եւ երիտասարդութեան դիմքը ...Պատրիարքը որ քանի մը օր ...ստիպուեցաւ յայտարարել առաջին ...ներուն ճիշդ հակառակը՝ կոչելով ... պատմաբանական պատճառաբա...թիւններու։ Պատրիարքը կ'ըսէր թէ չէ ...ուած քաղաքականութեան, ու կը ... այն շրջանի կառավարութեան ... տաճ իր յարգանքին մասին, ... թէ չէր կրցած համենալ երի...ներուն ազնիւ շարժումը։ Պատ...քը եթէ այն շրջանին հակցած ըլ...իրականութիւնը, այսօր այսքան նեղ ...թեան չէր մատնուեր։

..., 27 Մայիսի վաղորդայնին, ...Պատրիարք էֆէնտին միթէ հոգեհանգիստ ... կատարած աղօտութեան համար ...ներուն յիշատակին։ Ասիկա վե...անպամ խմացուցեր էր։

...Պատրիարքին այս անկապակից ...ը կը շարունակուէին, թրքահայ ... թաղական խորհուրդները ... յայտարարութիւն մը հրա...կելով կը տեղեկացնէին թէ երբեք ... բաժներ Պատրիարքին արարքը եւ կը ...։

...Ուսանողական Ազգային ...ութիւնն ալ դատապարտութիւնը ...շարժման անցնիլ։

Հայ համայնքը կարծես ... էր Պատրիարքին արարքին ի տես։ Պատ...քը կը հրաժարի հրաժարել։ Կ'ըս..., եթէ չհրաժարէր, դատախազու... պիտի հաղորդուէին բազմաթիւ ...ներ, որոնք կատարուած էին ... Մատակարար Մարմնին մէջ։ Կը ... թէ Պատրիարքը նուազագոյն 15... միլիոն ոսկի վնասի մը աչք գոցած ... եւ թէ ինք ալ երկու միլիոն ոսկի ...ցուցած էր։

..., եօթը տարիէ ի վեր ընտ...ութիւն չէր կատարուած Կեդր. Մատա...կարար Մարմնին (վարչութեան) մէջ, ...ուն ձեռքը կը գտնուին Պատրիարքարա...ին հաշիւները։ Ըստ սովորութեան, այդ ...ութիւնները պէտք էր վերանորոգ...ուէին երկու տարին անգամ մը։

Կեդր. Մատակարար Մարմնի անդամ...ներն էին.— Շէլլէֆեան, Կարապետ Ար...ահամեան, Մայտոսա Փափազեան, Կա... Թարթար, Նիկողոս Տիգրանեան, ... Տէրունի, Սարգիս Ղազարոսեան, Ար... Չէրքէզեան։

Շէլլէֆեանը, որ ատոնց ատենապետն ..., երեսփոխան էր ու ներկայիս կը գտ...ուի Եասը Ատայի մէջ։ Մայիս 27էն ի ..., ատենապետութիւնը կը վարէ Կա...րապետ Աբրահամեան։

Հայ համայնքին դէմքերը ամբողջովին ...ական պատճառներու եւ շահա...ութեան կը կայէին այն իրողու...թեան թէ ընտրութիւնները եօթը տարիէ ... չէին կատարուած։ Անոնք կ'ուզէին ... ընտրութիւնները վերանորոգուին ...թով եւ հաշիւները քննուին։ Եթէ նոր Կեդր. Մատակարար Մարմին մը ընտ...ուէր, Պատրիարքը հրաժարման հրաւի...ուէր, խնդիրը պիտի քննուէր, հաշիւները պիտի քննուէին ու պիտի տնտուէին այն զեղծումները, որոնք կ'ըսուի թէ կատարուած են։ Նոյն Պատրիարքական Աթոռը թափուր մնար, յաջորդին անունը անգամ որոշուած էր։

Ասոնց դէմ, համայնքին մէջ կար խմբակ մը, որ թիկունք կ'ընծայէր այժմու Պատրիարքին։ Ի՞նչպէս պիտի միանային տեսակէտները եւ ի՞նչպէս պիտի լուծուէին հայ համայնքին հոգերը (Պատրիարքին հրաժարիլը կամ չհրաժարիլը, նոր վարչութեան ընտրութիւնը, ազօրինութիւնները)։ Եւ այժմ մութ են այս կէտերը։ Բայց կայ իրականութիւն մը, թէ հայ համայնքը այս օրերս խռովուած է։ Համայնքը կ'ուզէ ժողովրդական գրութեամբ վերընտրել վարչութեան 14 անդամները։ Շատեր կը հաւատան թէ տակէ նոր խնդիրները պիտի պարզուին։

Ի՞ՆՉ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄ ՈՒՆԵՑԱՒ ԱՅՍ ՏԽՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Պատրիարքին նամակին հրատարակութենէն ետքը, առաջին բողոքողները եղան Տոքթ. Նուրհան Ալթունեան, Եդուարդ Պէզազ, Վարդգէս Գորբէլեան, Արայ Ալթունեան, Թաթուլ Ալիքսանեան։ Իրենց բողոքը նախ այն տպաւորութիւնը թողած է թէ շարունակութիւնն է Տոքթ. Խոխոռունիի քննադատութեանց, որոնք տեղի կ'ունենային Պատրիարքին դէմ, ծանօթ նամակին հրատարակութենէն շատ առաջ, ծայրայեղ թշնամութեամբ մը։ Բողոքողները յայտարարութեամբ մը ճշդեցին թէ կապ չունին Տոքթ. Խոխոռունիի խմբակին հետ, եւ այս անգամ նոր յայտարարութեամբ մը կուտան հետեւեալ «լուսաբանութիւնը», որ շատ բան կը խօսի.—

«Նամակին հրատարակման օրը, դէպի ցերեկ, խորհեցանք թէ այս նամակը, որ ցաւ պատճառած էր համայնքիս բոլոր խաւերուն, կրնար անախորժ հետեւանքներ ունենալ։ Ուստի անհրաժեշտ նկատեցինք, իբր խղճի պարտականութիւն, մեր կարելին ընել կանխելու համար հաւանական անբաղձալի կացութիւն մը։

Դիմեցինք նախ ուղղակի Սրբազան Պատրիարք Հօր, լուսաբանութիւն խնդրելու իր գրութեան շուրջ եւ ժամը 15ի միջոցին տեսակցութիւն մը ունեցանք Ն. Սրբազնութեան հետ, ի ներկայութեան Գ. Կարապետ Աբրահամեանի։ Մեր այս խօսակցութեան ընթացքին երբեք չպահանջեցինք սրբազան հօր հրաժարումը։ Իսկ երբ Գ. Աբրահամեան հարցուց մեզի թէ «եղածը եղած է, ի՞նչ կը խորհիք հանդարտեցնելու համար խռովեալ միտքերը», պատասխանեցինք թէ «մենք այս առթիւ առաւել չափով պատասխանատու կը նկատենք Վարչական Մարմինը եւ հետեւաբար վարչութեան կը մնայ անմիջապէս ապահովել նորի մը ընտրութիւնը որ պիտի խաղաղեցնէր համայնքին վրդովումը։

Մեր Պատրիարքարան գտնուած միջոցին, այնտեղ ներկայ «Միլլիյէթ» օրաթերթի խմբագիրները երբ տեղեկութիւններ ուզեցին այս հարցի մասին, պատասխանեցինք թէ եկած ենք լուսաբանութիւն խնդրելու Պատրիարքէն։ Ապա դիմեցինք միայն Լրագրողներու Միութեան նախագահ Պուրհան Ֆէլէքի, տեղեկացնելու համար թէ հայ մամուլը եւ հանրային կարծիքը չեն բաժներ Սրբազանին տեսակէտը։ Ապա նոյն նպատակով դիմեցինք Թուրք Ուս. Միութեան, ճիշդ այն պահուն՝ երբ անոնց վարչական ժողովը գումարուած էր, օրակարգի վըրայ ունենալով նոյն հարցը եւ յաջողեցանք բացատրել անոնց թէ հայ համայնքը հեռու էր Պատրիարք Հօր տեսակէտը բաժնելէ։

Յաջորդ օր Պէյօղլուի Մաւեանդարանին մէջ խորհրդակցութեան հրաւիրեցինք Թաղ. Խորհուրդներու ներկայացուցիչները եւ ծանօթ ազգայիններ, որոնց բացատրեցինք մեր ելոյթին դրդապատճառը։ Ներկաները միաձայնութեամբ, գնահատանքով վաւերացուցին մեր այս միջոցառումը։

Հոն եւս շեշտեցինք թէ այդ պահուն խնդրոյ առարկայ եղածը պատրիարք հօր հրաժարականը չէր, այլ ուղղակի իր ելոյթին քննադատութիւնը, յիշեցնելով նաեւ ներկաներուն թէ մենք իրաւասու չէինք Պատրիարքը հրաժարեցնելու։

Երկարատեւ կարծիքի փոխանակութիւններէ ետքը, որոշուեցաւ խմբագրել թերթերու մէջ Թաղ. Խորհուրդներու անունով հրատարակուած ծանօթ յայտարարութիւնը, որուն համար ընտրուեցաւ ութ հոգինոց խմբագրական կազմ մը։ Այդ յայտարարութիւնը Թուրք եւ հայ մամուլի եւ Թուրք Ուս. Միութեան յանձնելու պարտականութիւնը տրուեցաւ Եդուարդ Պէզազի, Արա Ալթունեանի եւ Թաթուլ Ալիքսանեանի։

Ահաւասիկ դէպքերու ամփոփ շարադրութիւնը, որ դժբախտաբար կարգ մը շարամիտներու ու պատեհապաշտներու կողմէ բոլորովին այլափոխուած ձեւով ներկայացուեցաւ հանրութեան, որով անհրաժեշտ նկատեցինք հանրային կարծիքի դատաստանին յանձնել, գաղափարապաշտ ու չինիչ նկատումներով կատարուած մեր ձեռնարկին հաշուեկշիռը»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԼԻԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ՁԱՂԿԷ

ԹԻԹՕ-ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿի մէկ չարթուան նիստերը ոչ մէկ գրական նորութիւն բերին միջազգային բեմին վրայ։ Խրուշչեւի յարձակումը ՄԱԿի ներկայ վարչական մեքենային եւ Համբրշոլտի դէմ ձախողած պէտք է նըկատել։ Արեւմուտքի պետութիւններէն զատ, Ափրիկէի եւ Ասիոյ երկիրներն ալ համաձայն չեն որեւէ փոփոխութեան, նախ պէտք է վերաքննել Ուխտը։ Ասոր համար անհրաժեշտ է Ապահովութեան Խորհուրդի կանոնադրական որոշումը, մեծամասնութեան ձայնով, այսինքն 11ի վրայ նուազագոյնը եօթը ձայն, պայմանով որ թեր քուէարկած եօթին մէջ գտնուին վեթոյի իրաւունք ունեցող հինգ մեծերը։ Միւս կողմէ ընդհանուր ժողովն ալ երկու երրորդի մեծամասնութեամբ միայն կրնայ որոշում տալ։ Միջազգ. դէտերը հարց կուտան թէ Խրուշչեւ նոր փոփոխութիւն պահանջելով ի՞նչ բանի կը ձգտի։ Միջազգային մարմինը Մոսկուայի կարգ ու սարքին մէկ մանրանկա՞րը դառնայ թէ ՄԱԿի զեկավարութիւնը վերածուի անգործնական մարմնի մը, իսկ Ապահովութեան Խորհուրդը ընդարձակուի ու այդ ձեւով երբեք մեծամասնութիւն մը կարելի չըլլայ ապահովել։ Քաղաքական շրջանակները գիտել կուտան, թէ Մոսկուայի մէջ նոյն դրութիւնը կը կիրարկուի։ «Խորհրդարանական» մարմինները այնպէս մը կազմուած են որ երբեք առիթ չեն ունենար զործ տեսնալու։ Կը գոհանան միայն կեդրոնական կոմիտէի որոշումները վաւերացնելով։ Շատերու կարծիքով, Խրուշչեւ գիտնալով հանդերձ որ իր առաջարկը արձագանգ պիտի չգտնէր, ստիպուած էր «կարծր» քաղաքականութեան իր գիծը շարունակել։ Վեհաժողովը ձախողեցնելէ ետք, չէր կրնար զիջումներ ընել։

Ձեւ դեսպանատան մէջ տրուած ընդունելութեան ընթացքին, Խրուշչեւ անգամ մը եւս ՄԱԿի Ուխտին փոփոխութիւնը պահանջած է։ «Ներկայիս ընկերվարական ճակատը մէկ միլիառ բնակչութիւն ունի, Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ նոր պետութիւններ կազմուած են» յայտարարած է լրագրողներուն ու աւելցուցած.— «Երբ ՄԱԿը կազմուեցաւ, Մ. Նահանգներու կողմէ ղեկավարուած էր։ Ներկայիս Ամերիկայի ազդեցութիւնը գերակշիռ է, ասոր համար է որ Ապահովութեան Խորհուրդը մերժեց դատապարտել Իւ 2ի եւ Էռ - Պէ 47ի ամերիկեան թռիչքները։ Այս ձեւը չի կրնար շարունակուիլ»։ Լրագրողները հարցուցած են, թէ ի՞նչ պիտի ընէ եթէ իր առաջարկը մերժուի։ «Գոյութիւն ունէինք ՄԱԿէն առաջ, գոյութիւն ունինք ՄԱԿի ժամանակ եւ կրնանք ապրիլ առանց ՄԱԿի։ Եթէ մեր առաջարկը մերժուի, կը նայինք։ Մի մոռնաք, ասոր համար պատերազմ չըլլար։ Կը յարգենք ամէն ոք։ Սակայն եթէ յարձակումի ենթարկուինք, պիտի պաշտպանուինք»։

Առջի օրուան նիստին, Ապահովութեան Խորհուրդի թելադրանքով եւ Ֆրանսայի, Թունուզի եւ Սէյլանի «կնքահայրութեամբ» ՄԱԿի ընդհ. ժողովը ընդունեց Մալիի եւ Սենեկալի հանրապետութիւնները։ ՄԱԿի 97րդ եւ 98րդ անդամները եղան։ Սենեկալի ներկայացուցիչը գովաբանած է Ֆրանսայի դերը Ափրիկէի մէջ։ Մալիի ներկայացուցիչը, ընդհակառակն, քննադատած է։ Չէ ուզած ընդունիլ Ֆրանսայի կնքահայրութիւնը։ Ձաղկած է Ֆրանսայի Ալժերիոյ քաղաքականութիւնը։ «Ալժերիոյ պատերազմը, ինքնին, բաւարար պատճառ մըն է, որպէսզի յարաբերութիւնները խզուին Ֆրանսայի եւ Ափրիկեան պետութիւններուն միջեւ»։ Փարիզի պետական շրջանակները զարմացած են այս ձեւի յայտարարութեան վրայ, քանի որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարեկամական էին։

Մալիի (Սուտան) պատուիրակը Ֆրանսան դատապարտած է իբրեւ դրդապատճառը նախկին Մալիի անջատման (Սուտան Սենեկալ)։

Խրուշչեւ երկու ծանր պարտութիւն կրեց։ ՄԱԿի գիւանը մերժեց օրակարգի հարց դարձնել համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան խնդիրը 7ի դէմ 13 ձայնով։ Մերժեց նաեւ վիճարանութեան նիւթ դարձնել Խորհրդային բողոքը՝ «Քուպայի դէմ յարձակումը», 7ի դէմ 11 ձայնով։

Քասթրօ Հաւանա մեկնեցաւ։ Յորդանանի թագաւորը՝ Հիւսէյն եւ Ինտոնեզիոյ նախագահը՝ Սուքառնօ Նիւ Եորք ժամանած են։

Խրուշչեւ - Թիթօ տեսակցութիւն մը տեղի ունեցած է։ Այս առթիւ յայտարարուած է թէ երկու պարագլուխները համաձայն են ամէն կէտի շուրջ բացի՝ գաղափարական։

Առաջին անգամ ըլլալով, չորս տարի յետոյ, Մաքմիլլան տեսակցութիւն մը ունեցած է Նասրի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐԱՅԻ Թուրքերու խումբ մը, նոր կուսակցութիւն մը հիմնած են Տոքթ. Քիւչիւքի «ազգային կուսակցութեան» դէմ։ Նպատակները յստակօրէն պիտի պարզուին։

ՀՌՈՄԻ մէջ նոր շաբաթաթերթ մը պիտի հրատարակուի Լա Փիացցա (Հրապարակը) որուն պիտի աշխատակցին իտալացի եւ օտար գրագէտներ, ինչպէս Սուսթել, Պիտօ, Թամպրոնի։ Ալպերթօ Ճիովաննինիի յանձնուած է արտաքին քաղաքականութեան բաժինը։ Ներկայիս Ճիովաննինի Նափոլիի միապետական Ռոմա թերթին տնօրէնն է։

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՌՏՕ, փորձեց անձնասպան ըլլալ, բազմաթիւ քնաբեր հաբեր կլլելով։ Նիսի հիւանդանոցը փոխադրուած է եւ կը կարծուի թէ օրերը վտանգուած չեն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՓՐՕՖ. ԵՕԶԷՖ ՄԱՐԿՎԱՐՏԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(1864 – 1930)

Երեսուն տարի առաջ 1930 Փետրուար 7ին վախճանեցաւ Պերլինի համալսարանին իրանագիտութեան եւ հայագիտութեան դասախօսը, Ցովսէփ Բղեշխեան, ինչպէս կը սիրէր կոչել ինքզինքը՝ հայացնելով իր անունը, բազմերախտ բանասէրը՝ Եօզէֆ Մարկվարտ:

Առնուին, Պերլինի զաղութը ցոյց տըւած է իր յարգանքի վերաբերմունքը զանազան առիթներով, եւ հայեւգերման ընկերակցութեան պրքոյկին հրատարակութեան (1934) առաջին էջին վրայ «ընծայարան» մը գրուած է, ինչպէս հանգուցեալ Արտ. Աբեղեան նոյնը կրկնած է, իր Քերականութեան հրատարակութեան մէջ, 1935ին:

Մարկվարտի «Երանշահ» անուն լայնածաւալ գիրքը աշխարհագրական եւ պատմական ուսումնասիրութիւնն է Մովսէս Խորենացիի անունով մեզի հասած «աշխարհագրութեան» եւ ունի գիտական մեծ արժանիք իրանեւհայկական հին պատմութեան տեսակէտով: Իր յաջորդական գործերը արդիւնք են նոյնքան խորունկ հետազօտութեանց, թուենք՝ «Բագրատունեաց ծագումը», 1915ին թարգմ. Հ. Մ. Հապոզեանի կողմէ, «Հայկական այբուբենի ծագումը» 1917ին, թարգմանուած Հ. Ա. Վարդանեանի կողմէ, Կովկասի պատմական տեղագրութեան եւ երկրաբանութեան վերաբերեալ գիրք մը, եւ 1928ին, «Հարաւ. Հայաստանի պատմութեան» վերաբերեալ գիրքը, 1930ին՝ յետ մահու տպուած Վիէննա: Այս վերջինները աշխարհագրական եւ պատմական, մանաւանդ տեղանուններու ճշդումներ կը պարունակեն ըստ հումէական քարտէսին (առաջին գրքին մէջ՝ ճանապարհագրական, Արտաշատէն մինչեւ Ասմոսատիա), երկրորդ գիրքը, 648 էջ, ըստ արաբ եւ յոյն աշխարհագիրներու, քննական բացատրութիւններով եւ 125 էջնոց յառաջաբանով: Հայաստանի տեղանուններու մասին թէեւ Հիւբշման 1904ին հրատարակած էր իր «Հին Հայաստանի տեղանունները» անունով ուսումնասիրութիւնը, բայց Մարկվարտի աշխատանքը աւելի լայն եւ գիտական լուացումներ կը բերէ:

Մարկվարտի «Հայ ազգի ծագումը եւ վերստին կանգնիլը» գիրքը 1919ին, հայկական պետութեան վերստեղծման առթիւ գրուած է, եւ ցոյց կուտայ Հեղինակին անվերապահ համակրութիւնը դէպի Հայութիւնը: Հայերը արժանի էին եւ իրաւունք ունէին ազատ եւ անկախ հայրենիք մը վերականգնելու: Ոչ Հռոմ եւ ոչ Բիւզանդիոն կրցած էին ձուլել Հայերը եւ հեռացնել իրենց բարձր մշակոյթէն: Ըստ պատմական տուեալներու, ինքնուրոյնութիւնը պահելու յատկութիւնը բոլոր հարկատու ազգերուն մէջ Հայերը եւ Գերմաններն են որ ցոյց տուած են երկար դարերու ընթացքին:

Աւելորդ չէ թերեւս յիշել թէ հայ եւ գերման ընկերակցութեան հիմնադիր անդամներէն էր Մարկվարտ եւ Հայաստանի կայմութեան օրերուն՝ մեծապէս խանդավառուած եւ յուսալից էր Հայոց ապագային համար:

Ցարգանքի եւ յիշատակի այս տողերուն հետ՝ կ'ուզէի յանձնել մշակութային կազմակերպութիւններու ուշադրութեան, թէ Մարկվարտ ունի նաեւ ցիրուցան արժէքաւոր յօդուածներ եւ ձեռագիրներ, որոնք պէտք է հրատարակուէին գոնէ մինչեւ 1964 թուականը, որ է մեծանուն հայագէտին ծննդեան հարիւրամեակը:

×

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սեպտեմբեր 10 – 25 տեղի ունեցաւ գերմանական ճարտարարուեստի ցուցահանդէսը արեւմտեան Պերլինի մէջ՝ 11րդ անգամը ի. Աշխարհամարտէն ի վեր: Խուրընդոտները, որոնք կան այս կզզիացուած քաղաքին մէջ՝ հաղորդակցութեան սահմանափակումներու հետեւանքով, գրեթէ աննկատելի անցան: Արեւմտեան Գերմանիոյ դաշն. հանրապետութիւնը նիւթական ամէն դիւրութիւն ընծայեց այս տարի ալ, յաջողապէս գըլուխ հանելու համար մեծ ցուցահանդէսը Պերլինի մէջ: Այցելողներու թիւը 650 հազարը անցաւ, ինչպէս ուրիշ տարիներ եղած էր: Գերմանական ճարտարարուեստի եւ տնտեսութեան վերելքի ցուցադրութիւնը, այստեղ, ունի նաեւ որոշ նշանակութիւն, արեւելեան շրջաններու Գերմանացիներու հետ շփման տեսակէտով: Այցելողներուն մէջ մօտ մէկ երրորդը կը կազմեն Արեւելեան Գերմանացիները, որոնք ամէն դիւրութիւն կը վայելեն, երբ Արեւմտեան Պերլին այցելեն եւ իրենց դրամը կ'ընդունուի իբր հաւասարարժէք, հակառակ անոր որ սակը 1 : 4,75 է, այսինքն մէկ արեւելեան մարքը արեւմտեանին մէկ հինգերորդ արժէքը ունի դրամատան մէջ: Թատրոնի, շարժապատկերի եւ երթեւեկի տոմսերը ու հասարակ արեւելքէն արեւմուտք եկող Գերմանացին համար նոյն արեւելեան մարքով են եւ այս պարագան զրգիռ մը եւս կ'աւելցնէ նորութիւններ տեսնելու, վայելելու եւ հանդիպումներ ունենալու շատերուն փափաքին: Բայց Ուլբրիխթ արեւելեան Գերմանիոյ քաղաքականութեան համար հաճելի չէ:

Բացի գերմանական ցուցադրող հաստատութիւններէ, որոնց թիւը 920 էր այս տարի, կը մասնակցէին նաեւ 96 օտար երկիրներու գործարաններ: Տաղաւարներ ունէին՝ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Իտալիա, Աւստրիա եւ Հոլանտա: Կարելի է ըսել թէ բան չէր պակսեր այն ամէն իրեղէններէն, զորս այսօրուան ճարտարարուեստը կ'արտադրէ, ածուխէն մինչեւ ասեղը, կատարելագործուած մեքենաներ եւ գործիքներ, վերջապէս ճաշակելիք եւ վայելելիք նոխութիւններ:

Տնտեսական նախարար Էրարդ, որ Ատրնաուըրի բացակայութեան առթիւ փոխվարչապետի պաշտօն ունէր Դաշն. Գերմանիոյ մէջ, իր բացման ճառին մէջ յայտարարեց. «Այստեղ կանգնած եմ դաշնակցային գերման հանրապետութեան հողին վրայ»: Ասիկա շատ յատկանշական եւ համարձակ ըսուած խօսք մըն էր, երբ նկատի ունենանք որ Պերլին չորս մեծ պետութեանց գերիշխանութեան տակ կը գտնուի եւ արեւելեան Գերմանիոյ վարիչները, ինչպէս Խորհրդ. Միութեան կառավարութեան ներկայացուցիչները կը դրժեն արեւմտեան Պերլինի միջազգային հսկողութեան հանգամանքը, այլ մանաւանդ չուստափոյթ փոփոխութեան հետամուտ են ներկայ վիճակին, եւ կ'ամբաստանեն արեւմտեան դաշն. հանրապետութեան կառավարութիւնը իբր «վրէժխնդիր եւ գինուորապաշտ»:

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ՎԱՆՔԻ ՎԱՍՏԱԿԸ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ. ԱՍՊԱՐԷԶՆԵՐՈՒՄ

Նուիրապետական եւ եկեղեցական տեսակէտով, Նախավկայի վանքը մեծ անուն եւ հռչակ է ունեցել: Շատ մեծ թեմ եւ վիճակ յանձնուած էր իրեն: Իր իշխանութեան ենթակայ էին Հին Ջուղայի, Աստապատի, Շամբի, Ապրքի վանքերը: Իսկ թեմի նշանակուած սահմանները յաճախ յիշւում են կոնդակների մէջ: Դրանք բաւական ընդարձակ էին: Բնական է, թեմական գործերը կազմում էին միաբանութեան եւ միաբանների գըլխաւոր զբաղմունքները: Կոնդակներում Կաթողիկոսները մեծ գովասանքներով են խօսում վանքի մասին, «մեծահռչակ, Աստուածաբնակ, ականաւոր, Մայրաքաղաք ամենայն վանորէից»: Ունէր մեծ անուն եւ համբաւ եւ իրեն էր քաշում բոլորին: Պատճառները. —

1) Սուրբերի նշխարքներով, մասունքներով շատ հարուստ մի վանք էր: Բնական է նման մի Սրբավայր կ'ունենայ մեծ բազմութիւն ուխտաւորների: Յիշենք հազար սուրբերի մասունքները, որ Յակոբ Ջուղայեցին դառւ եւ նորից տեղաւորեց մի մարմարէ արձանագրութեամբ: Վերափոխման եւ Ս. Խաչի տօներին հին ժամանակ կատարւում էին ուխտագնացութիւններ:

2) Հռչակաւոր է եղել վանքը, որովհետեւ ունեցել է կարեւոր մի մատենադարան, ուր պահուած էր մի ձեռագիր Աւետարան գրուած 989 թուին:

3) Մեծ անուն ունէր, որովհետեւ այստեղ ապրել են միասին բազմաթիւ եպիսկոպոսներ, որոնք վանքում ապրում էին որոշ մի պաշտօնով, կամ առանց պաշտօնի. ոմանք էլ դուցէ թեմում պաշտօնավարելուց յետոյ, քաշուել էին վանքը: Վանքում ստանում են կրթութիւն եւ ուսում մի քանի հռչակաւոր եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ, հեղահօրի եւ սրբազէր Մատթէոս Արք., Աբրահամէս Վ. Շամբեցի եւ ուրիշներ:

4) Վանքը ունեցել է մեծանուն Առաջնորդներ, յիշենք մի քանիսին:

Առաջին ծանօթ Առաջնորդը. Բարգէն Եպիսկոպոս, որ կոչւում է «Աստուածամեծար, մեծանուն եւ աշխարհապատում եպիսկոպոս»: Աշոտ Ողորմածի դուստրը, Հոխիտմէ կոյսը, վանքի շինութիւնից հինգ տարի յետոյ, գնում է ուխտի: Վերադարձին, ճանապարհին հիւանդանում է եւ կանչելով Բարգէն Առաջնորդին՝ կըտակ է անում եւ նուիրում է վանքին Աստապատը եւ ուրիշ զանազան հողեր: Այս կտակում, թէեւ բառ ոմանց անվաւեր, կան սակայն պատմական որոշ հիմքեր: Վանքի փայլուն եւ փառաւոր շրջանը լինում է Ժ. դարում: Նոյն պէս Յակոբ Դ. Ջուղայեցին է լինում վանքի վերանորոգողը: Իր յիշատակը քանդակուած մնում է վանքում: Ցետագայում 1670 թուին, Միքայէլ Առաջնորդի ժամանակ զարձեալ վանքը ունենում է բարգաւաճ վիճակ, շնորհիւ վերոյիշեալ Առաջնորդի:

5) Վանքում կատարուած գրական կամ այլ արժէքաւոր աշխատանքներ.

Ա) 1381 թուին, վանքում գրւում է մի Նարեկ:

Բ) Մխիթար Եպիսկոպոս մի Աւետարան է կազմել տալիս 1440 թուին:

Գ) 1507 թուին, Տէր Ազարիա մի Աւետարան է գրում:

Դ) 1551 թուին, Մովսէս վրդ. Մաղաքեայ վանքում գրւում է «Բնաբան քարոզի վարդապետաց»:

Ե) 1601 թուին, Շմաւոն արքեպիսկոպոսի օրով, մի Յայսմաւուրք է նորոգւում:

Զ) 1607 թուին, մի ձեռագիր է կողմըւում:

Է) 1615 թուին, Աբրահամէս վրդ. նորոգել է տալիս մի Ս. Գիրք, գրուած 1317 թուին:

Ը) 1627 թուին, Պօղոս վրդ. Մակացին, կազմում է մի խաղատետր:

Թ) 1648 թուին, գրւում է մի Աւետարան Աւետիսի ձեռքով:

Ժ) 1663 թուին, Միքայէլ Աստուածաբան վրդ. հեղահօրի, բարեբարոյ եւ բարեհամբաւ, Գասպար դըշի գրել է տալիս մի Աստուածաշունչ:

ԺԱ) 1677 թուին, Վլաս վրդ. կազմում է մի Աւետարան:

ԺԲ) 1675 թուին, Միքայէլ Առաջնորդի օրով, Յակոբ սարկաւագ գրել է տալիս մի Աւետարան:

ԺԳ) 1670 թուին, ...«Գրեցաւ եւ ծաղկեցաւ... Մանրուսումս ի վանս Մաղարթական ...»:

ԺԴ) 1671 թուին, Աբրահամէս գրում է մի Ժողովածու:

ԺԵ) Միքայէլ Առաջնորդի օրով, Մարտիրոս սպասաւոր գրել է տալիս Դաւթի սաղմոսների մեկնութիւնը: Գրողն է Մարութայ դպիր, 1675 թուին:

ԺԶ) 1686 թուին, Ստեփանոս Ջուղայեցու ձեռքով գրւում եւ նկարւում է մի Յայսմաւուրք:

ԺԷ) 1711 թուին, Եղեկիէլ վրդ. գրում է մի Խորհրդատետր:

ԺԸ) Յակոբ Շամախեցի կաթողիկոսի գահակալութիւնից քիչ առաջ, Յակոբ սարկաւագ մի Քարոզագիրք է գրում:

6) Վանքի գիւանի կարեւոր վաւերագրերն էին կազմում Կոնդակները թուով 27 հատ:

ՎԱՆՔԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆԸ

Վերեւ յիշեցինք թէ ինչ մեծ եւ ընդարձակ թեմ եւ վիճակ ունէր Նախավըկայի վանքը: Դա ծառայում էր իբրեւ ապրելու նկատումի աղբիւր:

Աշոտ Ողորմածի եւ նրա դուստր Հոխիտմէի նուիրատուութիւնները, բազմաթիւ հողեր, գիւղեր, վանքի հարստութիւնն էին կազմում: Ամէն տեղ վանքն ունէր կալուածներ:

Ժողովուրդը լինի Ուխտագնացութեան

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՐԻՈՒՔ

— Կաղաչեմ, թող տուր հեռանամ:

— Հերիք է որքան վիճաբանեցայ քեզի հետ: Համբերէ կեցիր... եթէ ոչ դիս կը ճանչնաս: Ձեռ տեսնե՞ր որ պարինը հոս է:

Խեղճը ծռեց գլուխը: Պիրիուք յօրանջեց եւ գլուխը հակեց սեղանին: Անձրեւը չէր դադրեր: Կը մտածէի թէ ինչպէս վերջ պիտի գտնէր այս բոլորը:

Ցանկարծ գիւղացին ոտքի ցատկեց: Աչքերը կը փայլատակէին եւ դէմքը բոլորովին շառագունած էր:

— Ահ, կեր, առտէ, սկսաւ ան աչքերը կխախուխի եւ շրթունքները կծկուած: Մարդասպան... անիծեալ... խմէ քրիստոնիայի արիւնս... խմէ ...

Անտառապահը դարձաւ անոր կողմը.

— Բեզի է որ կը խօսիմ, շարունակեց գիւղացին, արիւնարբու գազան, քեզի է կ'ըսեմ, դահիճ ...

— Գինով ես որ դիս կ'անուանարկես, կորսնցուցի՞ր գիտակցութիւնդ:

— Գինով ... քու դրամովդ չէ անշուշտ, անիծեալ ոճրագործ, վայրի գազան, արիւնարբու դահիճ ...

— Պիտի լռե՞ս ... Սպասէ:

— Ի՞նչ պիտի ընես ինծի, անգութ գազան, ամէն վերջ ինծի համար միեւնոյնն է: Ինչ կ'ուզես որ ըլլամ առանց ձիուս: Սպաննէ զիս որ գոնէ ամէն բան վերջանայ: Մեռնիլ անօթութենէ կամ ուրիշ կերպ, հաւասար է ինծի համար: Թող ամէնքը մեռնին, կինս, երախաներս .... Բայց վստահ եղիր, վերջի վերջոյ քեզ պիտի սատկեցնենք... այո պիտի սատկեցնենք անպայման ...

Պիրիուք, ոտքի ցատկեց:

— Զարկ, զարկ, գոռաց գիւղացին սոսկալի ձայնով մը: Զարկ, զարկ, զարկ...

Աղջնակը յանկարծ ոտքի կանգնեցաւ սահմռկած:

— Լռութիւն, գոռաց անտառապահը եւ յառաջացաւ երկու քայլ:

— Ֆոմա, Ֆոմա, թող տուր եղբայր, Աստուած հետդ ըլլայ, աղաղակեցի ես:

— Չպիտի լռեմ, կը պնդէր դժբախտ գիւղացին: Մարդասպան, անգութ գազան: Առայժմ մահը չուզեր քեզի, բայց քիչ մըն ալ համբերէ, շատ ժամանակ չունիս ապրելու եւ չահատակութիւններ գործելու: Համբերէ քիչ մը եւս, քու կոկորդդ ալ պիտի սեղմենք եւ հաշիւդ մաքրենք... Համբերէ քիչ մը ...

Պիրիուք բռնեց գիւղացիին կոկորդէն: Ցատկեցի տեղէս գիւղացիին օգնութեան հասնելու համար:

— Մի դպչիք ինծի, պարին, գոռաց անտառապահը:

Սպառնալիքին չանսացի եւ երկարեցի բազուկներս: Եւ սակայն, մեծ զարմանքով տեսայ որ անտառապահը մէկ հարուածով բռնեց գիւղացիին օձիքէն, դրաւ կը խրեց անոր երկու աչքերուն վրայ, բացաւ դուռը եւ դուրս նետեց:

— Դէպի սատանան գնա քու ձիովդ եւ անգամ մըն ալ չհանդիպիմ քեզ իմ ճամբուս վրայ:

Մտաւ սենեակէն ներս, եւ այնպէս մը ձեւացուց թէ բան մը կը փնտռէր անկիւնը:

— Էհ, Պիրիուք, ըսի իրեն, ահա բարի գործ մը: Կը տեսնեմ որ ազնիւ մարդ մըն ես.

— Թողունք այդ բոլորը, պարին, ընդմիջեց զարչանքով: Ձեզմէ պիտի խնդրեմ միայն որ չիրկնէք այս բոլորը: Հիմա ձեզի պիտի ընկերանամ: Այս անձրեւը երբեք պիտի չդադրի:

Գիւղացիին սայլին անիւները կրճնչէին բակին մէջ:

— Աւաղ, հեռացաւ, մրմռաց Պիրիուք, սակէ ետք թող ուշադրութիւն ընէ:

Կէս ժամ ետք, անտառապահը հրաժեշտ առաւ ինձմէ անտառին ծայրը:

(«Որսորդի մը պատմուածքները» հատորէն)

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ

(4 եւ վերջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԽԱՂԻ ԲԵՐԻՆ ՌՈՒՍԵՐԸ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

Քոնկոյի ողբերգութեան ընթացքին, ...ջ միջազգային կարծիքը կը հետեւէր ...ւմումպայի եւ Քազավուպուի պաշտօն...ու փոխանակումին, անդին, Ամերի...կացիք եւ Ռուսերը ներքին խուլ եւ լուրջ ...պայքարի մը մէջ էին: Տոնալտ Սիմէն, ...միջազգային հարցերու մասնագէտ լրա...գրող մը, մօտէն հետեւած է այս պայքա...րին ներքին ծալքերուն եւ մանրամասնու...թիւնները տուած «Փարի – Փրէսի»:

...թանձրամտութեամբ լեցուն ամա... մը մէջ, դրէք գգալ մը ամերիկեան ...ոգական ոգի, անոր վրայ աւելցուցէք ...ոպիկեան կախարդութենէ քանի մը կի– ..., երեք ամիս եփեցէք Քոնկոյի փու– ...ին մէջ եւ ապա տաք – տաք հրամցու– ...ցէք: Արդիւնքը կերակուր մըն է որուն ...ճաշակին շատ պիտի խօսուի: Ջախջախիչ ձախողութիւն մը՝ Ուաշինկթընի քաղաքականութեան համար:

Ուրիշ բառ չկայ: Ռուսերը խաղի եկան, ...ղթանակեցան, գէշ գործելու ծանրութեան ...տակ կքեցան:

Ռուսերը, իրենց դեսպանին՝ Եաքովլեւի ղեկավարութեամբ, անհամեմատաբար թանձրամիտ գործ եղան Քոնկոյի Մ. Նահանգներու փոքր եւ հանդարտ դեսպանին՝ Թիմպըրլէյքի դէմ:

Իրարմէ այնքան տարբեր, նոյնիսկ այնքան թշնամի մարդիկ չէին կրնար գոյութիւն ունենալ, ինչպէս Թիմպըրլէյքը եւ Եաքովլեւ, որոնք երկու «ծանրութիւններն» էին քաղաքական այն մրցաբեմին վրայ, որ Քոնկոն է:

Եաքովլեւ, բարձրահասակ, հմայող, ...խորհրդային դիւանագիտութեան բարձրացող արժէքներէն, որուն համար կ'ըսուի թէ «Խրուշչեւի աչքերուն լոյսն է», չգոհացաւ սխալ – սխալի վրայ բարդելէ, այլ աւելին ըրաւ: Ջախաւերութեամբ գործեց այս սխալները: Սակայն լաւ սկսած էր եւ սքանչելի տպաւորութիւն ձգած էր փոքրիկ մարդուն վրայ: Կը բարեւէր, կը ճառագայթէր, անոնց եղբայրն էր: Քոնկոցիներու աչքին, այս թանձրադէմ, [illegible] եւ ժպտադէմ Ռուսը խոշոր խաղալիկ արջի մը կը նմանէր:

Սակայն, Լումումպայի ի նպաստ այնքան բացայայտ դիրք բռնեց, որ չկրցաւ ուղղութիւնը փոխել, երբ այս վերջինը կործանեցաւ իշխանութենէն: Ամէն մէկ Իլիւշին (օդանաւ), կրկնակ անձնակազմերով եւ բժիշկներու ու խորհրդային մասնագէտ համբորդներով լեցուած, Տրովադայի մէկական ձիու վերածուած էր:

Քոնկոցիները առաջին զարմացողները եղան, տեսնելով բժիշկներ որոնք փոքրաձայն գործիքներով կը սպրդէին փոխանակ բժիշկի յատուկ գործիքներու:

Քոնկո ղրկուած ՄԱԿի պատասխանատուներէն՝ միայն Ռուսերը մերժեցին ցոյց տալ իրենց անցագրերը եւ գործակցիլ անկախութիւն ձեռք ձգած Քոնկոցիներուն հետ: Անպատկառ եւ գրգռիչ ձեւով ըզգացնել տուին թէ ղեկավարելու համար եկած էին: Այս բոլոր ձախաւերութեան պատասխանատուն, իմ կարծիքով, «Խրուշչէ խոշոր արջն է»:

Ընդհակառակն, [illegible], քիչեր միայն կը հաւատային Թիմպըրլէյքի յաջողութեան: Գրեթէ անծանօթ մըն էր եւ իրեն վիճակուած էր պայքարիլ դիւանագէտի մը դէմ, որ Խրուշչեւի կողմէ ընտրուած էր Արեւմուտքը կեդրոնական Ափրիկէէն քշելու համար:

Առանց մեծ անհատականութեան, ամըչկոտ, քիչ հաղորդական, իր խորշոմած դէմքին վրայ կը կրէ իր բոլոր մտահոգութիւնները: Եաքովլեւի նման, ասպարէզով դիւանագէտ մըն է, սակայն երեսուն տարի պէտք եղաւ, որպէսզի դեսպան դառնայ: Քոնկոն իր առաջին պաշտօնատեղին էր եւ հոն հասած էր անկախութենէն երեք շաբաթ առաջ:

Սակայն յամառ աշխատող մըն էր: Ինքըն է որ յղացաւ ՄԱԿի «օդային կամուրջին գաղափարը»: Ամերիկեան օդային կամուրջ մը՝ ՄԱԿի դրօշներուն տակ:

Գիշեր մը Ուաշինկթըն հեռաձայնեց — «Պէտք է, բաւ ան, օդային կամուրջ մը հաստատել: Պէտք է ՄԱԿը խնդրին կապել, այլապէս Ռուսերը պիտի շահին»: Տրիկըս Տէյըն, Հերթըրի օգնականը, խնդրագիրը Այզընհաուըրի փոխանցեց: Այդ իրիկուն, պատմութիւնը պիտի ըսէ, Արեւմուտք Քոնկոյի պատերազմը շահեցաւ:

Ամերիկայի դիւանագէտի խոկական տիպարն է, առանց բրտութեան եւ ձեւապաշտութեան, որ շատ հաճոյքով կ'ընդունի ձեզ եւ ... շապիկին թեւերը ծալած: Ի՞նչ է իր նպատակը, հիմա: Մեր գիտցածը այն է, որ շատ գերմանասէր է:

Քոնկոյէն առաջ Գոն կը գտնուէր ուր կ'ըսեն թէ մեծ ազդեցութիւն գործած է: Կը խօսի նաեւ ամերիկեան, գերմանական եւ անգլիական առոգանութեան բրապրի մը շուրջ, որ — այդ կարգով — իր ձեռքին մէջ պիտի կեդրոնացնէ Հանք. Միութեան հսկայածաւալ շահերը:

Լաւ կը ճանչնայ Մոպութին եւ միշտ կապ կը պահէ, բանակին հետ, թէեւ ոչ վերջին ատենին վրայ: Կ'ըսուի թէ Քոնկոցիները իրեն դիմած են խորհուրդ առնելու համար, Ռուսերը ճամբելու ձեւին մէջ:

Մոպութիւէն զատ որո՞ւ վրայ կրնայ հաշուել: Ատիկա վերջը յայտնի կ'ըլլայ: Լումումպա զինքը կ'ատէ եւ առանձին չէ:

Եւ ցորչափ Լումումպայի հաշիւը չէ կարգադրուած, յաղթած է միայն կէտրով եւ ոչ նոք – աութով:

Սակայն եւ այնպէս արդէն իսկ հրաշալի է, որ դեռ երեք ամիս չանցած, յաջողեցաւ իր դիւանագէտի գօտէն կախել Եաքովլեւի «գանկամաշկը»: Այս արդէն բացայայտ յաջողութիւն մըն է: Ամերիկացիներուն Իւ. 2ի կրած ձախողութեան վրէժը լուծեց եւ այս ձեւով թոյլ տուաւ Արեւմուտքի որ շունչ մը առնէ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ եղանակին առաջին գրական երեկոյթը, որ նուիրուած էր հիւրաբար քաղաքս գտնուող երկու բանաստեղծներուն եւ դաստիարակ – տնօրէն Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանին:

Սողոման Թէհլիրեան սրահը ծայրէ ծայր լեցուն էր ունկնդիրներով, շատեր ստիպուած էին ոտքի վրայ կենալու:

Համազգայինի նախագահ Մ. Գարամեան երեկոյթը բանալով ներկայացուց երկու բանաստեղծները Արտէն Երկաթ եւ Մ. Իշխան, ինչպէս նաեւ Քարէն Եփփէ ճեմարանին տնօրէնը Գարամարտեան:

Նախագահը ամփոփ ուսումնասիրութիւնով մը ներկայացուց Արտէն Երկաթն ու Մ. Իշխանը (առանձին պիտի տրուի այդ խօսքը): Որմէ ետք խօսքը տուաւ նախ Մ. Իշխանի, խնդրելով որ իբրեւ փոխ – տնօրէն Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանին, ներկայացնէ այդ երեսնամեայ հաստատութեան բարոյական եւ նիւթական վիճակը, ուսուցչական կազմը եւ այն հայկական ոգին, որ կը տիրէ այս կրթական բարձրագոյն հաստատութեան մէջ, որուն առաջին հիմնադիրներն եղան եւ այնքան հոգւով աշխատեցան, մեր երկու գրագէտ դաստիարակները Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան: Անդրադառնալով ընդհանրապէս Լիբանահայ կրթական ուրիշ հաստատութիւններու, Մ. Իշխան յայտնեց որ հայկական միջավայրի մը բոլոր հանգամանքները կը ներկայացնեն անոնք, մեր երկսեռ երիտասարդութիւնը պատրաստելով վաղուան աշխատանքներու, ըլլայ անձնական թէ հաւաքական: Մ. Իշխան իր ուրախութիւնը յայտնեց նախապէս, որ կը գտնուի հայ համայնքի մը մէջ, մինչդեռ Փարիզ հասնելէն ի վեր կը խորհէր որ այս մայրաքաղաքին մէջ ոչ մէկ հայ հայրենակցի հանդիպած է եւ պիտի հանդիպի: Իր խօսքը վերջացուց յայտնելով որ մեր բոլոր կարելի միջոցներով պիտի աշխատինք ամէն բանէ առաջ մեր մշակոյթի արժէքները կենդանի պահել, որովհետեւ՝ նիւթական միջոցներէն աւելի բարոյական արժէքներն են որ անաղարտ պիտի պահեն մեր հայկական դիմագիծը, ինչպէս դարերէ ի վեր:

Երկրորդ խօսքը տրուեցաւ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանի երիտասարդ տնօրէնին Գարամարտեանի: Ինծի շատ բան չմնաց ըսելու, ըսաւ, քանի որ Մ. Իշխան արդէն արտայայտուեցաւ Փալանճեան ճեմարանին մասին, որուն հետ գրեթէ նոյն ծրագրով եւ ոգիով կը քալէ Քարէն Եփփէ ճեմարանը, որուն բարերարն է Շուէտացի ազնիւ կին մը: Ունինք ներկայիս 400 երկսեռ աշակերտներ, մեր ճեմարանը մանկապարտէզ եւ նախակըրթարանի դասարանները չունի, եւ բարձրագոյն դասընթացքներուն է որ ուժ կու տայ: Այս տարուան 16 ընթացաւարտներէն 14ը ընդունուած են Դամասկոսի եւ Հալէպի պետական համալսարաններուն մէջ: Յառաջիկայ տարիներուն մեր աշակերտութեան թիւը վստահաբար պիտի բարձրանայ մինչեւ եօթը հարիւրի, որուն համար այժմէն մտահոգ ենք, բայց ինչպէս միշտ, մենք վստահ ենք հայ ժողովուրդին գոհողութեան վրայ:

Երրորդ խօսքը տրուեցաւ բանաստեղծ Արտէն Երկաթի, որ ողջունեց կերպով գովքը ըրաւ բանաստեղծութեան: Օր. Գարոյեան ողջունեց քերթուած մը արտասանեց:

Ներկայ հիւրերը տրուած հարցումներուն պատասխանեցին, եւ ներկաները տաք մթնոլորտի մը մէջ մեկնեցան, իրենց հետ տանելով այդ երեկոյթին ընդհանուր եւ խանդավառ տպաւորութիւնը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ժամանակ, լինի ուրիշ առթիւ, մեծ նուիրատուութիւններ էր անում:

Եւ սակայն միշտ պարտքի տակ է մնացել վանքը եւ աղքատ վիճակում: Զարմանալի է թւում մեզ այն բոլոր գրուած կոնդակները, որոնցմով կաթողիկոսներ հանգանակութեան իրաւունք են տալիս եւ [illegible] ժողովրդին օգնելու վանքին: Ինչպէ՞ս էր լինում որ այնքան հասոյթներ լաւ չէին մատակարարւում:

Ինձ թւում է թէ Շահաբբաս Մեծի բանի ներգաղթից յետոյ, դատարկուեցին [illegible] վանքի թեմի եւ վիճակի տեղերը, Արարատեան նահանգի Հայութիւնը եւ Նախիջեւանի բնակչութիւնը քշուեցին դէպի Պարսկաստան: Միեւնոյն ժամանակ նաեւ Հին Ջուղան, որ այնքան օգտակար էր լինում վանքին, 1605 թուից յետոյ դատարկուեց, ու այսպէս վանքը կամաց կամաց աղքատացաւ:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՒԼԱԴԵԱՆ

(10 Շար.)

ՏՈՔԹ. ԴԱՐՎԷՐԻ ՄԱՀՆ ՈՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Եասը Ատայի մէջ յանկարծամահ եղած էր Տոքթ. Զաքար Դարվէր:

Բնիկ ակնցի, Տոքթ. Զաքար փոքր տարիքէն հաստատուած է Թոփ Գափու եւ ուսումնէ յետոյ տեղւոյն նախակրթարանը, աշակերտած է Պէզազեան վարժարանին, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է 1911–ին: Տոքթ. Զաքար ապա աւարտած է բժշկական համալսարանը, եւ տիրացած միջազգային համբաւի իբրեւ ռէօնթկէնի մեծ մասնագէտ:

Տոքթ. Զաքար Դարվէր երկար ժամանակ եղած է Ս– Փրկիչ հիւանդանոցի բժշկապետ, իսկ 1954ին երեսփոխան ընտրուած էր դեմոկրատ ցանկին վրայ: Իր բոլոր կուսակիցներուն հետ ԵասըԱտա արգելափակուած էր Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ետք:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 23ին, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ, քանի մը հազար հոգիի ներկայութեան՝ Հայ, Թուրք, Յոյն, Հրեայ: Տարաբախտ Տոքթ. Զաքարի մարմինը ամփոփուած է Պալըքլըի գերեզմանատանը:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

...մէջի այլոց, նա պատմում էր, որ ...թիկնապահները հիմա ուրախ լուր կը բերեն, թէ իշխանիկը արդէն դարձել է ան...տանը ... Եւ ինքն, այս ուրախ լուրն ...առնելուց յետոյ, կը ճանապարհուի Հա...մու մօտ, կը հաղորդէ նրան, որ ...թայրն աւելորդ մտահոգութիւն եւ եր...կիւղ չունենայ: Մտածում էր նաեւ, տեղ ...հասնելուն պէս, շնորհակալութիւն յայտ...նել քեռայրին՝ փախստականներին ետ ...դարձնելու համար... Այժմ այդ իշխա...նիկի մասին չարժէր իսկ խորհել... Ու ...դրա փոխարէն իշխանը մեծ գոհունակու...թեամբ մտածում էր, որ Վասպուրականի ...տէր Մերուժանը, Հայոց Աշխարհի ամե...նազօր նախարարը, համախոհութիւն է ...յայտնում իրենց, եւ ուրեմն Արշակ թա...գաւորը չէր հասնի իր նպատակին: Միւս կողմից Կամսարականը դարձեալ խորհում էր աւելի այն մասին, թէ ինչպիսի՛ պատիժ տայ փախուստի ճանապարհից բերուած իր շինականներին. կարդալի՞ նրանց գանահարե՞լ այստեղ, իր աչքի առջեւ, ապարանքի բակո՞ւմ, թէ այն չէնում, որտեղից փախել են ...

Եւ նրան թւում էր, թէ վերջին միջոցը կը լինի աւելի օգտակար, դա կը լինի ի խրատ այլոց... Սակայն ինչո՞ւ միայն իրենց չէնում, — մտածում էր, — թերեւս աւելի լաւ է, եթէ տանեմ դրանց շրջեմ մի քանի չէնում եւ ամէն տեղ գանահարեմ ժողովրդեան առաջ: Եւ դա երկիւղ կ'ազդի ամէնքին ...

Իշխանն առանձնապէս գոհ էր, որ այդ փախչողներին կը պատժի իր մեկնելուց առաջ, եւ այդ պատիժը սարսափ կը տարածի այնպէս, որ ոչ ոք այլեւս չի համարձակուի փախչելու փորձ իսկ անել...

«Այո, այդ պատիժը կը լինի իրօք ի խրատ այլոց, — կրկնեց իշխանը ինքն իրեն, ձեռքը բռունցք շինելով: — Տալ պիտի այնպիսի պատիժ, որ ամէնքը յաւիտեան մոռանան փախուստի միտքը: Ամէնքը»:

Այս խոհերի մէջ էր նոր իշխանը, երբ լսեց ծանօթ մի ձայն, որ հարցնում էր. «Ո՞ւր է տէր իշխանը» ... Լսեց եւ այն, թէ ինչպէս սպասաւորներից մէկն ասաց. «Այնտեղ է»: Իշխանը հասկացաւ, որ ցոյց են տալիս իր տեղը:

Ու փոքր անց նրա առջեւ յայտնուեց մէկն իր այն երկու թիկնապահներից, որ գնացել էր Անդեղայ իշխանիկին ճանապարհելու:

— Վերադարձա՞ք, — հարցրեց իշխանը կանգ առնելով, երբ նա տակաւին քանի քայլ հեռու էր:

— Այո, տէր, բայց ... — եւ թիկնապահը լռեց:

Նրա ձայնը վարանոտ էր եւ ընկճուած, իշխանին թուաց նոյնիսկ, թէ նա խօսում է մեղաւորի ձայնով: Այդ նկատելով՝ Կամսարականը յօնքերը խոժոռեց եւ աչքերը յառեց նրա երեսը:

Երիտասարդը շարունակելու փոխարէն, գլուխը կախեց:

— Խօսի՛ր: Ինչո՞ւ այլայլուած ես, եւ ինչո՞ւ մենակ:

— Տէր իմ, — դողալի ձայնը բեկուեց եւ շուրթերը դողացին: — Ես իշխանիկին ուղեկցեցի մինչեւ իր կալուածի սահմանը, իսկ Մաղաքէն, որ, կանխաւ արուած պայմանի համաձայն, թաքնուել էր անտառում, մի սլաք արձակեց իշխանիկի վրայ, բայց ...

— Բա՞յց, — իշխանը այս անգամ հայեացքը բեւեռեց երիտասարդի աչքերի մէջ:

— Բայց նրա սլաքը վրիպեց ...

— Վրիպեց ... Չէ՞ր կարող կրկնել:

Ոչ, տէր իմ, քանզի իշխանիկը իսկոյն նկատեց նրան ծառերի մէջ ու յարձակուեց թիկնապահներով ... Ես փութացի օգնութեան: Բայց ...

— Բա՞յց ...

— Նրանք շատուոր էին, նրանք հինգ էին, մենք երկուսով ... Իշխանիկը նախ զարկեց ինձ, ապա Մաղաքէին ...

Տղան նորից լռեց գլուխը կախելով:

— Խօսի՛ր: Այնուհետեւ ...

— Այնուհետեւ, տէր, Մաղաքէն վիրաւորուեց, ընկաւ ...

Նրա երիվարը փախաւ ... Նրանք հետապնդեցին ինձ ...

Իշխանի դէմքը մռայլուեց:

— Լսի՛ր, ապերախտ: Դուք արժանի չէք իմ թիկնապահը լինելու: Հեռացի՛ր:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նազելի Մատոյեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՀԱՅԿ ՄԱՏՈՅԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Տէր եւ Տիկին Զ. Եղբայրեան եւ Տէր եւ Տիկին Զ. Լօքմակէօզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՎԵՐԳԻՆ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆի

մահուան երկրորդ տարեդարձին եւ իրենց քրոջ՝

ԳԼԱԹՐԻՍ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գոմոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկ. Մ. Չոլաքեանէ քսան Ն. Ֆ., իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ։ Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հայկ Մարգարեանէ հինգ Ն. Ֆ., իր մօր հոգեհանգստեան առթիւ եւ Պ. Յակոբ Շահինեանէ տասը Ն. Ֆ., նոյն նպատակաւ։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան —

Պ. Վ. Խրիմեանէ տասը Ն. Ֆ., Սէն Սաթիւրնէն (Վօքլիւզ), Տէր եւ Տիկին Վարդերես Մինասեանէ իրենց զաւկին ղինուորութենէ վերադարձին առթիւ քսան Ն. Ֆ., Թարարէն հանգ. Յակոբ Գոչումեանի մահուան առթիւ Թարարի հայրենակիցներէ, փոխան ծաղկեպսակի 115 Ն. Ֆ., Թարարէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փալանճեանէ յիսուն Ն. Ֆ., Հանգուցեալ Գ. Տապաղեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը Հայաստանէն նոր բերուած հայախօս ժապաւէն մը կը ներկայացնէ Հոկտեմբեր 18ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս կը փութայ յայտնել Գոմոնի շրջանի հայ հասարակութեան թէ՝ իր վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի օրը։ Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12։

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Մխաթեք։ Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սուրէն Շամիրի Պօղոսեան, ծնած Հայաստանի Շամշադինի շրջանի Զինչին գիւղը 1909ին։ Մօրը անունը՝ Անուշ Սիմոնի Պօղոսեան, կինը՝ Սաթենիկ Յարութիւնի Պօղոսեան, մէկ աղջիկ ունի՝ Ռիմա Սուրէնի Պօղոսեան։ 1942ին պատերազմի մեկնած է եւ անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր կայ, եթէ ողջ է թող գրէ իր հարազատներուն։ Մէկը ըսած է թէ ողջ է եւ Եւրոպա է, Ռիմային։ Կը խնդրուի իրմէ անպայման գրել իր աղջկանը, նոյնիսկ եթէ ամուսնացած է, պարզապէս իր ողջ ըլլալը յայտնելու համար։ Աղջկան հասցէն է՝ Ռիմա Սուրէնի Պօղոսեան, 32, Լենինի Պողոտա բ. 78, Երեւան, Հայաստան։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 3-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

5ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place du Panthéon, Métros : St.-Michel et Gare du Luxembourg

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Երգ՝ Օր. ՍՄՍԱՐԵԱՆ։ ջութակ՝ Օր. ՖԱՐՇԵԱՆ, արտասանութիւն՝ Օր. ԳԱԲՈՅԵԱՆ եւ Ընկ. ՀԱԳԼՇԵԱՆ, պար՝ Օր. ԹԱՐՕՆ, ակորտէօն՝ ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ և պար՝ ՍԹԷՖԱՆ ՎԱՍԷՕՐ, Թատրի վրայ կը նուագէ ԳԱՐԵԳԻՆ Խօսնակ՝ Ընկ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը։

ORCHESTRE ROBERTO SETO ET SES RUMBEROS

ճոխ եւ առատ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ՝ 4 Ն. Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր - Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30-ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Ներկայ կ'ըլլայ Փարիզի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը։

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կը խնդրուի չբացակայիլ։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՖՐ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, Միշոտիյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ)։ Օրակարգ՝ Ա) Դպրոցական հարց։ Բ) Տիկին Էլլէն Բիւզանդի ի պատիւ ցերեկոյթ մը։ Գ) Վարչութեան հրաժարական եւ Նոր ընտրութիւն։ Դ) Ընթացիկ հարցեր։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Որբախնամ Մարմնի վարչութեան ընտրութիւնը այս Երկուշաբթի, իր կեդրոնատեղին, եկեղեցւոյ սրահը։

Կը խնդրուի բոլոր անդամակցողներէն ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20.30ին, Միշոկոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ)։

Կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ երեկոյեան Րիւ Տիւնուայի սրահին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օշին Փէշտըմալճեան կը փնտռէ իր զարմիկը՝ Էմմանուէլ Մալի, Սոֆիայի (Պուլկարիա) որ 1918ին Նիւ Եորք գացած է։ Լուր ունեցողներէն գրել «Յառաջ»ին։ Կը խնդրուի Հայրենիքէն արտատպել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք։